BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
38 L
16

12
23
K
18.

C. 67. A.

E [illegible] C.

Digitized by Google

ARISTOTELIS
DE GENERATIONE, ET INTERITV
LIBER PRIMVS,

A Flaminio Nobilio in Latinam linguam conuerſus,

ET SIMPLICI PRIMVM VERBORVM Explanatione, deinde Quæſtionibus copioſiſſimis ad finem cuiusq; Capitis appoſitis illuſtratus.

ILLVSTRISS.MO ET REVERENDISS.MO
Marco Cornelio Epiſcopo Patauino
Abbati S. Zenonis.

PATAVII,
Apud Petrum Paulum Tozzium, & Ioannem Speronium Socios.
M. D. X C V I.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO, MARCO CORNELIO, Epiſcopo Patauino, Abbati Sancti Zenonis.

CARMELITANI SCALZI
S. MARIA DELLA

★ Petrus Paulus Tozzius, & Ioannes Speronius S. ★

QVANTO vir ingenio Flaminius Nobilius fuerit, quantaq. bonarum artium cognitione inſtructus ad Philoſophiam acceſſerit, vel vnus Ariſtotelis de Generatione, & Interitu liber ab eo poſt alios e Græca in Latinam linguam conuerſus, & explicationibus illuſtratus ita declarat, vt quo quis acriore iudicio præditus eſt, & in ſummi illius Philoſophi ſcriptis magis verſatus, eo etiam minus de hac re dubitare videatur. Hic liber cum olim excuſus incredibili doctorum conſenſu, atq. approbatione prodijſſet in lucem, tantam ſui cupiditatem omnibus ſtudioſis iniecit, vt, breui bibliopolarum officinis exhauſtis, mira eſſe exemplarium penuria cœperit; quæ ideo vehementius animos iuuentutis angebat, quod ſe tam doctis, fructuoſiſq. lucubrationibus ſine maximo ſtudiorum ſuorum detrimento carere non poſſe intelligebat. Cui quidem incommodo cum & plurimorum cohortationibus,

& noſtra etiam ſponte ſatis acriter incitati nos, quantum in nobis eſſet, prouidere ſtatuiſſemus, viri doctiſſimi, optimeq. de Philoſophia meriti commentarios, quam fieri diligentiſſime potuit, iterum imprimendos curauimus. Atq. his cum Patronus aliquis eſſet de more quærendus, cuius quaſi præſidio ſepti rurſus in hominum aſpectum exire tutius poſſent, non fuit nobis diutius cogitandum, quem potiſſimum deligere hoc tempore deberemus; Tu enim, Ampliſſime Præſul, vtriq. noſtrum ſtatim ex omnibus occurriſti, quem & nobilitate generis, & amplitudine dignitatis, & doctrinæ apparatu digniſſimum cenſeremus, ſub cuius nomine apparerent; vt quemadmodum nos vnus, atq́ idem ardor ad ſecundam huius operis editionem ante impulerat, ita vna, & eadem voluntas ad noſtram tibi obſeruantiam hoc teſtificationis genere declarandam modo induxerit: In quo quidem neque aliud quidquam ſpectauimus, quam vt ſtudium erga te noſtrum ab incredibili animorum inductione profectum probares; neque aliam rem vllam petimus, quam vt opera noſtra, quam tibi effuſiſſime pollicemur, ſi forte ea tibi vſui eſſe poſſit, vti perpetuo velis. Vale Patauij Cal. Decemb. M. D. XCV.

AD LECTORES.

INter cæteros Phyſiologię Ariſtotelicę libros hi, qui de ortu, & interitu inſcribuntur, rerum copia, & vtilitate maximè inſignes ſunt. Explicatur enim in his ratio omnis oriendi, intereundi, noua accipiendi accidentia, quæ alteratio dicitur, creſcendi, & decreſcendi, efficiendi, patiendi, ad mixtionem veniendi; vis, & poteſtas primarum qualitatum, id eſt caloris, frigoris, humoris, ſiccitatis, ortuſq́; ſecundarum, vt duriciei, mollitudinis, aliarumq́; huiuſmodi, in conſpectu ponitur; cauſæq́; huius perennis, & continuatæ ſingularium rerum ſucceſſionis, qua ſpecies ipſæ conſeruantur incolumes, patefiunt. Quibus quidem rebus non modò totam contineri phyſiologiam, ſed medicinam etiam maximè egere, quis, niſi in ſcientijs ſit plumbeus, planè non videat? Quamobrem Galenus, qui Medicus? qui Philoſophus? cum de temperamentis, de medicamentorum facultatibus, ac de valetudine ipſa, & morbo agit, pleraq́; his ferè libris refert accæpta. Verum magnæ, pergratæq́; vtilitati ſumma orationis breuitas, & obſcuritas eſt adiuncta: Illoſq́; ex Græcis vnus tantùm Philoponus eſt interpræratus; ex Latinis, dum omnia barbaries occuparat, ſanè multi; his autem ſatis eruditis temporibus, cum ex Medicea Familia, quaſi lux quædam bonis artibus effulſit, præter Sueſſanum, cuius video ſcripta à Doctis non valdè carè æſtimari, quod ſciam, nullus. Quocirca operæpræcium nos facturos putauimus, ſi in ijs interpræcandis omnem curam atq́; ſtudium adhiberemus; ac ſi minus ingenium, & ſcientię copiam diligentiam certè, & facilitatem noſtris hominibus probaremus. Cui quidem facilitati dum ſeruio, omneſq́, illius parandæ vias (neglecta per ſepè Latini ſermonis caſtitate, ne noſtris hominibus nouę quaſi linguæ addiſcendæ laborem imponerem) ſedulo indago; noua interprętationis forma neſcio quo pacto deprompta mihi eſt; quæ tamen à ſummorum virorum imitatione non longè abeſt. Verba primùm cuiuſq́; capitis, quàm diligentiſſimè potuimus, ac pœnè ſigillatim explanauimus, ac dicendi genera ex ſimilium locorum obſeruatione notauimus; illudq́; egimus, vt Ariſtotelis ſententiam nudam, atque ſimplicem ante oculos omnium poneremus; nec vlla rerum, quas aliunde importaremus, varietate eam quaſi confundi, & perturbari voluimus. Perceptis autem ſententijs, verbiſq́; enodatis, ad finem cuiuſq́; capitis propoſitionum, ac ſententiarum, quæ in illo capite pronunciatę eſſent, veritatem per ſe ipſam contemplati ſumus; exorientes quęſtiones explicauimus; ſi quid ad eaſdem res pertinens ab alijs bonis autoribus allatum eſſet, in eundem locum conduximus. Similis pœnè in aliquibus libris explicandis Boetij ratio eſt. In prima

enim

enim editione verba tantùm, & ſententiam Ariſtotelis exponit; in ſecunda fuſius & copioſius agit; multaq́; reuocata primò in dubium poſtea conſtituit, ac ſtabilit. Hoc inter nos atq́; illum intereſt, quòd apud illum prima, & ſecunda editio ſeparatis voluminibus continentur, atq́; in ſecunda ad verba & ſententiam Ariſtotelis explicandam rurſus etiam ſe confert. Nos, quę ad ſententiam percipiendam pertinent, ſemel abſoluimus, continuoq́; rerum traditarum contemplationem ſubijcimus, quod multò expeditius, atq́; etiam iucundius putauimus. Auerroes ſæpè hanc ferè rationem ſequutus eſt. Primò enim verba diligenter expendit, elicitq́; ſententiam; deinde digreſſionibus appoſitis multa ſpeculatur; quod ſæpè etiam Simplicius obſeruauit. Nos, niſi fallimur, Auerroe multò pleniores, Simplicio diſtinctiores erimus. Ex Latinis multi in eundem librum à ſe primùm ſimpliciter explanatum Quæſtionum volumen poſtea dederunt. Nos non tantùm Quæſtiones proponemus (quamuis inſcripſerim quæſtiones ex maiore ſcilicet parte, atq́; Alexandrum imitatus) Sed etiam multarum Ariſtotelis propoſitionum, quas primum ſimpliciter interpretati erimus, vim, & veritatem conſiderabimus, idq́; ad cuiuſq́; capitis finem re quodammodo recente, ne longius expectatione penderetis. Poſſem etiam de ea conuertendi ratione, quam ſequutus ſum, multa dicere; ſed eam malo exiſtimatione veſtra, quã oratione mea comprobari. Omnino Petri Victorij ſummi & ſingularis viri ratio illa, quam in libro Ariſtotelis de Poetica, & Demetrij de Interpretatione adhibuit, mihi ſemper ſummopere placuit, neq́; ab ea nunc mihi putaui diſcedendum. Hos autem labores noſtros cum tribus ferè ab hinc annis Coſmo Medici Florentinorum, & Senenſium Duci, & Franciſco eius filio Principi dono dediſſem, nunc poteſtate ab ijſdem facta, cum diutius id multis poſtulantibus deberi poſſe minimè videretur, primum vobis humaniſſimi Lectores librum damus, daturi etiam ſecundum, cum mihi rurſus per anniuerſarias ferias Impreſſori operam nauare licuerit. Veſtrum autẽ iudicium erit, putetis ne hunc librum libenter accipiendo, incitandam diligentiam noſtram, an aſpernando retardandam.

Index

7 Cur idem ſeipſum augeat,& loco moneat, minimè autem generet,aut alteret ex eod.com.
8 An materia ſit pars eſſentiæ,& quomodo ex tex. 35.
9 Quomodo alimentum initio ſit diſſimile ac tandem ſimile ex tex. 38.
10 Tota per ſe de accretione,& nutritione quæſtio explicata.

Quæſtiones in Sextum Caput. 66.

1 CVr de tactu neceſſariò agatur ex tex. 43.
2 Vtrum omnia,quæ efficiunt,tangendo efficiant ex eodem, & de calore Solis ex pri. mete. digreſsio.
3 Vtrum incorporea tangant; vtrumq; Deus poſsit uocari effector ex eodem.
4 Vtrum punctum habeat ſitum,& locum ex tex. 44.
5 Vtrum Mathematica ſint in loco ex com. Auer. 44.
6 De multiplici notione iſtius uocis tactus.
7 Vtrum omnia ſe vicisſim tangentia habeant grauitatem,& leuitatem ex com. Phil. 106.
8 Vtrum mouere latius ſe fundat, quàm efficere ex tex. 45.
9 Vtrum cœlum contineatur in eodem genere,atq; cætera corpora ex com. Philop. 108.

Quæſtiones in Septimum Caput. 73.

1 ARgumentorum,quibus Ariſt. probat ſimile non pati à ſimili, conſideratio ex t. 48.
2 Quomodo cauſa recæptionis ſit genus, actionis autem ſpecies ex com. Auer. 50.
3 An demonſtratio in orbem ducta fidem faciat ex eodem.
4 Quomodo contraria conſtent eadem materia ex com. Philop. 112.
5 De cauſis glaciei ex eodem.
6 Quo pacto ſubiectum,vt homo,calefaciat ex t. 52.
7 Ad quod cauſæ genus inſtrumentum referatur ex t. 53.
8 Non omni ex parte ſimilia eſſe monentia efficientibus ex com. Philop. 112.
9 De ſimilitudine,ac diſſimilitudine materiæ,& generis ex tex. 54.
10 An forma,& finis ſint idem ex tex. 55.
11 Quæſtio de mutua effectione,& perpesſione,ſiue,ut noſtri dicunt,de reactione ex Latinis.
12 Vtrum idem à ſe ipſo pati queat ex iiſdem.
13 An ſimile patiatur à ſimili ex iiſdem.

Quæſtiones in Octauum Caput. 83.

1 QVomodo indiuidua Platonica finitis eſſent prædita figuris ex tex. 63.
2 De grauitate,& leuitate ſint ne ſubſtantiæ,an accidentia;ac de duricie, & mollitudine, conueniant ne ſimplicibus corporibus,& vtrum primæ vel ſecundæ qualitates ſint ex commentario Auerrois 65.
3 An indiuiduum patiatur ex tex. 68.

Quæſtiones in Nonum Caput. 86.

1 AN ſint meatus in corporibus latentes ſenſum ex com. Philop. 126.
2 An efficiens queat eſſe continuatum patienti ex tex. 78.

Quæſtiones in Decimum Caput. 91.

1 AN aqua cum vino miſceatur ex com. Philip. t 32.
2 Quomodo diuiſio rerũ in minutas partes ad mixtionem conferat ex com. Philop. 136.
3 Tota de mixtione quæſtio integrè explicata.

Occaſione autem ita ferente multas alias magni ponderis quæſtiones explicauimus; quarum Indices marginibus appoſuimus. Errata autem æquus Lector facilè per ſe & cognoſcet, & ignoſcet. Multa enim tùm ob inexpugnabilem quandam neceſſitatem,tùm ob characterum, præcipuè in Græcis dictionibus,inopiam commiſſa eſſe non ignoramus.

De Argumento, ſiue, vt noſtri loquuntur, ſubiecto librorum de Generatione, & Interitu. Caput I.

DE Capitibus his, quæ à Græcis Interpretibus proponi ſolent, nos tria tantū hoc tempore tractandà duximus: Vnum de Ariſtotelis conſilio, quod tantúdem eſt, ac ſi quæras, quod nam ſit horum librorum argumentum, & ſubiectum, ità enim noſtri loquuntur: Alterum de diſtributione huius tractationis in duos libros: Tertium de inſcriptione. Ad primum autem primo loco aggredientes, facturi operæpretium videmur, ſi principiò totius philoſophiæ naturalis ſubiectum conſtituerimus. Eo enim conſtituto, facilius ſingulorum librorum, qui ad illam pertinent, ſubiectum conſtituemus. Subiectum in omnibus ſcientijs poni tanquàm notū, vulgò putatur; Vocari enim ſubiectum, quòd tanquàm conceſſum ſubijciatur. Quamobrem cœlum, elementa, mixta ex elementis corpora, quæ philoſophiæ naturali ſubiiciuntur, quin ſint atq; in hac rerum vniuerſitate contineantur, nemo dubitauerit: Quod ſi multæ inter grauiſſimos viros de ſcientiarum ſubiectis exiſtere ſæpenumero controuerſiæ ſoleot; iſtud propterea euenire inquiunt, quòd aliud eſt dubitare, An corpus naturale ſit, aliud, An habeat omnes veri ſubiecti conditiones. Illud nullus naturalis philoſophus in quæſtionem vocauerit, hoc fortaſſe multi; ac tamen de eo diſputantes potius Logici, quàm naturalis philoſophi fungi officio videbuntur. *Quæ ſit Etymologia iſtius uocis ſubiectum. Opinio communis.*

Ego vt non pertinaciter negarim veram eſſe iſtam etymologiam, & reliqua, quæ à noſtris afferuntur, ità crediderim verius aliquid poſſe afferri. Puto .n. dici ſubiectum quaſi obiectum, & propoſitum nobis ad contemplandum; qua notione ea, quæ ſub ſenſum cadunt, eique obiiciuntur, & offeruntur ad ſentiendum, vt calor viſui, ſonus auditui, ſubiecta perſepè vocantur ab Ariſtot., vt ſecundo lib. de anima 136. & 164. & 2. horum librorum 7. Ita ēt in artibus appellatur ſubiectum non quod quaſi conceſſum ponitur, ſed, quod artifici offertur, & proponitur ad elaborandum, ac perpoliendum, quod initio primi Rhet. Innuit Ariſt. In eodem aūt extremo libro illud vocatur ſubiectum, quod cuique maximè propoſitum eſt, vt auaro queſtus, ambitioſo honos: obſeruauit id eruditiſſ. Victorius. *Opinio propria.*

Subiectum ità definiri primo poſt. xliii. omnes ferè noſtri exiſtimarunt, quod habet principia, partes, & affectiones, atque ità nunc vulgò in Gymnaſiis dicitur; ſed perſpicuè falluntur, nihil enim eiuſmodi ſonant verba Ariſtotelis. Omnino qui Græcè intelligunt, hoc pacto eſſe locum illum explanandum facilè cognoſcunt. Dixerat Ariſtoteles vnam ſcientiam eſſe, quæ habet vnum genus ſubiectum. Poterat autem quæri, qua ratione diiudicari poſſet, an eſſet vnum genus ſubiectum. Propterea, vt huic exorienti quæſtioni occurreret, addit illa omnia eſſe eiuſdem generis ſubiecti, quæcunque ex primis componuntur, & quæcunque ſunt partes, aut per ſe affectiones harum, ſcilicet partium; ità enim ego verto vocem illam αὐτῶν, tùm quòd aptior ſit ſententia, tùm quòd videam Ariſtotelem ita dicere primo Meteor. cap. primo. *Adhuc autem quæcunque ſpecies terræ, & partes, & affectiones partium.* Attento autem Lectori ex verbis eo loco proximè ſequentibus perſpicuum erit, nomine primorum ſignificari primas ipſas propoſitiones, aut, vt noſtri inquiunt, principia complexa, quæ tamen in aliam ſcientiam non conueniunt, quales ſunt propriæ definitiones, & hypotheſes, ut in Geometria, lineam eſſe longitudinem ſine latitudine; à puncto ad punctum licere lineam ducere. Componuntur ex iſtis primis omnia theoremata; Ex illis enim demonſtrantur. Demonſtrationem autem eſſe compoſitionem quandam, ſatis conſtat. Ergò omnia theoremata ex iiſdem ducta principiis in eodem ſubiecto genere verſantur, nec ſolum quæ proximè ex illis primis demonſtrantur, ſed etiam, *partes*, id eſt magis ſpecialia theoremata, quorum ſubiectum eſt pars ſubiecti ſuperioris theorematis, *& affectiones harum partium*, id eſt propriæ conditiones iſtorum ſubiectorum magis ſpecialium. Ità in philoſophia naturali, exempli cauſa, principia iſta ponuntur, ex nihilo nihil fieri; Et ex quolibet non fieri quodlibet, ſed contrarium ex contrario. Ex his principiis demonſtratur illud Theorema *Quibus verbis ab Ariſto exponatur natura ſubiecti. pri poſt. tex. 43. Aduer. Latin.*

Omne corpus naturale generari interueniente materiæ, formæ, priuationis. Iſtius generalis theorematis hæ partes, & ſpecies ſunt, eodem modo generari aīalia, eodem plantas. Nam animalia, & plantæ ſunt partes corporis nālis, quibus deinde partibus propriæ tribuuntur affectiones. Ergo, & partes, & affectiones partium, licet non proximè demonſtrentur ex illis primis dummodo ad illa tandem tanquàm ad capita, & fontes omnis demonſtratio referatur, in eodem genere continentur, atq; ad eandem ſcientiam pertinent; omninoq; ſubiectum genus ſtatui huiuſmodi debet, quod omnia comprehendat, quæcunq; in illa ſcientia, cui ſubiicitur, pertractantur. Ex proprietate igitur principiorum, quæ in aliam ſcientiam non conueniant, pendet ſubiecti generis vnitas; ex vnitate generis ſubiecti pendet vnitas ſcientiæ: Vnde autem dijudicetur principiorum proprietas, alia quæſtio, atq; alio tempore explicanda.

De ſubiecto totius philoſophiæ naturalis.

Phyſiologia igitur ſi vna ſcientia cenſenda ſit, vnicum genus habeat oportet, in quo oīa illius theoremata verſentur. Vnum autē erit genus ſubiectum, ſi omnia, quæ ad illud pertinent, ex iiſdem propriis principiis deducentur. Videmus aūt nos ex huiuſmodi hypotheſibus, motū eſſe, ex nihilo nihil fieri, principia eſſe contraria, ex definitione materiæ, ex definitione naturæ, atq; alijs ſimilibus principijs omnia theoremata, quæ naturalia dicimus vel proximè, vel aliquo interiecto intermedio demonſtrari; quamobrem omnia etiam in eodem genere verſari intelligentur, atque vnam ſcientiam conſtituent. Hoc genus his vocibus commode putò exprimi poſſe, quod natura aliquo modo conſtat. Natura autem conſtans non ita anguſtè accipio vt Ariſtoteles in illa propoſitione, Omnium natura conſtantium eſt certa ratio magnitudinis, de qua propoſitione ſuo loco multa dicentur, ſed amplè, ac fusè, vt ſignificat quicquid aliquo pacto rationem motus includit, ſiue cauſa ſit, ſiue ſubiectum motus, ſiue motus ipſe, aut ſimilis motui, atq; ex eadem natura exoriens affectio. Hoc modo ipſemet Ariſtoteles accepit initio librorum de cœlo. Nam cum dixiſſet, ſcientiam de natura maximam ferè partem verſari in corporibus, addebat illa verba. *Natura enim conſtantium hæc quidem ſunt corpora, & magnitudines, hæc autem corpus habent, & magnitudinem, hæc verò principia eorum, quæ habent, ſunt*: Ex quibus verbis accuratus lector facilè colliget id, quod natura conſtat, ſtatui tanquàm commune genus ſubiectum; cuius ſpecies ſint corpora, & principia corporū. Adiungere autem licet, & ipſas affectiones corporum, tanquàm ſpecies eiuſdem communis ſubiecti, quod tùm ex eo loco, tùm ex initio tertij libri de cœlo ſatis patet, vbi eodem ferè vſus loquendi modo diſtribuit id, quod natura conſtat in ſubſtantias, atque actiones, & affectiones ipſas. Non eſt autem abſurdum principia incomplexa, qualia nunc intelligimus, eſſe tùm ſpecies ſubiecti communis, tùm etiam cauſas aliarum ſpecierum; quotieſcunque illud ſubiectum eſt analogum. Ita cum aliàs de ſubiecto primæ philoſophiæ diſputaremus, oſtendimus Deum Optimum Maximum, & ſpeciem entis, & cauſam eſſe, vt in animali cor, & pars, & principium ab Ariſtotele ponitur. Omnino eum in ſcientijs ſubiectum genus, quantum ego poſſum iudicare, illud dicatur, quod comprehendit omnia, quæ proponuntur ad contemplandum; in ſcientia autem naturali, & principia, & orta ex principiis, & affectiones proponantur ad contemplandum, omnia iſta vnum genus conſtituent, nempè, quicquid natura aliquo pacto conſtat; quàmuis non negarim, quoniam maiorem partem in corporibus hæc ſcientia verſatur, vt iiſdem locis ab Ariſtotele dicitur, idcirco non tota erraſſe via qui corpus naturale eſſe ſubiectum voluerunt.

Quomodo differt ſubiectum totius naturalis philoſophiæ à ſubiectis partium.

Sit igitur ſubiectum quicquid natura conſtat, in vniuerſa quidem phyſiologia tùm generatim, tùm ſpeciatim; in partibus autem phyſiologiæ (qua in re doctus homo mirabiliter eſt Lapſus) nō vtroq; modo, ſed alterutro, id eſt aut generatim aut ſpeciatim. Nam in aliqua quidem generatim tantum, in aliqua autem ſpeciatim. In 8. igitur libris de naturali auſcultatione agitur de communibus principiis, & communibus affectionibus corporum naturalium; in cæteris verò libris de corporibus ſpeciatim, atque habentibus corpora, ac de propriis principiis & affectionibus illorum.

An corpus naturale in vniuerſum debuerit definiri.

Verum quoniam corpora omnia nālia in hoc communi genere conueniunt, nimirum corpore; ac de genere prius, quàm de ſpeciebus agendum eſſe nemo dubitat; queres fortaſſe vbinam de corpore nāli generatim, atque vniuersè actum ſit. Latini putauerunt preſtari id in 8. primis libris. Sed mirum videtur, cur nunquàm in iis corpus definiatur. Græci ſanè vbique vna voce affirmant in illis libris de principiis tantum agi, & conſequentibus principia; quod ēt nunc à Philopono in præfatione habetis. Auerr. autem ſecundo phyſ. com. tertio, & in eadem ſententia uidetur fuiſſe, & illud præterea addidiſſe, de corpore primum agi in libris de cœlo; idcircoq; ad initium illorum corpus definiri: eſſe enim magnitudinem tritariam diuiduam.

Opinio Auer.

Quod tamen, ut mea fert opinio, non ueriſſimè dicitur.

Aduerſus Auerr.

Primū alieno loco uidebitur illa definitio poſita. Nam cum in 8. libris de principiis corporis

poris

poris ſit diſputatum, ibidem quoq; per eadem principia definiendum corpus erat, quando qui dem corpus nihil aliud eſt, quàm res concreta ex materia, & forma; minimè autem ad libros de cœlo iſthæc trahi definitio debebat, vbi nihil aliud de corpore vniuersè affertur, ſed ſtatim ad cœlum deuenitur.

Deinde in 3. phyſ. probatur corpus nāle eſſe finitum, in 6. eſſe diuiduum, multæq; item aliæ affectiones in illis viij. libris paſſim de corpore oſtenduntur. Subiecti autem cognitio ne ceſſariò præit affectionum cognitionem. Quæſtio enim quid res ſit prior eſt quæſtione, quale quid ſit. Ergò definitum multò ante oportuit corpus, quàm ad libros de cœlo peruentum ſit. Poſtremò allata ad initium librorum de cœlo definitio ad corpus ſine dubio pertinet, quod in quantitatis, non quod in ſubſtantiæ genere continetur. Nulla enim in ea definitione exprimitur ſubſtantia, ſed tantum magnitudo, & quantitas. At corpus naturale ſubſtantia eſt, & quidem ex ſubſtantijs conſtans ex materia inquam, & forma. Omnes ferè hic ſcrupulus malè habuit. Multa legi, multos audiui: Neminem reperij in hoc luto non hærentem, neminem ſibi, nedum aliis ſatisfacientem. Ego meam opinionem in medium proferre non vereor, quæ mihi animum implet; eos autem, qui hæc legent, excitabit ſaltem ad rem diligentius conſiderandam.

Summum præcipuè ſtudium adhibuit Ariſtoteles in definitionibus formarum afferendis, ſiue de ſubſtantijs, ſiue de accidentibus eſſet illi ſermo inſtitutus; quoniam compoſita ipſa, quòd ſint hoc aliquid, quòdque certam ſpeciem habeant, formæ potiſſimum referunt acceptum, & percæpta formæ vi, continuò illorum eſſentia intelligitur. Hinc non animalis, ſed animæ vides afferri definitionem; non mixti corporis, ſed mixtionis; non colorati, ſapidi, odorati, putris; ſed coloris, ſaporis, odoris, putredinis. Eadem igitur ratione definitionem naturæ accuratè tractauit Ariſtoteles. Ea enim conſtitota, qui neſcire ſe dicat, quid corpus naturale ſit, is plumbeus planè ſit exiſtimandus; præſertim cum materiæ eſſentia in primo libro iam eſſet definitione explicata, & quantum in Phyſicis erat expectandum, quid eſſet forma, eſſet oſtenſum. Cognita enim materia & forma, & naturæ vi, neceſſariò cognoſcitur corpus naturale, quod nihil aliud eſt quàm forma in materia, idcircoque naturam habet. Quare eſſentia corporis naturalis vniuerſis duobus Prioribus libris explicatur, vnde quis illius definitionem facilè concinnare poterit, ſignificante tamen eam nobis Ariſtotele. Nam dum ſecundo libro text. ſexto, & vndecimo oſtendit, quid ſit illud quod habet naturam, ſatis etiam declarauit, quomodo definiendum corpus naturale eſſet. Ac ſanè diligentem Lectorem poſtulat Ariſtoteles, perſæpeque ſatis illi eſt res innuiſſe. Sic tertio Ethicorum cap. nono integram fortitudinis definitionem non afferebat, ſed ita dicebat: *Ex his conſtare poteſt quid ſit fortitudo*: Galenus etiam quarto de pulſuum differentiis cap. ſecundo admonebat non ſemper eſſe expectandas iſtas expreſſas definitones, ſed ſatis eſſe, ſi rerum natura copioſe tractetur, diligenterque euoluatur. Ariſtoteles autem primo poſter. xxv. illud etiam admonuit deſpici interdum ſubiectum in ſcientiis, id eſt ad illud ſtabiliendum, aut definiendum nullam operam ſumi. Quod tum de ſubiecto primæ philoſophiæ. i. de ente, tùm de illo communi ſubiecto, quod nos in philoſophia naturali poſuimus, ac vocauimus natura conſtans, euenit. Ergo in primis libris ubi de principiis agitur, agitur etiam de corpore, quod ex illis principiis conſtat, neque id negarunt Græci, licet de principiis potius, quàm de corpore agi dixerint; quoniam cum cognitis principiis componentibus continuò, vt diximus, compoſitum ex illis cognoſcatur, longior ſermo de principiis fit, quàm de corpore. Initio autem librorum de cœlo definitur corpus mathematicum, quà tamen eſt affectio corporis naturalis, atque ideo definitur, vt definitio illa nobis vſui ſit ad mundi perfectionem affirmandam. Longius fortaſſe, quàm par erat in hac dubitatione tollenda digreſſi ſumus, ſed lectores oratos volumus vt longitudinem cum vtilitate compenſent; nunc ad inſtitutum reuertamur.

Opinio propria.

Subiectum illud genus, quod nos in vniuerſa phyſiologia ſtatuimus, Synonymum profecto nón eſt, ſed analogum. Non defuerunt autem grauiſſimi viri, qui latinos reprehenderunt duplex analogum ſtatuentes; alterum, quod vocant attributionis, vt ſalubre, alterum, quod proportionis, vt materia, quæ proportione quadam inferiorem hanc, & ſuperiorem illam ſignificat: Ita enim iſti diſputant omne analogum habere ſemper aliquam ſpeciem, cui primò attribuatur, & ex ea fundatur in alias. Semper enim proportio, & ſimilitudo ex aliqua vna re ad alias ducitur, vt pedem lecti, pedem montis nominamus ob proportionem, & ſimilitudinem, quam cum pede animalis habet. Ita globus cœleſtis vocatur materia ob ſimilitudinem, quam cum hac inferiore materia gerit, & cœlum corpus naturale vocemus ob eandem ſimilitudinem. Nam tametſi cœlum potius tanquàm principium ſtatuen-

De duplici Analogo.

Aduerſus Latinos.

Defenſio Latinorum.

dum eſſet, vnde reliqua vocarentur naturalia, tamen quoniam (vt animaduertebat Auer. li. Met. Com. vltimo, quam ſententiam explicat Zimara in Tabulis) hæc inferiora nobis ſunt notiora, idcirco illis primùm naturæ nomen accommodamus, deinde proportione quadam ad cœleſtia transferimus. Ità in prima Philoſophia beatas mentes ſubſtantias nominamus ob ſimilitudinẽ, quæ illis cum inferioribus intercedit; cum tamen contra ſe res habeat; vt idcirco hæ ſubſtantiæ ſint, quòd illas imitentur. Cæterum ſiue rem ipſam, ſiue noſtram cognitionem ſpectes, ſemper in quocunq; analogo contendunt aliquid primò appellari tale, vnde poſtea cætera talia nominentur, Itaq; omne analogum eſſe attributionis. Ego aũt (mitto voces; ſcio.n.nõ aptiſſimè dici analogum proportionis) ſed ſententiam ipſam minimè arbitror repudiandam. Nã & Ariſt. primo Eth. cap. 6. & Græci eius interpretes in Cathegoriis duplex æquiuocum à conſilio, quod noſtris analogum eſt, agnoſcunt; alterum attributionis.i. vt Ariſtot. loquitur, ab vno, & ad vnum, alterum verò ex propoſitione ductum. Ac licet, quod ad nomen pertinet, ſemper vni ſpeciei primò ſit attributum, deinde cæteris accommodatum, tamen in analogo attributionis res ita ſe habet, vt, prima ſpecie ſublata, cæteræ non ſolum nomen, ſed etiam illud, quod ſignificatur nomine, amittant. Sublata.n. ſanitate animalis pharmaca, & ſudores, neq; vocarentur, neq; amplius eſſent ſana. In analogo aũt proportionis minimè iſtud perpetuum eſt. Nam pes montis licet ita dictus ſit ob proportionem, quam habet cum pede animalis, non tñ ſi animal è medio auferatur, definet eſſe illud, quod eo nomine ſignificatur, ideſt infima pars montis; Ac nihil etiam impediret, quo minus nomen ſemel vſurpatum retinere poſſet; ſcimus enim nomina interdum magis vſurpari in illa re, ad quam ſunt tranſlata, quàm in ea, in quam propriè conuenirent; vt idem ſanitatis nomen apud Latinos Autores potius in animi robore, quàm in bono corporis habitu vſurpatur.

Quale analogum ſit ſubiectum phyſiologiæ.

Illud igitur, quod natura conſtans dicimus, erit analogum proportionis. Adeſt.n. quædã naturæ ſimilitudo inter corpora æterna, & caduca, vnde commune quoddam ſubiectum genus conflare potuerunt; atq. vtraq. tñ ſuam peculiarem naturam, & conditionem obtinent, ita vt minimè eodem modo ſe habeant quo illa, quæ ab vno, & ad vnum dicimus.

Ergo in 8. libris de nãli auſcultatione agitur de principiis rerum nãlium, ac de conſequentibus iſta principia vniuerſe, ibidemq. ſimul ẽt de corpore nãli agitur, in cæteris aũt libris de principijs proprijs, & propriis affectionibus ſpecialium corporum, inter quæ primũ locum obtinet corpus cœleſte, ſequuntur elementa, mox mixta inanima, demum animata.

Cur prius actum ſit de principijs rerum inferiorum, quàm ſuperiorum, cõtra aũt prius de corporib⁹ ſuperioribus quàm de inferioribus.

Quòd ſi quæras cur in tractandis principiis antea de inferioribus, q̃ de ſuperioribus ſit actum (quod patet primo phyſ. 68. vbi ſcribitur actum eſſe de principiis rerum, quæ generantur, & intereunt) in tractandis autem ſpecialibus corporibus prius de ſuperiore, quàm de inferioribus; animaduertas, monebo, ſuperiora illa principia cognoſci, vt anteà diximus, à nobis nõ potuiſſe, niſi per proportionem quandam cum his inferioribus. Idcirco 8. phyſ. iſtam proportionem eſſe oſtenſam; quod etiam copioſius præſtitit Auer. in libro de ſubſtantia orbis. Intellectis autem iam, & perceptis vtriſq. principiis, poſſumus poſtea rerum ordinem ſeruantes ab eius corporis tractatione initium facere, quod ſuaptè natura primum eſt, quodq; cæterorũ eſt cauſa, & quaſi forma. Hoc autem cœlum eſſe nemo eſt, qui dubitet. Cætera.n. continet, & gubernat. Omnino ſæpe mutare ordinem neceſſarium eſt. In Mathematicis, quæ certiſſimæ ſcientiæ ſunt, vulgoq; ex nobis, & ſimpliciter notis componi perhibentur, videmus prius definiri circulum, quàm figuras angulis præditas, & tamen antea tractantur theoremata ad triangulas, & quadrangulas figuras pertinentia, quàm ad circulum. Illud enim fit in tribus primis libris Euclidis, hoc in quarto.

De ſubiecto librorum de generatione.

Sed iam accedendum eſt ad explicandum peculiare Ariſtot. conſilium in his libris, qui nunc nobis ad interpretandum ſunt propoſiti. Vocari hos ab Ariſt. libros de elementis ſatis pſpicuum eſt 2. de Anima 117. & in lib. de ſenſu cap. de ſapore. Cæterum cum de iiſdem elementis agatur etiam in duobus poſtremis libris de Cœlo, diligenter, quo pacto iſtæ rationes tractandi diſtinguantur, eſt attendendum. Ariſt. 2. phyſ. 71. quantum ad res, quæ mouent, aut mouentur, pertinet, tres tractationes ponebat. Primam de rebus, quæ mouent, ſed nullo pacto mouentur; alteram de rebus mobilibus æternis; tertiam de rebus mobilibus caducis. Prima tractatio primi philoſophi eſt, reliquæ duæ ad Phyſiologiam pertinent. Ergo cum percepta principiorum, & principia cõiter conſequentium natura, & vi, ad ipſa corpora naturalia ſpeciatim contemplanda deueniendum ſit, eandem diſtinctionem tenebimus, vt prima quidem tractatio ſit de rebus mobilibus æternis, id eſt de Cœlo, eaq; ab Ariſto. duobus primis libris abſoluitur. Secũda autem de mobilibus caducis; eaq; 3. lib. de cœlo inſtituta cæteros omnes philoſophiæ nãlis libros comprehendit. Hæc eadem diſtinctio aliis quibuſdam verbis exponi poteſt, vt primam quidem tractationem dicamus pertinere ad corpora, quæ ſecundum locum duntaxat mo-

uentur,ſecundam autem ad corpora, quæ cæteris etiam motibus agitantur, quo etiam pacto ſubſtantiæ naturales ab Ariſt. diſtribuuntur viij Met. xij. De cœlo igitur,quin in duobus primis libris,qui de cœlo inſcribuntur,agatur,nemo dubitat. Cum autem cæteri omnes Phyſici libri ad corpora caduca pertinere debeant, primo quidem loco de elementis agendum ratio ſuadet,quando hæc prima ſunt corpora caduca, & initia, cauſæq; reliquorum: quare non immerito in duobus poſtremis libris de cœlo, & in his, qui de generatione inſcribuntur, de elementis iſtis eſt diſputatum, quod omnium Græcorum eſt. Alexander quidem initio Meteor. dicebat, quæ in libris de cœlo inchoata erant, abſolui in libris de generatione; Idque hoc loco Auer. confirmat. Olympiodorus nedum in his,ſed in meteorologicis etiam agi de elementis cenſuit,quatenus immutantur, & alterantur, ità ut non uerè unam mixtionis formam extundant,ſed varias tantum quaſdam imagines,& qualitates accipiant. Sed ut hoc nunc omittamus, illud ſanè conſtat,idem ferè ſubijci his libris, atque duobus poſtremis de cœlo, quare ab Ariſt. initio Meteororum coniunctè ponuntur, quæ in utroq; tractantur loco.

Præterea autem de rectè diſpoſitis, ſecundum ſuperiorem lationem aſtris,ac de elementis corporeis,quot, & quæ,& de ea, quæ inuicem fit,generatione, & interitu communi dictum eſt antea, In iij.igitur libro de cœlo,cum illas opiniones,quæ generationem ſtatuebant compoſitionem quandam ex magnitudinibus indiuiduis, quòd mirabiliter nobis illam ueritatis inueſtigandæ obſtruerent,confutaſſet,ad elementorum tractationem aggrediens tex.xxx.inquit. *Conſiderandum eſſe,quæ nam ſint talium corporum elementa, & quam ob cauſam ſunt,deinde his conſtitutis,& quot, & qualia.* Addebat autem Auerroes quaſdam ex iſtis propoſitis quæſtionibus in iis de cœlo libris pertractari,quaſdam autem in his de generatione,& interitu; cum in ſuo codice illa etiam particula adeſſet, *& quorum ſunt,* quæ à noſtro abeſt. Ita autem allata uerba explanentur,alicui enim exhibere negotium poſſent. Agendum eſt, *quæ nam ſint talium corporum elementa,*id eſt quæ nam inter huiuſmodi corpora, quæ generantur, & intereunt, elementa cenſeri debeant,*& propter quid ſint,*cauſam ſcilicet aperientes,cur iſta debeant cenſeri elementa,*Deinde quot,& qualia,*quæſtio quot ſint,ad quæſtionem generis,niſi fallor,referri debet: idem enim ſignificat, quot elementa ſint, ac ſi diceremus, quot rebus elementi nomen tanquàm genus attribuatur; quæſtio autem qualia ſint ad quæſtionem definitionis ſine dubio refertur. Idem enim dictu eſt qualia ſint,& quid ſint,ut Alexan.initio Meteor,ex Ariſt.aliique ſæpè interpretes,& Galenus ipſe notauit. Scimus enim differentiam,à qua rei tota vis,& eſſentia pendet,qualitatem ſolere nominari. Quod autem pollicitus eſt Ariſt. etiam præſtat. Nam primò quidem ex elementi definitione oſtendit Ignem,Aerem,Aquam,& Terram inter corpora elementi nomine digna eſſe; quod eſt ſequentium quæſtionum quaſi fundamentum; deinde ad numerum,& qualitatem inueſtigandam pergit. Quod igitur ad numerum pertinet, primum excludit extrema,probat enim neque infinita,neque unum duntaxat eſſe elementum. Deinde cum iam ſequeretur plura eſſe, atq; finita,conſiderandum tex.lii. proponebat; utrum ſempiterna eſſent,an caduca: hoc enim oſtenſo manifeſtum fore aiebat,& quot,& qualia ſint. Similem quandam rationem ſequutus eſt in primo phy. Nam cum quæreret de principiorum numero,primum aduerſus Parmenidem diſputauit non eſſe unum,deinde aduerſus Anaxagoram non eſſe infinita. Deinde cum excluſis extremis certus illorum numerus ſtatuendus eſſet,poſuit principia eſſe contraria; qua quidem re probè explicata,& numerus, & qualitas ſimul eſt conſtituta. Eodem igitur pacto,ſi nunc elementa oſtenderit caduca eſſe,putat utranque quæſtionem,de numero inquam, & qualitate elementorum facilius explicatum iri. Oſtendit igitur generari elementa,& ex ſe uiciſſim generari,non autem per ſecretionem,aut congregationem; neque omnino figuræ mutatione, neque diſſolutione in ſuperficies, demumque differentias elementorum à figuris non eſſe ducendas demonſtrat; Quamobrem dicebat Auerr. com. lvi. librum tertium de cœlo anteire libros de generatione, quoniam in illo falſæ veterum opiniones refelluntur; In his autem uera oriendi,& intereundi ratio affertur. Idem autem innuerat com.xlii. Ad finem autem illius tertii addit Ariſtoteles differentias elementorum eſſe ducendas ab affectionibus, ab operibus, à facultatibus,hæc enim ea eſſe,quæ in omnibus rebus naturalibus cognoſcere cupiamus. Interpretabatur Auerroes *ab affectionibus,* à primis qualitatibus,calore,frigore,humore, ſiccitate, *à facultatibus,*à formis,quas ipſe uirtutes uocat, quod ſanè notandum eſt ob quoſdam, qui uirtutes in rebus naturalibus à formis diſtinxerunt,& putarunt eſſe accidentia,*Opera* autem putat adiecta,tanquàm illa, quæ differentias ueras,& formas conſequuntur,nobiſque declarant. Alexander autem,referente Simplicio, multas illorum uerborum attulit explanationes, quarum quæ mihi magis probatur, illa eſt,ut affectionum nomine primas qualitates intelligamus,quæ in tertia ſpecie qualitatis continentur, id eſt calorem,frigus, humorem, ſiccitatem;opera autem illa ſint, quæ ab iſtis qualitatibus proficiſcuntur;

Ordo ab Ariſtot. in elementorũ tractatione adhibitus.

Explanatio xxx. text. 3. de Cælo.

Explanatio ult.text.3.de Cælo.

ſciſcuntur; facultates poſtremò leuitas, & grauitas, quarum poſtremo loco mentio facta eſt, quod ab illis continuò ſibi ordiendum putat Ariſtoteles. Solet enim quæ poſtremo loco proponit, ea primo loco ad explicandum aggredi. Ergo uniuerſus quartus liber in his maximè proprijs elementorum differentiis tractandis poſitus eſt, quæ ad ſecundum qualitatis genus referri debent; atque oſtenditur unum ex iſtis primis corporibus eſſe ſummè, & ſimpliciter leue, aliud ſummè, & ſimpliciter graue, duo uerò interiecta intermedia, partim grauia, partim leuia; quamobrem ſimul qualitas, & numerus ipſorum eſt conſtitutus. In his autem libris de Generatione, cum aliam iſtorum corporum differentiam, quæ ab affectionibus ducitur, tractare uellet, declarandum antea ſibi putauit (quod tertio Libro de cœlo leuiter attigerat) quæ nam eſſet uera generationis natura, & alterationis, quoniam per primas qualitates elementa generantur, & alterantur; ita ut primus horum librorum iaciat quaſi fundamenta, quibus in ſecundo ad elementorum differentias ſtatuendas uti poſſimus. Admirabilis eſt igitur ordo, qui ab Ariſtotele ſeruatur: tertio libro de cœlo ea explicantur, quibus non explicatis ad elementorum differentias inueniendas aſpirare non poſſumus. Deinde cum duplices ſeſe offerrent differentiæ, aliæ, quæ à facultatibus, aliæ, quæ ab affectionibus ducerentur; facultates antea tractandas ſibi exiſtimauit, quòd iſthæc tractatio multo coniunctior eſſet iis, quæ de cœlo dicta erant; cuius coniunctionis habendam eſſe rationem docuit nos Ariſtoteles, ſecundo de partibus animalium cap. nono. Nam per grauitatem, & leuitatem ad propria feruntur loca, ſuaſque conſtituunt uniuerſitates, ex quibus unà cum cœlo tanquàm primariis partibus mundus componitur; ita ut iſtæ qualitates ſint etiam priores natura cæteris qualitatibus, quæ elementis inſunt. In his autem libris cæteras ab affectionibus ductas differentias perſequi in animo habens, putauit antea illa eſſe declaranda, quæ ad eam rem mirificè faciebant, naturam ſcilicet generationis, alterationis, efficiendi, patiendi, tangendi, mixtionis. Quare ſi finem ſpectes, quo iſthæc omnia referuntur, dices conſilium Ariſtotelis in his libris eſſe de elementis agere, quatenus primis qualitatibus patibilibus prædita ſunt. Verum dubitabis.

Dubitationes de ordine, & ſubiecto horũ librorum ſublata.

Facultates illæ, de quibus iiii. de cœlo actum eſt, motum pariunt, qui eſt ad locum, generatio autem de qua hic agitur, eſt prior motu, qui ad locum; nam hic ad accidens, illa ad ſubſtantiam ducit, ergo hi libri ante quartum de cœlo collocandi erant. Præterea cur hic de accretione agitur, ſi elementa ſunt nobis propoſita ad contemplandum? quando quidem accretio ad elementa non pertinet, ſed animatorum propria eſt, Diſſoluuntur hi nodi non difficulter: Primus quidem ea ratione, quòd prius eſſentiam rerum quærimus, quàm modum oriendi, & occidendi; ex quo tractans Ariſtoteles animalia, antea de ſenſu, & memoria, atque huiuſmodi rebus ad illorum

Cur antea de graui, & leui, quàm de generatione ſit actũ.

eſſentiam pertinentibus egit, quàm de eorũdẽ generatione. Cum igitur elementorum eſſentia illis facultatibus ſignificetur, & contineatur; idcirco de illis optimè agere potuit, antequàm ueram oriendi, & occidendi rationem explicaret. Quòd ſi in tertio libro nonnulla de generatione ſunt dicta, eò ſpectabant omnia illa, ut falſæ opiniones exploderentur numerusq; & motus etiam rectus elementorum conſtitueretur, quod in quarto eſt actum. Verum ſedanda eſt

Cõtrouerſia inter Philoponũ & Auerroem ſedata.

controuerſia quædam inter Philoponum, & Auerroem. Philoponus inquit ex iis, quæ dicentur in ſecundo horum librorum, qui nobis in præſenti propoſiti ſunt, cognoſci quot, & quæ elementa ſint. Auerroes autem inquit, numerum eſſe conſtitutum in libris de cœlo, quod Ariſtoteli maximè congruere uidetur, qui initio meteor ita dicebat. ***Adhuc autem de rectè diſpoſitis ſecundum ſuperam lationem aſtris, & de elementis corporeis quot, & qualia, ac de ea, quæ inuicem, Generatione, & Interitu communi, dictum eſt antea;*** quaſi ante quam de generatione ſit actum, quot & qualia elementa ſint, conſtituerit. Non eſt dubitandum quin Auerroes rectè dixerit. Nam Ariſtoteles ex iis, quæ attulit ſecundo libro de cœlo 18. & 19. & 4. lib. 37. & 38. ſine dubio numerum elementorum ſtabiliuit, declarandoque facultates illorum, etiã qualia eſſent, oſtendit. Nec tamen idcirco reprehendendus Philoponus. Nam in his libris tractatur qualitas, & natura elementorum, cum de illorum qualitatibus patibilibus diſſeratur; ex iſta autem tractatione magis elucet, & confirmatur ipſorum numerus. Sic dicebat Ariſt. 3. libro Ethic. cum oſtenſum fuiſſet, quæ nam uirtutes eſſent, fore etiam, ut quot eſſent, intelligeretur. Patet igitur inter libros de cœlo, & hos maximam eſſe coniunctionem. Nam in illorum poſtremis duobus de elementis agitur conſtituendo numerum, & qualitates, ac facultates illas per quas feruntur ad locum, ita ut hanc uniuerſitatem compleant. In his eadem elementa tractantur declarando patibiles ipſorum qualitates, & rationem, quà ad mixtionem ueniunt; Itaque uerè elementa, & cauſæ ſunt, ut docebat Auerr. iii. de cœlo com. primo. Procreantur enim ab illis mixta corpora. Iſtis autem qualitatibus conſtitutis fit etiam ut numerus ipſorum certior, & firmior ſit. Ideo Ariſtoteles coniunxit epilogum illorum librorum cum proemio horum. Epilogus quidem ita ſe habet. ***De graui igitur, & leui, & iis, quæ in his eueniunt, conſtitu-***

tum

tum ſit nobis hoc modo. Proemium autem ita. *De generatione autem, & interitu eorum, quæ natura generantur, & intereunt, ſimiliter in omnibus*, quaſi hoc ſibi uelit. Ex quo iam de qualitatibus elementorum, per quas ad propria loca feruntur, ſatis egimus; reliquum eſt ut agamus de eorundem patibilibus qualitatibus, per quas generantur, & intereunt, efficiunt, patiuntur, miſcentur. Et quoniam hæc rectè intelligi nequeunt, niſi antea generationis, alterationis, effectionis, perpeſſionis, mixtionis naturam probè cognitam habeamus, idcirco de generatione ſtatim, atque alteratione, & aliis huiuſmodi rebus agendum eſt.

Quod autem ad accretionem pertinet, illa quidem elementis non conuenit, ſed tamen ob ſeriem ipſam, & connexionem rerum, cuius antea diximus magnam eſſe uim, factum eſt, ut cum de aliis mutationibus actum eſſet, de accretione etiam agi deberet. Ita ſexto Ethic. cum ob uirtutes morales neceſſariò de prudentia diſſerendum eſſet, ob coniunctionem factum eſt, ut de cæteris quoque uirtutibus ad intelligentiam non ad mores pertinentibus diſputaret. Simili ferè pacto cum primo magnorum moral. cap. 33. dubitaſſet num rectè de ſapientia egiſſet, reſpondebat Ariſtoteles id fuiſſe in cauſa, quòd cum de his loquimur, quæ in anima ſunt, de omnibus dicamus oportet. Ex iis quæ diximus, ſatis niſi fallor patefactum eſt conſilium Ariſtotelis in his libris. Agendum enim illi eſt de elementis, quà patilibus qualitatibus affecta oriuntur, occidunt, alterant, alterantur, miſcentur.

Cur de accretione in hoc libro agatur.

Summa Conſily Ariſt. in his lib.

Cur hæc tractatio in duos libros ſit diſtributa. Cap. 2.

DVobus autem libris hæc tractatio (quod erat ſecundum caput de iis, quæ initio propoſuimus) continetur. Nam in primo quaſi fundamenta iaciuntur; explicaturque generationis, interitus, alterationis, tangendi, efficiendi, patiendi, mixtionis natura, & vis omnis; in ſecundo autem iſthæc accommodantur elementis, & propriæ ipſorum qualitates oſtenduntur. Nec eſt, quod dubites, cur ſi de omnibus mutationum generibus iii. & quinto phy. actum eſt, nunc de iiſdem agatur. Nam ibi actum de illis eſt tenuiter, atque ut ſpecies motus erant; nũc integrè, & ad præſens inſtitutum accommodatè agetur.

Cur ſæpius de iiſdem motib'.

De Inſcriptione. Cap. 3.

REſtat tertium caput de inſcriptione. Multiplex eſt Ariſtotelica inſcribendi ratio. Interdum inſcriptionem apponit indicantem omnia quæcunque in illo uolumine continentur, vt in libris de Anima, de Rhetorica, de Poetica. Interdum præcipuam, aut maiorem partem indicare ſatis habet, ut fortè in libris de cœlo, in meteorologicis: interdum locum demõſtrat, in quo collocari tractatio illa debet, ut in iis, quæ poſt naturalia inſcripſit. Nonnunquàm excitat auditoris attentionem; qualis inſcriptio illa, de naturali auditione. Præſenti inſcriptione præcipua pars horum librorum ſignificatur. Nam cum de elementis agendum ſit, quà ſubiiciuntur reliquis præter lationem mutationibus, præcipua autem mutatio ſit generatio, & interitus, de hac uoluit libros inſcribere; quod notauit etiam Auerroes in paraphraſi. Libet referre Galeni uerba, quæ magnus ille uir primo de elementis ſcripſit, cum rationem redderet, quamobrem ſuum librum Hippocrates de elementis, ut Aſclepiades, non inſcripſiſſet. *Nihil, inquit, refert. Videmus enim ueteres ferè omnes libros ſuos de natura inſcripſiſſe, ut Meliſſum, Parmenidem, Empedoclem, Alcmeonem, Gorgiam, Prodicum, cæterosq; omnes. Quin etiam Ariſtoteles in libris de cœlo, & in libris de generatione, & interitu, agit de elementis, item Chryſippus in libro de ſubſtantia: ac neuter tamen ſuos libros de elementis inſcripſit. Non eſt ſanè uocabulis ipſis omnino inſiſtendum, ſed uis potius ſermonis perpendenda eſt,* nonnullaq; in hanc ſententiam adiungit, quæ attendere operepretium erit. Habetis conſilium Ariſtotelis in his libris, ſcitis quid agatur in primo, quid in ſecundo; Rationem inſcriptionis tenetis; quare ipſum iam Ariſtotelem poteſtis audire.

Ariſtot. de Generatione & Interitu.

LIBER PRIMVS.

Cap. primum
Tex.com.pri.

DE Generatione autem, & interitu eorum, quæ natura generantur, & intereunt, ſimiliter in omnibus, cauſaq; diſtinguendæ ſunt, et rationes ipſarum.

SImplex Proemium eſt, in quo ſeruatur unica illa conditio omniũ Proemiorum tertio Rhet. Cap. xiiii. expoſita, ut Autoris explicetur conſilium, atque inſtitutum. Cohæret autem epilogo, ut in præfatione diximus, librorum de cœlo, quod ſignificat dictio illa, *autem*, quæ ſi ita coniunctè ſit legendum. *De graui quidem igitur, & leui, & ijs, quæ ipſis accidunt, hoc modo ſtatutum nobis ſit.* Hic fuit epilogus librorum de cœlo. *De generatione autem, & interitu eorum quæ natura generantur, & intereunt, ſimiliter in omnibus.* Nunc ſcilicet ſtatuendum nobis eſt: quare ita poſſumus argumentari. Ei qui egit de graui, & leui, & ipſorum accidentibus, ſi ordinem ſeruare uelit, protinus de generatione, & interitu, ac de accretione, & alteratione agendum eſt: nos iam de graui, & leui ipſorumque accidentibus egimus, ergo protinus, ſi ordinẽ ſeruare uelimus, ut certè uolumus, de generatione, & interitu, de accretione, & alteratione nobis agendum eſt. Maioris autem propoſitionis, in qua huius argumentationis totus conſiſtit, neceſsitatem ſatis in præfatione demonſtrauimus. Cautè autem proponit, *quæ natura generantur.* Multa enim geruntur conſilio, ut amicitiæ, & inimicitiæ, multa arte, ut Domus, & nauis, quæ nobis hoc tempore non ſunt propoſita ad contemplandum, ſed ea tantum, quæ natura oriuntur, & intereunt. Cautè etiam illud addit, *ſimiliter in omnibus*, id eſt uniuersè, & generatim, quà conueniunt omnia in uno quodam communi modo oriendi, & intereundi. De ſpecialibus enim, & proprijs cuiuſq; ſpeciei modis in ſequentibus libris eſt agendum; in meteorologicis quidem de generatione pluuiæ, cometarum, iridis, huiuſmodique rerum, quæ in ſublimi loco fiunt, in reliquis autem de generatione, & interitu plantarum, & animalium. *Cauſaque diſtinguendæ ſunt, & rationes ipſarum.* Ei qui non hiſtoriam ſed ſcientiam profitetur, de cauſis rerum, quas pertractat, agendum eſt, nos non hiſtoriam, ſed ſcientiam profitemur, ergo de cauſis iſtarum rerum, quas pertractamus, agendum nobis eſt. Quas autem horum uerborum, *cauſæ, & rationes*, interpretationes affert Philoponus, mihi non probantur. Si enim illius modo interpretaremur, pertinerent ad explicandum conſilium Ariſtotelis in ſequẽtibus poſt hunc libris. Id autem abſurdum eſſet, & ineptè hoc loco poſitum, cum nondum plenè eius in præſenti libro expoſitum conſilium eſt; quare alia uerba addit, ut audietis, ad illud patefaciendum. Sic igitur nos interpretemur, *cauſæque diſtinguendæ*, id eſt, oſtendendũ quatuor cauſas ad rerum naturalium generationem, & interitum concurrere, materiam, formã, efficiens, finem, *& rationes ipſarum*, diſtinguendæ atque explicandæ diligenter ſunt rationes, & modi ipſarum cauſarum, quibus rationibus, & modis ad procreandum accedunt. Alia enim materiæ ratio eſt, alia efficientis, alia reliquarum cauſarum. Notat Philoponus non poſſe hoc loco iſthæc duo nomina, *cauſæ, & rationes*, idem ſignificare, quòd coniunctio illa τε ſit addita; dictum enim eſt τάς τε αἰτίας διαιρετέον ὁμοίως τούς τε λόγους αὐτῶν; quaſi illæ duæ particulæ τὲ & καὶ uim quandam diſtinguendi habeant, quemadmodum in latina lingua ſi diceremus, diuidendæ ſunt, & cauſæ, & rationes ipſarum, diuerſum quiddam eſſe cauſas à rationibus ſtatim intelligeremus; quamquàm fortaſſe illud τὲ, ſignificare poteſt coniunctionem eorum, quæ nunc dicuntur cum ſuperioribus quomodo, & nos conuertimus; ſicque argumentum Philoponi non ſatis firmum eſſet. Satius tamen omnino uidetur uocibus illis diuerſum ſenſum tribuere. Occurrit etiam alia interpretatio, ſi legamus *Rationes ipſorum*, id eſt eorum, quæ natura generantur, & intereunt, non autem, *Ipſarum*, ut antea dicebamus, quod facilè uox Græca αὐτῶν patitur. Nã uoce illa, *cauſa*, efficientẽ, & materiã intelligere poterimus, quas infrà proprias generationis cauſas ſtatui audietis, uoce aũt illa *Rationes* formã, & finẽ in quibus præcipuè rei

iam

iam factæ eſſentia,& ratio conſiſtit. Quare primo phyſ.69.forma uocatur abſolutè ratio,finem autem à forma uix differre notauit ſæpè Ariſt.

Notandum eſt in his verbis eſſe atticiſmum. *De generatione autem,& interitu eorum,quæ natura generantur,& intereunt ſimiliter in omnibus*. Addenda enim ſunt ſimilia quædam verba, *ſtatuendum poſthac eſt*. Eſt autem hic atticiſmus Ariſt. familiaris, quod notauit Alex. in libro de Senſu,& Senſili ad initium tertii capitis,& quinto Metaph. com. xii.

Præterea autem de Accretione,& alteratione,quid vtrũq;.

Pergit explicare,vt dicebamus,ſcopum,& argumentum huius tractationis. Non.n.tantũ de generatione & interitu agendum eſt, illorumq; cauſis, verum ẽt de reliquis mutationibus, quæ rebus naturalibus infrà Lunam poſitis conueniunt; tales ſine dubio ſunt accretio,& alteratio; & quamuis accretio non omnibus illis conueniat; tamen quando diuerſum à generatione,& alteratione genus mutationis eſt,multiſq; omnino, ſi minus omnibus rerum inferiorum ſpeciebus ineſt, iiſdem profectò libris tractari debuit, quibus reliqua mutationis genera tractabantur.

Adde,vt notat Philoponus,& alterationis, & accretionis cognitionem ad generationem propriè dictam cognoſcendam facere, præcipuè autem cognitionem alterationis; quod perſpicuè indicant verba proxime ſequentia.

Et vtrum exiſtimandum ſit eandem eſſe naturam alterationis,& generationis, an diuerſam,quemadmodum et nominibus diſtincta ſunt.

Quaſi dicat eam etiam ob cauſam diligenter de alteratione agendum eſſe,vt generationis natura benè intelligatur. Nam ſiue idem reipſa ſint,nominibus tantum diuerſa,ſiue differentia nominum indicet diuerſas etiam eſſe res; certè alterum alterius cognitione eget. Idcircò primo Top. quæſtio de eodem ac diuerſo ad quæſtionem definitionis refertur. Ergo de alteratione duplici de cauſa eſt agendum,tum per ſe,quòd eſt naturalis mutationis genus,tum gratia generationis,quæ benè intelligi nequit, non percæpta alterationis natura.

Notat breuiter Philoponus generationem eſſe mutationem, quæ ad ſubſtantiam pertineat ex non ente in ens, alterationem verò mutationem ad id,quod iam formam ac ſpeciem habet,pertinentem,in aliquo accidentium illi;quare generatio aliud facit;alteratio aũt ἀλλοῖον, id eſt quodammodo immutatum. Sic Telemachus apud Homerum vocat patrem ſuum à Minerua in accidentibus mutatum non ἄλλον, id eſt alium, ſed ἀλλοῖον, quaſi leuiter immutatum,& alteratum. Verſus autem, qui & nunc à Philo. & ab Ammo. in quinque voces Porphyrii cap. de differentia affertur, ità habet ἀλλοῖος μοι φάνης νέον ἢ τὸ πάροιθεν.

Antiquorum igitur hi quidem eam, quæ ſimplex generatio vocatur,alterationem etiam dicunt;illi verò diuerſum quiddã alterationem et generationem.

Ad quæſtionem poſtremò loco poſitam primum aggrediens (eius .n. explicatio gradus quidam erit ad reliquas explicandas,ac ſanè ſolet Ariſt. ad id,quod vltimo loco proponit, primum aggredi.) Veterum philoſophorum ſententias narrat,antiquum ſcilicet ſuum inſtitutum tenens, falſas aliorum opiniones ex animis hominum prius euellendi,quàm ſuam veritatis plenam inſerat. Sic diligentes Agricolæ prius agrum noxiis ſtirpibus perpurgant, quàm illi bona ſemina commendent. Quamuis autem cum generationem dicimus, eam, quæ ſimplex, id eſt propriè, & abſolutè generatio eſt, intelligi æquum ſit (quemadmodum Simplicius ſecundo phyſ. com. xxxvi. cum cauſæ profertur nomen cauſam propriam debere intelligi contendit) tamen vt rem clarius exprimat, initio propoſitæ diſputationis voluit accuratè notare,de qua generatione intelligat; idcircoque addit, *Eam, quæ ſimplex generatio uocatur*, id eſt propriè,& abſolutè. Nam & alteratio eſt generatio quædam, verum non ſimpliciter, ſed cum adiunctione quadam. Cum enim corpus aliquod ex nigredine in candorem alteratur, non dicimus abſolutè corpus fieri, ſed adiungimus corpus fieri candidum cæterum hæc infrà copioſius. Nunc qui ſint vtriuſque recitatæ ſententiæ autores, operæpretium eſt audire.

Quicunque enim omne quicquid eſt,vnum quiddam eſſe dicunt,& omnia ex vno generant,hi quidem generationem eſſe al

teratione dicant neceſſe eſt, et quod propriè generatur, alterari.

Pauci fortè ex veteribus hæc verba pronuntiarunt, generationem eſſe alterationem. Verum Ariſtoteles non tàm quid dicant, quàm quid ſuis principiis congruenter dicere debeant, attendit. Cum igitur multi ex veteribus vnicum omnium rerum principium ponerent, vt Tales, qui aquam, vt Anaximenes, & Diogenes, qui aerem, his neceſſariò confitendum fuiſſe docet, generationem ſimpliciter dictam, de qua iam notauimus intelligi, non differre ab alteratione. Id antem ab illis hoc argumento extorquemus: generatio, in qua non fit mutatio ſubſtantiæ, ſed tantum accidentium, eſt idem atq; alteratio; omnis rerum natnralium generatio apud eos, qui vnicum principium ponunt, eſt huinſmodi vt nulla fiat mutatio ſubſtantiæ; ſed tantum accidentium; ergo omnis rerum naturalium generatio apud iſtos erit idem atq; alteratio. Maior propoſitio ex iam allata alterationis definitione patet; mutatio enim in accidentibus eſt alteratio: videtur autem nunc ſub alteratione, & eam, quæ in quantitate, & eam, quæ in loco mutationem comprehendere, quatenus & iſtæ ſunt mutationes in accidentibus. Minoris antem veritas indè patet, quòd ipſi, qui vnicum principinm, id eſt vnicum ſubiectum omnium rerum ponebant; hoc vnum eſſe etiam rerum ſubſtantiam cenſebant; formas autem accidentia. Ex quo dictum eſt primo phyſ. 7. eandem eſſe quæſtionem de numero principiorum, atq; de numero entium. Nam qui plura principia ſtatuunt, plura etiam putant eſſe entia ſecundum ſubſtantiam, id eſt tot eſſe diuerſas rerum ſubſtantias, quot principia ſunt. Qui antem vnicum principium ponunt, vnicam etiam ponunt omnium rerum eſſe ſubſtantiam, Idcircòque omnia eſſe vnnm ſecnndum ſubſtantiam. Idem repetitur ii. phyſ. vii. vbi materiam eſſe naturam probatur. Inquit enim Ariſtoteles eo loco, quod quiſque putauit eſſe principium ſiue vnnm, ſiue plura id, & tot putaſſe eſſe vniuerſam ſubſtantiam, cætera verò affectiones, atque habitus. Idem nunc euidenter ſignificatur. Nam cum dixiſſet, ***quicunq; omne quicquid eſt, unum eſſe dicunt,*** id explanans, ait, ***& omnia ex uno generant***, quaſi omnia vnum ſint de illorum ſententia, eò quod ſubiectum vnnm ſit; hocque ſubiectum ſit vniuerſa rerum ſubſtantia. Ergo, ſi vnicum principium eſt, idque eſt vniuerſa rerum ſubſtantia, nec poteſt ipſum in ſua ſubſtantia mutari, certè mutatio in accidentibus tantum exiſtet. Non poteſt autem iſtud principium in ſua ſubſtantia mntari, quoniam ſi mutaretur, non eſſet primum principium, ſed poſterius illo, circa quod immutabile perſiſtens facta mntatio eſſet, omninoq; & nos materiam primam eadem de cauſa mutari ſecundum ſubſtantiam nolumus. Poſſumus igitur ità argumentari ad minoris confirmationem. Si fieret mutatio in ſubſtantia, fieret mutatio in principio, nam illi non aliam eſſe rerum ſubſtantiam, quàm principium volunt; ſed in principio mutatio fieri nequit, quoniam principium immutabile ſit oportet (non enim aut ex ſe, aut ex alio fiet, ne aut ſe ipſo, aut illo alio ſit poſterius) ergo in ſubſtantia mutatio non fit. Sequitur igitur fieri in accidentibus, quæ iam alteratio eſt.

Quæ ad huius loci interpretationem affert Philoponus, à noſtris non diſcrepant, ſed niſi fallor, longè obſcurius ſunt tradita; ***Et quod propriè generatur alterari.*** Significantius exprimit, quod ſibi languidius dixiſſe videbatur. Neceſſe, inquit, eſt qui vnicum principium ſtatuunt, generationem cum alteratione confundant, generationem, inquam, propriè dictam, ita vt propriè aliquid generari nihil aliud ſit, quàm alterari. Ità dum iſtam ſententiam recenſet, vnà quoque illius patefacit abſurditatem.

Quicunque verò materiem plura vno ponunt vt Empedocles, & Anaxagoras, et Leucippus, hi alterum.

Secundæ ſententiæ, quæ generationem ab alteratione diſtinguebat, autores nunc affert eoſdem ſcilicet, qui non vnum ſed plura ſubiecta ponebant; Inquit autem non qui plura principia, ſed qui plura ſubiecta, & materias, quoniam tota ratio diſtinguendi generationem ab alteratione apud veteres in ipſa materia conſiſtit. Audiſtis enim iam qui vnicum ſubiectum ponerent, vnicam etiam rerum vniuerſarum ſubſtantiam poſuiſſe, quare generationem ab alteratione non potuiſſe diſtinguere. Qui autem plura ſubiecta inducunt, plures etiam rerum ſubſtantias ſtatuent; quare ſi ſapienter hanc rem tractare velint, generationem ab alteratione diſtinguere debebunt, vt generationem, atque interitum vocent principiorum congregationem, ac diremptum; alterationem verò mutatione ordinis, & ſitus in iiſdem principiis tueantur. Exemplo res illuſtretur, Empedocles quatuor principia poſuit, illa ſcilicet quæ vocantur elementa ignem, aerem, aquam, terram. Anaxagoras, vt audietis, infinita homogenea, & vniuſmodi; Leucippus, ac Democritus infinita corpora indiuidua figuris inter ſe differentia; Accipiamus nunc iſtam Democriti opinionem. Concurrant,

cutrant,& congregenter plura corpora indiuidua,orietur aliquid; dirimantur, & diſſoluantur; idem interibit; manentibus ijſdem corpuſculis eorum tamen ordo, ac ſitus varietur, & quæ erant poſteriora, collocentur in fronte,quæ inferiora,ſuperiorem locum teneant; iam non orietur, aut interibit,ſed alterabitur. Quod in Leucippi, & Democriti ſententia oſtendimus, non difficile eſt in Empedoclis etiam atq; Anaxagoræ ſententia oſtendere. Poſſent igitur omnes iſti alterationem à generatione diſtinguere,atq; omnino neceſſariò deberent; non tamen omnes diſtinguunt, ob negligentiam ſcilicet errantes.

Anaxagoras ſanè propriam vocem ignorauit,dicens,generari,atq; interire idem eſſe,atq; alterari; multa autem elementa ponens,ſicut et alij.

Miratur quodammodo de Anaxagora Ariſtoteles,qui plura elementa cum poneret,ſicut, & alij iam memorati,id eſt infinita homogenea,idcircoq; horum congregationem vocare generationem deberet, diſſolutionem interitum, ipſe tamen congregationem,& diſſolutionem, alterationem vocarit. ***Sic propriam uocem ignorauit***, id eſt, vt Latini interprætãtur,non ſe audiuit, nec cognouit, quid ſibi congruenter ſuis principiis dicendum eſſet, aut ignorauit propriam vocem genetationis,& alterationis, dum illas temerè confundit,ac quod dicere deberet propriè oriri, inquit alterari, cuius ſecundæ interpretationis meminit ex Alexandro Simplicius 1. phyſ. com.30. Hanc verò interpretationem,qui græcè intelligunt, ac tenent, quæ ſit vis illius vocis ἀκούω, magis probabunt. Ac fortè erant hæc ipſiuſmet Anaxagoræ verba, generari eſſe idem,atq; alterari; quod videtur colligi ex pri. phyſ. 33. Illud non obliuiſcamur alterationis vocabulum amplè ſumi,vt omnem in accidentibus mutationem ſignificat. Nam vt præclarè oſtendebat Auerr. 12. Met. 18. generatio ab Anaxagora quaſi motus quidam localis inducebatur. Erat enim rerum latentium eductio.

Empedocles enim corporea quidem quatuor, omnia autem cum mouentibus ſex numero.

Quaſi dicat melius intelligetur, quod poſuimus, ſi quomodo iam memorati viri plura principia inducerent,oſtenderimus. Empedocles igitur principia corporea quatuor eſſe ſtatuit, nempè illa,quæ vocantur elementa. Vox autem illa ***corporea*** ſignificat materialia, ac patibilia; pati enim proprium corporum eſt,& hæc Empedocles pro ſubiecto ponebat, efficientes aũt cauſas faciebat incorporeas, ***Omnia autem cum mouentibus***: adnumeratis ſcilicet mouentibus, & efficientibus cauſis,lite & amicitia reſultant ſex numero. Vocem illam γὰρ ita interprætati ſumus, vt idem valeat atque οὖν quod apud Ariſtotelem eſſe vſitatum notat Alex. in vij. metaph. com. x.

Anaxagoras aũt infinita,et Leucippus,et Democritus,hic ea quæ ſunt homogenea,elementa ponit,ut os,et carnem,et medullam,& aliorum omnium,quorum pars ſynonyma eſt.

Vox illa, ***hic***, non refertur ad proxime memoratum Democritum, ſed ad Anaxagoram more Ariſtoteli vſitato. Sic ſecundo phyſ. 49. ***Eorum quæ fiunt, alia fiunt gratia huius, alia non fiunt, & horum alia fiunt conſilio, alia ſine conſilio.*** Vbi vox illa, ***horum***, non ad ſecundũ ac proximum, ſed ad primum,ac remotius diuiſionis membrum refertur. Anaxagoras igitur, cum ex qualibet re quamlibet ferè gigni animaduertet, putauit res omnes eſſe conflatas ex innumerabilibus partibus cuiuſque rei homogeneæ. Homogenea autem illa dicitur, cuius pars eſt ſynonyma toti, id eſt idem nomen, eandemque definitionem habet, atq; totum, vt caro eſt homogenea, quoniam pars carnis, caro eſt, item neruus, quia pars nerui neruus eſt. Heterogenea autem, & multiformis illa,cuius pars non eſt ſynonyma toti, vt brachium. Ita igitur rem ſe habere putabat Anaxagoras, vt in oſſe exempli cauſa, quod vulgo ſcilicet dicitur os, ſint innumerabiles partes non ſolum ſinceri oſſis, ſed etiam carnis, oſsis, nerui, medullæ,& in ea quæ vulgo dicitur medulla, innumerabiles partes carnis, oſſis nerui: differre aũt vnam rem ab altera, eo quòd in vna eſſent plures partes carnis,vnde tota res caro vocaretur, in altera plures partes oſſis, vnde totum corpus os diceretur. Hanc opinionem præclarè Lucretius primo libro his verbis expreſſit.

Nunc & Anaxagoræ ſcrutemur ὁμοιομέρειαν,
Quam Græci memorant, nec noſtra dicere lingua
Concedit nobis patrij ſermonis egeſtas:
Sed tamen ipſam rem facilè eſt exponere verbis.
Principio rerum, quam dicit ὁμοιομέρειαν.
Oſſa videlicet è pauxillis, atq; minutis
Viſceribus viſcus gigni, ſanguenq; creari
Sanguinis inter ſe multis coeuntibus guttis. Deinde.
Cætera conſimili fingit ratione, putatq;. Paulopoſt.
Id quod Anaxagoras ſibi ſumit, ut omnibus omnes
Res putet immixtas rebus latitare: ſed illud
Apparere unum, cuius ſint plurima mixta,
Et magis in prõptu, primaq; in frõte locata. Reliqua apud ipſum legantur.

Democritus autem, & Leucippus ex corporibus indiuiduis reliqua componi dicunt; hæc autem infinita, et multitudine eſſe, et formis; ipſa autẽ inter ſe ipſa differre his, ex quibus ſunt, & ſitu et ordine horum.

Democritus, & Leucippus indiuidua quædam corpuſcula ſtatuunt elementa omnium rerum; quæ quidem numero ſint infinita, & infinitis etiam formis, & figuris prædita; *Ipſa autem inter ſe ipſa*, Rurſus iſta vox, *Ipſa*, referri debet non ad corpuſcula, de quibus proximè loquutus erat, ſed ad illud remotius verbum *Reliqua*, ideſt effecta, & corpora compoſita. Ipſa igitur corpora compoſita differre inquiunt tribus modis figura, ordine, ſitu; figura, vt ignem à terra, quòd ille ex rotundis, hæc ex cubicis atomis fortaſſe conſtet; Ordine ſi duo ex eaſdem figuras habentibus atomis ſiut conſtituta, verùm in vno, exempli cauſa, ſphæricæ atomi teneant priores partes, cubicæ occupent poſteriores, contra in altero cubicæ priores, ſphericæ poſteriores: ſic dictio *Roma* differt à dictione *Amor* ſolo ſcilicet ordine literarum. Situ aũt, ſi earundem atomorum diuerſa collocatio (ita vt in vna re collocentur rectæ, in altera obliquæ, vel ſupinæ) varietatem in effectis pariat, quomodo litera N. differt à litera Z. Differentia autem, inquit Philoponus, quæ ducitur à figura, in cauſa eſt, vt effecta ſint omnino altera, ac ſpecie diſcrepantia, Quare primam illam à figura ductam differentiam his verbis deſcripſit Ariſtoteles *His ex quibus ſunt* quaſi dicat ſubſtantia ipſa.

Contraria autem omnino uidentur dicere Anaxagoræ ſectatores, & Empedoclis. Hic enim ignem, & aquam, & aerem, & terram dicit elementa quatuor, ac ſimpliciora eſſe, quàm carnẽ, & os, et reliqua huiuſmodi ex homogeneis: Illi verò hæc quidem ſimplicia, & elementa; Terram autem & ignem, & aerem compoſita. Nam omni ſeminarium eſſe horum.

Notat tota penè diametro Anaxagoræ ſectatores ab Empedoclis diſſenſiſſe; qua diſſenſione percæpta, utriuſque ſententia plenius intelligetur: hanc autem diſſenſionem tertio etiã libro de cœlo tex. xxxii. expoſuit. Empedocles igitur, & qui eius ſententiam adamarunt, quatuor uocata elementa, uerè etiam elementa eſſe cenſuerunt, ac longè ſimpliciora, quàm carnem, & os, & reliqua huiuſmodi; natura enim principii atque elementi ſimplicitatem maximè deſiderat, Compoſitum .n. a componentibus tanquàm ab elementis pendet. Anaxagoræ

autem

autem ſectatores homogenea, ut carnem, os, neruum, eſſe cenſuerunt *Simplicia, & elementa:* uides rurſus ſimplex cum elemento coniungi ab Ariſtotele. quoniam à natura etiam coniungũtur *Terram autem, & Ignem, & Aerem compoſita,* quaſi dicerent falſo uocari elementa, uerè enim eſſe compoſita ex homogeneis, tanquàm ex ueris elementis: ommittit autem in iſtis corporibus recenſendis aquam negligentia quadam Ariſtoteli uſitata, & grauitatem præſeferente, de qua Phalereus in libro de interpretatione *Nam omni ſeminarium eſſe horum*. Vera inquit elementa ponebant iſta homogenea, atque ad iſtorum uim, ac naturam pertinere dicebant, ut ſint ſemina, & elementa omnium rerum. Poſſumus autem iſtas uoces *Omni ſeminarium eſſe horum* ità etiam interpretari, iſtorum homogeneorum eſſe infinitam quandam copiam; quare, ſupple tu, principia, & elementa eſſe commodè queant. Sic enim de atomis Democriticis primo de anima uigeſimo ſcriptum eſt, atomorum omni ſeminarium eſſe apud Democritum totius naturæ elementa: huic autem uoci πανσπερμία ſimilis erat illa, qua Empedoclem uſum conſtat ſecundo phy. lxxxiii. ὀλοφυής.

Qui igitur ex uno omnia conſtituunt, ij generationem, & interitum eſſe alterationem dicant neceſſe eſt: ſemper enim manere ſubiectum idem, & unum; tale vero alterari dicimus.

Expoſitis diligenter opinionibus ueterum colligit illud, quod principio poſuerat; & probat apud eos, qui omnia conſtrui uolunt ex uno ſubiecto, quod ſcilicet ſit integra omnium rerum ſubſtantia, neceſſariò generationem, & interitum eſſe alterationem. Probatio eſt huiuſmodi: omnis mutatio in qua ſubiectum manet *Idem & unum* (unum numero, idem ſubſtantia) ita prorſus, ut nulla fiat mutatio in ſubſtantia, alteratio eſt; generatio, & interitus apud ueteres unicum ſubiectum ſtatuentes erat mutatio, in qua ſubiectum manebat idem, & unum, idcircoque tota rei ſubſtantia ſtabilis permanebat; ergo generatio, & interitus apud illos erat alteratio. Ariſtoteles autem primo loco concluſionem affert, deinde minorem propoſitionem, qui mos illi familiaris eſt.

Qui autem plura genera faciunt, ij differre alterationem à generatione.

Supple ex ſuperiore periodo *Dicant neceſſe eſt*, uocat autem elementa genera, quoniam & genera uidentur eſſe elementa ſpecierum; aut potius cum inquit *Genera* intelligit ſubiecta & materias. Diſtinguuntur enim, qui unicum ſubiectum ponunt ab iis, qui plura. Subiectum autem, & materiam uocari genus ob quandam naturæ ſimilitudinem patet ſecundo de anima lv. ac multo clarius v. Metaph. xxxiii. & x. Metaph. xxiiii. quàmuis Alexander ſecundo quæſtionum naturalium cap. ultimo, & ex Alexandro Auerr. iii. Metaph. xlii. & alibi ſæpè inter materiam, & genus propriè ſumptum multum intereſſe oſtendant: qua de re infrà.

Coeuntibus enim ac diſſolutis generatio exiſtit, et interitus. Quamobrem, & Empedocles ita inquit, naturam nullius, ſed ſolum mixtionem, & fœdus mixtorum. Quod igitur ſermo eſt aptus illorũ hypotheſi ità dicere, manifeſtum, et quod ità dicũt.

Omnino, inquit, ſi iſti ſua principia tueri uelint, congregationem illorum eſſe generationem, ac diſſolutionem interitum ſtatuant oportet: alterationem uerò quamlibet aliam mutationem, uel in ordine, uel in ſitu coeuntium. Id ſanè Empedocles ſignificauit, cum inquit, *naturam nullius eſſe*, id eſt rem nullam compoſitam habere naturam, & eſſentiam aliquam propriam, aut veram unitatem accepiſſe, *Sed ſolum mixtionem, & fœdus mixtorum*, ideſt, ſed naturã cuiuſque rei eſſe ipſam mixtionem, & fœdus elementorum, quæ miſcentur, mixtio autem, & fœdus fit per congregationem; ergo congregatio eſt generatio. Id enim quod ducit ad ipſum eſſe, eſt generatio, congregatio ducit ad ipſum eſſe, ergo congregatio eſt generatio. Maior propoſitio clara; minor probatur. Quod ducit ad mixtionem, & fœdus, ducit ad ipſum eſſe, congregatio ducit ad mixtionem, & fœdus, ergo congregatio ducit ad ipſum eſſe. Maior inde patet; quod apud Empedoclem ipſum eſſe rerum, nihil aliud erat, quàm mixtio, & fœdus mixtorum: Minor autem clara. Miſceri enim, & fœdus icere non poſſunt, niſi congregentur, & coeant. Notant autem Alexander, & Auerroes hæc eadem verba explanantes quinto Metaphy. v. ignoraſſe Empedoclem ueram mixtionis naturam nihil enim aliud mixtionis nomine ſignificaſſe, quàm compoſitionem, & coagmentationem quandam, idcircoque dixiſſe naturã

nullius

nullius eſſe, quòd eorum, quæ ſimul componebantur, uera non fieret unio. *Quod igitur ſermo eſt aptus*, Conſtat igitur ueteres iſtos, & ità dicere debuiſſe ſi congruenter ſuis principiis loqui debebant generationem ſcilicet eſſe congregationem elementorum, interitum uerò diſſolutionem) & uerò etiam dixiſſe; quod Empedoclis teſtimonio oſtendimus.

Iidem autem alterationem eſſe aliquid præter generationem dicant oportet; ac neſas tamen per ea, quæ ab illis dicuntur.

Iam conſtituit, quid apud ueteres plura principia facientes, generatio eſſe deberet, nunc oſtendit neceſſariò iiſdem alterationem fuiſſe ponendam; ac diuerſam quidem à generatione. Hoc enim oſtenſo ſatis conſtabit rectè à nobis antea dictum eſſe, cogi iſtos generationem ab alteratione diſtinguere. Quamuis autem ad hæc diſtinguenda cogantur, tamen (ut per ſæpè homines inſcitià labuntur, neque ſatis ipſi ſibi conſtant(ea uerba proferunt, quæ tollere omnino alterationem uideantur.

Id autem rectè à nobis dici, non difficile videre. Nam quemadmodum cernimus quieſcente ſubſtantia mutationem in ipſa penes magnitudinem, quæ accretio, ac diminutio vocatur, ità, & alterationem.

Iam ex ſuperioribus patere potuit, illis neceſſariò alterationem à generatione diſtinguendam fuiſſe, & generationem quidem in congregatione elementorum, alterationem uerò in mutatione ordinis, & ſitus eorundem ponendam; rectè tamen à nobis dictum eſſe ex illorum uerbis tolli alterationem, ex iis, quæ afferemus patebit. Quod antequàm fiat, uerbis illis *Nam quemadmodum cernimus etc.* breuiter in memoriam reuocat, quod ſit alteratio, ſimulq́; eam alterius mutationis, quæ accretio, & diminutio dicitur, exemplo confirmat; Eſt enim iſthæc in quantitate mutatio, ut inquit Philoponus, quodammodo notior, & à nullo unquàm negata, cum alterationem quidem Protagoras negare non erubuerit; qua de re aliàs dicemus. Satis nunc eſt accretionem, ac diminutionem eſse mutationem quantitatis ſubſtantia ipſa *quieſcente*, id eſt nullo pacto mutata, alterationem uerò mutationem, & conuerſionem in qualitate ſubſtantia quieſcente, iſtasq́ue mutationes uel oculis ipſis percipi. Sic dictio illa γὰρ idem ualebit, ac ſi dixiſſet δὲ, quod non eſſe inuſitatum notat Euſtratius in ii. Poſter. com. 328. & ita ueniemus, *Quemadmodum autem cernimus &c.* Ad ſignificandam uerò mutationem oppoſitam accretioni utitur Ariſt. uoce φθίσεως, id eſt tabis quæ propriè uiuentium eſt; quemadmodum etiam in libro de ſenſu, & ſenſili cap. iiii. & alibi ſæpè, ut ſignificet de ea tantum quantitatis mutatione agi, quæ ad uiuentia pertinet.

Ac nihilominus ex his, quæ dicunt plura vno inducentes principia, neſas alterari.

Cum ea ſit alterationis natura, quam diximus, atque ita euidens, ut ab illis quoque neceſſario ponenda eſſet; tamen ea dicunt, quæ ſi ſint, nihil alterari queat.

Affectiones enim penes quas dicimus hoc accidere, differentiæ elementorum ſunt, vt exempli cauſa calidum, frigidum, album, nigrum, ſiccum, humidum, molle, durum, & aliarum vnaquæq;, ſicuti etiam inquit Empedocles,

Solem, quidem album videri, & calidum omnino;
Imbrem verò in omnibus caliginoſum, rigidumq́;.

Eodem autem modo de reliquis etiam ſtatuit. Quare ſi ex igne generari aquam fas non eſt, nec ex aqua terram, neque ex albo nigrum erit vllum, neque ex molli durum. Eadem aũt, & de cæteris ratio. Hoc autem erat alteratio.

Quàmuis omnes ueteres plura principia inducentes alterationem imprudenter tollant, imprudentiſſimè tamen Empedocles: ex quo ipſum præter alios refellendum ſuſcipimus.

Exiſtimabat

Exiſtimabat enim ipſe affectiones (in quibus ſanè conſiſtat oportet alteratio, ſi quidem alicubi conſiſtit (eſſe formas proprias elementorum; ex quo dicebat, *Solem* eſſe album, & calidum, *omnino*, tota natura atque ſubſtantia: intellige autem tu nomine ſolis ignem, nam cœleſtia Emp. ſtatuebat ignea: ac poſita eſt poetice pars pro toto, nimirum Sol pro uniuerſo igne, *Imbrem uerò in omnibus caliginoſum rigidumque*, id eſt aquam uniuersè eſſe nigram, & frigidã; poeticis enim figuris utitur: cenſebat igitur iſtas qualitates, & formas elementorum eſſe: exiſtimabat præterea, atque aſſerebat, elementa non mutari, neque fieri ex ſe mutuò, ſed alia ex his. Quibus poſitis tolli alterationem ità probamus. Si ex calido non fit frigidum neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, neque ex alia huiuſmodi affectione fit alia affectio, certè non eſt alteratio. Sed apud Empedoclem ex calido non fit frigidum, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, neque ex alia huiuſmodi affectione alia affectio; ergo apud Empedoclem non eſt alteratio. Connexum clarum. Nihil enim aliud alteratio eſt, quam in talibus quibuſdam affectionibus mutatio. Aſſumptum ex illius dogmatis ita colligimus. Propriæ elementorum formæ non mutantur; calidum, frigidum, album, nigrum, molle, durum, huiuſmodique aliæ affectiones ſunt apud Empedoclem propriæ elementorum formæ; ergo nullum ex iſtis mutari poteſt. Minor Empedoclis eſt; atque etiam maior. Nam ſi elementa non mutantur, ut ipſe aſſerit, neque illorum formæ mutari poſſunt. Mutatis enim formis ipſa quoque elementa eſſent mutata. Hæc igitur manifeſto Empedoclem condemnant.

An, et manifeſtum unam ſemper contrarijs eſſe ſubijciendam materiam, ſiue mutetur ſecundum locum, ſiue ſecundum accretionem, et diminutionem, ſiue ſecundum alterationem?

Illa dictio ἆ apud Ariſtotelem, quam uertimus, *An*, ferè ſemper nota eſt conſtitutionis, & quaſi decreti interpoſiti. Inquit igitur mirandum non eſſe, ſi Empedocles, Anaxagoras, Democritus plura principia inducentes alterationem tueri non poterant, quando omnis mutatio ex contrario in contrarium, ſiue uerſetur in loco, quæ dicitur latio, ſiue in quantitate, quæ dicitur accretio, & diminutio, ſiue in qualitate, quæ propriè dicitur alteratio, omnis inquam mutatio unum ſubiectum poſtulat, unaque tantum materies contrariis ſemper eſt ſubiicienda, nõ plures. Nihil enim eſſet, quòd contraria inter ſe pugnarent, ſi ſingulum contrarium ſingulum haberet ſubiectum, & proprium, in quo conſiſteret. Cur enim calor igneus conetur corrumpere frigus aquæ, ſi ipſe in materia illa, quæ ſubiecta eſt frigori, conſiſtere non poteſt? Certè ipſe ſibi ſtrueret interitum. Nunc autem, quoniam ambo in eodem ſubiecto uerſantur, idcirco de illius poſſeſſione inter ſe pugnant. Verum hæc in phyſicis copioſius ſunt explicata. firmius autem de unico ſubiecto ſanciens Ariſtot. & alterationem præcipuè ſpectans de qua nunc illi ſermo, hæc addit.

Præterea autem ſimul neceſſarium hoc eſſe, & alteratione͂. Nam ſi alteratio eſt, & ſubiectum unum elementum, & una omnium materies habentium in ſe mutuam mutationem; & ſi ſubiectum unum, eſt alteratio.

Quemadmodum initio primi libri de anima duæ illæ regulæ ſunt propoſitæ, ſi anima habet opus proprium, eſſe immortalem, ſin caret opere proprio non eſſe immortalem; ita nunc iſtæ duæ ponuntur, ſi ſit unum ſubiectum, eſſe alterationem, ſi non ſit unum ſubiectum, non eſſe alterationem. Significantur autem illis uerbis: *Simul neceſſarium eſt hoc eſſe* id eſt hoc unum ſubiectum, *& alterationem*. Atque cum his uerbis eſſent ſignificatæ, explicantur poſtea copioſius, ac ſtatuitur iſta inter ſe reciprocari, ut ſi alteratio eſt, unum eſſe ſubiectum debeat, & ſi unum ſit ſubiectum, alteratio habitura locum in rerum natura ſit. Prima propoſitio inde patet, quòd ut diximus, alteratio exiſtit ex pugna inter contraria; contraria autem non pugnarent, niſi unicum tantum ſubiectum eſſet. Secunda autem propoſitio, quæ eſt conuerſa è priore, ex eadem re confirmatur. Nam ſi unicum ſubiectum eſt, de eius poſſeſſione pugnabunt contraria, pugna autem iſta nihil iam aliud eſt, quàm alteratio. Notanda autem ſunt illa uerba, *& una omnium materies habentium in ſe mutuam mutationem*. Alteratio enim propriè dicta in his tantum locum habet, quæ ſub Luna ſunt, atque in ſe mutuo mutantur, ut ignis in aquam, aqua in ignem: atq; hæc omnia eadem materia conſtant. Cœleſtia uerò duntaxat ſecundum locum mutantur, & aliam ab hac inferiore, longeque diuerſam materiem habent;

bent; alterationi autem non ſunt expoſita, niſi euidam impropriè dictæ, ut illuminationi; de qua re in quæſtionibus. Perpetua igitur regula erit, quæcunque in ſe mutuo conuertuntur, qualia ſunt omnia infra Lunam, omnia ut eadem materia conſtant, ità etiam à ſe uiciſſim alterari.

Tex.com. ij. *Ac videtur ſanè Empedocles contraria dicere, & iis, quæ apparent, & ipſe ſibi. Simul enim alterum elementum ex altero fieri negat, ſed ex his alia omnia fieri affirmat, ſimulq́ cum omnem naturam præter litem in vnum conduxerit, ex vno fieri rurſus vnum quodq́; ita vt ex vno aliquo, ſegregatis ſcilicet per differentias aliquas, & affectiones, hoc quidem euaſerit aqua, illud autem ignis; quemadmodum aſſerit Solem quidem album, et calidum, terram verò grauem & durã. Ablatis igitur his ipſis differentiis (ſunt enim inductæ tales, quæ auferri poſſint) manifeſtum, quod neceſſe fieri & terram ex aqua, & aquam ex terra, ſimiliter autem, et aliorum vnũquodq́ non tunc ſolum, ſed etiam nunc mutata in affectionib⁹.*

Oſtendimus eos, qui unum tantum omnium rerum elementum ſtatuebant, generationem ab alteratione diſtinguere non potuiſſe, eos autem qui plura ponerent, potuiſſe quidẽ, ac debuiſſe, nerumtamen, & ipſos mirum in modum fluctuaſſet, repugnante ſcilicet naturæ alterationis multitudine principiorum; diximuſq́ue Anaxagoram propriam uocem ignoraſſe, Empedoclem autem euidenter ea dixiſſe, quibus planè alteratio tolleretur. Nunc eundem impugnantes addimus, non modo illum à ueritate planè diſſenſiſſe, uerum etiam ſibi non ſatis conſtitiſſe. Id intelligetur eius ſententia integrè expoſita. Exiſtimabat igitur Empedocles principia in generatione dominantia eſſe litem, & amicitiam, habereq́ue diſpertita imperandi tempora; ut interdum una, interdum altera principatum obtineret: Cum uerò ſors domi nandi amicitiæ obueniſſet, quatuor hæc elementa, quæ cernimus, coniungi, & confundi, ità, ut ex illis unum quoddam uniforme, nulliſq́ue differentiis prædirum corpus conſtitueretur. In hac autem coitione, & confuſione unumquodq́ue elementum ſuas differentias abiiceret neceſſe erat, cæteroqui conflatum ex illis corpus, quod σφαῖρον uocabat, multiforme omnino fuiſſet. Gignebantur autem rurſus ex iſto corpore elementa, cum lite imperante huic quidẽ parti iſtius corporis adueniſſent, exempli cauſa, candor, & calor, unde ignis exiſtebat, illi autem parti grauitas, & duricies, unde terra, aliiſq́ue partibus aliæ differentiæ, unde cætera elementa. Hæc ſi ita ſe habent, differentiæq́ue elementorum remoueri ab ipſis elementis queunt, cum illa ſcilicet in uniforme illud corpus coeunt, ſequitur profectò, ex uno elemento alterum generari, quod ille negabat. Probatur iſtud neceſſariò ſequi. Nam uel cuilibet ipſius Sphæri particulæ poſſunt quæuis elementorum differentiæ aduenire, aut non poſſunt; ſi poſſunt, nihil certè obſtat, quominus particulæ illi, quæ antequàm coiret in Sphærum, ſubiecta erat differentiis aquæ, nunc adueniant differentiæ ignis, & illi, quæ prius differentias aeris ferebat, nunc inhæreant qualitates terræ. Quod ſi eſt, iam elementa in ſe mutuo conuertuntur. Nihil enim aliud eſt in ſe mutuò conuerti, quàm in eodem ſubiecto, in quo prius erant differentiæ ignis, nunc eſſe differentias aquæ. Quod ſi neges poſſe cuilibet Sphæri particulæ quaslibet elementorum differentias aduenire, ſed certæ particulæ certas aſſeras differentias, iam Sphærum iſtum non uniformem, ſed differentiis præditum conſtitueris. Nam ſi uniformis eſſet, in quauis parte quælibet differentia æquè reciperetur. In ſe igitur mutuò conuerti elementa fateatur Empedocles oportet; neque ſemel etiam factam eſſe hanc conuerſionem, ſed, & initio procreationis rerum, & nunc, & in poſterum, pugnantibus adhuc de Empedoclis ſententia lite, & amicitia; atque interdum lite ex ſphæro elementa faciente, interdum amicitia ex elementis ſphærum; quamobrem addit Ariſt. uerba illa ***non tunc ſolum*** initio ſcilicet cum conſtituta hæc uniuerſitas, eſt ***ſed etiam nunc mutata in affectionibus***, id eſt eodem pacto nunc mutata in affectionibus, & differentiis (idem enim his duabus uocibus ſignificatur, ut infrà oſtendemus) quo pacto initio mutabantur.

Poſſunt

Poſſunt autem ex ijs, quæ dixit, aduenire, & ſeparari rurſus, præſertim pugnantibus adhuc inter ſe apud ipſum lite, & amicitia.

Vbi adſunt cauſæ, adſunt etiam effecta. Eædem cauſæ, quæ initio fecerunt, vt differentiæ elementorum poſſent aduenire, cum ſcilicet ex ſphæro elementa fiebant, & rurſus poſſent ſeparari, cum remotis differentiis elementa in ſphærum confundebantur, nunc & adſunt, nimirum lis & Amicitia, inter ſe pugnantes; ergo aderunt etiam effecta, id eſt mutationes, & conuerſiones mutuæ ſphæri in elementa, elementorum in ſphærum: vnde mutuam etiam elementorum in ſe conuerſionem neceſſariò ſequi diximus.

Quamobrem & tunc ex vno fuerant genita, non enim cum adhuc eſſent ignis, & aqua, & terra, vnum erat ipſum omne.

Quæ inquit cauſa fuit, cur ab initio elementa ex vno gignerentur, quod vnum eſſet planè vniforme, nulliſq; diſcretum differentiis, eadem nunc & manet, id eſt pugna amicitiæ, & litis, ***non. n. cum adhuc eſſent ignis, & aqua, & terra, unum erat ipſum omne***, ipſe ſphærus, quem vocat omne, minime vnum quiddam eſſe potuiſſet, cuiuſmodi ponebat Empedocles, ſi elementa adhuc ſeruarent proprias differentias, ac terra remaneret terra, & ignis remaneret ignis. Ergo vniforme corpus erat; quare cum ex eo gignerentur elementa, accidebat neceſſariò, vt ſæpe in portione illa, quæ prius fuiſſet in ſignita differentiis aquæ, reciperentur differentiæ ignis, & contra; idemq; nunc accidere neceſſarium eſt. Quare cum negat Empedocles mutuam elementorum conuerſionem, & ea negat, quæ ſenſus affirmat (oculis. n. ipſis iſtam mutuam conuerſionem deprehendimus) & ſibi ipſe non conſtat, neq; ſua dogmata tuetur.

Obſcurum verò, & illud, vtrum ipſorum ſit ſtatuendū principium, an ipſum vnum, an ipſa multa, dico autem ignem, & terram, & his cognata. Text. com. iij.

Alia rõne Empedoclem erraſſe oſtendit. Non. n. ex illius verbis ſatis apparet, vtrum ſit ſtatuendum principium, ***an ipſum unum***, id eſt ſphærus, ***an ipſa multa***, id eſt quatuor elementa: cognata autem vocat aquam, & aerem, quæ eodem ordine apud Empedoclem cenſentur atq; ignis, & terra.

Quà enim vt materia ſubijcitur, ex quo mutata per motum fiunt terra, & ignis, ipſum vnum elementum.

Ipſum, inquam, vnum. ſ. ſphærus, videbitur ſtatuendum elementum, quà apud Empedoclem vt materia ſubijcitur; cum ex ipſo afferat fieri terram, & ignem, & aerem, & aquam ***mutata per motum*** ſupple ex iſtis. Elementi n. & primi principij maximè propria conditio videtur qualitatibus carere, & ex eo cætera fieri, cuiuſmodi ille ſphærum fingit; quare ita poſſumus argumentari. Id ex quo tanquàm ex materia aliquid fit, eſt illius elementum; ex ſphæro tanquàm ex materia ignis, aer, aqua, & terra fiunt; ergo ſphærus eſt iſtorum elementum.

Quà autem hic quidem ex compoſitione fit coeuntium illorū, illa autē ex diſſolutione, magis elementa illa, & priora natura.

Contra, inq;, illa quatuor videbuntur eſſe magis elementa, & priora natura, ſi ſpectea ex iſtis coeuntibus cõponi ſphærum, illa aũt exiſtere ex diſſolutione ſphæri. Principij. n. & elemẽti maximè peculiaris cõditio eſt ſimplicitas. Qđ ſi ex illis cõponitur ſphærus, & in illa diſſoluitur, certè ſunt ſimpliciora, & principia. Simili ferè rõne tertio de cœlo 42. reprehendebantur, qui elemento aliquid ſubtilius ſtatuebant. Nihil enim elemento ſimplicius, aut ſubtilius eſſe debet.

Omnino autē de generatione, & interitu eo, qui ſimplex eſt, dicendum, Vtrum eſt, an nõ eſt, et quomodo eſt, ac de alijs ſimplicibus motibus, vt de accretione, et alteratione.

Breuiter enumeratis veterum de rerum generatione opinionibus; quæ omnes ſuam imbecillitatem, atque infirmitatem continuò præſeferunt, omnino, inquit Ariſtoteles, agendum nobis eſt de generatione, & interitu eo, ***qui ſimplex eſt***, id eſt propriè, & abſolutè dicitur

vel *ſimplex*, id eſt qui corporibus ſimplicibus cõuenit, nimirum illis quatuor, quæ vocantur elementa, vel *ſimplex*, id eſt communis, in quo oẽs res caducæ conueniunt; quæ interpretatio longè cæteris melior, ne in ſequentibus verbis aliam notionem iſti voci tribuere cogamur, *ac de reliquis ſimplicibus motibus*, de reliquis motibus vniuersè, & generatim; ita. n. vt antea admonui, intelligo ſimplices motus, eos ſcilicet, qui pluribus aut omnibus rebus nãlibus conueniũt: ſemper enim communiora ſunt etiam ſimpliciora.

Notat Ammonius in categorijs capite de iis, quæ ſunt, vocem iſtam ἁπλῶς, & ἁπλοῦς tribus modis vſurpari ſolere, quemadmodum etiam in Latina ferè lingua ſimpliciter, & ſimplex. Interdum enim ſignificat vniuersè, & generatim, quomodo nunc vſurpari diximus interdum, quod vniforme, & minimè varium eſt, quo pacto ſimplicia à compoſitis, & coagmentatis corporibus diſtinguuntur; ac per tralationem dicimus hominem ſimplicem, id eſt non varium; minimèque aliud in ore, aliud in animo habentem. Interdum verò quod propriè tale eſt, & abſolutè; nam quod propriè eſt tale, eſt etiam abſolutè tale, quod docuit nos Simplicius in ſecundum phyſ. comm. 36. Hac notione dicimus generationem ſimplicem, vt ignis, diſtingui à generatione cum adiunctione, vt cum homo ſit albus: non enim abſolutè dicimus hominem, fieri, ſed adiungimus fieri album; quæ, vt audietis, ab Ariſtotele vocatur generatio quædam. Ergo cum Porphyrius cap. de differentia inquit differentias, quæ aliud efficiunt, eſſe differentias ſpeciei conſtituentes, quæ autem tantum immutant, eſſe ſimpliciter differentias; interpretari debemus ſimpliciter, id eſt generatim, & vniuersè; At cum Ariſtoteles demonſtrationis ſimpliciter mentionem facit, debemus interpretari propriè, & ſubtiliter Auerroes ſanè cum ad initium ſecundi poſter. demonſtrationum alias eſſe inquit demonſtrationes tantum, alias demonſtrationes perfectas, Porphyrium potius, quam Ariſtotelem videtur imitatus. Nam apud Ariſtotelem demonſtratio tantum, id eſt abſolutè, ac ſine vlla adiunctione, eſt veriſſima demonſtratio; quæ autem ab effectis demonſtrat, eſt demonſtratio cum adiunctione, id eſt demonſtratio coniecturalis; quomodo eam omnes ferè Græci nominare conſueuerunt.

Quæſtiones in primum Caput.

1 Quæſtio ex primo textu. An quæ generantur, & intereunt, ſcientia comprehendi queant.

2 Quæſtio ex eodem. An interitus ſecundum naturam ſit.

3 Quæſtio ex quarto com. Philoponi, quomodo apud Ariſtotelem vnicum ſubiectum ſtatuentem generatio non ſit alteratio.

4 Quæſtio ex Latinis. Qui veteres plura principia introducentes generationem ab alteratione diſtinguere poſſent.

5 De atomis ex com. xii. Philoponi.

6 Quomodo apud Anaxagoram ignis, aer, aqua, & terra non eſſent vniformia.

7 Animaduerſio opinionis Anaxagoræ ex com. xvi. Philop.

8 Alia eiuſdem animaduerſio, & præterea Democriti.

9 Ex textu quarto, quæ nam ſpecies quæſtionis ſit quæſtio quomodo ſe res habeat.

4 ***Quæſtio ex primo textu. An quæ generantur, & intereunt, ſcientia comprehendi queant.***

Argumenta, quòd rerum caducarum nõ ſit ſcientia.

QVod proponit Ariſtoteles de cauſis rerum, quæ generantur, & intereunt ſibi differendum eſſe, ſatis ſigni eſt ſub ſcientiam illas cadere; quod tamen multas magnasq; difficultates habet. Nam quæcunque materiam habent, ea ſciri non poſſunt 7. Metaph. 53. Omnia quæ generantur & intereunt, materiam habent, ergo quæ generantur, & intereunt, ſciri non poſſunt. Atq; omnino ab Ariſtotele in poſterioribus analyticis ſæpe dictum eſt, rerum duntaxat æternarum, & neceſſariarum, cuiuſmodi certè non ſunt, quæ generantur,

& intereunt,

Examinatio text. 22. 4. Metaph.

An materia tantum fluat an etiam for.

& intercunt, ſcientiam eſſe. Ariſtoteles 4. Metaph. xxii. expendens ſententiam Heraclyti & Cratyli, qui putabant de his rebus, quòd continenter mutarentur, nihil verè affirmari poſſe, ſtatuebat non idem eſſe penes quantitatem mutari, ac penes qualitatem. Vbi nomine qualitatis ipſemet oſtendit à ſe formam intelligi. Sicque nomine quantitatis materiem ſignificare putandus eſt; quod Alexander notauit. Cenſebat igitur res cognoſci à nobis per formam quaſi forma minimè mutaretur, ſed materies duntaxat, & quantitas. Verum & iſtud ſuas habet dubitationes. Nam aut formam vniuerſalem, aut ſingularem intelligit. Si ſingularem, illa quidem, fluente materia in cuius viſceribus hæret, fluat, & ipſa, dilabaturque oportet; ſin vniuerſalem, de materia etiam vniuerſali idem indicium erit. Nam, vt Alexander ex Ariſtotele declarabat 7. Metaphy. 34. ſuo commentario, Homo vniuerſalis conſtat ex forma vniuerſali, & corpore, materiaque vniuerſali; materia autem vniuerſalis æquè permanet, ac forma vniuerſalis; nihil igitur cauſæ erat, cur Ariſtoteles formam potius manere diceret, quàm materiam. Hæc igitur nobis in præſenti ſunt diſſoluenda. Nonnulli exiſtimarunt, harum rerum, quæ generantur, & intereunt, haberi ſcientiam non propriè ſed impropriè dictam, id eſt paulò incertiorem, atque inconſtantiorem, qui quidem ſcientiam omnem planè è medio tollunt. Nam ſi vllius rei ſcientia eſt, harum certè rerum, quæ generantur, & intereunt maximè eſt. Nam vt omittam illam Ariſtotelis ſententiam 7. Metaph. 55. æterna definiri non poſſe, quam alibi examinabimus, clara profectò voce primo de partibus animal. cap. v. pronunciatur, quamuis res ſuperiores leuiter attingere poſſimus, illarum tamen nobilitate ad contemplandum nos allici. Contra autem inferiora, quia & plura ſunt quæ de illis cognoſcimus, ac plenius illa cognoſcimus (ità legenda ſunt verba illa, non quo modo Giza vertit) id circo ſcientiæ ſibi præſtantiam vendicare. Quamobrem cum de rebus ſuperioribus agit Ariſtoteles, ſemper accuratè ſe excuſat, ſi leues quodam modo probationes afferat; quòd illa plurimum à nobis diſtantia non ità plenè percipi à nobis queant, vt 2. cœli 34. & 61. Ergo qui harum rerum inferiorum certam ſcientiam haberi poſſe negant, multo magis ſuperiorum negare debebunt. Plato aliam quandam ingreſſus viam ad Ideas confugit, quibus, & perennem rerum generationem, & certitudinem ſcientiæ tueretur. Ariſtoteles autem primo poſter. 35. clamabat etiam ſi Ideæ illæ eſſent, quas tamen ipſe multis locis euertit, nihil tamen ad rem facere. Omnes enim ſcientiæ, vt Geometria, vt Arithmetica, vt reliquæ, non de aliquo vniuerſali à ſingularibus longè abſtracto, ſed de numero, qui in ſingularibus numeris conſiſtit, ac de magnitudine, quæ in ſingularibus magnitudinibus loquuntur: Idem de artibus inquit primo Eth. cap. vi.

An ſcientia rerum caducarū ſit impropria ſcientia.

Autoris ſententia.

Nos igitur ex Alexandro primo quæſt. naturalium cap. 3. & 11. & 2. libro cap. 14. iſtam rem explicantes, hoc initium ſumamus. In his rebus ſingularibus, quæ continuata quadam ſucceſſione generantur, & intereunt, facilè à nobis animaduerti poſſunt conditiones quædam ità propriæ, vt quæ in vna inſunt, in reliquis minimè reperiantur; contrà etiam nonnullæ, quæ in pluribus per quandam naturæ ſimilitudinem inſunt, vt in Pompeio eſt certa quædam accidentium coniunctio; quæ Platoni, aut Cæſari conuenire nullo pacto poteſt atque in eodem Pompeio eſt anima, & intelligentia, cui ſimilem omnino naturam habet animalia, & intelligentia, quæ in Platone, & quæ in Cæſare. Hæc igitur, quæ cum inſunt in vno, habent in aliis ſibi ſimiles naturas, vocantur vniuerſalia poteſtate, quod ſcilicet, ſi opera mentis accedat illa à ſingularibus conditionibus ſegregantis, vniuerſalia actu euadunt; accedat igitur iſta mentis opera, ac per ſe ipſa ſpectentur, iam erunt vniuerſalia actu primæ intentionis quemadmodum noſtri dicunt; quod ſi rurſus illa intellectus conferat cum ſuperioribus æqualibus, inferioribus, ſicq; illis affingat notionem generis, aut ſpeciei, aut huiuſmodi aliam, iam erunt vniuerſalia actu ſecundæ intentionis. Vniuerſalia poteſtate non habent vnitatem quandam, vt noſtri dicunt, poſitiuam. Non enim eſt tantum natura humana in Pompeio, ſed etiam in Platone, & Cæſare, & quoniam non habent iſtam vnitatem, id circo neq; etiam æternitatem permanentem habent, ſed habent tantum continuatam quandam ſucceſſionem ſibi ſimilium. Naturæ enim, quæ fuit in Sophroniſco, ſuccedit continenter natura, quæ in Socrate, aut in alio eſt. Vniuerſalia autem actu in mente, & intellectu acquirunt iſtam vnitatem poſitiuam: ita dicitur ab Auerroe transferri ab intellectu res de ordine in ordinem. Omnes enim homines conſiderantur, vt vnus homo; Itemque in eodem intellectu ſtabilem æternitatem acquirunt. Iſti igitur vnitati, quæ in intellectu eſt, reſpondet in rebus ſimilitudo naturarum; & æternitati ſtabili, quæ in intellectu eſt, reſpondet in rebus continuata, & perennis ſingularium ſucceſſio. Quamobrem Alex. 8. Metaphy. com. 35. affirmabat eſſentiam rerum non eſſe eo modo, quo intelligitur. Nec tamen fallitur intellectus. Nam quamuis ipſe ſuo more concipiat (quicquid enim in aliquo recipitur, pro modo recipientis recipitur)

ſcit tamen, quid ſuæ notioni in rebus reſpondeat, Sic quamuis ſenſus noſter non res ipſas ſenſiles, ſed rerum ſpecies recipiat, tamen res ipſas percipit, neque in percipiendo fallitur. Scientiæ igitur ſunt vel de vniuerſalibus poteſtate, quæ tamen in intellectu, tanquàm vnum quiddam elucentia euadunt vniuerſalia actu, vel de iſtis vniuerſalibus actu, quatenus tanquàm imagines quædam nobis referunt vniuerſalia poteſtate. Sic partim ſcientiæ ſunt de entibus, quæ ſunt in anima vt Ariſtot. inquit ſecundo de anima 60. quoniam vniuerſalia ipſa actu ſunt in anima,& non in rebus; partim de rebus, vnde illud, ſcire eſt rem per cauſam cognoſcere; quoniam illis vniuerſalibus actu vtimur tanquàm imaginibus ad cognoſcendas res ipſas; ac magis omnino dicendum eſt de rebus ipſis eſſe, cum ad eas tanquàm ad finem noſtra cognitio referatur,& vniuerſale quà vniuerſale actu, non ſit vllius rei ſubſtantia, quod habetis ab Ariſt.7.Metaphy.46.& 13. Metaphy. cap. vltimo. Cuius capitis quando in mentionem incidimus, libet explicare verba quædam obſcuriſſima, quæ ibi ſcribuntur. Dicit enim quemadmodum oculus per accidens colorem vniuerſalem videt, eoquòd hunc ſcilicet colorem videt, ità Grammaticum per accidens cognoſcere alpha in vniuerſum,eoquòd hoc alpha conſiderat, additque ſcientiam poteſtate,& in definitam eſſe vniuerſalium, actu autem minimè vniuerſalium eſſe; quod ità interpretandum eſt (cæteroqui, vt Syrianus dicebat, Ariſto. ſtudio contra Platonem pugnandi ductus ſecum ipſe pugnaret) vt ſcientiam eatenus actu diſtinctam eſſe intelligamus, quatenus vniuerſalia illa referuntur ad ipſa ſingularia,& ad res ipſas, alioqui eſſent exile quiddam, & tenue, quod ſcientiam potius poteſtate, quàm actu pareret, aut fortaſſe artes eo loco præcipuè ſpectabat Ariſtoteles. Nam artifices, ſi res vniuerſè tantum ſciant, neque ex illis ſingularia opera poſſint elicere, poteſtate tantũ, & confuſè, non autem actu,& diſtinctè ſuam poſſidere artem, atque ſcientiam dicuntur. Ars enim eſt habitus efficiens; effectiones autem ſunt ſingularium. eodem videtur ſpectaſſe Ariſtot. primo Ethic. ad finem 6. capitis.

Quomodo ſciẽtiæ ſint entiũ in anima & rerum.

Explicatio verborum Ariſt. xiij. Meth.cap.ult.

His ità conſtitutis reſtat, vt ea argumenta, quæ nobis initio negotium faceſſebant, refellamus. Dicebamus ex Ariſtot. quæcunq; materiam habent, ea ſciri non poſſe, quoniam à materia res habet, vt eſſe,& non eſſe queat: nunc reſpondemus loqui eo loco Ariſtotelem de materia propriis illis,& ſingularibus conditionibus inſignita, quæ quidem fluit omnino, ac dilabitur, nec aliam ſibi omnino ſimilem habet. At vniuerſalia poteſtate, quatenus ſemper in ſimilibus conſeruantur,& ab intellectu, tanquàm vnum quiddam, & æternum concipi poſſunt eatenus optimè ſub ſcientiam cadunt,& ſunt neceſſaria. Nam cum dico hominem eſſe animal rationis compos mortale, intelligo omnem naturam humanam ſigillatim interituram, cumque per continuatam ſucceſſionem natura humana perduret æterna, fit etiam, vt æterno tempore illa ſit vera propoſitio, aut ſaltem æterna ex conditione, quatenus ſcilicet illa natura perduret, qua de re aliàs. Sic homo, in intellectu eſt vnum, & æternum, in re eſt plura quorum perennis ſucceſſio eſt,& vnumquodque ſigillatim interit. Itemque mortale illud, quod homini attribuimus, quamuis in intellectu, æterno quodam modo concipiatur æquè ac homo, ſignificat tamen veram in rebus ipſis mortalitatem. Idem dicitur à Themiſtio primo de anima cap. xxi. de ipſius motus intellectione. At enim dices; ſi ſciamus hominem eſſe animal mortale hoc ſenſu; id eſt omnem naturam humanam ſigillatim interituram, ſequitur ſcientiam eſſe de vniuerſalibus ſecundum numerum, non autem ſecundum ſpeciem, quod tamen ab Ariſtotele primò poſt. xiii. negatur. Reſpondeo non eſſe de vniuerſali ſecundum numerum, ſed ſecundum ſpeciem: quoniam illud, quod ſcio de omnibus hominibus non pendet ex propriis cuiuſque conditionibus, ſed ex natura ipſius vniuerſalis poteſtate. Quod autem ex quarto Methaphy. xxii. afferebatur, ità interpretandum eſt, vt nomine formæ, & qualitatis ipſum vniuerſale intelligamus, nomine autem quantitatis,& materiei ſingularia ipſa, quà propriis conditionibus ſunt diſpertita, totum enim ab Ariſtotele forma appellatur & partes materia, ut 2. phyſ. xxxi. & 5. Metaphy. 3. vniuerſale autem totum quoddam eſt, ſingularia autem partes; quo fortaſſe ſenſu dixit Auerroes primo cœli 92. formam eſſe ſubiectum vniuerſalitatis; hac autem de re infra nobis dabitur commodior diſputandi locus. Cum igitur inquit Ariſtoteles per formam cognoſci, eòquod illa non fluat, hoc ſibi vult, res cognoſci per communes conditiones, non autem per proprias. Nam illæ manent, hæ dilabuntur, & intereunt.

Reſpon. Arg. initio quæſtionis propoſitis.

Quomodo ſciẽtia non ſit uniuerſalium ſecundum numerum.

Explanatio tex.xxij. quarti Methaph.

2 *Quæſtio ex eodem. An interitus ſecundum naturam ſit.*

QVoniam Ariſtoteles inquit agendum ſibi de cauſis eſſe non tantum earum rerum, quæ generantur, uerum et earum, quæ intereunt natura; in quæſtionem cadere ſolet, an interitus

teritus ſecundum naturam ſit. Ariſtoteles enim ſecundo libro de cœlo tex. 37. inquit ſenectutem, omneſque imbecillitates, quæ ſcilicet ad interitum ducunt, eſſe præter naturam; omninoque res omnes naturales apperunt eſſe; interitus autem eſt mutatio a non eſse; quare repugnat appetitui omnium rerum naturalium. Reſpondeo, aliquid conſtare ſecundum naturam, duobus modis intelligi; aut quà diſtinguitur ab artificioſo, atque eo, quod hominis opera conſiſtit, aut quà diſtinguitur à uiolento. In præſenti igitur inueſtigandas ſuſcipit Ariſtoteles cauſas earum rerum, quæ non arte, atque ulla hominis opera gignuntur, & intereunt, ſed tantum ob perpeſſionem atq; efficientiam rerum naturalium. An poſtea uiolentus, & præter naturam ſit uocandus interitus? Dico quodam modo eſſe ſecundum naturam, quatenus ducit ad priuationem, quæ & ipſa ſecundo phy. xv. uocatur natura & forma. Eam autem ob cauſam crediderim appellari naturam, quoniam dat impetum materiæ ad appetendam ueram formam (nam niſi priuata eſſet non appeteret) & eſt quaſi affectio quædam neceſſaria ipſius materiæ, ut formam poſſit ſuſcipere. Præterea materies omnes formas appetit, neque tamen ſimul omnes ferre poteſt, ſed unam tantum, quare per ſucceſsionem illas admittat opportet. Non poteſt autem nouam admittere, niſi ueterem eiciat, quare non primò, ſed nouæ formæ cauſà interitum ueteris appetit; Itaque naturaliter quodammodo fertur ad interitum, non tamen tanquàm ad finem, ſed tanquàm ad id ſine quo finem conſequi non poſſet. Dicebat autem Alex. 4. quæſtionum naturalium, cum finis eſt à natura, ea etiã, quæ ad finem conducunt, à natura eſſe. Ergo ſi materiam conſideres, uidebitur ſecundum illius quodammodo naturam accidere interitus. Sin autem res non ex materia, ſed ex forma ſpectes, quæ potiſſima omnium natura eſt, rurſus eſt quatenus omnis interitus poſſit appellari præter naturam ipſius formæ, eſt etiam, quatenus quidam interitus præter naturam, & uiolentus, quidam autem ſecundum naturam dici queat. Omnis quidem interitus, & omnis imbecillitas, ut ii. cœli pronunciatur, ea ratione poteſt ſtatui præter naturam formæ, quòd illa appetit eſſe; atq; ab interitu maximè abhorret. Quoniam autem quælibet forma, ut conſiſtere queat, certam quandam materiæ temperationem requirit, & ea temperatio certam quandam periodũ habet, ultra quam non poteſt amplius ſe tueri, idcirco interitus ille, qui expectat huius periodi finem, dicitur quodam modo ſecundum naturam formæ euenire; quatenus illa ſine materia ita temperata conſiſtere nequit, neque temperatio illa amplius ſe tueri, & conſeruare poteſt. Hæc autem certa periodus eſt illa, quæ uocatur ſæpe fatum; unde huiuſmodi interitus dicitur fatalis v. phy. lvii. ac poeta ualdè bonus. *Nam quia, nec fato, debita nec morte peribat.* Ariſt. uocat etiam numerum, & ordinem ſecundo horum librorum lvii. Contra autem ille interitus appellabitur violentus, qui non expectat finem iſtius periodi; neque ex eo prouenit, quòd temperatio illa ſe amplius conſeruare nequeat, ſed ab aliqua externa cauſa vim afferente. Hoc ſenſu in libro de ſpiratione, in libro de longitudine, & breuitate uitæ iiii. meteor. & alibi ſæpe generatio naturalis à uiolenta diſtinguitur. Autoritati igitur Ariſtotelis ii. de cœlo, 37. facilè poſſumus ſatisfacere. Concedimus enim interitum aliquo modo, quem iam explicauimus, itemque ſenectutem, & imbecillitatem, quæ ad illum ducit, eſſe præter naturam. In cœlo autem nihil eſt præter naturam ullo modo, neque ratione materiæ, neque ratione formæ; quod ſibi tunc uolebat Ariſtoteles. Repugnat autem rebus naturalibus interire non ex parte materiæ, ut diximus, ſed ex parte formæ; quamuis etiam formæ non abſolutè ſumptæ; ſed quà talem materiam requiſiuit, non omnino repugnat interire: qua de re infra etiam dabitur dicendi locus. Simplicius tamen ſecundo phy. com. 4. diſtinguens id, quod eſt ſecundum naturam ab eo, quod à natura eſt, uoluit primum dicendi modum in iis rebus dumtaxat locum habere, quæ bona ſunt, & naturæ tanquàm finis proponuntur, ſecundo autem imbecillitatem omnem ac defectum contineri; ſed hæc uocum proprietas rarò ſeruatur. Quæ autem eueniant ob finem, quæ ex neceſſitate materiæ uidere Ariſt. in lib. de ſomno. & Auer. primo de partibus animal. cap. primo non inutile fuerit.

Cur priuatio uocetur natura.

Quid ſit fatalis interitus.

Explicatio te. 37. ſecundi de cœlo.

3 *Quæſtio ex quarto com. Philoponi quomodo apud Ariſtotelem unicum ſubiectum ſtatuentẽ generatio non ſit alteratio.*

DVbitatur, quomodo apud Ariſtotelem ponentem unicum ſubiectum, unicamque materiã in rebus inferioribus non ſequitur generationem eſſe alterationem; ſi apud Thaletem, & cæteros, qui item unum ſubiectum ponebant, ſequitur. Facilis reſponſio eſt. Mitto illud quod à Philopono, & aliis dicitur, illos ſubiectum actu exiſtens poſuiſſe, Ariſtotelem autem facultate; atque id teneo, in quo tota res conſiſtit, illos unicum ſubiectum induxiſſe, idque unicam eſſe omnium rerum ſubſtantiam exiſtimaſſe, cum Ariſtoteles unicum quidem, & ipſe

ſubiectum

ſubiectum ponat, uerum non unicam ſubſtantiam: nam formam etiam ſubſtantiam eſſe, eamq; in rerum naturalium conſtitutione maiorem dignitatem obtinere. Ergo ſi unica ſubſtantia eſſet, eaque immutabilis, ut ueteres ponebant, generatio eſſet alteratio. At cum materia, & forma ſint ſubſtantiæ, & materia quidem maneat, forma autem mutari queat, certè mutatio, quæ erit in forma, erit in ſubſtantia, nequè uocanda erit alteratio.

4 *Quæſtio ex Latinis. Qui ueteres plura principia introducentes generationem ab alteratione diſtinguere poſſent.*

DVbitatur à Latinis, quomodo ueteres ponentes plura principia in genere materiæ, poſſent alterationem à generatione diſtinguere; ſi quidem ex duobus actu non fit unum vii. Metaph. 49. Veteres autem plura illa actu exiſtentia congregari, atque coire cenſebant; ſic unum quiddam generari non poterat, cum tamen in generatione propriè dicta aliquid unum generari debeat, & quod aduenit enti in actu ſit accidens, ex libro de ſubſtantia orbis cap. primo. Rurſus reſponſio facilis eſt. Verè enim illi neque naturam alterationis (nam ea euertitur niſi unicum ſubiectum ponatur) neque naturam generationis aſſequi poterant; quoniam ponebant materiam actu ens; ueruntamen poterant afferre plures mutationum modos, ut congregationem, & ſecretionem, mutationem in ordine, & ſitu, quorum modorum unus cum altero collatus poſſet uocari ſimpliciter generatio; alter autem alteratio. Omnino enim congregatio, & ſecretio uidetur intimius quiddam rebus, quàm mutatio ordinis, & ſitus.

5 *De atomis ex Commentario xij. Philoponi.*

NOtat Philoponus ex Alexandro Epicurum Democriti multis in rebus ſectatorem non nihil tamen ab eo in hoc de atomis dogmate diſſenſiſſe: Democritus enim, ut audiuiſtis, corpuſcula illa, & multitudine, & figuris infinita ſtatuit; Epicurus autem tantum multitudine: quare infinito maius aliquid facit: unicuiq; enim figuræ putat plures atomos eſſe ſubiectas: Quamobrem ſi figuræ ſunt infinitæ, & ipſarum unaquæque plures adhuc atomos occupat, iam infinitum magnam ſuſcipit acceſſionem Epicurus autem multitudine tantum cenſet atomos eſſe infinitas, non figuris: figurarum enim incomprehenſibilem quidem eſſe numerū, ſed non infinitum; uerum non idcirco uitare poteſt uitium, quo Democritus corruit; nam ipſe etiam multiplicet infinitum neceſſe eſt, aut multitudinem atomorum eſſe infinitam neget. Quærimus enim de illo, reperiantur ne ſingulæ figurarum ſpecies in atomis finitis, an potius in infinitis. Si in infinitis; quot figuræ ſunt, tot etiam erunt actu infinita. Sin autem ſingulæ figuræ non quidem in infinitis reperiantur, ſed unaquæque certum numerum atomorum formet; profectò tota ex illis certis numeris collecta multitudo finita erit. Ex finitis .n. numeris finitus componitur numerus. An dicet ſingulas figuras inueniri in atomis finitis; uerum præter atomos figuratas, eſſe alias infinitas atomos, quæ figura careant? Hoc certè neque ab illo aſſerebatur; quinetiam omnes figuratas ſtatuebat, neque concipi aliter poteſt; qui .n. cogitare queas eſſe aliquod corpus figurâ omni deſtitutum? An potius figuram aliquam formare finitas atomos, aliquam autem infinitas? nihilo tutius: multitudo enim collecta ex finitis, & infinitis atomis erit maior, quàm ſola multitudo infinitarum.

omodo apud Anaxagoram ignis, aer, aqua, & terra non eſſent uniformia.

INquit Ariſtoteles Anaxagoram noluiſſe ignem, aerem, aquam, & terram eſſe uerè elementa, ſed homogenea eſſe uerè elementa: At enim dices. Ignis, Aer, Aqua, & Terra ſunt homogenea: Ecquid igitur cauſæ eſt, cur & ſimplicia, & uerè elementa nequeant cenſeri? Crediderim ego putatum quidem ab Anaxagora eſſe ignis etiam, & aeris, & aquæ, & terræ eſſe corpuſcula quædam homogenea, quemadmodum cæterarum rerum; quæ uerè elementa ſint; uerum ignem hunc, quem cernimus, terram iſtam, quam premimus, aerem, quem inſpiramus, aquam qua refrigeramur, non eſſe uerè homogenea, ſed eſſe compoſita ex partibus homogeneis omnium rerum; eoquòd ex his, quæ uocantur elementa, cæteræ omnes res procreantur; non procrearentur autem niſi antea in ipſis partes homogeneæ cuiuſque rei generandæ latuiſſent. Apparere autem nobis uel Ignem, uel terram, eoquòd in re iſta, quæ apparet Ignis, maior ſit copia homogenearum partium ſimplicis Ignis, in hac autem, quæ apparet terra, maior copia ſimplicis terræ. Sic Empedocles hæc elementa, quæ cernimus, ſimplicia, ac reliquorum homogeneorum principia ſtatuebat. Anaxagoras autem nullo pacto ſimplicia putabat, ſed ex

homogeneis

homogeneis cuiuſque rei partibus conflata; idcircoque heterogenea,& ex homogeneis effecta cenſebat.

7 *Animaduerſio opinionis Anaxagora ex com.16.Philop.*

NOtat Philoponus apud Anaxagoram nihil uerè oriri poſſe,ſed tantum apparere. Nulla .n. exempli cauſa noua caro gignitur, nullum nouum os; ſed apparent,atque eminent, cum antea latuiſſent; eoquod multæ carnis,aut oſſis partes ita coirent, vt excellerent , & obſcurarent partes homogeneas reliquarum rerum: ſed qualis qualis generatio apud Anaxagoram eſſet,coitione certè exiſtebat. quare non iniuria Auer. xii. Met. 18. iſtum generationis modum ad motum localem retulit.

8 *Alia eiuſdem animaduerſio & praterea Democriti.*

QVæ ab Ariſtotele aduerſus Empedoclem ſpeciatim afferuntur , in Anaxagoram quoquè ſi Philopono credimus,conueniunt,Nam,& illum narrat in hac ſententia fuiſſe, ut homogeneæ illæ partes,quas elementa ſtatuebat,præditæ eſſent iſtis affectionibus calore, frigore, humore,ſiccitate,atque aliis huiuſmodi tanquàm propriis, & ſpeciem conſtituentibus formis, ex quo iſtas affectiones immutabiles poneret neceſſe erat, quod etiam à Galeno primo de elementis habemus. In Democritum autem non conueniunt. Sed tamen is alia quadam ratione alterationem tollebat. Cenſebat enim nullam rem frigidam,uel calidam,uel mollem, uel duram reuera eſſe, ſed tantum apparere pro uariis atomorum,ex quibus conflata eſſet, figuris. Figura enim sphærica in cauſa eſt, ut res calida uideatur,cubica,ut frigida,quòd illa facilè mobilis ſit , hæc difficulter. Quod ſi aliquid perpetuò calidum uideatur,ut ignis, aliquid per interualla; illud dicebat eſſe in cauſa, quòd licet iiſdem atomis manentibus poſſit fieri quædam eorum conuerſio in ordine,& ſitu, ſemper tamen quomodocunque conuertantur atomi ignē componentes, eandem ad nos habitudinem, eundem reſpectum habent,quippè cum globoſæ ſint,globus autem ubique uniformis ſit. Ita ſemper nobis eandem ſpeciem caloris repreſentabunt. Calidum autem per interualla,atomis, puta tu, triquetris conſtat,quæ dum conos ad nos conuertunt,caloris imaginem reddunt,dum baſes, non amplius caloris,ſed frigoris, aut teporis. Democritus igitur alterationem quandam imaginariam ponebat,ueram,& ſolidam tollebat. Habes,autem,& ab eodem Galeno primo de elementis , & à Theophraſto vi. de cauſis plantarum cap. ſecundo eiuſdem Democriti de ſaporibus ſententiam ſingulos ſapores ad certas figuras referentis dilucide expoſitam,& confutatam.

9 *Ex textu quarto,qua nam ſpecies quæſtionis ſit quæſtio quomodo ſe res habeat.*

INquit Ariſtoteles differendum eſſe de Generatione,& aliis motibus quomodo ſint. Dubitari igitur poteſt,quæſtio iſta,quomodo generatio ſit,ad quam ex quatuor quæſtionibus initio ſecundi poſt. propoſitis referri queat . Ac uidetur ſanè referenda ad quæſtionem illam, quid res ſit. Ad initium enim huius libri dicitur agendum eſse de generatione, & alteratione, & accretione,quid unumquodque ipſorum ſit; nunc autem dicitur agendum eſſe , quomodo ſint; quaſi idem iſtis uocibus ſignificetur,quid ſint,& quomodo ſint. Nonnulla tamen ſunt in aliis libris, quæ dubitationem nobis afferre poſſunt. Primo enim libro magnorum moralium cap. primo ſcribitur ſciendum neceſſario eſſe quid ſit uirtus ; quandoquidem , & ex quibus ſit,& quô,ſcitu haud facile eſt,ignoranti quid ſit;prout in ſcientiis ēt euenire dicitur. Ergo his uerbis perſpicuè oſtenditur aliud longè eſſe ſcire quid ſit virtus,& quô ſit. Item ſecundo libro Eudemiorum cap. tertio ſcribitur ut quid res ſit cognoſcamus,antea cognoſcendum eſſe,quomodo ſit; quæ uerba non minus eas quæſtiones differre oſtendunt; quàmuis ea ex parte pugnare uideantur cum ſuperioribus; quòd in illis cognitio quid ſit , uidetur ſtatui ante cognitionem quomodo ſit; in his autem cognitio quomodo ſit uidetur conſtitui ante cognitionē quid ſit. Vt hic nodus diſſoluatur,attendas aliud eſſe cognoſcere quid res ſit definitione, en noematica, ideſt explicante uim & notionem nominis,ut initio diximus,& cognoſcere quid ſit definitione exprimente cauſam à qua res ita pendet,ut per illam cauſam ſit, & conſeruetur. Cognoſcere autem quomodo ſit ,ut ex eo primo cap. magnorum moralium colligitur,eſt cognoſcere certas & proprias rei cauſas, certamque exiſtendi rationem . Ergo uerba illa ex primo magnorum moralium hoc ſibi uolunt,cognoſcendum,*quid uirtus ſit*.i. quæ ſit iſtius uocis uis,& notio,antequàm cognoſcatur *ex quibus,& quomodo ſit*,antequam accedamus ad cō

Sed dat uerſia inter primum cap. primi magnorum moralium,& caput tertium.

tem-

templandum cauſas ipſius rei,totamq; illius atque obſolutam eſſentiam. Sic primo Nicomachiorum antea traditur definitio felicitatis ennoematica, quàm ad definitionem, in qua inſit cauſa,inueſtigandam accedatur. Itaque etiam hoc libro antea leuiter,& ex communi hominũ intelligentia ponimus quid ſit generatio,& alteratio & accretio, deinde illarum integram naturam ex certis cauſis uenamur. Verba autem ex ii. Eudemiorum allata loquuntur de cognitione quid res ſit per integram,& cum cauſa definitionem; quæ cognitio haberi non poteſt; niſi cognoſcamus quomodo ſit,id eſt quæ nam ſit illius rei certa exiſtendi ratio, propriæq; cauſæ. Integra enim definitio exprimere illas debet: quare habeamus illas oportet,antequàm integram,&abſolutam definitionem conflare poſſimus; prout ſciendum eſt quomodo ſit felicitas,id eſt quam certam exiſtendi rationem habeat, nempè in perfecta actione perfectioris facultatis, antequam integram illius definitionem concinnare ualeamus.

Cap. ſecundum. Tex. com. 5.

Plato quidem igitur de generatione duntaxat, atq; interitu conſiderauit, quomodo rebus ineſt; ac de generatione non omni, ſed ea quæ elementorum eſt: quomodo autem carnes, uel oſſa, uel aliarum huiuſmodi rerum aliqua, nihil. Præterea nec de alteratione, nec de accretione, quo pacto inſunt rebus. Omninò autem præter umbram quandam nemo ullam rem, Democrito excepto, ſciuit. Hic autem omnia uidetur curaſſe, & principia ſtatuiſſe, quæ in omnia quadrare poſſunt, et ad alios motus: iam uerò differt in eo, quod eſt quomodo. Neque enim de accretione quiſquàm aliquid ſtabiliuit, quemadmodũ dicimus, niſi, quod cuiuis facilè in mentem ueniret, quòd accedente augentur ſimili, quomodo autem id, non amplius: neque de mixtione, nec ut ità dixerim de quoque alio ut de facere & pati, quo pacto hoc quidem facit, illud autem patitur naturales effectiones.

Diximus agendum nobis eſſe de naturalibus mutationibus,de quibus etiam ueteres non nulla dixerunt. Verum eò diligentius à nobis agendum eſt,quò illi negligentius egerunt: iis enim,quæ ab aliis dictæ ſunt,nullo pacto contenti eſſe poſſumus. Adeas Platonem principem eo tempore Philoſophorum habitum; eum in Timæo de generatione & interitu differentem reperies,uerum mutilatè. Tradit enim rationem, qua ex planis oriantur quatuor elementa; *Quomodo autem carnes,uel oſſa,uel aliarum huiuſmodi rerum aliqua, nihil.* Non quod iſtarum etiam rerum generationem non attingat,ſed quòd ea, quæ affert,nullam firmitatem,nullam ueriſimilitudinem habeant; obliuiſque omninò uideatur ſuorum principiorum: non enim iſta ex planis,aut ex elementis generat,ſed alio quodam modo, de quo alibi dicemus. Præterea nec de alteratione; nec de accretione quicquam attulit. Ac ne ſingulos excutiamus, illud uerè affirmare poſſumus,neminem paulo ſubtilius iſtas res eſſe contemplatum, pauloque interius penetraſſe,ſed tenuem tantum illarum umbram uidiſſe,uno tantum excepto, Democrito, qui intentiore cura de omnibus rebus naturalibus uidetur cogitaſſe, & principia ſtatuiſſe. *Quæ in omnia quadrare poſſunt,*ex quibus ſcilicet non modo elementorum, ſed etiam carnis, oſſis,ac reliquarum rerum naſcendi ratio afferri queat: *& ad alios motus* apta etiam ſunt alterationi, atque accretioni. Mutatione enim ordinis & ſitus ſuorum atomorum tueri alterationem poterat,ac noua illorum acceſſione accretionẽ. Aliter interpretatur Philoponus iſta uerba, *& ad alios motus,*ſed aſperior & durior interpretatio eſt, quàm eam ſe qui libeat: *iam uerò differt in eo,quod eſt quomodo.* Quanquàm Democritus pauló accuratior reliquis fuerit,atque de omnibus motibus non tantum de generatione cogitaſſe uideatur,tamen plurimum refert hoc, an illo modo afferas generationem,alterationem,accretionem. Non enim ſatis eſt modum aliquem afferre,quo iſta inter ſe diſtingui queant,ſed attendere oportet, ſit ne modus iſte ueritati,& rerum naturæ omni ex parte reſpondens,an uacillet,&claudicet. Ac ſanè de accretione præcipuè nihil quiſquam uiro philoſopho dignum uidetur proloquutus. Quæ enim ab Democrito,& ab aliis dicuntur, facilè cuiuis Idiotæ,& imperito homini in mentem uenirent,augeri

ſcilicet

ſcilicet res acceſſione ſimilis. Vtrum aût quæ accedunt, meatus vacuos inueniant, an corpus p corpus permeet; quod vt ad iſtam tractationem maximè neceſſarium eſt; ità difficillimum ad explicandum; mirum apud illos ſilentium: *Neq; de mixtione, nec ut ità dixerim, de quoq; alio, ut de facere uel pati, quo pacto hoc quidem facit, illud autem patitur naturales effectiones*. In oſſis, carnis, auri, argenti generatione mixtio quædam requiritur, vt infra abundè intelligetis: nûc varias iſtius vocis *mixtio* notiones afferre, quod Philoponus facit, neceſſarium non iudico: itê in omni generatione, alteratione, accretione requiritur effectio quædam, & perpesſio; ita, vt hoc quidem efficiat, illud autem patiatur nâles effectiones: nam de artificioſis motibus, & effectionibus non eſt nobis in præſenti ſermo inſtitutus: quare mixtionis, efficiendi, & patiendi natura, & conditione non tractata (quemadmodum veteres non tractant) nihil magni momenti ab illis tractatum eſſe verè poſſumus dicere. Verum agè Democriti, cuius diligentiam, & curam commendauimus, ſententiam copioſius explicemus, vt quantum ab illa nobis recedê dum ſit, intelligatur.

Democritus autem, et Leucippus inducentes figuras, ex his alterationem, & generationem tuentur; diremptione quidem, & congregatione generationem, & interitum, ordine autem, et collocatione alterationem; quoniam autem exiſtimabant ipſum verum in eo, quod apparere dicimus: contraria autem, & infinita, quæ apparent; figuras infinitas inducebant, ita ut mutationibus eius quod componebatur, idem alteri, atq; alteri cõtrarium videretur, et conuerteretur paruo admixto, atq; omnino alterum appareret uno conuerſo. Ex iiſdem enim, & Tragœdia, & Comœdia literis fit.

Quomodo Democritus, & Leucippus inducentes figuras, id eſt corpora indiuidua variis figuris prædita, ipſorum quidem coitionem ac diremptionem generationem, & interitum aſſererent eorundem verò manentium, in ordine tantum, & ſitu mutationem alterationem iam dictum eſt. Nunc autem rationem apponemus, cur illi infinitas eſſe iſtorum corporum figuras putarint. Eò vſque ſenſibus fidem habuerunt, vt crederent, quicquid illis apparet, verè eſſe. Idem autem ſenſibus noſtris infinitis propemodum modis, ac ſæpe contrariis apparet; vt idem collum Columbæ ad ſolem expoſitum eidem oculo interdum ceruleum, interdum aureum, interdum nigricans videtur, interdum alius coloris ſpeciem præſefert. Qui igitur iſta, quæ infinitis, & contrariis modis apparent, verè etiam ſunt? hoc nimirum pacto *mutationibus eius, quod componebatur* translatione ſcilicet alicuius atomi, quæ ſimul cum aliis componebatur, & committebatur; non enim interpreteris *eius quod componebatur* eius, quod reſultat ex compoſitione atomorum; ſed eius atomi, & corpuſculi indiuidui, quod cum aliis atomis componitur ad quoddam aliud procreandum; Illi, qui è Scoto, ſolent vocare compoſitum cum his; atq; ita diſtinguunt ab eo, quod vocant compoſitum ex his: Ergo cum infinitæ eſſent figuræ iſtarum atomorum componentium collum columbæ, & alia corpora; infinitas etiam quaſdam habitudines, infinitos reſpectus ad ipſos ſenſus habere poterant: ex quo, vt character iſte Z, pro diuerſa ad oculum habitudine interdum quidem Z, interdum autem N, apparet: ita res ipſæ naturales pro diuerſo reſpectu ad ſenſus, interdum albæ, interdum nigræ, aliquando dulces, aliquando amaræ, & videntur, & ſunt. Diuerſi iſti reſpectus, diuerſæ habitudines ob figurarum infinitam multitudinem exiſtebant. Vt enim vnum corpuſculum cum altero, vel per conum, vel per baſim, vel per plures, aut pauciores angulos componebatur: ita diuerſæ habitudines exoriebantur, & ex diuerſis habitudinibus varia, & ſemper tamen verax ſenſuum perceptio. Vt autem res innumerabilibus, & infinitis quibuſdam modis ſe habere viderentur, ſufficiebat etiam vnius alicuius corpuſculi, id eſt atomi admixtio; ſtatim enim tota rei ſpecies, & imago conuertebatur; ità vt altera omnino ab ea, quæ prius erat appareret: duplex igitur cauſa erat, cur res alteratæ inſpicerentur; prima erat acceſſio alicuius corpuſculi; ſic ſi iſti voci *credibile* addas iſtam particulam *in* continuò totum ſenſum variaueris; quæ tamen acceſſio non tanti ponderis erat, ut nouam rem eſſe procreatam poſſemus dicere; nam ad procreationem nouæ rei, non unius, aut alterius atomi aduentus

ſed multarum noua coitio requiritur. Altera verò cauſa erat eorundem manentium conuerſio quædam in ordine & ſitu; quarum duarum cauſarum voa illis verbis ſignificatur, ***& conuerteretur paruo admixto***, id eſt rei apparens imago conuerteretur, nouaque effigies ſeſe offerret ſenſibus ob exigui alicuius corpuſculi de integro aduenientis admixtionem, quam primam cauſam ſtatuimus: ſecunda autem cauſa iſtis verbis exponitur, ***atq; omnino alterum appareret uno conuerſo***, id eſt noua ſe oſtenderet facies ob conuerſionem vel vnius tantum atomi in ordine ſcilicet & ſitu. Attendendum autem alterationem ex prima cauſa non eſſe tantum apparentem; exiſtebat.n.ob nouæ rei acceſſionem; Fortè autem iſtiuſmodi alteratio apud Democritum propriè accretio erat; ità vt accretio definiri poſſet alteratio realis. Aut ita alteratio hæc ab accretione diſtinguebatur, quòd in accretione fit acceſſio rei ſimilis, nec variatur habitudo, & reſpectus rei ad ſenſum; in alteratione autem variatur. Alex.autem proxime allata verba ita interpretatur, vt iis velit ſignificari, non tantum mutationem ordinis, & ſitus eſſe cauſam, cur res alteratæ videantur, ſed etiam varios effluxus à rebus quæ ſentiuntur. Cenſebat.n.Democritus è rebus, quæ ſentiuntur, effluere corpuſcula quædam, & ſenſibus noſtris occurrere, quæ facultatem ſentientem ad actum traducerent. Quælibet igitur parua differentia in mixtione, id eſt coitione iſtorum corpuſculorum effluentium cum ſenſibus noſtris magnam in percipieodo varietatem parere poterat. Sed prior interpretatio longè verbis aptior, atq; expeditior. Fortè etiam vt meam coniecturam patefaciam, cum inquit Ariſtoteles, ***figuras infinitas inducebant***, intellexit non figuras atomorum, ſed figuras corporum, quæ ex illis conſtituebantur; quæ quidem figuræ infinitæ euadebant pro diuerſa atomorum, quæ ſimul componebantur, collocatione, & ordine; & cum inquit ***paruo admixto*** intellexit leuiſſima mutatione in iis, quæ miſcentur facta; ita vt ſequentia verba, ***atque omnino alterum appareret uno conuerſo***, non quiddam aliud ſibi velint, ſed priora verba explicent; nec vlla nouæ acceſſionis, & incrementi mentio fiat; ſed tantum exponatur cur res infinitis modis appareat, & pro cauſa afferatur infinita multitudo figurarum, quæ in rebus compoſitis inſunt. Exiſtere autem in his infinitas figuras ob mutationem ordinis, & collocationis in atomis componentibus; leuiſſima.n.mutatione in mixtione atomorum facta, totam figuram rei compoſitæ ex illis conuerti, longeq; aliam imaginem, & effigiem reddi. Huc optimè conuenient verba illa, ***Ex iiſdem & Tragœdia & Comœdia literis fit.*** Nam quemadmodum ex iiſdem literis vtraque componitur, maximè tamen vna ab altera differt ob diuerſam literarum conſtitutionem; ita res naturales ex iiſdem atomis conſtitutæ, diuerſæ tamen apparent ob variam atomorum collocationem, & ordinem.

Tex.com.vi. *Quoniam autem omnibus ferè videtur aliud eſſe generatio atq; alteratio, et generari quidem, et corrumpi dum congregantur, & ſegregantur, alterari autem mutatis affectionibus, in hac incumbendum, et conſiderandum eſt. Habent enim hæ dubitationes, et multas, & iuſtas. Nam ſi generatio ſit congregatio, multa ſequuntur, quæ fieri nequeunt. Contra autem ſunt aliæ rationes uim nobis afferentes, neq; faciles ad refellendum, quod aliter res ſe habere non poſſit; et niſi generatio ſit congregatio, uel omnino non ſit generatio, uel alteratio. An quàmuis hoc ſit difficile ad explicandum, aggrediendum tamen.*

Recitatis veterum de rerum generatione opinionibus, facilè potuimus intelligere multos generationem in coitione & congregatione poſuiſſe, interitum in diſſolutione & direptu vt Anaxagoram, Empedoclem, Leucippum, Democritum, ſummæ Philoſophos auctoritatis: Democritum præterea ſat commodè alterationem à generatione diſtinxiſſe, eamque locaſſe in mutatione quadam affectionum, id eſt habitudinum, quæ quidem habitudines variabantur variato ordine aut ſitu componentium. Hæc autem de generatione rerum ſententia multis eſt obſtructa difficultatibus: ſi enim ponamus generationem eſſe iſtam congregationem, multa ſequuntur abſurda, vt intelligetis. Contra multæ nec infirmæ rationes nos ad iſtud ponendum cogunt, ita vt niſi iſto res ſe habeat modo, aut omnino è rerum natura auferatur generatio; ***uel alteratio***, id eſt vel ſtatuatur idem eſſe, atque alteratio. Sed hæc dif-

ficultas

ficultas & Ariſtotelis,& noſtram,ſi tanto præceptore dignos ſpiritus gerimus, incitare, non retardare diligentiam, ac ſtudium debet.

Initium autem horum omnium,utrum,quæ ſunt, gignãtur, & alterentur,et augeantur,& patiantur his contraria ſic, ut primæ magnitudines ſint indiuiduæ,vel nulla potius ſit indiuidua magnitudo. Intereſt enim plurimum; ac rurſus ſi magnitudines indiuiduæ, vtrum iſtæ,quemadmodum Democritus, & Leucippus,ſint corpora,uel quemadmodũ ĩ Timæo ſuperficies. Text.com.vij.

Suſcepta nobis contemplatio eſt, an generatio ſit congregatio. Quod ſi indiuiduæ, & impatibiles ſint magnitudines, ex quibus omnia componuntur, neceſſariò illarum coitio eſt generatio: Sin nulla eſt indiuidua magnitudo; non neceſſariò generatio erit congregatio; ſed aliquo fortè alio ſeſe habebit modo. Principio igitur ſententiam inducentem magnitudines indiuiduas examinemus oportet. Nam ſi ea vera ſit, iam tota quæſtio ad exitum perducta fuerit, cogemurq; affirmare generationem eſſe coitionem iſtarum indiuiduarum magnitudinum; quando alia ratione cum ſint impatibiles, ad procreandum accedere non poſſunt. Inquit autem Ariſtoteles intereſſe plurimum,vtrum res aſſeras ex indiuiduis magnitudinibus cõſtitui, an nullam eſſe magnitudinem indiuiduam, non tantum ad generationis naturam conſtituendam,ſed etiam alterationis,& accretionis. Nam ſi ſint illæ, alteratio erit apparens quiddam, vt aiebat Democritus,& accretio fiet acceſſione,decrementum amotione alicuius indiuiduæ magnitudinis. Quod ſi non ſint, alia fortè alterationis,& accretionis natura erit,*& patiantur his contraria*, id eſt interitum,& decrementum. Plurimum etiam intereſt, cum indiuiduas magnitudines ſtatueris, vtrum iſtas ponas corpuſcula, vt Democritus, & Leucippus, an ſuperficies, vt Plato in Timæo.

Hoc igitur ipſum,ut & in alijs diximus,abſurdum vſq; ad ſuperficies diſſoluere. Quamobrem magis rationi conſentaneũ eſt,corpora eſſe indiuidua: ſed, & hac in multis rationi aduerſantur. Verumtamen his poteſt alterationem, & generationẽ tueri,pro vt dictum eſt,uerſione,& tactu idem mutando, et figurarum differentiis,quod quidem facit Democritus; quamobrem uel colorem negat eſſe,uerſione enim colorari: ijs autẽ, qui in ſuperficies diuidunt,non amplius;nihil enim fit præter ſolida compoſitis ſecundum latitudinem: Affectionem quidem ex ipſis ullam generare ne aggrediuntur quidem. Cauſa autem; cur neque ea,quæ omnibus patent,ſatis uidere queant,eſt paruus uſus. Quamobrem,quicunque in Phyſicis uerſati ſunt magis,magis etiam poſſunt eiuſmodi principia ſtatuere, quæ plerunq; queant conuenire quicunque autem ex multis rationibꝰ ea, quæ conſiſtunt, non ſunt contemplati,ad pauca ſpectantes facilius enunciant. Ex quo etiam facilè quiuis intelligat quantum interſit inter phyſicè,et Logicè conſiderantes. Tex.com.viij

Quod non bene alterationis, & generationis natura percipi queat, niſi antea ſtatuerimus, ſint ne elementa, ex quibus res conſtituuntur, indiuiduæ magnitudines; idcircò de his non nulla omnino ſunt dicenda. Verum cum de iiſdem, & alibi ſæpè, & præcipuè tertio libro de cœlo accuratè ſit diſputatum, hac nunc vtemur moderatione dicendi, vt

eam tantum opinionem, quæ longè probabilior eſt (eſt autem probabilior Democriti opinio) expendamus: alteram autem multo abſurdiorem prætermittamus. Abſurdum ſanè eſt *uſque ad ſuperficies diſſoluere*, id eſt ſtatuere rerum principia ſuperficies: diſſoluere enim eſt referrè effecta ad ſuas cauſas: quare ſecundo phyſ. 27. Ariſtoteles idcirco ſibi tractationem de principiis eſſe ſuſceptam inquit, ut ipſis cognitis, poſſimus ad ea referre vnamquamque quæſtionem, id eſt omnia effecta, quæ in quæſtionem cadunt. Ergo, inquit Ariſtoteles, aut non erat progrediendum vſque ad ſuperficies, Nam ex planis, quæ indiuidua ſecundum profunditatem ſunt, non poteſt exoriri corpus; quod vndequaque eſt diuiduum; ex indiuiduis enim non fit diuiduum aliquod; aut ſi eò progredi volebant, debebant ad lineas etiam & puncta peruenire. Nihil enim cauſæ afferri poteſt, cur ſi ſuperficies ſunt elementa corporum, lineæ etiam non ſint ſuperficierum, & puncta linearum. Probabiliorem autem, & rationi magis congruentem eſſe Democriti ſententiam vel inde conſtare poteſt, quòd ille generationem ab alteratione poteſt diſtinguere; nam congregatione, & diremptione conſtituit generationem alterationem verò *uerſione*, id eſt, vt ego puto, quamuis aliter Philoponus mutatione ordinis, & *tactu*, varia collocatione, *& figurarum differentijs*, nam ſi figuræ vniuſmodi fuiſſent, vt omnes rotundæ; mutatio ordinis, aut ſitus non magnam alterationem induxiſſet. Nunc autem, cum figuræ infinitæ ſint, pro diuerſa collocatione, diuerſoque ordine res longè differentes conſpiciuntur, & multis, ac miris modis alteratæ. Oſtenſum autem iam antea eſt, quòd colorem, & reliquas affectiones Democritus *negat eſſe*, negat eſſe ſolidum, & conſiſtens quiddam, ſed tantum res colorari, & aliis qualitatibus affici *uerſione*, quatenus ex vario ordine & collocatione atomorum, nobis hac, vel illa qualitate præditæ apparent. Ii autem qui ſuperficies elementa ponunt, quid ſit generatio, fortè poſſunt explicare, compoſitis ſcilicet, & coniunctis planis reſultare corpus aſſerentes; at quomodo ex illorum coniunctione emergant affectiones, & qualitates, ne ipſi quidem aggrediuntur dicere. Eſt autem quatenus excuſari debeant, ſi de his, *quæ omnibus patent*, id eſt affectionibus, & qualitatibus nihil cogitauerunt, & quaſi clauſis oculis illas prætererunt, in diſciplinis enim mathematicis diu multumque verſati, non tantum temporis, aut ſtudii quantum neceſſe erat, ad rerum naturalium contemplationem adhibere potuerunt. Res autē ità ſe habet, vt, qui diutius in phyſica incubuerunt, magis omnia potuerint attendere, & principia ſtatuere, quæ apta eſſent multorum effectorum cauſis afferendis, *quicunque autem ex multis rationibus*, quicunque à Mathematicis diſciplinis profecti quæ quidem diſciplinæ rationibus potius, quàm rebus conſtant, *ea, quæ conſiſtunt*, res naturales, quæ ſuapte vi, non mentis noſtræ opera conſiſtunt, *non ſunt contemplati, ad pauca ſpectantes facilius enunciant*, non multa effecta obſeruantes, cum tamen hæc rerum naturalium infinita propemodum multitudo infinitam etiam in obſeruando diligentiam poſtulet, quicquid illis primo quaſi obtutu elementi ſpeciem, atque imaginem habere videbatur, ſtatim elementum cenſerunt, nec quod cenſebant, proferre & enunciare dubitarunt. Poteſt autem vel ex iſtarum opinionum collatione ſatis intelligi, quanto meliore conditione illi ſint, qui res naturales *Phyſicè*, id eſt ex naturalium effectorum obſeruatione conſiderant, quàm qui *Logicè*, id eſt ex rationibus quibuſdam Mathematicis, communibus, & non à re ipſa ductis, vt Simplicius tertio Phyſic. comm. 18. & 43. & Alex. atque Auuer. 12. Meth. 4. vbi Ariſtot. eandem ſententiam pronunciabat.

Quod enim attinet ad indiuiduas magnitudines ponendas, hi quidem aiunt, quòd τὸ αὐτοτρίγωνον, id eſt ipſum per ſe triangulū multa erit. Democritus autem videtur proprijs, & naturalib. rationibus ſibi ſuiſſe perſuaderi; conſtabit autē, quod dicimus, progrediendo.

Intelliges quàm logicè Platonici egerunt, ſi vel hoc illorum argumentum perpendes. Dicebant enim, ſi τὸ αὐτοτρίγωνον, id eſt Idea trianguli (Idea enim trianguli apud illos erat ipſum verum triangulum, vt idea hominis verus homo; Idea equi verus equus) ergo ſi idea trianguli diuidi poſſet, iam eſſet *multa*, id eſt in multas figuras diſſolui poſſet; ſed non poteſt diſſolui: reliquæ enim figuræ rectilineæ in triangula diſſoluuntur, triangula autem in alias figuras non amplius; ergo ipſum per ſe triangulum non eſt diuiduum. Vides profectò totam rationem eſſe mathematicam, & facilem ad refellendum. Nam quàmuis triangulum in alias figuras diuidi nequeat; diuiditur tamen in lineas, ex quibus componitur. Rationes autem quibus

bus

bus in eam, quam expoſuimus, ſententiam Democritus eſt inductus, phyſicas, & ualidas eſſe procedente diſputatione conſtabit.

Non enim dubitatione res caret, ſi quis corpus aliquod, & magnitudinem poſuerit omniquaq́ diuiduam, & hoc poſſibile. Ecquid enim erit, quod diuiſionem effugiat? Si enim uſquequaque diuidua, et hoc poſſibile, & ſi ſimul hæc vſquequaque fuerit diuiſa, & ſi non ſimul hæc diuiſa fuerit, & ſi hoc fiat, nihil vtiq́ acciderit, quod nefas ſit: quare et ſecundum medium ſimiliter. Atq́ omnino ſi omniquaque apta eſt diuidi, iam ſi diuiſa fuerit, nihil accidet, quod nefas ſit, quoniam neque ſi in infinita infinities diuiſa fuerit, vllum nefas, quàmuis fortaſſe nemo diuiſerit: quando igitur corpus omniquaque tale eſt, diuiſum detur.

His uerbis continetur Democriti argumentatio, quæ probabat neceſſariò ſtatuenda eſſe corpora aliqua, & magnitudines indiuiduas: hoc autem loco idem nomine corporis, & magnitudinis ſignificatur: Democritus enim, ut iam diximus, non ſtatuit aliam magnitudinem indiuiduam, quàm corpus. Ac ſanè Alexander referente Simplicio ad initium primi de cœlo uoces iſtas *corpora, & magnitudines* idem ſignificare contendit. Verè enim nulla eſt magnitudo naturalis per ſe conſtans præter corpus. Democritus igitur ita argumentabatur: Si falſa eſt iſta uniuerſe affirmans propoſitio, omnem magnitudinem eſſe omniquaq́ ſe diuiduam, uera certè erit illi contradicens, aliquam magnitudinem non eſſe diuiduam omniquaque, quod connexum ſatis ex natura contradicentium patet: ſed illa uniuerſè affirmans falſa eſt, ut oſtendemus: ergo altera, quæ ex parte negat, erit uera. Oſtendemus autem quod polliciti ſumus hoc modo. Si magnitudo eſſet omniquaq; diuidua, poſſet etiam ſimul aliquando tota eſſe diuiſa; ſed hoc nefas; ergo & illud ex quo ſequitur. Connexum patet ex iis, quæ primo libro prior. Analy. cap. decimoquinto ſunt declarata, ſi, quod poſſibile eſt, ponatur traduci ad actū, nullum fore abſurdum; quare ſi magnitudo eſſet diuidua omniquaque, *& hoc poſſibile*, id eſt obtineret nām ipſius poſſibilis (ſunt.n. hæc uerba addita ad rē ſignificantius exprimendam) *& ſi ſimul hæc fuerit diuiſa, et ſi nō ſimul diuiſa fuerit*, ſiue actu ſimul omniquaq; fuerit diuiſa, ſiue nō fuerit; ſatis eſt, *quod & ſi hoc fiat*, ſi à nobis ponatur actu diuidi, nullū erit nefas, *quare, & ſecūdum medium ſimiliter*, hæc etiam uerba addita ſunt, ut res ſignificantius exponatur; idem.n. dictu eſt diuidi omniquaque, & ſecundum medium, quoniam ſi omniquaque res diuidi debet, ſemper factis ex diuiſione partibus, rurſus partes iſtæ in medio diuiſionem admittere debebunt: in extremis enim, quæ ſunt puncta, non habet locum diuiſio. Quoniam autem res iſta mira uideri poteſt, ſi magnitudo omniquaque ſit diuidua, poni etiam poſſe omniquaque actu eſſe diuiſam, multus eſt in iſta propoſitione ſtatuenda Ariſtoteles, atque adiungit, *atque omnino ſi omniquaq; eſt apta diuidi, iam ſi diuiſa fuerit, nihil accidet, quod nefas ſit; quoniam neque ſi in infinita infinities diuiſa fuerit, ullum nefas.* Ita, inquit, aſſero, ſi magnitudinem diuidi poſſe omniquaq;, ſignificaret poſſe diuidi in infinita infinities, quotieſcunq; illud poneretur, poni etiam licere actu eſſe diuiſam in infinita infinities, *quàmuis fortaſse nemo diuiſerit*, quàmuis nemo euſque poſſit diuidere ob imbecillitatem ſuam; tamen hæc erit natura magnitudinis, ut quantum in ſe eſt, poſſit eſſe actu diuiſa in infinita infinities, poſſimuſque nos tutò ponere quando corpus *omniquaque tale eſt*, id eſt diuiduum omniquaque, actu etiam eſſe diuiſum omniquaque. Declarauimus connexi ueritatem, ſi magnitudo omniquaque diuidua eſſet, poſſe etiam poni totam ſimul aliquando eſſe actu diuiſam. Nunc iſtud eſſe nefas, quod erat aſſumptum, declarabimus, quod etiam in illis uerbis innueramus, *ecquid enim erit, quod diuiſionem effugiat?* ſed nunc in ſequentibus explicabimus.

Quid igitur erit reliquum? magnitudo? ſed minimè licet: eſſet enim aliquid non diuiſum: Erat autem omniquaque diuidua. Quòd ſi nullum erit corpus, neque magnitudo, & diuiſio

tamen

tamen erit;vel ex punctis conſtabit, & carebunt magnitudine ea,ex quibus componitur, uel nihilum omnino; quamobrem ſi ex nihilo fiat,et compoſita ſit;et uniuerſum ſanè nihilum, ſed quà apparet.

Vis argumentationis hæc eſt. Si magnitudo eſſet aliquandò omniquaque diuiſa, ***quid erit reliquum?*** id eſt partes,quæ poſt iſtam diuiſionem remanerent,aut eſſent magnitudines,aut puncta,aut nihilum. At neque magnitudines,neque puncta, neque nihilum eſſe poſſunt; ergo magnitudo non poteſt eſſe tota ſimul aliquando diuiſa: Connexum ſatis patet: non enim facilè dictu eſt,quid aliud reliquum eſſe queat,aut quæ aliæ partes remanere, quàm ea, quæ commemorauimus. Aſſumptum ita cõfirmamus. Non remanent magnitudines, quoniam magnitudo prima non eſſet omniquaque diuiſa,quod ponebamus factum eſſe. Nam, & iſtæ magnitudines in quas eſt diuiſa,adhuc per aduerſarium, qui omnem magnitudinem eſſe diuiduam affirmat,diuidi poterunt; Non poſſunt etiam puncta eſſe,quæ remanent. Nam ſi magnitudo diuideretur in puncta:carerent magnitudine ea,ex quibus ipſa magnitudo conſtat, & componitur: quod idem dictu eſt,ac quantum componi ex non quantis. Multo minus,quod ex diuiſione remanet,poteſt eſſe nihilum; nam ſi in nihilum diuideretur, ex nihilo etiam conſtaret: quòd ſi ex nihilo fiat,& componatur,iam totum ipſum quod componitur, nihil erit uerè, ſed tantum ***qua apparet***,id eſt habebit umbram quandam,& imaginem duntaxat eſſentiæ.

Similiter autem,& ſi ex punctis,non erit quantum;quando enim in una ſeſe tangebant magnitudine, & una erat magnitudo,et omnia ſimul erant,nihilo maius reddebant ipſum uniuerſum: diuiſo enim in duo uel plura, nihilo minus, aut maius ipſum uniuerſum eo,quod ante;quare etſi omnia cõpoſita fuerint,nullam facient magnitudinem.

Sumpſimus in oratione ſuperiore nõ poſſe magnitudinem diuidi in puncta, ne cogamur concedere quantum componi ex non quantis. Nunc idem repetitur,& uerò etiam ratione oſtenditur nullo pacto id eſſe concedendum. Ergo ſi ulla magnitudo,& quantum componeretur ex punctis,& non quantis,puncta eſſent huius conditionis,ut coniuncta poſſent reddere ampliorem magnitudinem: ſed hoc non præſtant; ergo neque illud. Connexum ſatis per ſe patet. Aſſumptum uerò ità explicatur. Accipiatur totum aliquod continuum, quod in duo uel in plura diſſecetur; totum hoc,quod componetur ex iſtis partibus diſcreta iam puncta habentibus (iſtarum enim partium extrema ſunt puncta actu) nihilo maius, aut minus erit,quàm eſſet totum illud continuum,antequàm diuideretur,cum puncta non eſſent diſcreta,ſed ſe ***tangerent***,id eſt unita planè eſſent in una magnitudine,ita ut una tantum magnitudo reſultaret, ***& omnia ſimul eſſent*** omnia puncta ſimul eſſent nullo pacto locis diſcrepantia. Dixit autem in continuo puncta ſe tangere, non quòd ipſe ita ſentiat (nam partes continui non ſe tangunt,ſed copulantur ad communem terminum) ſed quòd ita illis dicendum eſt, qui ponunt ex punctis componi magnitudinem. Quoniam autem cognoſcebat non propriè hic locum habere tangendi uocabulum,propterea addidit illa uerba, ***& una erat magnitudo, & omnia ſimul erant.*** Ergo ſi metientes nos partes diſcreta puncta habentes, & totum ipſum antequàm diuidatur,eandem omnino partium diſcretarum,ac totius,ãtequàm diuidatur,quantitatem eſſe inuenimus,certè hoc ſatis argumenti eſt,ex punctorum coniunctione nihil reddi maius,aut minus.

Quod ſi diuiſo corpore quiddam quaſi ramentum fit, et ſic ex magnitudine corpus aliquod abit;eadem ratio; illud quo modo diuiduum? ſin autem non corpus,ſed ſpecies aliqua ſeparabilis,vel affectio quod abijt, et eſt ipſa magnitudo puncta, uel tactus hoc modo ſe habentes,abſurdum ex non magnitudinibus magnitudinem eſſe.

Quaſi

Quaſi dicat, euadere fortaſſe aliquis conabitur uim allatæ argumentationis, dicens cum corpus diuiditur, abire in ramenta quædam, qualia in ligni, & marmoris diſſectione apparent: uerum *eadem ratio*, non tamen euadit, ſed eadem premitur argumentatione; ramenta enim iſta, uel ſunt corpuſcula, uel puncta, uel fortè ſpecies aliquæ ſeparabiles. Si ramentum eſt corpuſculum, *illud quomodo diuiduum?* an non uides aut ponendum eſſe indiuiduum, quomodo ponebat Democritus, aut certè non omniquaque eſſe diuiſam priorem magnitudinem? Sin autẽ aſſeras ramenta illa eſſe non corpora, ſed ſpecies aliquas ſeparabiles, & affectiones aut puncta, ita ut magnitudo ipſa ex iſtis compoſita nihil aliud ſit quàm puncta, *aut tactus hoc modo ſe habentes*, aut quæuis alia, quæ cum indiuidua ſint, fingas ſe tangere, quales fortaſſe dixeris tu eſſe aliquas ſpecies *ſeparabiles*, indiuiduas, & per ſe conſiſtentes, aut affectiones aliquas; eodem tamen laqueo irretieris; ſequetur enim ex non magnitudinibus magnitudines eſſe.

Præterea autem ubi erunt & immobilia, an mobilia puncta?

His verbis duplex ratio continetur ad idem oſtendendum, non ſcilicet remanere puncta ex magnitudine omniquaque diuiſa. Prima ratio eſt huiuſmodi. Si remanerent puncta, aut occuparent locum, aut non occuparent; ſed nec occupare, nec non occupare poſſunt; ergo non remanent. Non poſſunt ſanè occupare locum, quoniam cum nullam dimenſionem habeant; ne fingi quidem poteſt qui locus amplecti illa queat, aut qui illis magis inferus, quàm ſuperus conueniat; contrà non poſſunt non occupare: Poſitum enim eſt magnitudinem nil aliud eſſe quàm puncta; quare ſi tota magnitudo occupat locum, & ipſæ quoque partes illam componentes locum occupent oportet. Secunda ratio eſt huiuſmodi. Si remanerent puncta, uel immobilia eſſent, uel mobilia; ſed neutrum eſſe poteſt; ergo non remanent. Non ſunt immobilia, aliòqui non potuiſſent ferri, & coire ad magnitudinem componẽdam; neque mobilia, quoniam omne mobile corporeum eſt, ut ſexto phy. eſt demonſtratum; & cum loco careant, latione etiam neceſſario carent; de quo motu nunc intelligimus.

Tactusq́; ſemper unus duorum quorundam: quaſi aliquid ſit præter tactum, et diuiſionem, et pũctum; ac ſanè ſi quis poſuerit quodcunque, vel quantuncunque corpus eſſe omniquaque diuiduum, omnia hæc ſequuntur.

Alia ratio additur ad oſtendendum magnitudines non componi ex punctis. *Tactus*, id eſt mutua illa adhæſio punctorum, penes quam ſit tactus, *Semper unus duorum quorundam*, ſemper intelligitur eſſe inter aliqua duo præter ipſa puncta; quaſi omnino, & ſi tactus fiat per puncta, ut cum duæ lineæ ſe tangunt, itemq́ue diuiſio (tunc enim intelligitur linea diuiſa, quando ibi ſunt facta actu puncta, ubi erant facultate) tamen quæ ſe tangunt, aut quæ diuiduntur, aliud quiddam ſint quàm puncta. Ergo ſi quæ ſe tangunt, aut quæ diuiduntur, ſunt aliud quiddam præter puncta, ſine dubio remanentia ex diuiſione magnitudinis non ſunt puncta. Sed quæ ſe tangunt, & quæ diuiduntur ſunt aliud quiddam præter puncta: ergo remanentia ex diuiſione magnitudinis non ſunt puncta. Connexũ clariſſimum. Aſſumptum ab Ariſtotele ponitur quaſi ex communi quadam intelligentia ſumptum. Omnes enim ita intelligunt, quæ tangunt ſe, quæque diuiduntur, eſſe aliud quiddam præter puncta, penes quæ ſit tactus, & diuiſio.

Poteſt autem à nobis breuiter hac ratione confirmari. Si puncta eſſent, quæ ſe tangerent; aut tota ſe tota tangerent, aut per partes: non tota ſe tangunt tota; quoniam ſi tota ſe occuparent; iam ex illorum coniunctione nulla magnitudo orietur, ſed omnia eodem loco continerentur, quo unum punctum; ſi enim totum tangit totum, non excedit locum illius; neque etiam ſe tangunt per, partes, quando puncta partibus carent. Ergo nullo pacto puncta ſunt, quæ ſe tangunt, ſed magnitudines; quàmuis fortè aliquando penes puncta fiat tactus. Hæc igitur ſunt abſurda, quæ ſequuntur, Si quis poſuerit *corpus quodcunque*, cuiuſuis generis tam ſcilicet corpora componentia, quàm compoſita uel *quantuncunque*, iam exiguæ quàm uaſtæ magnitudinis, eſſe diuiduum omniquaque.

Præterea ſi cum diuiſero, compoſuero lignum uel aliud quiduis, rurſus et æquale, et unum. Ergo hoc ſanè ſe habet modo, et ſi diuiſero lignum penes quodcunque ſignum. Omniquaque igitur diuiſum eſt facultate: ecquid igitur eſt ex diuiſione? Nã

ſi aliqua

ſi aliqua affectio eſt, at quomodo in has diſſoluitur, et gignitur ex his, aut quomodo hæ ſeparantur? quamobrem quando nefas eſt ex tactibus uel punctis eſſe magnitudines, corpora indiuidua, et magnitudines ſint oportet.

Vult nobis in memoria hærere argumentum illud ſupra allatum in uerbis illis ***ſimiliter autem, & ſi ex punctis, non erit quantũ, &*** propterea repetit. Quæ igitur ibi diximus, huc transferri poſſunt. Non eſt autem inuſitatum uoce illa ἔτι ſignificari quandam repetitionem; quod aliàs notauimus ex ſecundo de anima xsüi. ubi euidenter repetitur id, quod in ſuperioribus textibus dixerat. Eandem rationem ſequuntur oratores, ubi nolunt rem ex animo auditoris effluere, ut M. Tullius in poſtremis uerbis Ligarianæ. Ergo inquit Ariſt. cum diuiſo ligno, aut alia quauis magnitudine, rurſus partes diuiſas compono; unum, & æquale lignum illi redditur, quod ante diuiſionem erat. Hoc igitur ſatis argumenti eſt puncta non reddere maiorẽ, aut breuiorem magnitudinem; ita neque componere. Quare etſi diuiſero lignum penes quodcunque ſignum, ***hoc ſanè ſe habet modo***, quòd ſcilicet nullam magnitudinem ipſa puncta efficient. Tuto igitur poſſumus redire ad caput argumentationis, qua Democritus utebatur, atque ita dicere, Democriti aduerſarios cogi ad illud confitendum, corpus omniquaque eſſe diuiſum facultate. Quare ſi diuiſio ad actum traducatur, ***& quid igitur eſt ex diuiſione?*** ſequentur ſcilicet abſurda allata, ut nullo pacto ſtatuere poſſimus quæ ſint illa, quæ remanent ex diuiſione ***nam ſi aliqua affectio eſt***, ſi tu propoſito argumento occurrens illud attuleris, de quo ſupra etiam mentionem fecimus, nempè illa, in quæ diuiditur magnitudo, eſſe affectiones quaſdam ſeparabiles, ac quantitate carentes; oſtendendum tibi erit, quomodo iſtæ affectiones componant corpus, & in eas corpus diſſoluatur, cum ipſæ incorporeæ, & non quantæ ſint; quomodo itẽ quantitate carentes poſſint ſeparatæ conſiſtere; in qua re oſtendenda fruſtra laborabis, neque te explicare poteris. Ergo ut ad initium, atque ad illud, cuius cauſa omnis hæc oratio ſuſcepta eſt, reuertamur, ſi nefas eſt ex tactibus uel punctis conſtitui magnitudines, conſentaneum eſt, ut ſint aliquæ magnitudines, & aliqua corpuſcula indiuidua, ex quibus reliquæ magnitudines, & reliqua corpora componantur; iſtis autem uocibus ***ex tactibus uel punctis***, aut idem ſignificatur, & dictio illa ***uel*** eſt nota explicationis, quomodo ſæpè ab Ariſtotele uſurpari notarunt Græci interpretes, aut uox tactus communius quiddam ſonat, ut ſcilicet compræhendat etiam affectiones, ſi quis forte ex illarum tactu affereret componi corpus; addere autem minus cõmunem uocem poſt communiorem Ariſtotelicum eſt, ut initio phy. ***quoniam cognoſcere, & ſcire***, & in libro de ſenſu, & ſenſili, ***piſces & oſtreacea***. Hæc igitur ualida nulloque pacto platonicis ſimilia argumenta ſunt, quibus Democritus in iſtam de indiuiduis corporibus ſententiam eſt inductus.

Tex.com.ix. *Verum enimuero et has ponentibus multa accidunt, quæ fieri nequeunt: conſideratum autem de his eſt in alijs. Sed hæc conandum ſoluere; quare iterum ab initio repetẽda dubitatio eſt.*

Quàmuis ualidis rationibus fulciantur iſta corpuſcula, ac magnitudines indiuiduæ, tamẽ illis poſitis multa accidunt, quæ fieri nequeunt; cæterum de his ***conſideratum eſt in aliis***, in iii. de cœlo, vi. phy. in lib. de lineis indiuiduis, quem tamen nonnulli Theophraſto aſcribunt. Non enim iſtud hoc tempore agitur, ut iſta opinio refutetur: ſatis erit, ſi argumentum diſſoluamur, quo Democritus iſthæc corpuſcula induxit, idcircoq; generationem, & interitum nihil aliud quàm congregationem, & diremptionem eſſe uoluit. Huc enim omnis noſtra ſpectat oratio. Repetemus autem breuiter copioſè iam expoſitum Democriti argumentum, vt quid à nobis reſpondendum ſit, melius intelligatur. Cæterum ſuo artificio vſus Ariſt. ſimul dubitationem repetit, aditumq; ſibi ad illam tollendam munit. Oſtendit autem iſtius propoſitionis, Omne corpus eſt omniquaq; diuiduum, duas longè differentes eſſe ſententias, atq; ex altera tantum illarum ſequi abſurda, quæ à Democrito colligebantur.

Omne igitur corpus, quod ſub ſenſum cadit, eſſe diuiduum ſecundum vnumquodq; ſignum, & indiuiduum, nullum abſurdum: alterum enim poteſtate; alterum verò actu inerit. Eſſe autem:

tem:

tem ſimul omniquaq; diuiduũ poteſtate, neſas vtiq; uideatur.

Quemadmodum illius propoſitionis, Homo eſt cõpos omnium diſciplinarum, duplex eſſe ſententia põt, vna quidem, hominem ſimul omnes ſcientias poſſe comprehendere, altera aũt hominem poſſe non oẽs ſimul, ſed ex omnibus quancunq; primo libuerit, deinde alias ſucceſſione quadam; & prima quidem ſententia falſa eſt, ſecunda aũt vera; ita iſtius nobis nunc propoſitæ, corpus eſt diuiduum omniquaq;, duplex ſententia eſt, altera vera, altera non vera: vera eſt, corpus non in vna quidem parte diuidi poſſe, in alia aũt minimè, ſed æqualiter in quacunq;; ita vt quàmuis diuiſione facta in hac parte, in aliis omnibus ſimul diuiſio fieri nequeat; antequam tñ in hàc fieret, in aliarum aliqua nihilo difficilius fieri poterat, ac deinde per ſucceſſionem poterit; quemadmodum dicebamus hominem eſſe omnium diſciplinarum compotem: qm̃, quàmuis dum vnam ſcientiam apprehendit, alias apprehendere nequeat, tamen ante iſtam apprehenſam nihilo difficilius aliam apprehendere ei licuiſſet, & deinceps ẽt alias poterit apprehendere. Adde illud, quod ab Auerroe ex verbis Ariſto. excerpitur, non eſſe immediatam iſtam ſucceſſionem in diuiſione; vt. ſ. in vno puncto facta diuiſione, deinceps in puncto illi hærente fieri diuiſio poſſit; quàmuis antequàm vlla eſſet facta diuiſio, æquè in vno, atq; altero fieri diuiſio poſſet. Nam cum diuiſio, inquit Auerroes, cecidit ſuper primum punctum, ſtatim fuit deſtructa poteſtas diuiſionis in ſecundo; prout ẽt ſæpe ex vnius ſcientiæ adeptione ad ceteras reddimur inæpti, quàmuis antea æque ad iſtas, atq; ad illam eſſemus affecti. Sic igitur intelligemus verè omnem magnitudinem eſſe omniqnaq; diuiduam. i. æquè vna in parte, atq; in alia cadere poſſe diuiſionem, hancq; in infinitum perdurare poſſe per ſucceſſionem, non tamen immediatam vt declarauimus: hæcq; prior iſtius propoſitionis ſententia, quæ vera eſt, his verbis ſignificatur, ***Omne igitur corpus, quod ſub ſenſum cadit, eſſe diuiduum ſecundum unumquodque ſignum***, quacunq; parte, atq; in quocunq; puncto, ***& indiuiduum***, indiuiſum tñ, quoniam . ſ. ſi in vna parte diuiſum eſt, in altera neceſſario remanet indiuiſum; ***nullum abſurdum, alterum n. poteſtate, alterum uerò actu inerit.*** Ambo iſta inquit conuenient corpori, & eſſe diuiduum in omni puncto, & eſſe indiuiduum, ſed eſſe diuiduum conueniet poteſtate, eſſe autem indiuiduum conueniet actu. Non. n. iſta repugnant poſſe diuidi in quauis parte, & non eſſe tamen in quauis actu diuiſum; quemadmodum & iſta non repugnant, hominem eſſe compotem omnium ſcientiarum, & actu tamen non omnes ſimul apprehendiſſe. Addidit autem Ariſt. ***ſub ſenſum cadens***, non quòd alterum etiam corpus cogitatione comprehenſum, id eſt Mathematicum, non eodem pacto diuiduum ſit (eſt. n. omnino) ſed quoniam de naturali nunc nobis diſputatio eſt ſuſcepta; an autem ità dictum ſit ad excludendam materiam, quod putauit Philoponus, in quæſtionibus ſtatuemus; illud autem, ***& indiuiduum*** interprætati ſumus indiuiſum, ita poſtulante ſententia, huiuſmodi autem voces ***ἀδιαίρετον, ἄφθαρτον***, interdum ſignificare quod diuidi, quod interire non poteſt, interdum autem quod adhuc non eſt diuiſum, quod non interiit, ex primo de cœlo, & ſecundo Eudemiorum didicimus. Secunda autem allatæ propoſitionis Sententia, & quidem falſa eſt huiuſmodi, Poſſe corpus ſimul omniquaq; diuidi, illi reſpondens, poſſe hominem vniuerſas ſimul ſcientias apprehendere, & his verbis ſignificatur. ***Eſſe autem ſimul omniquaq; diuiduum poteſtate, neſas utiq; uideatur***, & quoniam hanc ſententiam ſpectans Democ. eo modo, quo diximus, argumentabatur, idcirco illius nunc argumẽtationem breuiter repetit Ariſt. vt pollicitus erat.

Si enim poſſibile fiat vtiq; non vt ambo ſimul ſint actu indiuiduum, et diuiſum, ſed diuiſum ſecundum vnumquodq; ſignum; nihil igitur erit reliquum, & in incorporeum corruptum corpus, & ſi rurſus fiat, vel ex punctis, vel ex nihilo; & hoc quo modo poſſibile?

Si inquit poſſibile eſſet corpus diuidi ſimul omniquaq;, ***fiat utiq;***, diuidatur etiam aliquando ſimul omniquaque; nam quod poſſibile eſt, poni poteſt eſſe traductum ad actum, ***non ut ambo ſimul ſint actu indiuiduum, & diuiſum, ſed diuiſum ſecundum unumquodque ſignum***, id eſt nolo ponere idem eſſe diuiſum in omni ſigno, & remanere actu indiuiſum; hoc enim nimis euidentem abſurditatem habet, nec ſequitur ex propoſitione illa, ſed id quidem ſequitur, ponereque per illam licet corpus eſſe diuiſum ***ſecundum unumquodque ſignum***, omniquaque in puncta, ***nihil igitur erit reliquum***, igitur allatis iam incommodis vrgebimur, vt nihil ex diuiſione præter puncta remanere aſſeramus, & corpus diſſolui in incorporea, ni-

 mirum

mirum puncta,aut affectiones ſeparabiles,aut fortè in nihilum; quarè cum ex iiſdem res componantur in quæ diſſoluuntur,ſi rurſus fiæ corpus, fiet ex punctis,vel ex nihilo.

Verum enimuero diuidi in ſeparabilia,et ſemper in minores magnitudines & in diſtantes,ac ſeparatas manifeſtum eſt.

Vt inquit,illud,quod ex ſententia ponente corpus omniquaq; diuiduum, ſequebatur omnino abſurdum erat;ita pro Democrito indiuidua corpuſcula ponente. videtur ipſe ſenſus quodammodo teſtimonium dicere: Videmus.n.corpus diuidi *in ſeparabilia* ; id eſt in ea quæ per ſe conſiſtere queant,*& ſemper in minores magnitudines,& diſtantes,& ſeparatas* ; ità vt diuidatur corpus in minores magnitudines, quæ tamen diſtantes à ſeſe,& ſeparatæ queant conſiſtere *ſemper*,id eſt quouſq; exiguis illis corpuſculis occurras,quæ amplius ſecari nequeant.

Nec ſanè per partes diuidenti erit infinita ſectio,nec ſimul concedetur diuiſum eſſe ſecundum vnumquodq; ſignum(nefas enim) ſed quadãtenus. Neceſſe igitur ineſſe indiuiduas magnitudines non aſpectabiles.

Conſtituto Democriti dogmate omnia videntur vitari abſurda: non.n.diſſoluetur corpus in puncta,& incorporea,neq; per ſucceſsionem infinitam diuiſionis, neq; ſimul, hoc.n. diximus eſſe nefas,*ſed quadantenus*,id eſt tam diu poterit durare diuiſio, quoad indiuiduis iſtis magnitudinibus occurramus: neceſſariò igitur iſtæ ponendæ ſunt, quàmuis ob exiguitatem ſuam oculorum ſenſum lateant; ſed rationis lumine comprehendendæ ſunt quemadmodum tamen ta per aerem volitantia non cernuntur, niſi radius Solis ea illuſtrauerit.

Præterea autem ſi eſt generatio & interitus; hic quidem ſecretione,illa autem congregatione. Ratio igitur, quæ cogere videtur ad ponendas indiuiduas magnitudines,eſt huiuſmodi.

Vt eiuſdem argumentationis,illud præterea ſequitur, vt ſi generatio , & interitus eſt, quemadmodum certè eſt, nullo alio exiſtere videatur pacto , quàm per congregationem, & ſecretionem.Magnitudines enim , & corpuſcula indiuidua,atq; impatibilia non aliter ad procreandum accedere poterunt , quàm vna coeundo , neque ad interitum deducent niſi dirempta, ac diſſoluta . Fortè etiam Democritus cùm clarum,& exploratum putaret , generationem nil aliud eſſe poſſe quàm congregationem, & interitum diſſolutionem, hinc argumentabatur, Si generatio & interitus ſunt congregatio, & diremptio , neceſſariò inducenda corpuſcula indiuidua ; ita enim aptiſſimam fore congregationem,& ſectetionem;& verba ità illius redduntur: *Præſertim autem ſi generatio & interitus,hic quidem ſecretione, illa autem congregatione* . Ratio igitur inducens indiuiduas magnitudines idcircoq; generationem in congregatione, interitum in diremptione ponens , eſt huiuſmodi: nunc ad eam refellendam aggrediamur .

Quòd autem in ea ratiocinatione error latet, & ubi latet , dicamus . Nam quoniam non eſt punctum puncto hærens,hoc quod dicimus,omniquaq; eſſe diuiduum,eſt,quatenus magnitudinibus conueniat,eſt etiam quatenus minimè:videtur autem cum hoc poſitum fuerit,& ubiq; & omniquaq; punctum eſſe ; ita ut neceſſarium ſit diuiſam eſſe magnitudinem in nihilum : omniquaque enim eſſe punctum ; quare vel ex tactibus,vel ex punctis eſſe.

Latet error in Democriti argumentatione, quem nos patefaciemus, fontem etiam ipſius erroris oſtendentes. Fons autem erroris eſt , vnam tantum iſtius propoſitionis , Magnitudinem eſſe omniquaque diuiduam , ſententiam , eamque falſam vidiſſe ; cum altera etiam multo veriſſima illius ſententia eſſet. *Nam quoniam non eſt punctum puncto hærens* , quoniam ſe mutuò tangere puncta nequeunt, quemadmodum Democritus verè putabat,idcircò

eò concedimus eſſe quatenus, omniquaq; eſſe diuiduum, non conueniat magnitudinibus, videlicet ſi intelligamus omniquaq; ſimul eſſe diuiduum. Nam hanc tantum ſententiam animaduertens Democritus verè poſtea argumentabatur, ſi fuiſſet omniquaq; diuidua magnitudo, fore vt vbiq; & omniquaq; actu punctum ſumi poſſet, ita vt magnitudo, aut in púcta, aut in tactus quoſdam, vt ſupra expoſuimus, aut certè in nihilum diuiſa eſſet; quamobrem conſectarium eſſe, vt ex iiſdem etiam componeretur. Altero autem ſenſu ſi accipiatur omniquaque diuiduum, magnitudinibus conueniet: qui alter ſenſus his verbis exponitur.

Eſt autem, quatenus illud, omniquaq, conueniat; quòd vnũ vbiq eſt, & omnia, vt vnumquodq; plura autẽ uno non sũt: non enim habent continuatam ſeriem: quare non omniquaq; ſi enim diuidua eſſet ſecundum medium, & ſecundum hærens punctum diuidua erit. Non enim eſt hærens ſignum ſigno, uel punctum puncto. Hoc autem eſt diuiſio et compoſitio.

Poterimus, inquit, tutò affirmare magnitudini conuenire *illud omniquaque*, id eſt omniquaque eſſe diuiduam, ſi hoc ſenſu accipiamus, *quod unum ubique eſt*, quòd in quauis magnitudinis parte eſt vnum punctum facultate, in quo poteſt fieri diuiſio, *& omnia unumquodque*, & omnia puncta æqualis conditionis ſunt, neque vnum ab altero differt; ſed in quauis parte æqualiter accipi punctum poteſt, atque in eo fieri diuiſio; quo etiam ſenſu dicebamus, hominem eſſe compotem omnium ſcientiarum, quòd ſcilicet tam huius quàm illius, *plura autem uno non ſunt*, at ſcilicet illi puncto, in quo diuiſionem feceris, alterum punctum hærens, & deinde alterum accipere, in quo rurſus diuiſio fiat, id quidem non licet; *non enim habent continuatam ſeriem*; ita vt vnum punctum tangat alterum, atque inter ea cadere diuiſio queat, *quare non omniquaque*, quare iſto quidem ſenſu ſumendo iſtam vocem *omniquaque* vt ſcilicet facta diuiſione in vno puncto, in altero illi hærente rurſus diuiſio fieri queat, ita vt ſimul tandem tota magnitudo in puncta ſit diſſoluta; nefas planè eſt magnitudinem eſſe omniquaque diuiduam. *Si enim diuidua eſſet ſecundum medium*; ſi facta magnitudinis diuiſione, rurſus partes in medio puncto diuidi poſſent, quouſque tandem in puncta diſſolueremus, iam *& ſecundum hærens punctum diuidua eſſet*, id eſt hoc nihil iam aliud eſſet, quàm affirmare, hærere ſibi mutuo puncta, & in ea diuidi, atque ex iis componi magnitudinem. Hoc autem iam exploſimus, *non enim eſt hærens ſignum ſigno uel punctum puncto*, quaſi dicat voces ſignum an punctum nihil refert; ſatis eſt, quod alterum alteri hærere non poteſt. Eodem etiam pacto initio phyſicorum dictum puto principia, vel cauſæ, vel elementa; quod aliàs oſtendemus. *Hoc autem eſt diuiſio, & compoſitio*, ponere punctum hærere puncto, nil aliud eſt, quam aſſerere magnitudinem diuidi in puncta, vel componi ex punctis. Ergo diuidua eſt magnitudo omniquaque illa notione, quòd tam hoc in puncto, quàm in alio; minimè autem diuidua omniquaq; hac altera notione, quòd in omnibus punctis ſimul; quam rem in quæſtionibus copioſius explicabimus.

Quàmobrem eſt, & congregatio, & ſecretio, ſed non in indiuidua, neque ex indiuiduis (multa enim abſurda) neque ſic, ut omniquaque diuiſio fiat (nam ſi hæreret punctum puncto, plane iſtud eueniret) ſed in parua, & minora eſt & congregatio ex minoribus.

Reſpondet appendici argumentationis Democriticæ. Cum enim ille putaret exploratum habere congregationem eſſe generationem, & interitum diſſolutionem, aut id aliquo forte argumento probaſſet; hinc addebat inducendas eſſe indiuiduas magnitudines; quoniam ita aptiſſimè congregatio, & diſſolutio fieri poterat. Reſpondet igitur Ariſtot. poſſe congregationem, & ſecretionem conſiſtere, quàmuis res non in indiuidua ſeparentur, neque ex indiuiduis congregentur: multa enim abſurda vrgent illa inducentes, vt 6. phyſ. & 3. de cœlo eſt oſtenſum; *Neque ſic, ut omniquaque diuiſio fiat*, neque etiam cogemur aſſerere ita congregationem, & ſegregationem adminiſtrari, vt omniqnaque diuiſio ſimul fiat. *Nam ſi hæreret punctum puncto, planè iſtud eueniret*, id eſt diuiſio fieret omniquaque ſimul; nunc autem

non hæret punctum puncto, *ſed in parua, & minora* ſed ita ſceretio locum in natura habere poteſt, quòd magnum corpus in parua, atque omnino maius in minora diſſoluitur, congregatio autem, quòd ex minoribus maius aliquid componitur.

Tex. com. x. *Cæterum non congregatione, & ſecretione ſimplex, & perfecta generatio definita eſt, vt quidam aſſerunt, eam autem, quæ eſt in continuo mutationem, alterationem. Sed hoc ipſum eſt, in quo errant vſquequaque. Eſt enim ſimplex generatio, & interitus non congregatione, & ſecretione, ſed cum mutatum fuerit ex hoc in hoc: ij vero opinantur omnem talem mutationem eſſe alterationem. Hoc autem differt. In ſubiecto enim hoc quidem eſt ſecundum rationem, hoc autem ſecundum materiam. Cum igitur in his mutatio fuerit, generatio erit, vel interitus: quando autem in affectionibus, & ſecundum accidens, alteratio.*

Quàmuis, inquit, concedamus habere locum in rerum natura congregationem, & ſecretionem, illud tamen conſtanter negamus ſimplicem, & perfectam generationem, ideſt in qua res omnino, & integrè fit alia, eſſe congregationem, aut illi generationi oppoſitum interitum eſſe ſecretionem, quod à Democrito profecti aſſerebant, addentes ijdem *mutationem eam qua in continuo*, id eſt mutationem ordinis, & ſitus iiſdem corpuſculis manentibus eſſe alterationem. Hoc autem eſt totius erroris caput. Iſti. n. putant cum mutatio fuerit facta ex hoc in hoc ſine vlla. ſ. congregatione aut ſecretione, eſſe alterationem; Generationem autem, & interitum, ubi congregatio, & ſecretio adfuerit. Contra autem res ſe habet, ut ſimplex generatio, & interitus tunc ſit, cum ſine ulla perſæpe congregatione, & ſecretione fit mutatio ex hoc in hoc, quemadmodum cum ex aqua fit aer; congregationem autem, & ſecretionem perſæpè nec generatio, nec interitus ſequatur; vt ſi plumbum in minutas partes diſſeces, & ſecernas, rurſusq; in vnam maſſam partes iſtas confles, & congreges; nec generatio, nec interitus extiterit. Ac ſi iam ad veram generationis, & interitus naturam eſt accedendum, ita ſtatuere debemus *in ſubiecto* in ſubſtantia compoſita, *hoc quidem eſſe ſecundum rationem* partem vnam eſſe à qua rei eſſentia, atq; definitio pendet, nempè formam, *hoc autem ſecundum materiam*, partem autem adeſſe alteram, quæ materia eſt, cumq; *in his mutatio fuerit* videlicet cum materia vnam formã abiecerit, exceperit alteram, eſſe ſimplicem generationem, atq; interitum, interitum reſpectu habito ad formam abiectam, generationem reſpectu habito ad exceptam. Quod ſi materia, & forma eadem manente, in affectionibus tantum & accidentibus mutatio fuerit, eſſe alteratioñe. Cum inquit, *eam autem quæ in continuo*, videtur continui nomine contiguum ſignificare. Verè enim Democritus ex atomis ſuis non continuum, ſed contiguum tantum corpus conflare poterat. Accipi autem interdum continuum pro contiguo conſtat ex 5. Metaph. cap. de vno, & cap. de quanto.

Segregata autem, & congregata faciliora vel difficiliora ad intereundum redduntur. Nam, ſi quidem in minoras aquulas diuiſa fuerit, citius aer oritur ſin autem congregata, tardius. Magis autem patebit id in his, quæ infra. Nunc iſtud vnum conſtitutum ſit, non poſſe generationem eſſe congregationem, qualem quidam aſſerunt.

Ingenuus eſt Ariſtoteles, eaq; libenter concedit, quæ veritati non repugnant. Quoniam igitur verum eſt, aquam diuulſam, ac diſtractam in plures aquulas facilius interire, atq; in aerem conuerti; congregatam autem minus eſſe interitui, & putredini obnoxiam, quod in aliis ẽt multis rebus euenit, quemadmodum 4. Meteorologicorum 12. oſtenſum eſt, & infra ẽt cumulatius dicetur; idcircò iſtud non grauatè dat ſecretionem, & congregationem nonnihil ad generationem

rationem & interitum facere. Verum aliud eſt ſecretionem facere aliquid ad interitum, congregationem ad generationem, aliud ſecretionem eſſe idem, quod interitum, congregationem idē quod generationem, præcipuè congregationem & ſecretionem talem, atomorum .ſ., aut partium homogenearum, qualem Democritus, & Anaxagoras ponebant. Illud.n. veriſſimum eſt, hoc aũt planè nefas; idq; nobis ſit planè fixum, ac ſtabilitum, tùm ex ijs quæ in phyſicis, & in libris de cœlo contra eos dicta ſunt, tùm etiam ex hoc loco, quo Democriti argumentationem confutauimus. Duobus.n. modis aliqua opinio ex animis hominum euellitur, tùm abſurda, quæ illam ſequuntur, explicando, tùm argumenta, quæ ad illius confirmationem afferebantur, confutando: Ariſt. primum illud in alijs libris præſtitit, ſecundum verò in huius libri iam expoſito capite.

Quæſtiones in Secundum Caput.

1 Cur Mathematicæ uocentur ab Ariſtotele rationes ex Cōment. Philoponi xxxi.
2 Quomodo continuum ſit diuiduum in infinitum ex Commen. Philoponi xxxix.
3 An concedendæ ſint minimę magnitudines.
4 De nomine ſubiecti ex textu decimo, & quomodo forma inſit per ſe materiæ.

1 Cur Mathematicæ uocentur ab Ariſtotele rationes ex Com. Philoponi 31.

Mathematicas diſciplinas vocat Ariſt. rationes, quia, vt inquit hoc loco Philoponus, in mente duntaxat habent ſuum eſſe, quod eſt Auerrois pri. poſt. Com. magno 80. Conſideratur enim in illis diſciplinis quantitas tanquàm quiddam per ſe conſiſtens, cum tamen reuera ſit affectio, & accidens quoddam materiæ. Atq; idcirco veris cauſis vti non poteſt Mathematicus, quoniam ſubſtantiam non conſiderat; pro vt pulchrè dixit Simplicius in primum de anima tex. primo, & in 3. tex. 36. noſq; in logicis quæſtionibus oſtendimus rationes Mathematicas plerunq; non continere veram cauſam, cur res ſit; vt in primo problemate probatur ſuper datam rectam lineam licere triangulum æquilaterum conſtituere per duorũ circulorum deſcriptionem; ſine qua tamen deſcriptione adhuc optimè poſſet conſtitui. Probationes igitur Mathematicæ ſunt rationes, id eſt inuenta quædã noſtræ mentis potius, quàm veræ rerum cauſæ, atq; vt dicebat Auer. 3. phy. 60. Fundamenta Geometriæ ſunt opinabiles propoſitiones: vocat aũt Ariſt. logica argumenta, quæ, vt inquit Simplicius 3. phy. com. 18. & 43. communia ſunt, & non à rebus ipſis ducuntur, ſed à mente ipſa noſtra excogitantur; & ſolet ea à naturalibus, & propriis, veramq; rei cauſam continentibus diſtinguere; vt idem Simplicius notauit eo com. 13. & in primum de anima tex. xi. ſed hanc rem cumulatè habes in quæſtionibus logicis.

2 Quomodo continuum ſit diuiduum in infinitum ex Com. Philoponi 39.

De continuo ſunt multæ propoſitiones idem ferè ſignificantes, vt continuum eſſe diuiduum in infinitum 3. phyſ. pri. continuum eſſe diuiduum in ſemper diuidua, & eſſe diuiduum omniquaque; de qua nunc propoſitione multus ſermo habitus eſt: Exponamus igitur quomodo continuum ſit diuiduum in infinitum; quo expoſito, reliqua facilè intelligentur: omittemus tamen multa, quæ à latinis afferri ſolent; quòd pleniorem tractationem tertio phyſi. magis conuenire arbitremur. Tertio igitur phy. 56. oſtendit Ariſtoteles eſſe in continuo hanc poteſtatem ad infinitam diuiſionem, non quòd tota ſimul expleri, & perfici queat; quomodo quod poteſt eſſe ſtatua, ſtatua ſit; ſed quòd per ſucceſſionem quandam ad actum traducatur; quomodo diem, & ludum adeſſe, actuq; inſtare dicimus; non quod totus dies ſimul adſit, ſed quod aliqua tantum illius pars, & cæteræ deinceps ſuccedant. Ergo quoniam facta diuiſione continui, diuiſarum partium quælibet rurſus diuidi poteſt, ſicq; deinceps; idcirco dicitur in continuo ineſſe poteſtas infinita ad diuidendum, & actu abſolui, quoniam per

ſucceſſionem

ſucceſſionem quandam traducitur ad actum. Non habet autem hanc poteſtatem, vt ſimul abſoluatur; idcirco nunquàm etiam ſimul tota ad actum perducetur. Quod ſi occuratur quantitati, cui ob talis formæ ſocietatem repugnet amplius diuidi, tamen paulo poſt illa quantitas alteri formæ, aut alteri quantitati coniuncta nouos terminos acquiret; ita diuidi rurſus in iis punctis poterit, in quibus antes cum ſub priore forma erat, diuidi non potuiſſet. Credo tamen vlterius diſtinguendum eſſe de poteſtate naturali, & Logica, de qua Zimara Theor. 517. Scotus illam abſolutè potentiam, hanc aptitudinem videtur appellaſſe. Naturalem autem voco, quæ in actum tanquàm in finem, & perfectionem fertur, vt materia in formas, mentes in Deum; Logicam autem per quam non repugnat aliquid actu fieri; ſed nulla tamen intima propenſio in eum actum eſt; vt omne animal habet poteſtatem Logicam videndi, id eſt animali quà animal non repugnat videre, non tamen in omnibus animalibus adeſt naturalis facultas, id eſt intima propenſio ad viſum; nam in Talpa exempli cauſa non adeſt. Hinc naturalis facultas finem conſequi debet, ne fruſtrà tributa ſit interna illa propenſio ad eum finem; Logicam autem non eſt neceſſe expleri; quoniam nulla ineſt intima propenſio, ſed tantum non repugnat. Sic dicebat Simplicius ſecundo de anima tertio materiam ſuaptè natura infinitam, nō tamen repugnare termino, ſed potius illum appetere; vt etiam nos dicere queamus quantitatem continuam licet ipſi non repugnet diuidi in infinitum (quoniam inter duo puncta ſemper cadit magnitudo media, cuius partes copulantur ad vnum communem terminum, in quo fieri diuiſio poſſet) tamen non appetere illam diuiſionem; ſed potius ab illa abhorrere; diuiſio.n. eſt via quædam ad non eſſe; vnio autem ad eſſe. Id mihi ſit veriſimile, quòd video cœleſtem quantitatem non modo in infinitum, ſed ne vnquàm quidem vlla in parte diuiſum iri.

Cur cœleſtis quantitas nō diuidatur.

Pulcherrimè id ſignificant verba Ariſtotelis quæ nono Metaph. xi. leguntur, vbi inquit eſſe infinitum in potentia magnitudinis, non vt actu aliquando conſiſtens, & ſeparatum futurum ſit, ſed cognitione & deſignatione quadam, reuera autem nunquàm diuiſionem poſſe deficere. Quare puto quantitatis proprium eſſe, non vt actu diſſecetur, ſed vt illi nunquam repugnet ſectio; quod cœleſti etiam quantitati apprimè conueniet: quòd præclarè Simplicius docuit in vltima digreſſione 8. phyſ. Oſtendit autem Ariſt. in libro de ſenſu, & ſenſili cap. tertio continuum ſi diuidatur in partes æquales, vt in decem digitos, conſumi; non enim poteſt continuum infinitis digitis (idem de quacunq; alia menſura dicendum) conſtare; ſin in partes inæquales, vt in dimidiam dimidiæ, nunquam conſumi; cum quibus ne videantur pugnare, quæ dicuntur tertio phy. 59. memoria teneas oportet duplicem eſſe æqualitatem (qus de re quinto Ethic. multa habentur) vnam proportionis, alteram quantitatis. Si dematur ex continuo æqualis quantitas inæquali proportione, vt ex decem digitis vnus, deinde ruſus ex nouem vnus, tertiò vnus item ex octo (ita.n. ſemper demitur æqualis quantitas, vnus ſcilicet digitus, ſed continenter augetur proportio; quandoquidem maior eſt proportio partis nouennionis ad totum nouennionem, quàm partis decadis ad totam decadem) deficiet atq; abolebitur magnitudinis ſectio. Sic ablatione finiti conſumitur vnumquodq; quod finitum ſit primo phyſ. 38. Sin aūt dematur minor ſemper quantitas, ſed æquali proportione, vt primum totius magnitudinis dimidium; deinde dimidij dimidium (ita.n. ſempee dupla proportio ſeruatur, non aūt æqualis demitur quantitas, quoniā dimidium dimidij non eſt æquale dimidio totius) ſicq; deinceps; ſic ſectio perdurat in infinitum; magnitudini.n., quantulacunq; ſit, nunquàm repugnat diuidi in medio; quoniam illius partes copulatæ ſunt in vno communi termino.

Quomodo omne finitum cō ſumatur ablatione finiti.

Hinc facilè explicabitur alia propoſitio, Continuum eſſe diuiduum in ſemper diuidua, quæ ex iis, quæ nunc ab Ariſtotele dicuntur, facilè colligitur. Nam ſi ſectio nunquam poteſt deficere, profectò neceſſe eſt, vt quæcunque pars reſtet ex diuiſa magnitudine, ipſa rurſus diuidi queat. Multa aduerſus iſtas propoſitiones dici ſolent; quæ tertio phy. magis conueniunt: nos unum tantum eligemus quod alicuius ponderis eſt; in ordinatis eſſentialitee non eſt proceſſus in infinitum ſecundo Metaph. quinto; totum eſſentialiter ordinatur in ſuas partes, & ab illis pendet; ergo continuum hoc pendebit ex ſuis medietatibus, & medietates illæ ex ſuis rurſus medietatibus; quare ſi eſt diuiduum in ſemper diuidua, & in infinitum; profectò ex infinitis partibus conſtabit, & in eſſentialiter ordinatis erit abitio in infinitum. Huic dubitationi ita occurrimus: partes quantæ non figuratæ, eſſentialiter ordinatæ non ſunt; non enim neceſſe eſt, ut cum totum aliquid ſit, prius partes ſeriatim fiant. Quinimo ſingulare à ſingulari accidentaliter tantum pendet; quàmuis inter ea certus nonnunquam requiratur ordo: Quare cum totum continuum ſit quodammodo ex partibus quantis, quaſi ex pluribus ſingularibus coagmentatum, ut infra oſtendemus; nihil mirum, ſi ab illis pendeat duntaxat ordine quodam accidentali. Eſſentialiter autem pendet à materia, & forma. Poſtrema propoſitio à nobis conſideranda eſt iſta, Cōtinuum eſt omniquaque diuiduum; quæ à Philopono duobus exemplis explicatur, uno homi-

nis

nis,qui omnes ſcientias diſcere poteſt;altero materiæ primæ, quæ omnes formas admittere; primo in hoc Commentario vtitur,ſecundo in tertio phyſ. Vt igitur materia non ſimul omnes formas admittere,ſed ſucceſſione quadam poteſt, atque homo non ſimul omnes ſcientias,ſed ſucceſſione quadam; ita quantitas non ſimul omniquaque diuidi poteſt, ſed per ſucceſſionem,quòd ſcilicet nulla vnquàm remanet pars,quæ adhuc diuidi nequeat. Pugnarent autem iſta inter ſe,eſſe omniquaque diuiduam,& actu aliquando omniquaque eſſe diuiſam. Nam ſi actu eſſet omniquaque diuiſa,iam partes non amplius diuidi poſſent; ſic non verè omniquaque diuidua fuiſſet. Auerroes,vt diximus,alio pacto iſtam propoſitionem, eodem tamen exemplo ſcientiarum capacitatis vtens,interpretatur. Nam quemadmodum,antequàm vllam ſcientiam adipiſcamur,ad omnes æquè videmur apti;cum primum autem aliquam ſumus adæpti,ad alias reddimur multo inæptiores;ſic magnitudo quamuis antequàm diuidatur,omniquaque diuidua ſit, id eſt non magis in hoc ſigno,quàm in illo;tamen facta diuiſione in uno, non poteſt amplius in ſigno illi hærente fieri diuiſio. Quod tamen non ita intelligi velim, ut magnitudinem ex punctis ſibi hærentibus, ac ſeſe contingentibus conſtare velit Auerroes (id enim iam exploſimus) ſed quòd facta diuiſione magnitudinis,& erumpentibus in actum duobus punctis,non poteſt rurſus diuiſio fieri in partibus propinquiſſimis,& per intellectum quaſi punctis acceptis,licet anteà in illis æquè,atque in iſtis diuiſio fieri potuiſſet. Quare neque ſecundum extrema continuum diuidi poteſt;neque idcirco tamen non omniquaque diuiduum. Eſt enim diuiduum omniquaque,vbi non ſit actu diuiſum. At ſecundum extrema iam eſt actu diuiſum;ideò amplius ſecundum illa diuidi non poteſt.

3 *An concedendæ ſint minimæ magnitudines.*

QVòd Ariſtoteles reprehendit Democritum ponentem corpuſcula quædam ità parua, vt amplius diuidi non poſſent; videtur ſignificare non eſſe minimam magnitudinem in rebus naturalibus:nam ſi eſſet minima magnitudo,profectò eſſet indiuidua; ne inducendum eſſet minus minimo;quamobrem quæſtio exoritur, vtrum concedendæ ſint minimæ magnitudines,itemque maximæ;nam oppoſitorum eadem ratio eſt, & contrariorum ſi vnum reperitur in natura, reperitur & alterum ſecundo cœli xviii. idcircoque nos etiam eam explicabimus,de accidentibus tamen nihil loquendo, ſed tantum de ſubſtantiis,& corporibus,quoniã de his tantum Democritus etiam loquebatur. De accidentibus autem infra dabitur commodior dicendi locus.

Argumenta probantia dari minimum et maximum.

Ariſtoteles igitur primo phyſico.xxxvi.inquit dari minimum ſanguinem,minimam carnem, maximum ſanguinem,maximam carnem: ergo euidenter ab ipſo ponitur in rebus naturalibus minimum,& maximum. Præterea quarto de animalium generatione capite quarto inquit perficiendi cuiuſque animalis certam eſſe magnitudinem, tùm ad maius,tùm verò etiam ad minus; quem terminum non ſupergrediuntur, vt uel maiora uel minora euadant;ſed in medio iſtorum terminorum ſpacio exceſſum, & defectum inter ſe capere,atque ita hominem alium alio auctiorem eſſe,& cæterorum quoduis animalium. Præterea ſecundo de anima xli. ſcribitur aurea illa propoſitio;omnium natura conſtantium eſſe definitum terminum magnitudinis. Quod etiam rationi conſentaneum videtur. Nam corpora naturalia conſtant forma. Forma autem eſt inſtituta ad agendum;ad agendum verò certa requiritur quantitas; id quod exemplo artis patefit à Philopono; quæ ars inſtrumenta requirit certæ cuiuſdam magnitudinis; cæteroqui nihil agat. Patefit etiam obſeruatione mutationum naturalium. Nam cum ex aqua generatur aer;quantitas fit maior;cum ex aere,aqua, minor; quod aliunde prouenire non poteſt,quàm quòd formæ certam poſtulant quantitatem. Non accipimus tamen iſtam certam quantitatem,neque iſtos terminos in puncto; ita ut uel uno puncto non poſſit inueniri maior quantitas hominis,exempli cauſa,aut minor. Eſſet iſtud Mathematicè agere. Nobis autem phyſicè hanc rem tractantibus ſatis ſit ità conſtituere,eſſe certos quoſdam terminos,quàmuis in puncto non conſiſtentes,intra quos deinde uariè natura ludere queat.

Argumenta probantia non dari minimũ.

Contra multa dici poſſunt,non datur maximum,ergo neque minimum; nam ſi unum contrariorum eſſet in natura,eſſet & alterum,ſecundo de cœlo,xviii. Aſſumptum autem patet ex verbis quæ ſcribuntur ſecundo de anima xli. ignis poteſt creſcere in infinitum;ergo non datur certus terminus magnitudinis eius. Reſpondet Gregorius diſtinctione vii. & Iandunus. xvi.quæſt.pri.phy.atq; illam,vocem in infinitum, interpretatur non abſolutè, ſed reſpectu habito ad animata;quod ſcilicet ignis in multo maiorem molem creſcere queat,quàm animata. Sed proprnè eſſe iſtam uocem accipiendam,ratione conuinci poteſt.

Nam ſtatuatur hoc loco ignis ille,quem maximum ponunt,& apponatur lignum; quæram

de illis, aut comburet, aut non comburet: Si non; ergo habebit formam ocioſam; quod eſt abſurdiſſimum: qui enim tollit actionem, tollit eſſentiam: ex quo ſi anima habet opus proprium, ſeparabitur à corpore; ſi non habet, non ſeparabitur primo de anima. Ac ſi ulla forma agit, vt omnes profectò agunt, iſta maximè deberet agere, quæ maximam habet quantitatem; maximasq; idcirco vires ad agendum. Sin autem comburet; certè creſcet; ità non erat maximus; nunc enim cum creuit, eſſet maior maximo. Reſpondent aliqui non comburere, quia non appetit ſui interitum, ſed falsò reſpondent. Appetit enim appetitu naturali inſequente formam; quare ubi forma caloris eſt, ibi, ne ſit ocioſa, eſt etiam appetitus agendi, ſeque ipſam propagandi. Vulgata reſponſio eſt, & à Buccaferrea homine mea ſententia doctiſſimo tamquàm vera admiſſa, fore, ſi apponatur illi maximo igni lignum vt ea ex parte, qua appoſitum eſt, ignis creſcat; uerum in altera parte decreſcet corruptus à vicino elemento vi naturæ illius communis, & vniuerſalis, quæ proportionem tuetur in rebus. Sed hoc nihil eſt: nam quærimus non non de natura vniuerſali (ſcimus enim, cum omnia intrà cœlum contineantur, nihil infinitũ eſſe poſſe) ſed an naturæ propriæ cuiuſque rei ſit attributa ita certa quantitas, vt, ſi maiorem aut minorem, quam poſtulet, habeat, agere nequeat, non tantum ob vim naturæ vniuerſalis, ſed etiam ob propriam naturam, & conditionem ſuam; quod in homine, equo, huiuſmodique aliis rebus patet. Nam ſi homo eſſet ea magnitudine, qua mons; iam non eſſet homo; ita vaſta illa magnitudo non tantum naturæ vniuerſali, ſed etiam naturæ propriæ ipſius hominis repugnat. Adde oſtendendum fuiſſe, quo inſtrumento corrumpat natura uniuerſalis ignem in altera parte, ut inquiunt, & quomodo ſemper paratum habeat iſtud inſtrumentum. Neque iniuria Philoponus in hoc eodem libro Com. lxxix. ſimilem quandam opinionem irridebat. Ridiculum enim uidetur, ſi nobis libuerit apponere lignum, & ignem augere, ſtatim naturam uniuerſalem nobis cedentem alia in parte ignem corrumpere. Rurſus ex contrario argumentor.

Argumenta, quòd non detur maximum.

Non datur minimum; ergo neque maximum. Aſſumptum probatur. Illud quod tu ponis minimum eſt continuum; continuum eſt diuiduum in infinitum, vt diximus; ergo per diuiſionem minus reddi poterit; quàmobrem non erat minimum. Confirmatur ex definitione quanti v. Metaph. xviii. Quantum eſt diuiduum in partes per ſe exiſtentes; ergo cum iſtud, quod tu ponis minimum, ſit quantum, diuidi poterit in partes per ſe exiſtentes; quamobrem ſi partes ſunt minores toto, profectò totum illud non erat minimum. Id autem præcipuè in homogeneis verum videtur. Illa enim habent partes eiuſdem naturæ atque ipſum totum eſt; quãobrem quicquid conuenit toti, conueniet etiam partibus. At toti cõuenit per ſe conſiſtere poſſe; ergo partibus etiam conueniet: quare in homogeneis ſaltem non inuenietur minimum. Confirmatur iſthæc ratio, quoniam partes ſunt priores natura toto v. Metaph. xvi. ergo multo magis poterũt per ſe conſiſtere, quàm totum. Confirmatur rurſus auctoritate Ariſt. à nemine animaduerſa ĩ libro de ſenſu & ſenſili cap. iii. ubi in heterogeneis concedebat inueniri minimum, vt minimũ hominem, minimum equum, ĩ homogeneis negabat, quoniam homogenea omnia rurſus in homogenea diuidi queunt.

Explicatio quaestionis. Prima concluſio.

Ad huius quæſtionis explicationem accedentes plures Concluſiones afferemus. Prima eſt; ex parte quantitatis nec minimum nec maximum inuenitur præcipuè ſi de rectis corporibus, & quantitatibus minimè autem de globoſis loquamur. Rationem huius concluſionis reddere facilè poſſumus. Non inuenitur minimum; quoniam inter extrema cuiuslibet continui pũcta, ſemper intercedit cõe punctum, ad quod partes continui copulantur, & ubi diuiſio fieri poſſet; Non inuenitur maximum, quoniam nihil ex parte quãtitatis vetat, quo minus priori magnitudini alia magnitudo adhærere, & continuari poſſit. Secunda concluſio. Ex parte item materiæ nec minimum, nec maximum inuenitur. Ratio concluſionis; quoniam materia eſt ſimplex facultas nullum actum habens, per quem coarctetur ad hanc potius, quam ad illam quantitatẽ iii. phy. 65. Tertia concluſio. Ex parte formæ inuenitur quantitas certa, in minore qua non conſiſteret illa forma. Ratio colligitur ex dictis. Nam omnis forma eſt inſtituta ad agendum; ad agendum autem certa exigitur quantitas, quod habes ab Auer. in lib. de ſubſtantia orbis cap. 6.

Secunda concluſio.

Tertia concluſio.

Verum duo ſunt, quibus homogenea ab heterogeneis differant. Vnum quod in heterogeneis diſtincta ſunt minimum, & maximum; at in homogeneis (nouum hoc erit ſed, niſi fallor, multò veriſſimum) illud idem, quod eſt minimum, eſt etiam maximum. Alterum, quod minimum heterogeneum non modo actu, ſed etiam facultate minimum eſt, homogeneum autem actu tantum, non facultate. Quod ad primam differentiam pertinet, in heterogeneis eſſe diſtincta minimum, & maximum, nihil eſt cur dubitemus. Minimus enim homo non eſt max. homo, nec contra maximus homo eſt minimus: Quod autem diximus in homogeneis idem eſſe minimum, & maximum, non mediocrem afferet admirationem: quare diligenter a nobis explicari poſtulat. Dico igitur id ob eam cauſam uerum eſſe; quòd cum homogenea ad eam magnitudinem peruenerunt

nerunt, in qua ſe conſeruare queant, ſtatim perfecta ſunt, & ſuam eſſentiam habent; quod præclarè nos Gal. admonuit pri. lib. de locis affectis; additamentum autem, quod ſuſcipiunt, vt verè 2. de anima dicebat Simplicius, & nos in quæſtione de accretione oſtendemus, non in ſe ſuſcipiunt, ſed extra: & fit quaſi coniunctio vnius indiuidui cum altero; quod patet ex diuiſione: facillimè enim diuidi poteſt vna pars ab altera, & vtraq; incolumis remanere. Colligitur Id ex Ariſtot. pri. Topic. c. 6. vbi dicebat partes aquæ ex eodem fonte manantis eſſe eiuſdem ſpeciei; quod quin de reliquis etiam homogeneis intelligatur, nulla cauſa eſt. Vidit id aliqua ex parte acutiſſimus Caietanus in 2. de anima tex. 4t. Ex quo Zimara in tabulis in illis verbis ***materia prima eſt uno numero*** dicebat cum totum homogeneum diuiditur, duplicem ibi adeſſe diuiſionem, vnam in partes integrales, alteram in partes ſubiectiuas ideſt in res numero differentes; idemq; de quantitate ex Heruei ſententia theor. 5. cenſebat. Id autem ab Ariſto. & in plantis, & in quibuſdam etiam imperfectis animalibus cuiuſmodi ſunt Inſecta, conceditur in libr. de iuuentute ad initium: dicebat enim conſtare quaſi ex pluribus animalibus idcircoq; diuiſa viuere; quæ autem ſunt optimè conſtituta, eſſe naturaliter quàm coniunctiſſima. Item 4. de generatione animalium c. 4. vnum ne an plura animalia ſint per coagmentationem, iudicandum ducebat principii ratione: quod enim duplex cor haberet, duplex verè, quamuis eſſet coagmentatum, cenſendum eſſe. Ergo prima illa magnitudo in qua homogeneū ſe conſeruare poteſt, eſt non ſolum minima, ſed etiam max. magnitudo; quoniam nouæ acceſſiones, ſunt acceſſiones nouorum quodammodo indiuiduorum, & non propriè eiuſdem indiuidui. Quare homogenea ſunt quidem vnum continuatione, minimè autem forma; quod ex 5. met. c. de vno conſtare poteſt. Hinc eódem lib. c. de toto, in continuis & homogeneis poſſumus vſurpare iſtam vocem *omne*; quaſi in illis multitudo quædam rerum comprehendatur; neq; adſit terminus, vt eo loco inquit Alex. Simplicius autem in vltima digreſſione 8. phyſ. dicebat partes continui eſſe actu disiunctas; qua de re infra dicetur. Ergo ſi inſectum aīal Ariſt. voluit eſſe multa numero animalia, quoniam per exiguum temporis ſpacium illius partes diuiſæ viuunt; quanto magis continuum dicetur conſtare ex pluribus numero rebus; quando illius partes diuiſæ diu permanere incolumes queunt? Quà ergo potentia valde propinqua continuum, & homogeneum eſt plura, eatenus dicetur vnum ſpecie potius quam numero. Itaq; prima illa magnitudo quæ conſiſtere per ſe poteſt, & actu indiuidua eſt, iam minorem quantitatem ſi diuidatur, conſeruari amplius non poterit; poteſt paulò verius appellari vnum numero; acceſſiones autem nouæ, erunt quaſi acceſſiones nouorum indiuiduorum: ex quo ſi in continuo & homogeneo ſpectemus id, quod verius eſt vnum numero, q̃ reliqua; dicemus illud eſſe ſimul minimum, & maximum; minimum quoniam in minori quantitate non conſiſteret; maximum aūt, quoniam, quicquid aduenit, non eſt pars illius; ſed potius eſt nouum indiuiduum accedens: Quàmuis autem totum ex illis reſultans, quà eſt vnum continuatione, vocari queat quodammodo indiuiduum, tamen imperfectum eſt; idcircoq; nullum ex ſe terminum habet 3. phy. 60. Quòd ſi interdum audis continua vocari prīvnū intellige reſpectu habito ad contigua, & alia quæcunq; ſunt vnum alterius cuiuſdam vinculi ratione. Quod aūt ad 2. differentiam pertinet, idcirco dixi minimum heterogeneum eſſe minimum non modo actu, ſed ēt facultate; quoniam non ſolum reuera diuidi non poteſt, verum neq; cogitatione: minimus .n. homo neq; actu diuidetur in alios homines, neq; ēt facultate; non .n. componitur ex partibus eiuſdem rōnis atq; ipſe eſt; quare neq; diuidi pōt. Minimum aūt homogeneum, quàmuis actu ſi diuidatur, non poſſit conſiſtere, tñ facultate videtur diuiduum, quatenus cōſtat ex partibus eiuſdē rōnis; vt egregie Iand. dicebat quæſt. 16. pri. phy. Quare apud Græcos ſpecies illa thuris, quæ globoſam figuram habet, dicitur indiuidua, quoniam in huiuſmodi ſimiles figuras diuidi non poteſt; reliquæ autē ſpecies, quæ inordinatam figuram habent, non dicuntur indiuiduæ, quñ in ſimiles inordinatas figuras diuidi facilè poſſunt. Dubitari poſſet de minimis plantarum & aīalium inſectorum: quoniam illa videntur facultate diuidua eſſe in ſibi ſimilia. Verum hæc ob imperfectionem ſuam ꝓximè accedunt ad homogenea; nos aūt de perfectis heterogeneis loquimur. Præterea nō diu partes inſectorum viuunt ſeparatæ; quinimo neq; plantarum, niſi aut inſerantur, aut cōſerātur.

Quomodo in homogeneis detur minimum actu non poteſtate, in heterogeneis autē vtroq; modo.

His explicatis 4. concluſio ponitur. Ex parte formæ in heterogeneis inuenitur maxima moles, in maiore qua eſſent inæpta ad agendum, atq; abolerentur in homogeneis autem, quatenus vnum continuatione ſunt, & non verè vnum numero per vnam indiuiduam formam; non datur maxima moles; ſed poſſunt, quantum in ſe eſt, creſcere in infinitum. Prima pars concluſionis difficultatem non habet: ſecunda patet ex dictis. Nam quemadmodum ſpeciei humanæ, quà ſpecies eſt, non repugnat nouorum ſemper indiuiduorum acceſſio: ità continua & homogenea, quoniam euadunt vnum quiddam ferè ſpecie, idcirco ſemꝑ nouam acceſſionem ſuſcipere poſſunt, et termino carēt, vt dicebat Alex. ꝙ ſi eſſent verè unum numero

Quarta concluſio.

Vltima concluſio.

per vnam indiuiduam formam; terminata profectò eſſent. Adde vltimam concluſionem, homogenea, quamuis non habeant ex ſe terminum, habent tamen vel à forma heterogeneorum, in quorum compoſitionem ingrediuntur, vel à continente, ac tandem à cœlo ipſo, quod cũ ſit ſupremum corpus, quod nullo pacto perrumpi poteſt, omnem inferiorum corporum infinitatem coercet. Quamobrem 3. phyſ. 60. conceditur infinita additio poteſtate eodem pacto, quo infinita diuiſio, niſi cœlo occurreremus. Omnino forma eſt terminus, vt Ariſtot. 3. phyſ. 65. & alibi millies, & Auer. 3. phyſ. 6. & 59. quare, vt res habet formam, ita & terminum vbi perfecta forma, ibi perfectus terminus; vbi imperfecta, imperfectus: quoniam in continuis, & homogeneis non eſt perfectè vna, atq; indiuidua forma, idcirco etiam non ineſt perfectus ex ſe terminus, ſed aliunde pendet.

Refelluntur argumenta propoſita. Explicatio text. 36. prim. phyſic.

Hinc dubitationes, quæ nobis negotium faceſſebant, tollere facilè poterimus. Pro parte affirmante afferebamus autoritatem Ariſt. pri. phyſ. 36. vbi ſcribitur, dari minimum & maximũ ſanguinem, minimam & maximam carnem. Reſpondeo probari eo loco, homogenea non eſſe infinita magnitudinis, quoniam ex his heterogenea conſtituuntur, quæ finita ſint oportet; non eſſent autem finita, ſi ex infinitis componerentur. Fauet igitur ille locus ſententiæ noſtræ. Oſtendit enim non ex ſeſe habere terminum, ſed ab heterogeneis; quod nos iam conceſſimus. Secunda auctoritas afferebatur ex quarto de animalium generatione; quæ etiam pro nobis facit; perſpicuè enim ibi loquitur de heterogeneis, & animalibus in quibus nos quoq; volumus dari minimam & maximam molem. Tertia auctoritas ex 2. de anima facilè etiam ſuſtinetur. Omnium enim natura conſtantium eſt certus terminus, vel ex propria natura, vt in heterogeneis, vel aliunde pendens, vt in homogeneis. Quanquam ſiquis locum illum accuratè perpendat, intelliget illa vocari natura conſtantia, quæ viuunt, quæq; propriè naſci dicimus. Hac enim notione interdum accipi φύσεως nomen notat ipſemet Ariſtot. 5. Met. ad initium capitis de natura. Ita 2. de Anima 37. cum dixiſſet omnia naturalia corpora eſſe inſtrumenta animæ, hæc verba addebat *ſicut animalium ita & plantarum*: quaſi nomine corporum naturalium nihil aliud intelligeret, quàm corpora animalium, & plantarum. Hinc igitur in illo tex. 41. diſtinguit natura conſtantia ab igne, quod non faceret, cum ignis etiam ſit corpus naturale niſi de conſtantibus integra ac perfecta natura, atq; indiuidua forma qualis eſt anima, loqueretur. Stoici etiam ut refert Gal. propriè naturam vocabant animam vegetabilem; ex quo ipſe libros, vbi de facultatibus animæ vegetabilis agitur, de naturalibus facultatibus inſcripſit. Rationi autem allatæ facilè ẽt reſpondemus; ad agendum certa requiritur quantitas; id nos libenter concedimus; idcircoq; diximus dari ẽt in homogeneis quantitatem quandam, in minore qua non poſſent conſiſtere; Verum hanc eandem eſſe maximam, ſi illud ſpectetur, nouas acceſſiones eſſe quaſi nouorum indiuiduorum acceſſiones, & non eiuſdem indiuidui. Ergo in eodem indiuiduo requiritur ad agendum certa quantitas: in coniunctione aũt plurium indiuiduorum, quò plura coniungentur, magis agent; vt quo plures homines ad impellendam nauim accurrẽt, magis impellent. Sic, quæ pro parte affirmante afferebantur, ſatis ſunt diſſoluta.

Confutatio argumentorum pro parte negante. Explicatio propoſitionis Auer. 3. phy. 61.

Diſſoluamus nunc, quæ pro parte negante. Dicebatur ex eodem loco 2. de anima, ignẽ poſſe creſcere in infinitum. Hoc pro nobis facit, qui iſtud in 2. parte 4. concluſionis tanquam veriſſimum poſuimus. Eſt enim ignis continuum, & homogeneum quoddam; quare, quantum in ſe eſt, per nouam quaſi alterius ignis coniunctionem creſcere poteſt in infinitũ. Ita nihil opus eſt verba Ariſto. peruertere. Quamobrem cautè eſt accipienda propoſitio Auer. 3. phy. 60. apud philoſophum naturalem non dari accretionem in infinitum, quoniam accretio ſignificat profectionem ad formam, quæ terminus eſt. Nam ſi de accretione propriè dicta intelligamus, verè iſtud dicitur; propriè enim accretio eſt animatorum quæ perfectam formam habent. ſin de qualibet accretione intelligeretur, falsò diceretur; & verè eò loco Auer. à Vicomercato reprehenderetur. Ad aliud de continuo dicimus, non eſſe propriam affectionẽ continui, quemadmodum antea explicauimus, vt actu diuidatur, ſed vt illi non repugnet diuiſio. Ergo naturali minimo quà continuum eſt, non repugnat diuiſio, ſed repugnat ex parte formæ, idcircoq; nunquàm actu diuidetur, aut ſi diuidatur, interibit.

Addebas minimum iſtud, ſi ſit homogeneum, diuidi poſſe in partes eiuſdem rationis; ergo vt totum per ſe conſiſtit, ita partes poterunt per ſe conſiſtere. Dico per ſe conſtare eſſe conditionem, quæ non conuenit igni, exempli cauſa, vt ignis tantum eſt, ſed igni cum certa quantitate; quare licet partes ignis ſint eiuſdem rationis cum igne abſolutè ſumpto, non tamen capaces ſunt eius conditionis, quæ conuenit igni cum tanta quantitate, & non cum minore: ita portiones ignis corrumpentur, vniuerſum autem ignis elementum non corrumpetur, quàmuis ſit eiuſdem rationis cum ſuis partibus; quoniam interire conuenit ignĩ ſub tanta quantitate, & non ſub quantitate totius Sphæræ, quæ eſt quaſi ſpecies. Non eſt aũt

verum

verum, partes quantas eſſe priores natura toto: immò quædam ſimul ſunt, quædam autem poſteriores; vt præclarè ab Ariſt.7.Metaph.35.docemur,& à nobis ad aliud inſtitutum oſtendetur. Vltimæ autoritati ex libro de ſenſu, & ſenſili à nobis iam, dum tertiam concluſionem explicaremus ſatisfactum eſt. Oſtendimus enim in heterogeneis eſſe minimum, non tantum actu, ſed poteſtate; in homogeneis autem, quàmuis ſit minimum actu, non tamen eſt poteſtate; ſemper enim conſtat ex ſimilibus partibus. Ergo hoc ſibi volebat Ariſtoteles non inueniri minimum in homogeneis actu,& poteſtate, ſed actu tantum; poteſtate autem diuidi in minora poſſe; quatenus ex ſimilibus conſtant. Atq; hæc, quod ad iſtam quæſtionem pertinet, ſint ſatis. Nam quæ ab aliis de modo, ac tempore, quo iſta minima gignuntur, inculcantur; infrà commodius tractabuntur.

4 *De nomine ſubiecti ex textu decimo, & quomodo forma inſit per ſe materia.*

SVbiecti nomine vocari diximus ſubſtantiam compoſitam; quòd innuit Philoponus dicens ἐν ἑκάστῳ ineſſe materiam & formam, id eſt in vnaquaq; re compoſita. Ariſt. autem 5.phy.7.ſubiectum definit, quod affirmatione declaratur. Ex quo vere Alex. pri. quæſtionum naturalium cap 8.& 17.& 2.lib.de anima cap. 27. dicebat, illud propriè vocari ſubiectum quod actu eſt,& hoc aliquid. Hinc facilè intelligi poteſt, quomodo forma non ſubeat accidentis definitionem, licet poſſit adeſſe,& abeſſe præter materiæ interitum. Nam accidens eſt, quod poteſt abeſſe,& adeſſe ſine interitu ſubiecti.i.rei actu exiſtentis qualis non eſt materia, cui aduenit forma. Hinc etiam intelligitur formas non comprehendi in diuiſione entium facta in categorus cap.3. quod notauit ex Alex. Simplicius 2.phy.com.4. Non ſunt.n.in ſubiecto, quemadmodũ nonnullis videri poſſet; quàmuis ſint in materia,& non tanquàm partes materiæ, ac ſine materia nequeant conſiſtere. Illa enim Ariſtotelis loquutio, ***quod cum in aliquo ſit***, eodem pacto intelligi debet, ac ſi diceret, quod cum in aliquo actu exiſtente ſit; id autem formæ non conuenit. Quod ſi dubites, quoniam Ariſtotelis 2. phyſ. 5. Naturam inquit eſſe, vel ſubiectum, vel in ſubiecto; itaque materiam vocat ſubiectum; formam autem aſſerit eſſe in ſubiecto; monet Simplicius vocem ſubiecti aliquando communius ſumi, vt ſignificet quicquid alteri rei ſubſternitur. Atque omnino in Logica facultate, vbi res pingui quadam Minerua pertractantur, aliud ſubiectum non cognoſcitur, quàm compoſitum: In philoſophia autem ſcimus etiam materiam primam ſubiici formis. Quamobrem ipſemet Ariſtot.7. Meth.44. notat ſubiectum dupliciter dici, uel tanquàm animal affectionibus, ideſt tanquàm compoſitum accidentibus, uel tanquàm materiam actui: clarius etiam 7. Meth. 7. ſubiectum diuiditur in materiam, formam, compoſitum. Itemq; Auerroes hoc loco uocem ſubiecti communius accipiẽs, diſtinguit ſubiectum generationis è ſubiecto alterationis, atq; illud facultate, hoc actu eſſe inquit. Sic igitur formam eſſe in ſubiecto concedemus.

Quomodo forma non ſubeat accidentis definitionem.

Quomodo forma ſit in ſubiecto.

Idem autem Alex. eodem pri.lib.quæſt.naturalium c.26. quæſtionem non contemnendam proponit, quõ forma inſit per ſe materiæ, an pri. an ii. modo. Non.n. videtur ineſſe per ſe primo modo, quoniam eſſet in ſubſtantia materiæ primæ: ſic deſtructa forma deſtrueretur materies, vt deſtructo aĩali, aut rõnis compote, deſtruitur homo: quod tamen perſpicue eſt falsũ; materia.n. æterna manet. Et q̃uis videatur corrumpi quodammodo materies corrupta forma, quoniam corrumpitur relatio,& potentia propinqua ad illam formam; tamen id in ſubiecto ẽt accidentium euenit; ac nihilominus dicitur ſubiectum remanere incolume intereuntibus accidentibus. Dices fortè ineſſe formam materiæ, tanq̃ accidens, quod videtur ſenſiſſe Philoponus in tex.59. 3.phy. inquiens, quàmuis materia ſuſcipiat formas, attamen non per ſe,& in ſubſtantia eius ineſſe, ſed vt accidit illius ſubſtantia. Sic ex Ammonio in categorus cap. de ſubſtantia veteres Philoſophi formas vocabant accidentia materiæ ſubſtantiam autem compoſiti. Verum ita ſentiens errabis. Nam ſi forma eſſet accidens materiæ, ſubſtantia componeretur ex materia & accidente. Subſtantia autem ex ſubſtantiis componitur. Cenſet igitur Alexan. formam ineſſe per ſe materiæ ſecundo modo: quoniam forma materialis per materiam definitur; & quemadmodum in numeris, inquit, non omnis numerus eſt par, aut omnis impar, ſed vel par, vel impar; ita non omnis materia eſt cum hac forma, aut omnis cum illa, ſed omnis tamẽ, vel cum hac, vel cum illa: vtq; numerus mutatione paris in impar non aboletur; aboletur autem par, ſi ex illo fit mutatio, itemq; impar, ſi ex illo mutatio fiat; ità cum materia ex vna forma in aliam mutatur, ipſa remanet incolumis, forma autem illa ex qua fit mutatio, aboletur. Verum aduerſus Alex. multa dici poſſunt: materia & forma ſunt ad aliquid 2. phyſ.26. quæ ſunt ad aliquid, ſunt ſimul natura, vt ipſemet Alex.cap.8. dixerat ſatiſq; patet, omninoq; ſe viciſſim definiunt 6.Top.cap.3. ergo tam in pri. quàm in ii. modo forma ineſſe materiæ videbitur.

Quomodo forma inſit per ſe materia.

Opinio Alex.

Argumenta aduerſus Alexand.

Præterea materia per ſe ipſa eſt igoota 7.Metaph.35.Ergo potius materia definiri per formã, quàm forma per materiam debebit.

Explicatio quæſtionis.

Duplex definitio relatiuorum.

Quo modo dicendi per ſe cõtineantur relatiua.

Vt bic nodus diſſoluatur, notetur primum, quæ ſunt ad aliquid, dupliciter eſſe definita in categoriis cap. proprio: Prima enim definitione illa dicuntur ad aliquid, quæ hoc ipſum quod ſunt, aliorum ſunt; id eſt quæ habent eſſentiam ſuam aliquam ſpectantem tameo aliquid aliud:& à noſtris vocantur relatiua ſecundum dici: ſecunda autem definitione, illa ſunt ad aliquid quorum ipſamet eſſentia,& natura in hoc conſiſtit, vt ad alterum referantur, & à noſtris vocantur relatiua ſecundum eſſe. Materia,& forma, vt paulo poſt copioſè oſtendemus, potius in priore, quàm in poſteriore definitione continentur. Habent enim eſſentiam ſuam aliquam propriam; quàmuis, quòd vtriuſque eſſentia imperfecta quodammodo ſit, vna ſpectet alteram, mutuoque auxilio egeant, vt poſſint conſiſtere. Deinde notetur & illud, dubitatum eſſe ab Auerroe primo poſt. Comm. magno 32. ad quem per ſe inhærendi modum referantur ea, quæ dicuntur ad aliquid, itaque ſtatui ad neutrum referri; quòd ab Ariſtotele quaſi nimis exilia, ac tenuia entia ſint deſpecta. Crediderim tamen ego ad vtrumque poſſe referri, quatenus vnum per alterum definitur; ita vt ſimul ſint in primo, & in ſ. Idcirco enim à M. Tullio vocata ſunt ſub eandem rationem eadeotia. Adde, quæ dicuntur ad aliquid, ooo eſſe ſemper inter ſe paris conditionis, ſed vnum obtioere primas partes. Sic dicebat Ariſtoteles primo pol. cap.3. Seruum oon modo eſſe alterius ſeruum; ſed etiam abſolutè eſſe alterius; Dominum autem eſſe ſerui dominum, non tameo abſolutè eſſe ſerui; ſic particulam non ſolum eſſe totius particulam, ſed eſſe abſolutè totius; totum autem eſſe quidem particulæ totum, ſed non eſſe abſolutè particulæ. Id à Contareno in compendio primæ philoſophiæ oſtenditur in Rege & comite, in Deo,& effectis à Deo. Idem in genere,& ſpecie, patre,& filio, multiſque aliis huiuſmodi ab Ammonio in Porphyrii voces cap. de genere euenire, longa oratione oſteoditur. Sic Achillinus primo de elementis ad finem octaui dubii docebat, duplex eſſe relatiuorum genus; quædam enim cognoſci cum altero, quædam non tantum cum altero, ſed etiam per alterum; quo pacto cauſa & effectum ſe habent. Nam ſimul vnum cum altero cognoſcitur; effectum autem non modo cogooſcitur ſimul cum cauſa, ſed etiam cognoſcitur per ipſam cauſam; quod ipſe ad materiam & formam transfert. Forma enim cognoſcitur ſimul cum materia, non tameo per materiam; materia autem non ſolum cognoſcitur ſimul cum forma, verum etiam per formam. Quare cum primus modus inhærendi per ſe ſit, cum prædicatum eſt cauſa ſubiecti, ſecundus autem cum ſubiectum eſt cauſa prædicati ex Auerroe 2. de anima 67. profectò vbi perfectius relatiuum, ac quod magis inſtar cauſæ obtineat, ſit prædicatum; inerit primo modo; vbi præſtantius relatiuum ſit ſubiectum; huic alterum inerit ſecundo modo. His ita conſtitutis dico materiam primam, quà tota eſt vna numero, vt inquiunt priuatiuè, referri ad formam vniuersè, non autem ad hanc vel illam: omnes enim æquè poteſt ſuſcipere; & per formam vniuersè acceptam cognoſcitur, vt alibi ſuſius exponemus; materia autem propria cuiuſque formæ, vt humanæ, ad propriam formam, humanam ſcilicet refertur, & per eam cognoſcitur. Ita forma eſt ſimpliciter prior materia, quàmuis aliquo etiam modo poſterior, vt docet Achillinus primo de elemeotis ad finem dubii xiii. cauſæ enim ſunt ſibi viciſſim cauſæ. Cæterum materiæ ipſi primæ noo reſpondet vna tantum forma, quæ illius appetitum expleat; infinita enim eſt facultas materiæ, cui infinita forma coouenire oon poteſt: actus enim proprium eſt definire 7.Met.49. vt pulchrè idem Achil. dubio 6. Quare non vnica forma, ſed multæ per ſucceſſionem illius infinitati quodammodo ſatisfaciunt.

Defenſio Alexan.

Hac igitur ratione dicemus ſubſtantiam materiæ eſſe priorem nõ forma abſolutè, ſed formis ſingularibus,& proprias formas ineſſe ſubſtantiæ ipſius materiæ primæ, per ſe ſecundo modo; quoniam, licet materia prima non poſſit ſine forma aut eſſe, aut cognoſci, poteſt tamen ſine hac, vel illa eſſe & cognoſci; hæc autem, vel illa forma non poteſt cognoſci, neque eſſe ſine materia prima. Quare verè dicebat Alex. formas ineſſe materiæ primæ ſecundo modo. Quòd ſi inueniretur forma vna ſatisfaciens ſubſtantiæ ipſius materiæ primæ; profecto potius ineſſet illi primo, quàm ſecundo modo; ſicuti ſpeciali materiæ ſpecialem formam volumus ineſſe potius primo, quàm ſecundo modo. Ergo contrariis argumentis facilè reſpondebimus.

Refutatio argumentorum aduerſus Alexan.

Materia & forma ſunt ad aliquid, ergo ſimul natura; ergo ſeſe viciſſim definiunt. Dico materiam primam referri ad formam vniuersè, & per illam definiri; non autem inuenitur hæc forma vna numero, ſed plures ſunt reuera; quarum quælibet ſeorſum, ſi cum materia prima comparetur, eſt poſterior illa vt diximus. Quòd ſi ſpecialis materia cum ſpeciali forma conferatur, dico ex ſeſe ſe viciſſim cognoſci, & magis materiam per formam, quàm contra, idcircoque formam ineſſe iſti materiæ potius primo, quàm ſecundo modo. Non negamus etiam materiam eſſe per ſe igootam, & cognoſci per formam. Sed

illud tenemus per ſpecialem formam non cognoſci materiam primam,ſed per formam vniuerſè ſumptam;Idcircoque conſtanter affirmamus formam vniuersè ſumptam eſſe priorem materia prima;Hanc autem,vel illam formam, quæ ineſt materiæ per ſucceſsionem continuatam, eſſe poſteriorem ſubſtantia ipſius materiæ.Cæterum rurſus dubitabis: ſecundus enim modus ad accidentia tantum pertinet,ut patet ex Auerr.primo poſt. com. magno xxxi.ergo ſi forma ineſt per ſe ſecundo modo materiæ primæ;profectò erit accidens;ita ſubſtantia componetur ex materia & accidente.Dico,vt antea ex Philopono monuimus, poſſe quodammodo formã vocari accidens materiæ,quoniam in illius eſſentia non ineſt; quomodo in Categoriis ca.de iis,quæ ad aliquid,homo,& bipes,& docile dicuntur eſſe accidentia domini;& ſecundo phy. xxxiii.animal,&homo dicuntur accidentia ſtatuarii.Quemadmodum autem homo eſt verè ſubſtantia,licet accidat domino,ita forma eſt ſubſtantia,licet accidat materiæ. Quare ſubſtantia ex nihilhominus ex ſubſtantiis componetur.Hæc magis intelligentur ex iis,quæ paulò poſt de natura materiæ primæ diſſeremus.

An ſecundus modus dicendi per ſe tantum ad accidentia pertineat.

An forma uocari queat accidens materia.

Cap. tertium.
Tex.Com.11.

His ità conſtitutis,principiò cõſiderandum,utrum aliquid ſit,quod ſimpliciter generetur, & intereat;an propriè quidem nihil,ſemper autem ex aliquo,et aliquid; dico autem vt ex laborante ualens,& laborans ex valente,uel paruum,ex magno, & magnum ex paruo,& reliqua omnia hoc eodem modo.

Antequàm generationis,& interitus naturam ad viuum reſecare poſſemus, & in profundum,vbi ueritas demerſa eſt, penetrare; tollendum impedimentum erat, quod nobis aditum quodammodo obſtruebat,Democriti inquàm ſententia;quæ ſi manſiſſet,nihil aliud eſſe generationem,& interitum cogitare poteramus; quàm congregationem, & ſecretionem; ea autem cogitatio nos à ueritate planè auerſos egiſſet. Nunc autem illa confutata faciliores nos præbebimus ad ueritatis uocem audiendam; idcircoque ad rem ipſam iam aggrediens Ariſtoteles dubitationes primum proponit ad generationis, & interitus naturam verè intelligendam maximè pertinentes,& illas deinde diſſoluit.In rebus enim tractandis à dubitationibus incipiendum eſſe,pulchrè ad initium iii.Metaph.Ariſtoteles monebat;quòd,niſi quibus vinculis conſtringamur,ſciamus;vt ab illis nos vindicemus operam daturi non ſimus. Prima autem dubitatio ad primam ſuapte natura quæſtionem pertinet,vtrum ſcilicet ſit generatio & interitus ſimplex,nec ne;idem enim hoc dictu eſt, ac ſi dicas quemadmodum Ariſtoteles, ***Vtrum aliquid ſit quod ſimpliciter generetur; & intereat,*** quemadmodum etiam non refert ſiue quæras,an ſit Eclypſis,ſiue an Luna eclypſim patiatur; qua de re in quæſtionibus. Simpliciter autem& proprie aliquid generari uel interire dicimus,eum abſolutè proferimus,hoc oritur, hoc interit. Dicimus autem hoc fieri aliquid,eum ſubiectum manens admittit aliquod accidens; ut cum dicimus hominem fieri ſanum. Notandum tamen eſt,iſtam uocem ***τί***, id eſt aliquid,interdũ pro ſubiecto accipi, interdum pro prædicato. Cum accipitur pro ſubiecto, commune quiddam eſt,& intelligi poteſt etiam de ſubſtantia.Sic proponitur quæſtio, ***utrum aliquid ſit,quod ſimpliciter fiat.*** Cum autem accipitur pro prædicato,tunc accidentibus tantum conuenit; ita dicimus,***fieri aliquid ex aliquo*** hominem ſcilicet fieri ex laborante ualidum, ex ualido laborantem,paruum ex magno, magnum ex paruo. Ita etiam ſecundo poſt. analy. dicitur quæſtionẽ an ſit ſimpliciter,eſſe huiuſmodi,An terra,an Luna ſit; quæri autem in ſit aliquid,cum additur prædicatum,an terra ſit in medio, an Luna ſit obſcurata, ***& reliqua omnia hoc eodem modo,*** id eſt omnium cæterarum rerum nulla ſimpliciter fiat, ſed tantum fiat aliquid ex aliquo, id eſt exuens unum accidens, induat alterum. Proponitur igitur quæſtio, utrum ſit generatio propria; an omnis mutatio ſit alteratio quædam;omninoque in accidentibus uerſetur,non in ſubſtantia; cur autem de iſto dubitemus,hoc in cauſa eſt.

Nam ſi ſimpliciter generatio erit, ſimpliciter vtiq; factum fuerit ex non ente: quamobrem verum eſſet dicere,ineſſe quibusdam ipſum non ens; aliqua enim generatio ex non ente aliquo,vt ex non candido,uel non pulchro; ſimplex verò,ex non ente ſimpliciter.

Hæc, inquam, ratio eſt,ex qua non nemo probabiliter afferat,non eſſe generationem ſimpliciter;

pliciter; nam ſi eſſet generatio ſimpliciter; eſſet ex non ente ſimpliciter; ſed hoc nefas eſt; ergo, & illud, ex quo ſequitur. Connexum explicatur; nam quemadmodum cum res fit aliquid, fit ex non ente aliquo, ut homo cum fit candidus, fit ex non candido, & cum pulcher, fit ex non pulchro; ità cum fit ens ſimpliciter, fiet ex non ente ſimpliciter; ita enim unumquodque ex propria negatione fiet, candidum ex non candido, honeſtum ex non honeſto, ſimpliciter ens ex ſimpliciter non ente: hoc autem nefas eſt: uerè enim dici poſſet *ineſſe quibuſdam ipſum non ens*, id eſt reperiri in aliquibus rebus ipſum non ens ſimpliciter: idem autē dictu eſt, ac non ens ſimpliciter conſiſtere, atque eſſe in rerum natura; quod abſurdius eſt, quàm ut in eo exponendo longior ponatur oratio; uerumtamen id quod dicimus, magis patebit procedente diſputatione: idcirco adiunget Ariſtoteles uerba quæ audietis: eloquutioni iſti ὑπάρχει τισὶ τὸ μὴ ὄν eſt ſimilis illa, qua utitur pri. phy. 27. οὐδὲ συμβιβάζειν αὐτοῖς οἷόν τε τὸ ὄν id eſt non pōt in ipſo reperiri natura entis. Illud etiā animaduerti à vobis uelim, licet in hac tota tractatione uoces iſtas γένεσίς τις, φθορά τις, id eſt generatio quædam, interitus quidam, ità interpretati ſimus, ac uerè ſine dubio, ut non ſimplex, & abſoluta generatio, ſed cum quadam adiunctione generatio, itemque interitus ſignificetur; tamen interdum apud Ariſtotelem iſtam uocem τὶ & τὶς ſignificare attributionem eſſentialem, ut cum genus attribuitur ſpeciei; quod obſeruauit Ammonius in librum de interpretatione; ubi agit de notis iſtis, omnis, nullus, quidam, & Euſtratius in vi. Ethic. cap. pri. Solet enim ita dicere Ariſtoteles, prudentiā eſſe uirtutem quandam id eſt eſſe ſpeciem uirtutis. At 4. phy. cviii. de numero loquens iſtas uoces ἁπλῶς & τὶς eadem notione uſurpat, qua nunc, atque alibi ſæpe.

Ipſum autem, ſimpliciter, vel primum ſignificat ſecundum vnamquamq; categoriam entis, vel ipſummet vniuerſale, & omnia continens; ſi quidem igitur primum; generatio ſubſtantiæ erit ex non ſubſtantia; cui autem non ineſt ſubſtantia, neque hoc; manifeſtum, quòd neque aliarum categoriarum vlla; puta tu neque quale, neque quantum, neque illud, quod vbi dicimus; ſeparabiles enim eſſent affectiones à ſubſtantijs; ſin autem non ens omnino; negatio erit omnium vniuersè; quamobrem ex nihilo neceſſe fieri quod fit.

Accepit hucuſque iſtam dictionem *ſimpliciter*, ut ſignificat idem quod abſolutè; nunc autem paulò communius, & fuſius ſumit, ut dubitatio melius explicetur. Accipiamus igitur uocem iſtam *ſimpliciter*, ut ſignificat uniuersè & generatim: ſunt autem decem ſumma genera; quorum tamen poteſt quodammodo dici genus, aut certè communius quiddam, ipſum Ens; quamobrem iſta etiam uox *ſimpliciter*, aliquando ſignificabit primum & ſummum genus in unaquaque categoria; aliquando autem illud communius atque omnia ambiens, ipſum ſcilicet ens; ſic ſimpliciter non ens, uel ſignificabit id, quod excludit illud ipſum ens uniuersè ſumptum, uel ſignificabit id, quod excludit unum aliquod ex illis decem ſummis generibus. Hoc ſecundo ſenſu ſi candidum fiat ex non candido, non diceretur fieri ex non ente ſimpliciter, quoniam cum dico non candidum, dictione illa *non* minimè excludo ipſum ſummum genus, qualitatem ſcilicet ipſam, ſed certam tantum illius ſpeciem, nempè candorem; quòd ſi dicerem candidum fieri ex non quali, tunc dici poſſet iſto ſecundo ſenſu fieri ex non ente ſimpliciter. Transferamus id ad ſubſtantiam, in qua magis propriè iſta uox *ſimpliciter* uſurpatur. Cum dicimus ſubſtantiam aliquam, puta tu hominem uel equum fieri ex non ente ſimpliciter, intelligi id duobus modis poteſt, uel eſſe factam ex non ſubſtantia (ſic excludo ſummum ipſum genus) uel ex non ente omnino, & ſic excludimus illud ipſum communius ens, & omnia cōtinens. *Si quid eſt igitur primum*, id eſt ſi primo modo intelligatur, ita ut generatio ſubſtantiæ fit ex non ſubſtantia; ſequetur, aut ſubſtantiam fieri ex nihilo, aut affectiones, & accidentia ſeparari poſſe à ſubſtantia. Quòd alterutrum ſequatur, probo. Nam ſi ponas, quomodo uerè ponendum eſt, *cui non ineſt ſubſtantia*, de quo ſubſtantia prædicari non poteſt, quodq; ſubſtantia non eſt *neq; hoc*, quodq; non eſt hoc aliquid *non ineſſe etiam aliarum categoriarum ullam*, id eſt neque etiam quantum, neque quale, neque ad aliquid, neque ubi eſſe; quoniam ſcilicet accidentia ſine ſubiecto, & ſubſtantia conſiſtere nequeunt; certè idem dictu erit fieri ex non ſubſtantia, atque fieri ex nihilo. Quod enim non eſt ſubſtantia, non poteſt ullum a-

lud

liud accidens habere: quod autem neque ſubſtantia eſt,neque accidens; certè nihil eſt. Sin autem aſſeras illud,quod dicimus eſſe non ſubſtantiam,poſſe contineri in aliqua alia categoria,certè *affectiones ſeparabiles eſſent à ſubiectis*, accidentia per ſe conſiſtere poſſent, & ſine ſubſtantia; quod naturæ accidentis maximè repugnat, *Sin autem non ens omnino*. Quod ſi ſimpliciter non ens illud intelligas,quod excludit ens illud omnia continens, & ſubſtantiam & accidentia,& eſt negatio omnium uniuersè; profecto non eſt dubitandum; quin neceſſe ſit,quod fit, fieri ex nihilo; quod quidem omnes Philoſophi reſugerunt; ex quo Lucretius in primo libro.

Nam ſi de nihilo fierent,ex omnibus rebus
Omne genus naſci poſſet,nil ſemine egeret:
E mare primum homines,è terra poſſet oriri
Squammigerum genus,et uolucres,erumpere cœlo
Armenta,atque aliæ pecudes,genus omne ferarum
Incerto partu culta,ac deſerta tenerent,
Nec fructus ijdem arboribus conſtare ſolerent,
Sed mutarentur,ferre omnes omnia poſſent.
Quippe ubi non eſſent genitalia corpora cuiq;
Qui poſſet mater rebus conſiſtere certa?
At nunc ſeminibus quia certis quaq; creantur,
Inde enaſcitur,atque oras in luminis exit,
Materies ubi ineſt cuiusq;,& corpora prima.

De his quidem igitur in alÿs ſermonibus dubitatum eſt, & copioſius conſtitutum. Breuiter autem nunc etiam dicendum, modo quodam ex non ente ſimpliciter fieri,alio autem modo ex ente ſemper. Neceſſe enim eſt, cum ens dicatur utroq; modo, praexiſtere illud, quod eſt poteſtate quidem ens, actu autem non ens.

In ſuum locum reſtitutis græcæ ſcripturæ interpunctionibus poſtrema hæc uerba, quæ antea ualde erant obſcura,nunc planiſſima meo quidem iudicio ſunt. Non eſt igitur, inquit Ariſtoteles,cur in propoſita dubitatione ſoluenda diutius immoremur: acta enim ageremus quandoquidem primo phy. tota res abunde eſt explicata,& conſtitutum,quid ſentiendum nobis ſit. Docuimus enim eo loco dupliciter ex aliquo res fieri; uno quidem modo per ſe, altero autem per accidens; per ſe enim fiunt ex materia prima, quæ eſt ens poteſtate imperfectum & inchoatum,minimè autem integrè,& abſolute ens. Per accidens uerò fiunt ex ente ſimpliciter,& abſolutè; quatenus materia ſemper habet aliquam formam adiunctam;atque ita fit ignis ex aere,aer ex aqua. Quando igitur hæc,unde omnis iſta quæſtio profligatur,copioſe ſunt explicata; ſatis in præſenti erit breuiter explicationis ſummam colligere, atque ita ſtatuere ſubſtantias *modo quodam ex non ente ſimpliciter fieri*,id eſt per ſe fieri ex materia prima, quæ non eſt ens ſimpliciter, & actu,*alio autem modo ex ente ſemper* alio autem modo,id eſt per accidens fieri ſemper ex ente,quatenus materia,ex qua res fiunt ſemper actu habet aliquã formam; per quam actu conſiſtit. Verum iſtud clarius non exponitur, ut relinquatur aditus ſequenti dubitationi;ac tantum illud ſtatuitur res fieri ex ente poteſtate,& non actu;quod quidem neceſſariò præexiſtat ante generationem.

Verum, quod conſtitutis etiam his admirabilem dubitationem habet,rurſus retractandum eſt; quomodo ſit ſimplex gene

ratio,

ratio,ſiue ex ente poteſtate ſit, ſiue aliter quomodocunque. Dubitauerit enim quiſpiam,utrum ſit generatio ſubſtantiæ,et huiuſce,ſed non talis,& tanti,& illius,quod ubi appellamus. Tex.Com. 12. *Eodem autem modo,& de interitu;nam ſi quidpiam ſit, manifeſtum,quòd erit ſubſtantia quædam poteſtate,actu autem minimè,ex qua generatio exiſtet, & in quam neceſſe eſt mutari, quod interit.Vtrum igitur huic inerit aliquod ex alijs actu? dico autem hoc modo;utrum quod poteſtate tantum eſt hoc, et ens,ſimpliciter autem neq; hoc neq; ens,erit quantum, uel quale,uel ubi?Nam ſi nihil,ſed omnia poteſtate;ſequetur,& hoc pacto non ens eſſe ſeparabile,illudq́ præterea,quod ij qui primi philoſophiam tractarunt,maximè horruerunt,ex nulla re præexiſtente fieri:ſin autem hoc aliquid quidem eſſe & ſubſtantiã non conueniet,ſed tamen aliquid ex ijs,quæ diximus;erunt, ut diximus,affectiones ſeparabiles à ſubſtantijs.*

Poſuimus ad priorem dubitationem tollendam,ſubſtantias fieri ex ente poteſtate;cæterum hoc poſito non ſatis adhuc uidetur conſtitutum,utrum poſſit eſſe generatio ſubſtantiæ *& huiuſce*,id eſt quæ ſubſtantia uerè eſt hoc aliquid,& per ſe conſiſtit ,ità ut propriè generatio ſit ſubſtantiæ,*ſed non talis & tanti,& illius quod ubi appellamus*,non autem accidentium, quæ in qualitate,& quantitate,& ubi, & aliis categoriis continentur : Itemq́ue utrùm interitus propriè ſit ſubſtantiæ,aliorum autem minimè. Cur autem non ſatis uideatur iſtud conſtitutum,exoriens dubitatio facit, grauiſſima illa quidem,&admirabilis.Summa argumentationis, qua dubitatio proponitur, eſt hæc.Si generatio exiſtit ex ſubſtantia non actu, ſed poteſtate, id eſt ex materia prima, quemadmodum anteà poſuimus ; hæc ſubſtantia poteſtate aut habet actu aliquid ex aliis categoriis,ita ut ſit actu quantum,uel quale,vel in loco ; uel nihil omnino actu habet; ſi nihil omnino habet actu , & tamen ex ea exiſtit generatio ; ergo poterit hoc , quod nihil actu eſt,conſiſtere,& in rerum natura locum habere; fientque res ex eo, quod antea nihil erat; id quod maximè uitauerunt tanquàm ſcopulum ueteres philoſophi; ſin eſt quidem poteſtate ſubſtantia,actu autem habet aliquod accidens,iam accidentia ſine ſubſtantia poterunt conſiſtere ; illa enim nondum actu eſt ; hæc autem iam actu: ſed ſumamus in manus verba Ariſtotelis ; *Nam ſi quidpiam ſit*, ſi quidpiam uerè & propriè generatur ; manifeſtum, quòd ſit,ut diximus,ex huiuſmodi quadam natura; quæ eſt *ſubſtantia quædam poteſtate*: poteſtate tantum,idcircoque planè imperfecta (illa enim uoce *quædam* defectionem, & inopiam quandam ſignificari ſupra notauimus) ex qua,inquam, ſubſtantia imperfecta *exiſtit generatio*, gignitur uera & integra ſubſtantia,& in quam abire neceſſe eſt,quæcunque intereunt. Vtrum igitur huic naturæ,quæ poteſtate eſt *hoc*,id eſt ſubſtantia,& ens,*ſimpliciter autem*,actu autẽ, & propriè , neque hoc, neque ens *inerit aliquid actu ex aliis*? poterit attribui aliquid ex iis, quæ continentur in categoriis accidentium ita ut iſta natura,quæ actu eſt non ſubſtantia, & non ens,ſit actu quantum uel quale uel in loco ? an potius (hoc enim ſecundum membrum facilè expletur ex vi dictionis illius *utrum*) nihil etiam ex aliis categoriis illi actu inerit ? Si nihil actu,ſed omnia poteſtate; ſequetur,*& hoc pacto non ens*,id eſt nihil actu habens *eſſe ſeparabile*,poſſe per ſe ipſum conſiſtere; illudque præterea ſequetur , quod omnes ueteres philoſophi maximè horruerunt,*ex re præexiſtente nulla fieri*, res generari ex eo, quod nihil actu erat. Ita ex nihilo res fient: longe ſecus interpretatur Philoponus,ſed aut errat, aut alia ſcriptura uſus eſt. *Sin autem neque hoc aliquid,neque ſubſtantia,ſed inerit tamen aliquid ex ijs,quæ diximus*; Sin autem uerius putes illi,quod neque actu eſt ſubſtantia,neque hoc aliquid (atque hæc iſtorum uerborum repetitio habet uim,& pondus quoddam) ineſſe aliquid ex aliis categoriis,ità ut ſit uel quantum, uel quale, uel faciens,uel perpetiens , ſequetur illud abſurdum, de quo ante admonuimus, ut accidentia ſine ſubſtantia conſiſtere queant : erunt enim accidentia

dentis actu; cum nondum ſubſtant à actu ſit, ſed tantum poteſtate.

De his igitur, quantum licet explicandum, et quæ nam cauſa, cur generatio ſemper ſit, tum ſimplex, tum quæ ſecundum partem. Tex.Com.13.

Afferemus, inquit, quæ ad hanc difficultatem explicandam neceſſaria ſunt, ſuperuacua, aut quæ aliis locis ſunt pertractata, omittentes. Tenet autem inſtitutum ſuum Ariſt. ut propoſitæ dubitationi aliam annectat, & ex iſtius diſſolutione priorem etiam explicet: quare nunc iſtam alteram quæſtionem proponit, ecquid cauſæ ſit, *cur generatio ſemper ſit*, cur aſſiduè aliquid oriatur, & item intereat, *& ſimplex*, id eſt in ſubſtantiis; & perpetua item fit generatio, *quæ ſecundum partem*, quæ in accidentibus verſatur. Quæ .n. mutantur in accidentibus, non fiunt ſimpliciter, ſed fiunt ſecundum partem. Cum enim homo ex candore in nigredinem mutatur, non dicimus homo fit, ſed homo fit candidus. Ita 2. poſt. cap. 2. iſtiuſmodi quæſtiones dicuntur ſecundum partem, An Luna ſit obſcurata, an Terra ſit in medio; illæ autem ſimpliciter, an Luna ſit, an Terra ſit. Habent iſta verba, *ſimplex, & quæ ſecundum partem* aliam forte interpretationem, de qua infra commodius dicemus.

Cum autem una quidem cauſa ſit, unde dicimus eſſe principium motus, una autem materies; de hac ipſa cauſa agendum eſt. De illa enim dictum eſt antea in ſermonibus de motu; quòd hoc quidem eſt immobile in omne tempus, illud autem ſemper motum. Horum uerò, de immobili quidē principio proſequi tractationē, primæ philoſophiæ eſt; de altero uero, quod reliqua mouet, propterea quòd ipſum continenter mouetur, poſterius ſtatuendum; quæ nam huiuſmodi eorum, quæ ſingulatim dicuntur, cauſa ſit. Tex.Com.14. *Nunc autem eam, quæ in ſpecie materiæ ponitur, cauſam proſequamur, ob quam generatio, & interitus nunquàm deſerunt naturam. Forte enim ſi hoc perſpicuum fiat, illud quoque ſimul explicabitur, de quo modò dubitabamus; quid de ſimplici generatione, & interitu ſit aſſerendum.* Tex.Com.15.

Propoſitæ poſtremo loco quæſtionis, ecquid cauſæ ſit, cur generatio nunquàm deficiat, duplex explicatio afferri poteſt; vna ducta à cauſa effectrice; altera autem à materia. Nos hoc tempore ſecunda tantum vtemur. Nam de illa altera alibi aut eſt actum, aut agendum. Cum enim effectrix cauſa, quam ſolemus definire principium vnde motus, rurſus duplex ſit; altera quidem omnis motionis ipſa quidem expers, verum cæteris rebus omnibus motum, & vitam præbens, mens ſcilicet ab omni concretione materiæ liberata; altera verò, quæ perpetuò mota mouet reliqua, nimirum cœlum; duplex hæc cauſa *in ſermonibus de motu*, id eſt in 8. libro phyſic. (ex illis enim octo, tres poſtremi ſpeciatim motui ſunt deſtinati) aut tacta, aut expoſita eſt. Prima quidem tacta, ſecunda autem ſatis cumulatè expoſita. Agetur autem plenè, & fusè de illa perfectiſſima in prima philoſophia, quæ nihil aliud, quàm Theologia eſt; atque hoc ſanè nomine nunc Philoponus vtitur. Quod autem in alterius cauſæ expoſitione deſiderari poterat, ad finem horum librorum reponetur, explicando ſcilicet, quomodo cœlum ſit cauſa *eorum quæ ſingulatim dicuntur*, id eſt continuatæ ſucceſſionis ſingularium per ſe caducorum; qua ſucceſſione ſpecies rerum inuiolatæ conſeruantur. Nunc igitur quemadmodum dicebamus, ſatis ſit eam afferre cauſam, *quæ in ſpecie materia ponitur*, id eſt in genere materiæ, nomen enim ſpeciei loco generis vult poſitum Philoponus; quo etiam pacto voluit Alex. poſitum eſſe in libro de ſenſu & ſenſili cap. de odore. Continet .n. materia tanquàm genus ſub ſe tùm eam, quæ ſubiicitur ſubſtantiæ, tùm quodcunq; illud eſt, quod accidentibus ſubſternitur: hanc quidem eſſe cauſam videbimus, cur interitus, & generatio *nunquàm deſerat naturam*, id eſt aſſidue locum habeat in rerum natura.

Hac igitur quæſtione explicata ad generationis perpetuitatem attinente, explicabitur etiam prius propoſita quæſtio; quo pacto ſimplex interitus, & generatio exiſtat ex eo, quod eſt ens poteſtate.

Tex.Com.16. *Non caret autem iuſta dubitatione, Ecquid cauſa ſit, cur continuetur generatio; ſi quidem, quod interit, abit in non ens; non ens autem nihil eſt; neque enim quid, neque quale, neque quantum, neque ubi ipſum non ens: ergo ſi ſemper aliquod entium recedit; cur non iampridem conſumptum eſt, & inane ipſum uniuerſum? Si quidem finitum eſt id, ex quo fit unumquodque eorum, quæ fiunt; non enim, quòd infinitum ſit id, ex quo fit, non deficit: hoc enim nefas; actu enim nullum eſt infinitum; poteſtate autem ad ipſam diuiſionem; quamobrē oportebat hāc ſolam eſſe, quæ minimè deficeret; eò quòd ſemper aliquid fieret minus; nunc autem iſtud non cernimus.*

Propoſuit quæſtionem, deindè oſtendit, qua ratione eſſet explicanda, vt reliquarum etiam quæſtionum explicationi inſeruiret, afferendo nimirum cauſam ex genere materiei: nunc ea de re differere incipiens, quæſtio inquit à nobis poſtremo loco propoſita non leuis eſt, ſed planè digna, quæ à nobis pertractetur: adeſt enim validum argumentum, quo quis probare poſſet debuiſſe iam deficere ipſam generationem, tantum abeſſe vt perpetua eſſe queat: eſt autem argumentum huiuſmodi. Si totum ipſum ens corruptum eſſe debet, certè generatio defecerit oportet; ſed vniuerſum ipſum ens iam pridem corruptum eſſe debet; ergo iam generatio defecerit oportet: connexum ſatis patet ex illo communi omnium philoſophorum dogmate; ex nihilo nihil fieri, ſed ſemper ex aliquo ente: quare ſi iàm vniuerſum ens eſt conſumptū, certè non remanet aliquid, ex quo generatio poſſit exiſtere. Aſſumptum explicatur. Si ex vniuerſo ente quotidie aliquid deceſſit; certe iam conſumptum, & inane redditum ſit oportet; ſed quotidie ex vniuerſo ente aliquid deceſſit; ergo iam conſumptum, & inane redditum ſit oportet. Connexum poſtea declarabitur; aſſumptum autem ex eo verum eſſe intelligitur, quòd aliquid quotidie interit; quod autem interit, abit in non ens (interitus enim nihil aliud eſt, quàm mutatio ex ente ad non ens) non ens autem eſt nihil, quare cum loco entis ſuccedat nihil; certè quotidie de ipſo ente aliquid detractum eſt, & redditum minus; quod autem non ens ſit nihilum, ità probamus; quod non eſt quid, id eſt ſubſtantia (ita enim ſolere ab Ariſtotele vocari ſubſtantiam clariſſimum eſt) neque quale, neque quantum, neq; vbi, neque, ſupple tu, vllius alterius categoriæ accidens; illud certè eſt nihil; quod non eſt ens, certè neque eſt ſubſtantia, neque quale, neque quantum, neque aliud accidens; ergo nihil eſt. Connexum autem, quod hucuſque explicandum diſtulimus, videlicet, ſi ex vniuerſo ente quotidie aliquid deceſſit, iam conſumptum eſſe debere, & inane redditum, indè verum eſſe intelligitur, quòd vniuerſum eſt actu finitum: omne autem actu finitum conſumitur, ſi de illo quotidie aliquid detrahas pri. phyſi. 37. Non enim ita reſpondeas, eòquòd infinitum ſit illud ens, ex quo reliqua fiant, generationem non deficere, ſed perpetuam eſſe, ſiquidem iam à nobis & 3. phyſic. & primo de cœlo abundè oſtenſum eſt, nullum eſſe actu infinitum, ſed tantum ***poteſtate ad diuiſionem***, id eſt continuum quod in infinitum diuidi queat: quamobrem ***hanc ſolam***, id eſt poteſtatem ad diuiſionem fortaſſe nunquàm deficere mirandum non erat; cum ſemper ipſum continuum fieret minus, ***nunc autem hoc non cernimus*** non videmus interire res eòquòd diuidantur in minores, omninoque vniuerſum decreſcere. Ergo vix apparet, qui propoſitæ dubitationi occurri poſſit: huic autem argumentationi ſimilis illa fuit, qua Plato in Phædone cōfici putauit animantes ex mortuis rurſus ad vitam reuocari. Petrus Gherardus, quem ego iuuenem ob excellens ingenium, ſummam eruditionem, modeſtiſſimos mores vnicè diligo, putat legendum ***ταυτὸν εἶναι μόνον*** atquè ex hac lectione pulcherrimam ſententiam elicit, quam ipſe alibi explicabit.

Nunquid

Nunquid igitur, eò quòd unius interitus, ſit alterius generatio, & generatio unius, interitus alterius, nūquàm deficere mutationem neceſſe eſt? quòd igitur generatio et interitus ſimiliter ſit in entium unoquoque, hanc putandum eſt omnibus eſſe veram cauſam.

Quamuis inquit allata argumentatio valde nos dubitare, atq; hæſitare cogat; tamen non difficulter fortaſſe illam refellemus, ſi ità ſtatuamus, vnius generationem eſſe alterius interitū, & vnius interitum alterius generationem; quod veriſſimum eſſe cernimus. Cum.n. aqua interit, fit aer; cum interit aer, fit aqua, aut ignis. Ita non quæ corrumpuntur, abeunt in non ens, & nihilum; quæ totius dubitationis origo erat, ſed abeunt in aliud ens; Forma ſcilicet aeris ſuccedit aquæ, & formā aquæ rurſus aeri: Ex quo prior etiam dubitatio ſedatur, quomodo, inquam, res ex ente poteſtate fieri poſſent; quod enim erat poteſtate ens, nullo pacto conſiſtere poſſe videbatur; Sedatur autem iſto iam probè fixo, ac ſtabilito; quod materia ſemper aliquam formam gerit, & per illam actu eſt; gerit autem ſemper aliquam, quoniam vnius interitus eſt generatio alterius. Ita enim quod fit, fit quidem per ſe ex ente poteſtate, ſcilicet materia prima, in qua inerat poteſtate; ſed per accidens fit ex ente actu; quatenus materies ſemper habet adiunctam formam. Prior autem forma non quidem cauſa eſt, cur oriatur ſuccedens forma; ſed tantum fulcit, atq; continet materiam; ita vt illa in rerum vniuerſitate conſiſtere queat. *Quod igitur generatio & interitus ſimiliter ſit in entium unoquoq;*, quòd generatio, & interitus eodem pacto perpetua ſint, ac nunquam deficiant in ſingulis rerum inferiorum, caducarumq. ſpeciebus, ***hanc putandum eſt eſſe omnibus veram cauſam*** hanc perennem ſucceſſionem generationis, & interitus, vt generatio vnius ſit interitus alterius, & contra vnius interitus generatio alterius, exiſtimare debemus eſſe veram cauſam omnibus rerum caducarum ſpeciebus, tam earum, quæ ſimpliciter, quàm earum, quæ ſecundum partem gignuntur, & intereunt; ad quam differentiam exponendam iam accedimus.

Tex.Com.18.

Ecquid autem cauſa ſit, cur hæc quidem ſimpliciter fieri dicantur, & interire, illa autem non ſimpliciter, rurſus conſiderandum; ſi quidem pariter eſt generatio quidem huius, interitus autem illius, et interitus quidem huius, generatio autem illius. Explicari autem hoc aliqua ratione poſtulat: dicimus. n. quòd interit nunc ſimpliciter, & non ſolum hoc; & hæc quidem generatio ſimpliciter, hic autem interitus; hoc autem fit quidem aliquid, minimè autem ſimpliciter fit. Dicimus enim addiſcentē fieri quidem ſcientem, fieri autem ſimpliciter minimè.

Explicanda, inquit, iſthæc varietas eſt, cur aliqua dicantur fieri, & interire ſimpliciter; aliqua autem non ſimpliciter. Nam ex præcedentis quæſtionis diſſolutione facilè nobis in mentem venire poſſet, iſti varietati locum non eſſe: nam ſi omnium rerum parem eſſe conditionem ſtatuimus, vt generatio vnius ſit interitus alterius, & contrà; certè aut omnia ſimpliciter fieri, & interire, aut omnia non ſimpliciter ſtatuendum etiam fuit. ***Nam ſi pariter eſt generatio quidem huius, interitus verò illius, & interitus quidem huius, generatio autem illius***, ſi eodem pacto ignis, exempli cauſa, generatio, eſt interitus aquæ, & generatio aquæ, eſt interitus ignis; eodem etiam pacto vtraque mutatio ſimplex generatio, & interitus, aut vtraque non ſimplex dicenda eſt. Explicari igitur hoc ***aliqua ratione poſtulat***, id eſt diſtinctione, & animaduerſione quadam: communi enim loquendi conſuetudini plurimum tribuendum eſt: communis autem loquendi conſuetudo hanc differentiam induxit: quædam enim dicimus interire ſimpliciter, ***& non ſolum hoc***, non ſolum hoc deſinere eſſe hoc, & corrumpi aliqua ex parte, vt cum dicimus, hominem deſinere eſſe muſicum, (tunc enim corrumpitur non ſimpliciter, ſed tantum *hoc*; id eſt ex parte muſicæ) ſed etiam ſimpliciter deſinere eſſe, & corrumpi, ***& hæc quidem generatio ſimpliciter; hic autem interitus*** in iis rebus quæ iſto modo ſimpliciter, & non tantum hoc fiunt, generationis ſimpliciter nomine vti-

mur, & in iis, quæ abſolutè intereunt, nomine interitus ſimpliciter, *hoc autem fit quidem aliquid, ſed minimè ſimpliciter fit*, contra autem dicimus, *hoc*, id eſt ſubſtantiam aliquam fieri nō ſimpliciter, *ſed aliquid*, id eſt per mutationem adipiſcī aliquid; atq; omnino addimus prædicatum, dicentes hoc fit hóc; quod in accidentibus perſpicuè patet; dicimus enim eum qui diſcit, id eſt hominem fieri ſcientem, non autem dicimus, hominem cum diſcit, ſimpliciter fieri; verum & in ſubſtantiis locum habet. Nam cum aqua abit in aerem; dicere ſolemus aquam interire, nulla ſæpe geniti aeris mentione facta; aut ſi eius mentionem facimus, non dicimus abſolutè aerem gigni, ſed hoc fieri hoc, id eſt aquam fieri aerem. Contra autem, cum aer vertitur in aquam, & pluit; dicimus abſolutè oriri aquam, nulla intereuntis aeris mentione facta: aut ſi facimus; non dicimus abſolutè aerem interire, ſed hoc abire in hoc, id eſt aerem conuerti in aquam: ergo iſtius in loquendo varietatis quæ omnino ratione carere non poteſt, aliqua ratio eſt afferenda; ad quod in ſequentibus verbis aggredietur. Animaduertendum illud eſt, quemadmodum ſupra notauimus vocem illam τὸ interdum pro ſubiecto accipi, & tunc ſubſtantiis præcipuè conuenire, interdum loco prædicati ſumi, & ſignificare accidentia, ita vocem iſtā τόδε nōnunquàm tanquam ſubiectum proferri, & ſignificare ſubſtantiam; quo ſenſu, & antea accepta eſt, & nunc in illis verbis accipitur, *hoc autem quidem aliquid*; nonnunquam verò loco prædicati accipi, vt in iſtis verbis à nobis proximè explanatis, *quòd interit nunc ſimpliciter, & non ſolum hoc*.

Quemadmodum igitur ſæpe diſtinguimus, dicimusq́, hæc quidem ſignificare hoc aliquid, illa autem minimè; hinc euenit id, de quo quæritur. Intereſt enim in quæ mutetur, quod mutatur; quemadmodum fortè ipſa quidem ad ignem uia generatio ſimplex, interitus autem alicuius, vt terræ; generatio autem terræ, generatio quædam, minimè autem ſimpliciter generatio, interitus autem ſimpliciter, vt ignis; quemadmodum Parmenides ait, duo eſſe affirmans, vnum ens, alterum non ens, ignem & terram.

Triplicem iſtius propoſitæ in loquendo varietatis rationem eſt allaturus Ariſtoteles; atq; omnes tres in iis rebus locum habent, quæ viciſſim in ſe conuertuntur, & quarum vnius generatio eſt interitus alterius; hæ enim nobis dubitandi occaſionem præbuerunt; omneſque iſtius varietatis rationes pendent ab vno principio, non tamen ab omnibus benè intellecto. Principium eſt illud; Nonnulla ſignificare hoc aliquid, & abſolutè eſſe entia; Nonnulla autem minimè ſignificare hoc aliquid, neq; eſſe ſimpliciter entia; quomodo ſubſtantias ab accidentibus differre in Metaphyſicis docuimus. Quare ſi in iis etiam rebus, quæ in ſe viciſſim mutantur, iſthæc differentia locum habebit; vt aliquæ quidem ſint verè hoc aliquid, aliquæ autem, ſi cum illis conferantur, propter ſuam vtilitatem vix videantur eſſe hoc aliquid, aut ne vix quidem; profectò nobiliores illæ, vt verè, & ſimpliciter ſunt entia; ità cum orientur, ſimplex generatio erit; cum interibunt, ſimplex interitus; viliores autem hæ, & ignobiliores, vt vilia entia ſunt; ità in ipſis erit generatio & interitus non ſimplex, & abſolutus, ſed alicuius. Parmenides igitur putans ignem eſſe ens, terram non ens, facilè generationem ſimplicem, & interitum à non ſimplici diſtinguebat. Nam cum ignis, id eſt ens ex terra, id eſt ex non ente oriebatur; erat generatio ſimplex, interitus autem alicuius id eſt terræ. Contrà, ſi ex igne terra oriretur; erat interitus ſimplex, generatio autem alicuius, id eſt terræ: atq; hic primus modus diſtinguendi, eſt penes ens, & non ens, non tamen verus, quoniam nulla ſubſtantia eſt non ens, terraq; perſpicuè eſt ſubſtantia. Secundus modus Ariſt. eſt, qui collatione quadam putat perfectiorem ſubſtantiam poſſe vocari magis ſpeciem, & ens; ac minus perfectam poſſe vocari priuationem quodammodo, & non ens: atq; ità verè & commodiſſime diſtinguit generationem & interitum ſimplicem à non ſimplici. vulgus autem, qui tertius modus eſt, putat, quod ſentitur, eſſe ens; quod non ſentitur, non ens; & ex eodem principio diſtinguit; *quemadmodum igitur ſæpè diſtinguimus dicimusq́*; & 7. metaphy. & alibi ſæpe oſtenſum eſt, *hæc quidem ſignificare hoc aliquid* per ſe conſiſtere, ſuapteq; vi contineri, eſſeq; ſimpliciter entia; *illa autem minimè*, illa aūt minimè ſignificare, hoc aliquid; ac minimè per ſe conſiſtere; *hinc euenit id de quo quæritur*, ex

iſta diſtinctione rationem reddere poterimus; cur aliqua dicantur oriri, & interire ſimpliciter, aliqua autem minimè; ***intereſt enim in qua mutetur, quod mutatur,*** Mutatio omnis intra duo extrema continetur; quorum vnum vocatur terminus à quo: alterum autem terminus ad quem; vt cum dicimus ex aere fieri aquam, illa vox *ex aere* ſignificat nobis terminum à quo fit diſceſſio; illa autem *aquam* ſignificat nobis terminum ad quem mutatio deſinit: nominatur autem mutatio à termino ad quem 2. phy. 14. vt mutatio ex frigore in calorem appellatur calefactio; non autem frigefactio. Ergo ***intereſt in que mutetur, quod mutatur,*** plurimum refert, hunc ne, an illum terminum ad quem, accipiamus. Nam ſi terminus ad quem fuerit aliquid per ſe, & ſimpliciter ens: erit ſimplex generatio; cum autem terminus ad quem erit aliquid non ſimpliciter ens: erit generatio non ſimplex, & abſoluta, ſed alicuius. Hoc ità conſtituto ponit primũ modum, qui apud Parmenidem locum habere potuiſſet; nam cum ille duo rerum initia in iis libris, quos accommodatè ad hominum opinionem ſcripſit ſtatueret; quorum vnum ens, & ignem; alterum non ens, & terram appellabat; ſequebatur, vt cum fiebat ignis ex terra, generatio quidem ſimplex eſſet; quoniam gignebatur ens, ***interitus autem alicuius,*** id eſt non ſimplex, & abſolutus, ſed talis rei, vt terræ. Contrà autem, cum ex igne fiebat terra, minimè generatio ſimplex eſſet, quoniam gignebatur non ens; ſed ***generatio quædam,*** id eſt talis rei, terræ ſcilicet: interitus autem ſimpliciter, quoniam interiebat ens, id eſt ignis. Res ipſa minimè vera eſt; idcirco Ariſtoteles & initio dixit, *fortè*, id eſt ſi Parmenidis ſententiam ſequamus, & nunc iſthæc verba addit.

Nihil autẽ refert ſiue hoc, ſiue alia huiuſmodi ſubijciamus: modum enim quærimus, non ſubiectum. via igitur ad non ens ſimpliciter, interitus ſimplex; quæ autem ad ens ſimpliciter, generatio ſimplex. Quibus igitur conſtitutum ſit ſiue igni, & terra, ſiue alijs quibuſdam, horum erit alterum quidem ens, alterum autem non ens. Hic igitur vnus modus eſt, quo aliquid ſimpliciter fieri, & interire differt ab eo, quod non ſimpliciter.

Ne me, inquit, reprehendas, ſi exemplum minus verum fuit: nam nullo pacto terra debet appellari non ens; quinimò eſt ſolida, & conſiſtens ſubſtantia; ſed nunc quæritur modus, quo differat ſimpliciter fieri, & interire ab eo, quod eſt non ſimpliciter; modus autem vnus eſt differentia entis, & non entis. Nam ſimpliciter ens ſimpliciter oriri, & interire debet; quod aũt non eſt ens ſimpliciter, non debet ſimpliciter aut oriri vel interire, ſed tantũ ſecundũ quid: ſiue modo in terram, & ignem ponas ens & non ens, quemadmodum Parmenides poſuit: ſiue alia quædam, parum ad iſtum modum intelligendum intererit. Nam quodcunq; ſimpliciter ens ſtatueris, uiam, quæ ad illud ducit, generationem ſimplicem ſtatues, quæ autem ducit ad non ens ſimpliciter, interitum ſimplicem: ſupple autem tu, quod omittit Ariſtoteles, uiam, quæ ducit ad non ens ex ente; ut eſt interitus ſimplex: ità eſſe generationem alicuius, id eſt non entis, & uiam, quæ ducit ex non ente ad ens, ut eſt generatio ſimplex; ità eſſe interitum alicuius, id eſt non entis. Illa igitur uerba ***modum enim quærimus non ſubiectum,*** ità ſunt intelligenda; percipere uolumus diſtinctionem iſtam entis à non ente: quæcunq; aũt iſti diſtinctioni ſubiecta ponantur, id eſt ſiue ignem dicas eſſe ens, & terram non ens, ſiue aerem, & aquam, ſiue aliud quippiam; nihil nunc ad noſtrum inſtitutum facit: quare ad idem clarius exprimendum, addit illa etiam uerba, ***quibus igitur conſtitutum eſt, ſiue igni, & terra, ſiue alijs quibuſdam; horum erit hoc quidem ens, illud autem non ens,*** quaſi dicat in noſtra poteſtate ſitum eſt, conſtituere, quid nam uocari uelimus ens, & non ens. Nam ut primo prior. 3. ſecto cap. pri. ſcribitur, in exemplis non requiritur ueritas, ſed rei propoſitæ explicatio.

Alius autem ex materia ipſa, qualis illa fuerit: cuius enim differentiæ magis hoc aliquid ſignificant; magis ſubſtantia; cuius autem priuationem; non ens; quemadmodum ipſum quidem calidum prædicamentum quoddam, & ſpecies; frigus aũt priuatio; differunt autem terra, & ignis talibus ẽt differentijs.

Seenndus hic modus eſt, in quo non aliquid ſimpliciter ens, & aliquid ſimpliciter non ens accipitur; ſed magis ens,& minus ens,magis ſubſtantia,& minus ſubſtantia: magis aũt ens eſt id,quod nobilioribus differentiis eſt præditum; minus autem ens,quod differentiis ignobilioribus & priuationis naturam quodammodo reddentibus eſt præditum. Ergò *cuius differentiæ magis hoc aliquid ſignificant* nobiliorem,conſtantioremq; naturam obtinent, illa materia eſt magis ſubſtantia; *cuius autem priuationem*, illa autem materia, ac res cuius differentiæ magis ſignificant priuationem *non ens*, id eſt magis,ac potius quodammodo vocari debet non ens,quàm ens,ſi cum perfectiore ſcilicet,ac præſtantiore conferatur. Addenda autem vbique eſt particula illa *magis* ex ſuperiore membro. Quamobrem cum ex perfectiore forma fiet minus perfecta; erit interitus ſimpliciter,& generatio ſecundum quid; cum autem ex minus perfecta perfectior,erit interitus ſecundum quid,& generatio ſimplex. Ità 4. phyſi.49. aqua dicitur materia aeris; aer potius ſpecies,& forma. Eſt igitur ductus hic diſtinguendi modus *ex materia ipſa,qualis illa fuerit* ideſt ex diuerſis differentiis,& formis,quibus afficitur materies: nomine.n.qualitatis intelligi formam ſatis patet. Affert autem in exemplum Ariſt. calorem & frigus; quas inquit eſſe differentias conſtituentes ignem,& terram,quarum differentiarum calor longè perfectior,& efficacior forma ſit;& idcirco *prædicamentum quoddam & ſpecies*,id eſt habitum ſignificet,& poſitiuum quoddam,frigus autem longè ignauior forma,idcircoq; quaſi priuatio. *Differunt autem terra,& ignis talibus etiam differentijs*,quaſi dicat in eo nobiſcum cũ Parmenide facilè conueniret; quòd generatio ignis ſit planè abſoluta; generatio aũt terræ ſit potius generatio quædam,& cum adiunctione. Diſcrepamus autem ab illo in cauſa afferenda. Nam ille ignem ens,terram non ens ſtatuit. Nos autem ignem viuidiore, & perfectiore forma præditum dicimus,terram ignauiore,ac deteriore.

Tex.Com.19. *Multitudini autem magis videtur differre ſenſili, & non ſenſili. Nam cum in ſenſilem materiam mutatum fuerit,oriri aiunt; cum autem in eam,quæ non appareat, interire. Ipſum enim ens, ipſumq; non ens; eò quòd ſentiatur,& non ſentiatur, definiunt; quemadmodum ipſum quidem ſcibile ens; ipſum aũt incomprehenſibile non ens: ſenſus enim ſcientiæ facultatem habet. Quemadmodum igitur ipſi ſeſe viuere,& eſſe idcirco putant,quòd ſentiunt,vel poſſunt,ita & res, veritatem quodam modo diſpicientes; quatenus autem idem ſtatuunt,aberrãtes.*

Duo expoſiti modi ſatis philoſophici ſunt: primus locum habebat in Parmenidis ſententia aſſerentis ignem eſſe ens, terram verò non ens. Nam certè ſi res iſto ſe haberet modo;facilè cum alterum ex altero gignitur,quæ eſſet generatio,& interitus ſimplex,& quæ non ſimplex, ſtatuere poſſemus. Secundus autem veritati ipſi maximè reſpondet,ac de Ariſtotelis ſententia prolatus eſt. Reſtat tertius,qui multitudinis,& vulgi eſt (nam τοὺς πολλοὺς multitudinẽ apud Ariſtotelem ſignificare,quemadmodum nos vertimus,primo Ethic.& alibi patet) aut eorum Philoſophorum, qui haud multo plus peruident,quàm vulgus faciat. Iſti igitur putant id eſſe ens,quod eſt ſenſile, illud non ens,quod non ſenſile: quamobrem cum aliquid in *ſenſilem materiam mutatum fuerit,* cum mutatum fuerit in rem,ac naturam ſenſilem aut cum materia ipſa ſenſilem formam acceperit,ſimpliciter oriri aiunt *cum autem in eam,quæ non appareat,* at cum facta erit ſubſtantia non ſenſilis ex ſenſili, ſimpliciter dicunt interire. Hæc ſententia ex eo fundamento pendet,quòd quemadmodum nos verè dicimus, omne ens eſſe ſcibile, quod autem eſt incomprehenſibile, eſſe etiam non ens; ità iſti *ens,& non ens eò quòd ſentiatur, & non ſentiatur, definiunt,* illud eſſe ens,quod ſentitur,illud non ens, quod non ſentitur, exiſtimant; ſenſus enim apud ipſos *ſcientiæ facultatem habet*, id eſt alium ipſi modum ſciendi, q̃ per ſenſum non cognoſcunt; & putant, ſi omne ens ſciri debet, debere etiam ſentiri; quando nihil aliud ſit ſcire,quàm ſentire. Quamobrem, vt ipſi ſe idcirco viuere, & eſſe putant, quòd ſenſu vel vtuntur vel ſaltem vti poſſunt, *ita & res*, id eſt ita in eo putant conſiſtere rerum naturam, vt ſentiri queant *diſpicientes quodammodo veritatem* quatenus ſcilicet putant, quod eſt ens,comprehenſibile eſſe debere, *quatenus autem idem dicunt*, at quatenus putant idem eſſe ſenſu,& mente comprehendi, longè errantes. Nomine materiæ interdum ſignificare ſolet

Ariſtot.rem ipſam,vt in ſuperioribus verbis, ex *materia ipſa, qualis illa fuerit*, & nunc in iſtis *cum in ſenſilem materiam mutatum fuerit*,& 5. Met.cap.de vno,vbi ea dicuntur eſſe vnum numero,quorum vna eſt materia,id eſt vt ego ex Alexan. videor mihi commodiſſimè interpretari,vtq; ipſemet Ariſt.primo Top.cap.6. exponit,quæ re ſunt eadem, nomine diuerſa: huiuſq; interpretationis vmbram vidit fortaſſe Zanara Theor.99. vbi explanat text.92. pri. de cœlo: veteres certè,ac deinde etiam Medici omnem ſubſtantiam nomine materiæ videntur intelligere. Aut nomine materiæ poteſt ſignificari elementum; vt idem dictu ſit *in ſenſilem materiam*, atq; in elementum ſenſile.Nam,& apud Emped.& interdum apud Parmenidem elementa ſtatuebantur ſubiecta materies omnium rerum,& à nobis conceduntur rerum mixtarum.

Ac ſit, vt aliter ad opinionem, aliter ad veritatem oriatur aliquid ſimpliciter,& intereat: ſpiritus enim, & aer ad ſenſum quidem minus eſt;quamobrem,quæ intereunt,quòd in hæc ipſa mutentur; interire ſimpliciter dicunt;oriri autem cum in tangibile, atq; in terram fuerint mutata: ad veritatem autem hæc magis hoc aliquid,& ſpecies, quàm terra. Cur igitur generatio quidem ſimplex ſit interitus alicuius, interitus autem ſimplex, alicuius generatio, cauſa eſt expoſita; quòd materies differt, vel quòd ſubſtantia eſt, vel quòd non eſt; vel quòd illa quidem magis, hæc autem minus; vel quòd materies ex qua,et in quam, hæc quidem magis ſenſilis, illa autem minus. Tex.Com.xx.

Pugnant,inquit,nonnunquàm inter ſe ſecundus, & tertius modus. Nam cum ex terra fit aer,ſi ſecundum modum ſequamur qui veritatem ipſam ſpectat; dicemus generationem eſſe ſimplicem;quoniam aer eſt magis *hoc aliquid,atq; ſpecies*, nobilior,ac perfectior ſubſtantia, quàm terra,interitum autem dicemus non ſimplicem,ſed alicuius; quoniam ſcilicet terra interit,quæ deterior,& ignobilior ſubſtantia eſt. Sin autem ad vulgi opinionem abeamus;dicemus eſſe interitum ſimplicem,quoniam terra interit,quæ magis ſenſilis ſubſtantia eſt, & tactu percipitur; generationem autem non ſimplicem, ſed alicuius, quoniam genitus eſt aer & ſpiritus, qui longè minus ſenſilis: ſpiritus,& aer ſæpè ab Ariſt. coniunguntur,& M.Tullius aerem vocare ſolet flabilem,ſpirabilemq; naturam, Vulgus igitur tunc aliquid ſimpliciter interiiſſe dicit,cum *in hæc ipſa*, id eſt in aerem & flatum mutatum aliquid eſt. Nam cum aqua abiit in vaporem,tunc abſolutè dicunt corrumpi,& euaneſcere aquam,nulla geniti aeris mentione facta; cum autem fit mutatio aeris *in tangibile* id eſt in ſolidum quiddam,vt aquam,& terram;ſimpliciter oriri dicunt: quare cum pluit; non dicimus aerem interire, ſed tantum genitæ aquæ mentionem facimus. Nihil mirum autem, ſi docti homines à vulgo ſæpè diſſentiant. Anaxagorã refert Ariſt.pri.Eud.cap.2.cum à plebeio quodam homine interrogatus eſſet, quem beatiſſimum hominem iudicaret, illum reſpondiſſe, qui tibi à felicitate remotiſſimus videatur. Expoſita igitur cauſa eſt tùm ad veritatem, tùm ad opinionem hominum cur aliquo ſimpliciter genito, ſequatur interitus cuiuſdam, & contra aliquo ſimpliciter intereunte ſequatur generatio cuiuſdam, *quòd enim materia differt*,quòd non eadem res generetur,& intereat;hinc ſequitur, ſupple tu,iſta in generatione,& interitu differentia. Differt autem res à re,vel quòd vna ſit ſubſtantia,altera non ſit,qui Parmenidis modus fuit;vel quòd illa quidem *magis*,id eſt perfectior ſubſtantia,illa autem minus,qui ſecundus,& veritati conſentaneus modus fuit;vel quod *materia ex qua,& in quam*, quòd natura illa,quæ interit,& quæ gignitur; *hæc quidem ſit magis ſenſilis,illa autem minus*, qui tertius erat modus; ita breui quodam epilogo omnes tres cauſas iam copioſè explolitas complexi ſumus.

Cur autem hæc quidem ſimpliciter oriri dicantur, illa autẽ quiddam duntaxat; non ea generatione, quæ viciſſim fit, quo nunc diximus modo: Nam nunc eatenus quidem conſtitutum eſt, cur, cum omnis generatio ſit interitus alterius, & omnis

interitus

interitus ſit generatio alterius cuiuſdam, non ſimiliter tamen in ijs,quæ in ſe viciſsim mutantur, vtamur iſtis nominibus, gigni,& interire. Quod autem poſterius dictum eſt, non hoc anquirit; ſed cur diſcens quidem non dicitur ſimpliciter fieri, ſed fieri ſciens: quod verò ſatum eſt, fieri? hæc autem definita categorijs ſunt: alia enim hoc aliquid ſignificant,alia tale,alia quantum. Quæcunque igitur ſubſtantiam non ſignificant,non dicuntur ſimpliciter fieri, ſed quiddam; ac nihilominus tamen in omnibus ſimiliter generatio dicitur ſecundum ea,quæ in altera coniugatione; vt in ſubſtantia quidem ſi ignis,ſed non ſi terra, in quali autem ſi ſciens, ſed non quando inſciens.

Expoſuimus cur,ſi omnis generatio eſt interitus alterius,& omnis interitus,alterius generatio; non tamen eodem modo vtamur iſtis nominibus gigni,& interire;ſed cum oritur,exempli cauſa,aqua ex aere,generationem ſimpliciter afferâmus,interitum autem cuiuſdam: at cum aer ex aqua,dicamus eſſe generationem cuiuſdam,interitum autem ſimpliciter. Cæterum quoniam principium iſtud,entium nonnulla ſignificare hoc aliquid,nonnulla minimè,iis tantum rebus accommodauimus,quæ in ſeſe viciſſim mutantur (ea enim nobis erant propoſitæ ad contemplandum) & tamen primo locum habet in ſubſtantiis,& accidentibus; Agè iam, quamuis illa in ſe viciſſim non mutentur (non enim ex accidente fit ſubſtantia,neq; ex ſubſtantia accidens) .ſtò tamen tanquàm ad fontem,& caput orationem noſtram redigentes explicemus,cur aliquid dicatur oriri ſimpliciter nulla mutatione in alterum conſiderata, aliquid autem non ſimpliciter. Nam qui diſcit,non dicitur ſimpliciter oriri,ſed fieri talis,id eſt ſciens ,*quod autem ſatum eſt*, vt ordeum,& triticum *fieri* ſimpliciter, & abſolutè oriri dicitur; dicimus enim ortum eſſe triticum,ortum eſſe ordeum; notandum autem eſt , poſt illa verba *cur autem alia quidem ſimpliciter oriri dicantur, alia autem quiddam duntaxat, non ea generatione,quæ uiciſſim fit,quo nunc diximus modo* ſupplenda eſt iſta *cauſa afferenda eſt*,perſpicuè enim deſiderantur:Eſtquè, vt aliàs diximus iſthæc negligentia Ariſtoteli familians , & grauitatem præſeferens ; breuiter autem, quod poſtremò propoſuit,explicat Ariſtoteles , inquit enim pro diſtinctione categoriarum diſtingui etiam generationem ſimplicem à non ſimplici . Nam quæcunq; hoc aliquid ſignificant (ſignificant autem, quæcunq; in categoria ſubſtantiæ continentur) hæc cum fient, ſimpliciter oriri dicentur; quæcunq; autem non hoc aliquid, ſed aut quale,aut quantum ſignificant, aut ad aliam accidentium categoriam referuntur; non ſimpliciter dicentur oriri,ſed fieri quiddam. Cæterum in ſingulis categoriis,ſunt diuerſæ coniugationes rerum,& quaſi gradus. Nam vt Pythagorici duas rerum coniugationes,& ordines ſtatuebant,in quarum altera collocabant nobiliora,& perfectiora, in altera autem viliora,& minus perfecta ; ità nos etiam dicimus in ſingulis categoriis eſſe naturas perfectiores,quæ verè ſpecies,& habitus ſint; eſſe item minus perfectas, quæ priuationis inſtar obtineant,& talium quorundam coniugationum fecit etiam mentionem Ariſt. 12. Metaph. 36. Quamobrem cum in ſingulis quibuſq; categoriis ſint diuerſæ rerum coniugationes;erit quatenus in omnibus categoriis interdum generatio potius, quàm interitus; interdum verò interitus potius,quàm generatio ſpectari queat : generatio .n. erit *ſecundum ea, quæ in altera coniugatione* generationis nomen tunc præcipuè vſurpabimus , cum orietur aliquid locatum in coniugatione rerum nobiliorum,vt in ſubſtantia,ſi genitus fuerit ignis,& non terra, in qualitate, ſi ſciens,& non ſi fiat inſciens. Nam in ſubſtantia ex perfectiore coniugatione eſt ignis,quam terra; in qualitate ſciens , quàm inſciens ; contrà autem tunc dicemus conſequutum eſſe interitum,cum interibunt ea, quæ in iſta eadem coniugatione locantur;& orientur,quæ in coniugatione rerum deteriorum. Generationem igitur,atque interitum ſimplicem,& non ſimplicem tripliciter ſpectauimus: Primò in iis rebus,quæ in ſe viciſſim mutantur conferendo nobiliorem eſſentiam cum ignobiliore:huiuſmodi autem ſunt potiſſimum ſubſtantiæ, deinde vniuersè in genere entium conferendo ſubſtantiam cum accidentibus; poſtremò quaſi appendiculam quandam addidimus oſtendentes, quò et in categoriis accidentium habere locũ iſta diuerſitas queat,rurſus conferendo nobilius accidens cum viliore.

Cur igitur alia quidem ſimpliciter oriantur, alia autem minimè, & vniuersè & in ſubſtantijs ipſis, dictū eſt; & cur, quòd generatio aſſiduè perduret, cauſa ſit, tanquàm materies, ipsū ſubiectum, quoniam mutari poteſt in contraria; & in ſubſtantijs generatio huius eſt ſemper illius interitus, & huius interitus illius generatio.

Epilogum eorum, quæ dicta ſunt, ſuo more apponit Ariſt. & inquit, abundè eſſe expoſitam cauſam; cur alia dicantur oriri ſimpliciter, alia minimè; eſtq; expoſitum, *& vniuersè* quatenus diſtinctionem ipſius entis in ſubſtantiam, & accidens conſideramus, *& in ſubſtantijs ipſis*, & præcipuè in ſubſtantiis, quoniam de iis præcipuè ſermo erat (nam quod de categoriis accidentium dictum eſt, fuit appendix quædam) quatenus oſtendimus perfectiores ſubſtātias ſimpliciter interire, deteriores autem minus ſimpliciter; additq; ſatis etiam allatam cauſam perpetuitatis ipſius generationis, *tanquàm materiam* acceptam ex illo cauſæ genere, quod ad materiam refertur; poterat.n. eiuſdem rei afferri ratio ex cauſa efficiente, verùm id aliò diſtulimus; nunc ſatis ſit intelligere aſſiduè perdurare generationem in rerum natura quoniam *ſubiectum* illud potentia ens, ex quo diximus res generari, *mutari poteſt in contraria*, viciſſim poteſt contraria excipere; ita vt huius generatio, ſit interitus illius, & huius interitus, illius generatio; id autem præcipuè in ſubſtantiis locum habet, de qua re in quæſtionibus; ex quo patet verbum illud *in contraria* intelligi debere de illis omnibus, quæ opponuntur tanquàm perfectiora, & minus perfecta.

At verò nec dubitandum eſt, quam ob cauſam oriatur ſemper aliquid deſtructis. Nam quemadmodum iuterire ſimpliciter vſurpant, cum venerit ad inſenſile, & non ens: ita & oriri ex non ente aiunt, cum ex inſenſili. Siue igitur ſubiectum adſit aliquod, ſiue minimè; ex non ente fit. Quamobrem ſimiliter fit ex non ente, & corrumpitur in non ens. Iure igitur non deficit: generatio enim ipſa interitus non entis, interitus autem ipſe generatio non entis. Tex.Com.21.

Explicata cauſa perpetuitatis generationis & interitus, oſtendit nunc Ariſtoteles facilè dubitationi occurri poſſe, quæ nos torquebat. Veriſimile enim videbatur, ſi interitus ducebat ad non eſſe; & quotidie perdurat interitus, fore, vt aliquando vniuerſum ipſum conſumeretur. Reſpondet igitur in præſenti, dubitationem iſtam nullam eſſe, quoniam, quàmuis interitus ducat ad non eſſe, tamen eodem tempore oritur etiam aliquid aliud: ſic per iſtam reparationem non conſumitur vniuerſum. Inquit autem dubitandum non eſſe, *quam ob cauſam oritur ſemper aliquid deſtructis*, id eſt cur intereuntibus aliquibus rebus ſemper aliqua alia generentur; Id autem mirandum non eſſe, vel ex iis, quæ vulgò creduntur, oſtendit: ſolet autem libenter Ariſto. cum poteſt, reliquorum etiam ſententias ad ſuam quodammodo aggregare. Sic primo Ethic. cum felicitatis vim accuratè, & ſubtiliter euoluiſſet vij. cap. oſtendit, cæteras etiam opiniones à ſua non vſquequaque diſcrepare. Idem igitur inſtitutum nunc ſeruans demonſtrat conuenire ſibi quodammodo etiam cum multitudine, quod ad rationem ſeruandæ perpetuitatis in generatione, & interitu pertinet, quàmuis in rebus ipſis non conueniat. Nam *quemadmodum interire ſimpliciter vſurpant, cum venerit ad inſenſile, & non ens; ita & oriri ex non ente aiunt, cum ex inſenſili*; quaſi dicat, eodem ferè pacto reddemus nos rationem continuatæ generationis, & interitus, quo pacto reddere vulgares ipſi poſſent. Illi quidem interitus nomen tunc ſimpliciter vſurpant, cum ſubiectum ex ſenſili abit ad inſenſile, quod putant non ens, vt cum ex aqua fit aer; quamobrem cum ex inſenſili fit aliquod ſenſile, vt ex aere aqua, ex non ente ens oriri aiunt, *ſiue igitur ſubiectum adſit aliquod, ſiue minimè; ex non ente fit*, id eſt ſiue in hac mutatione entis in non ens, & non entis in ens, vt aquæ in aerem, & aeris in aquam, adſit intus aliud ſubiectum iſtius mutationis (ita ad ſequentem dubitationem iter patefacit, non enim hoc loco Philoponi expla-

nationem probamus) quemadmodum nos cenſemus, qui aeri, & aquæ ponimus cõem materiã primam; ſiue minimè adſit aliquid aliud ſubiectum; ſed ipſemet aer exempli cauſa, cum mutatur in aquam, ſit ſubiectum iſtius mutationis, quod non modo vulgus putat, ſed multi & præſtantiſſimi Philoſophi ſtatuerunt non peruenientes ad naturam materiæ primæ; ſed exiſtimantes vel aerem vel aquam, vel intermedium corpus, vel ignem eſſe primum ſubiectum; vtrouis, inquam, modo ſe res habeat, *ex nõ ente fit*, id eſt nihilominus rõnem reddere poſſumus, quo pacto ſeruetur incolumis rerum vniuerſitas; nam ex non ente fit ens, quod clarius exprimit ſequentibus verbis, *quamobrem ſimiliter fit ex non ente, & corrumpitur in non ens*, id eſt quo pacto res corrumpuntur in non ens, eodem pacto fiunt ex non ente; ita quicquid ex vniuerſo conſumitur per abitionem ex ente in non ens, reparatur per mutationẽ ex non ente in ens, *iure igitur non deficit*, igitur ſi ita res habeat, vt iſti ponunt, meritò non deficit vniuerſum, & perpetuo durat generatio & interitus, *generatio. n. ipſa interitus non entis: interitus autem ipſe generatio non entis*, id eſt nunquàm poteſt oriri ens, & ſenſile, quin intereat non ens, & inſenſile: ac viciſſim nunquàm poteſt interire ens, & ſenſile, quin oriatur non ens, & inſenſile. Ita generatio ipſa ideſt generatio entis, quæ abſolutè nunc dicitur *γένεσιν*, eſt interitus non entis, & interitus ipſe, id eſt abſolutus, qui eſt interitus entis, eſt generatio non entis; ergo quemadmodum ipſi vulgares (hæc enim omnia ab accurato Lectore addenda ſunt) poſſunt rationem reddere, cur aliquibus rebus intereuntibus alia oriantur, quòd. ſ. vt abeunt in nõ ens; ita pariter ex non ente generari poſſunt; ita nihilo difficilius à nobis ratio reddi poteſt. Nam vt res abeunt in materiam primam; ita ex eadem materia prima generantur; itemq; vt ex ignobiliore forma in præſtantiorem mutatio fit; ita ex nobiliore in ignobiliorem. Itaq. generatio, & interitus aſſiduè perdurat.

Tex. Com. 22. *Verùm hoc quidem non ens ſimpliciter, dubitauerit quiſpiã; vtrum alterum contrarium ſit, vt terra, et graue non ens, ignis autem, & leue ipſum ens; an ſecus; verùm terra etiam ſit ens, quod autem eſt non ens, ſit materia terræ, & ignis ſimiliter.*

Antea dubium, atq. incertum reliquit, vtrum iſtud, quod vulgus uocat non ens ſimpliciter, ex quo fit mutatio in ens, eſſet ipſummet ſubiectũ mutationis, ita ut aer, exẽpli cauſa, qui à vulgo non ens, ꝙ uix ſentiatur, cenſetur, ſit uerè illud non ens ſimpliciter, ex quo debet fieri ens tanq̃ ex materia: an iſtud nõ ens ſimpliciter verè ſit non aer, non terra, non aliud cõtrariis figuratũ, ſed aliq̃d aliud omni forma, & qualitate ꝑ ſe carẽs, quod in iſta mutatione ſubijciatur. Id. n. nõ modo vulgus, ſed ne veteres q̃dẽ philoſophi diſtinxerunt; Statuit igitur id Ariſt. & inq̃t iſtud non ens ſimpliciter materiã ipſam, ex qua entia fieri debent, non eſſe alterum contrariorũ; vt Parmenidi fortaſſe videretur, qui terram tanquàm non ens poſuit, vt ignem ens, aut Anaximeni, aut Anaximandro, aut aliis huiuſmodi philoſophis vnum ex iſtis quatuor corporibus ꝓ ſubiecto ponentibus; ſed eſſe materiam quandam informem terræ, & igni æquè ſubiectam.

Et num quid diuerſa vtriuſque materies? An minime ex ſe viciſſim fierent, neq; ex contrarijs? his. n. contraria inſunt, igni, terræ, aquæ, aeri. An eſt quidem, quatenus eadem, eſt autẽ quatenus altera. Ipſum. n. aliquando ens ſubijcitur idem, ipſũ aũt eſſe, non idẽ. Ac de his quidem hactenus ſit dictum.

Quoniam proximè dixerat eandem eſſe materiam ignis, & terræ ſimiliter, idque alicui mirum videri poterat; idcirco nouam iſtam dubitationem affert, *& nunquid diuerſa utriuſque materies*, id eſt dubitauerit quiſpiam (quæ verba ex proximè allata quæſtione ſunt repetenda) utrum ſit propria materies ignis, atque item propria terræ, an communis omnium; reſpondetque non eſſe diuerſam materiem, & id probat, *an minime ex ſe uiciſſim fierent, neque ex contrarijs?* ſi non eſſet eadem materies, non fierent ex ſe mutuò, neque ex contrariis: ſed fiunt ex ſe mutuo, & ex contrariis (nam igni, terræ, aquæ, aeri contraria inſunt, & tamen unum in alterum uiciſſim conuertitur) ergo materia eſt eadem. Connexum, ex quo tota uis argumentationis pendet, ſatis initio huius libri eſt explicatum; cum doceremus contraria idcirco pugnare, ac ſeſe mutuo expellere; quoniam eiuſdem ſubiecti poſſeſſionem utraque adire uellent: uerùm adhuc accuratiorem reſponſionem afferens, addit, *An eſt quidem*

quatenus eadem,eſt autem quatenus altera? partim eſt eadem omnium materia, partim altera, & diuerſa. Nam ipſum *aliquando ens* natura, & ſubſtantia materiæ imperfecta (nam voce illa *vore*,id eſt aliqñ,imperfectum quiddam ſignificari,notat Philoponus pri.poſt.c.5.)eadem ſub iicitur,ac manet eadem ſub igne,atq; terra, *ipſum autem eſſe, non idem*, id eſt quatenus verè & actu conſiſtit per aliquam formam,non eadem ſubiicitur terræ & igni. Nam cum mutatur in ignem,habet formam terræ per quam conſiſtit,& priuationem ignis; cum verò mutatur in ter ram,habet priuationem terræ,& formam ignis, per quam conſiſtit. Poſſumus aũt illas voces *ipſum autem eſſe* interpretari propriam rationem,per quam materia tùm ignis,tùm terræ formã accipit. Nam materia ſecundum ſubſtantiam quidem ſuam omnibus eadem ſubiicitur, verùm ſingulis formis per proprias quaſdam rationes; ex quo 3. phyſ. x. dictum eſt, poſſe valere,& poſſe ægrotare non eſſe idem. Verùm hac de re in quæſtionibus.

Quæſtiones in Tertium Caput.

1 Vtrum ens ſit analogum, vel ſynonymum ex tex. xi.
2 Quomodo finis cauſa ſit,vtrum cum eſt,an cum non eſt ex com. lvij. Philoponi.
3 An Philoſophus etiam naturalis de actu,& poteſtate loqui poſſit.
4 An de primo mouente agat Philoſophus naturalis ex tex. 14.
5 An materia ſit actu, ac de eſſentia materię.
6 Vtrum materia recipiat quà formata eſt,an quà non formata.
7 An materia ſit cauſa æternę generationis & interitus ex tex.xv.
8 An generatio vnius ſit alterius interitus ex tex. xvij.
9 Vtrum ſit prior naturà generatio, an interitus.
10 Quomodo in ſubſtantia ſit magis,& minus ex tex. xviij.
11 An primæ qualitates ſint formæ elementorum ex eodem tex.

1 *Vtrum ens ſit analogum, vel ſynonymum ex tex. xi.*

ENs vocat Ariſt. vniuerſale,& omnia comprehendens;Multæ aũt ſemper lites fuerunt,eſſet ne ens vniuocum,an æquiuocum,an potius analogum quoddam. Alex. ex Ariſt.7.Metaph. com.9. inquit,parum intereſſe ſiue vniuocum,ſiue æquiuocum,ſiue ad vnum, & ab vno ſtatua tur. Quod ità eſt intelligendum,vt verè ens ſit ad vnum;omnia.n.ſunt entia,vel quia ſunt ſub ſtantiæ,vel quòd ad ſubſtantiam referuntur;ea aũt,quæ ſunt ad vnum,ſunt quoddammodo in teriecta intermedia inter vniuoca,& æquiuoca Logicus.n. pingui Minerua res tractans hoc v- num ſpectat,habeant ne res,quæ in vno nomine conueniunt, eandem rõnem ſecundum idem nomen,an non habeant. Si habent eandem omnino rationem,vniuocas vocat, atq; illud com- mune nomen vniuocum ſtatuit; ſin minus,res æquiuocas, & nomen illud æquiuocum ſancit; quod à Philopono habebitis in com.104. Philoſophus autem haud paulo diligentius agens, ſpectat res,quæ in vno nomine conueniunt, appellentur ne illo nomine ſecundum eandem naturam, an ad eandem naturam, atq; ab eadem natura; an neq; ſecundum eandem naturam, neque ad eandem, aut ab eadem; quod ex quarto metaphyſicorum text. ſecundo, & quarto colligitur: ſi ſecundum vnam naturam dicuntur (vt homo, atque equus vocantur animalia ſecundum eandem naturam, id eſt vim ſentientem) appellat vniuocas: Scio à Marco Tullio vocari cognomines, ſed à conſuetudine quaſi ab æſtu me abripi ſino; ſin autem dicuntur ad eandem naturam (vt pharmacum & vrina dicuntur ſana, quoniam referuntur ad corpus ſa- num) vocat ad unum,& ab uno: quòd ſi neque ſecundum eandem naturam, neque ad ean- dem natura relata, aliquo communi nomine appellantur, nomen illud vocat æquiuocum, & res illi ſubiectas æquiuocas. Ergo cum ea, quæ ad vnum,& ab vno dicuntur,& à noſtris analoga attributionis nominantur, medium quendam locum teneant inter æquiuocum, & vniuocum; media autem ſi cum vno extremo conferantur, alterius extremi inſtar obtineant: ideò, ſi iſta conferantur cum omnino vniuocis, æquiuoca cenſeri poterunt; ſi cum omni- no æquiuocis, vniuoca. Ita parum refert, hoc ne, an illo nomine appelles. Ens autem iſtud,

Quæ ſit prima entis diuiſio. Ens rõnis conſiderari à pri. philoſopho.

quod ab vno,& ad vnum dicimus,prima diuiſione diuidi debet,vt alias fuſiùs oſtendam,in ens reale,& ens rationis. Nam & ens rationis habet attributionem ad verum ens; & idcirco ſub entis affectionibus reponitur 4.metaph.3.& alibi: multoq; melius illius naturam primus philoſophus noſcit,quàm logicus; licet logicus illud fabricetur. Sic philoſophus melius percipit naturam ſanitatis, quàm Medicus; licet medicus eam poſtea efficiat: & ita ens rationis diuersè conſideratum ad primam Philoſophiam,& Logicam pertinet; ad illam, vt quodammodo ens; ad hanc, vt efficiendum à nobis.

Diuiſio entis realis. Diuiſio entis realis per ſe.

Ens reale rurſus diuiditur in ens per ſe,& ens per accidens;de quo etiam ente per accidens aget primus philoſophus,quatenus ad verè,& per ſe ens refertur,idcircoq; multa de illo,& etiam de ente rationis vi. Metaphy. dicuntur. Ens autem reale per ſe diuiditur in decem categorias 5.Metaphy.14.Verùm hac de re alibi plura.Nunc illud teneatur, ens hoc vniuerſale,& omnia continens,cuius mentionem facit Ariſt.vel poſſe à nobis intelligi illud ens maximè commune, quod entia rationis,& entia per accidens etiam comprehendit, vel ens tantum reale per ſe,quod decem categorias continet.Hoc enim præcipuè à Philoſopho conſideratur; idcircoq; vi. metaphy. cum nonnulla dicantur de ente per accidens,& de ente rationis, omittuntur illa poſtea,& ad ens per ſe tota ſe conuertit oratio. Notetur etiam iſtam vocem *uniuerſale* ſignificare id, quod ad vnum; vt ſignificat primo de anima 8.*animal uniuerſale*; id eſt ab vno,& ad vnum, vt alias ex Simplicio oſtendam.

2 Quomodo finis cauſa ſit, utrum cum eſt, an cum non eſt ex com.57. Philoponi.

RAtionem reddens Philoponus cur Ariſt.duarum tantùm cauſarum mentionem faciat,efficientis,& materiæ;formam autem,& finem omittat; inquit formam,& finem poſt generationem accedere;idcircoq; non eſſe cauſas generationis.Id,quod de fine aſſerit,videtur Ariſt.pleniſſimè repugnare 2.de anima 35.& 2.de animalium generatione cap. primo huius ipſius quæſtionis,quæ nunc proponitur, continuatæ.ſ.generationis,& æternæ cauſam eam,quæ ad finem pertinet,afferenti.Oſtendit.n.præſtare eſſe,quàm non eſſe;quare,cum hæc inferiora idem numero ſemper eſſe non poſſent,prouidiſſe naturam,vt per continuatam æterno tempore generõnem in ſpecie ſaltem eſſent,& continuarentur: ergo ſi alibi Ariſt. huius rei cauſam à fine ductam affert,poterat hic quoq; afferre.Præterea finis eſt cauſa cauſarum 2.phy.31.& 2.metaph.8.ergo non poſterius accedit,vt inquit Philoponus,ſed prior omnibus alijs eſt. Omnino quæſtio hæc de efficientia,ſiue,vt vocant,de cauſalitate finis,eſt apud me ſatis ardua, nec benè ab aliis tractata: Idcirco exponam ego ſententiam meam; ſi prius,quæ dubitationẽ, & ſcrupulum iniiciunt, propoſuero.

Argumenta quòd finis non ſit cauſa.

Quòd igitur finis non ſit cauſa,ita videtur oſtendi poſſe. Si finis cauſat,aut cauſat quando eſt,aut quando nõ eſt;ſed neutro modo cauſare poteſt:ergo nullo.Connexum euidens. Aſſumptum probatur,& primo quo ad primam partem, quòd .ſ. non cauſet qñ eſt: habitibus præſentibus in materia ceſſat,& finitur motus hoc lib.t.55.ergo cum adeſt finis,& ceſſatio à motu,habituſq; ſunt præſentes; efficiens ẽt ocioſum manet; ita non mouetur à fine: quare finis non mouet. Præterea idem non põt eſſe cauſa, & effectum eiuſdem: finis eſt effectum efficientis; eſt.n. idem numero atq; forma 2.phy.lxx.& primo de aĩalium generatione cap.1.forma aũt ſine dubio eſt effectum,atq; opus efficientis: quare eiuſdem opus erit ipſe ẽt finis;quamobrem illius cauſa eſſe non poterit. Poſtremò finis mouet, qua amatur,& deſideratur 12. metaph. 36.qua amatur quidem,beatas mentes; qua verò deſideratur,hæc inferiora. Deſideratur; ergo non eſt: deſiderium.n.eſt rei abſentis,& qua caremus, vt pulchrè oſtendit Plato in Sympoſio in Socratis oratione;& Ariſt.ad finem pri.phyſ. Quod aũt ad ſecundam partem aſſumpti attinet, probo finem non poſſe cauſare,cum non eſt.Finis debet mouere efficiens; at quod non eſt,non mouet;ergo non põt cauſare,cum non eſt.Præterea finis eſt bonum,vt millies ab Ariſt.dicitur;ac niſi eſſet bonum,non deſideraretur; at qđ non eſt,non eſt bonum:ergo finis,cum non eſt,non eſt bonum; ita non deſiderabitur, neq; mouebit.Res igitur,vt vides,magnis eſt obſtructa difficultatibus.

Quæſtionem hanc hucuſq; non eſſe ſatis explicatam.

Quòd aũt ab aliis non integrè ſit explicata,ea,quæ ab illis afferuntur, perpendenti facilè patebit. Nam cum res duobus modis ſpectari queant,vno quatenus ſunt in anima,altero,quatenus ſunt extra animã (vt puellæ poſſeſſio tùm in mente eſt,idq; ſæpè,tùm re ipſa,atq; id non ſæpè) multi exiſtimarunt finẽ mouere,vt eſt in anima,quod perſpicuè, niſi egregie fallor,falſum eſt. Nam ſi medici finis eſſet id,quod eſt in anima;profectò illum ſemper ſine medicamentis, aut miſſione ſanguinis cõſequeretur:ſanitatem.n.ſemper habere põt in mente. Præterea,vt diximus, forma & finis ſunt idem numero: at ſanitas,quæ eſt in anima,non eſt idem numero, vt ſatis conſtat, cum forma ſanitatis in corpore procreanda. Quamobrem Auerr.12.Metaph.36.clarè pronuntiat,balneũ

in anima eſſe efficiens, extra aĩam eſſe finem. Zimara verò inſignis ſanè philoſophus hac in re mirè ſe torquet. Inquit.n.in tabulis ſuper illa propoſitione *cauſæ ſunt notiores quo ad naturam*, finem eſſe cauſam, vt habet rationem in intentione agentis cum tendentia tantùm ad talem bonitatem, quæ bonitas habet eſſe reale, ac deſiderabile; additq; iſtud à valdè paucis eſſe intellectum. Ego aũt à paucioribus ẽe, quàm ipſe putarit, puto; Nam ne ab ipſo quidem bene perceptum exiſtimo; Inquit.n. eſſe cauſam, vt habet rõnem in intentione agentis cum tali tñ tendentia; Verùm neq; intentiò agentis, neq; tendentia eſt finis ipſe, ſed potius propenſio in finem. Patet id in iis, quæ appetitu nãli ad finem feruntur. Scitis.n. appetitum triplicem eſſe; vnum, qui rõnem, & mentem inſequitur, qui voluntas appellatur; alterum, qui ſenſum, qui propriè cupiditas nominatur; tertium, qui formam ipſam naturalem, & vocatur nãlis appetitus, qui etiam pendet à cognitione mentis illius non errantis; de qua Auerr. t 2. Metaph. t 8.

Opinio Zimara.

Ergo cum ignis intendit, ac ſibi proponit tanquàm finem locum ſuperum, & ad illum tẽdit; iſta certè intentio, ac tendentia, vt illius verbis vtar, nihil aliud eſt, quàm ꝓpenſio ipſius formæ nãlis; locus aũt ſuperus eſt finis; Ita tendentia, & intentio agentis longè abeſt à natura finis. Iandunus quidem 2.phy.& v.Metaph.in quæſt. peculiari putauit finem eſſe cauſam, vt eſt extra aĩam; verum conceſſit finem ortu, & origine eſſe poſteriorem aliis cauſis, licet pfectione eſſet prior, qđ maximè falſum eſt. Nã ſi finis mouet reliquas, nec mouere põt, niſi ſit, ꝑfecto non tñ perfectione prior, ſed ẽt origine ſit oportet; aut certè ſimul tempore; vt in beatis mentibus; oĩno veram naturam finis non attingit; quod ex iis, quæ à nobis dicentur, conſtabit.

Opinio Iand.

In finis efficientia ſunt conditiones quædam pugnantes, quæ niſi diligenter explicentur, nihil ſit actum. Finis.n.eſt principium qua eſt cauſa cauſarum; itemque eſt terminus, qua parte fini ceſſat, ac terminatur motus. Mirum igitur, qui ab eadem natura hæc duo tam differentia proficiſci queant, incipere motum, ac terminare, cum tñ ab vno non proueniat niſi vnum 12. Metaph.com.44.& colligi põt ex Ariſt.2.de generõne & interitu 56. Præterea in fine hæ duæ aliæ non minus ſecum ipſæ pugnantes conditiones concurrunt, bonitas, & abſentia: nam ſi debet appeti, vt certè debet, & bonum, & abſens ſit oportet, qñ deſiderium eſt rei bonæ & abſentis, id eſt nondum exiſtentis: pugnant aũt iſta inter ſe; quippe cum quod eſt bonũ, neceſſariò ſit; quod aũt eſt abſens, non dum exiſtat. Hæc igitur explicari poſtulant, quod nos facere iam aggredimur. Finis duplex eſt, cui, & cuius 2.phyſi.25.& 2.de anima 35. & 37. Nos aũt hoc tempore loquimur de fine, cuius acquirẽdi cauſa efficiens agit; quiq; non differt à ſcopo, vt conſtat ex Ariſt.7.pol.c.13. Vocatur aũt hic finis perſæpe cauſa finalis. Cum aũt duplex efficiens ſit, quod finem propoſitum ſibi habeat, alterum conſilio vtens, alterum ſine conſilio 2.phy.49. dico, vt primum de efficiente cum conſilio loquamur, finem vel cauſam finalem ipſius eſſe bonum actu, re partim præſens, partim abſens, ſed ipſi facultati deliberanti totum præſens. Quòd finis ſit bonum actu, vix dubitari poteſt. Nam ſi de Medico quæras, quem ſibi in curando ægroto finem proponat, ſanitatem actu in eo, qui nunc ægrotat, reſpondebit; itemq; oẽs alii artifices. Omninoq; finis eſt optimum quiddam 2.phy.31. quod aũt optimum eſt, actu eſt. Non eſt aũt totum iſtud bonum actu re præſens; non.n. appeteretur, neq; Medicus in eo conſequendo laboraret; ſed habet partem præſentem, partemq; item abſentem. In ægrotante, exempli cauſa, adeſt facultas recipiendæ ſanitatis, quæ facultas, vt rectè dicebat Contarenus lib.3. primæ philoſophiæ eſt inchoatio quædam actus; aut, vt ego ſoleo dicere, quaſi dimidiatus quiddam actus, ex quo ex facultate, & actu verè fit vnum 8 Metaph.15. & 2. de anima 7. vbi dicebatur: quod verè eſt, actum eſſe: quaſi ſignificaret, facultatem eſſe inchoationẽ ipſius eſſe; iſta aũt facultas recipiendæ ſanitatis habet ẽt aliquid actu, vt robur naturæ in præcipuis partibus; facultas.n. ꝓpinqua ſemper aliquid actu deſiderat, quò ad certam formam dirigatur. Abeſt tñ pfectio, & abſolutio huius facultatis: cuius abſentis perfectionis rõne exoritur in medico appetitus, ac deſiderium illius; ac nihilo minus pars iſta re abſens, ipſius tñ Medici intelligentiæ præſens eſt; eam.n. cogitando anticipiat: quoniam mens plus põt, q̃ natura. Nec tñ dico cogitationem iſtam, & anticipationem eſſe finem, aut ſpeciem ſanitatis in cogitatione impreſſam, ſed ſanitatem actu, & re effulgentem tñ, in illa ſpecie. Sic puella mouet vos, vt finis, effulgens tñ in ſpecie in oculis, atq; animis veſtris impreſſa; Ita conditiones illæ concurrere non incommodè poterunt. Finis.n.eſt principium, quà nondum totus actu reipſa eſt; eſt terminus, quà iam totus actu re ipſa eſt; eſt bonum, & optimum quiddam, atq; eſt ens, quatenus habet partem iam exiſtentem & altera ab intellectu anticipatur quaſi exiſtens. Deſideratur, & appetitur, quatenus illam partem, quæ in intellectu tantum adeſt, re ipſa aũt abeſt, nitimur actu re ipſa exiſtentem reddere. At rurſus dubitabis. In animo Medici finis imprimit ſpeciem ſuam integrã, & perfectam, ergo totus actu eſt; nam ſi imprimere eſt opus rei actu exiſtentis, vt certè eſt, ꝑfectò quæ ſe totam põt imprimere, tota ẽt actu erit. Dico ob naturam ipſius mentis iſtud nõ

Propria opinio.

Explicatio ſẽtentiæ 2. de anima 7.

Dubitatio ardua.

eſſe

eſſe neceſſarium: quæ quidem mens rem abſentem ex alia, quæ præſens fuerit, pōt colligere, atq. explere. Id cuius facilè fiet credibile. Videtis. n. vos formoſam puellam, eiuſq. poſſeſſionē, tanq̄ ſummum bonum, vobis finem proponitis. Certè impreſſa eſt in animis veſtris huius ſummi boni ſpecies; & tñ non adhuc actu eſt poſſeſſio hæc iucundiſſima; quo pacto igitur ſui ſpeciem impreſſit? mirum ni per partem præſentem actu, id eſt pulchritudinem; quæ pulchritudo ſtatim vobis in memoriam reuocat, quantam ex alterius pulchritudinis poſſeſſione voluptatem cæperitis, atq; ita cogitatione vobis præſens facitis iſtud ſummum bonum, poſſeſſionem .ſ. huius formoſæ puellæ. Id in oībus conſilio agentibus, ſi attentè aīaduertatis euenire intelligetis, vt finis eorum ſit bonum actu, partim re præſens, partim abſens: intelligentiæ tñ totum præſens. Ita non dico finem, vt habet eſſe in anima, mouere, ſed finem in re, qui tñ in mente ef fulgeat oportet. In ijs aūt, quæ ſine conſilio agunt, & inſtinctu naturæ impelluntur, præſtò eſt intelligentia non errans, cuius ſapientiſſimo numine illá reguntur; cui multò perfectius, q̄ noſtræ, præſens eſt finis, & bonum, quod ſit rebus nālibus accommodatum. Ergo cum ignis in locum ſuperum, tanquàm in finem fertur, & bonum ſuum, poſſeſſio iſtius loci re abſens, eſt præſens tamen intelligentiæ; quæ idcircò ignem eò dirigit.

Diluuntur argumenta oppoſita.

His ità cōſtitutis facilè dubitationes initio adductæ tollentur. Probabatur primùm; finē non cauſare cum eſt, quoniam eſt terminus motus, & effectum efficientis; dico accipi in iſta argumentatione finem non eum, qui ex parte tantum actu re ipſa exiſtat; qui reuera principiū, & cauſa finalis eſt; ſed qui totus iam actu re ipſa exiſtat: hunc aūt non cauſam, ſed terminum eſſe iam ſtatuimus. Ad illud de deſiderio, quod eſt rei abſentis, iam dıximus non eſſe totum actu re ipſa præſentem; idcircoq. deſiderio locum relinquí, Idq. innuebat Alexan. 9. Metaph. com. 6. Rationibus ēt probantibus finem non cauſare, cum non eſt, nihilo difficilius ſatisfiet. Mouet. n. finis, & ſui ſpeciem imprimit per partem præſentem; pars aūt abſens vi, & efficacitate mentis noſtræ, aut ſuperioris expletur ex alia quadam ſimili re, quæ iam actu fuerit, & ſui ſpeciem in memoria reliquerit. Itaq. finis eſt bonum, & optimum quiddam, atq. idcirco actu eſt, verum nondum adhuc totus in re, ſed ex parte quadam ab intelligentia anticipatus. Quod igitur eſt extra animam, mouet vt finis, non tñ ſine ſui ſpecie impreſſa in animo. Conferantur cum his, quæ à Ianduno dicuntur, & à Leone Hæbræo ad initium primi Dialogi, aut ab alijs probatis philoſophis: apparebit, niſi quid fallor, quàm noſtra ſint veriora, & explicatiora. Theologus aūt, cuius mentionem Iand. facit, qui cenſuit finem mouere pro ſua, vt inquit, realitate, voluit fortaſſe ſignificare finem mouere pro eſſentia, quam habet: quæ eſſentia, vt alibi declarabimus, abſtrahit ab actu, & potentia: eſſetq; iſta opinio longè probabilior, quàm ipſe Iand. putet, niſi nos vſu docti planè intelligeremus bonum perfectum, & actu exiſtens eſſe illud, quod à nobis tanq̄ finis appetitur. Bonum igitur actu, re futurum ex parte, & ex parte præſens, cogitatione autem totum præſens; ſit finis.

Quomodo efficiēs, materia, forma ſint cauſa rerum.
Cur tantū materia, & efficientis, mentio fiat.

Quamobrem; vt ad initium reuertamur, quod à Philopono de fine affertur, falſum eſt; quem imitatus Zimara in prima contradictione huius libri ipſe ēt fallitur; q̄q̄ quæ de forma dicit, ac de conſeruatione entium ſucceſſiuorum ab efficiente ex Auerr. 12. Met. 41. vera & pulchra ſint. Omnino forma eſt cauſa rei iam factæ, efficiens rei dum fit, materia vtroq. modo. Nos igitur aliam cauſam reddentes, cur materiæ tantum & efficientis mentio fiat, dicimus in efficiente includi finem, quoniam omne efficiens efficit fine ſibi propoſito (vt patet 2. phy. à 75. vſq. ad 87.) & in fine contineri, & ſignificari efficiens; quoniam finis ſignificat agens ſignificatione neceſſaria lib. de ſubſtantia orbis c. 2 Ex quo Ariſt. interdum in generōnis cauſa reddenda materiæ duntaxat, & finis mentionem facit, vt primo de partibus animalium c. 1. quoniam finis, vt diximus, ſignificat quoq; efficiens; interdum materiæ, tantum, & efficientis, vt pri. de generatione aīalium c. 1. & 2. capite ſecundo; quinimo pri. lib. c. 1. aſſeritur idem eſſe agere de generōne, atq. de cauſa efficiente; quoniam. ſ. in efficiente includitur notio finis; quodq; proximè tangit effectum, eſt ipſa efficiens cauſa; finis. n. potius tangit efficientem, quàm effectum. Attende aūt ex 2. de aīalium generatione c. 1. finem huius continuatæ generōnis ex cœlo duci: quare cum cœlum quoq. ſtatuatur cauſa efficiens, iure in eo comprehenditur ēt finis. 2. aūt phyſ.

Explicatio t. 72. 1. phy.

72. trium cauſarum mentio præcipuè fit, materiæ, formæ, mouentis; quoniam, vt diximus, in mouente ſemper incluſa eſt notio finis; & per has tres cauſas dicitur conſiderari ſolere cauſas de

Expeditiſſima ratio, cur materiæ tantum, & efficientis, minimè autem formæ mentio fiat.

generatione, id eſt in rerum, quæ generantur, natura conſideranda tres potiſſimum illas cauſas afferri, quis ſit terminus generationis, id eſt forma, quid primum fecit, id eſt quid ſit efficiens, quid paſſum eſt, id eſt, quæ ſit materies. Quod ſi hinc colligas, formam quoq; eſſe cauſam generationis, ſcito eſſe quodammodo cauſam; quoniam eſt terminus, ſine quo generatio non perficeretur. Auerroes autem in com. illius 72. tex. materiæ tantum, & efficientis mentionem faciebat. Quod ſi concederemus etiam formam verè eſſe cauſam generationis, tamen non eſt vllo

pacto

pacto cauſa æternæ generationis, cum ipſa æterna non ſit; quare cum hic cauſas afferre velimus continuatæ æterno tempore generationis, meritò efficientis duntaxat æterni, & materiæ, quæ ipſa quoq; æterna eſt mentionem fecimus.

3 *An Philoſophus etiam naturalis de actu, & poteſtate loqui poſſit.*

IN quæſtionem cadit, cur nam materiæ, & generationis naturam patefaciat nunc nobis Ariſt. per actum & poteſtatem; cum voces iſtæ perſpicuè ſint primi philoſophi, & ob hanc cauſam repudiatæ ab Ariſt. pri. phy. 78. Ibi. n. cum hanc eandem quæſt. tractaret, fierent ne, quæ fiũt, ex ente, an ex non ente; reſpondebat fieri ex ente per accidens, & ex non ente per accidens; explicationem aũt iſtius quæſt. ab actu, & potentia ductam aliò relegabat. i. ad primam philoſophiam. Dico, vt in proximè ſequente quæſt. copioſius dicam, maximam eſſe nãlis, & pri. philoſophiæ inter ſe coniunctionem; nec fieri poſſe, vt nãlia ſine aliquibus vocibus metaphyſicis tractentur, ac præſertim iſtis actu, & poteſtate. Conſtat ex definitione motus, vbi oẽs voces metaphyſicæ ſunt; Motus eſt actus entis poteſtate, quà poteſtate eſt; conſtat ex definitione animæ; Anima eſt actus; & ex alijs ſexcentis locis. Cæterum hoc inter nãlem, & primum philoſophum intereſt, quòd nãlis iſthæc nomina ex cõi quadam hominum intelligentia accipit; primus aũt accuratè perpendit; reſq; illis vocibus ſignificatas ad viuum reſecat. Hinc Ariſt. 6. metaph. dicebat, ſolam primam philoſophiam cognoſcere, an res ſint, & quid ſint. Ipſa. n. eſt, quæ integrè, & perfectè rerum naturam comprehendit. Reliquæ verò ſcientiæ leuiter attingant, atq; à ſenſu, & inductione accipiunt. Ita prima philoſophia confirmat principia reliquarum ſcientiarum; ac merito ab Ariſt. in proemio ſapientia appellatur; id eſt ſummum ſcientiæ faſtigium: & ſcientia omnino indemoſtrabilis ab Ammonio in categoria qualitatis: qua de re alibi. Ergo diligentius de iſta diſtinctione inter actum, & poteſtatem in prima philoſophia eſt agẽdum; idq; ſibi voluit Ariſt. pri. phy. 78. ſed tamen nonnulla etiam hic attingere & libare poſſumus, quæ ſatis ſint ad propoſitarum quæſtionum explicationem.

Quomodo ſola pri. philoſophia cognoſcat an res ſit, & quid ſit.

4 *An de primo mouente agat Philoſophus naturalis ex textu. 14.*

Opinio Auer.

DVbitari ſolet, an de primo mouente agat philoſophus nãlis. Auerroes quidem non dubitat in proemio phy. & 3. metaphy. 3. & 2. phy. 72. & alibi ſæpè. Sed dicitur contrà; Primum mouens eſt ſolutum, & abſtractum à materia: quæ aũt à ſocietate materiæ ſunt libera, non pertinent ad philoſophiam nãlem primo de partibus animalium c. 1. hæc. n. auctoritas cõter affertur & q̃uis nihil ad propoſitum (loquitur. n. ibi Ariſto. de iis, quæ ſunt ſoluta ἐξ ἀφαιρέσεως, id eſt per remotionem materiæ, qualia ſunt mathematica) tum ex 6. metaphy. & ex alijs ſexcentis locis ſatis conſtat ad nãlem philoſophum ea tantum pertinere, quæ materiæ ſunt immerſa. Reſpondet Auer. 2. phyſ. 26. & alibi ſæpè, quòd ſint aliqua entia abſtracta, à nãli philoſopho nos doceri, quid aũt ſint, à primo Philoſopho. Contrà eiuſdem mentis eſt, conſiderare an res ſit, & quid ſit 6. metaphy. primo. Reſponſio cõis eſt, quæ Præceptori ẽt meo probabatur, ad eandem ſcientiam pertinere, an res ſit, & quid ſit, ſi hæ quæſtiones in iiſdem terminis verſentur; vt ad philoſophum naturalem pertinet inueſtigare, an ſit primum mouens, & quid ſit primum mouens; ad primum philoſophum, An ſit Deus, & quid ſit Deus. Contra multa poſſunt afferri. Primum mouens, quà primum mouens, mouet vt amatum, ac deſideratum 12. Metaph. 36. Hoc aũt nil aliud eſt, quàm eſſe vltimum finem; ex quo ſi philoſophus nãlis cognoſcit quid ſit primum mouens, cognoſcet ẽt, quis ſit vltimus finis; quod iñ nemo dubitat falſum eſſe. Hinc Auerroes 2. phy. 73. inquit, nãlem non agere de quiditatẽ iſtius motoris, ſed tantùm probare ipſum eſſe. Præterea eſſe primum mouens, eſt affectio quædam Dei inſequens naturam ipſam diuinam; ergo per naturam diuinam cognoſci debebit: omne. n. poſterius debet cognoſci per prius, à quo pendet. Alio pacto reſpondet Zimara in 3. contrad. 6 Metaphyſ. veram eſſe ſententiam Ariſt., cum quæſtio, an ſit, explicatur à priori, minimè aũt, cum à poſteriori. A priori. n. cognoſci non põt rem eſſe, niſi per eſſentiam, & naturam ſuam: quæ quidem definitione patefit; idcircoq; eiuſdem mentis eſt cognoſcere rem eſſe à priori, & quid ſit. Hæc aũt accipere ſe inquit ab Ariſt. & Auer. 2. poſt. 8. Ergo ſi naturalis demonſtraret à priori abſtracta eſſe, certè ẽt tractare deberet, quid illa eſſent; ſic nihil primo philoſopho relinqueretur. Nunc aũt à poſteriori demonſtrat. Verùm quæro ego de Zimara, cur iſta quæſtio, an abſtractum ſit, appellari nãlis quæſtio debeat; non. n. aut ex parte ſubiecti, aut ex parte attributi (à quo verè propoſitiones, & quæſtiones diiudicantur) quicquàm video, quod non potius ad primum, quàm ad nãlem philoſophum pertineat. Ariſt. ſanè illo pri. tex. 6. Metaphy. idcirco docebat in ſpecialibus ſcientiis non tractari, an res ſit, quoniam tractari non poteſt quid ſit; eiuſdem aũt mentis eſt tractare quid ſit, & an ſit. Ergo ſi quæſtio, quid abſtracta ſint, eſt quæ-

Argumenta contra Auerroem.

Reſponſio Zimaræ refutata.

ſtio

ſtio primi philoſophi, erit ét eiuſdem altera, an abſtracta ſint, Quamobrem tametſi concederemus quæſtionem, an abſtracta ſint, à nāli philoſopho explicari à poſteriori, illud tñ teneremus à primo philoſopho tractari à priori; idcircoq; propriam huius eſſe appellandam. Conſtabit id magis, ſi illud tenueris, quod ab Euſtratio 2. poſt. com. t 3 1. & alibi ſæpe, atq. adeo ab Ariſt. ipſo doceris, in affectionibus eandem eſſe quæſtionem, an res ſit, & quale quid ſit. Idem. n. ſignificat, an ſit Eclypſis, & an Luna pati queat eclypſim. Affectiones. n. nō ſunt ſine ſubiecto; idcircoq; non poſſumus verè ſcire illas eſſe, niſi ſubiectum quoq; cognoſcamus. Quamobrem idem ét dictū eſt, primum mouens eſt, & Deus eſt primum mouens. Quamobrem cum Deū eſſe primum mouens, ſit propoſitio diuina, pendet. n., vt dixi, ex intima eſſentia ipſius Dei; certè primum mouens eſſe, erit propoſitio diuina. Hinc Ariſt. 2. phy. 71. abſolutè dicebat, quæcunq; non mota mouent, ad philoſophum nālem non pertinere, ſed tantùm illa, quæ mouent mota. Quòd ſi Auerroes in hoc lib. com. t 4. inquit à pri. philoſopho explicari ſubſtantiam vtriuſque mouentis æterni; mouentis. ſ. immobilis; & mouentis perpetuò moti, cuiuſmodi cœlum eſt; multo totius videbitur colligi poſſe de mouente immobili, neq; ét, an ſit, à nāli eſſe diſputandum: 2. n. phy. 71. & 73. quæcunq; mouent non mota, excluduntur à nāli philoſopho; mi nimè aūt quæ mota mouent. Ergo ſi magis illa, quàm hæc, ſunt aliena à naturali; & tñ de his quoq; diſputare tantum poteſt, An ſint (nam ſubſtantiam inquit nunc Auerroes à diuino cō ſiderari) profectò de illis, quæ tantò magis ſunt aliena: ne iſtud quidem, An ſint, tractare poterit. Hac tñ Auerrois auctoritate non multum nitimur; quoniam fortè ſignificare voluit animam, & mentem cœli, quæ ſubſtantia cœli quodammodo eſt, quæ à diuino conſideratur, non autem ſubſtantiam ipſius Globi, quæ à naturali. Non admittimus aūt, vt videtis reſponſum, quod affertur à Zimara in 2. contradictione huius libri. Inquit. n. ille, conſiderari cœlum à pri. philoſopho quatenus ſubſtantia eſt, & ex principiis ſubſtantiæ compoſitum: verum hoc pacto ét res caducæ à diuino conſiderantur; ſed hoc alias. Amauit. n. ſe Zimara in his. rebus ad rōnem conſiderandi nālem, ac theologicam pertinentibus, vt patet quarta contr. pri. phy. & 3 2. eiuſdē, & 13. contrad. 3. mihi tñ nunq̃ expleuit animum; atq; alio tempore illius errores patefaciam.

Explicatio 14 com. Auer. ubi ſcribit ſubſtantiam utriuſq. mouentis, id eſt Dei, & cœli à pri. Philoſopho explicari.

Aduerſus Zimare explicationem.

Propria opinio.

Statuerim igitur ego illud primùm, nālem, & primam philoſophiam arctiſſimo inter ſe vinculo contineri ex Simplicio in prologo 8. phy. vnde ducta eſt ratio inſcriptionis librorum primæ philoſophiæ; ſunt. n. vocati τὰ μετὰ τὰ φυσικά. Deinde illud quoq; veriſſimum crediderim, eodem pacto in omnibus ſcientiis explicari vtranq; quæſtionem, an res ſit, & quid ſit. Nā ſi vna integrè explicatur in aliqua ſcientia; & altera ét integrè explicatur; ſin vna non integrè, neq; etiam altera. Quamobrem cum primā tantum philoſophia perfectè atq; integrè, quantum homini fas eſt, eſſentiam rerum abſtractarum, & ipſius primi mouentis cognoſcat, ſola ét illas eſſe perfectè cognoſcet: quod, vt diximus, ex initio 6. Metaph. clariſſimè colligitur; quēadmodum ét demonſtratio afferens cauſam, demonſtrat ſimul rem eſſe. Atqui, cum eſſe primum mouens ſit, vt diximus, affectio quædam diuinæ naturæ, aut certè à nobis concipiatur, quaſi poſterius quiddam, profectò nunquàm integrè ſcietur eſſe, niſi quod prius, & ſuperius eſt, id eſt diuinam ipſam naturam cognoſcamus. Imperfectè aūt atq; inchoatè vtraq; quæſtio à philoſopho nāli tractatur ob coniunctionem, quam habet cum primo philoſopho. Cognoſcit. n. nālis per motum dari aliquid primum mouens; verùm non cognoſcit integrè; quoniam non cognoſcit, cui naturæ inſit iſta affectio. Cognoſcit ét imperfectè quid ſit. Explicabit. n. illud tenui, & leui definitione dicens, primum mouens eſſe id, quod à nullo motum mouet primum corpus: non aūt ſciet, mouere tanquàm amatum, & deſideratum; iſtud. n. eſſet perfectè cognoſcere; quod à primo philoſopho eſt expectandum. Hinc Ariſt. 3. de cœlo 2. inquit, eſſe quædam ingenita, & immobilia magis ad alteram, & priorem philoſophiam, quàm ad nālem pertinere, Inquit *magis*, qm̄, vt diximus, primi perfectè cognoſcit eſſe; nālis inchoat tantum iſtam cognitionem. Ex iſtis autem verbis perſpicuè colligitur, quæſtionem, an abſtracta ſint, propriè eſſe quæſtionem Theologicam. Ad illam. n. ſcientiam aliqua quæſtio propriè pertinet, in qua ſcientia pōt illa perfectè explicari. Atqui dum naturalis cognoſcit, & probat abſtracta eſſe ob coniunctionem, quam cum primi philoſophia habet, ſupra ſe quodammodo aſcendit; ex quo dixit Olimpiod. initio 4. Meteor. & Simplicius 8. phyſ. & Philop. pri. de anima & 3. Ariſt. illo 8. Theologi quodammodo perſonam induiſſe, rerum ſerie, & connexione illum quodammodo inuitante. Sic in libro de aīalium motione diſſeruit de motu cœli, re à propoſito ſatis aliena; Sic 6. Eth. de ſapientia, & ſcientia, & x. de felicitate in contemplatione ſita, rebus ad moralem philoſophiam nullo pacto ptinentibus. Atqui dum ille octauo libr. probat abſtracta eſſe, vtitur fortè aliquibus principiis Metaphy. vt illo, non dari progreſſum in infinitū. Quàmuis. n. hoc axioma videatur de illorum numero eſſe, quæ ſunt cōia pluribus ſcientijs; de quibus Themiſtius, & Philoponus 2. capite primi. poſtñ cum valde cōe ſit, magis Metaphy. nuncupari

Prima philoſophia integrè tractat, an ſint abſtracta, & quid ſint.

Imperfectè utraq. quæſtio à naturali ét tractatur.

Explicatio 2. tex. 3. de cœlo.

Quæſtionem, an abſtracta ſint, propriè eſſe Theologicam.

nuncupari debet, q̃ nãle. Vti aũt cogitur naturalis multis propoſitionibus Metaphyſicis, ex cõi tñ quadam intelligentia acceptis; vt proximo ſuperiore theoremate oſtendi; quemadmodum etiam Theologus, dum eadem probat eſſe, vti cogitur nonnullis principiis naturalibus: quàmquam adhibet etiam propria, vt illud, ſubſtantiam eſſe priorem accidente.

Quomodo naturalis conſideret primũ mouens.

Vt igitur ad rem redeamus, veriſſimum eſt, quod ex Euſtratio attulimus, idem eſſe cognoſcere eclypſim eſſe, atq. Lunam pati eclypſim, ſi perfectè cognoſcere debeamus eclypſim eſſe: imperfectè tñ poſſe cognoſci aliquam affectionem eſſe in rerum natura, ignotato proprio ſubiecto; & ſic à naturali cognoſci primum mouens eſſe, quàmuis non cognoſcatur, quænam natura ſit, primum mouens. At inquiunt, primum mouens includit rationem motus; ergo à nãli integrè tractari debet. Reſpondet ipſemet Ariſt. 2. phy. 71. & 73. illa tantùm mouentia pertinere ad naturalem, quæ mota mouent, omninoq. ſunt mouentia naturalia, id eſt in ſe continentia principium, cur moueantur, & quieſcant: Natura enim eſt principium, vt res moueantur 8. phy. 32. Ergo non quicquid habet aliquem reſpectum ad motum, naturalis contemplationis eſt; ſed quicquid moueri poteſt; aut in eo infixum, & incluſum eſt, quod poteſt moueri. Nã ſanetur homo principio ducto à Medico, & ſanatione abſoluta à natura; profecto quàmuis ars fuerit principium, vnde iſte motus nãlis, ſanatio inquam, prouenerit; non tamen artis iſtius cognitio ad naturalem philoſophiam pertinebit: Sic non omnis cauſa, vndè motus, ad philoſophum naturalem pertinet. Ac ſanè, vel vltimus finis habet aliquem reſpectum ad motum (is enim intelligitur poſtremus finis, quò & mobilia, & immobilia referuntur) nec tamen ſub naturalem contemplationem cadit. Quòd ſi Ariſtoteles 2. phyſ. 73. dicebat mouens illud immobile eſſe mouens phyſicè: vel illa vox *phyſicè* intelligenda eſt, vt ſignificat ex intima eſſentia, atque natura, quomodo omnes ferè interpretantur; aut quatenus mouens illud eſt initium motus phyſici: nam mouens non phyſicum poteſt eſſe initium motus phyſici; vt Sol, qui non eſt calidus, poteſt eſſe principium caloris; quæ eſt Philoponi interpretatio, & longe, niſi fallor, cæteris præſtantior.

Refutatio rationum probãtium à naturali conſiderari primum mouens.

Explicatio t. 73. 2. phyſicorum.

5 *An materia ſit actu, ac de eſſentia materiæ.*

NOtat philoponus com. 50. & 54. materiam, tam & ſi poteſtate ſit reſpectu habito ad ea, quæ exiſtunt, & per ſe conſiſtunt, hæc n. omnia põt euadere, tamen eſſe actu materiam: nam ſi materia eſſet poteſtate materia, non eſſet ſubiectum generationis; ſed ipſa quoq. neceſſe eſſet, vt per mutationem euaderet actu materia. Themiſt. etiam pri. phy. in tex. 61. digreſſione, q̃ auream vocant, materiam aliquid eſſe actu ſtatuit. Id multis mirum videri poterit; qui audierunt actum ſemper vocari formam; & quod eſt actu, eſſe per formam: ex quo Auerroes hoc loco formam inquit eſſe, quod eſt actu. Scotus induxit actum quendam entitatiuum; cuius participem ſtatuit materiam pri. idcircoq. illam poſſe à forma ſeparatam conſiſtere; aduerſus quem multis argumentis pugnant D. Thomæ ſectatores. Nos oblatam occaſionem cupidè arripientes naturam materiæ, quantum omni ſtudio conſequi poterimus, vobis pateſacere aggredienur. Res enim vt difficilem explicationem habet; ita magnæ eſt vtilitatis.

De natura materiæ.

Natura materiæ primæ, vt ſcitis, pri. phyſi. eſt inueſtigata per ſimilitudinem quandam mutationis artificioſæ. Nam quemadmodum, cum ars molitur aliquid, vt ſtatuam, vel lectum; ſemper aliquod ſubiectum adeſt, vt marmor, vel lignum; ita cum ſubſtantiæ à natura generantur, ſubiectum aliquod adſit oportet; quod nouam formam accipiens maneat, illamq; ſubſtentet; atque omnino ex quo omnia fiant, & in quod omnia abeant: hoc autem eſt materia prima. Ac veluti ſi quis ſemper perſonatus incederet, ſiue eandem ſiue varias perſonas gereret, ſciremus quidem aliquod eſſe illis perſonis ſubiectum; quale tamen iſtud eſſet, quamque formam haberet, ignoraremus; ità cum ſemper materia prima formis prædita, & quaſi perſonata, dicebat Simplicius, appareat; ſcimus quidem illam eſſe formarum ſubiectum; ſed qualis nam, cuiuſq; naturæ ſit, difficillimè, ac nonniſi accerrima mentis agitatione poſſumus intelligere. Explanemus autem primùm illam Themiſtii digreſſionem; deinde cætera afferemus. Dubitat Themiſtius, qui nam materia æterna eſſe queat, ſi ſua ſubſtantia poteſtas eſt; poteſtas autem priuationem adiunctam habet (non enim materia poteſt recipere formam, quam iam habet; ſed illam, qua caret) priuatio autem aduentante forma aboletur. Diſſoluit hunc nodum ſtatuens, dupliciter aliquid alicui ineſſe poſſe, abſolutè, & reſpectu ad aliquid aliud habito: ligno, exempli cauſa, eſſe bipedale abſolutè conuenit; eſſe autem duplum vel ſimplum, conuenit quà cum alia magnitudine confertur. Ita materiæ primæ duplex notio eſt, vna abſoluta, altera ex collatione. Si materia per ſe ſpectetur, conueniunt illi hæc attributa, eſſe ens, & ſubſtantiam actu; ſin ad formas referatur, eſſe poteſtate; quod idem hoc loco ex Philopono notauimus. Cum autem hæc natura tùm materies, tùm ſubiectum nominari ſoleat, cenſet

Explicatio digreſſionis Themiſtii.

De nomine materiæ, & ſubiecti.

ſubiecti nomen propius ad illam accedere abſolutè conſideratam, nomen aũt materiæ ſignificare potius reſpectum ad formas. Subiectum.n. dicitur, quà formam iam habet. Cum aũt adeſt forma, adeſt ẽt abſoluta illa eſſentia materiæ, quàmuis corrupta ſit poteſtas ad hanc formam recipiendam. Materia aũt dicitur, quà poteſt recipere aliquam formam: ſic reſpectus ad formã iſto nomine ſignificatur; qui reſpectus priuationem includit, & aduentante forma delebitur: cæterum neutrum ex iſtis nominibus naturam iſtam omnino abſolutè conſideratam exprimit: de quibus nominibus aliàs à nobis copioſius diſſeretur. Addit, vocem illam, ex quale, quam ſolemus materiæ attribuere, eſſe potius negationem quandam, quàm veram priuationem, neq; in ea conſiſtere eſſentiam materiæ: quod diligenter ab Alex. explicatur 2. quæſt. nat. c. 7. & oſtenditur materiam ſuaptè natura, nec eſſe qualem, nec ex qualem, aut non qualem, ſed potius dicendum non eſſe qualem.i. non habere in ſua natura incluſam qualitatem, aut abſentiam, & negationem qualitatis: ac licet quale, & non quale ſint contradicentia, tñ hoc loco non efficiunt enunciationes contradicentes, idcircoq; ambo de materia falsò aſſeruntur. Adeſt.n. modus iſte *ſuaptè natura*, à quo modo diiudicantur enunciationes, ſint ne contradicentes, an ſecus. Quamobrem, ſicuti ambæ hæ falſæ ſunt, Pompeius neceſſariò eſt iuſtus Pompeius neceſſariò eſt non iuſtus; ita hæ ambæ ſunt falſæ, materia ſuaptè natura eſt qualis, materia ſuaptè natura eſt non qualis. Idcirco Ariſt. 7. Metaph. 8. inquit materiam ſecundum ſe nullum eſſe ex prædicamentis, neq; etiam eſſe negationem illorum. Contradicentes autem erunt, ſi ita proferantur. Materia ſuaptè natura eſt qualis, materia non ſuaptè natura eſt qualis; atq; ita vt prior falſa, ſic poſterior vera erit; quod etiam vidit quadantenus Zimara in tabulis in illis verbis, *materia ſecundum ſe non eſt quid*, & in illis *materia prima eſt una numero*.

De uoce illa ex quale.

Interdum contradicentia nõ diuidere uerũ à falsò.

An in materia duplex ſpectetur poteſtas.

Idem aũt Theore. 15. & in 23. contradict. pri. phy. & in tabulis in illis verbis *materia ſubſtentatur per poſſe*, hunc locum de natura materiæ pertractans, reprehendit eos, qui putant in materia duplicem ſpectari debere poteſtatem, alteram remotam, ꝑ quam nullam certam reſpicit formam; alteram propinquam, per q̃ ad certam formam reſpectum habet, atq. in pri. notione materiæ includi remotam illam poteſtatem, ꝓpinquam aũt minimè, ſed in ſecunda notione illius. Reprehendit aũt eo nomine, ꝙ materia in prima notione tanq̃ abſolutum quiddam vt Themiſtius dicebat, concipi debet; at omnis poteſtas relationem ſignificat: atq. omnino iſta materiæ remota poteſtas eſt poteſtas patiendi (aliam.n. ſpeciem poteſtatis eſſe non poſſe oſtendit) poteſtas autem patiendi, vt ſatis conſtat ex illius definitione 5. Metaph. tradita, refertur ad aliud, à quo pati, & immutari res poteſt. Affert igitur ipſe tres notiones materiæ) quamuis verbo duas ponat, ſed re ponit tres) in quarum prima materiam vult eſſe abſolutè ens, & ſubſtantiã ſicq; pertinere ad primum philoſophum, congruenter iis, quæ ab Auerroe dicuntur 2. phyſ. 4. & 21. & 7. Metaph. 9. & 8. Metaph. 4. In 2. autem, cum iam accipiat relationem & reſpectum quendam ad formas, euadere ens, & ſubſtantiam poteſtate, ſed tranſcendenter tantum (vt illius verbis vtar) conſiderari; quatenus ſcilicet illi conueniunt iſta attributa tranſcendentia, ens, ſubſtantia, poteſtas; quod Auerroi etiam placet eodem 7. Metaph. com. 9. Ex quo ab Ariſtot. 8. Metaph. diſputatum eſt, quomodo ex materia tanquàm poteſtate, & forma, tanquàm actu fiat verè vnum. Tertia autem notio ipſius erit, ſi tanquàm poteſtas limitatè conſideretur. i. quà per motum, & mutationem variis formis ſubijcitur; atq. iſthæc notio philoſophi naturalis eſt. Ergo in prima illa notione materia eſt abſolutum quiddam; nec ſubſtentatur per poſſe primo phyſ. 70. at in ſecunda, ac tertia notione ſubſtentatur per poſſe primo capite de ſubſtantia orbis: quare paulòpoſt addit Auerroes, *poſſe, quo ſubſtantiatur hoc ſubiectum, differre à natura ſubiecti, quod ſubſtantiatur per hoc poſſe*, propterea quòd *poſſe* ſignificat reſpectũ ad formam; hoc autem ſubiectum eſt vnum entium exiſtentium per ſe. Ita omnes Auerrois ſententiæ mirificè inter ſe conſentient.

Varia notiones materia à Zimara tradita.

Aduerſus Zimaram.

Sed aduerſus hanc Zimaræ ſanctionem multa dici poſſunt. Primum adſunt aliæ Auerrois ſententiæ, quæ à Zimara non expenduntur. Nam in Epiſtola de connexione intellectus abſtracti inquit entitatem materiæ eſſe in potentia, & ad finem libelli de animæ beatitudine materiam eſſe ens, & in ſe ipſa, & in ſui natura propter formam. Ergo in ſe ipſa non eſt abſolutũ quippiam, ſed ſemper poteſtas eſt, ac refertur ad formam. Ex quo Ariſtot. 7. Metaphy. 8. *materia ſecundum ſe non eſt quid, nec quantum, nec quale, ſed poteſtate hæc omnia.* Ergo *ſecundum ſe* ideſt in natura ſua eſt poteſtate. Deinde non videt Zimara, ſi materia in prima notione ſit tantum ens, & ſubſtantia, fore, vt illius eſſentia abſoluta ſit notio tantum quædam, non autẽ res. Iſta enim attributa, ens & ſubſtantia, ſunt communia æternis, & caducis rebus; quibus rebus nulla natura communis eſſe poteſt, ſed tantum notio quædam; vt infra oſtendemus: quare ſi materia in prima notione eſſet tantum ens, & ſubſtantia, profectò eſſet notio quædam, non aũt natura realis. Præterea Zimara in eo theoremate 15. inquit Deum in ſua eſſentia eſſe

actum

actum puriſſimum;ergo materia in ſua eſſentia erit puriſſima poteſtas; cum ſit alterū extremū latitudinis entium. Præterea 8. Metaph. 15. ex materia & forma fit verè vnum,ꝙ illa eſt poteſtas, hæc actus;in cōpoſito aūt manet non tantum reſpectus,ſed et eſſentia ipſa materiæ,& formæ; nec volumus nos ſcire,qui ex illarum mutuo reſpectu fiat verè vnū,ſed qui ex vtraq; illa eſſentia;quare eſſentia vera materiæ,poteſtas:formæ actus ſit oportet,quod eò magis Zimarā condemnat,ꝙ ille reprehendit eo in loco ponentes actum entitatiuum in materia, reprehenditq́; ob eam cauſam,quòd cauſa vnitatis ab Ariſtotele allata nulla eſſet. Eadem igitur aduerſus ipſum ratio valet.

Quod abſoluta materiæ cognitio ad naturalem pertineat.

Quod etiam inquit Zimara, materiam in prima & ſecunda notione ad primum philoſophum pertinere,in tertia tantum ad naturalem, mihi non ſatis probatur; præſertim ſi ſequar, quæ ab illo dicta alio loco ſunt. Nam putat ille in annotationibus in Iandunum, hominem, vt eſt abſolutè animal rationis compos ſecluſa ratione motus, pertinere tamen ad philoſophū naturalem,quoniam ex illa eſſentia abſoluta ſequitur deinde motus: cur igitur non ego abſolutam materiæ eſſentiam ad philoſophum naturalem pertinere putem, cum ex illa abſoluta eſſentia pendeat,& ſequatur habilitas,& propenſio ad motum? præſertim cum idem fateatur,à pri. philoſopho eſſentias rerum ſpeciatim non cognoſci, ſed tantum vniuersè; eſſentia autem materiæ abſoluta ſpeciale quiddam ſit oportet,non aliis rebus commune. Profecto abſoluta iſta,& peculiaris eſſentia materiæ non eſt abſtractum per eſſentiam, neq. per indifferentiam; ergo ad primum philoſophum profectò non pertinet.

Propria opin.

Acriter mihi in hanc rem conſiderationem intendenti,viſa eſt hac ſimilitudine poſſe aperiri. Accipiatur cera ita mollis,ac flexibilis, vt in omnes ſpecies formari queat. Mollicies iſta & flexibilitas, licet inſtituta ab effectore ſit ad formas accipiendas, tamen eſt abſoluta quædam qualitas; ad quam qualitatem ſequitur habilitas ad formas accipiendas. Talem ego putarim eſſe naturam materiæ primæ, infinitam, vt ita dixerim, molliciem, ac flexibilitatem; quare abſolutum quiddam eſſe: verum ad iſtam talem naturam abſolutam ſequi poteſtatem formarū accipiendarum. Quamobrem ſi materia vt abſolutum quiddam ſpectetur,non erit tantum ens, & ſubſtantia, atq; ita mera quædam notio, vt Zimaræ confitendum erat; ſed erit ſubſtantia, & ens, tale, id eſt ens quiddam tenuiſſimum vt aiebat Simp. 2. de anima. 2. molliſſimum,ac maximè flexibile; ita habebit certam & ſpecialem naturam. Quemadmodum autem molle, & durum, licet abſolutæ quædam qualitates ſint, tamen à nobis per reſpectum quendam definiuntur, tanquàm nobis notiorem (molle enim definitur tanquàm quod facilè in ſe ipſum cedit,durum quod difficulter 4. Meteor. 29. cedere autem ſignificat reſpectum, & habitudinē ad comprimens) ita iſthæc natura materiæ abſoluta, quam ego non abſurde, niſi fallor, infinitam quandam molliciem voco,à nobis per reſpectum ad formas,& per poteſtatem illarum excipiendarum intelligitur; idcircoq́; ab Ariſtotele materia ſecundum ſe dicitur eſſe poteſtate. Auerroes autem ſedulo anquirens, quo commodiore vocabulo iſtam abſolutam naturam materiæ poſſet exprimere, in libro de animæ beatitudine capite ſecundo poſſibilitatem vocabat, docebatq́; poſſibilitatem differre à potentia, quoniam poſſibilitatis nomen indicat ipſam naturam rei, potentia autem refertur ad recipiendum; vt in ferro eſt poſſibilitas, qua in enſem conuerti poteſt; eſt etiam potentia. Sed poſſibilitas ipſam naturam ferri magis ſignificat, eſtq́; vt inquit, magis ſubſtantialis,& generalis,& præcedit in intelligentia, quia eſt præparatio fixa & ſtabilis in ſubſtantia talis rei, per quam etiam habet potentiam,vt efficiatur hoc, vel illud. Volebat ſcilicet Auerroes nomen aliquod inuenire, quod minus ſignificaret reſpectum, quàm poteſtatis nomen (in hoc enim ſtatim elucet reſpectus ad actum) vt nos flexibilitatis,& mollicici nomina vſurpauimus; quàmuis neq. hæc ſatis propria, ſed nonnihil abſolutam illam naturam ſignificantia. Quemadmodum igitur (res enim eſt ſæpius repetenda) ex duritie ferri ſequitur habilitas ad formam enſis accipiendam,ita ex hac molli & flexibili natura materiæ,quam poſſibilitatem Auerroes vocauit, ſequitur poteſtas omnium naturalium formarum excipiendarum. Quàmuis autem re ipſa videatur poſterior iſthæc poteſtas;quàm eſſentia illa abſoluta; tamen, quòd ad naturæ conſilium pertinet, prior eſt. A fine enim materia ſuas accipit conditiones; quemadmodum ferrum idcirco durum eſt, quoniam eſt factum ad incidendum. Ita materia prima eſt flexibilis, ac mollis, vt formam poſſit accipere. Forma enim eſt finis materiæ. Quamobrem dicebat Ariſtoteles 9. Metaphyſ. 15. & alibi ſæpè, quæ ſunt poſteriora generatione, eſſe priora natura, vt infra diligentius oſtendemus. Si igitur Naturæ ac Dei conſilium ſpectes, prima notio materiæ eſt hæc, vt ſit inſtituta, ac referatur ad formam; eamq́ue accipere, & ſubſtentare queat, idq́ue ſibi volebat Auerroes in verbis à me allatis ex fine libelli de animæ beatitudine. Secunda autem notio eſt,vt talem molliciem, ac flexibilitatem habeat, per quam iſtum finem conſequi queat. Ita reſpectus

Explicatio ſententiæ Auerr. in lib. de anima beatitudine.

Vtrū ſit prior abſoluta materiæ natura an poteſtas.

erit prior, quàm abſolutum. Re ipſa aũt, & origine primo materia eſt iſtiuſmodi natura; deinde ad talem naturam ſequitur poteſtas formæ accipiendæ. Ita origine prius eſt abſolutum quàm reſpectus, illudq́; ad primam materiæ notionem, hoc ad ſecundam pertinebit. Eſt igitur eſſentia quædam abſoluta materiæ, quæ à forma non pendet, niſi tanquàm à fine; atq; iſta abſoluta materiæ eſſentia, quoniam caremus nominibus commodioribus, exprimitur à nobis quidem infinitæ cuiuſdam molliciei, & flexibilitatis voce (quàmuis iſthæc nomina eſſe tralata probe ſciamus) ab Auerroe autem poſſibilitatis, ab Ariſt. poteſtatis, vt 9. Metaph. 8. & primi ſubiecti, vt primo phyſ. 82. Poteſtatis autem nomen accipiendum eſt de remota illa, quæ formam generatim minimè autem ſpeciatim, & hanc potius, quàm illam ſpectat. Idcirco quàmuis diuerſæ notiones ſint materiæ, vt eſt abſolutum quiddam, atq; vt eſt poteſtas vniuersè ſpectans formam; tamen quaſi eadem accipiuntur; quoniam abſoluta illa eſſentia non niſi iſta voce poteſtatis, aut ſimili quapiam exprimi poteſt.

In notione autem iſta, cum poteſtas iſta remota ſit tam accipiendæ, quam ſubſtentandæ formæ; & nobis ēt indicet quodammodo abſolutam naturam materiæ; materia non conſideratur vt priuata. Nam iſta abſoluta eſſentia, iſtaq́; poteſtas remanet ēt ſub forma; idcircoq́; dicebat Ariſt. 5. Metaph. 9. materiam ex ſua poteſtate eſſe immutabilem, & Alex. 2. queſtionum naturalium c. 7. aptitudinem. i. vt Auerroes loqueretur, poſſibilitatem materiæ docebat remanere ſuſcepta ēt forma. Ac præterea, quemadmodum in materia non poſſunt recipi omnes formæ ſimul, ita non pōt verè dici omnibus priuata. Potius igitur materia in iſta notione non habet formam, quàm ſit priuata formis; quèmadmodum Ariſt. 6. Top. loco 32. concedit genus non habere differentiam. At ſi materia ſpectetur, vt iam ſuſcepta aliqua forma, reliquas eodem tempore ſubſtinere non poteſt; ſic priuata illis dicitur, & ad illas tamen poteſtatem habere; quæ poteſtas eſt poteſtas recipiendi; non poſſet aũt recipere, niſi priuata eſſet. Hæc igitur illa poteſtas eſt, quæ à Themiſtio accidens vocatur materiæ, & caduca ponitur, quoniam includit priuationem, qua deleta ob aduentum formæ, ipſa quoq́; aboletur. Eſt aũt nihil aliud quam abſoluta illa & remota poteſtas materiæ arctata iam, & quaſi ſpecialis reddita ad aliquam formam recipiendam per priuationem illius. Atqui, vt abſoluta eſſentia materiæ non pendet à forma, niſi tanquam à fine, ita poteſtas ipſa pendet quodammodo formaliter à forma. Habet. n. poteſtas ſuam eſſentiam in hoc, vt referatur ad formam, & actum. Ita materia abſolutè ſpectata, & forma ſunt relatiua tantum ſecundum dici, poteſtas autem, & actus relatiua ſecundum eſſe, nō tantum ſecundum dici; ita. n. noſtri loquuntur; neq. vnum ſine alterius diſtincta cognitione diſtinctè cognoſci pōt. His ita conſtitutis age iam videamus, qui materia per ſe ſpectata ſit actu.

Quid ſit ſpecialis potētia materia.

Eſſe actu plerunq; ſignificat per ſe, ſuiſq́; viribus poſſe in rerum natura conſiſtere, & eſſe hoc aliquid, vt Ariſt. loqui ſolitus eſt; quod formis à materia ſolutis conuenit; quæ ſunt & actus, & actu; ac præterea cœlo, & corporibus inferioribus, ex materia, & forma conſtantib⁹. Nam neq. materia, neq. forma, cum minimè ſint integra quodammodo entia, ſed dimidiata, poſſunt per ſe conſiſtere; ſed vna alterius auxilio eget. Coniunctæ. n. integrum quiddam ens conſtituerunt, quod per ſe ipſum conſtare valet. Hoc igitur actu, qui à noſtris vocatur Demonſtratus, non cohæret materia per ſe, ſi congruenter initiis Ariſtotelicis loquamur; in quo decepti ſunt Scotus, & qui è Scoto. Quod ſi congruenter ſanctæ fidei loquamur, puto diuinæ voluntatis vi materiam per ſe cohærere poſſe; atq. ita Scotum potius, quàm Thomam ſequor. Arbitror. n. magis pendere accidentia à ſubiecto, quàm materiam à forma, & tñ in Sacroſancta Euchariſtia accidentia ſine ſubiecto conſiſtunt. Sed ad philoſophos reuertamur: vidimus, quid ſignificet eſſe actu vna notione; verùm eſt & altera. Eſſe. n. actu interdum nil aliud ſignificat, quàm habere eſſentiam ſuam extra facultatem efficientem mouentis cauſæ, & patiētem materiæ; quemadmodum illud dicimus poteſtate eſſe, quod adhuc latet intra vim efficientem mouentis, & facultatem patientem materiæ. Significauit hunc duplicem modum exiſtendi actu Alex. 5. Metaph. com. 9. dicebat. n. materiam, quàmuis naturam & eſſentiam ſuam ſemper retineat, per ſe tñ nihil eſſe actu, vt hoc aliquid; quaſi eſſet tñ actu non vt hoc aliquid, ſed alio quodammodo; qui nunc à nobis eſt patefactus. Materiæ. n. eſſentia non latet incluſa in vi efficiente Dei, aut in facultate patiente alterius materiæ; cæteroqui gignenda adhuc eſſet; ſed actu exiſtit, quod ſibi Themiſt. & Philoponus, & cæteri præſtantiſſimi Philoſophi voluerunt.

Quomodo materia per ſe ſpectata ſit actu.

Hæc ſunt quæ mihi de natura materiæ dicenda viſa ſunt; quibus conſtitutis non magno negocio, quæ nobis negocium faceſſebant, tollentur. Dicebat Zimara abſolutam eſſentiam materiæ non eſſe poteſtatem patientem, quoniam hæc, vt ex definitione liquet, refertur ad aliud. Concedimus nos iſtud nomen poteſtatis non vſquequaq; aptum eſſe; veruntamen vt molle, & durum, quàmuis abſolutæ quædam res ſint, tamen per reſpectum, qui notior eſt, à nobis definiuntur; ita abſoluta illa mollicies materiæ ſignificatur à nobis iſto nomine poteſtatis, q̃uis

Reſponſio ad argumenta cōtraria.

reſpectum

reſpectum quendam ſignificante; quoniam iſte reſpectus nobis notior eſt, & naturæ conſilio ēt prior. Ita dicimus Deum ſuapte natura eſſe puriſſimum actum,& materiam puriſſimam facultatem;quoniam iſtis nominibus abſolutæ illorum eſſentiæ à nobis ſignificantur. Non erit autem materia conceptus,& notio mera, quod Zimaræ valdæ timendum erat ; quoniam non dicimus nos abſolutam eſſentiam materiæ eſſe tantum ens,& ſubſtantiam,ſed dicimus ſubſtantiam talem.i.tenuiſſimam,molliſſimam,maximè flexibilem. Fit autem vnum quiddam ex materia,& forma; quoniam illa eſt poteſtas, hæc actus.i.tales naturæ ſunt, ita non integræ, atque perfectæ, vt vna egeat alterius ad conſiſtendum, vnaque alteri ſubiiciatur, tanquàm facultas actui. Quòd enim tales naturæ ſunt, idcirco vna eſt poteſtas, altera actus; ita non tantum ex reſpectibus, ſed ex illarum eſſentiis fit verè vnum corpus.

6 *Vtrum materia recipiat quà formata eſt, an quà non formata.*

VIdetur materia recipere quatenus formata;recipit enim per motum;nihil autem mouetur, quod non ſit actu 8. phyſ.com.30. Videtur ēt recipere quatenus non formata; nam ſi haberet formam,nihil cauſæ eſſet, cur ad illam recipiendam moueretur. At hæc inter ſe videntur pugnare,recipere quatenus formatam,& quatenus non formatam. Dicimus iſta optimè inter ſe conuenire,formam præſentem,& priuationem formæ venturæ:atq; vtrunq; eſt præparatio quædam materiæ ad formam venturam; forma quidem præſens, quoniam per illam materia moueri pōt; priuatio aūt,quoniam per illam materia appetit formam venturam. Ex quo forma præſens,& priuatio venturæ formæ;ſi conferantur cū materia,formæ ſunt;nam & priuatio eſt forma quædam 2.phy.xv.ſin conferantur cum forma ventura;ſunt præparōnes quædam materiæ, ac diſpoſitiones vt vocant,māles. Cum igitur dicimus, materiam quatenus formatam, & quatenus non formatam recipere; vtrunq; verè dicimus,formatam.ſ.aliqua præſenti forma, priuatā ventura;atq; iſta vox,*quatenus*,pertinet ad eum modum inhærendi per ſe (nam per ſe & quà ipſum idem valent,vt ex 4. cap.primi poſt.patet)quem innuit Ariſt. 5.Metaph.tex.23.explicauit Themiſtius 2.de anima 66.quo quidem modo dicimus ſuperficiem eſſe per ſe viſilem,quoniam eſt per ſe colorata; Nam,vt ſuperficies quatenus colorata cernitur;ita materia,quatenus formata forma præſente,& priuata forma ventura recipit. *Qua ſit uis titius uocis quatenus.*

7 *An materia ſit cauſa æterna generationis, & interitus.* ex tex.15.

ATtulit Ariſt. naturam materiæ tanquàm cauſam æternæ generationis,& interitus. Ex altera parte multi dubitant. Contrariorum ſunt contrariæ cauſæ 4.Meteor.42.& 2.de generatione 56.Generatio & interitus ſunt contraria: ergo contrarias non aūt eandem cauſam habere debent. Reſpondent omnes,materiam per ſe eſſe cauſam generationis, per accidens autem interitus, neq; abſurdum eſſe,ab eadem cauſa duo contraria effecta prouenire ; quoties cunq; vnum per ſe,alterum per accidens proueniat. Ego aūt dico materiam nunc afferri cauſam vnius effecti,non aūt contrariorum. Quæſtio.n.proponitur,cur perpetuò duret generatio, & interitus. Perpetuò durare eſt vnicum quiddam effectum;quàmuis commune ſit rebus contrarijs. Contraria.n.ſemper aliqua in re conueniunt,vt auaritia,& aſotia ſunt vitia contraria: ambo tñ immoderata ſunt:candor,& nigredo ſunt contraria:ac tñ eodem modo cernuntur,per impreſſionem.ſ.ſuarum formarum in oculo. Ita generatio,& interitus ſunt contraria:ſed hoc cōe habent,quòd perpetuò durant. Iſtud cōe effectum à communi cauſa proficiſcitur,nimirum à materia prima. Non tñ ſatis eſſet materia: niſi adeſſet ēt efficiens.ſ.cœlum. Valet tñ hæc ratio. Adeſt in rebus inferioribus materia ob ſuam infinitatem nouas ſemper formas appetens , atq; dum vnam exuit,alteram induens,dum vnam induit, alteram exuens ; ergo perpetuò durabit generatio,& interitus; eam.ſ.ob cauſam,quòd facultati iſti patienti, cum fruſtra eſſe non poſſit,reſpondeat facultas efficiens oportet; quo ēt pacto intelligenda eſt ratio illa Ariſt.de motus cœleſtis æternitate,quam ponderat Auerr.in primum de cœlo com. 100.

8 *An generatio unius ſit alterius interitus* ex tex.18.

ADuerſus iſtam propoſitionem,generatio vnius eſt interitus alterius,& viciſſim vnius interitus eſt alterius generatio,multa afferri poſſunt. Primum,ſi iſtæ propoſitiones veræ eſſēt, ſequeretur generōnem eſſe interitum;quod eſt abſurdiſſimum. Deinde oritur aliquid ſine interitu,vt formæ carentes contrario, quemadmodum lumen,ſcientia,ſenſus. Præterea interit aliquid ſine vllius rei generatione: vt cum mixtum diſſoluitur in elementa. Interit.n.forma mixti; nec tñ vlla noua forma generatur,Poſtremo eſſet ſemper æqualis caſum rerum,quæ in hac vniuerſitate continentur, numerus;quod tamen falſum videtur. Nam graſſante peſtilentia,malaq; vigente anni conſtititione,minor,quàm antea eſſet, euadit rerum multitudo. Non ergo

vna

vna re intereunte ſemper oritur altera. Reſpondeo, multas propoſitiones non eſſe intelligendas formaliter,vt aiunt; dicimus.n. quadraturam circuli eſſe inuentionem mediæ 2. de anima 12. putredinem eſſe interitum caloris 4.Meteor.6.& eclypſim eſſe interiectionem terræ;quæ oẽs attributiones alio quodam pacto ſunt intelligendæ, quàm formaliter. Quis.n.putet,vt de poſtremà tantum loquar,eclypſim.i.priuationem formaliter eſſe interiectionem,quod eſt poſitiuum quoddam. Eleganti igitur quodam iudicio opus eſt, & æquitate quadam ad propoſitiones intelligendas. Præſens quidem ita à nobis exponatur, Generationem vnius eſſe interitum alterius,& viciſſim.i.generõnem vnius rei ſemper habere adiunctum interitum alterius, & vnius interitum ſemper habere adiunctam generationem alterius; ac præterea præparõnes,quæ ad vnam generandam faciunt,ad aliam corrumpendam facere,& contra.Hinc primum argumẽtum ſatis eſt confutatum; ut omittam,ubi ſunt termini diſtrahentes,non ualere conſequutionem à coniunctis ad diuiſa;quod ſcribitur ad finem 3. ſecti libri de interpretatione.Iſti autem termini *unius*,& *alterius* euidenter diſtrahunt. Quamobrem ut non ſequitur pater Chærephõtis eſt filius Sophroniſci,ergo pater eſt filius; ita ẽt non ſequitur, generatio unius eſt interitus alterius; ergo generatio eſt interitus. Secundum argumentum aduerſus nos nihil facit,qui loquimur de ſubſtantiarum ortu,& interitu.Hæ.n.ſunt,quæ in ſeſe uiciſſim mutantur. Ex quo in Epilogo literatè addebat Ariſt.*& in ſubſtantijs generatio unius eſt interitus alterius*.Iſtæ aũt formæ,lumen,ſcientia,ſpecies ſenſilis,ſunt perſpicuè accidentia. Tertio ita in præſenti occurrimus(nam infra res copioſius,& accuratius tractanda eſt) in diſſolutione,& interitu mixti generari,& oriri elementa,quæ per ſe poſſunt conſiſtere: nam cum in mixto erant, uix ſubſtantiæ uocari poterant;quòd ita remiſſa,ac fracta erant,ut per ſe,ſuiſq; uiribus conſiſtere non poſſẽt. Quod poſtremò afferebatur,hoc modo diſſoluimus. Ferè æqualis eſt ſemper rerum numerus; quoniam,tametſi graſſante peſtilentia decreſcat hominum numerus, creſcit contra ex copia cadauerum terra;ac põt ẽt ex multis fieri unum,quod tantundem poſſit,& multò ẽt plus, quàm illa multa; ut cum ex multis lignis fit unus ignis. Nihil aũt cauſæ uideo, cur omnino æqualẽ ſemper eſſe rerum ſingularium numerum fateri neceſſariò debeamus.

9 *Vtrum ſit prior natura generatio, an interitus.*

CVm omnis generatio habeat adiunctum interitum,& omnis interitus generationem dubitari ſolet,quid nam prius natura ſit,generatio,an interitus. Ne in re non ualdè difficili lõgiorem ponamus orõnem,omittentes,quæ ab alijs afferuntur,ita dicamus.Iſta uox φύσις interdum ſignificat procreationem,& originem,& vt Græci dicunt ἄφυσιν, vt 2.phy.& v.Metaph. docet Ariſt.& ea notione ipſe vſurpat 7.Metaph. (vt notat Alex.comm.17.) & 3.de anima 17.quod alio tempore oſtendemus. Interdum aũt eadem vox ſignificat vim, & eſſentiam, & perfectionem rei; quod ſatis notum eſt. Si priore igitur notione iſta vox ſumatur;interitus eſt prior natura quam generatio; non poteſt.n.induci noua forma,niſi vetus antea labefactetur; quare cum interitus vnius ſit quaſi præparatio ad alterius generationem (non ſic autem diceres generationem vnius eſſe præparationem ad interitum alterius) idcirco prior origine eſt.Sic prior natura eſt poteſtas, quàm actus. Sin eadem vox 2. notione accipiatur; nemo dubitat, quin generatio prior ſit natura; cum via ſit ad veram eſſentiam,& perfectionem rei. Ob hanc homonymiam aliqñ animal dicitur prius natura homine,aliquando poſterius 2.de partibus animalium cap.1.& 9 Metaph.15 Nam origine prius eſt animal; eſſentia,& perfectione poſterius; quàmuis,vt animal cauſa eſt hominis,ſic poſſit etiam quodammodo vocari prius eſſentia;quod ex pri.de cœlo 17. ſatis conſtare poteſt.

10 *Quomodo in ſubſtantia ſit magis & minus ex tex.18.*

QVòd Ariſt. concedit inueniri aliquam ſubſtantiam magis ſubſtantiam altera; dubitat D. Thomas, quiſtud non pugnet cum eo,quod in categorijs cap.proprio dicitur in ſubſtantia non habere locum magis,& minus; præſertim cum hic ſubſtantiæ accipiantur in eadem latitudine,vt ignis,terra,aqua,aer.Scitis.n.profunditatem categoriæ conſtitui ex ſuperioribus, & inferioribus,latitudinem autem ex differentiis, aut ſpeciebus æqualiter ſub eodem genere, aut indiuiduis æqualiter ſub eadem ſpecie collocatis,Et quàmuis Ariſt. concedat in profunditate ſubſtantiæ habere locum magis,& minus (nam primæ ſubſtantiæ ſunt magis ſubſtantiæ, quàm ſecundæ,& ſpecies,quàm genera) ñ in latitudine nullo pacto concedit. Pugnat igitur ipſe ſecum.Rurſus ex diligenti vocum notatione diſſoluetur hic nodus, Vox iſta οὐσία, id eſt ſubſtantia interdum ſignificat id,quod ſubſtat,& ſuis viribus conſiſtit; interdum ſignificat eſſentiam,& naturam rerum; vt Græci & Auerroes ſæpiſſimè animaduerterunt,quinimò Ariſto. ipſe 5.Met.cap.de ſubſtantia. Si priore notione ſumatur, in latitudine ſubſtantiæ non eſt magis,&

gis,&

gis,& minus ;quoniam æquè ſubſtat terra ſuis accidentibus,atq. ignis ſuis, atq. vtrunq. ſuis viribus conſiſtit. Sin posteriore;non eſſe dubitandum vnam eſſentiam eſſe perfectiorem altera: quoniam,vt in ſequente quæſtione dicam,non poſſunt eſſe plures eſſentiæ æque perfectæ.Inuenitur igitur magis,& minus ſubſtantia, id eſt eſſentia perfectior,& ignobilior. Hac diſtinctione oſtendit Alex.8.Met.com.2.materiam eſſe magis ſubſtantiam, & minus ſubſtantiam, quàm formam. Hac eadem poſſumus ſedare controuerſiam inter Græcos aſſerentes compoſitum eſſe maximè ſubſtantiam (quod præcipuè habes ab Alex.7. Metaph.com.17.)& Auerroẽ affirmantem formam eſſe magis ſubſtantiam quàm compoſitum. Nam priore notione ſolum compoſitum veriſſimè ſubſtantia eſt,materia aũt paulò verius,quàm forma,quod eſt Alex.1.đ anima c.2.Posteriores notione,forma vocari poteſt magis ſubſtantia,quàm poſſit non modo materia,ſed ẽt compoſitum;quoniam ipſa eſt tota,ac ſincera rerum eſſentia,atq. perfectio.

An forma ſit magis ſubſtantia quam compoſitum.

11 *An primæ qualitates ſint formæ elementorum ex eodem tex.*

QVòd exempla ab Ariſto.allata perſpicuè viderentur ſignificare primas qualitates eſſe formas elementorum;idcircò de hac re dubitauit hoc loco D.Thomas;quam occaſionẽ nos non dimittentes,tractabimus iſtam quæſtionem accuratiſſimè ; vt melius poſtea, quæ de mixtione dicturi ſumus,percipiantur. Non modò Alex., de quo ſcribit Auerr., ſed ẽt reliqui ferè Græci videntur exiſtimare primas qualitates eſſe formas elementorum.Ammonius in capite de ſubſtantia tradit de omnium philoſophorum ſententia primum eſſe materiam,deindè q̃titatem,poſtea primas qualitates, quæ conſtituunt,& formant elementa; idemq́; repetit in capite de quantitate; quo nihil clarius. Nam quæ materiei quantæ primo aduenit, & illam format;ſine dubio forma ſubſtantialis eſt.Item explicans quomodo ſubſtantiæ nihil ſit contrariũ, & ignis tamen aduerſetur aquæ per calorem & frigus,non negat qualitates illas eſſe formas, quæ promptiſſima reſponſio erat; ſed tantum inquit non aduerſari,& eſſe omnino contrariũ ignem aquæ,quoniam in materia ſaltem, & corpore conueniunt: Præterea neq; ẽt omnino ſimul qualitates pugnare.Contraria.n.circa idem ſubiectum fieri apta ſunt; modò calor ignis in aqua eſſe non poteſt; nec frigus aquæ in igne. Item,vbi explicat quomodo ſubſtantia non ſuſcipiat magis & minus,qualitates iſtas conſiderat & vt formas,& vt accidentia; quà formæ,nõ intenduntur, nec remittuntur; qua accidentia,& intenduntur,& remittuntur.Idem & Porphyrius,& Dexippus (quamuis hic paululum hæſitauit,vt poſtea dicemus)& Simplicius in eorundem locorum explicatione dixerunt.Idem Simplicius 2.phy.com.11.& 5.phy.com.11. eandẽ dubitationem de contrarietate ſubſtantiæ ita diſſoluit; vt dicat elementa ſecundum ſubiectum non eſſe contraria; ita neq. omnino contraria.Addebat aũt præterea formam ignis conſtare ex his differentiis,calore,ſiccitate,leuitate,claritate ſimul;quæ quidem ſimul ſumptæ nulli alterius elementi formæ reperientur contrariæ. Nam & ſi forma ignis pugnat cum forma aquæ per calorem,ſiccitatem,& leuitatem;tñ per claritatem non omnino pugnat cum aqua,ſed magis cum terra.Idem 7.phy.com.23.vocabat mutationem in his qualitatibus non alterationem, ſed generationem. At generatio ad formas ſubſtantiales videtur pertinere , Idem primo cœli com. 36.eam dubitationem de contrarietate ſubſtantiæ eodem modo diſſoluebat ; ac dicebat leuitatem in igne eſſe idem eum calore. Clare idem affertur à Philopono de primis qualitatibus, & perſpicuitate primo de generõne com.72.Idem 2.lib.com.10.& com.30.Item Alex.in lib. de ſenſu cap.de ſapore ad eandem dubitationem de contrarietate ſubſtantiæ eandem ſolutionem accommodat,dicens elementa non omnino pugnare; quoniam in materia,& corpore cõueniunt: quod ẽt repetitum eſt 4.quæſt.nãlium c.4.Idem primo de anima c.2.de primis qualitatibus & grauitate,& leuitate; vbi ẽt inquit leuitatem non moueri;qm̃ ſubſtantia eſt.Idemq́; rurſus de leuitate cap.3.ad finem: Ac 3. de cœlo,vbi inquit Ariſto. differentias non eſſe accipiendas à figura,ſed maximè proprias differentias eſſe illas,quæ ſecundum affectiones,& opera & virtutes; ita interpretatur referente Simplicio, & approbante , vt ſignificari putet primas qualitates;quæ virtutes ſunt,quatenus poſſunt agere: affectiones,qua ex his corpora commutãtur; nec ſanè videntur verba illa aliter poſſe esponi,vt patet 2. de generatione 59. Ex quo ſi hæ ſunt maximè propriè differentiæ, iam Ariſt.quoq; ſententiam poſſumus agnoſcere . Idem clarè 2.de generatione 6. tex.& 8. vbi rationem ẽt videtur reddere,quàm Alex.& pri.Meteororum com.2.& initio 4. animaduertit, In quo.n.prima nãlia corpora à Mathematicis diſtinguuntur,& per quod agunt & patiuntur in eo debent eſſentiam ſuam obtinere; at per primas qualitates iſtud fit; ergo in iis eſſentiam ſuam obtinebunt. Fuerunt hæ autoritates tanti ponderis;vt Auerroes,cum videret has primas qualitates vocari maximè proprias differentias,principia agendi, initia elementorum,in principio pri.Meteo. in principio 4. 2. de partibus animalium c.2. 2.de generõne à 6. vſq. ad x.coactus fuerit 4.cæli 40. affirmare,non eſſe abſurdum

Opinio Ammonij de formis elementorum.

Porphyrij, & Simplicij opinio.

Opinio Philoponi,& Alexandri.

Authoritas Ariſtot.

accidentia

An accidens queat eſſe cauſa ſubſtantiæ aduer. Auerr.

Aduerſus Zimaram.

accidentia eſſe cauſas ſubſtantiarum; quo tñ mihi nihil videtur abſurdius. Nihil.n. agit vltra gradum proprium; qûo igitur accidens, tantò imperfectioris naturæ cum ſit, efficiet ſubſtantiam? Ex quo idem Auerroes 4. Metaph. primo videtur Alex. adhærere. Soluit Zimara in ſolutionibus contradictionum 4. de cœlo dicens, phyſicè primas qualitates eſſe cauſas elementorum, metaphyſicè autem minimè; ſed ipſe ſecum iterum pugnat. Confitetur.n. vt neceſſariò confitendum eſt (cæteroqui ſublatis primis ſubſtantijs Phyſica non eſſet adhuc prima philoſophia) philoſopho naturali agendum eſſe de corpore, vt conſtat ex materia & forma; verùm illud addit, quod ad elementa attinet, eſſe tractatum in lib. Phyſic. ibiq. de eorum materia, & forma actum eſſe; quo apud me nihil abſurdius. Nam in illis libris, qui communes ſunt, agitur cõiter de materia, & forma, non aũt de propria forma elementorum. Præterea in lib. de generatione 6. vbi inquit elementa conſtare ex materia & contrarietatibus, quæ ſunt differentiæ, dicit id tractatum eſſe in phyſicis. At in phyſicis actum eſt de conſtitutione rerum ex materia & forma: ergo perſpicuè ſignificat contrarietates illas eſſe formas. Præterea vult Zimara, & omnes ferè ex Iunioribus elementa moueri ad locum per qualitates mouentes, id eſt grauitatem, & leuitatem per patibiles aũt alterari tanq̃ per cauſas; ergo accidentia erunt principia motus, & naturæ nominari debebunt: formæ aũt minimè debebunt naturæ nomine dignæ cenſeri, quandoquidem, vt iſti volunt, formæ non ſunt principia motus primo, & per ſe, ſed ocioſiſſimæ manent.

Rationes pro Græcorum opinione.

Verùm pro Græcorum opinione alias affero rationes. Mixtio fit ſecundum formas elementorum; & mixtio fit ſecundum qualitates, & virtutes, vt omnes concedunt; & clarè aſſerit Ariſt. initio ſecundi de partibus animalium; ergo qualitates ſunt formæ; quæ ẽt videtur ratio Gal. primo de elementis. Maior propoſitio eſt omnium Græcorum: Aliòqui, niſi remanerent formæ elementorum, mixtio non eſſet corporum miſcibilium alteratorum vnio, ſed corruptorum; & Latini multa quidem dicunt, vt hanc rationem diſſoluant, ſed nihil proficiunt; quod diligenter illorum ſcripta perpendenti patebit; & nos infra accuratè oſtendemus. Præterea ex illis verbis, quæ in libro de ſenſu ſcribuntur, *Ignis agit, non quà ignis ſed quà calidus*, argumentor ego hoc pacto; ignis agendo qua calidus generat ignem; ergo ſi calor eſt accidens; accidens erit cauſa efficiens ſubſtantiæ. Reſpondent ibi D. Thomas, & Leonicus, calorem eſſe inſtrumentũ formæ, Formam autem eſſe principium efficiens. Sed contra, ſi id ita ſe habet; ergo ignis primò agit qua ignis non aũt qua calidus: actio.n. abſolutè tribuenda eſt cauſæ efficienti, minimè aũt inſtrumento; cæteroqui iniuſtè reprehenderetur Empedocles ſecundo de anima quarto, & ſecundo de generatione 44. Dicebat Lucatellus clarus philoſophus, quocum de hac re diſſerebam, accidens aliquando per ſe, & primò agere, vt candor diſgregat radios oculorum ꝑ ſe, non aũt tanq̃ inſtrumentum formæ; idq. ego concedebam; ſed addebam, non poſſe id de calore dici, dum ignem efficit; ne accidens generet ſubſtantiam. Omnino mirum videtur, Ariſtot. cum ſæpè ſignificet quibus rebus non ſint poſita nomina (vt initio quarti de cœlo de actu grauitatis & leuitatis, & alibi ſæpè) de elementis tñ diſputantem, nunquam dixiſſe formas carere nomine; ſed ſemper primis qualitatibus, & grauitate & leuitate tanquàm formis vſum eſſe.

Quid uideatur ex Græcis colligi.

Quare Græcorum videtur ſententia fuiſſe, vnam quandam elementi formam gigni ex multis qualitatibus coniunctis, quaſi differentiis; vt formam ignis ex calore, ſiccitate, & leuitate ſũma (quemadmodum homo componitur ex ratione & mortalitate) quæ tñ ſimplex forma dicatur; quoniam priorem formam ſimpliciorem non habet; eſſeq. ſubſtantiã, & accidens, vt in diſſolutione argumentorum apparebit: Non me fugit eſſe iuniores nonnullos, qui multis ex auctoritatibus à nobis allatis vtantur ad oſtendendum longè aliam fuiſſe Græcorum ſententiam, atq. eam quæ à nobis eſt expoſita: ſed iſti ita oſcitanter lectos à ſe præclaros libros præferunt, vt à nobis non ſint refellendi.

Auerrois opinio.

Verùm contra Græcos diſputat Auerroes 8. Metaph. v. illud inquiens abſurdi ſequi; vt quod eſt in elementis ſubſtantia, mixtis ſit accidens, contra Ariſtot. primo phy. 27. & 30. Addit 5. phy. x. qui ponit ſubſtantias ſecundum formam eſſe contrarias, euertere totam Ariſt. demonſtrationem; quàmuis de hoc alio ſe reiciat. Nam certè alibi, & ipſe ſtatuit formas elementorum eſſe contrarias. Reſpondet ẽt eo loco cuidam argumento, quod ex Alex. adducit: qui probabat calorem eſſe formam ignis quoniam illud, quo ablato deſtruitur ignis, eſt forma ignis: At calor eſt illud, quo ablato deſtruitur ignis; ergo calor eſt forma ignis. Dicebat Auerroes interitum ignis primò prouenire non ex abſentia caloris; ſed ex abſentia formæ, cum qua tñ vna abeſt calor. Ita ſi ridendi facultatem de medio tollas, interibit homo; non tñ quaſi ob primam cauſam; ſed quoniam facultas iſta non perit, niſi intelligentia vna pereat, per quam homo eſt homo. Illud igitur duntaxat eſt forma rei, ex cuius abſentia primo ſequitur interitus rei. Cæterum fortaſſe homo ſine ridendi facultate concipi põt; ignis aũt ſine calore minimè. Sed quicquid de hac rõne ſit, putauit Auerr. quantum ex 3. de cœlo 67. & alijs locis colligi põt (tametſi alibi, & præſertim ſecundo de anima 108. videtur gra-

uitatem,& leuitatem ponere formas veras;quod ſequutus eſt Achillinns)putauit inquā nomine catere formas elementorum,& admittere magis & minus,idcircoq. eſſe contrarias. Ariſto. aūt auctoritati reſpondet,has eſſe medias inter ſubſtantiam,& accidens,corrumpiq. ſecundum medietatem in generatione mixti; in quo cum Græcis omnibus ſentit.

Argumenta D.Thomæ aduerſus Græcos.

Latini aūt,& eorum princeps.D.Thomas contra Græcos ſpeciatim,& cōiter contra Græcos,& Auerroem argumentatur.Contra Græcos quidem primo de generarione lectione octaua, hunc in modnm. Forma ſubſtantialis non eſt comptehenſibilis ſenſu , (Nam ipſum quid eſt ad intellectum pertinet tertio de anima) primæ qualitates ſunt comprehenſibiles ſenſu ; ex quo dicuntur patibiles in categoriis cap.de qualitate; ergo non ſunt formæ ſubſtantiales.

Argumenta eiuſdē aduer. Græcos & Auerroem.

Cōiter autem contra Græcos,& Auerroem argumentatur lec.24 Illa.n.abſurda collegit,fore, vt ſubſtantia admittat magis,& minus; vnaq. alteri ſit contraria. Præterea accidens eſt in ſubiecto; ſubſtantia non eſt in ſubiecto;ergo ſunt contradicentia; ergo inter illa nihil eſt interiectum intermedium. Præterea ridlenlum eſt ponere medinm inter ea , quæ nón ſunt eiuſdem generis x. metaph. 22.vt inrer calorem,& ſaporem.Accidens aūt & ſubſtantia non ſunt vnius generis;ergo inter illa nihil poteſt eſſe interiectum intermedium.Præterea omnis forma admittens magis,& minus eſt diuidua per accidens; quatenus ſubiectum vel magis, vel minus particeps illius fieri poteſt; at ſecundum id per quod rea eſt diuidua pér ſe, vel per accidens, licet eſſe motum continuum vt 6. phy. paret ;ergo ſi forma elementi admittit magis & minus , in ſubſtantia erit motus continuus; qui tamen tribus tantùm categoriis attribuitur,qualitati,quantitati, vbi. Nec deſunt alii doctiſſimi viri,qui aduerſus Græcorum opinionem argumententur.

Alia argumēta aliorum ad uerſus eoſdem

Forma inquiunt eſſentialis nnnquàm eſt proximum principium actionis, ſed vtitur inſtrumento; vt anima vtitur ſpiritu; idq. inductione patere inquiunt:At iſtæ qualitates agunt ſine inſtrumento;ergo formæ naturam minimè redolent.Præterea,cum in vno quoq. elemento ſint duæ qualitates,vt in igne calor,& ſiccitas: aut erunt duæ formæ; aut ſaltem compoſita,non ſimplex erit cuiuſq. elementi forma: neq. veiò vna ſubſtantialis,vt calor,altera accidentalis, vt ſiccitas ſtatui poteſt.Nam tunc ſiccitas non poſſet eſſe ſubſtantialis terræ ; quod tñ Græci ponunt . Communiter aūt contra Græcos,& Auerroem illud ſequeretur , categorias eſſe permixtas & confuſas ſi idem & ſubſtantia,& qualitas eſſet. Præterea cum iſtæ ſint formæ corporeæ, & ex illorum ſententia omnes miſceantur,& remaneant in mixto; certè corpora ſeſe penetrabunt , atq. eundem occupabunt locum;quo nihil abſurdius.

Opinio Auicēnæ & Latinorum.

Idcirco Latini cum Auicenna exiſtimarunt formas elementorum carere nomine,non eſſe contrarias, non admittere magis,& minus; ſed qualitates eſſe, quæ ſint contrariæ,& admittant magis,& minus. Quæ videtur fuiſſe ſententia Dexippi & Simplicii (ſi modo Simpl. fuit; mihi enim non ſit veriſimile) in ſecundo de anima 46. & 106. Diſcrepant ea in re,quòd Auicenna elementa tñ remanére ſecundum formam in mixto voluit , Latini tantum ſecundum qualitates:

Aduerſus Auicennam & Latinos.

contra Auicennam argumentatur Auer.3.de cœlo 67. & D. Thomas lect. 24. de qua re infra. Latini aūt nunquàm tuebuntur mixtionem; ſed erit planiſſimè niſi nobis ipſis aſſentemur, interitus elementorum;& ſemper torquere Ariſto.verba neceſſarium erit; quod ſuo loco plannm faciemus.

Opinio propria.

Conciliatur Auerr. cum Græcis.

Ego quidem ita crediderim aut Auerr. aut Græcorum opinionem veram eſſe; verùm de illis etiam conciliandis cogito. Quærens Ammo. cap. de quantitate, cur corpus, quod ſubſtantia eſt, per quantitatem definiatur,& inter ſpecies quantitatis reponatur,ita conſtituit, inueniri quantum ſubſtantiale , vt dimenſionem materiei , & quale ſubſtantiale , vt calidum ignis ; ex quibus verbis videor mihi rectè conijcere , prout ob imperfectam naturam materiei , vt actu diuidi , & recipere formas poſſet,neceſſe fuit in ea ponere dimenſionem,quæ & ipſa principium patiendi dicitur (ex quo interdum dimenſio loco materiæ cenſetur , quod ex Philopono elici poteſt primo de generarione commentario 111.) ſic nna cum formis elementorum,quæ nomine carent, eſſe à natura coniunctas qnalitates iſtas : quæ & ipſa principia, cauſæque ſint efficiendi; quod idem ſignificat Dexippus in categoriis cap. 30. quàmuis ipſe ad omnes formas protendat , & à reliquis Græcis , & à ſe ipſo deſciſcens videatur cum Auicenna ſtatuere formas veras elementorum neque magis , neque minus accipere ; ſed hoc infra , & ſupra tamen noſtram ſententiam ſatis expoſuimus. Ergo quemadmodum materia cum dimenſione vnum quoddam cenſeri poteſt (ex quo Plato materiam vocabat magnum,& paruum primum phyſicorum 59. & Philoponus in hunc librum commentario 100. dicebat magnitudinem ſubſterni tanquàm materiam formis) vtque ex materia, & dimenſione vnicùm conſtituitur patiendi principium (ex quo eadem ferè corporis naturalis , & mathematici eſt definitio , poſſunt enim ambo recipere , & pati diuiſionem omnem) ità formæ elementorum, quæ primæ formæ ſunt , vnà cum primis qualitatibus adiunctis , vna quædam

natura cenſeri queunt; quòd ex ambobus ſimul iunctis conflctur vnicum efficiendi principiũ. Sicq. etiam qualitates erunt initia elementorum, quatenus ipſa reddunt efficientia. Nec tñ formæ erunt ocioſæ; qñ & ipſæ vim efficientem adhibent, & ſubſtentant qualitates. Nec ſequitur quod prius in Auerroe timebamus, accidentia procreare ſubſtantiam. Nam nec dimenſio procreat materiam, quàmuis ipſam diſponat ad patiendum; nec qualitates procreant omnino elementa; ſed illorum quaſi ſociæ ſunt ad efficiendum. Iure aũt hanc nos opinionem Græcis aſcribere ij fortaſſe credent; qui conſiderabunt iiſdem locis quibus qualitates primas differentias formatrices elementorum vocant, vocari etiam dulcedinem formatricem mellis, candorem niuis, conuerſionem cœli; cum tamen in melle, niue, cœlo al:æ quædam ab iſtis accidentibus formæ ponendæ ſint. Non laborarunt autem exquiſitius diſtinguere; quoniam videbant ex formis, & primis qualitatibus conſtitui vnicum efficiendi principium, iſtudq. principium poſſe à notiori parte ideſt à primis qualitatibus appellari præſertim cum formæ & qualitates obtineant vim, & conditionem ſimillimam. Quamobrem cum dubitarent, qui ſubſtantiæ non eſſet contraria ſubſtantia, ſi calor igneus aduerſabatur frigori aqueo, ac præterea qui ſubſtantia non admitteret magis & minus; haud poterant ita reſpondere, qualitates iſtas non eſſe formas; quandoquidem iſtarum qualitatum, & formarum par conditio erat; & ſi qualitates contrariæ, ipſæ quoque formæ neceſſariò contrariæ futuræ erant, & magis, & minus admiſſuræ. Idem Ariſtotelis puto fuiſſe conſilium; cum qualitates loco formarum cenſeret. Dixit ergo *ignem non qua ignem*, id eſt non ſecundum ſe totum, ſuamque materiam, & quantitatem, vt ſtoici, ſed *qua calidum*, id eſt ſecundum formam agere; ſic ſecundo de partibus animalium dixit ex virtutibus .i. formis, & qualitatibus elementorum fieri mixtionem; vt excluderet materiam & quantitatem. Sic eaſdem qualitates vocauit maximè proprias differentias; quia in illis vera intelligebatur adeſſe forma: & ex ambabus vnicum conſtituebatur efficiendi principium. Atque hoc illud eſt, in quo mihi cum cæteris Latinis non conuenit. Omnes enim putant qualitates ab Ariſtotele accipi, tanquàm diuerſas à formis: Ego autem tanquàm eaſdem; idq. mihi videor ſatis probaſſe.

Explicatio illius ſententiæ Ignis agit, nõ qua igni, ſed qua calidus.

Refutatio argumentorum, aduerſus Græcos allatorum

Sed argumenta, quæ aduerſus Græcos afferebantur; refutemus oportet. Primum ex illa propoſitione ducebatur, ſubſtantia nulli eſt accidens. Nos autem ſimpliciter accipiendo qualitates pro formis, reſpondere poſſemus, vt Ammonius innuit capite de ſubſtantia, ſubſtantiam ideſt eſſentiam ignis eſſe calorem in tanto gradu; qui nulli accidens eſſe poteſt; vt omittam elementa eſſe ſubſtantias imperfectas; quare non maximum fortaſſe abſurdum fore, ſi alteri rei accidere ſtatuantur. Sed nos facilius reſpondentes dicemus, iſtas qualitates eſſe quale formale, & ſubſtantiale, ſed non ſimpliciter formam, & ſubſtantiam; Ac præterea propoſitionem illam Ariſtotelicam de ſubſtantia compoſita eſſe intelligendam: nam nomine ſubſtantiæ, & verè entis illud ibi perſpicuè ſignificabatur; quod per ſe, ſuiſq; viribus conſtare poterat. Ad ſecundum argumentum, quod eo fundamento nitebatur, formam ſubſtantialem non percipi ſenſu, concedimus intimam formam, q̃ nos ponimus, non percipi ſenſu. Præterea, vt qualitates eſſent ſimpliciter formæ, diceremus à ſenſu non percipi qua ſubſtantias .i. eſſentiam puram, & vniuersè, ſed admixtam accidentibus, & conditionibus ſingularibus .i. cum hic & nunc, vt inquiunt. Ad tertium vbi timent, ne ſubſtantia habeat contrarium, multis modis reſpondent Græci. Interdum .n. vt ſupra notauimus, inquiunt calorem ignis & frigus aquæ non pugnare, quoniam in eodem ſubiecto fieri non poſſunt (cum .n. dicimus ſubiectum, dicimus quiddam actu exiſtens; at ſi primæ qualitates ſint veræ formæ, puram tantum materiam quæ poteſtate eſt, ſubſtratam habent) contraria autem in eodem ſubiecto viciſſim recipiantur oportet. Sed iſtud fortè ad rationem Ariſtotelis 5. phyſic. allatam non multum facit; omninoq; in categoriis cap. de oppoſitis ſpecies quædam contrariorum recenſetur, quorum alterutrum duntaxat habere locum poteſt in ſuo ſubiecto; vt calor in igne, candor in niue. Interdum autem, atque adeo plerunque reſpondent, totam ſubſtantiam non eſſe contrariam toti ſubſtantiæ; quàmuis formæ contrariæ ſint. Idem dicedat Madius præceptor meus in cauſa eſſe, cur quantitati nihil eſſet contrarium, quoniam quantitas ſuam materiam habet; at in qualitate erit contrarium; quoniam in illa non apparet materia. Dubitaui ego diu, an iſtud verè diceretur quando quidem omnes categoriæ, ex actu, & poteſtate, ex materia & forma componuntur, vt ex 7. metaph. & 12. conſtat, & ex Auerroe 4. de cœlo 35. Sed diligentius rem perpendens video in ſubſtantia, & quantitate illam imitante reponi compoſita tanquàm notiora, cum formæ occultæ ſint; at in qualitatis categoria reponi potius formam, quàm concretum: concretum enim videtur ſignificare accidentalem & denominatiuam prædicationem, vt rectè Achillinus ſecundo de elementis obſeruabat ex Ariſtotele ſecundo Top. c. 3. Verùm ab eodem Ammonio & Simplic. 1. de cœlo com. 36. aliud etiam reſponſum excerpo. Inquiunt enim ſi formæ

An in omnibus categoriis ſint compoſita.

conſiderentur

conſiderentur vt tribuunt ipſum ſubſiſtere,non eſſe contrarias (ſubſiſtens.n. non eſt contrarium ſubſiſtenti) ſin vt initia efficiendi,ſic eſſe contrarias,q̃uis etiam non omnino;qñ in forma ignis intelligitur vis ad locum ſupremum,& ad ſummum calorem, ſecundum quam duplicem vim nulli omnino repugnat,ſed ſecundum priorem terræ,ſecundum poſteriorem aquæ. Non admittit ẽt magis & minus vt ſubſtantia formatrix ignis:requirit.n.certum quendam, & indiuiduum gradum; ſed vt accidens, admittit; prò vt declarat Ammonius cap.de ſubſtantia.Id vero bonam in partem accipi volumus.Scimus.n.non dari vltimum eſſe rerum permanentiũ:ſed hoc alias.Quòd verò addunt,nihil poſſe interiici intermedium inter ſubſtantiam,&accidens,quoniã ſunt contradicentia,& categoriæ non ſunt ſimul permiſtæ,& confuſæ; dicimus idem diuerſis rationibus in pluribus contineri categoriis neceſſarium eſſe,vt alibi diximus de differentia; & iſtas formas eſſe ſubſtantias, ſed ita imperfectas,vt ad accidentium naturam videantur accedere, vt Zeophyta,quàmuis ſint animalia, dicimus tamen eſſe interiecta inter animalia, & plantas. An vero ſit futurus motus in ſubſtantia? Reſpondebat Simplicius quinto phyſic.11. quẽ ſequebatur Zimara in contradictionibus, verè non eſſe motum, quoniam ſubiectum non eſt actu; & ſi dicas; cum iam eſt genita aliqua pars formæ ignis,tunc,dum reliquæ partes adiunguntur, acceſſionem iſtam fieri per motum; dico, neque tunc ſubiectum eſſe actu; quoniam, niſi ad ſuam integritatem perueniret, non conſiſteret. Non eſt etiam motus ratione termini,qui ſubſtantia eſt; vt idem Simplicius 7. phyſic. com. 23. oſtendit. Cæterum ſubtilius,& verius puto poſſe reſponderi, non eſſe motum in generatione elementorum;quoniam formæ, vt formæ ſunt, habent ſuum eſſe in quodam indiuiduo;quàmuis ad hoc indiuiduum per motum aliquem perueniant. Patet id in ſtatua, & globo ex Alexan. 7. Metaphy. comm. 17. quare ab his etiam rebus, quæ ſunt in quarta ſpecie qualitatis, remouit motum Ariſtot. 7. phyſic. 14. atque hæc ſanè imitantur ſubſtantiam; vt ex eodem 7. phyſic. 14. & Alexandro 9. Metaphy. com. 12. patet; quare ſimpliciter dicuntur oriri pri.phyſi.63. Ergo,vt ſtatuæ forma per motum acquiritur; ſed quoniam indiuiduum illud, in quo conſiſtit, puncto, & momento temporis erumpit in actum, dicitur ſimpliciter fieri; ita etiam formæ elementorum, quàmuis per motum quendam acquirantur; intenduntur enim,& remittuntur; tamen,cum ad indiuiduum illud ſuum, in quo tanquàm formæ conſiſtunt, momento perueniunt; ſimpliciter dicuntur oriri,& non moueri. Illud autem,quod in altero argumento afferunt,nullam formam, quæ ſubſtantia ſit, proximè agere; equidem non ſatis queo intelligere, qua ratione adducti afferant: non enim forma eſſet natura, niſi eſſet proximum principium agendi. Anima, inquiunt, mouet intercedente ſpiritu tanquàm inſtrumento; ſed ſpiritum, addo ego,quo intercedente mouet? Mihi quidem hac in re Scoti potius,quàm D. Thomæ ſententia probatur: Sed tamen ad omnes difficultates euitãdas,nos formæ adiunximus comites iſtas qualitates efficientes. Sequebatur aliud argumentum, formam elementorum non fore ſimplicem. Nam in igne erit calor, ſiccitas, leuitas. Reſponderi poſſet, eſſe ſimplicem reſpectu habito ad reliquas formas, quæ ſunt magis compoſitæ vel eandem formam eſſe calorem cum ſiccitate, ac leuitate, itemq. in aliis elementis; ſed quoniam verè differentiæ ſunt tanquàm numeri,& vna alteram debet ingredi; quod in calore, ſiccitate,leuitate,& aliis huiuſmodi non euenit;& qualitas ſymbola in mutua elementorum conuerſione remanet, tanquàm diuerſa ab ea,quæ non eſt ſymbola; tutius exiſtimo ponere formam carentem nomine præter iſtas qualitates, quod nos fecimus. Vltimum fuit de penetratione corporum; quod in ſermone de mixtione fuſius explicabitur. Nunc illud teneatis, corpora minimè poſſe ſe penetrare, id eſt plura eundem locum occupare, non ratione ſubſtantiæ, ſed ratione quantitatis. Ex quo Ariſtot. 4. phyſic. 47. inquit, ſi corpus cubum ponatur in aqua, facit diſtare partes: tertio autem libro de cœlo laborauit, vt oſtenderet elementa non habere quantitatem,& figuram propriam: Nam tũc ſeſe penetrare non potuiſſent. Quare oſtendemus nos formas elementorum poſſe ſe penetrare, & miſceri; quoniam ſubſtantiæ ſunt;quantitates autem non miſceri,ſed ex eadem materia cũm eadem quantitate plures educi formas. Ex quo rectè dixit Ariſto. mixtionem potius eſſe virtutum, quàm elementorum, intelligas tu cum ſua mole, quemadmodum veteres ponebant. Verùm infra hanc de mixtione vtiliſſimam quæſtionem copioſius tractabimus.In præſenti hæc ſatis erunt.

An in ſubſtãtia ſit motus?

An forma ſubſtantialis immediata agat.

De generatione autem,& alteratione dicamus,qua nam re differant;aſſerimus enim mutationes has inter ſe diuerſas eſſe. Quoniam igitur quiddam eſt, quod ſubiectum eſt,& alterum Cap. 4. Tex.Com.23.

ipſa affectio quæ de ſubiecto apta eſt dici, et vtriuſq. horum mutatio eſt; alteratio igitur eſt, cum ipſo ſubiecto, quod ſenſile ſit, manente mutatum fuerit in ſuis ipſius affectionibus; quæ vel contrariæ ſint, vel intermediæ; veluti corpus valet, & paulo poſt laborat, idem planè manens; & æs rotundum, aliquando autem angulare, idem remanens; Cum autem totum mutatum fuerit nullo ſenſili manente eodem, vt ſubiecto; ſed veluti ex omni genitura ſanguis, vel ex aqua aer, vel ex omni aere aqua;

Tex.Com.24. *generatio iam hoc, illius autem interitus. Præcipuè autem ſi mutatio facta fuerit ex inſenſili ad illud, quod ſenſile ſit vel tactu, vel omnibus ſenſibus, veluti cum aqua facta eſt, vel corrupta in aerem; aer enim ferè inſenſile.*

Satis hucuſq. fecimus quæſtioni illi, quæ prima ſemper proponi ſolet, An ſimplex generatio, & interitus ſit, non tam probantes argumentis generationem, & interitum ſimplicem eſſe, nam vel ſenſibus ipſis patebat, quàm ea propulſando, quæ officere poterant, tollendoq. & antiquorum dogmata, & nonnullas alias dubitationes, quibus non ſublatis generationi & interitui ſimplici locus eſſe non poterat. Ita primo cap.pri.poſt.ſatisfit quæſtioni illi, An demonſtratio, & ſcientia ſint; refellendo ſcilicet argumenta Memnonis, & ſophiſtarum, quæ ſcientiā omnem è medio tollere videbantur. Cæpimus etiam explicare ſequentem quæſtionem, quid nam ſit generatio, & interitus ſimplex, & quo ab alteratione differat, leuiter indicauimus. Nūc aūt eam iam ad exitum perducere aggreditur Ariſt. totamq. iſtius vtriuſq. mutationis naturam accurata definitione euoluit. Quemadmodum aūt ſententiæ ipſæ, quas affert, grauiſſimæ ſunt, & in quæſtionibus diligentiſſime perpendentur; ita verba ſanè facilia; quaſi. L rerum obſcuritas orationis perſpicuitate compenſetur. Inquit igitur quiddam eſſe, ***quod ſubiectum eſt***, id eſt per ſe, ſuiſq. viribus conſtat, nempè ſubſtantiam compoſitam, & concretam ex materia & forma; eſſe ēt alterum quiddam, quod eſt affectio, & qualitas, ***quæ de ſubiecto dici apta eſt***, quæ in ſubiecto iſto verſatur, & conſiſtit. Nam hoc loco ***dici de ſubiecto***; non ſignificat ſuperius prædicari de inferiore; quemadmodum in categorijs; ſed adhærere, & niti ipſo ſubiecto, & ſine eo nec dici, nec concipi poſſe; quemadmodum primo poſter. in tertio modo dicendi per ſe. Hæc aūt iſtius locutionis varietas notatur perſæpe à Græcis, & præcipuè à Simplicio ſecundo phy. com. tertio, & ab Alex. primo Metaph. com. 63. & ab Ammonio in libr. de enunciatione cap. de verbo. Hoc ita conſtituto, definit alterationem, & generationem ac primò illam, quoniā alteratio multò nobis generatione notior eſt. Manet igitur interdum in mutatione ſubiectū, ***quod ſenſile ſit***, id eſt actu ſit, & proximè ſenſum ferire queat, quatenus proximum eſt ſubiectum accidentium, quæ ſentiuntur; tale aūt eſt compoſitum ex materia, & forma, & propterea quòd ſenſile eſt, differt à materia prima, quæ licet vocari ſubiectum quodammodo poſſit, non tñ eſt ſenſile; prius.n. quàm ſentiri queat, forma & accidentibus exornetur oportet: ergo cum tota hac ipſa ſubſtantia manente mutatum ipſum ſubiectum fuerit ***in ſuis ipſius affectionibus***, id eſt ex vna affectione in alteram, quæ priori aut contraria ſit, aut inter contrarias ſit conſtituta; vt cum corpus manens idem ſubſtantia, mutatur ex colore candido in nigrum, aut in rubrū, tunc iſthæc mutatio erit alteratio. Idem 5. phy. 9. Adduntur autem illa verba, ***in ſuis ipſius***, vel vt ſignificet, quæ ipſius propriæ affectiones ſunt: quod in ſequentibus verbis intelligetur; vel vt excludat illa, quæ mutantur, non tamen ob mutationem facta in ipſis; vt cum oratio ex vera redditur falſa; qua de re in categoriis cap. de ſubſtantia actum eſt. Definita eſt alteratio; nunc generatio definietur. Interdum.n. ſubiectum non manet, ſed ipſum totum mutatur: Non intelligas aūt mutari totum, quaſi ēt materia ipſa mutetur; ſed eo modo, quo totum ipſum mutatur mutata forma; nempè quòd amittitur forma, à qua totum illud habebat nomen, & definitionem. Igitur, cum totum ipſum mutatum fuerit ***nullo ſenſili manente eodem ut ſubiecto***, id eſt non remanente eadem ſubſtantia ſenſili, & compoſita, vt cum ſanguis fit ex tota genitura, ita vt non manſerit amplius tota ipſa genitura, ſed loco iſtius ſubſtantiæ ſucceſſerit ſubſtantia, ſanguinis; tunc exiſtit generatio, & interitus ſimplex; generatio quidem illius ſubſtantiæ, in quam

facta

facta eſt mutatio; interitus autem ſubſtantiæ illius, ex qua mutatio facta eſt. Veriſſimè autē & maximè propriè tunc exiſtet generatio, cum mutatio facta fuerit in ſubſtantiam ſenſilem, vel tactu, quo vulgares homines maximè vtuntur (iſtud.n.dictum ab Ariſt. videtur ad explendum vulgaribus animum) aut omnibus ſenſibus; quemadmodum cum ex aere fit aqua; aer.n. propemodum eſt inſenſile quoddam, aqua autem maximè ſenſilis. Illa autem verba, ***ex omni genitura*** expoſuimus, ex tota genitura, quoniā iſtam vocem πᾶς, πᾶν, id eſt omnis, & omne, ſignificare interdum idem, quod totum, & vniuerſum præſertim in continuis, & homogeneis, præcipueq. humidis, patet ex 5. Metaph. cap. de toto; & ex Simplicio ad initium pri. de cœlo: item apud Latinos, cum dicimus, omni mente in hanc rem incumbere, idem ſignificare, atque vniuerſa, & tota mente, ſatis notum eſt.

Quòd ſi qua in his ex contrarietate affectio eadem manſerit in genito, & corrupto, veluti cum ex aere aqua, ſi ambo perſpicua vel frigida; nihil opus eſt huius alterum affectionem eſſe, in quod mutatur: cætero quin erit alteratio; veluti cum Muſicus homo corruptus eſt, factus autem expers muſicæ, ipſe aūt homo manet illud idem.

Vidit Ariſtoteles exorientem ex dictis dubitationem, illique ſtatim occurrit. Dicet enim aliquis, ſi in generatione ſimplici nullum ſenſile manere debet; cum in mutatione aeris in aquam maneat perſpicuum, & frigidum, non uidebitur eſſe generatio uerè, & propriè. Occurrit autem huic quæſtioni Ariſtot. hoc pacto. Eſt contrarietas inter qualitates earum rerum, quæ generantur, & corrumpuntur; ut inter calorem, & frigus, humorem, & ſiccitatem, perſpicuitatem, & opacitatem, grauitatem, & leuitatem. Manet autem interdum ingenito, & corrupto eadem qualitas ***ex contrarietate***, quæ ſcilicet qualitas eſt una pars unius contrarietatis, ut cum mutatur aer in aquam, manet perſpicuitas, atque etiam de multorum ſententia frigus; quarum qualitatum utraque uocatur contrarium, non quòd inter ſe pugnent; ſed quòd occupent unum latus unius contrarietatis. Perſpicuitas enim eſt una pars, atque unum latus contrarietatis, quæ uerſatur inter perſpicuitatem, & opacitatem: ſimiliter frigus occupat alterum latus contrarietatis, quæ eſt inter frigus, & calorem. Vno igitur aliquo contrario manente fit mutatio in alia contrarietate; quemadmodum, cum mutatur aer in aquam, manente perſpicuitate fit conuerſio leuitatis in grauitatem: Attamen ***nihil opus eſt huius alterum eſſe affectionem, in quod mutatur*** minimè, inquam, propterea ſequitur aduenientem grauitatem, in quam facta eſt conuerſio, eſſe affectionē manentis perſpicuitatis tanquàm ſubiecti. Nam ſi eſſet affectio perſpicuitatis, ut ſubiecti; certè iſthæc mutatio aeris in aquam, alterationis, nòn generationis nomine appellanda eſſet (quemadmodum alterationem eſſe dicimus, cum homo ex Muſico fit expers Muſicæ) neque argumento, quod dubitationem faciebat, poſſemus occurrere; quod in ſequentibus verbis exponitur; quæ cum deſcribentium uitio mirificè eſſent perturbata, nos ex Philopono ita in ſuum locum reſtituimus.

Si quidem igitur huius non erat affectio per ſe muſica, & priuatio muſicæ; huius quidem generatio erat, illius autem interitus. Nunc autem affectio hæc manentis: quamobrem hæ hominis quidem affectiones; hominis autem muſici, & hominis immuſici generatio & interitus: quare alteratio talia.

Finge, inquit Ariſt. (diximus enim huiuſmodi fictiones eſſe illi familiares) Muſicam, & priuationem muſicæ non eſſe affectionem ***huius***, id eſt ipſius hominis *per ſe* naturaliter illi, tanquàm aptiſſimo ſubiecto hærentem; nam & frigidum aliquando dicitur ineſſe humido, uerum non per ſe, id eſt minimè naturaliter, ſed quatenus ambo cuidam tertio inſunt. Ergo ſi muſica non eſſet affectio hominis tanquam ſubiecti, certè cum muſicus homo interiit, & factus eſt homo immuſicus; quàmuis remaneret aliquid ſenſile, homo ſcilicet; tamen quoniam non remaneret tanquàm ſubiectum; uerè, & ſimpliciter dici poſſet immuſici generationem extitiſſe, & muſici interitum. ***Nunc autem affectio hæc manentis***, omiſſa fictione, muſica, & muſicæ priuatio ſūt affectiones manentis hominis, illique ut aptiſſimo ſubiecto hærent, ſemperque tu hominis af-

fectiones

fectiones appellaueris; quàmuis liceat dicere hominem muſicum corruptum eſſe, & hominem immuſicum eſſe ortum; conſtituimus enim ante, alterationem etiam eſſe generationem, & interitum quendam, uerùm non ſimpliciter; *quare alteratio talia*, quare cum talia, id eſt muſica, & priuatio muſicæ, & cætera huiuſmodi ſint uerè affectiones, & in mutatione unius in alterum maneat ſubiectum, mutatio iſthæc alteratio propriè dicetur, non generatio. Ita, non in quacunque mutatione manet aliquid ſenſile, debet uocari alteratio, ſed in quacunque manet ſenſile, ut ſubiectum: Eſt autem iſta uox *nunc*; quaſi nota ſanctionis, & decreti interpoſiti aut uitatæ abſurditatis, ac ueritatis in ſuum locum reſtitutæ; quem dicendi modum Victorius apud M. Tullium, & Lucretium obſeruauit in caſtigationibus in ſecundum ad Atticum. Vocem autem illã καθ' αὑτὸ interpretati ſumus naturaliter: habere enim iſtam uocem] duplicem notionẽ, atq; interdum ſignificare, quod eſt ſecundum naturam, interdum, quod ſecundum eſſentiam, notat ex Ariſtotele Ammonius in librum de enunciatione ad finem tertii ſecti. Sic ſecundo Eudem. cap. ſecundo dicitur, uirtutem ineſſe non per accidens, id eſt naturaliter, & per ſe. Habes, & Themiſtium pri. poſt. tex. 35. idem obſeruantem. Philoponus etiam hoc loco notat illud per ſe ineſſe, quod ſit in ipſo corpore, ut color, non extrinſecus, ac per habitudinem ad aliud, ut ſi quid ex dextro ſiniſtrum fiat; quomodo uidetur Ariſt. in lib. de ſenſu, & iis, quæ cadunt ſub ſenſum definiuiſſe lumen colorem perſpicui per accidens. Notetur etiam illud, exempli cauſa ab Ariſtotele poſitum eſſe in mutatione aeris in aquam manere perſpicuum & frigidum de illorum ſcilicet ſententia, qui aerem frigidum ſtatuerunt: aut alteram coniugationem aquæ, & terræ ſpectauit; quorum uno in alterum mutato remanet tamen frigus; ità ut hoc pacto uerba illa *uel frigida* ſint interpretanda, uel ſi in mutatione aquæ in terram ambo ſint frigida, ita ut frigus maneat, fiat autem mutatio in alia contrarietate, ut ex tenuitate in denſitatem.

Cum igitur ſecundum quantum mutatio contrarietatis fuerit, accretio, & diminutio; cum ſecundum locum, latio; cum ſecundum affectionem, & quale, alteratio; cum verò nihil manſerit, cuius alterum ſit affectio, vel accidens omnino, generatio, illud autem interitus. Eſt autem materies maximè quidem, & propriè ſubiectum, quod eſt generationis, & interitus capax, quodam autẽ modo, & quod aliis mutationibus ſubſternitur; eoquòd omnia ſubiecta capacia ſunt contrarietatum quarundam. De generatione igitur, & interitu, vtrum ſit nec ne, & quomodo ſit, & de alteratione, hoc pacto ſit conſtitutum.

Ex dictis aliquis ſuſpicari potuiſſet, omnem mutationem factam in ſubiecto manente eſſe alterationem; huius enim duntaxat eſt facta mentio: quare ad hanc pellendam ſuſpicionem ſimulq; ad proximè ſequentem de accretione diſputationem quaſi gradum faciens ità ſancit Ariſt. quandoquidem omnis mutatio ſit inter contraria ſaltem communiter, ut in quæſtionib. intelliges, cum mutatio facta erit in quanto, eſſe uel accretionem, ſi ex paruo in magnum, uel diminutionem ſi ex magno in paruum; cum in loco, eſſe lationem; cum in affectione, & quali idest in tertia ſpecie, quæ affectio, & patibilis qualitas dicitur, eſſe alterationem. Affectionis nomen communiter ſumptum continere in ſe patibilem qualitatem, quomodo diſpoſitio continet habitum, ſæpè notauimus, addit autem, *& quale*, ut oſtendat accipi affectionem propriè, quæ in categoria qualitatis continetur. Omnino enim, ut ſe habet uox affectionis, ita alterationis nomen; quare quantitas etiam poteſt uocari affectio communiter, ut motus in quantitate alteratio. Quocirca ut intelligatur propriè nunc accipi uocem affectionis, rectè adiunctum eſt, *& quale*. Ita igitur ſunt conſtitutæ mutationes in accidentibus. Generationem autem, & interitum uel hac una conditione docet poſſe ab omnibus iſtis mutationibus diſtingui; quod in hac nihil manet idem, cuius illud, quod aduenit, ſit affectio, uel aliquo modo accidens: quod additum eſt ad excludendam mutationem in quanto, & in loco, in qua ſubiecto manenti eidem aduenit nouum accidens, quàmuis non propriè affectio. In generatione igitur non manet idem tanquàm ſubiectum accidentis aduenientis; ſed ſubſtantia ex qua fit mutatio, interit, &

illa

illa in quam fit mutatio, oritur; materia tantum prima,ut ſubiectum manet.Hanc enim maximè dignam eſſe,quæ materies nominetur, ſequentia uerba oſtendunt, in quibus docet materiam propriè dici ſubiectum, in quo fit generatio,& interitus,ſubiecta uerò reliquarum mutationum dici non abſolutè,ſed quoquomodo materiam.Nam quæ uiciſſim excipiunt contraria illorum contrariorum dici quodammodo materia queunt; omnia ſubiecta reliquarum mutatio num uiciſsim ſuſcipiunt contraria quædam,ut ſubiecta lationis interdum inferum locum,inter dum ſuperum,ſubiectum alterationis interdum frigus,interdum calorem ,ergo iſtorum contrariorum dici quodammodo materia queunt.Ita conſtitutum eſt, an ſit generatio (quæ prima nobis quæſtio proponebatur) & *quomodo ſit* non enim eſt per congregationem , ſed per mutationem ſubſtantiæ, conſtitutum etiam eſt de alteratione, quæ nam illius natura ſit(nam utrū eſſet alteratio uix quiſquàm dubitauerat) & oſtenſum eſt, eſſe mutationem contrarietatis in quali.

Quæſtiones in Quartum Caput.

1 Quæſtio de formarum multitudine ex definitione generationis Text. xxiij.

2 Vtrum in interitu fiat diſſolutio uſque ad materiam primam ex com. Philoponi lxxij.

1 Quæſtio de formarum multitudine ex definitione generationis.tex. xxiij.

MVltæ ex definitione generationis , quæ hoc capite allata eſt , quæſtiones exoriuntur , quas benè explicare nullo modo poſſumus,niſi illud antea conſtituerimus; ſit ne unius corporis naturalis una tantum forma,an plures aliquando neceſſariò ſint . Quæ quidem tractatio non tantum ad propoſiti capitis explicationem mirabiliter facit ; uerum etiam ipſa ꝑ ſe magnæ utilitatis eſt,multaſque tollere tū in naturali, tùm in prima philoſophia dubitationes poteſt.Maximæ autem utilitati maxima etiam eſt adiuncta tractandi difficultas. Verùm ea intē dere,non remittere noſtrum ſtudium debet. Primum igitur aliorum opiniones , quæ multos amatores repererint(nam omnium rationem habere putidum eſſet)expendemus.Deinde noſtram in medium afferemus.Duæ autem quaſi extremæ &planè aduerſæ ſunt iſta de re opiniones,una Ianduni,altera D.Thomæ; multæ autem ab extremis aliquo modo declinantes,ut Scoti,& Achillini.

Iandunus ſanè,ut ab illo potiſſimum ordiamur,quæſtione octaua vii.phyſi. & x. quæſtione ſecundi metaph.pronunciauit tot eſſe formas in compoſito eſſentialiter , & realiter diſtinctas,quot ſunt attributa,quæ per ſe primo modo attribuantur.Sic quoniam in quæſtione iſta, qua quæritur quid ſit homo,reſpondere poſſumus eſſe ſubſtantiam,eſſe corpus, eſſe uiuens,eſſe animal,eſſe rationis compos; omnia iſta attributa varias,& reapſe diuerſas formas indicabūt; ut per aliam formam homo ſit corpus, per aliam uiuens,per aliam rationis compos.Confirmat ſententiam ſuam multis rationibus,& autoritatibus.Nos potiora afferemus.Si per eandem formam homo eſſet homo .i. rationis compos,& per eandem eſſet animal ; certè quicquid ineſt homini, quà homo eſt,ineſſet etiam homini quà animal eſt: at homini quà homo ineſt docilitas , facultas ridendi; ergo eidem ineſſet,quà animal . Quod autem ineſt alicui quà animal, omni planè animali conuenit;quod nemo in controuerſiam vocarit; ergo docilitas , & ridendi facultas omni animali conueniet; quo nihil abſurdius. Reſpondebis ab eadem forma ſumi genus,& ſpeciem,ſine poſtremam differentiam,uario tamen modo. Nam illa forma habet modū exiſtendi communiorem,habet etiam ſpecialem: ex modo communiore ducitur genus; ex ſpeciali poſtrema differentia. Vrgebit rurſus Iandunus. Modi iſti aut ſunt ſubſtantiæ , aut accidentia.Si ſubſtantiæ; aut materia,aut compoſitum,aut forma. Nihil uerisſimilius quàm formas eſſe(quis enim aut materiam,aut compoſitum poſuerit?ergo plures formæ;ſin accidentia ſunt; modo accidentis inerit animal,& rationis compos homini; quod non ferendum. Neque eſt, quòd eò confugias,genus & ſpeciem diſtingui cogitatione,non re; quoniam ante omnem cogitationem,& notionem homo eſt animal,& homo; & qua animal,& quà homo , habet ſuas reales affectiones. Nam quà animal,exempli cauſa,eſt aptus ad lætandum & dolendum, quà homo,eſt aptus ad ratiocinandum. Quinimo docebit Ariſt. quarto de animalium generatione cap.3.Socratem generare,ut animal,ut hominem,ut Socratem;hincque non eodem modo ſem per parentibus eſſe ſimiles filios.

Ianduni opin

Rationes pro opinione Ianduni.

Præterea illæ formæ reapſe diuerſæ ſunt,quarum una manet alterà euaneſcente aut abeun

eunte: ſed abeunte forma hominis, alia neceſſariò manet; ergo plures in illo formæ ac diuerſæ ſunt. Aſſumptio declaratur. Sic cicatrix in homine: ea in cadauere manet eadem; nam mutari fictitium planè eſt; ergo forma etiam aliqua maneat oportet, cui inhæreat, & innitatur. Accidens enim materiam formatam poſtulat, in qua conſiſtat. Præterea homo eſt miſtum corpus, & tamen interit, licet mixtum corpus non intereat, ut oſtendemus; ergo alia forma facit mixtũ corpus, alia hominem. Oſtendemus autem, quod polliciti ſumus, hoc pacto. Mixtum corpus interire non poteſt ſine putredine; quandoquidem putredo eſt proprius interitus mixti corporis quarto meteor. cap. primo at cum interit homo, non continuò putreſcit; ergo intereunte homine non ſtatim interiit mixtum corpus. Adde quartam rationem. In homine duæ ſunt

Explicatio ſententiæ Ariſt. & Auer. pri. phy. 28.

perſpicuè diuerſæ formæ (uelit nolit D. Thomas) una æterna, altera mortalis; ergo plures etiam in cæteris rebus naturalibus eſſe nihil uetat. Adſunt etiam Ariſtot. & Auerrois teſtimonia. Ariſtoteles enim pri. phy. 28. aduerſus Parmenidem, & Meliſſum diſputans hoc argumento utebatur, multa eſſe entia, quoniam homo, & animal eſt, & bipes; quod explicans Auerroes aſſerebat genus, & differentiam eſſe partes reales, ac duci à principiis, quæ reapſe ſint; quod & habemus primo de anima, com. 7. Occurrit huic loco Zimata in xii. contradictione pri. phy. at-

Aduerſus Zimaram

que ita inquit genus ſumi à materia, ac differentiam à forma; materiam autem, & formam eſſe partes eſſentiæ, & reapſe diuerſas. Verùm non audiit ipſe Ariſtotelem, & Auerroem ubique clamantes tùm genus, tùm differentiam ſignificare formam; quàmuis genus, ſi comparetur cũ differentia, materia intelligibilis appelletur. Omnino & genus, & differentia formam ſignificãt, adſignificant autem materiam. Animal enim ſignificat animam ſentientem non ſolutam, ſed materiæ coniunctam, itemque rationis compos rationem ipſam materiæ coniunctam: quare ſi diuerſæ reapſe partes ſunt genus & differentia, in materia autem communicant, certè diuerſas formas ſignificent oportet. Quare Theophra. referente Philopono initio primi phy. probabat formas naturales eſſe compoſitas, quoniam conſtarent genere, & differentia. Præterea ii. de generatione animalium cap. 3. ſcribitur Embrionem prius uiuere uitam plantæ, quàm animalis, prius animalis, quàm hominis: quæ autem diuerſis temporibus generantur, eadem eſſe non poſſunt. Cui ſententiæ congruenter ſcribebat Auer. primo Metaph. com. 17. materiam primo accipere formas generales, deinde his intercedentibus ſpeciales. Reſpondent interire priorem formam adueniente poſteriore: ſed reſponſio nulla. Natura enim non corrumpit, quod ſibi prodeſſe poteſt, ſed perficit, & abſoluit: imperfecta enim tanquam ſolum, & fundamentum perfectioribus ſubiicit, ut egregiè docebat Themiſtius tertio de anima cap. xxvii. Quamobrem ſi animæ uegetabili optimè conuenit cum ſentiente, & ſentienti cum ratione; cur uegetabilem corrumpat inducens, ſentientem? cur ſentientem inducens rationem? Sed hæc infra melius intelligentur, multaque alia Ariſtotelis teſtimonia afferentur. His igitur rationibus, & auctoritatibus nixus Iandunus exiſtimauit hominem formæ illi, per quam eſt ſubſtantia, acceptum referre, quòd conſiſtit, & ut inquiunt, ſubſtat; formæ, per quam corpus, quòd ſubiicitur triplici dimenſioni; formæ, per quam uiuens, quòd nutritur, & creſcit; formæ per quam animal, quòd ſentit; formæ, per quam homo, quòd ratiocinatur.

Confutatio Ianduni.

Aduerſus hanc opinionem multa afferri poſſunt, quæ aduerſus nonnullas alias etiam ualent, multa, quæ propriè in iſtam conueniunt. Hæc nunc exponemus; illa commodiore loco. Si igitur ita ſe res haberet, quemadmodum ipſe putat; primum corpora ſimplicia i ignis, aer, aqua, terra, non eſſent ſimplicia, ſed, & ipſa pluribus prædita formis: nam unam formam habebunt, per quam ſint ſubſtantiæ, alteram, per quam corpora, tertiam, per quam elementa. Ariſt. autem ſecundo horum librorum ſexto perſpicuè dicebat componi elementa ex materia prima, & contrarietate; aliam formam ne nutu quidem ſignificabat. Hanc elementorum ſimplicitatem inculcat nobis Auerroes quarto de cœlo xxii. quarto phy. lxxi. quinto Metaph. 15. & alibi millies. Præterea materia prima, etiam per ſe concepta formam habebit; Eſt enim ſubſtantia; eſt infinita quædam facultas. Iſthæc ſunt attributa per ſe primo modo. Quare nulla ratio uidetur afferri poſſe, quamobrem, ſi corpora naturalia ſunt ſubſtantiæ per peculiarem aliquam formam, ipſa quoque materies, non ſit futura ſubſtantia per ſimilem formam. Cœlum item, atque adeò princeps ille Deus à nobis coagmentatus, non ſimplex intelligetur. Nam Deus, & ſubſtãtia eſt, & actus puriſſimus. Quare ſi diuerſa attributa à diuerſis formis duci debent; in Deo quoque diuerſa attributa cum ſint, diuerſarum id ipſo formarum coagmentationem ſignificabunt. Omnino Iandunus tùm aliis nominibus eſt reprehendendus, tùm iſto præcipuè, quod genus analogum ab uniuoco non diſtinxit. Præterea mihi quidem non ſatis conſtat, utrum formæ ſequentes formam illam primam, quam formam ſubſtantiæ dicunt, ſint & ipſæ futuræ ſubſtantiæ, nec ne. Nam accidentia nemo, niſi inſaniat, appellauerit: ſed rurſus, qui ſtatui ſubſtantiæ queant, non uideo; quippè cum prima illa tantum à Iandino ſubſtantia cenſeatur. Adde mix

tum

tum inaīum, vt aurum, fore bis mixtum, ſemel per formam generis (eſt.n.corpus mixtum) iterū p formā ſpeciei; Eſt.n.mixtū tale, qđ exēpli cauſa hoīs aīum, exhilarare mirabiliter pōt. Poſtremo illud ab ipſo ſūmopere deſideraſſem, vt qñ genus per oppoſitas differentias diſtribuitur (dicimus enim ſubſtantiam eſſe uel corpoream, vel incorpoream, corpus vel animatum, nel inanimum, viuens vel ſentiens, vel non ſentiens, animal uel rationis compos, vel expers) illud declaraſſet, differentiæ illæ, quæ priuatione, aut negatione quadam proferuntur, ſignificarent ne formam diuerſam à genere, an eandem. Nam aut priuationes, aut negationes reuera ſunt; ita ſpeciem non conſtituent; quod habetis ab Ariſtotele primo de partibus animalium cap. iii. aut ſi propriam formam ſignificant, inducendæ erunt, vt alia nunc abſurda omittam, plures animæ, quàm uegetabilis, ſentiens, intelligens. Nam viuens ſignificat animam vegetabilem: ergo ſi differentia illa *expers ſenſus* propriam & ipſa formam indicat, hæc vegetabilis eſſe non pōt; non.n. diuerſa eſſet à genere, non ſentiens; nam hæc planè excluditur, & ab oppoſita differentia ſignificatur; & tñ aliqua aīa ſit oportet: differentiæ.n. præſtantiorem formam indicant, q̄ genera (poſteriora.n. generatione ſunt priora natura & perfectione ſecundo de partibus animalium c. 1. 9. Meta. 15.) & animatum præſtantius inanimo primò de generatione animal. c. 1. ergo inducenda erit alia quædam anima inter vegetabilem, & ſentientem interiecta, intermedia. Idem neceſſariò dicemus, ſi differentia illa *rationis expers*, qua diuiditur animal, propriam indicet formā: nam hæc forma alia erit ſpecies animæ inter ſentientem, & intelligentem ſita. Ariſt. ſanè ad finem primi de animalium generatione aſſerens animal differre ſenſu à viuentibus tantum, id eſt à plantis, hoc ſibi videtur velle differentiam illam *expers ſenſus*, nullam ſpeciem & formam ſignificare, ſed excluſionem perfectionis formæ. Viuentia.n. expertia ſenſus vocat viuentia tantum: dictio autem iſta *tantum*, ſine dubiò præfefert exclusiònem, & priuationem. Auerroes hoc magis 8. Metaph. x. expreſſit, vbi hæc verba leguntur, *Cum dixerimus in definitione animalū, quòd eſt corpus nutribile, ſenſibile, ſi diminuerimus ultimam differentiam, remanebit definitio uegetabilium, & ſi additur alia differentia. i. rationale, fiet definitio hominis.* Ergò ſi corpus nutribile eſt integra definitio vegetabilium, profectò differentia illa *expers ſenſus* nullam peculiarē formam præſeferet. Hæc autem, quæ ab Auerroe dicuntur, maximè videntur illi ſententiæ conſentanea eſſe, ſpecies rerum eſſe veluti numeros. Quòd ſi Iandunus fateretur ex differentiis oppoſitis unam tantum, eam. ſ. quæ vlteriorem perfectionem ſignificat, à peculiari forma duci; oppoſitam autem, quæ priuatione profertur, nullam peculiarem indicare formam; videat quid ſequatur. Sequitur.n. vnam, exempli cauſa, plantarum, vnam animalium brutorum duntaxat fore ſpeciem. Quo.n. pacto diſtinguantur inter ſe ſpecies plantarum, cum in anima vegetabili communicent, neq. vlteriorem formam habeant, vnde propriæ differentiæ duci queant? quo pacto etiam diſtinguentur bruta animalia, cum in ſentiente anima communicent, neq. aliam animam gerant, unde propriæ differentiæ ſummi queant? Hæc de Ianduno.

De differētijs, quæ priuatione, & negatione quadā proferuntur ut inanimatum, & irrationale.

Explicatio ſententiæ Auerr. 8. Metaph. x.

D. Thomas ab iſto tota planè, vt inquiunt, diametrò diſſidens, multis locis, præcipuè autem in opuſculo 45. huic quæſtioni dicto, iam formarum multitudinem oppugnat, quantum poteſt; vnicamq; vnius corporis naturalis eſſe formam ſtatuit; & cur ita ſtatuat, multas affert cauſas. Prima eſt. Species rerum ſunt veluti numeri 8. Metaph. x. & veluti figuræ 2. de anima 31. ergò vt poſterior numerus, & figura continet priorem numerum & figuram, ita forma perfectior continet in ſe, atq; cohibet vim omnem formæ deterioris. Ergo ſuperuacua eſſet forma deterior præſente perfectiore, quæ illius vim repræſentare, illiuſq. opera præſtare poteſt. At in rerum natura nihil ſuperuacui. Rationem hanc Ludouicus Buccaferrea demonſtrationem putauit. Verùm cum ipſe poſtea in eam partem propendere potius viſus eſt, vt animam intelligentem formam hominis informantem poneret, ac tamen cogitantem retineret; profectò indicauit non ſemper deteriorem contineri poteſtate in perfectiore. Secunda cauſa eſt huiuſmodi. Fieri non poteſt, vt duæ formæ eiuſdem generis phyſici ſimul idem ſubiectum perficiant. Omnes formæ, quæ ſunt ſubſtantiæ, ſunt eiuſdem generis phyſici; ergo plures formæ ad ſubſtantiam pertinentes idem ſimul perficere ſubiectum non poſſunt. Confirmatur primum minor propoſitio. Inter formas ad ſubſtantiam pertinentes eſt mutatio per ſe tanquam inter terminos à quo, & ad quem; ergo ſunt eiuſdem generis phyſici. Conſtat enim ex x. Meta. illa ad idem genus phyſicum referri, quæ in ſeſe viciſſim mutari queunt; cōicant.n. in materia. Eſſe autem mutationem per ſe inter iſtas formas, quod aſſumpſeramus, ſic oſtendimus. Vnius ortus eſt alterius interitus, vt iam audiuiſtis; nec accidens poteſt eſſe terminus generationis quæ ad ſubſtantiā pertinet, ſed neceſſariò eſt forma vera. Ergo vna forma oriente altera interit; Itaq; inter ipſas eſt per ſe mutatio. Accipe formam illam corporis, q̄ q̄dam in homine præter animam ponunt. Vides corpus putreſcere, & in elementa diſſolui; quare ſi

Opinio D. Th.

adeſſet iſta forma corporis, nihilominus per ſe mutaretur in formas elementorum. Ita oẽs formas, ſi attente conſideraueris, huiuſmodi reperies, quæ in ſe viciſſim mutentur, idcircoq. eiuſdem generis phyſici ſint. Id aliunde ẽt confirmari poteſt; Nam quemadmodum diuerſa genere dicuntur 5. Meta. c. de diuerſo, quæ non habent idem recipiens, ita oẽs formæ, quæ idem recipiens habent, in eodem genere cenſendæ ſunt. At oẽs formæ ad ſubſtantiam pertinentes habent idem recipiens proximum, nempè materiam, quæ ad oẽs recipiendas æquè eſt inſtituta; ergo in eodem genere cẽſendæ ſunt. Adde illud, vnam ab alia contineri, vt antea diximus; quare ordine quodam recedere à pri. illo, quod in eodem genere continetur; idcircoq. oẽs ad idẽ genus referri. Satis confirmauimus minorem propoſitionem allatæ argumentationis. Nunc ad maiorem confirmandam aggredimur. Quæ ſeſe habent tanq̃ terminus à quo, & terminus ad quem, ea pugnant inter ſe: non. n. inter quæcunq., & fortuito mutatio fit, ſed inter contraria, & ſecum aliquo pugnantia ex pri. phy. At quæ ſimul idem ſubiectum perficiunt, inter ſe pugnare non poſſunt; pugnantia. n. ſe non ſubſtinent, ſed interimunt; ergo non poſſunt ſe habere tanquam terminus à quo, & terminus ad quem; igitur in ſe viciſſim non mutabuntur, nec eiuſdem generis phyſici erunt Præterea oẽs formæ naturales habent idem recipiens proximum; materiam primam: Idem autem nõ poteſt duo ſimul proximè recipere; quemadmodum neq. idem corpus poteſt totum à diuerſis corporibus ſimul tangi, neq. idem locus duo corpora excipere: præterea una quæq; forma proprias & peculiares diſpoſitiones poſtulat; quòd ſi duæ formæ ſimul eſſent, diſpoſitiones utriuſq. eſſent, iam non propriæ, ſed communes; utræq; enim utrique inſeruirent. Præterea, ut idem ſimul non eſt calidum, & frigidum, neque angulis præditum, & globoſum; ita etiam materia diuerſas formas ſimul accipere, & ferre non poteſt. Poſtremò forma deterior diſtinguitur à perfectiore non ſpecie, & ut aiunt, poſitiuo aliquo, ſed priuationem: anima enim ſentiens eſt priuata perfectione illa, quæ in intelligente ineſt: quare ſi idem ſimul haberet animam ſentientem, & intelligentem, ſimul haberet priuationem, & habitum; quod nefas planè eſt. Ratio hæc Achillino etiam firmiſſima uiſa eſt. Tertia cauſa. Omnis forma ad ſubſtantiam pertinens eſt natura: ergo principium motus; quare quicquid aliquam formam ad ſubſtantiam pertinentem habebit, moueri poterit; idcircoq; actu conſiſtet, & erit hoc aliquid. Quicquid. n. moueri debet, actu conſiſtat oportet, & ſi hoc aliquid: omninoq. formæ iſtæ ſunt cauſæ ut res ſit ſubſtantia; idcircoq. ſunt cauſæ ut res conſiſtat, & ſit hoc aliquid; quod etiam perſpicuè eſt Ariſt. ſecundo de anima ſecundo. Ac ſi formæ elementorum, quæ omnium ſunt ignobiliſſimæ, in cauſa ſunt, cur res poſſit conſiſtere, & ſit hoc aliquid, quantò magis omnes aliæ? Ergo ſi rei habenti iam vnam formam, idcircoq. actu conſiſtenti adueniret alia forma; hæc rurſus illi rei tribueret actu conſiſtere: quare eadem res bis actu conſiſteret, & eſſet bis ſubſtantia; nec poſterior forma pertinet ad eſſentiam prioris ſubſtantiæ, & vt vocant, ſuppoſiti; quoniam illud iam eſt per priorem formam: eſſe autem eſt effectum totius, atq. integræ eſſentiæ. Quare vulgata & veriſſima propoſitio eſt, quicquid aduenit conſiſtenti actu accidens eſſe: itaq. generatio poſterioris formæ eſſet alteratio. Addit multa Ariſt. teſtimonia, quæ infrà expendentur.

Confutatio D. Thomæ.

Aduerſus hanc ſententiam ſunt argumenta, quæ Iandunus ad ſuam confirmandam attulit, quæ à D. Tho. non refelluntur, nec facilia ſunt ad refellendum. Adde tu illa. In mixto corpore ſunt formæ elementorum; ergo plures in eadem re formas reperiri non eſt abſurdũ. At aſſumptum ab oĩb⁹ Latinis negatur. Negent ſanè, ac peruertant verba Ariſt. ſuo arbitratu; nobis quidem vim non afferent; vt quæ planè, & apertè ab eo dicuntur, negemus. Quæ. n. miſcentur, ſũt corpora ex lib. de ſenſu & ſenſili c. 3. & quæ miſcentur, ſunt non corrupta, ſed alterata; ergo corpora ad mixtionem accedentia alterantur, non autem corrumpuntur & intereunt. Præterea ex 2. de generatione 49: in mixtis corporibus adeſt aqua, ne terra decidat: ſi non adeſſet terra, non decideret, neq; pulueraſceret; qualitates enim ſolæ remanentes non poſſunt decidere; quandoquidem decidere corporum eſt, non qualitatum. Sed hæc infra copioſius. Præterea in animalibus neceſſarium planè eſt plures formas ponere. Se ipſa enim mouent: non mouerentur autem, niſi diſtinguerentur in partem mouentem & partem motam, pars autem mota non poteſt eſſe materia ſola; quoniam quod eſt poteſtate tantum, non mouetur 5. phy. 8. & 8. phy. 3. ſed formata ſit oportet; ita aliam formam geret præter animam mouentem. Reſpondet ad hoc argumentum D. Thomas in quæſtionibus diſputatis de anima quæſtione nona animá tribuere materiæ eſſe corpoream, & præterea habere facultatem comprehendendi, & appetendi. Per has facultates mouet; materia aũt quà per eandem animam corporea eſt, eſt pars mota. Difficilius percipitur, quàm oppugnatur iſthæc reſponſio. Quæro. n. ecquid cauſæ ſit, quamobrem idem de elementis dici non queat, diuidi, inquam, in partem mouentem, & partem motã: qñ forma ipſorum, vt vim leuitatis, & grauitatis habet, pars mouens ſtatui poteſt, vt autem mate

ria per eandem formam eſt corporea, pars mota. Omnino quod mouetur, ſubſtantia eſt actu. Subſtantia item eſt actu, quod mouet 5. phy. 3. Et tñ neceſſariò inter ſe reapſe diſtincta ſunt 8. phy. 43. Nam ſi diſtinctio rõnis ſatis eſſet; vniuerſa philoſophia euerteretur. Quare ſi materia vt corporea mouetur, eſt autem corporea per animam, certè in ſua ſubſtantia incluſam animam habet; quare alia, quàm anima debet eſſe ſubſtantia mouens. Hinc in elementorum motu labor non interuenit, in motu animatorum interuenit; quoniam in horum corpore eſt contrarium quiddam motui animæ 2. de cœlo com. 3. Præterea animæ definitio ab Ariſt. allata ſatis indicat corpus eſſe ſubſtantiam formatam, ac diſtinctam ab anima. Inquit. n. anima eſt actus corporis phy. organici: ergo ante animam eſt phyſicum, idcircoq́. mobile & organicum.

Interpretatur D. Thomas iſtam definitionem in eodem opuſculo 45. & alibi; vt animam eſſe actum corporis organici intelligamus; quo calor eſt actus rei calfactæ, odor rei odoratæ; omninoq́. quo forma eſt actus non materiæ, ſed totius concreti: ſed hæc interpretatio tam aliena ab Ariſt. mente, quàm quæ maximè. Oſtendit. n. ex anima, & corpore illo fieri vnum, tanquàm ex cera & figura, omninoq́. ex materia, & forma. Ergo corporis organici nomine totum animatum intelligi minimè potuit. Ex quo initio librorum de cœlo rectiſſime ex Ariſt. & Simplicio dicebat Auerroes viuentia potius habere corpora, quàm eſſe corpora. Idem Auerroes 12. Metaph. 39. declarabat non eundem motum eſſe attributorum in rebus ſolutis à materia, atq. in rebus cum illa concretis. Nam in illis ſubiectum, & attributum reapſe ſunt idem; in rebus cum materia concretis ſignificant aliquam etiam varietatem in re: Quare cum dicimus hominem eſſe viuens, eſſe animal; diuerſæ eſſentiæ iſtis nominibus ſignificabuntur. Animaduertit hunc locum Zimara in annotationibus in Iandunum ſuper quæſtione x. ſecundi libri Metaph. atq. inquit iſtam varietatem prouenire ex materia: quod nihil eſt. Nam & ſubiectum, & attributum æquè adſignificant: nomine. n. hominis indicatur forma in materia; itemq́; animalis nomine indicatur forma in materia; quare ſi materia communis eſt vtriq., vt certè eſt, ab illa diuerſitas ipſorum proficiſci non põt; ergo à forma proueniat oportet; ita plures formæ in eadem re erunt. Sed alia teſtimonia haud multo poſt afferemus. Poſtremò illud ſine dubio D. Thomam conuincit, quòd apud Ariſtotelem anima intelligens à ſentiente reapſe differat neceſſe eſt; quandoquidem hæc numeratur ad indiuiduorum multitudinem, illa vero minime, ne aut infinitum actu admittamus, quod etiam à D. Thoma in pri. parte ſummæ quæſtione 7. rectiſſimè exploditur, aut cum Platonicis animam quoq. ſentientem æternam ſtatuamus. Hæc de D. Thoma. Nunc inter memoratas extremè diſſidentes opiniones quaſi interiectas intermedias non nullas exponamus.

Explicatio ſententia Ariſt. ex pri. text. pri. de cœlo.

Explicatio ſententia Auerr. ex 12. Meta. phy. 39.

Auicenna, quem Lynconienſis, Albertus, multique alii clariſſimi viri ſequuti ſunt, poſuit non formam quidem aliquam in materia per quam ſubſtantia tantum eſſet, vt Iandunus, ſed per quam ſubiiceretur quantitati, & dimenſionibus; cæteroquin iſtæ in materia eſſe non poſſent, propterea quòd accidens poſtulat ſubiectum actu. Hanc autem formam vocant formam corporeitatis, æternamque ſociam materiæ ſtatuunt, vt nunquàm planè ab illa diuellatur, aut intereat. Ita enim vitatum iri, ne corpus fiat ex non corpore; quod maximum ſemper eſt habitum abſurdum. Aduerſus hanc opinionem Zimara multis in locis, præcipuè in caſtigationibus in eandem quæſtionem nonam Ianduni multis argumentis diſputat: ſed accipit omnia ab Achillino 2. lib. de elementis hanc rem copioſiſſimè tractante. Quoniam autem complura ex illis ſunt, quæ diſſolui putamus poſſe, & à nobis pro noſtræ ſententiæ defenſione diſſoluenda erunt; idcirco illa tantum, quæ firma credimus, recenſebimus. Iſthæc forma aut agit, aut non agit. Si non agit; fruſtra eſt; nulla enim forma ocioſa. Sin autem aliquam actionem obit, erit natura, & mouebit ſecundum locum; hæc enim prima rerum naturalium actio eſt. At ſi iſta forma nondum grauitatem, aut leuitatem habet; qui mouere ſecundum locum poterit? Quod & fuit in cauſa, quàmobrem Ariſtot. 3. de cœlo 55. negaret vllum corpus naturale prius elementis eſſe; atque eodem 3. lib. tex. 48. tanquàm abſurdum afferet eſſe aliquam partem ignis, quæ non eſſet ignis. Omne enim corpus aut elementum eſſe, aut ex elementis. Quam argumentationem, qui interitus inſpexerit, intelliget maximam aduerſus iſtos vim habere. Atque omnino dum putant ſe hac in re ſequi autoritatem Ariſt. ferendi nullo pacto ſunt. Audietis ipſum in ſequenti capite, dum loquitur de conuerſione aquæ in aerem, eamque eſſe accretionem negat, corpus iſtud reiicientem, ac ſtatuentem à quantitate terminari ipſam materiam. Ac certiſſimum illud eſt, ſi in materia prima ſit iſta forma æterna, non potuiſſe ab Ariſtotele naturam materiæ primæ inueniri: Ea enim per mutationem inueſtigatur pri. phyſ. 51. & 8. Met. com. 12. & in lib. de ſubſtantia orbis cap. pri. quod. n. viciſſim ſuſcipit diuerſas formas, materia pri. eſt, & ex qua pri. res fiunt, & conſtant. Mutatio autem nos duceret ad iſtud compoſitum ex materia, & forma iſta (quam vix audeo corporeitatem no-

Opinio Auic.

Confutatio Auicenna.

miriare;ſed neceſſitas pudorem vincit) quod eſſe compoſitum ex materia nullo pacto cognoſcere poſſemus; quandoquidem non mutatur; ſed ſimplex quiddam arbitraremur.

Quare veriſimilius loquuti ſunt Stoici,& Pericles Lydus, qui vt narrat Simplicius primo phyſic.65.putarunt apud Ariſt.& Platonem materiam ipſammet eſſe corpus;reuera.n.mutatio vlterius nos,q̃ ad iſtud corpus non duceret;ac tñ ad materiam debet ducere ; quamobrem ſequitur materiam ſuaptè natura fore corpus. Vidit id quodámodo Auicenna,dum duplicem materiam ſtatuit,pri.primam,& ſecundo primam:priorem illã eſſe puram facultatem,& poteſtatẽ, ſpectareq. ad primum philoſophum;poſteriorem eſſe corpus ; & cadere ſub nãlem ſcientiam. Verùm neq. primus ẽt philoſophus rõne vlla ad materiam illam primo primam peruenire poſſet via mutationis deſtitutus. Albertus aũt formam iſtam videtur caducam ponere; quod tñ à ratione abhorret; qñ iſti formæ nihil eſt contrarium, & iſta intereunte ſi alia eiuſdem naturæ oriretur, profecto prior illa fruſtra interiiſſet; ac nihilominus corpus fieret ex non corpore. Corpus enim nouum fit tantum ex materia pri.cum noua forma corporis aduentante vetus forma minimè remaneat,ſed intereat. Ariſt. ſanè & Auerr. verba formam iſtam perſpicuè reſpuunt. Semper.n.aſſerunt elementa eſſe corpora ſimplicia,& componi ex materia, & contrarietatibus,tanquàm primis partibus,nulla iſtius formæ facta mentione. Adde,quæ dicuntur ab Auerroe 2.de generatione, 3.& 4. de cœlo, 22.& ſexcentis aliis locis, quæ ab Achillino,& Zimara habes. Quod autem iſti dicunt Auicennam induxiſſe iſtam formam ſpeciei efficientem, minimè autem generalem, quemadmodum reuera inducenda ſit ; idcircoq; reprehendi ab Auerr.pri.phyſi.vlti. & alibi: nihil eſt. Nam, vt conſtat ex Auerr. in paraphraſi pri.philoſophiæ tract.2.c.vlt. Auicen. ponebat formam iſtam genus ſummum in categoria ſubſtantiæ. Omnino rationi conſentaneum fuit primas formas, quæ inſunt materiæ,eſſe contrarias,vt generatio & interitus cæterarum omnium formarum poſſet exiſtere. Nam vt rectè ex primo de cœlo tex.20.dicebat Auerroes,nihil vim ſuam efficientem exercet in ſimile, ſed in contrariũ. Forma ignis agit in formam aquæ; ergo illi contraria eſt. Verba hæc de ore Ariſt. eo loco ſanè mittuntur,in contrariis eſſe generationem & interitum. Generatio aũt ad ſubſtantiam pertinet,non ad accidens; vt ſcitis; quare in ſubſtantia ẽt erit contrarium. Atqui vt contrariorum ſunt contrarii motus,ita rurſus contrarii motus à contrariis naturis proficiſcuntur: quis dubitet? Loqui aũt Ariſt.de contrariis ponentibus,non de priuantibus inde patet,ꝙ priuationem nullus ſequitur motus. Ergo ſi elementorum motiones ad locum contrariæ ſunt, ſi contrariæ ẽt patibiles qualitates,ſi ipſa inter ſe aſſiduè bellum gerunt; cur non contrariis formis prædita exiſtimes? Attulerunt nonnulli diſtinctionem quãdam contrarietatis: nam vnam internam, alteram externam ſtatuerunt; elementaq. extrinſecus eſſe contraria conceſſerunt, intrinſecus negarunt. Sed diſtinctio nulla. Externa.n.qualitatum contrarietas non aliunde pendet, quàm ex intima ipſorum natura; idcircoq. ipſa ẽt natura contrarietate prædita ſit oportet. An tu ſi videas duos homines gladiis ſibi mutuos ictus infligentes,dicas gladios eſſe contrarios,an homines? Hinc Ariſtoteles,vt diximus,formas elementorum contrarietates vocat. Hinc Alex.pri. libro quæſtionum cap.vlt.præcipuè dicebat formas eſſe contrarias;& Auerroes millies, vt in eodem cap.tract.ſecundi,& in lib.de ſubſtantia orbis cap.pri.quo loco ſententiam iſtam ratione ẽt confirmat. Formæ.n.ſe debent viciſſim corrumpere;quare ſibi mutuò aduerſentur neceſſe eſt. Hinc Ammonius in categoriis cap. de Quanto opinionem hanc tanquàm omnium Philoſophorum cõem recenſet,materiæ informi primum ineſſe quantitatem, vt dicemus, deinde primas qualitates; quarum nomine formas ipſas elementorum ſignificari antea docuimus. Idẽ perſpicuè habetis à Simplicio in primum de cœlo com. 36. qualitates inquam, & motus eſſe contrarios,quoniam ipſæ formæ & naturæ contrariæ ſunt.

Cæterum quoniam corporeitas iſta poteſt ẽt tanquàm quantitas,& terna dimenſio intelligi,atq. hoc pacto ſi accipiatur, verè materiæ eſſe ſociam perpetuam credimus;idcirco diligenter de ea agendum eſt. Simplicius,& Auerroes dimenſiones,quas materiæ tribuunt,vocant interminatas; nec tamen niſi fallor, idem ſignificant. Simplicius.n.eodem pri.phy.com.65.ipſammet naturam materiæ primæ videtur quantitatem,ac dimenſionem interminatam nominare ; quoniam,vt eſt materia ſubſtantiæ;ita etiam eſt materia quantitatis;& quoniam aliæ formæ aliam exigunt quantitatem , idcirco materiæ naturam eſſe idoneam ad creſcendum , ac deſcreſcendum,id eſt ad maiorem,& minorem molem accipiendam; hancq. facultatem eſſe dimenſionem interminatam; quæ quidem omnia veriſſimè dicuntur, & congruenter Ariſtoteli, ac Platoni; vt ipſemet oſtendit.

Auerroes autem in lib.de ſubſtantia orbis cap.primo,& in paraphraſi primæ philoſophiæ capite antea memorato inducit iſtas dimenſiones,tanq̃ quantitatem diſtinctam à natura materiæ primæ,æternam illam quidem totam,ſed caducam,atq. orientem,& intereuntem rõne terminorum:

Quòd Auicenna induxit formam corporeitatis genericã & non ſpecificam.

Quod primæ formæ .i. formæ elemẽtorũ ſint cõtrariæ.

De trina dimẽſione.

Simplicii Opinio.

Auerrois opinio.

miniorum: quare dicuntur iſtæ dimenſiones eſſe poteſtate ante formam, non actu : expectant .n. terminum à forma (atq. hoc quod dicimus, expectare aliundè terminum, eſt quoddam genus poteſtatis, de quo infra ẽt loquemur) quandoquidem actus eſt qui terminat, ac diſtinguit ſeptimo Metaph. 49. Illud tñ ne vos fugiat eandem quantitatem in materia eſſe terminatam, & interminatam; verùm terminatam reſpectu habito ad formam præſentem; interminatam ad formam venturam. Probat ponendam eſſe iſtam in materia quantitatem, ne ex non quanto fiat quantum, & corpus ex incorporeo. Conſtat etiam id ex obſeruatione effectorum nãlium. Videmus.n. cum dimenſio tanta ſit, quantam aliqua forma poſtulat, ſtatim iſtam formam in actum erumpere, priſtina aũt interire; vt cum aqua ad raritatem aeris accedit, aquæ formam interire, aeris oriri. Nec putandum eſt quantitatem priorem amitti adueniente noua forma; ſed remanet, quemadmodum alia accidentia communia genito & corrupto, vt perſpicuitas in aeris in ignem mutatione. Videndum aũt diligenter eſt; quantum ratio illa Auerrois valeat, niſi ponatur iſta quantitas, fore, vt ex incorporeo corpus generetur. Eam.n. conſiderauit Alex. pri. libr. de anima cap. 2. & Ioan. Gram. in hunc librum com. 35. Inquit Alex. mirandum non eſſe, ſi corpus fiat ex materia & forma incorporeis; nam quicquid fit, fit ex eo, quod tale minimè eſt, quale futurum eſt; calidum.n. fit ex non calido, frigidum ex non frigido. Addit tñ non ſimpliciter generari corpus; quoniam corpus ſemper eſt; quaſi, & ipſe fateatur remanere ſemper eandem quantitatem in materia. Idem habetis à Philopono. Negauit 2. cap. Ariſto. & alibi millies ex incorporeis componi magnitudinem, & corpus, vt expunctis; concedit tñ componi ex materia & forma incorporeis; qua ratione? quoniam puncta actu præeſſent, ſi ex eorum cumulatione magnitudo conſtruenda eſſet; actuq. etiam conſiſterent, ſi in ea rurſus eſſet magnitudo diſſoluenda. Nunc materia nunquàm per ſe ſoluta à forma conſiſtit, & à quantitate: Idcirco corpora fiunt quidẽ ex incorporeo, id eſt ex materia non tñ per ſe conſiſtente, ſed coniuncta corpori, & magnitudini. Vt omittam puncta non eius naturæ eſſe, & conditionis, vt ſubiecta formarum poſſint euadere. Sed hoc aliàs. Philoponus ſanè com. 9?. & 99. perſpicue ponit triplicem iſtam ternam dimenſionem tanquàm ſociam æternam ipſius materiæ. Quinimo, quantum intelligitur ex iis, quæ à Simplicio in primum de cœlo com. 30. & alibi ſæpè referuntur, hoc ipſum materiam nominauit, nimirum puram illam facultatem coniunctam tñ cum iſta quãtitate interminata. Quamobrem putarim Græcorum, & Auerrois eandem eſſe ſententiam; itaq. ſanciemus non componi corpus ex partibus incorporeis, tanquàm ſeſe mutuò tangentibus, & integram quantitatem conſtituentibus. Nam ſi ſe tangerent aut, tota tangerent tota, aut pars partem; atq. neutro modo fieri poteſt; vt ſuperius oſtendimus. At ex partibus incorporeis tanquàm partibus eſſentiam conſtituentibus ex materia, inquam, & forma componi corpus naturale intercedente tñ ipſa quoq. quantitate, nihil abſurdi eſt. Intercedere quidem ipſam quantitatem oportet. Efficiens.n. tangere materiam nõ poſſet, niſi ea quantitatem haberet; effectio aũt omnis, vt non multo poſt audietis, tangendo adminiſtratur. Præterea forma per ſe indiuidua eſt 8. Metaph. x. nec digereretur in partes, niſi antecederet quantitas: quàmuis D. Thomas in opuſculo 32. afferat formam ſecum ferre diſpoſitionẽ partium: cæterum id non vſquequaq; verum. Requirit.n. forma certam partium diſpoſitionem; verùm ea non acquiritur niſi p quantitatem antecedentem (nam ſi per ſe indiuidua eſt, non poteſt ſecum ferre quantitatem) quo ẽt acquiri non põt, niſi antecedentibus qualitatibus, & affectionibus. Nam calfiat & exſiccetur lignum oportet, anteq̃ forma ignis educatur. Hoc tamen intereſt inter qualitates, & quantitatem; quod qualitates aliquando intereant oportet à contrariis qualitatibus euerſæ; quantitas aũt aduerſario carens, interitu quoq. caret. Efficiens enim non interimit, quod ſe potius iuuat quàm impedit.

An ex incorporeo corpus generetur.

Argumenta D.Thomæ adver. Auer. confutantur.

Quæ autem à D. Thoma in eo opuſculo aduerſus Auerroem afferuntur, non difficillimè refellemus. Primum inquit. Si iſthæc quantitas ſit in materia prima, quoniam eſt accidẽs, fore, vt accidens ſit in ſubiecto, quod minimè actu eſt. Id aũt à natura accidentis multò alieniſſimum videtur. Vidit iſtud probè Auerr. 3. de cœlo 7. & ob hanc cauſam dixit ſuperficies non poſſe exiſtere in materia, niſi intercedente forma. Quid igitur nunc dicemus? Hoc nimirum. Omnia accidentia inſunt ſubiecto actu conſiſtenti; verumtamen quædam ſequuntur naturam materiæ, & illius quaſi propriæ affectiones ſunt; quædam naturam formæ; quam diſtinctionem ab Ariſt. in ſequenti capite habebimus, eamq. nos copioſè explicabimus. Ergo quantitas eſt veluti propria affectio ipſius materiæ, ineſt tamen materiæ, vt actu conſiſtit: materia actu conſiſtit per formam; quare ſi deſtitueretur vnquàm omni forma, deſtitueretur ẽt quantitate; quinimo ipſa periret. Nunc quàmuis vnam atq. alteram formam amittat, ſemper aliquam habet; per quam actu conſiſtat, idcircoq. ſemper quantitate ſit comitata. Ergo quantitatis fundamentum eſt materia actu conſiſtens; minimè aũt neceſſe eſt, vt per eandem formã

ſemper

ſemper actu conſiſtat, ſi fieri quantitatem debet; ſed ſatis eſt vt vna forma abeunte, altera eodem momento ſuccedat. Addit aliud argumentum D. Thomas, ſi materia ſit cum quantitate antequàm forma adueniat, fore, vt compoſitio per accidens ſit prior compoſitione per ſe. Compoſitio.n.ex materia, & quantitate eſt compoſitio per accidens; compoſitio aũt ex materia & forma eſt compoſitio per ſe. Reſpondemus, ſi res præſens ſpectetur, abſurdum profectò eſſe, ſi antea compoſitio ſit, quæ per ſe, quam quæ per accidens; ſin aũt res futura ſpectetur, non eſt abſurdum. Nam quemadmodum prius eſt materia cum priuatione, q̃ cum forma, quæ fieri debet, itemq; prius affectionibus formæ præparatur, q̃ formam accipiat; ita prius ẽt cum quantitate eſſe neceſſarium eſt. Quantitas ergo prius ineſt materiæ ſi tempus conſideres, quã forma generanda: forma ipſa tñ cum erit genita, magis intima erit materiæ, quàm quantitas; quoniam.ſ.ex illius viſceribus eruitur, & illi tribuit eſſe, & ſuccedit formæ priori, quæ item tribuebat eſſe: ſicuti antiquo ſeruo præfertur filius recenter natus; vt præclarè docebat Achillinus pri. lib. de elementis dubio 17. Eſt igitur quantitas quaſi ſerua & miniſtra materiæ ad accipiendam formam; forma aũt illi prorſus coniungitur; atq. vnum quiddam cum ea fit; ita vt ad accipiendam formam aliquid intercedat, vt priuatio, vt quantitas, vt illæ, quas vocant præuiæ diſpoſitiones; ad ſubſtinendam aũt nihil intercedat intermediũ. Quod ſi dubites extundaturne quantitas iſta ex materia; reſpondent extundi; idcircoq. generari, & interire ratione terminorum. Ego tñ dicerem eſſe propriam affectionem materiæ, nec habere materiam ex qua, vt nec cæteræ propriæ affectiones habent (quod ego aliàs ea octauo Metaph. 14. collegi) ſed tñ cum materiam in qua ſubſtinentur, vt lua non efficitur ex materia ſolis, ſed eam ſequitur atq; in ea nititur. Omnino Ariſt. 7. met. 8. affirmat ablatis dimenſionibus remanere tantum materiã primam, & in ſequenti capite ipſum audietis, cum vocabit quantitatem terminum materiæ; vt mihi Auerrois ſententia dogmatis Ariſt. maximè conſentanea videatur. Ea igitur, quæ ad interminatas dimenſiones pertinent, ita ſint conſtituta, in materia eſſe quantitatem eternam, quæ terminos ſemper accipiat ab aduentante forma; ita eſſe actu reſpectu habito ad formam præſentem; eſſe autem poteſtate reſpectu habito ad nouos terminos, quos poteſt accipere; quod ab Auerroe ad finem ſecundi tractatus Metaphyſici perſpicuè eſt expoſitum. Nunc ad propoſitam quæſtionem reuertamur.

Opinio Achillini.

Achillinus multò, niſi fallor, propius ad veritatem accedens ſecundo lib. de elementis hãc ſententiam protulit: Corpus ex materia conſtans, aliud eſſe ſimplex, aliud mixtum: mixtũ aliud animatum, aliud inanimum: animatum aliud ſentiens, aliud non ſentiens, aliud rõnis compos, aliud expers: Simplex vnicam formam habere; mixtum inanimum formas elementorum fractas, ac debilitatas, ac præterea formam mixtionis: mixtum animatum non ſentiens formas elementorum, & animam vegetabilem, quæ formæ mixtionis officium ẽt præſtat, & ipſius facultatem repræſentat; idcircoq. forma mixtionis aduentante anima vegetabili interit; eoquòd ipſa frangi nequeat (id.n. proprium elementorum, quaſi imperfectas formas habentium eſt) cum tñ remaneant elementa certo quodam gradu collocata, & certam proportionem habentia, tanquàm præparantia materiam ad animam ſubſtinendam: Animal aũt habere eaſdem elementorum formas, & animam ſentientem; quæ vicem expleat formæ mixtionis, & animæ vegetabilis; idcircoq. iſtæ abeunt, & intereunt aduentante anima ſentiente: hinc forma ſpermatis corrumpitur, dum homo fit pri. phy. 62. cæteroqui idem eſſet inanimum, & animatum, planta, & animal, vt antea pro D. Thoma argumentabamur. Poſtremò hominem habere formas elementorum, animam cogitantem; & poſtremò intelligentem; de qua tñ nihil eſt, cur in præſentia diſputemus. Putat item diſtingui formam generalem à ſpeciali, non tñ in eodem ſuppoſito, vt inquiunt, ſed in diuerſis: prius.n. embrio viuit vitam aĩalis: q̃ hominis; quod ẽt eſt Auer. 1. Met. 17. ita prius habet formam generalem, q̃ ſpecialem; non idem tñ ſuppoſitum eſt, cum eſt animal; atq. cũ eſt homo: quia generalis forma abit adueniente ſpeciali, quoniam tota facultas illius generalis in ſpeciali continetur. Conſiderans aũt diuerſitatem partium vniformium, & multiformium, quæ in animali præcipuè ſunt, illud addit differre iſtas ſecundum ſubſtantiam, non tñ forma ſubſtãtiam conſtituente. Omnium.n. vnica forma eſt, nimirum anima, ſed habent varias elementorum temperationes, quæ elementa ſunt ſubſtantiæ, idcircoq. partes variis temperamentis præditæ differentes ſecundum ſubſtantiam dici queunt. Hæc Achillinus.

Aduerſus Achill.

Ego illud primum non verè dici arbitror formam generalem eſſe ſemper diſtinctam à ſpeciali, & ante ſpecialem acquiri; quod in noſtræ ſententiæ expoſitione magis patebit. Nam cum Embrio eſt animal; eſt ſpeciale animal, non generale: alioqui prædicaretur de ſpeciebus animalium. Genus.n. de ſpeciebus prædicatur. Nunquàm igitur adeſt forma generalis, quin aliqua ſpeciali contineatur. Præterea quod ad partes attinet, via animo concipi põt, tantum partium varietatem, longeq. diuerſam temperationem eadem tñ forma, id eſt, anima proximè contineri;

præſertim

præſertim cum hac ob violentam ac ſubitam mortem recedente, maneant tñ diuerſæ partes, atq. ijſdem præditæ accidentibus, vt oſſa, vt cartilagines, vt venæ, vt nerui: quo ẽt pacto planta exſiccata ſuam vnitatem ſeruat ad longiſſimum tempus; eaſdemq́ facultates, eundem ſaporem, odorem, colorem retinet. Ergo cum iſtæ partes, abeunte momento anima, ſuam tueantur vnitatem, ſuaq. accidentia, ſubiectum formatum poſtulant. Nec verò eodem puncto temporis, quo anima receſſit, potuit forma mixtionis exoriri, quæ animæ vicem expleret. Nam & ipſa mixtionis forma certas, propriaſq. in materia affectiones peculiaremq. præparationem poſtulat, quæ præparatio temporis ſpacio abſoluatur oportet: nos autem ſubitam mortem accipiebamus. Hæc ferè fuit argumentatio Socratis in eo Dialogo, qui Phœdo inſcribitur; vbi aduerſus Ceben diſputat. Nonnulla præterea eorum, quæ aduerſus D. Thomam diximus, contra Achillinum etiam valent.

Reliqua eſt digna, q̃ à nobis recitetur, opinio Scoti, expoſita ab ipſo 11. diſtictione 4. quæſt. 3. & à Trombetta fusè explicata quæſt. 2. in 8. Metaphy. Putant iſti duas formas ſpeciem poſtremam conſtituentes, vt formam equi & formam hominis, ſimul conſtare, ſocietatemq́. coire non poſſe. Vtraq. n. tribuit eſſe integrè, & abſolutè: quare ſi idem ambas haberet; bis eſſet abſolutè; & vna amiſſa, adhuc tamen per reliquam integrè eſſet. *Scoti opinio.*

Non poſſe ẽt inquiunt ſimul conſtare illas, quarum vna vicem alterius ſupplere illiuſq. opera præſtare põt; ſuperuacua. n. eſſet illa, cuius muneribus altera fungi poteſt. Quare cum forma mixtionis repræſentet quicquid formæ elementorum præſtare poſſent, omnemq. illarum facultatem in ſeſe contineat, in mixto inanimo vnica forma erit, nimirum mixtionis forma: item, q̃ anima intelligens ſecum affert omnia, quæcunq. ab anima vegetabili, aut ſentiente proficiſci queunt, & ſentiens quæcunq. à vegetabili, idcirco in homine vnica erit anima; nempè intelligens; in Brutis item vnica, ipſa. ſ. ſentiens. In omni tñ mixto animato præter animam putant adeſſe mixtionis formam; quoniam huius opera ab anima præſtari non poſſunt; quippè cum forma mixtionis per ſe quanta ſit, & grauitatem corpori præbeat, ac mortalitatem; anima aũt repugnet potius extenſioni, & grauitati; humanaq. immortalis præterea ſit. Hanc autem mixtionis formam vocant formam organizationis; quinetiam cum in animalis corpore multæ partes organicæ inter ſe diſpertitæ cernantur, his ẽt ſuas proprias, & partiales mixtionis formas tribuũt. Argumentis aũt vtuntur non contemnendis, atq. illo in primis, ſi canis de turri decidat, & in medio itinere præfocetur, atq; intereat, fore vnum motum; nullam. n. in eo varietatem deprehendi; quare vnum etiam manere ſubiectum motus; vnitas. n. motus vnitatem ſubiecti poſtulat; nihil aũt aliud pro ſubiecto ſtatui põt, quàm corpus formatum iſta mixtionis forma. Illa aũt, quæ afferunt ex diuerſitate generis, ac differentiæ; eo minus firma ſunt; quòd ſi pro hac forma valerent, valerent etiam ad diſtinguendas animas; ità vt in homine tres animæ eſſent; quandoquidem ſi genus indicat naturam diuerſam à differentia, cum hominis remotius genus ſit viuens, propinquius animal, differentia rõnis compos; attributa hæc diuerſas reapſe animas iudicare debebunt. Cæterùm iſtorum ſententia aliis etiam modis refellitur. Iſthæc mixtionis forma tribuit eſſe ipſi cadaueri, tanquàm forma ſpeciem poſtremam conſtituens, & abſoluens quod fatentur: ergo antea ſimul cum anima cohærere non poterat. Negant. n. duas formas ſpeciem conſtituentes, & abſoluentes poſſe ſocietatem coire. Ac ſanè ex hoc laqueo explicare ſe Scotus neſciuit. Voluit. n. corpus animalis ſine anima conſideratum eſſe non ſubſtantiam, ſed partem ſubſtantiæ, & introire categoriam ſubſtantiæ non rectà, ſed reductiuè, vt inquiunt; ac tamen cum per ſe in morte animalis conſiſtat; tota, atq. integra ſubſtantia ſit oportet. Præterea ponit vnam mixtionis formam, quæ tribuit eſſe toti corpori, ac præterea ſingulis partibus organicis propriam mixtionis formam aſſignat; ergo iſtæ partes duplicem mixtionis formam habebunt, vnam communem; alteram peculiarem; ſic erunt bis mixtæ, ac bis organicæ; quod eò abſurdius videtur, quòd peculiaris videtur idem præſtare poſſe, quod communis; idcircoq; communia ſuperuacua erit.

Verùm tempus eſt iam eam, quam veram credimus, ſententiam exponere; quod nunc facere aggredimur. Monet nos Ariſt. pri. de cœlo 100. & Auerr. 7. meta. 36. quæſt. multiplicem non eſſe proponendam, ac ſi vna eſſet; ſed ſtatim adhibendam diſtinctionem. Quare cum alii confusè de formarum multitudine, ac de generis & differentiæ diuerſitate loquantur; quaſi ſi multæ formæ ſunt, genus, ac differentia diuerſas naturas indicent; ſin vnica tantum, forma, genere, ac differentia notiones tantum, non naturæ diuerſæ ſignificentur; nos vtranq. rem ſeorſum tractabimus. Primum. n. vtrum plures formæ in vnico corpore nãli eſſe queant, diſputabimus; deinde, vnde ducatur genus, & differentia, oſtendemus. Quod ad primam quæſt. pertinet, primum enunciationes quaſdam affirmantes ponemus, deinde negantes. Prima enunciatio affirmans ſit huiuſmodi. Elementa quatuor ſingula vnicam, eamq. ſimplicem formã habent; quæ *Opinio propria.* *Prima concluſio affirmans.*

forma,

forma,vt ſuo loco oſtendimus,nomine ſociæ qualitatis ſignificatur. Conſtat id ex Ariſt. 2. de generatione 6.& 8.& alibi aſſerente pri.corpora componi ex materia,& contrarietate. Conſtat et ex Ammonio in categoriis in cap.de quanto ſanciente de communi philoſophorum ſententia materiæ quantæ aduenire continuò primas qualitates,& conſtituere elementa.

Secunda Conclu.

Secunda enunciatio. In cæteris corporibus, quæ quidem ex ſimplicibus conflata ſunt, vnica quidem forma eſt,quæ totam corporis eſſentiam complet (cæteroqui non eſſet vnum corpus; vnum.n. p vnam formam fit oportet) cæterum non ſimplex,ſed ex partibus compoſita, ordinem tamen quendam inter ſe habentibus; ita vt priores partes,& minus perfectæ (quemadmodum inquit Lynconienſis in primum poſter.cap.de iis,quæ dicuntur per ſe) ſint quaſi materia formalis; aut forma materialis. Comparatæ.n. cum materia prima,formæ inſtar obtinent; comparatæ autē cum parte poſtrema,& perfectiore,materiæ inſtar ſunt. Conſtat autem ex Auer. 3. de cœlo 67.& ſexcentis aliis locis,fore vt ſimplex corpus non differat à non ſimplici; ſi non ſimplex et ſimplicem formam habeat.

De formis mixtorum inanimorum.

Ergo in corporibus mixtis inanimis tota illorum forma,& eſſentia componitur ex quatuor formis elementorum fractis,& quaſi dimidiatis,& perfectiore præterea forma exoriente ex mixtione illa: ac formæ quidem elementorum,ſi cum materia prima conferantur,formæ; ſin cum poſtrema illa parte.i.forma mixtionis conferantur,materiæ inſtar obtinent. Remanere aūt elementorum,formas in mixtione ſæpè iam ſignificauimus: infra aūt perſpicuè demonſtrabimus.

De formis mixtorum animatorum.

Quòd ſi de mixtis animatis non ſentientibus cuiuſmodi ſunt plātæ,loquamur; in iis quidem non iam elementorum duntaxat formæ plures: ſed et plures mixtionis formæ pro varietate membrorum diſtinctæ,ac poſtremò anima vegetabilis reperitur. Illud tñ teneatur varias illas mixtionis formas intra certum quoddam, neq; ita longum ſpacium contineri,nec longè eſſe diſparatas. Ex eodem.n. ſemine extunduntur: & eiuſdem participes ſunt vitæ. Varias aūt eſſe,& ſatis primo de animā 58.ſignificauit Ariſt.& mihi omnino fit veriſimile; cum maximè diuerſa,& contraria membrorum accidentia, quæ ad finem 4. meteor. recenſetur,conſidero. Quòd ſi noſtri putant in omnibus membris eandem formam eſſe, q̄uis membra accidentibus,& affectionibus maximè differre concedant, non video cur non poſſit et eadem omnium anima eſſe; licet à nobis forma mixtionis differre ipſæ partes ſtatuantur. Nā vt apud illos diuerſæ accidentium complexiones ad eandem tñ animam præparant materiam; ita apud nos diuerſæ formæ mixtionis præparant materiam,& quaſi gradum faciunt ad eandē animam. Ergo plantarum eſſentia conſtabit formis elementorum, variis mixtionis formis (quāuis ex his vna ſit præcipua,& proportione reſpondens cordi in animalibus,ex qua totum temperamentum appellatur)& anima vegetabili; quæ quaſi caput & faſtigium eſſentiæ erit; antecedentes aūt formæ inſtar materiæ obtinebunt. Quamobrem præclarè Auerr. 3. de anima 6. docebat,formarum,quæ ſunt in mixtis corporibus,alias attribui complexioni primarum qualitatū; quales ſunt metallorum; quaſdam aūt inhærere formis his,quæ complexioni attribuuntur; cuiuſmodi eſt anima. Sed ſatis de viuentibus tantum.

De formis animalium.

Viuentium,& ſentientium forma & eſſentia componitur ex iiſdem rebus,ex quibus plantæ,ac præterea ex anima ſentiente; quæ eſt poſtrema,& perfectior pars,& caput,vti diximus,formæ.

De formis hominis.

Homo tandem nobiliſſima omnium inferiorum ſpecies,mentem habet cæteris iam memoratis formis,quaſi faſtigium,& ſummam abſolutionem additam. Illud aūt attendas remotiores eſſentiæ partes facilius inter ſe diſtingui,q̄ propinquas: quod multis in rebus euenire,ſequenti capite ex Ariſt. oſtendemus. Quare in mixtis inanimis formam mixtionis à forma elementi dominantis vix aut ne vix quidem diſtinguas, quoniam huic illa proximè hæret; at in mixtis animatis faciliter elementa ab anima, difficulter formam mixtionis: ex quo vel Galenus qui medicus? qui Philoſophus? animam interdum vocare temperamentum non eſt veritus. Sed tñ ſi diligenter attendas; quò ad perfectiorem formā deueneris; eò magis illam à materia ſeiunctam,ac diſpertitam inuenies,ac diſtinctiorem; quod in ſequenti capite ab Ariſt. habebitis. Ne miremini aūt,quid ſit,ꝙ perfectior forma ſit magis compoſita,& concreta q̄ ignobilior,cum tñ ſimplex videatur nobilius concreto.

An ſemp ſimplex ſit nobilius cōpoſito.

Nam maiore iſta,magiſq. elaborata compoſitione propius accedit ad verè ſimplices formas. Sic q̄uis figura angulis prædita ſit ignobilior globo; tñ quò plures angulos habet, eò ad globi figuram ꝓpius accedit. Verùm id ex 2.lib.de cœlo 62.& 63.aliàs explicauimus. Quòd ſi quæras,ecquid cauſæ ſit,quàmobrem forma,& eſſentia tot partibus conſtans vna tñ ſit; idem reſpōdebo,quod Ariſt. ſimili in re reſpondit 7.Metaph.56.Nam quemadmodū ipſe ſtatuebat ex diuerſis partibus animalis fieri vnumquiddam,qm̄ natura coniunguntur,non vi,aut copulatu aliquo externo; ita cum partes iſtæ maximam inter ſe habeant affinitatem,& prior ſit fundamentum poſterioris, poſterior ſit abſolutio prioris; optimè vnam quandam eſſentiam conflabunt.

Explicatio illius propoſitionis ſpecies rerum eſſe ſicuti numeros.

Ex iis, quæ diximus conſtare pōt enunciationem illam 8.meta. ꝓlatam ſpecies rerum eſſe ſicuti numeros, nō eſſe tanq̄ vniuerſalem audiendam; ſed diſtinctione opus eſſe. Sunt .n. quædam ſpecies æquali

loco

loco ex aduerſo collocatæ,quarum vna non ingreditur in alteram,vt ſpecies elementorum inter ſe; ſpecies mixtorum inanimorum inter ſe; item plantarum; item multorum brutorum animantium inter ſe.Non.n.ſpecies aquæ ingreditur in ſpeciem ignis; non ſpecies auri in ſpeciē plumbi; non ſpecies lactucæ in ſpeciem abſynthii; non ſpecies equi in ſpeciem canis . Quod ſi ſpecies non pari loco conſtitutas attendas,& compares inter ſe, vt ſpecies elementorum cū ſpeciebus mixtorum inanimorum,has cum plantis, plantas cum brutis animantibus, bruta animantia cum homine; ita ſpecies rerum ſeſe habere ſicuti numeros non erit cunctandum profiteri. Nam prior,& ignobilior in poſteriorem,ac perfectiorem ingreditur, vt ternio in quaternionem. His probè fixis ac ſtabilitis ſequuntur negantes enunciationes. Non in omnibus corporibus nobis eſt vnica,& ſimplex forma,quod D.Thom.voluit. Nam, qui in animali exempli cauſa afferat ſimplicem eſſe formam, is ſenſui planè repugnat,neq; habet,qui corpora ſimplicia à non ſimplicibus diſtinguat. Secunda enunciatio: non eſt introducenda forma illa,quā formam corporeitatis vocant: nullum.n.corpus priùs eſt corpore graui,& leui 3.de cœlo 55. Tertia enunciatio: Non tot formæ in vnoquoq; corpore ſtatuendæ ſunt,quot ſunt ea, quæ p ſe pri. modo attribuūtur; quemadmodum ſenſit Iandunus. Nam igni aeri,aquæ & terræ attribuitur corpus per ſe primo modo,itemq; elementum; nec tñ per aliam formam ſunt corpora; per aliam elementa . Iam enim non eſſent ſimplicia , ſi pluribus formis prædita incederent Item nobiliſſimum illud,& precioſiſſimum metallum eſt mixtum,& aurum; nec tñ per aliam formam eſt mixtum,per aliam aurum; ne bis eſſe mixtum cogamur fateri . Item arbor hæc eſt planta,& ficus; non tñ per diuerſas formas;nam ſi per diuerſas,duplicem vegetabilem animam haberet. Item equus eſt animal,& brutum,& per eandem quidem formam: cæteroqui duabus animabus ſentientibus præditus eſſet. Sunt igitur tot formæ;aut potius tot partes formæ in aliquo corpore; quot per ſe in aliis corporibus ſine poſteriore conſtare queunt ; vt in homine ſunt formæ elementorum,formæ mixtionis,anima vegetabilis,anima ſentiens,intelligentia; quoniam formæ elementorum ſine formis mixtionis in elementis conſtant; formæ mixtionis ſine anima vegetabili in metallis; anima vegetabilis ſine ſentiente in plantis; anima ſentiens ſine intelligentia in brutis animantibus. Omnino diſtinctio formarum non ex diſtinctione attributorum petenda eſt; nimis.n.multitudo formarum excreſceret;ſed ex aliis regulis , ac præcipuè illis; quas ad finem 4. Meteor. ab Ariſt. docemur. Quarta enunciatio. Non inducenda eſt in corpore organico forma aliqua, quæ ſubſtantia ſit,& totum corpus formet, & ab anima quidē diſtincta,& à formis partium, quod putauit Scotus; ſed ex formis partium,vt capitis,thoracis, ventris,artuum ſimul iunctis exoritur integra,& ſuis numeris abſoluta animantis figura.Totum .n.apud nos nihil aliud eſt,quàm ſuæ partes ſimul iunctæ. Atq. hæc de prima quæſtione ponantur.Nunc ad il. pergamus,eamq. explicemus; vt deinde,quæ primæ etiam quæſtionis explicationi officiunt, diluere queamus .

Prima concluſio negans.

Secunda concluſio.

Tertia concluſio.

Vnde diiudicātur partes formæ.

Quarta concluſio.

Oſtendendum eſt,vnde ducantur genera,& differentiæ. Patefaciemus autem ſententiam noſtrā quibuſdam,ut in priore fecimus,enunciationibus negantibus,& affimantibus. Negantes tñ nunc principio ponemus,vt quæ nunc dicemus,ſuperius dictis ſint coniunctiora.Prima enunciatio negans ſit huiuſmodi. Genus analogum non ſignificat aliam formam à differentia. Patet in beatis mentibus; quæ ſunt entia,ſubſtantiæ, actus puri; nec tñ per aliam formam ſunt entia per aliam ſubſtantiæ,per aliam actus puri ; ne Deum etiam coagmentatam quandam , & concretam naturam fingere cogamur.Patet etiam in materia prima, & in cœlo; iactet ſe quantum velit Iandunus. Secunda enunciatio. Non omne genus ſynonymum ſignificat aliam formam, atq. differentia; quod ſuperius etiam oſtendimus; ſed nunc etiam eſt repetendum. Auerroes in Epit.Metaph.ad finem ii. tractatus docet corpus caducum eſſe ſummum genus in categoria ſubſtantiæ: nec tñ ſignificare poteſt peculiarem aliquam formam.Nam cum ignis, aer, aqua,& terra ſint corpora,& elementa; ſi per aliam formam eſſent corpora,per aliam elementa; iam non ſimplicia, ſed concreta & coagmentata eſſent; neq. ipſorum formæ primæ formæ eſſent,quemadmodum ſunt.Prærerea mixtum corpus eſt genus omnium mixtorum: nec tñ ſignificare poteſt formam peculiarem.Nam cum aurum ſit mixtum corpus,& metallum nobiliſſimum,ſi per aliam formam eſſet corpus mixtū,per aliam metallum, per aliam metallū nobiliſſimū;iam tres haberet formas mixtionis: non .n. in auro alia forma adeſſe poteſt quàm forma mixtionis:non.n.viuit:Patet idem in plantis & brutis animantibus, prout antea diximus.

Vnde ducantur genera,& differen.

Prima concluſio negans.

De genere analogo.

Secunda concluſio.

Concluſio affirmans .

Sequitur nunc affirmans enunciatio maximè attendenda.Licèt genus non ſignificet formā diuerſam à ſpecialibus formis ; tñ quoniam ad aliquam ſibi ſubiectam ſpecialem formam alia perfectior forma,& quidem diuerſa accedit; hinc fit,vt in perfectiore ſpecie,genus aliam, atq; differentia formam ſignificet;cuius veritatis vmbram vidit etiam Scotus 2.ſententiarum diſt.3. quæſt. 6. Illuſtremus exemplis . Animal non ſignificat naturam diuerſam à naturis ſpecialibus

An genus ſynonymum indicet naturam diuerſā à ſuis differentiis.

N ſentientibus

ſentientibus ne idem bis ſentiens ſit; ſed tamen inter cæteras ſpeciales naturas ſibi ſubiectas vnam habet perfectiorem; quemadmodum eam ſpecialem animam ſentientem, quæ eſt in homine; ad quam accedit alia quædam nobilior forma, id eſt mens, & intelligentia; atq. ita omnibus numeris abſoluta animalis ſpecies conſtituitur, id eſt homo. In hac abſolutiſſima ſpecie, cum animal ducatur ab anima ſentiente, rationis compos à mente, iſtæ aũt diuerſæ formæ ſint; ſequitur hoc quidem loco genus à differentia diuerſam formam ſignificare. Item viuens non indicat formam diuerſam à ſpecialibus naturis viuentibus: ſed inter has vna eſt cæteris perfectior, ad quam accedit ſenſus; & fit animal brutum; quare bruta per aliam formam erunt viuentia, per aliam ſentient. Item corpus mixtum non ſignificat naturam diuerſam à ſpecialibus naturis mixtis; ſed inter ſpeciales mixtionis formas vna eſt cæteris nobilior, ad quam accedit anima vegetabilis; & fit planta: ex quo planta per aliam formam eſt corpus mixtum, per aliam viuit. Non poſſumus idem omnino de corpore ſimplici aſſerere, vt ad perfectiorem ſ. elementi ſpeciem ſequatur nobilior forma, i. mixtionis forma. Nam ad verè diſtinctam ſpeciem procreandam non vnum, aut alterum elementum ob ſuam imbecillitatem ſatis eſt, ſed omnia concurrant oportet; ſed ità dices, Simplex aut per ſe conſtare, aut alijs eſſe admixtum certa quadam rõne, & proportione; ac ſi rectè admixtum ſit, illi accedere formam mixtionis; ita vt mixtum per aliam formam ſit corpus. ſ. per formam elementorum, præcipueque dominantis, per aliam mixtum: ex quo ad initium 3. de cœlo mixta, & præcipuè animata vocantur ab Ariſt., interpretibus Simplicio & Auerroe, habentia corpus potius, quàm corpora. Ergo in vnoquoq; ferè genere ſynonymo reperitur vna cæteris abſolutior ſpecies, in quam reliquæ ipſius ſpecies, quali vt antea diximus priores numeri in poſteriorem numerum ingrediuntur. In hac genus à differentia reapſe diſtinguitur; at in ſpeciebus minus perfectis cogitatione tantum: non enim Equus, & Canis per aliam animam ſentientem ſunt animantia, per aliam Equus, & Canis, ſed vnica in vtroque anima ſentiens eſt: ſed qua ſimilitudinem quandam inter ſe gerunt, catenus ab illis genus ducitur; quà autem in ſimilitudine quædam etiam ineſt diſſimilitudo; ab iiſdem ducitur differentia. Differunt autem inter ſe animæ vegetabilis ſpecies ob varios nutriendi, & generandi modos; ſpecies animæ ſentientis varia appetendi, ac voluptatem doloremq; capiendi ratione; formæ autem mixtionis varia elementorum temperatione varijſque facultatibus. Sed hoc alias. Ex his quæ diximus, ſatis intelligi poteſt, cur ab Auerroe 8. Metaphy. 10. dictum ſit definitionem animalis hanc eſſe; corpus viuens ſentiens: Si ex hac oratione deleatur vox illa ſentiens, reſtare definitionem plantarum; ſi addatur rationis compos, euadere hominis definitionem. Nam plantæ non habent differentiam reuera diſtinctam ab anima vegetabili, vnde ducitur viuens, at animalia habent: rurſuſque quæ ſunt animalia tantum, id eſt bruta, non habent differentiam reuera diſtinctam ab anima ſentiente, vnde ducitur animal; at homo habet. Hinc Gale. pri. lib. de temperamentis docebat ſupra animal eſſe ſtirpis genus: itemq; lapidem, ferrum, æs ſuperioris eſſe generis, quàm ſtirpem; quoniam ſcilicet ſequens ſpecies ab antecedente diſtinguitur per acceſſionem quandam; quare antecedens natura ſuperioris generis eſt; quando ex illa ſequens conflatur; vt rerum ſpecies ſeſe habeant, ſicuti numeri. Hinc optimè

Explicatio propoſitionis 7. Met. 43.

intelligetis propoſitionem illam Ariſtotelicam 7. Metaph. 43. prolatam, Genus aut non eſt præter ſpecies, aut tanquàm poteſtas, & materia. Vtrunque verè dicitur. In ſpeciebus enim minus perfectis ab illarum ſpecialibus differentiis non diſtinguitur; in perfectiore autem formam ſignificat, quæ ſeſe habet tanquàm poteſtas, & materia ad abſolutiorem actum excipiendum. Hinc etiam rationem afferre poſſumus, cur interdum Ariſtoteles ex longinquo genere, ac poſtrema differentia, interdum autem ex propinquo genere conficiendam definitionem doceat; quod magnis viris magnam moleſtiam exhibuit. Nam vbi genus propinquum

Vtrum in definiendo adhibẽdum ſit proximum genus.

diuerſum à differentia ſit (quod euenit in ſpecie perfectiore) iure optimo ex propinquo definitionem conficies: at vbi idem reapſe ſit (quod euenit in ſpeciebus imperfectioribus) ſi genus propinquum vna cum differentia accipias; videaris nugari; quandoquidem in differentia tota vis generis exprimitur. Fruſtra enim dicas hominem eſſe pedibus præditum, ſi continuò additurus es hominem eſſe bipedem. Quare hoc quidem tempore ad genus remotius confugiendum eſt, quod ſemper eſt diuerſum. Nam inter genus remotius, & poſteriores differentias aliqua ſemper eſſentia intercedit. Hinc etiam conſtat diuiſionem non rectè confici per pri-

De bimembri diuiſione.

uantia, quoniam priuatio ſpecies non habet; neq; in duas tantum partes, vt vulgò ſolent, ſatis commodè plerunq; diſtribui. Genus .n. complures habere poteſt ſpeciales exiſtendi modos; atq. adeò habet. Simplex .n. corpus habet quatuor elementa æquali gradu collocata, corpus mixtum innumerabiles mixtionis formas, viuens multas æquè propinquas plantarum ſpecies, animal multas naturas ſentientes. Verùm de hac re tota in primum librum de partibus animalium copioſè diſſeremus. Sit igitur hoc conſtitutum genus ſynonymum minimè diuerſum eſſe

à ſpe-

à ſpecialibus rõnibus,vt animal ab anima ſentiente tali;niſi quatenus in perfectiore ſpecie generi proximè ſubiectam ſpecialem naturam abſolutior forma conſequitur,vt in homine animã ſentientem talem,quæ proximè ſubiicitur animali,& ab illo diuerſa non eſt, conſequitur mens reapſe diuerſa;ita vt ratione huius poſterius accedentis formæ differat genus a differentia. Hoc igitur ſibi volebat Auerr.12.Metaphy.39.dum inter ſolutas mentes,& formas cum materia cõcretas hoc intereſſe docebat, quòd in illis nunquàm attributum re diuerſum eſt à ſubiecto,in his autem eſt. Multa.n.attributa in his diuerſam formam indicant à ſubiecto,vt omnia genera paulò remotiora; quod in ſolutis mentibus nunquàm euenit. Idem ſibi volebat Ariſtot. pri. pby. 28. ex multitudine attributorum in definitione multitudinem entium aduerſus Parmenidem conficiens.

Explicatio cõ. 39. 12. Met.

Explicatio te. 28. pri. pby.

Quomodo diſtinguatur genus analogum à ſynonymo.

Verùm dubitabis qui diſtinguatur genus analogum (ita.n.vocant, Ariſt. nunquam genus dixit,ſed tantum aliqñ vniuerſale) à ſynonymo. Reſpondeo multis modis diſtingui.Primò analogum vnam ſemper ſpeciem habet præcipuam,vt in præfatione huius libri diximus, ad quam cæteræ ità adnituntur,vt ad genus ipſum referri non queant, niſi ad iſtam ſpeciem antea referantur: quare iſta ſpecies,non modo cæteris ſpeciebus, verùm etiam genere ipſo prior natura eſt.Sic Deus non tantum reliquis ſpeciebus entis,verùm ipſomet ente longè prior eſt.At genus ſynonymum multas ſpecies æquali gradu collocatas continet;quarum vna, ꝙ particeps ſit generis,alteri acceptum non refert: non enim equus idcirco eſt animal,quia canis ſit.Idcircò ſpecies generis analogi dicuntur ad vnam naturam;ſpecies ſynonymi dicuntur ſecundum vnam naturam 4. metaph. 3.Præterea genus ſynonymum ſemper indicat naturam aliquam eandem; quàmuis.n.præcipuè formam ſignificet, tñ vna quoq. indicat materiam primam; quæ eiuſdem naturæ in omnibus eſt. Corpus.n.caducum, quod ponimus in categoria ſubſtantiæ ſummum genus ſynonymum,ſignificat formam,vt in materia pri. eſt: vndè mortalitas exiſtit;corpus mixtum ſignificat formam,vt non modo in materia prima ſed etiam in elementis tanquàm in materia reſidet; viuens formam vt in nobiliore adhuc materia eſt, atq. ita deinceps. Ergo genus ſynonymum certam aliquam naturam indicat,nempè materiam;idcircoq. à formis ducitur,quæ propinquiores ſpeciei ſunt, illiq. interius hærent. At analogum ducitur à conditione exiſtendi multò ampliore, ac communiore; quippè quæ ſolutis et mentibus communis eſſe poteſt; neq; intra terminos alicuius naturæ coercetur (quemadmodum genus ſynonymum intra terminos & cancellos materiæ primæ) idcircoq. minus declarat eſſentiam ſpeciei; quod ſignificabat Ariſt.7.Met.57. exprimebat Auerr. in Epitomate 8. Metaphy.his verbis. *Id quod repreſentatur per genus uniuocum inuenitur in ſpecie habente illud genus multò perfectius, quàm id quod repreſentatur per genus analogum.* Hinc ſubſtantia,ſi non tanquàm categoria, id eſt ſynonymum genus accipiatur, ſed tanquàm analogum; non tantum formam in materia ſignificat, verùm & materiæ ſeorſum,& formæ ſeorſum attribui poteſt. Triplex enim ſubſtantia eſt 2. de anima 2. materia, forma, concretum ex his. Poſtremò genus ſynonymum ſaltem remotius indicat etiam formam aliam, atque differentia: at analogum neque remotius, neque propinquum. Nam ens, vnum, ſubſtantia neque à corpore, neque à viuente,neque ab animali,neque ab homine reapſe diſtinguuntur; quare in definitionibus non ponuntur viij. Metaph. 16. 10. Metaph. 8. & alibi ſæpe.

An genus de differẽtiis prædicetur.

Hinc etiam ratio intelligi poteſt,quamobrem genus ſynonymum ſuis differentiis attribui nequeat 4. Topico. capite ſecundo loco decimo octauo, ens autem ſuis differentiis commodiſſimè attribuatur 3. Metaph. 10. quod planiſſimè exponit Leui Gerſonis in Auerroem de quinque vocibus cap. de ſpecie; quamuis Alexandr. de hac re in explanatione illius loci dubitarit; cuius dubitationem aliàs planiſſimè ſuſtuli. Ratio autem hæc eſt; quòd genus ſynonymum ſignificat concretum quiddam ex forma, & materia; quod in differentia, quæ ſimplicior eſt, recipi non poteſt tanquàm in ſubiecto: præterea differentia, & genere remotiore diuerſæ naturæ indicantur; quare non benè genus differentiæ attribuas. At ens, & vnum, non ſignificant concretum quiddam ex materia & forma,ſed tenuem notionem, quæ & concreto, & materiæ & formæ ſigillatim conuenit; quare omnibus differentiis attribui poteſt, eoque verius, quò illæ minus vniuerſale erunt. Quæ enim poſteriore ortu ſunt generata, & minus communia ſunt, priora tamen ſunt natura, & eſſentiæ perfectione. Ergo, vt hæc omnia in ſummam quandam redigantur, in categoria ſubſtantiæ genus à ſuis ſpeciebus non diſtinguitur;niſi quòd genere,communior eiuſdem formæ,& alias formas imitans exiſtendi modus,differentia autem minus communis & proprius ſignificatur. Attamen, quoniam vni ex ſpeciebus ipſius generis (illi ſcilicet in quam reliquæ eiuſdem generis, tanquàm in poſteriorem numerum confluere debent) alia perfectior forma aduenit; idcirco in hac omnibus ſuis numeris abſolutiſſima ſpecie, genus etiam re à differentia hac quà perfectior illa

Summa noſtra opinionis

An in categoriys accidentium genus ſit diuerſum à differentiјs.

forma exprimitur, differt. In categoriis autem accidentium non ſolum genus à ſpeciebus reapſe non differt; verùm etiam non inuenitur perfectior illa ſpecies, in quam cæteræ, tanquam in maiorem numerum confluant. Accidens enim accidenti non aduenit, niſi quoniam vtrunque eidem aduenit quarto metaph. t 4. Excipio tamen quantitatem, quòd iſta, vt ex Auerr. docebamus, ad ſubſtantiæ naturam proximè accedit, ac preſertim numerus.

Nā licet magnitudinis tres ſpecies ſint, linea, ſuperficies, corpus, & prior in poſteriorē ingrediatur; tamen lineam à ſuperficie, ſuperficiem à corpore nunquàm ſoluiā, & liberam inuenies; at numerum priorem à poſteriore ſegregatum facilè inuenias. Adde lineam, & ſuperficiem terminare potius corpus, q̄ ad illud conflandum, & componendum concurrere; quod numerus prior in poſteriore ſine dubio præſtat. Hæc noſtra de formarum multitudine, deq; vi generis, ac differentiæ ſententia eſt; quam vobis probatum iri confidimus; ſi aduerſariorum argumenta refellerimus, ad quod nunc aggredimur,

Confutatio argumentorum Ianduni.

Veniant primò in medium Ianduni argumenta. Ea quidē, quatenus illud vult efficere, quot ſunt attributa per ſe primo modo, tot eſſe formas in corpore, perſpicuè falſa ſunt. Nam, vt rectè notat Gregorius Ariminenſis in ſecundum lib. ſententiarum, diſt. xxvii. quæſtione ii. ſi vera eſſent; etiam in beatis mentibus, atque adeo in Deo ipſo multitudo, & coagmentatio formarū inducenda eſſet; quam qui inducat, is non ſit ferendus. Primum igitur argumentum ipſius ita refellitur. Inquit ſi per eandem formam homo ſit rationis compos, & animal, fore, ut quicquid ineſt homini, vt homo eſt, inſit etiam animali, vt animal eſt. Id nos negamus. Nam eadem forma habet communiorem, & minus communem exiſtendi conditionem. i. habet aliquid proprii, aliquid communis; & multa effecta conſequuntur communem, multa propriam, & peculiarem exiſtendi conditionem: quare non quicquid homini, vt homo eſt, id eſt vt habet peculiarem modum exiſtendi conuenit; conueniet etiam eidem vt animal eſt, id eſt vt habet communiorē exiſtendi modum, & conditionem; quod perſpicuè docemur ab Ariſt. xiii. met. ſumma pri. ca. ii. Verùm vrget rurſus Iandunus quærens, ecquid iſti modi ſint. Si accidentia, genus, & differentiæ modo accidentis inerunt in ſpecie; ſin ſubſtantiæ, quot modi, & cōditiones exiſtendi ſunt, tot ſubſtantiæ erunt, & formæ. Reſpondeo modos iſtos in ſubſtantia nil aliud eſſe, quàm ſubſtantiam cum relatione, & comparatione quadam; itemq; in accidentibus nil aliud, quàm accidens cum eadem relatione & comparatione. Nam illamet ſubſtantia, atque illudmet accidens, vt pluribus aut paucioribus rebus, aut nulli ſimile eſt, varios dicitur induere exiſtendi modos; vnde genus ac differentiæ ducuntur: neque idcircò efficitur genus ineſſe in ſpecie modo accidētis; quoniam præcipuè indicat ſubſtantiam & eſſentiam rei, ac relatio illa nihil ipſi in re addit, aut demit. Quare Auicenna v. Metaph. quæſtionem proponens, quomodo partibus definitionis reſponderent partes rei, inquit multitudinem partium definitionis re non conſtare, ſed cogitatione, excipiendo tamen definitionem perfectioris ſpeciei, in qua, vt diximus, re differt poſtrema differentia à genere. Res enim eadem tùm concipitur, vt non terminata, in communi notione generis (ex quo genus dicimus eſſe quaſi partem) tum, vt terminata in notione poſtremæ differentiæ ſpeciem conſtituentis: quare cum dicimus equum eſſe animal aptum ad curſum, non illud ſignificamus equum componi ex animali, & apto ad curſum, ſed equum eſſe animal illud, quod eſt aptum ad curſum; ita vt primo ſignificetur natura equi, ut quoddam commune non terminatum; deinde per differentiam quaſi terminetur. Reliqua autem Ianduni argumenta, quibus conficit in corpore aliquo naturali plures eſſe formas, ad noſtræ ſententiæ confirmationem faciunt: quare ſint illa quidem firmiſſima per nos licet.

Refutantur argumenta D. Tho.

Sequuntur D. Tho. argumenta, quibus dum ille ſuam ſententiam confirmat, noſtram ſine dubio oppugnat. Ea igitur confutemus oportet. Inquit primum D. Tho. in forma perfectiore contineri minus perfectam, vt in quadrangulo triangulum; quare ſi illa aduentante hæc remaneat, hanc certè ſuperuacuam forē. Reſpondeo contineri priorem in poſteriore non pura quadam, & ſimplici facultate, vt formæ in materia prima, ſed tanquàm partem in toto. Sic ternio continetur in quaternione: non .n. quarta vnitate accedente abeunt ternæ illæ vnitates; ſed remanent, atq. ex illis, & quarta exoritur noua numeri ſpecies. Sic triangulus fit pars quadranguli; non .n. abeunt tres priores lineæ accedente quarta. Sic aduentante octauo caloris gradu, qui ſummus eſt; non recedunt ſeptem priores gradus: ſed ab octauo perficiuntur, & fit ignis forma. Ita anima vegetabilis quaſi amplificata & aucta fit ſentiens, neq; ipſa aboletur, & ſola facultas ipſius continetur in ſentiente; ſed manet incolumis, & incrementum potius ſuſcipit. Et quàmuis vulgò ita dicatur formas rerum eſſe indiuiduas; tñ vt procedente diſputatione patebit, id æquè in accidentibus atq. in ſubſtantiis verum eſt, quatenus ſine materia ſpectantur; vt autem in materia ſunt, ſunt planè diuiduæ. Quare aſſerebat Ariſt. octauo Metaphy. decimo formas rerum eſſe indiuiduas, niſi quæ in materia ſunt.

Ergo quæ ſunt in materia, diuiduntur. Atq; omnino partibus conſtare animam non negat Ariſt. 2. Eudemio c. 2, iſtudq́, optimè exponitur ab Euſtratio in 6. Nichomachiorum c. 1. & ad finem 2. capitis. Tenendum igitur illud eſt animam ſentientem conſtare anima vegetabili, & præterea ſenſu, intelligentem anima uegetabili, ſenſu, intelligentia. Vocatur anima animalium ſentiens à ſenſu, tanquàm à poſtrema parte, & quæ cæterarum finis, & abſolutio eſt; à fine autem res nominari maiorem partem ſolent. Itemq́ue anima hominum nuncupatur intelligens à ſummo, & nobiliſsimo gradu. Quare ſi nomine animæ ſentientis ſenſum ipſum duntaxat ſignificares, aut nomine animæ intelligentis ſolam mentem, & intelligentiam; profectò nec anima uegetabilis in ſenſu, nec ſenſus in intelligentia continetur; ſed ſunt diſpertiti gradus, ac partes; quemadmodum gradus ignis diſpertiti ſunt, nec primus eſt octauus, neque octauus primus, ſed omnes ſimul ad ignem conflanduu coeunt, & manent incolumes; nec in quaternione prima vnitas eſt quarta, nec quarta eſt prima, ſed omnes manent incolumes, & quaternionem componunt; idcircoq́ue aiebat Ariſt. ii. de anima iii. animas ordinem quendam, & ſeriem inter ſe habere. Ordo autem in iis locum habet, quæ manent, & diuerſa ſunt. Nunc autem, quoniam nomine animæ ſentientis totam animalium animam ſignificas, intelligentis nomine totam animam hominis: idcirco vegetabilis in ſentiente, ſentiens in intelligente contineri dicitur, tanquàm triangulum in quadrangulo, & numerus prior in poſteriore. Quemadmodum igitur in quaternione ternio non fruſtra manet, ſed eſt columen quartæ unitatis, ac ſimul cum illa quaternionem conficit; ità anima uegetabilis non fruſtra manet in anima ſentiente: eſt enim columen, & fundamentum aduenientis perfectioris gradus, nempè ſenſus ipſius; ut ambo deinceps manent ad excipiendam intelligentiam; qui ſummus omnium inferiorum formarum gradus eſt. Sed excutiamus iam ſecundum D. Thomæ argumentum, quod à nullo hactenus fuit ſatis animaduerſum. Inquit duas formas eodem genere phyſico contentas non poſſe ſimul idem ſubiectum perficere, omnes autem formas, quæ in categoria ſubſtantiæ comprehendantur, eſſe eiuſdem generis phyſici, quòd in ſeſe uiciſſim conuertuntur. Reſpondeo omnes ad idem genus phyſicum referri, ueruntamen eſſe in iis ordinem quendam, & uarietatem; ut quædam æquali loco ſint collocatæ, quædam autem diſpari loco, & conditione ſint; ita ut una ſit amplior, & altior alterà. Ergo quæ æquali loco ſunt collocatæ, ut formæ elementorum, ut mixtionis formæ, eæ in ſeſe uiciſſim ità conuertuntur, ut una accedente altera recedat, ut cum ex aqua fit ignis, aut ex ſanguine fit caro: Idque ſibi uoluit Ariſt. ii. de generatione xxx. ſcribens ſi aer eſſet materia cæterorum elementorum; fore generationem omnem non generationem, ſed alterationem. At quæ diſpari conditione ſunt, non ita in ſe ſé uiciſſim mutantur, ut una abeat altera adueniente, ſed ità mutantur, ut prior cum antea eſſet totum, euadat pars; quemadmodum cum ex ternione fit quaternio; ternio, qui antea erat totum per ſe conſiſtens, euadit pars quaternionis. Quare cum argumentaris: ſocietatem iſtæ formæ coeunt, & ſimul degunt; ergo non ſunt oppoſitæ; ergo una non poterit eſſe terminus à quo, altera terminus ad quem, itaque in ſeſe uiciſſim non mutabuntur: animaduertas, moneo, in his, quæ diſpari conditione, & gradu ſunt, minus perfectam (quod tuum etiam in quarta maioris propoſitionis confirmatione eſt) diſtingui à perfectiore non ſpecie, & quemadmodum tu inquis, poſitiuo quodam, ſed tantum priuatione: anima enim plantarum nihil poſitiui habet pręter animam animalium, ſed tantum priuationem & abſentiam ſenſus. Opponuntur igitur iſtæ formæ priuatione, & habitu, atque eò mutari in ſeſe uiciſſim queunt. Nec tamen illud efficitur quod tu times, & Achillinus etiam nulla de cauſa timuit, oppoſita fore ſimul; nam priuatio abit, quàmuis id, quod eſt ſubiectum priuationi, maneat. Mutatur, exempli cauſa, calor ſeptem graduum in calorem octo graduum; quam ob cauſam? quoniam in calore ſeptem graduũ ineſt priuatio octaui gradus; adueniente octauo gradu intereunt ne priores illi ſeptem gradus? minimè; ſed tantum priuatio octaui abit, & priuationi iſti decedenti octauus gradus tanquàm forma ſuccedit. Sic quod uiuit anima uegetabili, ut fœtus, eſt priuatum ſenſu; idcirco conuerti poteſt in naturam ſentientem: accedente ſenſu, ſibi oppoſita priuatio abit; ſed anima uegetabilis, quæ huic priuationi ſubſternebatur, incolumis manet. Eodem pacto numerus in numerum mutatur. Sæpè enim ad hanc ſimilitudinem confugimus; ſæpè etiam confugiemus. Quod autem à D. Thoma additur, omnes formas habere idem ſubiectum proximum, cautè eſt accipiendum. Nam in formis æquali loco conſtitutis verè dicitur, in formis autem, quarum una in alteram ingreditur, non uerè; quod clarè oſtendit Auerroes primo Metaph. xvii. pri. phy. pri. iii. de cœlo lxvii. nullibi autem id clarius habemus, quàm ab Ariſtotele pri. de generatione animalium cap. primo, & ab Auerroe in Epitomate Metaphy. in tractatu primo in uoce *Materia*. Ibi enim diſtinguebat materiam primam à materia habente formam; hancque in duo genera ſecabat, unum quod formis elementorum fractis, & ad mediocritatem quandam redactis præditum

tum

tum eſſet, alterũ, quod integram formam haberet, cuiuſmodi ſunt aliqua corpora homogenea, quæ animam accipiunt; atque his uerbis utitur de iſto ii. genere loquens. ***Secundum eſt illud genus, in quo remanet forma materia, adueniente alia forma.*** Quare ſi hoc ſecundum genus à priore diſtinguitur, quòd in hoc forma manet; profectò integra maneat oportet; cæteroqui non diſtingueretur à primo genere, in quo manent formæ elementorum, ſed non integræ, Omnino, qui omnium rerum unicam, eamq́ue ſimplicem eſſe formam nolunt; nimis apertè Ariſtoteli, & Auerroi aduerſantur. Dicitur tamen materia prima ſubiectum proximum omnium mortalium formarum; quoniam omnes eruuntur ex poteſtate materiæ primæ, illamq́; intrinſecus formant. Non enim mixtionis forma eruitur, atque extunditur ex forma elementi, aut ex forma mixtionis anima uegetabilis; ſed omnes ex materia prima quàmuis forma mixtionis eam poſtulet formis elementorum antea iam exornatam, & anima uegetabilis exornatam forma mixtionis. Idem de dimenſione interminata, & forma notauimus ſuperius ex Achillino ſecun. de elementis ad finem ii. articuli. Quod autem inculcat D. Thomas unamquãq́; formam proprias flagitare affectiones, & diſpoſitiones; quòd ſi ſimul duæ formæ cohærerent, fore etiam ut ſimul propriæ illarum affectiones cohærerent; itaque non amplius proprias, ſed communes fore; utraſque enim utrique formæ ſimul inſeruire; non difficulter diſſoluitur. Dicuntur enim propriæ; quoniam certam formam ſemper ſequuntur, neque idcirco tamen ſi forma communicatur, non poſſunt etiam propriæ illius affectiones communicari. An non propria rationis affectio eſt docilitas; attamen communicetur ratio Platoni, & Cæſari; continuo uſdem propria etiam illa affectio communicabitur. Sed pergamus ad alterum D. Thomæ firmamentum, quod maximi ſemper ponderis eſt habitum. Quicquid aduenit rei iam actu exiſtenti, eſt accidens; at quancunque formam habeat res, per illam ſemper eſt actu; quare ſi illi noua forma adueniat, hæc ſine dubio accidens erit. Hoc diſſoluetur, ſi illud tenuerimus, de quo antea uos admonui, coniungi poſteriorem formam cum priore tam arcto uinculo, naturali. ſ. cognatione, & affinitate, ut ex illis unum quiddam totum conficiatur: quod in ſubſtantia & accidente non euenit; quoniam diuerſi generis ſunt, diſſimiliſque naturæ: quinimò per formam ſubſtantialem conſiſtit ipſum totum; neq; in notione totius includuntur accidentia: ex quo millies ab Ariſt. dictũ eſt totum eſſe formam, & formam eſſe totum. Idcirco Alex. (ſi modo Alex. fuit, ſed certè quiſquis fuit, magnus uir fuit) in ſeptimo Metaph. com. xvii. oſtendebat formam non gigni; quoniam forma eſſet quædam, ut ita dixerim, totalitas, atque uniuerſitas: quæ puncto temporis erumpit in actum. Id. n. ſignificat ratio ab ipſo allata, ſi accuratè expendatur; de qua re infra copioſius.

Quomodo partes ſint poteſtate in toto.

Diligenter etiam notandus eſt modus ille poteſtatis, quo dicuntur partes eſſe poteſtate in toto vii. metaph. lvi. & unitates in numero eodem vii. 49. neque enim eo modo ſunt poteſtate, quo forma ignis in materia aquæ. Nam ſi partes diſtinguantur, non eſſentiam nouam acquirunt, ſed nouos terminos. Sunt autem multæ notiones iſtarum uocum, poteſtas, & actus; quàmuis non omnes ſint expreſſæ, neq. exprimi definitione queant ix. meta. xi. ſi tñ hic modus poteſtatis à nobis definiendus ſit, ita definietur, ut illud dicatur poteſtate eſſe, quod non ex ſe, ſed aliunde terminum habet. Sic ab Auerroe in Epitoma metaph. ad finem ſecundi tractatus ſtatuitur dimenſiones eſſe poteſtate in materia; quoniam. ſ. ex ſeſe terminum non habent; ſed expectant à forma accedente. Hoc igitur eodem pacto dicimus dimidia eſſe poteſtate in toto, qm̃ non ꝑ ſe terminata conſiſtunt; ſed terminãtur termino totius; itemq́. unitates in numero; eoq́ue dum coniunguntur, aliam quandam unitatem, aliumq́ue terminum adipiſcuntur. Sex enim ſemel ſunt ſex; ac ſubſtantia cuiuſque eſt, quod ſemel v. met. xix. Non eſt igitur iſta pura quædam, & abſoluta facultas, ſed interiecta intermedia inter actum, & poteſtatem; quod de genere docet Auerr. in eodem vii. tractatu in octauum met. xv. & xvi.

Quomodo ex pluribus formis fiat una.

Sed reuertamur ad argumẽti confutationem. Ex formis antecedentibus & poſtrema non ob externum aliquod uinculum, ſed ob naturæ coniunctionem, & affinitatem efficitur, ut diximus, unum quiddam; quod præclarè oſtendebat Philoponus ad finem primi de anima; ſicuti etiam quælibet forma ſuoptè nutu, ſuapteq́ue natura cum materia coniungitur quoniam forma eſt actus; materia poteſtas 8. met. 15. Quare, ſicuti ex materia, & forma efficitur unum, quia materia eſt poteſtas, forma eſt actus; ita cum priores formæ ſint quaſi materia poſterioris, & poteſtatem adhuc habeant acquirendi perfectiorem formam, ita ut poſterior forma ſit actus prioris; nihil mirum ſi ex priore quæ eſt poteſtate; & poſteriore, quæ eſt actus, unum quiddam efficiatur. Quare forma poſterior non aduenit rei exiſtenti actu, ſed in unum congregata cum aliis inhæret materiæ primæ eamq́ue format. Nec ſequitur, quod pertimeſcunt, rem illam bis aut ſæpius fore ſubſtantiam; quàmuis pluribus formis prædita ſit, quarum quælibet ſubſtantiam, & hoc aliquid poſſit conſtituere, quandoquidem in ſpecie perfectiore prior forma cum poſteriore ità connexa eſt, ut in unam formam integram coierint; idcircoq́ue unam tantum ſubſtantiam conſtituunt. Conſtat

id in

id in numeris. Nam in quaternione, exempli cauſa, poſtrema unitas accedens ternioni unicam tantum numeri ſpeciem conficit; nec quaternio bis numerus eſt. Videtis argumentum, quo illi maximè nituntur, à nobis facillimè reprehendi. Ferri etiam poteſt reprehenſio, quæ à Scoto, & Ianduno, & aliis affertur dicentibus quicquid aduenit rei exiſtenti actu, ut actu exiſtit, eſſe accidens, formas autem poſteriores aduenire materiæ formatæ quidem, & actu exiſtenti, uerumtamen quatenus adhuc poteſtate eſt & perfectiorem formam, atque actum expectat: diſtingui autem à nobis non incommodè poſſe poſterius aduenientem formam ab accidente, eò quòd forma poſterius adueniens, ſit nobilior & perfectior priore; accidens autem minimè. Verè iſthæc dicuntur; ſed tamen mea mihi reſponſio uidetur tutior, optimis, ut audiuiſtis, auctoribus nixa. Hæc erant, quæ Diuo Thomæ reſpondenda putabamus.

Ex iis, quæ diximus, ſatis conſtare poteſt, quomodo etiam Alberti argumentis queamus occurrere; quæ ille pri. & iii. de anima attulit. Inter quæ unum tamen eſt, quod propriè confutari poſtulat. Cuius explicandi occaſione, illa ſimul explicabimus; an omnes formæ ſimul generentur, an generatio interdum ſit motus, & fiat in tempore; an generatio terminetur ad relationem, quomodo generatio ſit mutatio totius in totum, atque unius interitus ſit alterius ortus: & utrum intereunte anima omnes priores formæ deleantur: ſcimus enim harum quæſtionum explicationem uehementer deſiderari. Quærit igitur Albertus, utrum anima uegetabilis ſit poſtrema præparatio, & cultura materiæ ad ſentientem accipiendam, an minimè. Si poſtremus apparatus eſt, cum benè affecta, & præparata ſatis materia repentè forma erumpat in actum; profectò quotieſcunque in materia aderit uegetabilis anima, continuò etiam aduenit ſimul ſentiens; ita omnes plantæ, quoniam materiam habent anima uegetabili præditam, neceſſariò ſenſum quoque accipient. Sin poſtremus apparatus non eſt, profectò inter animam uegetabilem, & ſentientem aliqua alia forma, & anima intercedet, quæ materiam ad ſentientem accipiendam tandem reddat optimè affectam, & quantum ſatis ſit præparatam. Reſpondeo aliam quandam mixtionis formam requiri in materia, aliamque partium diſtinctionem, & conformationem, ubi anima tantum uegetabilis eſt extundenda, aliam, ubi præterea ſentiens. Quare tunc anima uegetabilis erit poſtremus apparatus ad ſentientem accipiẽdam, cum talem elementorum mixtionem ſortita fuerit, ut ex ea non ſolum ipſa, uerumetiam ſentiens queat emergere; quòd ſi mixtionem nacta fuerit ad ſe tantum accipiendam idoneam, minimè autem ad ſentientem, tunc ſe ipſa contenta erit, neque aliam formam expectans plantam conſtituet. Nec uerò negandum eſt priorem formam eſſe apparatum materiæ & culturam pro poſteriore forma accipienda, quàmuis Albertus omnem iſtiuſmodi apparatum uelit genere accidentium contineri. Nam ad nobiliorem formam accipiendam ignobilior tanquam fundamentum neceſſariò requiritur; quod Themiſtii eſt 3. de anima cap. xxvii. Quare non tantum cultura materiæ, uerumetiam pars totiq́s, & fundamentum eſt. Ad conſtandum enim totum partes antea exiſtant oportet, atque idcircò præparationes rectè uocari queunt.

An prior anima ſit apparatus ad accipiendam poſteriorem.

Quæres fortaſſe, an iſtæ animæ eodem puncto temporis in animali exoriantur. Dubitauit hac de re Iandunus; uerumtamen in eam partem propendere uiſus eſt, ut exiſtimaret diuerſis temporibus generari; quod ego multo uerißimum, & Ariſtoteli maxime conſentaneum puto; qui fætum inquit primum uiuere uitam plantæ, deinde animalis; atque ante animæ à luentum anteceſſiſſe formam mixtionis uerisimile eſt. Sed argumentaberis. Si dum fœtus fit animal, iam aliquam formam habet, ergo iſthæc animalis generatio motus eſt, & quod generatur, erit: adeſt enim forma, per quam ſubiectum eſt actu: Ariſtoteles autem v. Phy. 8. perſpicuis uerbis dicebat: quod generatur, non eſſe. Præterea animalis generatio, quando tot formis conſtat, quæ non eodem puncto temporis exoriuntur, aut erit continuata, aut certè multis motibus cõſtans; quod utrunque naturæ generationis uidetur aduerſari, quam omnes aſſerunt momento obiri, & abſolui. Ad hanc quæſtionem explicandam ualde mihi opus eſt benignitate, & æquitate ueſtra. Scio enim quæ dicam, inaudita his temporibus eſſe. ſed uerba Ariſtotelis, & ueterum peripateticorum ſententias expendatis, uehementer uos oro. Ita enim maiorem fortaſſe mihi fidem habebitis. Alexander vii. metaph. com. 17. quem locum ſuperius etiam obſeruandũ propoſuimus, hac ratione probabat formam non generari; ſed compoſitum corpus; quoniam quod generatur, partium eſt compos, ac diuiditur in partem prius genitam, & in partem poſterius generandam; formam autem tunc exiſtere, & exoriri aſſerebat, cum res undique abſoluta, & perfecta eſſet; quòd .ſ. eſſet, uti diximus, uniuerſitas, & totalitas quædam indiuidua non quidem ſimpliciter, ſed quòd in ſimiles uniuerſitates non diuiditur; quomodo etiam aliàs notauimus ab Ariſtotele in libro de ſenſu & ſenſili cap. iii. multiformia, & heterogenea uocari indiuidua. Ergo uniuerſitas iſta, quoniam indiuidua eſt, puncto temporis erumpit in actum; acquiritur tamen per partes, quatenus ad iſtius uniuerſitatis ortum neceſſario requiruntur partes; li-

An omnes formæ ſimul generentur.

Vtrum generatio animalis ſit motus, & fiat in tempore.

cet

cet non ſint partes ipſius uniuerſitatis, quæ indiuiduum quiddam eſt, ſed ipſius totius, atque uniuerſi compoſiti corporis. Sic domus fit per partes, & tempore, quàmuis tota ipſa figura domus, quæ ex compoſitione partium exiſtit, momento erumpat in actum. Atque omnino idem ſemper iudicium ab Ariſtotele fit mutationis in ſubſtantia, atque mutationis in quarta ſpecie qualitatis. Quare ab Ariſtotele pri. phy. lxiii. æque ſimpliciter dicuntur oriri, quæ fiunt per compoſitionem, aut additionem, aut diminutionem, atque illa, quæ fiunt alterata, & affecta materia. Atq; Alexander nono metaph. com. xii. ex Ariſtotele notabat plurimum intereſſe ea, quæ formæ alicuius ſubiecti ſunt, ab iis, quæ affectiones. Nam ex affectionibus ſubiecta nominantur (dicimus enim hominem eſſe album, minimè autem album eſſe humanum, aut hominem) contra formæ non de ſubiecto dicuntur, ſed potius ex ſubiecto ipſæ nominantur; non enim dicimus æs eſſe ſtatuam, aut elementa eſſe hominem, ſed ſtatuam eſſe æream, hominem conſtare ex elementis. Quod apertè eſt Ariſt. 7. phy. à xv. textu uſque ad 18. Quare idem Alexan. cum 7. metaph. loco iam notato, de generatione loqueretur, globi, & domus exemplum afferebat. Ergo ut globus tempore fit, diuerſæque partes ipſius diuerſis temporibus, ipſa autem uniuerſitas, id eſt globi integra, ſuiſque numeris abſoluta figura momento prodit, ità intelligendum corpora naturalia tempore generari, ac diuerſis temporibus formam mixtionis, animam uegetabilem, ſenſum; integritatem autem illam exiſtentem ex compoſitione omnium partium, & præcipuè ex præſentia poſtremæ eſſe finem mutationis, & momento exoriri. Mutationem verò omnem tempore obiri, & abſolui, Ariſto. eſt, & Auer. vi. phyſic. à 32. uſque ad xl. quamobrem rectè dicebat Auer. pri. phyſic. lxii. non ceſſare partes ſpermatis (id eſt ſanguinis menſtrui) recedere & fieri partes hominis quouſque forma humana perficiatur. Atque idem vi. phy. 59. egregiè ex Ariſt. declarabat generationem rerum compoſitarum, ut domus, ut hominis, ut aliorum corporum organicorum non ſolum egere tempore, uerùm etiam obiri, & confici ex rebus mutatis, quæ diuerſæ ſpeciei ſunt, ut fundamentum, & paries, ut cor & cerebrum; quàmuis mutatio tota ſtatuatur eadem ſpecie, quoniam ad eundem terminum, tanquàm ad finem tendit. Galenus etiam pri. de locis affectis aureis planè uerbis docebat in rebus homogeneis unà cum generatione adeſſe eſſentiam, at in heterogeneis, & multiformibus eſſentiam eſſe poſteriorem generatione; quandoquidem generatur primò cor, cerebrum, iecur, deindè partibus omnibus conſtitutis tota ipſa eſſentia prodit in lucem. Hæc igitur eſſentia, hæc forma eſt terminus mutationis, & momento exiſtit; quàmuis ut ad eam perueniatur, tempore ſit opus, non ſolum pro immutanda, & alteranda materia, verùm etiam pro diuerſis ipſius concreti corporis partibus procreandis. Hoc enim eſt, quod generatur, ut ex Alexandro diximus. Multò tamen minori tempore in ſuis operibus moliendis eget natura, quàm ars; quod à Theophraſto pri. lib. de cauſis plantarum docemur. *In prima plantarum generatione prouenit quidem prius radix, quàm germina, ſed non adeò, ut ſpacium quiddā tēporis amplum præcedat, ſed ità ut breue admodum intelligi poſſit, quemadmodum in animalium generatione cor; quæque circa cor ipſum conſiſtunt. Natura enim, ut ita loquar, nullam penitus rem particulatim, ut ars, facere ſolet, ſed omnia uniuerſim ſimulque procreat, quàmuis alia prius, quàm alia conficiat.*

Vtrum accidētia tempore, uel momento generentur.

Verùm dubitabis. Ex accidente etiam & ſubiecto fit totum quiddam, & iſta uniuerſitas puncto temporis videtur exiſtere. Item ex pluribus gradibus caloris fit totus quidam calor; quare hæc etiam caloris uniuerſitas momento exiſtet; ergo nihil cauſæ erat, cur ſubſtantiam potius, quàm accidentia, & patibiles qualitates momento exiſtere ſtatueremus. Alexander ſanè in viii. metaph. com. xi. idem aſſerit de albo, ac de forma ſubſtantiam conſtituente, album ſcilicet momento indiuiduo ingenerari, quàmuis lignum tempore albeſcat; nimirum ſpectans ille ad poſtremam candoris abſolutionem, quæ & ipſa indiuiduo momento exiſtit; eſt enim finis. Verumtamen hoc inter formas, & patibiles qualitates intereſt, quòd in patibilibus qualitatibus ſubiectum ex ipſis nominatur: quare cum ipſum ſubiectum dicamus illas accipere, ut lignum fieri candidum, uel frigidum, idque tempore fiat, idcirco accidentia tempore aſſerimus generari; Formæ autem ut antea oſtendimus, non ſunt huiuſmodi ex quibus ſubiectum nominetur (non enim dicimus, æs eſſe ſtatuam) eoque in generatione formæ non extat tempus, quomodo in affectionum generatione. Præterea plures illi gradus caloris eiuſdem naturæ sūt, ut infra oſtendemus, idcircoque uno gradu adepto ſtatim eſt calor; non autem facto fundamēto, aut iecore continuò eſt domus, vel animal. Mitto formas (præter illas elementorum, de quibus infrà) tempore generari ob accidentia, quæ inter ſe pugnant; accidentia autem non ob formas, ſed ob ſuam ipſorum contentionem, & pugnam. Illud etiam attendas uelim, illa uerè eſſe totum, quæ ſunt uerè unum; tanquàm uniuerſitas ſit unitas v. metaphy. 3 t. quare cum ex ſubiecto, & accidente non fiat uere unum, quòd diuerſi generis ſunt; neque uere etiam totum quiddam ex illis exoritur; quare materia formata ſtatim eſt totum antę omnia accidentia.

Dubitabis

An generatio ſit ad relationem.

Dubitabis adhuc : iſta uniuerſitas,ac totalitas uidetur ſanè eſſe comparatio, & relatio quædam; quare ſi generatio ad iſtam,tanquàm ad finem peruenit ; certè relatio finis generationis erit, quod multò abſurdiſſimum, Dico, totum mea ſententia nihil aliud eſſe , ut aliàs oſtendi, quàm partes ſimul iunctas, ueramq; rei ſormam eſſe unicam , ex pluribus tamen perſæpè formis,tanquàm partibus arctiſſimo inter ſe naturæ uinculo coniunctis coagmentatam,& cõpoſitam, ut in plantis,& animalibus; generationiſq. terminum,& finem eſſe poſtremam partem cæteris tamen antecedentibus partibus connexam; ex qua coniunctione exoritur uniuerſitas illa. Idcirco dicebat Ariſt.3.de cœlo 24.ordinem eſſe propriam naturam ſenſilium . Sic generatio non deſinit in relatione,ſed in re, quam relatio comitatur ; ut patris effectio deſinit in filio, id eſt in effecto, quod comitatut relatio illa.

Quomodo, qđ generatur,non ſit ex 5. phy. 6. 1.

Explicatio ſententiæ Auer. 3.de cœlo.67.

His ita fixis,& ſtabilitis iam oſtendere poſſumus,cur ab Ariſt.5. phy.8. dictum ſit quod generatur,non eſſe. Interpretatio quidem Scoti nullo pacto contemnenda,omnem formam,q̃ ſubſtantia ſit,tribuere eſſe ſimpliciter,eoq;, quod generatur non eſſe,id eſt non habere illud eſſe ſimpliciter,quod habebit ab adueniente forma. Videtur iſtud ex ore Auerrois mitti 3. de cœlo 67. Dubitans eo loco,qui materia formis elementorum iam prædita , aliam præterea in mixtione accipere formam queat, cum tamen recipiens expers eſſe debet naturæ recipiendæ ; reſpondet,ſi ſubiectum omnium formarum capax eſſe debeat , carendum illi omnibus formis eſſe,cuiuſmodi quidem ſit materia prima. Sin aliquarum tantum capax eſſe debeat , iſtis illi eſſe carendum,minimè autem omnibus; quemadmodum oculus,qui capax colorum eſt;illis careat oportet,minimè autem primis qualitatibus. Ita materiæ ſecundæ poſſunt habere aliquam formam,dummodo eius ſint expertia,quam recepturæ ſunt. Sed uerè propemodum reprehenderet Auerroem D.Tho. in opuſculo,oſtendens id ſubiecto ẽt accidentium conuenire(nam ſubiectum accidentium non eſt illud,quod debet euadere per motum ; ex quo poſſemus eodem ſenſu dicere,quod mouetur non eſſe; ita quod generatur ab eo, quod mouetur,non intereſſet) niſi iam ex Scoto quaſi Auerrois mentem explicante audiuiſſemus,cum ita diceret,quod generatur non habere illud eſſe ſimpliciter, quod habiturum eſt. At ſubiectum motus habet idem eſſe ſimpliciter initio, atq. in fine motus. Poſſumus tamen nos tutius,niſi fallor,reſpondere,cum ex formis antecedentibus,& poſtrema fiat quædam unica forma, & quod iſtam unicam,atq. integram formam ſuſtinet,ſit materia prima;idcirco quod generatur non eſſe:nam materia prima,quæ totam iſtam formam per generationem debet inducere,non eſt actu;qua ẽt in explanatione à Simplicio non uidemur diſcedere. Vt omittam eo loco de generatione uniuersè pertractari. Quare cum in elementorum ortu dum materia unam formam induit,alteram exuat,nullamq; retineat; ita in elementis,quod generatur non ſit; hac ratione potuit generatio à motu diſtingui,quòd in motu ſemper ſubiectum exiſtat,in generatione aũt non ſemper, ſed perſæpè quod generatur,non ſit,ut in elementis. Indefinitæ.n. propoſitiones, qualis illa eſt, minimè raro particularium inſtar obtinent.

Quomodo, qđ generatur non ſit in loco.

Non multo ſecus illa altera propoſitio eſt interpretanda,quod generatur,non eſſe in loco.In loco.n.certo,ac definito illud tantum eſt,quod ſimpliciter exiſtit: quare cum quod generatur, eatenus generetur, quatenus ſimpliciter non eſt, idcircò neq; in loco ẽt reponitur . Quæ aũt mouentur,mouentur ut actu ſunt;ita in certo quodam iam loco exiſtere intelliguntur. Nec rñ mihi maximè diſplicent quæ ab aliis,& à Scoto præcipuè de iſta propoſitione afferuntur;de quare infra dabitur commodior diſſerendi locus.

Quomodo generatio ſit mutatio totius in totum.

Sed iam occurrendum eſt difficultati;quæ ex definitione generõnis hoc capite nobis tradita exiſtit.Ita ad hoc caput rectè explanandum neceſſariam fuiſſe huius quæſtionis explicationem cognoſcetis.Generatio igitur eſt mutatio totius in totum nullo ſenſili manente ut ſubiecto,inquit Ariſt. Ergo ſi ſtatuamus,dum anima ſentiens generatur,aliam iam adeſſe formam in materia,profectò aduerſabimur Ariſt.Iam.n.manſerit aliquod ſenſile ut ſubiectum, id eſt materia,à priore forma iam expolita; neq; fuerit mutatio totius in totum. Zimara theoremate xx, contemnit eos,qui hoc argumentum attulerunt,& inquit homonymia eſſe decæptos.

Alia enim generatio eſt,quæ hic definitur; alia, quæ 4. Meteor. quam reapſe putat eſſe idem,atq. mixtionem ad finem huius libri definitam, ratione duntaxat diuerſam ; alia poſtremò,quæ in libro de uita,& morte;ubi ſcribitur generationem eſſe primam communicationem animæ calori naturali,& uitam eſſe eiuſdem animæ in eodem calore permanſionem . Hic igitur definitur generatio elementorum (quando hi libri elementis præcipuè dicati ſunt) in qua fit mutatio totius in totum , ſolaque materia prima non ſenſilis manet ut ſubiectum. Cæterum D. Thomas haud paulò accuratius uerba Ariſto. perpendens inquit hanc generationis definitionem nunc traditam omnibus rebus naturalibus debere conuenire . In primis enim proemii uerbis ſcribit Ariſt. de generatione in uniuerſum eſſe agendum,& paulò poſt repre-

hendit Platonem, qui elementorum duntaxat generationem tradiderit; ac definierit, cum vniuerſè omnium rerum afferenda eſſet. Quare puto ego oẽm generationem corporum naturalium eſſe mutationem totius in totum; quoniam mutatur ipſa vniuerſitas, & totalitas; quemadmodum cum ex ternione fit quaternio, eſt mutatio totius in totum: aliud .n. totum ternio eſt, aliud quaternio. Sic cum ex vegetabili fit ſentiens, mutatur totum in totum; quòd ſemper vnica forma adeſt, quæ quidem integra, ac tota eſſentia ſit: quare nullum etiam ſenſile manet tanquam ſubiectum. Nam cum ex omnibus formis materiæ inhærentibus vnica forma fiat, iſtiq. vnicæ, atq; integræ formæ ſola materia prima ſubſternatur; meritò ſola tantum materia, quæ ſuapte natura non eſt ſenſilis, dicitur in omni generatione tanquàm ſubiectum manere. Simile quiddam habetis à Philopono com. 72. vbi oſtendit frigidum non eſſe affectionem humidi, ſed ambo materiæ. Ex ſubſtantia autem, & accidente non fit ſimpliciter vnum; ac propterea dicimus manere idem totum; id eſt eandem ſubſtantiam concretam. Hæc. n. vt diximus, ſine accidentibus totum eſt. Sic etiam in animalis interitu, cum reſtat cadauer, quàmuis nulla noua forma prodeat in lucem, tamen fit mutatio totius in totum; quandoquidem alia emergit vniuerſitas, alia integra, atq. abſoluta eſſentia; & quod erat poteſtate, fit actu. i. forma illa mixtionis, quæ antea à forma animalis terminabatur, poſt animalis interitum euadit ipſa terminus materiei; quemadmodum cum ex quaternione fit ternio, tertia vnitas, quæ in quaternione à quarta terminabatur, in ternione ipſa euadit terminus; idcircoq. actu dicitur exiſtere, cum antea fuiſſet poteſtate. Atq. hoc modo facillimè nos diſſoluimus, quod & Scoto, & iis, qui è Scoto, magnam attulit dubitationem, quomodo vnius interitus ſit alterius ortus. Semper .n. vel poſtrema duntaxat forma intereunte interit totum ipſum; & fit aliud totum ex formis remanentibus. Ita ortus ſemper comitatur interitum. Ita corpus, quod antea erat pars animalis, anima abeunte euadit totum, qua in re diximus erraſſe Scotum.

Quomodo ſemper vnius interitus ſit alterius ortus.

Verùm hoc loco alia difficultas eſt tollenda. Dubitauerit enim facilè quiſpiam hanc ob cauſam. Animæ nihil eſt aduerſarium; quare per ſe non interit; quin ſi ſenex acciperet oculum iuuenis, videret, vt iuuenis pri. de anima 65. ergo eatenus interit, quatenus aliqua prior forma abit, quam tanquàm columen, & fundamentum ſuum anima requirebat. Talis erat forma mixtionis, vel etiam formæ ipſæ elementorum; quare abeunte anima, neceſſe eſt omnes priores formas iam interiiſſe; ſic nunquàm remanere poterit idem corpus. Non malè reſpondet Scotus ſociatam eſſe mixtionis formam ſuis quibuſdam qualitatibus quæ tamen abſolutiores, & perfectiores ſint oportet, cum anima accipienda eſt; quàm cum ipſamet mixtionis forma integrè formare debet: propterea deprauatis iſtis qualitatibus interire quidem animam, quæ perfectiorem ipſarum gradum, & conditionem poſtulabat; manere autem poſſe mixtionis formam, quæ inferiore quodam gradu contenta eſſe queat; non tamen manere diu, quandoquidem cum iſtæ qualitates ſemel fœdus fregerint, impoſitumq. ab anima ordinem prætereierint, non faciunt ſeditionis finem, quò ad mixtum in ſimplicia fuerit diſſolutum. Sed verius ità puto dici (nam apud nos, qui ſine dubio cenſemus elementa manere in mixto, non ſat veriſimile eſt, immutari, ac uariari primas qualitates, & nihilominus formas elementorum, aut mixtionis formam eandem manere) animam, vt ex Ariſtotele audiuimus, communicari calori naturali tam quàm præcipuo ſubiecto, & in viuentibus perfectioribus calori naturali præcipuæ, ac certæ partis, cuiuſmodi eſt cor; interire autem hunc calorem aut natura aut vi; prout ab Ariſtotele in libro de ſpiratione, & alibi ſæpè eſt oſtenſum, & intereunte ipſo animam interire; quare poteſt forma mixtionis cordis, aut ſpiritus interiiſſe, & manere tamen peculiaris aliarum partium forma, vt muſculorum, neruorum, oſſium; quàmuis in his etiam partibus calore, à corde influente deſtitutis, forma etiam inſita, quæ ab illo fouebatur, citius euaneſcit; quod à Galen. habes in extremo pri. lib. de locis affectis; præterquã in partibus valdè ſiccis, cuiuſmodi ſunt oſſa. Animaduertendum etiam eſt corpus cadaueris non ita eſſe vnum, vt viuens erat: viuens enim erat vnum, non tantum opera vinculorum & compage mutua, ſed etiam ui animæ, quæ in omnes partes ſeſe fundebat, omneſq. amplectebatur, & fouebat. Cadauer autem eſt unũ, eòquod compagem priorem ſeruat.

An intereunte anima oẽs priores formæ deleantur.

Hinc ratio reddi poteſt, cur ſæpenumero dicat Ariſtot. manum mortuam eſſe homonymè manum, itemq. carnem, quamuis non ita euidenter homogeneas partes, quemadmodum heterogeneas, de qua re in ſequenti capite. Manus enim uiua nuncupatur manus ex poſtrema forma, id eſt anima, per quam poteſt ſuum munus obire; mortua autem dicitur manus ex figura, quæ remanſit. Omnino, quemadmodum iam ſtatuimus, in omni ortu, & interitu uariatur forma, ac totum; idcircoque ſi maneat idem nomen ſignificans totum, homonymum ſine dubio erit. Hæc quantum ad formarum multitudinem attinet, ſatis eſſe duximus ad omnes tollendas dubitationes, quæ ex uerbis Ariſtot. poſſent exoriri. De Auerroe

Quomodo manus mortua ſit equiuocè manus.

aũt nihil dicemus; quoniam iiſdem modis ſententias ab illo prolatas interpretari poſſumus; illud tñ admonentes non omnia ſemper argumenta, quæ ipſe aduerſus Auicennam, & alios, aut odio, aut ambitione ductus attulit, firmiſſimis niti fundamentis; ſed ſatis eſſe ſi aliquo loco neceſſaria afferantur, interdum verò probabiliter tantum agatur.

Quomodo genus à differentia distinguatur.

Quòd verò ad genus à differentia diſtinguendum pertinet, vt nihil in hac quæſtione, q̃tum in nobis eſt, poſſitis amplius deſiderare; nonnullæ aliæ Ariſt. ſententiæ ſunt expendendæ; primaq. nobis ſe offert illa, quæ Zimaræ obſcura fuit, ex 7. metaph. 20. In his quæ per ſe dicuntur, non eſſe diuerſum ſubiectum ab attributo; ſic.n. illam affert Zimara. Primùm non veriſſima interpretatio eſt. Loquitur enim Ariſt. non de ſubiecto, & attributo, ſed de eſſentia, atq. eo, cuius eſt eſſentia; ac docet in ſubſtantiis idem eſſe. Deinde, vt vera ſit: dicimus ſemper in ſubſtantiis aut totum attributum eſſe idem cum toto ſubiecto, aut idem cum parte ſubiecti. Nam cum hominem aſſerimus eſſe animal rationis compos, totum attributum idem eſt, atq. totum ſubiectum; at cum dicimus, hominem eſſe animal, vel hominem eſſe rationis compotem, attributum idem eſt, atque pars illa ſubiecti, vnde ducitur; animal enim idem eſt, atq. natura illa ſentiens, quæ eſt in homine, & rationis compos idem, atq. intelligentia; & mens, quæ in eodem homine. Quod de accidentibus minimè affirmari poteſt, quoniam accidentia non ſunt partes, ſed conſequentia ſubiecti. Sequitur alia ſententia ex eodem 7. 43. in poſtrema differentia omnes ſuperiores contineri, cæteroqui definitionem futuram vnam coniunctione; quippe cum vna differentia futura ſit extra eſſentiam alterius; prout etiam docemur primo de partibus animalium cap. tertio, qua præcipuè auctoritate nititur D. Thomas. Contra ſexto Topicorum loco vigeſimoſeptimo, id præcepti definientibus datur, vt aut proximum genus ſpeciei definiendæ afferant; quandoquidem in eo ſuperiora omnia continentur; aut ſi remotius genus accipiant, adiungant illi omnes differentias, per quas proximum definitur. Ergo in poſtrema differentia ſuperiores non continentur; cæteroqui ſuperuacuæ illæ forent in definitione.

Explicatio ſententiæ Ariſto. 7. meth. xx.

Explicatio ſententiæ Ariſt. 7. met. 43.

An in poſtrema differentia priores contineantur.

Primùm diligenter notanda ſunt quædam Auerr. verba in illud 3. cap. 1. de partibus. Inquit .n. differentias eſſentiales non ſe mutuo continere; ſed tantum accidentales, vt bipes continet habens pedes; idq. veriſſimè puto dici; quoniam, vt oſtendimus, in accidentibus non eſt multitudo formarum; eoq. differentia inferior indidem ducitur, vnde ſuperior; at ſubſtantiæ perfectiores pluribus ſunt præditæ formis; à quarum vna ſuperior, ab altera inferior differentia ducitur: Ariſt. autem eo loco conſiderare etiam diuiſionem per accidentia opus habebat; quandoquidem multæ animalium ſpecies accidentibus potius, quàm internis formis diſtingui à nobis poſſunt. Deinde, vt omnes ſcrupuli tollantur, dico poſtremam differentiam in ſubſtantiis dupliciter ſpectari poſſe; aut.n. conſideratur, vt ſignificat totam, atq. integram rei formam; quæ ſemper, vt diximus, in vnico corpore vnica eſt; nominatur tamen ex poſtrema, & nobiliſſima parte (ſic anima intelligens totam hominis eſſentiam ſignificare poteſt, ſic anima ſentiens totam animalis) atq. ita ſuperiores omnes differentias, tanquàm partes continet, cuius veritatis vmbrã vidit Scotus in poſt. analyt. quæſt. 24 & idcirco ſola cum ſummo genere ſufficit ad definiendum; ac fortè nihil etiam opus eſſet addere genus (definitio.n. eſt ratio ex differentiis eodem 7. met. 43.) niſi ꝙ res tanquàm conſiſtentes concipiantur, acceptum referant generi; differentia.n. modo qualitatis profertur. Aut eadem poſtrema differentia ſpectari pōt vt non totam formam, ſed poſtremam tantum, & nobiliſſimam formæ partem ſignificat; quemadmodum ſentiens ſenſum tantum, rationis compos tantum mentem; atq. ita ſuperiores non continet ſed perficit; quare aut proximo generi ſocianda eſt, aut certè omnes differentiæ exprimendæ. Huc addas, quæ ſuperius hac de re diximus. Tũc igitur rectè ſeſe habere diuiſio intelligetur recteq. differentiis uti, ex quibus uerè, & non tantum coniunctione unum efficiatur; cum poſterior erit perfectio, & abſolutio prioris, & poſterior quaſi forma, prior quaſi materia; quod non fit in reprehenſis illis ab Ariſt. diuiſionibus; animal aliud implume, aliud plumiferum, plumiferum aliud urbanum, aliud ſylueſtre, urbanum aliud album, aliud nigrum.

Quomodo genus de ſpecie prædicari queat.

Declaremus poſtremò illud, quod D. Thomæ, & Achillino maximam exhibuit moleſtiam; quomodo.ſ. genus ſpeciei attribui queat. Genus.n. ut exempli cauſa animal, ſumitur à parte homini ideſt ab anima ſentiente; pars autem toti non uerè attribuitur: nam ſi dixerimus hominem eſſe manum, falsò dixerimus. Res igitur ſatis obſcura. Dicimus nos genus, dum attribuitur ſpeciei, concipi quaſi totum quoddam, licet præcipuè unam partem ſignificet. Animal enim idem ſignificat, atque habens animam ſentientem: habens autem animam eſt totum quoddam: adſignificat enim ſubiectum quoque animæ ſentientis. Quamobrem, ut hominem eſſe manum falsò dixeris, at hominem eſſe præditum manu, non falsò; ita hominem eſſe animam ſentientem minimè uerum eſt, at eſſe præditum anima ſentiente.i. animal, moltò ueriſſimum.

ſimum. Explicata à nobis iſta obſcuriſſima quæſtio eſt longè quidem ſecus atq; ab aliis ſit factum, ſed Ariſt. & veritati, niſi fallor, congruenter, multæq. eiuſdem autoris ſententiæ illuſtratæ. Hos iſthæc ſæpè animo, & cogitatione verſate. Ita.n. fortaſſe, & quæ nunc videntur difficilia, facillima videbuntur, & multas alias vbiq. exorientes expedient difficultates.

2 *Vtrum in interitu fiat diſſolutio vſq. ad materiam primam ex com. Philoponi. 72.*

PRoponitur quæſtio à Latinis, quam etiam tractauit Philoponus, vtrum in omni generatione, & interitu fiat reſolutio vſq; ad materiam primam (ita.n. loquuntur) tam ex parte formarum ad ſubſtantiam attinentium, quàm ex parte accidentium; quod tãtundem eſt, ac ſi quæras, vtrum in aduentu nouæ formæ materia prima exuat omnes formas omnino, tùm quæ categoria ſubſtantiæ, tùm quæ aliis nouem continentur D. Thomas (à quo etiam non multum videtur diſſentire Philoponus) ſe ipſe audiens, ſuorumq. principiorum non oblitus, non dubitat, quin omnis forma ſubſtantiam conſtituens intereat; quandoquidem vnius rei vnica eſt, & ſimplex forma; & niſi hæc interiret, neque res ipſa etiam interiret, neque alia poſſet generari; neque etiam dubitat, quin ſimul omnia accidentia diſpereant quandoquidem omnia ſubſtantiæ compoſitæ neceſſariò adhærent; illaque intereunte manere ipſa non queunt. Sed hæc nimiũ pugnant cum ſenſu. Nam cum elementa fiunt mixtum corpus, manent illorum formæ; cum fœtus fit animal, manent formæ partium organicarum. Ac de accidentibus quidem, quis non videt manere eandem figuram in cadauere primo de partibus animalium cap. primo, eandem quantitatem, eandem cicatricem? quinimo vires manent in plantis, etiam cum exaruerũt. Dicere autem priorem cicatricem abire, & aliam ſimilem, quæque ſenſum fallere queat, in locum prioris ſuccedere, nihil aliud eſt, quàm totam Ariſtotelis philoſophiam euertere. Reſcinditur enim iudicium ſenſus; accidentium generationem momento abſolui, ac multa alia abſurda demus oportet.

Alii putarunt manere in genito, & corrupto eandem formam corporeitatis: quam ſatis exploſimus; Scotus in animalibus formam illam organizationis; quam nos ſine anima ſubſtantiam eſſe nolumus, ſed ad quartam ſpeciem qualitatis eſſe referendam. Totum enim, vt iam conſtituimus, nihil aliud eſt, quàm partes ſimul iunctæ; & fiunt vnum naturæ coniunctione, minimè autem ob aliquam formam ex illis exorientem 7. Metaph. 56. Nos igitur congruenter iis, quæ fixa, & ſtabilita ſunt, dicimus in mutatione elementorum nullam formam manere, quæ ſubſtantia ſit; quoniam illa vnicam, & ſimplicem formam habent. Cum ex elementis fit mixtum, manent illorum formæ fractæ & remiſſæ; cum ex mixto elementa; aliquod vnum ex ipſis interit, aliqua autem maiores vires accipiunt (quod infra oſtendemus) ita, vt per ſe conſtare queant. In corporibus animatis formæ priores manent, & accipiunt nouam, ac perfectiorem formam; hac aũt abeunte, ſaltem in principe parte, vt in corde forma mixtionis interit; quamuis in aliquibus, vt in cute, in neruis, in oſſibus, manere aliquandiu poſſit. De accidentibus autem putamus, quæ aut materiam primò ſequuntur, aut formas iſtas manentes, & ipſa manere; quæ autem ſequuntur formam abeuntem, & ipſa abire, niſi à ſimili quadam forma adueniente conſeruentur; vt in mutatione aeris in ignem perſpicuitas manet, quòd à forma ignis idem accidens poſtulante conſeruetur. Quomodo autem generatio ſit mutatio totius in totum, iam diximus. Semper enim mutatur vniuerſitas, ac tota ipſa forma; quod in cauſa fuit, vt quæſtionem de formarum multitudine explicandam duceremus. Videbamus enim hæc, quæ à nobis hoc loco proponuntur, inde omnia pendere.

Quomodo ablatis ſpeciebus auferatur genus.

Idem ẽt conſtare illud poteſt, ablatis ſpeciebus auferri quoq; genus proximum, non tñ remotum. Cadauer enim amiſſa ſpeciali anima, neq; etiam amplius genere animalis continetur; retinet tñ categoriam ſubſtantiæ; quoniam non amiſit illud, vnde ad genus ſubſtantiæ referri queat; nam & antecedentes formæ, ſubſtantiæ erant. Quomodo autem dicatur manere eadem perſpicuitas, aut calor in mutatione aeris in ignem, ſi intenduntur (quod Philoponus nõ ſatis potuit concoquere) in 2. lib. diſputabimus. Non.n. ſunt omnia vnum in locum conducenda; eoq; ẽt differimus quæſtionem illam à Latinis nunc nulla occaſione tractatam; an idẽ effectum à diuerſis numero cauſis, ac diuerſis temporibus procreari queat.

Cap. 5. Tex. Com. 25.

Reliquum autem de accretione dicere; & qua nam re differat à generatione, & alteratione; & quomodo creſcat creſcentium vnumquodq;, ac decreſcat decreſcentiũ quodcunq;. Principiò ſanè conſiderandum, utrum differentia, quæ ipſis inter ſe

ipſa eſt, conſiſtat duntaxat in eo quod eſt circa quod, ueluti, quòd hæc quidem ex hoc in hoc mutatio, ut ex ſubſtantia poteſtate in ſubſtantiam actu generatio ſit; quæ autem circa magnitudinem, accretio, ac diminutio; quæ verò circa affectionem, alteratio: Vtraq; autem dictarum ex poteſtate entibus in actum mutatio eſt; an et modus mutationis differat. Nam illud quidē, quod alteratur, non uidetur neceſſariò mutari ſecundum locū, neque quod generatur; ſed quod creſcit, & decreſcit; alio tamē modo, quàm id, quod fertur. Quod enim fertur, totum mutat locum; quod autem augetur, ſicuti quod extenditur. Hoc enim manente partes mutantur loco, nō quemadmodum, quæ globi. Nā hæ in æquali loco mutantur, manente toto; quæ autem eius, quod creſcit; ſemper in ampliorem locum; in anguſtiorē autem eius, quod decreſcit. Quòd igitur mutatio differt non ſolum eo circa quod, ſed etiam modo, eius quod oritur, & alteratur, & augetur, manifeſtum. Tex.Com.16.

Iis, quæ ad generationem, & alterationem pertinebāt, ſatis conſtitutis, aggredimur iam ad accretionis naturam explicandam, quæ ſine generatione, & alteratione intelligi nequit, ut audietis, & animantium propria eſt; quare de generatione, & alteratione tanquàm de ſimplicioribus, & communioribus mutationibus eſt antea diſputatum. Non proponimus autem anquirendum, Vtrum accretio ſit; quoniam nullus unquàm, ut notauit Philoponus, illam è rerum natura ſuſtulit: Sed naturam tantum illius ſedulò inueſtigamus: quam probè percipiemus, ſi ipſius differentiam à reliquis mutationibus nouerimus, id autem tunc propè erimus aſſequuti, cum modum ipſum, & rationem creſcendi, & decreſcendi intellexerimus; quæ ſcilicet materies, quæ forma, quæ efficiens cauſa. Aliquo enim horum, aut omnibus etiam aliquando res inter ſe differre ſolent. Sed de efficiente cauſa poſterius. In præſenti conſideremus, an materia tantum, & categoria in qua uerſetur, diuerſa ſit; an etiam modus id eſt forma, & faciens ipſa, ut ita dixerim, mutationis. Materies quidem, & categoria ſine dubio diuerſa eſt. Generatio. n. in categoria ſubſtantiæ uerſatur, & à ſubſtantia poteſtate ad actu ſubſtantiam it: accretio uerò, & diminutio in quantitate, & magnitudine; alteratio in affectione, & patibili qualitate, *& utraque dictarum*, id eſt mutatio in magnitudine, & mutatio in affectione (nam de generatione iā diximus; & uidetur iſtas duas nunc coniungere, quoniam ambæ in accidentibus ſunt) *ex poteſtate entibus*, ex quanto, & quali poteſtate *in actum mutatio eſt*, id eſt in actu quantum, in actu quale. Videntur autem iſthæc uerba, *utraque autem dictarum ex poteſtate entibus in actum mutatio eſt*, idem valere, ac ſi diceret, propterea dubitamus; quoniam forma ambarum mutationum, quæ in accidentibus & ipſius generationis eadem uidetur. Verùm ne erres, addit Ariſtoteles, ſi attentius conſideraueris, modum etiam, & formam harum mutationum differre tibi uiſum iri. Quod enim alteratur, alterari poteſt non mutato loco; ut aqua calfieri in eodem loco manens. Item quod oritur, oriri non mutato loco, vt ex ſanguine fieri eodem loco lac; *ſed quod creſcit, ac decreſcit*, ſupple tu, neceſſariò mutat locum. At, ne fortè putes, quoniam in accretione & diminutione mutatur locus, ideo mutationem iſtam à latione non differre; idcircò Ariſtoteles iſtarum inter ſe differentiam notat; cæteroqui nihil opus erat, ut de latione ſermo haberetur; de qua in phyſicis, & in libris de cœlo cumulate eſt actum. Ergò quod fertur, totum mutat locum; ita ut nulla illius pars ſit amplius in eadem loci parte, in qua prius erat. Quod autē creſcit, quaſi quod extenditur (nam omnino in accretione extenſio quædam requiritur, ut audietis) hoc pacto mutat locum; ut totum ipſum id eſt maiores, & plures ipſius partes in eodem loco maneant; quædam autem particulæ alium occupent locum. At ne rurſus putes idem mutationis genus eſſe accretionem, & lationem, quæ in orbem, quoniam in hac etiam totum manet mutatis partibus; aliis differentiis in aliud tempus dilatis, hoc nunc notaſſe ſatis

ſit;

ſit; quòd partes globi in æquali loco uoluuntur; ità ut tantum ſpacii occupetur poſt motum, quantum ante motum occupabatur; At partes eius rei, quæ creſcit, ſemper ampliorem creſcendo occupant locum; ſicut illius quæ decreſcit, ſemper anguſtiorem. Quare mutatio eius, quod oritur, & eius, quod alteratur, & eius quod augetur; perſpicue differunt; non tantum eo *circa quod* ſubiecto, & categoriâ, *ſed etiam modo*, modo ipſo, & forma quadam, quamuis differentiam iſtam procedente diſputatione multò ſubtilius exponemus.

Illud autem circa quod eſt mutatio, quæ ad accretionem, & diminutionem pertinet (circa magnitudinem autem videtur
Tex.Com.27. *eſſe id, quod creſcere et decreſcere dicimus) vtro modo ſumendũ eſt? Utrum ex poteſtate quidem magnitudine, & corpore, actu autem incorporeo & magnitudinis experte fieri corpus, et magnitudinem; et cum hoc dupliciter accipi queat, utromodo accretio fit? vtrum ex ipſa ſoluta per ſe materia, an inhærente alteri corpori? an utroque modo nefas? ſoluta enim ſi exiſtat; uel nullum occupabit locum (nam ueluti punctum quoddam,) uel uacuum erit, & corpus non ſenſile. Horum autem partim quidem nõ poteſt, partim autem neceſſariò in aliquo ineſt; ſemper enim alicubi erit, quod gignitur ex ipſo; quamobrem, & illud vel per ſe, uel per accidens.*

Libauimus quaſi differentiam propoſitæ nunc mutationis ab aliis antea expoſitis leuiterq; attigimus. In præſenti autem diligentius agendum. Nam hoc ferè perpetuum eſt Ariſtotelis inſtitutum, ut initio quaſi leuiter res informet, deindè optimè exprimat: Veniant igitur primo in medium dubitationis; ut quò, ſi rei naturam aſſequi uelimus, perueniendum ſit, intelligamus. Vt autem allata nunc quæſtio à uobis benè percipiatur; notetur oportet, duplicem in accretione materiam eſſe; alteram, cui fit accretio, eamque magnitudinem eſſe diximus, Ariſtoteles autem uocat *circa quod*; alteram, unde, & per quam fit accretio; cuiuſmodi eſt alimentũ; quam nunc propriè materiam uocat. Sumendum igitur eſt, utro modo ſe habeat id *circa quod*, id eſt quomodo magnitudini adueniat materia, per quam creſcat; quoniam enim duplex uidetur ſtatui iſta materies poſſe, nimirum corporea, & incorporea; idcirco dixit *utromodo*, idque clarius explicans addit, utrum corpus & magnitudo fiat ex poteſtate quidem magnitudine, & corpore, actu autem incorporeo, & magnitudinis experte, an ſupple tu, ex actu corporeo, & magnitudine; quod ſecundum membrum partim tanquam ex vi ſermonis facilè ſupplendum, omiſit Ariſtoteles, partim eam ob cauſam, quòd in priore tantum membro nunc diſputationem prouecturi ſumus, ut ſcilicet eo euerſo ſecundum neceſſariò concedendum ſit. Cum igitur prius membrum dupliciter adhuc intelligi queat, rectè à nobis eſt diſtinguendum; idcircoque his uerbis à nobis quæſtio proponetur. Vtromodo fiat accretio ex actu incorporeo, & magnitudinis experte, Verum inquam ex iſta incorporea materia per ſe conſtante, ſolutaque ac ſeparata, an minimè ſeorſum conſiſtente, ſed inhærente alteri corporeo: *an utro modo nefas?* Incipit profligare quæſtionem, atque inquit, utrocunque modo intelligatur ex incorporeo fieri accretionem, nefas eſſe: ac primum oſtendit, non poſſe fieri ex materia ſoluta, & ſeparata, argumento illo uſitato, quod Græci vocant dilemma, M. Tullius complexionem, quæ utrumuis conceſſeris, debet tollere. Ità argumentatur. Materia iſta ſoluta, *& ſeparata ſi exiſtat; uel nullũ occupabit locum (nam ueluti punctum quoddam) uel uacuum erit, & corpus non ſenſile*; ſed neutrum eſt concedendum; ergo materia iſta incorporea per ſe, & ſeparata cõſiſtere non poteſt, Scripturam hác quam nos ſequuti ſumus, teſtatur Philoponus in nonnullis codicibus reperiri; elicimus tamen nos ex ea aliam, atque Philoponus, ſententiam. Ea autem eſt huiuſmodi. Varias enim quæ afferri poſſent, interpretationes, omittendas iudicauimus. Si materia iſta incorporea ſeorſum conſiſteret; profectò uel nullum occuparet locum, eſſet enim ueluti punctum quoddam, uel ſi aliquem occuparet locum, induceretur uacuum, in quo eſſet corpus non ſenſile. Didicimus enim 4. phy. 51, & 52. Vacuum à ueteribus fuiſſe conceptum locum priuatum

corpore

corpore ſenſili. Quare ſi iſta materia ſit expers quantitatis, & idcirco corpus non ſenſile, qualem proponimus materiam primam informẽ; profectò ſi alicubi ſit; uacuus erit ille locus; quod idem aſſerebatur iii. de cœlo 29. & 54. quos contextus ſi quis diligenter attenderit probabit opinor, noſtram interpretationem. *Horum autem partim quidem non poteſt, partim autem neceſſariò in aliquo ineſt*, eſt aſſumptio argumentationis, in qua utraque pars conſequentis tollitur; ſed tamen, niſi fallor, permixtè. Ea igitur, quæ in connexo illo aſſerebantur, partim eſſe non poſſunt, quod de puncto & uacuo intelligi putarim (nam neque uacuum ullum eſt ut quarto phy. oſtendimus, neque ex punctis poteſt generari, aut augeri aliquid) partim in aliquo neceſſariò ſunt; quod de corpore inſenſili, id eſt de materia informi præcipuè intelligi uelim. Nam ea quidem eſt in rerum natura, & ex ea omnia generantur, & augentur, non tamen per ſe conſtat, *ſed neceſſariò in aliquo ineſt*, id eſt pars alicuius corporis eſt, idcircoque locum aliquem ſemper occupat; illa enim uoce *in aliquo* utrunque ſignificari puto, eſſe inquam materiã in corpore aliquo, & idcirco in loco: oſtenditur materiam eſſe in aliquo uerbis ſequentibus. *Semper enim alicubi erit quod gignitur ex ipſo; quamobrem & illud uel per ſe, uel per accidens* loquitur de generatione Ariſtoteles, quaſi argumentetur à maiori ad minus. Nam ſi in generatione, ubi non quantitas, ſed ſubſtantia procreanda eſt; materia corporis expers eſſe non poteſt; quantò minus in accretione, in qua ipſa etiam generatio continetur, & debet noua quantitas fieri; oſtendit igitur in generatione materiam neceſſariò eſſe in aliquo id eſt corpoream, & idcirco in loco (quod enim loco continetur, corpus eſt) hoc argumento. Si quod gignitur *ex ipſo* ex ipſa materia *eſt alicubi* corporeum eſt, & in loco, certè, *& illud*, id eſt materia ex qua gignitur, *uel per ſe uel per accidens*, uel per ſe corporea erit, & in loco; uel ſaltem continebitur in loco per accidens, & operâ alterius; id eſt quòd ſit pars ipſius corporis. Sed conſequens uerißimum eſt (ſatis eſt enim ad illius ueritatem ſecundam partem eſſe ueram, materiã inquam eſſe in loco ſaltem interuentu alterius, nempe compoſiti corporis) ergo & antecedens. Connexum ex eo perſpicuum eſt; quoniam ſi aliquid, quod in loco ſit, fieret ex eo, quod non eſſet in loco, certè locus ille antea fuiſſet uacuus, ut iii. de cœlo xxix. dicebatur: uacuum autem nullum.

Quod ſi in aliquo inerit; ſi ſolutum quidem ſic, ut illius neque per ſe neque per accidens quippiam ſit; multa ſequẽtur, quæ fieri nequeunt; dico autem hoc pacto, ut ſi fiat aer ex aqua, non aquã mutata erit, ſed quòd materia ipſius in aqua, ſit tanquã in uaſe. Infinitas enim nihil prohibet materias eſſe; quare, et fieri actu. Præterea autem neque ſic uidetur fieri aer ex aqua, tã quàm exiens ex manente. Tex.Com.28.

Vlterius promouet dubitationem. Sit iam effectum, accretionem fieri ex materia, quæ in aliquo ſit. Rurſus de hac re ità ambigimus. Si materia iſta in aliquo ineſt; aut in illo, ineſt ita ſeparata, ut neque *illius aliquid per ſe*, id eſt neque pars eſſentiam conſtituens, *neque per accidens*, id eſt neque affectio, & accidens ſit; ſed in eo contineatur, quo pacto aqua in uaſe; aut (ſupple tu) erit aliquid illius, id eſt pars aliqua uel eſſentiam conſtituens, uel certè non nihil illi conducens: omittit rurſus hoc membrum Ariſtoteles, tanquàm ex altero ſupplendum, & tanquàm illud, quod ueritatem obtinet. Concurrit enim cum ſuperiore membro, quod eandẽ ob cauſam diximus prætermitti; Siquidem parum intereſt, fiat ne mutatio ex materia quanta, & corporea, an ex materia non quanta, quæ tamen corporis, & magnitudinis pars ſit. Sed hæc infra melius intelligentur. Expendamus nunc, poßit ne materia hæc contineri in aliquo corpore ſeparata ſic, ut illius, in quo continetur, nullo modo ſit pars. Ac ſanè ſi ita ponatur contineri; multa uidentur ſequi, quæ fieri nequeant. Simile enim illud eſt, ac ſi dicas, cum ex aqua fit aer, nihil mutatam eſſe aquam, ſed materiam quandam, quæ in aqua, quaſi in uaſe continebatur, foras egreſſam proſiliiſſe, & factam eſſe aerem. Quòd ſi materia in aqua continebatur tàm ampla, quæ aeri procreando ſufficeret; certè, & alteram contineri nihil prohibet, & item alteram: nulla enim ratio afferri poteſt, cur hæc contineri queat, illa non queat; cum materiæ iſtæ ſint non quantæ, & locum non occupent; quo pacto etiam quarto phy. probatur, poſita corporum penetratione in grano milii contineri montem poſſe: quare res abibit in infinitum. Quòd ſi infinitæ materiæ ſunt in aqua, ex egreßione iſtarum materierum infinita actu fient. Sequerentur autem iſtam opinionem multa alia abſurda; ipſamque probantes repugnaremus ſenſui. Ex

quo

quo addit Ariſto.non ita uideri fieri aerem ex aqua tanquàm exeuntem ex manente: ſenſu.n. ipſo deprehenditur non exire ex aqua manente aerem,cum ex aqua aer fit : ſed aquam planè interire.Item cum ex pane fit ſanguis,euidenter mutatur forma panis,non autem ex manente pane prodit ſanguis Mementote,quod antea monuimus, licet exemplum mutationis aquæ in aerem pertineat ad generationem & interitum,tamen accretioni etiam accommodari poſſe,ea nimirum ratione,quòd ſi generatio exiſtere non poteſt ex materia ita ſoluta ac ſeparata; multo minus exiſtere accretio poterit; quod ſequentia uerba indicant.

Tex.Com.29. *Satius igitur eſt omnibus materiam ponere inſeparabilem eſſe; quaſi eadem, et una numero ſit, ratione autem non una.*

Quaſi dicat; quod de generatione docuimus,ualet etiam in cæteris mutationibus,Satius enim eſt *omnibus*, omnibus mutationibus tam generationi,quàm accretioni, & alterationi ſubiicere materiam *inſeparabilem* , ita annexam rebus,ut illarum ſit pars, eamq; reipſa eandem& unam numero, ratione autem non unam; quatenus generationi ſubiicitur,ut poteſtate ſubſtantia eſt;alterationi ut poteſtate qualitas;accretioni ut poteſtate quantitas.Ita enim diuerſas quaſdam rationes,diuerſoſque exiſtendi modos induit.Hæc,niſi fallor,uera eſt huius loci interpretatio; quamuis eam Philoponus non uiderit.

Tex.Com.30. *At verò corporis materiam neque ponendum puncta,neque lineas ob eaſdem cauſas.Illud autem , cuius hæc extrema; ipſa materies,quæ nũquam affectionis,& formæ expers eſſe poteſt. Generatur quidem igitur ſimpliciter alterum ex altero; vt in alijs eſt conſtitutum.*

Occurrit,niſi fallor, dubitationi cuidam . Nam quiſpiam fortaſſe audiens connexum illud ſupra poſitum,ſi materia incorporea per ſe conſiſtat,uel nullum locum occupaturam,(fore.n.ueluti punctum)aut fore corpus inſenſile in uacuo;dubitare potuiſſet , num aliquid ſit omiſſum.Poſſet enim fortè materia iſta eſſe non tanquàm punctum, ſed tanquàm linea, aut ſuperficies. Notat igitur Ariſtoteles,eaſdem rationes,quibus probari poteſt puncta non eſſe materiam per ſe conſiſtentem corporum,ualere etiam ad probandum lineas non eſſe iſtam materiam; ne quis forte in hanc opinionem imprudenter ueniret ; nam & ipſæ lineæ , quoniam indiuiduæ ſecundum latitudinem,& profunditatem ſunt,in loco(ſi ponantur ſeorſum)neque per ſe,neque per accidens eſſe queunt; quàmuis cum in corpore ſpectantur, per accidens ſint in loco.Non eſt igitur materia rerum,quæ oriuntur & augentur(nam ad utranque ſemper ſpectare Ariſtotelem crediderim,præſatum iam omnibus mutationibus eandem ſubiici materiam) aut punctum,aut linea; ſed bene illud, *Cuius hæc extrema*,id eſt eſſentia materiæ primæ ; quæ quoniam nunquàm affectionum,& formæ expers eſt,idcirco ſemper actu corpus eſt,terminaturque à punctis,& lineis,& ſuperficiebus;& ob hanc cauſam, quod materia nunquàm priuatur formà; & antea in hoc libro,& pri.phy.& iii. de cœlo ſtatuimus generari ſimpliciter, & uniuerſè,*alterum ex altero*;id eſt ens actu,ex ente actu,quàm uis per accidens;per ſe enim oritur ex materia prima,cui accidit forma prior.

Et verò ab aliquo,quod actu ſit,aut eiuſdem ſpeciei,ut ignis ab igne; vel homo ab homine , aut ab actu ; Durum enim non fit à duro.

Conſtituta materia omnium mutationum,quæ una ſuapte natura eſt,uerùm diuerſas rationes,diuerſoſque exiſtendi modos ſubit,paucis uerbis indicare uoluit Ariſt. & alteram cauſam,id eſt efficientem,quam in omnibus mutationibus eſſe aliquid actu ens neceſſe eſt,atque ita actu ens,ut eam ſpeciem actu gerat; quam res gignenda habere debet , ut cum ignis ab igne,homo ab homine fit; aut ſaltem al quo alio modo ſit actu; gerat ſ. eandem formam ſi nõ ſpecie,ſaltem genere;ſi non genere,ſaltem analogià,& vi quadam.Nam durum fit à non duro, ut à frigido;quod quidem frigidum non eſt eiuſdem ſpeciei,neque fortè generis,proximis ſaltem,cum duro,& tamen efficit durum,quoniam actu eſt,& uim quandam habet ſimilem duriciei gignendæ.Ergo utràque illarum cauſarum , quas in omni generatione ſpectari antea diximus,materia,& efficiens actu conſiſtit.

Tex.Com.31. *Quoniam autem et ſubſtantia materia eſt corporea, corpo*

ris

ris autem iam huiuſce,corpus enim commune nullum;eadem,et magnitudinis,& affectionis eſt,ratiõe quidem ipſa ſeparabilis, loco autem minimè,niſi,& ipſæ affectiones ſeparabiles. Perſpicuum ſanè ex dubitatis,accretionem non eſſe mutationem ex poteſtate magnitudine,actu autem nullam habente magnitudinem.Nam ſeparabile ſanè eſſet commune ipſum. Hoc autem eſſe nefas,dictum eſt antea.

Interpoſitamentione de canſa efficiente, vt ſimilitudinem ipſius cum altera canſa, quæ materia eſt,oſtenderet,nam vtraq; actu conſiſtat oportet,redit Ariſt. ad naturam ipſius materiæ magis conſtituendam,& explicandam; ac demonſtrat nullo pacto eſſe incorpoream. Vtitur aũt duplici argumento; quorum primum ex antea dictis repetitur,& eſt quædam, ut ſolẽt Græci dicere, *ἔνστασις*, id eſt integra quædã ſentẽtiæ alicuius exploſio;alterũ aũt *ἀντιπαράστασις*, in quo pars exploditur, pars conceditur ; quare à Latinis rethoribus conceſſio nominari conſueuit. Primo igitur argumento nullo pacto materiam unquam eſſe quantitatis expertem demonſtrat; Secundo, ẽt ſi concedamus aliquando materiam expertem magnitudinis,uincemus tamen in accretione talem eſſe non poſſe. Primi argumenti fundamentum eſt hoc. quoniam ſubſtantiæ corporeæ materia eſt, ex qua generetur,& in qua cohæreat *corporis autem iam huiuſce*, id eſt ſubſtantiæ corporeæ ſingularis, ne fortẽ erres,*corpus enim commune nullum*,quod ſcilicet oriri, aut interire queat (ſcribit.n.Ariſt.in proœmio pri. philoſophiæ, rerum ſingulariũ eſſe ortus & effectiones) hæc inquam eadem materia,quæ generationi ſubeſt,eſt quoq; materia, *& magnitudinis* idcircoq; accretioni ſubiicitur; *& affectionis* idcircoq; etiam alterationi, ratione quidem,& cogitatione ſeparabilis , ut antea diximus , quoniam alia ratione ſubiicitur materies generationi,& alia accretioni,& alterationi *loco autem minimè*,non enim uno loco ſita eſt materia ſubſtantiæ, alio materia quantitatis. Hoc minimè fieri poteſt; *niſi & ipſæ affectiones ſeparabiles*, quaſi ità argumentetur. Si materia ſubſtantiæ eſſet loco ſeiuncta à materia quantitatis,& affectionis; affectiones,& accidentia ipſa eſſentia ſeparabilia à ſubſtantia. Id fieri non poſſe,perſpicuè patet; ergo neq; illud etiam, ex quo ſequitur. Connexum facilè declarari poteſt.Nam ſi alio loco contineretur materia ſubſtantiæ,alio materia affectionum; certè affectiones conſiſterent minimè ſubſtantiæ , tanquam fundamento innixæ. Cum hæc ita ſe habeant *perſpicuum ſanè ex dubitatis* conſtat ex argumentis iam concluſis , accretionem non exiſtere ex materia,quæ poteſtate tantum magnitudo ſit; ſed flagitare materiam quantam; cæteroqui ſeparabile eſſet *commune ipſum* materia,quam communiter omnibus mutationibus ſubiici diximus,per ſe ſoluta conſiſteret,ut antea oſtendimus;idq́. nefas eſſe diximus. Quòd ſi magis placeat,quod in nonnullis codicibus reperitur *uacuum ipſum*(uerba enim Græca *κενὸν*,& *κοινὸν* ita ſimilia ſunt,ut unum pro altero facilè accipi potuerit),idem nihilominus abſurdum ſignificatur;nam ſpacium,ubi erit iſta materia incorporea,uacuum fore diximus: eſt enim locus priuatus corpore.Ergo eſſet uacuum *ſeparabile* reperiretur uacuum aliquod, & ſpácium ſeparatum à corpore;nam ſpacium quidem uacuum reperitur cogitatione ipſa;ut ſi ſuperficiem corporis continentis conſideres tanquàm ſuperficiem,minimè autem tanquàm locum; at reapſe ſpacium ſeparatum à corpore,in quo ſpacio tamen queat excipi corpus , nunquàm inuenias . At ſi ſtatuas materiam incorpoream per ſe conſiſtentem ; erit iſtud ſpacium , in quo continetur, uacuum, non tantum cogitatione,ſed reapſe ſeparabile,ita ut locus eſſe queat ſine corpore .

Præterea huiuſmodi ſanè mutatio non accretionis propria, ſed generationis omnino. Accretio enim eſt priſtinæ magnitudini facta additio. Diminutio autem detractio. Quare quod creſcit , magnitudinem aliquam habeat oportet; quo circa non ex magnitudinis experte materia decet accretionem eſſe ad magnitudinis actum:generatio enim potius eſſet corporis,nõ accretio.

Vtitur argumento per conceſsionem;de quo diximus: Vos autem iſtam argumentandi

rationem, quam noſtri conceſſionem nominant, ab Ammonio in categoriis cap. de quanto, & ab Hermogene animaduerſam inuenietis. Eſto igitur; ex materia incorporea per ſe conſiſtente poſſit aliquid fieri: adhuc tñ mutatio illa, quæ ex huiuſmodi materia fieret, eſſet generatio *omnino*, ſimplex, & abſoluta, quæ ad ſubſtantiàm pertinet; minimè autem accretio. Nam veluti in notione ſubſtantiæ generandæ non eſt incluſa quantitas; Forma .n. ſine quantitate concipi poteſt; ita ēt materia, vnde fit, videtur poſſe concipi ſine quantitate. At quod primò acquiri per accretionem intelligimus, eſt quantitas, quæ priori quantitati additur, vt in diminutione intelligimus quantitatis decrementum, omninoq́. quod creſcit *magnitudinem aliquam habeat oportet* cum magnitudine ſit, nec ſine magnitudine vllo pacto concipi queat: quare materia etiam, vnde fit, cum magnitudine erit, & intelligetur: minimè autem ex magnitudinis experte materia fiet mutatio ad magnitudinis actum. *Generatio enim potius fuerit corporis, non accretio*, id eſt ſi vllo modo reperiretur materia per ſe conſiſtens non quanta, ex ea corpora generarentur, non creſcerent. Sed reuera neq; generatio exiſtit ex materia non quanta; licet in illius notione non ita includatur quantitas, vt in notione accretionis: idcirco inquit *potius*, quaſi dicat, in generatione id fieri magis poſſet, quoniam ſaltem concipi ſine quantitate commodius poteſt; quod in accretione nullo pacto licet. Dicimus tamen interdum in accretione illud circa quod eſſe, poteſtate magnitudinem, non abſolutè intelligendo, ſed magnitudinem tantam ad quantam eſt perueniendum.

Tex. Com. 32. *Magis autem accipiendum eſt, quaſi ab initio ad quæſtionē aggredientibus, cuiuſmodi nam cum ſit creſcere, & decreſcere, cauſas anquirimus. Apparet igitur eius quod creſcit, quamlibet creuiſſe partem; itemq́ in decreſcendo minorem eſſe factam: præterea accedente aliquo creſcere, ac decedente decreſcere. At qui neceſſarium eſt uel incorporeo creſcere, uel corpore. Siquidē igitur incorporeo; erit ſeparabile ipſum commune: nefas autem magnitudinis materiam eſſe ſeparabilem, ut antea diximus; ſin corpore; duo in eodem loco corpora erunt; quod accretionem accipit, et quod præbet: verùm hoc etiam nefas*

Magna nobis ad explicandum quæſtio eſt propoſita; quare ſæpius eaſdem dubitationes, quaſi in manus ſumere, diligenterq; tractare, atque expendere debemus: ſæpius enim contrectando, & verſando extundetur tandem veritas, noſtriſq; oculis illuceſcet. Benè autem dubitationum tùm difficultatem, tùm explicationem percipiemus; ſi antea conſtituerimus, quæ conditiones ab omnibus ferè hominibus in accretione concipiantur; quaſque illius, cuius nunc cauſas inueſtigamus, prænotiones & anticipatas intelligentias habeamus. Nam ſi iſtis prænotionibus cauſæ, quæ à nobis afferentur, conuenient: veras attulerimus; ſin minus; falſas. Ita ad loci naturam inueſtigandam his communibus notionibus, quaſi ducibus quarto phyſi. idem Ariſtoteles eſt vſus. Scimus autem non ex analyticis, accidentium duplicem eſſe definitionem, alteram nominis vim, & notionem explicantem, quam Galen. ὅρον ἐννοηματικὸν vocauit, vt cum dicimus, eclypſim eſſe priuationem luminis; alteram autem afferentem præterea cauſam, à qua res illa pendet tanquam efficiente, & conſeruante. Prior autem, & leuior à nobis antea conſtituenda eſt (id autem aſſequemur conſideratis iis, quæ vna omnium voce illi attribuuntur) quàm ad alteram multo grauiorem & perfectiorem accedamus; quod verba illa apertè indicant *accipiendum eſt, cuiuſmodi nam cum ſit creſcere, & decreſcere, cauſas anquirimus*. Cenſet .n. conſtituendam primum notionem ipſius vocis; & hac conſtituta indagandas cauſas. Tres autem conditiones ſunt, quæ in accretione, & diminutione ab omnibus ferè agnoſcuntur; quarum duas nunc recenſet Ariſtoteles; tertiam procedente ſermone addet. Prima eſt, quæ *apparet*, id eſt ab omnibus agnoſcitur; eius, quod creſcit, quamlibet partem creuiſſe, ac item decreſcentis quamlibet decreuiſſe; (ponit autem *creuiſſe* pro creſcere more Græcis vſitato, aut ſignificat in motu ſemper aliquid eſſe acquiſitum, & aliquid acquirendum) ſecunda conditio eſt; accedente aliquo fieri accretionem; decedente diminutionem; Tertia, de qua mox dicemus; rei quæ augetur, ſeruari priſtinam formam, atque ſpeciem. Ergo ex ſecunda conditione ſtatim cuiuis dubitare in mentem veniet (quæ dubitatio iam à nobis ta-

cta

cta eſt, ſed nunc inſpicietur interius) quod nam ſit iſtud, quod in accretione accedit, vtrum incorporeum, an corpus; vtrunque enim ſuas habet difficultates; ſi incorporeum *ſeparabile erit ipſum commune* hoc inquam, ſequetur, materiam, quam iam diximus eſſe communem omnibus mutationibus per ſe poſſe conſiſtere, At nefas eſt magnitudinis materiam eſſe ſeparabilem, & poſſe per ſe conſiſtere, vt iam oſtendimus: ergo nefas etiam eſt illud ex quo ſequitur; ſequebatur autem ex illo, quòd incorporeum eſſet quod in accretione accedebat.

Ergo probauimus, ſi in accretione incorporeum aliquod adueniat, ſequi id, quod abſurdũ ſit. Sin aſſeras corpus aduenire; certè duo corpora erunt in eodem loco, quod 4. phyſic. eſt repudiatum. Nam ſi omnis pars creſcit, quam primam conditionem poſuimus; certè aut quod creſcit, totum nihil aliud, quàm vacuus meatus erit; aut per omnes partes adueniens corpus penetrauerit. Itaque in eodem loco, vbi ſunt partes creſcentis, erit etiam corpus accedens, & præbens incrementum. Rurſus loco illius vocis κοινὸν in aliquibus codicibus legitur κενὸν, quæ ſcriptura ſi probaretur, duæ in allatis verbia argumentationes continerentur; vna, quòd ſi accedens in accretione eſſet incorporeum, ſequeretur inueniri vacuum per ſe conſiſtens, altera, quod ſequeretur materiam magnitudinis per ſe conſiſtere; vtrunq. autem nefas eſt. Sed mihi illa vox καὶ videtur ſignificare verba illa *nefas autem magnitudinis materiam* minimè nouã argumentationem continere, ſed obtinere locum aſſumpti; in quo conſequens euertitur; omninoq. vt ſuperius etiam dicebat Philoponus, videntur omnia magis conuenire, ſi legamus *commune*: Itaq. puto legendum.

Cæterum neque ſic licet dicere, accretionem fieri, & diminutionem, quemadmodum cum ex aqua aer: tunc enim maior moles eſt facta. Hoc enim minimè accretio; ſed illius quidem, in quod mutatum fuerit, generatio erit; cõtrarii autem interitus, neutrius autem accretio; ſed uel nullius, uel ſi quid vtriq; commune eſt, et genito, et corrupto; veluti ſi corpus; minimè autem aqua, aut aer creuit; Sed hoc quidem deſtructum eſt; illud autẽ factum; corpus autem, ſiquidem creuit. Verùm, & hoc nefas. tueri enim ratione oportet, quæ creſcenti, & decreſcenti inſunt. Hæc autem tria ſunt; vnum quidem, quamlibet creſcentis magnitudinis partem fieri maiorem, ut caro carnis; alterum, accedente aliquo; tertium uerò, ſeruato, et manente eo, quod creſcit. Nam cum aliquid ſimpliciter oritur, & interit; non manet: at cum alteratur, uel creſcit, uel decreſcit; manet idem, quod creſcit, & quod alteratur. Sed hic quidem affectio, ibi verò magnitudo eadem non manet. Quòd ſi ea, quæ dicta eſt, eſſet accretio; liceret ſanè nullo accedente, neque manente creſcere, & nullo decedente, decreſcere, et non manere creſcens. Verùm hoc tueri oportet. Poſuimus enim accretionem eſſe huiuſmodi quiddã. Tex.Com.33.

Depellit Ariſtoteles errorem, qui facilè in animos noſtros irrepere potuiſſet, vt propoſitas dubitationes facilius diſſolueremus. Putare enim forte poſſemus, quemadmodum cum ex aqua fit aer, maior quædam moles fit, nec tamen vlla ſequitur penetratio corporum, nec fit noui corporis acceſſio; ita etiam in accretione rem ſe habere. Occaſione autem huius erroris depellendi ponit Ariſtoteles tertiam conditionem, quam ſupra omiſſam diximus, incolumen ſcilicet manere formam eius, quod creſcit. Inquit igitur mutationem aquæ in aerem non eſſe accretionem, quàmuis maior moles ſit facta; ſed eſſe generationem, & interitum; generationem quidem aeris, interitum autem aquæ; *neutrius autem accretio*, neque aquæ, ex

qua eſt facta mutatio, neq; aeris, in qua eſt facta mutatio. Quamobrem ſequitur, vel nullius in mutatione iſta eſſe accretionem, vel eſſe alicuius alterius, quod remaneat idem in genito, & corrupto; vt ſi poneremus formam corporis eandem remanere in aere genito, quæ prius erat in aqua corrupta; forte probabiliter ipſi corpori accretionem tribuere poſſemus. Aqua quidẽ, aut aerem non creuiſſe perſpicuum eſt. Quod enim interit, aut quod ortum eſt, dum oritur, nemo vnquàm dixerit accretionem ſuſcipere (ita ſignificat tertiam conditionem, quam deinceps apertè explicat) in iſta mutatione aqua interiit, aer ortus eſt; ergo neutrum ſuſcæpit incrementum. Reſtaret ergo corpus creuiſſe *ſiquidem* ſupple tu ponatur remanere idem corpus in genito, & corrupto, & ſi quicquàm creuiſſe dicendum eſt. Verùm, & hoc nefas creuiſſe. Vbi deſunt conditiones in accretione neceſſariæ, ibi accretio ſequi non poteſt; ſed in iſta mutatione aquæ in aerem deſunt conditiones in accretione neceſſariæ, ſiue formam aquæ, & aeris, ſiue formam corporis ſpectes; ergo in iſta mutatione accretio vlla ſequi non poteſt. Maior per ſe clara. Minor explicatur narrandis conditionibus, quæ ab omnibus in accretione deſiderantur, quæq; in illius natura planè videntur inſitæ. Sunt autem tres; vna, quamlibet partem creſcentis magnitudinis maiorem fieri; vt ſi caro creuit, quælibet carnis particula creuiſſe debuerit; nam niſi omnes partes creſcerent, eſſet additio quædam, & appoſitio rebus etiam inanimis conueniens; non autem accretio; quam rebus tantùm animatis tribuere ſolemus. Altera conditio, accedente aliquo creſcere. Nam cum aliquid rarius factum in maiorem molem tumeſcit; non dicimus tamen ſuſcepiſſe accretionem; niſi aliquid extrinſecus acceſſerit, & pars euaſerit eius rei, quæ creſcit. Tertia conditio, quod creſcit, incolume permanere; veluti etiam, quod alteratur. Hoc enim differt generatio ab alteratione, & accretione, quòd in generatione non ſeruatur eadem ſubſtantia actu (ſeruatur enim ſola materies, quæ minimè per ſe actu conſiſtit) in accretione autem, & alteratione ſeruatur eadem ſubſtantia actu, eademque rei forma. Variatur tantum in accretione magnitudo; nam ex minore maior fit; in alteratione affectio; nam ex calore fit frigus; aut ex frigore calor. Si igitur hæ conditiones nõ adſunt in mutatione illa nobis propoſita, certè nulla ibi fuerit accretio: ſed non adſunt, ergo nulla accretio. Non adeſt enim ſecunda quoniam in mutatione aquæ in aerem nihil aptum ad augendum extrinſecus aduenit, nullum eſt appoſitum alimentum; non adeſt etiam tertia quoniam non reperitur corpus iſtud commune, quod idem remaneat; ſed ex corpore denſiore corrupto gignitur aliud corpus rarius. Ergo ſi dicta mutatio aquæ in aerem eſſet accretio; non eſſent neceſſariæ iſtæ omnes conditiones; ſed neceſſarias eſſe communis omnium intelligentia, & aſſenſus ſatis indicat: ergò mutatio illa longè abeſt à natura accretionis. Notetur mutilata illa loquutio, *ſiquidem*; multa enim verba ſunt addenda. Id autem apud Ariſtotelem inuſitatum non eſt: primo enim poſt. ad finem quinti cap. ita legitur, *quo igitur primo? ſiquidem triangulo*, id eſt, ſiquidem triangulus ita ſtatuatur ſe habere, vt ipſo ablato quàm primum auferatur affectio illa, habere tres angulos æquales duobus rectis; ipſi triangulo primo inerit iſthæc affectio; Ita nunc iſta verba, *corpus ſiquidem creuit*, ita expleamus, corpus, ſiquidem manet idem corpus in mutatione aquæ in aerem, erit illud, quod creſcet; minimè autem aqua, vel aer.

Tex.Com.24. *Dubitauerit autem quiſpiam, ecquid eſt, quod creſcit, vtrũ cui apponitur aliquid; vt ſi crus creſcit, id ſ[?]im maius, alimentũ autem quo creſcit, minime. Cur igitur nõ creuit utrunque? maius enim eſt, et quod, et quo; veluti cum vinum aqua miſcueris; vtrunq; enim ſimiliter amplius. An, quod vnius quidem ſubſtantia manet, minime autem alterius, vt quæ alimẽti? Nã & ibi quod excellit, nominatur ĩ mixtione, ut quod vinum: uniuerſa enim illa mixtura non aqua, ſed uini opus præſtat.*

Dubitauimus hucuſque de materia accretionis, illa ſcilicet vnde fit accretio, eſſet ne quãta, an quantitatis expers; quantamque eſſe affirmauimus. Ex quo dubitari etiam poterat, an iſthæc materia, vnde fit accretio; eſſet etiam ſimul materia circa quam; & in qua fieret accretio, quandoquidem, & hanc initio diximus eſſe magnitudinem; ita vt non duplex, ſed vnica in accretione materia eſſet. Idcirco nunc quæſtionem hanc proponit (ita quæcunque in controuerſiam vocari poterant, ab Ariſtotele non diſſimulantur, ſed in medium proferuntur.)

quid

quid nam ſit ſtatuendum ſubiectum accretionis utrum;id cui fit acceſſio;an id,quod acceſſionem facit; ut ſi crus alimento creſcit,utrum ipſum quidem crus dicatur maius factum eſſe,& creuiſſe, alimentum autem minimè; an potius (nam hæc membra facilè ex priore ſupplentur) alimentum quidem creuiſſe,crus uerò minimè; an forte utrunque.Et quoniam prima tantum pars huius problematis perſpicuè continere ueritatem uidetur, ſecunda perſpicuè falſa erat: tertia falſa quidem,ſed paulò uerisimilior: Idcirco Ariſtoteles primam ſtatim ponit, & ſecundam ne dignam quidem arbitratus,cuius mentionem faceret,cauſam aperit, cur tertia minimè uera ſit,id eſt cur utrunque minimè creuiſſe dici queat; quàmuis , ut cum uinum aquæ miſcetur,& aqua,& uinum uidentur maiora eſſe facta; ita fortè alicui probabile uideri queat,alimẽto admixto cruri utrunque creuiſſe.In cauſa autem,cur iſtud minimè uerum ſit,illud eſt, quod in tertia conditione recenſuimus,eius quod creſcit,incolumem,& inuiolatam ſubſtantiam conſeruari debere. Quare cum cruris ſubſtantia conſeruetur,alimenti minimè; cruri quidem,id eſt illi cui fit acceſsio,accretionem conuenire affirmabimus; minimè autem alimento,id eſt ei qđ acceſſionem facit . Id uel ex allato uini &aquæ exemplo (quàmuis ibi uera accretio non adſit,ſed temperamentum quoddam,ut infra audietis) intelligi poteſt.Vniuerſa enim illa mixtura maior facta,ſi in ea uinum excellat,nominabitur uinum; ita dicetur uinum creuiſſe ; ſin excellat aqua,nominabitur aqua;eaque dicetur creuiſſe;quaſi ſemper illud creſcat,& amplius fiat, quod remanet.Remanere autem illud uidetur,quod cætera in mixtione longè excellit, & nominatur,cuiuſque opera præcipuè apparent.Nam ſi uini opera ex ea mixtura proficiſcantur, uinum remanſiſſe dicetur; ſin aquæ,aqua; ſubſtantiæ enim rerum non aliunde,quàm ex actionibus cognoſcuntur.

Similiter autem,et in alteratiōe,ſi adhuc perſeuerat eſſe caro,et ipſum quid eſt,affectio autem ineſt aliqua earum,quæ per ſe;quæ ante non inerat;hoc alteratum eſt. Quo autem alteratum eſt,interdum quidem nihil perpeſſum eſt;interdum autem & illud.Sed alterans,& principium motus in eo quod creſcit , & quod alteratur.In his enim mouens;quādo,et illud, quod ingreſſum eſt,maius aliquando fieri poteſt;& quod illo iam potitum eſt corpus;ueluti ſi quod ingreſſum eſt,fiat ſpiritus; ſed interijt,quod talem ſubijt perpeſsionem,& mouens non in hoc.

Diximus creſcere,quod ſaluum remanet,id eſt illud,cui fit acceſſio , minimè autem,qđ interit,id eſt illud,quod acceſſionem facit.Nunc iſtud exemplo alterationis confirmamus . Nam tunc caro alterari dicetur,*ſi caro perſeuerat eſſe caro,& ipſum quid eſt*, id eſt ſi formam, & eſsentiam ſuam ſeruat inuiolatam *affectio autem aliqua ineſt earum,quæ per ſe quæ ante non inerat*,nouam aliquam induit affectionem de numero earum , quæ per ſe id eſt naturaliter inſunt ſubiecto; quo ſenſu iſtam uocem antea etiam, cum generationis definitionem explicaret,accepit,idque nunc etiam Philoponus notat: alteratio igitur, & accretio hac in re conueniunt; quòd utriuſque ſubiectum formam,& eſſentiam ſuam incolumem conſeruet oportet. Differunt autem,quòd illud,quo fit accretio.i. cibus,&potus,ita ſemper patitur: ut corrumpatur,atque in aliam mutetur formam; illud uerò,quo fit alteratio,non ſemper ; quinimò interdũ aut nihil,aut leniſſimè patitur;ut cũ ab igne calfimus,ignis,quo alterari ſumus,aut nihil,aut ita parũ patitur; ut illius perpeſſio ſenſu non deprehendatur. Interdum tñ,& illud,quo alteramur,patitur,& corrumpitur; ut idem met alimentum;nam ab hoc non ſolum augemur , uerũ etiam,antequàm in noſtram ſubſtantiam conuerſum ſit,alteramur ; hocque pacto unum atq; idem numero & ſubiecto fiunt alterans,& augens. Verumtamen quàmuis cibus ſit alterans,& augens, dicimus tamen ***alterans,& principium motus eſſe in eo,quod creſcit,& quod alteratur***, propriè tribuimus uim efficientem corpori,quod creſcit,& alteratur; quoniam hoc ſuperat efficientiam cibi. Alterant enim ſeſe mutuo corpus,& cibus; ſed corpus manet; cibus ſuam amittit formam. Ita alterans eſt in eo,quod alteratur,id eſt in eo quod alteratur quidem à cibo,ſed multo magis alterat ipſum cibum,quàm alteretur. Loquitur enim de eo alterato , quod idem ſubiecto eſt cum eo,quod creſcit; atque hanc uerisſimam interpretationem Philoponus non uidit,ſignificauit Auer. D. Thomas fere expreſſit. Igitur ***in his***,in eo quod creſcit ,& in eo qđ alteratur eſt ***mouens***,adeſt uis mouens efficacior in corpore,quod creſcit, & alteratur à cibo;

per

p q̃ illud, quo alteratur, & creſcit, .i.cib⁹ ipſe, ĩ illi⁹ qđ alteratur, & creſcit, cõuertetur formã, *qñ & illud qđ ingreſſũ eſt, maius aliqñ fieri pōt & qđ illo iã potitũ ẽ corp⁹, ueluti ſi qđ ingreſſum eſt, fiat ſpiritus*; ſed *corrumptum eſt, quod talem ſubiit perpeſſionem; & mouens non in hoc*, tenendũ iſtud à nobis conſtanter eſt; ut illud augeri dicamus; quod, dum creſcit, & alteratur, non ſolum maius fit, ſed etiam incolume manet: nam cæteroqui *quod ingreſſum eſt*, id eſt alimentũ; poteſt in maiorem molem intumeſcere, augerique item corpus, quod illo potitum eſt; ut ſi cibus in ſpiritum & uaporem conuertatur; nec idcirco creuiſſe alimentum dicere debebimus, *quoniam corruptum eſt, quod talem ſubiit perpeſſionem*, cibus iſte in uaporem conuerſus corruptus eſt, ſuamque formam amiſit, *& mouens non in hoc*, uis illa, quæ uictoriam obtinere debet, non eſt in cibo conuerſo, ſed in corpore conuertente: quare huic potiſſimum uis alterans, & augens tribuenda eſt; alimentum autem hoc modo appellandum, quo alteratur, quo augetur. In quibuſdam autem codicibus poſt illa uerba, *& nihil perpeſſum eſt* leguntur iſta, *nec ſubſtantia alterata eſt*, quod idem ualet, ac ſi diceremus, nec ſubſtantia per alterationem deletur: alteratio enim ſi inſignis ſit, eſt quaſi dux ad præſentis formæ interitum, & ad ortum abſentis; aut ſignificat quandam etiam ſubſtantiam alterari, ut formas elementorum, quæ intenduntur, & remittuntur.

Tex.Com.35. *Quoniam autem de his dubitauimus ſatis, faciendum neceſſariò eſt, ut dubitationis diſſolutionem inuenire aggrediamur, tenentes illud, manente eo, quod creſcit, et accedente aliquo creſcere, decedente autem decreſcere: Præterea autem, quodlibet ſignum ſenſile aut maius, aut minus factum eſſe; ac neque uacuum eſſe corpus, neque duas in eodem loco magnitudines, neque incorporeo creſcere. Afferenda autem cauſa; ſi hæc ante cõſtituerimus; primum quidem, creſcere heterogenea; eòquod homogenea creſcant; unumquodq; enim ex his componitur; deindè carnem, & os, et huiuſmodi quaſq; partes dupliciter eſſe, quomodo & alia, quæ in materia ſpeciem habent; nam & materies dicitur, et ſpecies caro, uel os. Illud igitur, quamlibet partẽ creſcere, & accedente aliquo, ſecundum formam quidem licet, ſecundum materiam verò minimè.*

Vidimus quot conditiones in accretione requirantur; quæ iſtius mutationis notionem, & ſpeciem conſtituunt; Vidimus etiam quot, quantæque dubitationes occurrant. Reſtat igitur, ut tenentes conditiones illas, neque ab illis ullo pacto diſcedentes, fugientes autem tanquàm ſcopulos abſurda illa, quæ argumentando colligebamus, fore.ſ. corpus uacuum, ſi partes illius omnes acceſſione alterius corporis creſcunt; aut plura corpora eundem locum occupatura, ſeque penetratura; aut certè incorporeum eſſe, quod accedit ad augendum; quæ omnia longiſſimè à ueritate abeſſe oſtendimus; reſtat inquam, ut his incommodis euitatis ueram & certam cauſam accretionis, id eſt definitionem cum cauſa afferamus, quæ omnes dubitationum nubeculas diſiicere ſemper conſueuit; idque maximum eſt bonæ definitionis argumentum, cũ ex ea quæſtiones omnes commodè explicantur. Ad inueniendam autem definitionem hæc nobis conſtituenda ſunt; primum quidem, conuenire primo accretionem homogeneis partibus, nam heterogeneæ creſcunt creſcentibus illis, ex quibus quidem componuntur; deinde, & homogeneas partes, & heterogeneas, omninoq; res omnes, quæ ſpeciem, & formam non ſolutam ac liberam, ſed materiæ coniunctam habẽt, dupliciter eſſe, tùm.ſ.ob materiam, tùm ob formam: Idem ferè habetis pti. de cœlo.92. de qua re in quæſtionibus: *nam, & materies: & ſpecies dicitur caro, uel os*, nomine carnis uel oſſis interdum ſignificatur materia, interdum forma; qđ idem ualet, ac ſi diceret, tùm ratione materiæ aliquid attribui carni, uel oſſi; ut cum dicimus carnem, uel os alterari (alteratur enim ratione materiæ) tùm ratione ſpeciei, & formæ; ut cum dicimus carnem eſſe optimo ſenſu præditam. His ita conſtitutis ſancit Ariſtoteles, ſi accretionem ponamus fieri ſecundum formam, ut uerè ponendum eſt, ſeruari illas conditiones omnes,

ut

ut ſcilicet quælibet pars creſcat,&accedente aliquo,& ſupple tu manente eo,quod creſcit; ſin ſecundum materiam,non ſeruari.Id quale ſit,ſimilitudine quadam oſtendetur.

Attendeudum eſt,dum conditiones accretionis in memoriam nobis reuocat Ariſt. ita di cere *quodlibet ſignum ſenſile,aut maius,aut minus factum eſse*,idque iure optimo.Nam quemad modum non putamus ex punctis componi corpora,ita neque etiam uolumus cuiq; puncto fa ciendam eſſe acceſſionem,ſed ſatis eſt ſi omne *ſignum ſenſile*,id eſt omnis pars ſenſilem magni tudinem habens creſcat.

Cogitare enim oportet eo modo ſe rem habere,ac ſi quis eadē Tex.Com36.
menſura aquam demetiatur : ſemper enim alia, atq́ alia,qua
fit:ſic,& carnis materia creſcit,& non cuiq omnino fit acceſ-
ſio;ſed partim quidem defluit,partim verò affluit.Figura uerò, Tex.Com,37.
& ſpeciei cuilibet parti. In heterogeneis autem perſpicuum id
magis eſt,ut in manu,proportione ipſam creſcere. Hic enim lon
gè euidentius cernimus materiam eſſe alteram à forma, quàm
in carne,& homogeneis. Quàmobrem,& mortui magis videbi
tur eſſe adhuc caro,& os quàm manus,& brachium. Quocir-
ca eſt quatenus quacunque carnis pars creuiſſe dici queat, eſt
autem quatenus minimè:ſecundum enim formam cuiq; acceſ-
ſit,ſecundum materiam autem minimè.

Finge menſura aliqua,ut utre,contineri aquam,uerùm aſſidue effluentem ; uides menſuram manere eandem,aquam autem,quæ menſurà continetur,aſſidue mutari; & ſi quidem maior copia influat, quàm effluat, intelligis extendi magis menſuram illam; ſin autem minor,ſeſe retrahere,& coarctare.Idem in accretione euenit. Forma carnis(quæ quidem forma materiei eſt menſura,& terminus) eadem manet; materia aſſiduè labitur;atque interdum maior copia influit,quàm effluat(ſignificat id Ariſtoteles cum inquit *ſic,& carnis materia creſcit* , non enim propriè materia creſcit,ſed maior ipſius copia influit,quàm effluat) ita fit incrementum carnis.Nam licet non cuique materiæ parti fiat acceſſio,ſed potius ſit appoſitio, & conduplicatio quædam , ut etiam in tranſitu aquæ per utrem accedens aqua non peruenit ad omnes iam in utre contentæ aquæ particulas,ſed illi apponitur ; tamen omnibus formæ partibus fit acceſſio; quando tota forma carnis,ut ibi utris,fit magnis extenſa; atq; hunc in modum omnes illius formæ partes ampliores redduntur. Contra autem ſi minor copia materiei influat, quàm effluat,Sequetur decrementum. Dixit autem Ariſtoteles *figuræ , & ſpeciei* uel nomine figuræ accidens illud in quarta ſpecie qualitatis collocatam intelligens , nomine autem ſpeciei ueram formam,per quam res ad certam ſpeciem refertur,quaſi accretio ſit in accidente illo,& in forma;uel fortè alterum ab altero non diſtinxit; qua de re in quæſtionibus. Quòd autem omnes ipſius formæ partes proportione quadam creſcant,maior ſcilicet magis , minor minus, inquit Ariſtoteles magis patere in heterogeneis,quàm in homogeneis;& rationem, cur ita ſit, affert.Vbi euidentius diſtinguitur materies à forma;ibi facilius attendi poſſunt,quæ formæ,& quæ materiæ accidant . Sed in heterogeneis multo euidentius diſtinguitur materies à forma; ergo in heterogeneis multo facilius attendi poterunt,quæ formæ,&quæ materiæ accidant. Maior per ſe clara eſt.Res enim diſtinctæ diſtinctius percipiuntur ; confuſæ longè deterius, ut etiam ad finem libri de ſenſu,& ſenſili ſcribitur. Minor autem eo argumento confirmatur, quòd mortuorum eandem ferè carnem,eadem oſſa cenſemus, minimè autem eandem manum, idem brachium ; quod ſcilicet remanente materia carnis,ut profectò remanet, forma etiam ipſa ſuæ materiæ planè infixa,& uix ab illa diſtincta (ex quo non perſpicuas actiones habet)remanere uideatur;minime autem forma manus,tametſi materia manus remaneat ; quoniam forma illa à ſua materia euidenter diſtincta eſt,& euidenter etiam interiiſſe intelligitur, quoniam nullam amplius ex ſuis actionibus præſtat,quæ actiones erant maxime perſpicuæ : Videmus igitur aperte,cum in flore pubertatis ſumus,creſcere quamlibet formæ manus , brachii, faciei partem proportione,quadam,ut in manu digitum,in digito nodos,non ita autem aperte partes formæ carnis uel oſſis, uerumtamen eundem eſſe modum exiſtimare debemus. Sic dum literæ

magnis

magnis caracteribus expreſſæ nobis pueris oſtenduntur, minutos etiam illarum caracteres cognoſcere aſſueſcimus. Sic Plato ex utilitate iuſtitiæ in repub. putauit cognoſci poſſe vtilitatē iuſtitiæ priuatim. Sic ad initium quinti Eth. ubi ꝓpinqua eſt homonymia, latet, nec ſicut in iis quæ longè diſtant, perſpicua eſt.

Tex.Com.38. *Atqui maius factum eſt totum ipſum adueniente quidem aliquo, quod alimentum dicitur; et contrarium, mutato autem* Tex.Com.39. *in eandem ſpeciem, veluti ſi ſicco adueniat humidum, adueniēs autem mutetur, & fiat ſiccum; eſt enim profectò, quatenus ſimile ſimili creſcat; eſt etiam quatenus diſsimili. Dubitauerit autem quiſpiam, cuiuſmodi nam illud eſſe oporteat, quo creſcit. Perſpicuum ſanè, quod poteſtate illud; ut ſi caro, poteſtate carnem: actu igitur alterum; corruptum autem hoc caro euaſit: igitur non ipſum per ſe ipſum: generatio enim eſſet, non accretio; ſed quod creſcit hoc ipſo.*

Diximus influxu materiæ fieri accretionem; nunc quomodo fiat iſte influxus, oſtendamus Dicimus igitur totum ipſum fieri maius (nam creſcente forma creſcit totum, quoniam forma non ſoluta eſt, ſed inhærens materiæ; tantam autem uim habet, ut ipſa perſæpe totum dicatur, ut v. metaphy. cap. de toto) fit igitur totum maius influxu materiæ; influit autem materia ob aduentum alimenti; quod quidem initio cum per os, aut per radices ſumitur, eſt contrarium, aut ſaltem diſſimile partibus nutriendis, & augendis; paulòpoſt autem coctum à calore partium innato in illarum formam conuertitur, illiſque redditur ſimillimum. Ergo eſt, quatenus ſimile ſimili creſcat; cum ſcilicet iam alimentum probe coctum eſt; eſt etiam, qua diſſimili; ſi primum illud tempus, quo alimentum ſumitur, ſpectes. Iſtud autem temere a nobis adiectum non eſt. ***Dubitauerit enim aliquis*** (pulchre enim notat Philoponus, illud δὲ pro γὰρ eſſe poſitum, quod etiam habet ab Euſtratio in ſecundum poſt.) ***cuiusmodi nam***, an ſimile, an diſſimile debeat eſſe alimentum. ***Clarum autem*** attente .ſ. conſideranti, alimentum initio poteſtate eſſe debere ***illud*** in cuius .ſ. ſubſtantiam conuerti debet, ***ut ſi caro, poteſtate carnem*** ſi caro fieri debet; alimentum poteſtate caro ſit oportet. Quod autem poteſtate eſt caro, actu aliquid aliud eſt, quod quidem a carne eſt alterum, longeque diuerſum; ut panis eſt poteſtate caro, actu autem panis formam habet, quæ à forma carnis multum diſtat. Quare corrumpatur forma panis tandem oportet, cum per coctionem forma carnis aduenire debet; ita ut, quod initio caro poteſtate erat, actu poſtremò euadat caro. Cæterum quoniam dubitare quiſpiam meritò poſſet, ſi ex poteſtate carne fit actu caro, generationem eſſe, non accretionem, ſi quidem caro eſt ſubſtantia; cum autem ex poteſtate ſubſtantia fit ſubſtantia actu generatio eſt; idcirco ad accretionem a generatione diſtinguendam addit ***non ipſum per ſe ipſum***, non alimentum, quod poteſtate caro erat per ſe, & ſeorſum euaſit actu caro (ſine dubio enim eſſet generatio non accretio) ***ſed quod creſcit hoc ipſo***, ſed quod alitur, eſt illud, cui manenti, & actu iam exiſtenti carni nouæ actu carnis fit acceſſio; idcircoque non ſimpliciter generatio eſt; quandoquidem iam eſt actu illud, cui fit acceſſio. Id aūt quoniam magni momenti eſt, ſequentib. ēt uerbis explicatur.

Quid igitur patiens ab hoc creuit? An mixtū? veluti ſi quis vino infuderit aquam; hoc autem poſſit, quod admixtum eſt, vinum reddere; ac veluti ſi ignis attigerit id, quod cōburi queat; ita in eo quod creſcit, & actu exiſtit caro, inſita vis augens aduenientem poteſtate carnem effecit actu carnem: ergo, quòd ſimul ſit; nam ſi ſeorſum, generatio: licet enim ita facere ignem ei, qui iam exiſtit, apponendo ligna; atque hoc quidem accretio. Cum verò ipſa per ſe combuſta ligna fuerint, generatio.

Omnino

Omnino ita ſe res habet,ut quod creuit,patiatur aliquo pacto *ab hoc* ab alimento: quomodo igitur patitur, *an mixtum*? an.ſ.eo creuit pacto,quo mixta maiora fiunt,ipſorum elementis facta appoſitione? eoq; ēt patitur,quo mixta ipſa? nam facta appoſitione elementis, uariatur proportio,& ipſa quodammodo forma mixti, de qua re infra. Quod igitur creſcere debet, mixtum cum alimento, cæterum uiribus longè præſtans,ipſum tandem in ſe conuertet. Ac ueluti ſi quis dolium uini generoſi habeat,& aquam infundat, ſtatim aqua euadet uinum, uiniq. moles aucta erit; Itemq. ſi magnus ignis attingat materiam,quæ comburatur, idoneam, ut ligna, ſtatim illa in ſeſe conuertet; ita putandum eſt uim augentem animæ uegetabilis, quam iā diximus eſſe inſitam in eo,quod creſcit,iis uiribus pollere,ut oblatum alimentum,quod poteſtate caro eſt,carnem actu reddat; *Ergo quòd ſimul ſit*, quoniam hæc noua caro ſimul eſt cum illa, quæ ante iam actu erat, neq; ſeorſum gignitur, ſed illi coniuucta, idcirco eſt accretio, nō generatio, *nam ſi ſeorſum, generatio*, ſi noua illa caro ſeorſum gigneretur,non autem coiuncta priori; ſine dubio generatio eſſet, non accretio. Id exemplo ignis facilè poſſumus intelligere. Si igni iam exiſtenti apponantur ligna,non dicimus ſimpliciter ignem ortum eſſe, ſed ampliorem factum,& creuiſſe; non omnino quidem propriè tunc creſcendi nomen uſurpantes; ſed tamen incrementum ignis proximè ad ueram accretionem accedit,ut in quæſtionibus: Sin aūt, cum nullus adeſſet ignis, ex aliquibus lignis ignem elicuerimus, ita ut illa comburantur; dicimus ſimpliciter ortum eſſe ignem,non autem creuiſſe. Ita ſi carni exiſtenti noua adueniat materies,quæ & ipſa caro euadat; non ſimpliciter orta eſt caro,ſed creuit; ſin noua caro per ſe, & ſeorſum fiat, alteri non adneniens; orta eſt, non creuit.

Quantum autem,quod quidem vniuerſale,non ſit,quemadmodum neque animal,quod neq. homo,neq. aliquid ex ijs,quæ ſingularia;verum ut hic uniuerſale,ita ibi quantum. 1

Repellit dubitationem,quæ facilè poſſet oriri. Nam ſi per accretionem quantitas acquiritur certè prius,quàm acquireretur, exiſtere quantitatem non oportebat. At nos cernimus carnem, cui quantitatis fit acceſſio, antea etiam fuiſſe quantam. Diſſoluit hunc nodum Ariſtoteles inquiens, ſi quantum vniuersè fieret, certè antequam fieret, nullum quantum fuiſſe oportere. Verùm non fit vniuersè quantum,ſed quantum hoc; nihil autem impedit huic quātitati iſtam quantitatem aduenire; vt ſi uniuersè totus ignis fieret; certè ex non igne fieret; nulluſq; antea fuiſſet ignis. Nunc autem quoniam fit hic ignis,& iſte; nihil vetat exiſtenti iā igni noui ignis fieri acceſſionem. Omnino non fit animal ſegregatum à ſuis ſpeciebus, & ſingularibus,neq; planta,neq; aliud quippiam. *uerùm ut hic uniuerſale, ita ibi quantum*, id eſt vt fit vniuerſale animal, quatenus fit Socrates,vel Pompeius;ita fit quantum vniuersè, quatenus fit hæc, vel illa quantitas.

Caro igitur,et os,uel manus,uel nerui,& horum homogenea adueniente ſanè quanto aliquo,ſed non carne quanta. Quà igitur poteſtate ſimul vtrunq. veluti quanta caro;ita quidem auget(nam,& carnem factam eſſe quantam oportet) quà autē caro ſolùm,nutrit. Sic enim ratione differunt nutritio,& accretio. Ex quo,eo uſq. dum aliquid ſeruatur, atq. etiam cum decreſcit,nutritur quidem illud,ſed ſemper tamen non creſcit; ac nutritio eadem quidem cum accretione res eſt;ipſum autem eſſe diuerſum. Quà enim quod accedit, eſt poteſtate quanta caro;ita quidem augens carnis eſt: quà aūt ſolum poteſtate caro alimentum. 1 ex.Com.41.

Ita annexa eſt nutritio accretioni(quod ex dictis patere poteſt,ſemper enim in accretionis natura tractanda alimenti mentionem fecimus) vt perito, atque intelligente homine, atq; adeo Ariſtotele ipſo ad illa inter ſe diſtinguenda ſit opus. Notat igitur primum carnem, & os, vel etiam manum, & brachium, horumque homogenea creſcere adueniente *quanto*

aliquo nimirum cibo, qui ſuam affert quantitatem, ***ſed non carne quanta***, non enim fit ſeorſum quanta caro, ac poſtmodum carni animalis apponitur; ſed antea apponitur, & miſcetur cum materia animalis; & tunc caro, & caro quanta euadit. Accipit autem nunc neruum Ariſt. tanquam heterogeneum quoddam, de exemplis.ſ. parum ſollicitus; mentionem aũt facit homogeneorũ, & heterogeneorum, ita tamen, vt facilè pateat, heterogenea intercedente homogeneorum accretione augeri; idcirco.n. adduntur verba illa, ***& horum homogenea***. Hoc ita notato ad nutritionem ab accretione diſtinguendam aggrediens, inquit quatenus id, quod apponitur ***eſt poteſtate ſimul utrunque***, quatenus eſt ſimul poteſtate caro & poteſtate caro quanta, ſimul etiam augere, & nutrire; verùm ut poteſtate caro quanta eſt auget; ***nam & carnem factam eſſe quantam oportet***, id eſt ſi in accretione carnis nouam eſſe acquiſitam quantitatem oportet, vt certè oportet; profectò ex poteſtate quanta carne fieri debet; Calidum.n. actu ea poteſtate calido; actu frigidum ex poteſtate frigido; actu quantum ex poteſtate quanto fiat oportet: Qua autem, quod apponitur, poteſtate ſolùm caro eſt, nutrit. Hac.n. ratione nutritio ab accretione differt. Quàmuis.n. ſubiecto ſint idem nam illud idem, quod auget, etiam nutrit; ipſum tamen *eſſe* ratio, & forma utriuſq; eſt diuerſa. Idem.n. cibus, qui auget carnem, ut exempli gratia panis, nutrit ẽt; ſed auget, quà caro poteſtate quanta; nutrit, quà ſolum poteſtate caro. In nutritione enim nulla nouæ quantitatis adæptio expectatur, ſed tantum cuſtodia formæ & ſpeciei. Quo etiam fit, ut quoad uiuimus, atq; etiam cum decreſcimus, nutriamur (forma enim ſine nutritione conſeruari non poteſt; conſeruari autem ipſam, dum uiuimus, oportet non autem creſcamus ſemper, quinimò, & aliquando decreſcamus. Poſſumus enim uiuere non ſolum ſine nouæ quantitatis acquiſitione; uerùm etiam cum aliqua prioris quantitatis iactura. Attendatur uocem illam τροφὴν interdum ſignificare nutritionem, interdum uerò alimentum; quemadmodum αἴσθησις nonnunquam facultatem, & inſtrumentum ſentiendi, nonnunquàm actionem.

Hoc autem ſpecies ſine materia, quaſi facultas quædam materiæ expers in materia ẽ. Quòd ſi aliqua acceſſerit materies, cum ſit poteſtate expers materiæ, habeatq́; quantum etiam poteſtate, hæc erunt maiora expertia materiæ.

Oedipo opus eſt, & fortè uerba mutilata, ac deprauata ſunt. Nos à Græcis non diſcedentes (nam Latinorum interpretationem in quæſtionibus refellemus) ita interpretamur. *Hoc* qđ diximus nutrire tantum non autem augere, eſt ***ſpecies ſine materia***, id eſt cenſeri poteſt quaſi forma ſine materia; quoniam.ſ. formam rei, quam nutrit, conſeruat, nulla tamen materiæ, & quãtitatis additione facta: materiæ autem nomine ſine dubio quantitatem etiam comprehendit, quandoquidem uerè quantitas eſt quaſi ſocia materiæ ad patiendum, & illius naturæ maximè affinis eſt, & id hoc loco notat Philoponus, ſicuti nomine quantitatis ſignificatur materia 4. Met. 22. ex Alex. Quamuis aũt res illa nutriens nutriat tantum ea ratione, quà ſimilem formam gerit rei nutriendæ, non ſpectata materia, & quantitate; tamen reapſe à materia ſoluta non eſt: quo ẽt pacto, quamuis res oẽs fiant ex materia, qua ens poteſtate eſt; tamen illa ſemper aliqd eſt actu. Par igitur quodammodo eſt conditio materiæ; & formæ caducæ: materia ad patiendũ adhibet uim propriam, non accipit à forma. Verùm quoniam pati non poteſt, niſi in rerum natura conſiſtat, neq. conſiſtere, niſi formam habeat; ideo formæ eſt indiga. Contra, forma ad agendum non eget materia, niſi quatenus ſine ea non conſiſteret. Meritò igitur addit Ariſt., eſſe quaſi facultatem quandam materiæ expertem, in materia tamen. ***Quòd ſi aliqua acceſſerit materies***, ſi aduenerit alimentum; quod nouæ materiæ, & quantitatis acceſſionem facere queat, ***cum ſit poteſtate expers materiæ, habeatque quantum etiam poteſtate***, cum in eo alimento adſit forma ipſa, cuius ratio eſt alia à ratione materiæ, & quantitatis, & intelligatur adeſſe etiam poteſtate quantum ipſum, quod augere debet; ***Hæc erunt maiora expertia materiæ***, id eſt partes formæ cui apponitur alimentum poteſtate quantum (quas iam materiæ expertes, quaſi aliam à materia, & quantitate rationem habentes uocamus) euadent maiores; quatenus.ſ. in ampliorem materiam, & quantitatem diffuſæ, & extenſæ ſunt. Formæ.n. per ſe indiuiduæ ratione materiæ redduntur diuiduæ 8. Metaphy. x. quibus quidem uerbis tota accretionis natura uidetur contineri; quod aperire in quæſtionum explicatione conabimur; ſequentibus autem uerbis diminutionis conditionem exponit; tùm ut ex contrario melius accretionis uis percipiatur, tùm quia diminutio eſt motus quidam naturalis quodammodo omnium uiuentium. Omnia enim orta occidunt, & aucta tabeſcunt.

Quòd

Quòd ſi facere amplius non poſſit, ſed quemadmodum aqua vino ſemper magis mixta tandem aquoſum facit, & aquam; tunc diminutionem facit quanti; ſpecies autem manet.

Pendent hæc uerba ex illis paulò ſuperius expoſitis; in quibus dicebatur, ineſſe in eo, quod creſcit, uim inſitam augentem, quæ alimentum in eius, quod creſcit, ſubſtantiam conuertat; quomodo in multo, & generoſo uino adeſt uis in ſeſe aliquantulum aquæ, ſi infundatur, conuertendi. Quòd ſi hæc uis inſita *facere amplius non poſſit* non queat amplius alterare alimentum, & ſibi ſimile reddere, quantum oporteret; quomodo etiam uinum per aſſiduam aquæ admixtionem uim amittit aquam in ſe conuertendi, quinimò ipſum paulatim aqua fit; *tunc diminutionem facit quanti*, aliquam quantitatis iacturam facit, quamuis ſpecies, & forma maneat; quoniam non bene ualente ui inſita, nunquàm poteſt fieri tantus influxus materiæ, quantus eſt effluxus; maiorq. alimenti pars abit in excrementa; cum à ui illa imbecilla corpori nutriendo ſimile reddi non queat. Exemplum autem illud de aqua, & uino ualet ad oſtendendum, quomodo uis inſita aſſidue pugnando cum alimento ſibi appoſito (quod, ut diximus, initio diſſimile, & contrarium eſt rei nutriendæ) in dies non nihil roboris amittat. Idem enim uino euenit, cui aſſiduè noua admiſceatur aqua. Non ualet autem in eam partem, ut, quemadmodũ miſcendo aquam uino, licet uini forma corrumpatur, quantitas tamen, & moles fit maior, ita in uiuentibus intelligatur euenire. Quinimo contra ſe res habet. Nam forma uiuentium, dum illa decreſcunt, manet; quantitas fit minor; quoniam.ſ. pars alimenti, quæ in illorum ſubſtantiam conuerti nequiuit, abit in excrementa; & partes ſolidæ ſicciores factæ minorem occupãt locum. Hæc de accretione habemus ab Ariſtotele; quot autem & quanta ſint, quæ nos ex uerbis Ariſto. excerpamus, in quæſtionibus audietis.

Quaeſtiones in Quintum Caput.

1 Quomodo artes differant ex com. Philoponi lxxvii.
2 An in omni motu requiratur latio ex tex. xxv.
3 Verum materia ſit in loco ex tex. xxvii.
4 An conuerſio aquæ in aerem ſit accretio ex tex. xxxiii.
5 An aqua conuerti queat in uinum ex tex. xxxiiii.
6 Patiens interdum uocari efficiens, ex com. Philoponi. xcii.
7 Cur idem ſe ipſum augeat, & loco moueat; minimè autem alteret, aut generet ex eodem com.
8 An materia ſit pars eſſentiæ, & quomodo ex tex. xxxi.
9 Quomodo alimentũ initio ſit diſſimile, ac tandẽ ſimile ex 38.
10 Tota per ſe de accretione, & nutritione quæſtio explicata.

1 Quomodo artes differant ex com. Philoponi. lxxvii.

NOtat Philoponus, artes differre aut forma tantum, ut ceſiorum effectrix, & effectrix nauium (utraq; .n. ligno æquè tanquàm materia utitur, ſed illa ceſiī, hæc nauis formam exprimit) aut materia tantum; ut ea, quæ æs elaborat, & quæ aurum fundit (eaſdem enim formas ex diuerſa materia extundunt) aut forma, & materia ſimul; ut medicina, & pictura. Ariſtoteles tamen 8. Metaphyſic. 12. & Alexand. comm. 10. ſtatuunt, ſi forma eadem ſit, quàmuis materia ſit diuerſa, eandem tamen artem eſſe: ars enim ſpecies eſt 7. Metaphyſi. 30. Videtur Alexander ibidem hunc nodum diſſoluere, inquiens, quæ ex diuerſa materia eandem formam extundunt, eſſe quidem diuerſas artes, non tamen omnino diuerſas. Idem ad initium pri. Topic. docebat, artes, ut artes ſunt, inter ſe non differre, ſed aut ex forma, aut ex materia, aut ex ipſo uſu, & modo proficiſci diuerſitatem; quo etiam pacto ſyllogiſmi differant; nã ex uaria forma fiunt categorici, & hypòthetici; ex uario modo perfecti, & imperfecti, negantes, & affirmantes; ex uaria materia, neceſſariò demonſtrantes, aut probabiles, aut ſophiſtici. Omnino, quantum ego poſſum iudicare, ſi formam iam factam ſpectes in uaria materia; eadem tibi planè uidebitur ars; ſin dum fit, quoniam uarietas materiæ in cauſa eſt, ut uariis etiã modis,

longeq́. aliis inſtrumentis forma extundatur, diuerſæ materiæ expoliendæ diuerſam quoq; artem tribues; quod Euſtratii videtur eſſe in 6. Ethic. cap. 8.

2 *An in omni motu requiratur latio ex tex. xxv.*

QVod nunc dicitur, quod oritur & interit, non neceſſariò mutare locum, non pugnat cum ijs, quæ 8. phyſi. ſcribuntur, motum ſecundum locum præire omnes motus, nihilq́; moueri ſine latione poſſe. Nam, vt rectè inquit Philoponus, in omnibus motibus latio requiritur, ſed non latio eiuſdem corporis, quod alio cietur motu. Nam, quod alteratur, non ipſum mouetur loco; nec item, quod oritur, & interit; verumtamen alterius corporis latio flagitatur, nimirum Solis, & cœleſtium corporum, ſine qua nihil vllo agitari motu poſſet.

3 *Vtrum materia ſit in loco ex tex. xxvii.*

QVod dicitur, materiam eſſe in loco, non pugnat cum eo, quod 5. phyſi. 8. ſcribitur, quod generatur, non eſſe in loco. Nam reſpectu habito ad formam generandam materia prima non eſt in certo loco, neq; per ſe, neq. per accidens (vt in quæſt. de formarum multitudine oſtendimus) idq́; ſibi volebat Ariſt. 5. phy. At reſpectu habito ad formam præſentem (nũquàm. n. materia non aliquam formam habet) ſemper loco continetur, idq́; in præſenti ſignificatur. Zimaræ autem explicatio in 2. contrad. 5. phyſic. planè nulla. Inquit. n. materiam non eſſe in loco per ſe, ſed per accidens ratione totius. Ita autem, quod generatur, non diſtingueretur ab eo, quod alteratur. Nam, & hoc per accidens eſt in loco; non. n. alteratio in ſui notione gerit incluſum locum; quare nunc dicit Ariſt. quod alteratur, non mutare locum. Nos igitur intelligamus materiam primam reſpectu habito ad formam generandam nec per ſe, nec per accidens eſſe in certo loco; cum ſubiecta reliquorum motuum certo ſemper loco contineantur.

4 *An conuerſio aquæ in aerem ſit accretio ex tex. xxxiii.*

IN controuerſiam vocari ſolet, an conuerſio aquæ in aerem ſit accretio. Ea. n. mutatio in qua acquiritur noua quantitas, eſt accretio; mutatio aquæ in aerem eſt huiuſmodi; ergo eſt accretio. Maior propoſitio ex eo confirmari poteſt; quòd niſi ita ſe res habeat, præter generationem, & interitum, alterationem, lationem, accretionem, aliam mutationis ſpeciem introducamus oportet; in qua fiat variatio quantitatis, nec tamen ſit accretio. Reſpondeo, in conuerſione iſta aquæ in aerem mutari quantitatem non primò, ſed per conſequutionem quandam. Quod. n. dat formam, dat conſequentia ad formam, eoq́; variata forma variantur qualitates illã conſequentes: ergo primùm mutatur forma, atq. ex huius mutatione inducitur qualitas illa, quæ raritas dicitur; atq; ex hac ſequitur mutatio quantitatis. At accretio eſt, vt intelligetis, cum præcipuè quantitas mutatur: nec tamen aliam mutationis ſpeciem inducamus oportet, Species. n. mutationis ab iis rebus duci debent, quæ præcipuè mutantur, & non per conſequutionem. Rarum autem, ac denſum eſſe qualitates, conſtat ex ſecundo de partibus animal c. 1. vt notat Zimara in octaua contrad. 4. phyſi. quàmuis per conſequutionem quandam varietur quantitas & ſitus (quod hoc loco habet ẽt à D. Thoma) & exiſtat latio. Notauit ẽt Ammonius in categoriis in cap. de qualitate, rarum, & denſum artificioſum eſſe illud, quod ab Ariſt. ad categoriam ſitus refertur. Scotus autem in quæſt. 36. in categoriis inquit, rarum, & denſum, vt ſignificant extenſionem partium quantarum, eſſe in ſitu; vt partium materiæ, eſſe qualitates. Verùm de hac re in ſecundo libro.

Quomodo ex mutatione aquæ in aerem non inducatur uacuum.

Dubitat Philoponus, an, cum aqua conuertitur in aerem, & maior moles exiſtit aeris, quàm antea fuiſſet aquæ, locus ille, qui ab hac maiore mole occupatur, & à minore antea non occupabatur, fuerit uacuus, nec ne. Occaſio dubitandi, quam ipſe ex verbis Ariſtotelis arripit, nulla apud nos eſt, qui aliam attulimus interpretationem. Putat enim Philoponus cum inquit Ariſtoteles, ſi incorporeo fiat accretio, induci uacuum; id ſignificari, futurum fuiſſe, ut locus ille, qui nunc ab aucto corpore occupatur, eſſet uacuus, ſi incorporeo fiat accretio; incorporeum enim non poteſt locum implere. Nos autem putamus idcirco induci uacuum, quòd ſpacium, ubi ſita ſit materia incorporea, & à corpore ſoluta, uacuum neceſſariò ſit: uacuum enim nihil aliud intelligitur, quàm locus priuatus corpore. Sed, quàmuis occaſio dubitandi nulla ſit; magnæ tamen, & arduæ cognitionis per ſe ipſa iſthæc quæſtio indiget: nec uidit Iandunus in quartum phyſic. quæſtione x. qui illam commodè profligaret. Benè autem, niſi fallor, explicatur nunc à Philopono. Inquit enim non ita aſſerendum, ut nonnulli, cum hic aqua conuertitur in aerem, in oppoſita regione aerem conuerti in aquam, & ab aere, qui hic fit, impelli intermedias aeris partes ad oppoſitam regionem. Primùm, nimis ridiculum eſt putare, ſi, cui hic libuit ex aqua facere aerem, quæ ignem admo-

uendo,

uendo, ſtatim naturam quaſi illi obſecundantem in oppoſita regione ex aere facere aquam. Deinde illud quoque parum ueriſimile eſt, tempore uix comprehenſibili moueri tantam aeris intermedii partem ab hac ad oppoſitam regionem. Quare ſatius eſt, ut talem concipiamus aeris naturam, quæ facillimè agitari, & uariari queat; ità ut non tantum à frigore, uerùm etiam ex impulſu frangatur, & remittatur illius eſſentia, & fractà formà minor exiſtat raritas, aerque denſior euadat; undè pluuias in Arabia exoriri autor eſt Ariſt. in primo Meteor. Quare ità mihi fit ueriſimile, ut ex aere per motum rarefacientem generatur ignis, ità eundem aerem ex impulſu non rarefaciente, ſed condenſante paulatim accedere ad naturam aquæ.

5 *An aqua conuerti queat in uinum ex tex. xxxiiii.*

QVód ità ſtatuit Ariſtoteles aquam conuerti in uinum, mirum id Latinis ferè omnibus uiſum eſt. Nam ità argumétantur: ſi aqua in uinum, id eſt ſimplex in mixtum conuerti poſſet; profectò nihil impediret, quominus aqua in ſanguinem, & carnem conuerti poſſet; eadem enim eſſet conuerſio ſimplicis in mixtum: atque ità aqua nutriret, & augeret: quod tamen maximè abſurdum cenſetur. Nam aqua non craſſeſcit iiii. meteor. xxi. idcircoque coqui non poteſt; ſi non coquitur, certè non alit. Præterea ex uino, ubi fuerit aqua infuſa, ſegregatur aqua per pannum lineum ſucco mentæ, ut aiunt madefactum, ac per alia etiam inſtrumenta. At ſi fuiſſet conuerſa in uinum, ab eo certè ſegregari nulla ratione poſſet. Quamobrem omnes ferè latini ſuo more difficultati manus dantes inquiunt aquam non conuerti in uinum, ſed cum illo confundi; Ariſtotelem autem loqui congruenter ſenſui, & intelligentiæ uulgarium hominum, non ueritati. In exemplis enim non requiri ueritatem primo Prior. cap. xv. Equidem puto ignorari ab iſtis omnem mixtionis naturam; quod infra oſtendemus. Nunc illud uobiſcum cogitate, fieri nullo pacto poſſe, ut magna copia uini generoſi & quantitate, & qualitate pollens, paruam aquæ copiam admixtam non in ſui naturam conuertat; cum ſeſe tangant, & unum ad efficiendum, altera ad patiendum ſit maximè idonea; neque aqua in aerem abeat; quando uini moles aucta cernitur. Quamobrem Olympiodori ſententiam maximè probo, qui in quartũ meteor. cap. 4 inquit, Ariſtoteli ubique docenti non ſolum elementa in ſe uiciſſim mutari, ſed & ſimplicia in mixtum, mixtumque rurſus in ſimplicia, ut aquam in uinum, & uinum in aquam, illud maximè conſentaneum eſſe, ut aquam de illius ſententia ad nutriendum non nihil poſſe aſſeramus, & coqui atque craſceſcere; ſed ita difficulter, ut inæpta ad coctionem uocari queat; quomodo etiam impoſſibile illud dicitur, quod non facilè fit, neque citò, aut benè pri. de cœlo cxi. Ariſt. ſanè pri. de hiſtoria animalium cap. pri. & viii. cap. ii. & alibi ſæpè, uidetur concedere aquam nutrire. Theophraſtus autem ſecundo de cauſis plantarum cap. 8. aerem etiam fatetur. Aduerſarii locum afferunt illum ex iiii. meteor. cap. 4. & ex libro de ſenſu, & ſenſili cap. de ſapore, ubi ſcribitur, aquam non craſſeſcere, idcircoque inæptam ad nutriendum eſſe; & quamuis nonnulli reſpondeant, aquam, quæ nutrit, non omnino ſimplicem eſſe; nullum enim ex elementis, quæ ſentiuntur, inquit Galenus, pri. de ſimpl. med. cap. v. ſimplex eſt, reſponſum tamen nullius momenti eſt. Nam aqua hæc puteorum, aut fluuiorum, quam concedunt nutrire, quantumuis ſit non ſimplex; tamen non craſſeſcit; quare nihilominus non erit alendis corporibus. Ac uerè dicebat Priſcianus in Theophraſtum de anima cap. 44. aquam hanc, qua aſpergimur, terram, quam premimus, aerem, quem haurimus, uocari ſimplicia, & non mixta; quoniam licet ſint aliquantulum alterata, tamen adhuc eſſentiam non mutarunt. Afferunt iidem aduerſarii multa Galeni teſtimonia, ut ex libro de tabe, ubi ſcribit aquam non nutrire, ſed madefacere; Afferunt poſtremò teſtimonium Ariſtotelis ex ii. horum librorum 50. ubi docet, conſtare nos quatuor elementis, quòd quatuor elementis nutrimur; hinc agricolas ad nutriendas plantas admiſcere aquæ ſtercus. Mihi autem teſtimonium iſtud pro nobis uidetur facere. Nam quemadmodum aqua ad mixtum corpus conflandum accedens pars illius fit, ita ad nutriendum accedens pars fiet membri, quod nutritur.

An aqua craſſeſcat, & nutriat.

Quinimò dum ſtercori admiſcetur; aut uerè mixtum corpus ex illis fit; aut confunduntur duntaxat. Si uerè mixtum corpus; ergo in uentriculo item noſtro ex aqua hauſta, & aliis cibis ingeſtis poterit fieri mixtum corpus, quod nos poterit alere. Ita ad nutritionem pro ſua parte concurret. Præterea ſi ex aqua, & ſtercore factum eſt uerè mixtum corpus; profectò ſimplex in mixtũ eſt cõuerſũ, qđ iſti negant. Sin cõfuſa dũtaxat ſunt ac tñ nutriunt, ut certè nutriũt, ꝓfectò tã aqua, quam ſtercus ſuum in nutritione locum habebit. Ergò ex quatuor elemẽtis coniunctis conſtamus, & quatuor item elementis coniunctis nutrimur. Quare aquam nutrire non dubito; an autem aqua ſola nutriat; id paulò difficilius ad ſtatuendum eſt. Sed mihi tamen rerum naturam conſulenti ueriſimile fit cum in mixtione, ut audietis, ex uno quoque elemento debeant reliqua omnia extundi, ſimiliter etiam accedente aqua, ab elementis, quæ in

An aqua ſola qua at nutrire

membro

membro ſunt, educi ſimilem ſibi ſpeciem ex aqua; ita ut in corpore noſtro, aut piſcium, aut plãtarum prius aqua euadat mixta quàm nutriendo ſit. Hinc difficillimè, ut Olympiodorus aſſerebat, nutrit. Nam antea à temperamento corporis reliqua omnia elementa ex aqua extundantur oportet, quàm alendo ſit; quòd ſi cibus mixtus offeratur, cum in eo iam quatuor elementa adſint, nihil aliud temperamento reinutriendæ efficiendum reſtat, quàm elementa cibi ad ſuam temperationem redigere; quod multo facilius fit, quam noua elementa generare. Erit autem aqua ſola minus inæpta ad anguillas, aut huiuſmodi quædam quaſi aquea animalia nutrienda (quod Rondeletius pri. de piſcibus cap. xii. & xiii. iſtam quæſtionem tractans plæclarè admonebat) quam ad terreſtria, ac multo ſolidiora animalia: multo enim maius opus eſt, rem omnino diſſimilem quam ſuæ naturæ aliqua iam ex parte congruentem omnino ſimilem reddere. Quare cum Galenus negat aquam nutrire, ſolidiora animalia fortaſſe ſpectabat. Ideo pueri dura non concoquunt, iuuenes concoquunt ex Auicenna pri. Fen pri. doct. vi. ſumma de nut. cap. iii. Argumentum igitur, quod nos torquebat, nunc non difficillimè refellemus; aqua non craſſeſcit, inquiunt, ergo non nutrit; dicimus ab igne quidem, & flamma craſſitiem non poſſe accipere; ſed à temperamento corporis animati poſſe; quoniam ſimilibus qualitatibus, & formis ab eo antea inſignitur. Sic Hippocrates iii. de ratione uictus in morbis acutis cap. de aqua dixit, aquam bileſcere; ſi bileſcit; certè craſſitiem quandam accipit. Hinc ea, quæ initio afferebantur, diſſoluemus. Si aqua in uinum conuertitur, etiam in ſanguinem, & carnem conuertetur. Concedimus, ſed multo tamen difficilius; Nam aqua ſimilior eſt uino, quàm carni, & ſanguini. At aqua rurſus ſegregatur à uino; ergo in illius naturam conuerſa non erat. Fac ſegregari; nos .n. libentiſſime fatemur. Nonne audiemus nos ex Ariſtotele in cap. de mixtione; cum ità dicat, illa uere miſceri, quæ rurſus à ſe ipſis ſegregari queunt? Sed iſti mixtionis naturam ne attigerunt quidem. Alexander ſanè in libello de mixtione optimè docebat, aquam ſeiungi rurſus à uino idcirco poſſe, quòd cum in mixtione non omnino interiiſſet, facta nunc aliqua acceſſione, rurſus ſuam integram naturam recuperet, & ab aliis elementis ſegregetur, Sed hæc infra copioſius.

6 Patiens interdum uocari efficiens ex com. Philo. xcii.

DVbitat Philoponus, qui dicat Ariſtoteles principium mouens eſſe in eo, quod alteratur. Nobis nulla dubitatio eſt, qui aliam interpretationem afferentes, rem ita ſe habere, quo pacto inquit Ariſt. clariſſime demonſtrauimus; ſed reſponſum tamen ipſius attendendum eſt, cum inquit ex Alexandro; principium mouens uocari apparationem, ac diſpoſitionem patientis; quando, & ea quoque neceſſaria ad mouendum eſt; quod etiam Simplicii eſt in ſecundum phy. com. xii. Alex. autem 4. quæſtionum naturalium cap. xii. ex definitione uiolenti iii. Nichomachiorum tradita, notauit illum etiam agere, qui patitur; & hoc ſenſu accipit uocem agendi in 9. metaph. com. xi. Verumtamen, quamuis interdum iſta notione uocem iſtam uſurpari concedamus; tamen hoc loco, cum alterans, & alteratum, efficiens, & patiens inter ſe comparantur, mouentis nomine patiens intelligere, nimis alienum eſſet. Quare Auerrois & D. Thomæ interpretatio, quam nos ſequuti ſumus, tenenda.

7 Cur idem ſe ipſum augeat, & loco moueat, minimè autem alteret, aut generet ex eod. com.

NOtat idem Philoponus, corpora naturalia poſſe quidem ſe ipſa augere, & mouere loco, minime autem generare, aut alterare quàmuis enim ſecundo de anima non longe ab initio inanimis etiam uideatur tribuere uim ſe ipſa alterandi; æquo animo eſt interpretandus. Huius uarietatis illud in cauſa eſt, quòd augere ſe, & ad ſuum naturalem locum ferre, nihil aliud eſt, quàm ſuam perfectionem, & abſolutionem comparare; idcircoque iſtis facultatibus corpora naturalia ſunt prædita. Generare autem ſe non poſſunt; quoniam ſi generanda eſſent, adhuc nõ eſſet; qđ aũt nõ eſt, minimè poteſt generare. Nõ poſſunt ẽt ſe alterare, quoniã aut ſimilẽ, aut contrariam qualitatem ex alteratione lucrarentur; ſi ſimilem, bis eandem qualitatem haberent; ſi contrariam, ſuum ipſorum interitum molirentur; quod maximè cauit natura. Quod autem inquit Auerroes ii. phy. pri. Simplex non ſe alterare, ſimplicis nomine, quicquid homogeneum eſt, intelligere debemus; qua etiam notione à Medicis uſurpatur. Heterogenea autem ſe uiciſſim alterant, id eſt pars diuerſam partem; vt cerebrum refrigerat cor, & cor calfacit cerebrum. Præterea eadem propoſitio in qualitatibus tantùm altè fixis audienda eſt. Eſt enim qualitas aliqua altè fixa, ut calor in membris hectica febre laborantibus, aliqua leuius quodammodo hærens, ut calor in aqua; quòd enim aqua internum adhuc, & alte fixum frigus cuſtodiat, ex eo perſpicuum eſt quòd retinet priſtinam grauitatem; ea autem ſequitur non ſolum humorem, ſed multo magis frigus 4. de cœlo com. 39. Hanc qualitatis diuiſionem habes à Simplicio in 7. phy com. xi. Ergo cum qualitas altè fixa eſt, & iam dominatur ſubiecto; profectò quod

eſt

eſt homo geneum, illam exuere non poteſt; at cum leuiter eſt impreſſa; tunc homogeneum etiam poterit ſe alterare.i.iſtam qualitatem expellere, quomodo aqua calfacta vi ſuæ naturæ ſuique interni frigoris calorem exuit. Nam calor iſte nondum dominans ſubiecto, neque illud bene affectum, & præparatum ad ſe ſuſtinendum habens, ſi, quod calfacit, amoueas, debilitatur; & tandem interit. Hoc modo putamus nos quæſtionem illam, qui aqua calfacta priſtinum frigus recuperet, à Latinis multùm tractatam, planius, & uerius explicari, quàm quo modo ab illis explicatur.

Quomodo aqua calfacta refrigeretur

8 *An materia ſit pars eſſentia, & quomodo ex tex.xxxi.*

PRopoſitio illa, & materia, & forma dicitur caro uel os, ſi Græcè intelligas, perſpicuè habet pro ſubiecto uoces illas, materia, & forma: Conſtat enim ex articulo . Quare ità ſum ex Philopono interpretatus, nomine carnis, uel oſſis interdum ſignificari materiam, interdum formam. Concretum enim corpus dupliciter ſpectari poteſt; uno modo, ut eſt abſolutè, atque locum habet in hac rerum aſpectabili uniuerſitate; alio modo, ut in certa ſpecie continetur, certamque habet eſſentiæ conditionem. Primo quidem modo ſubſtantia eſt, quoniam per ſe conſiſtit, & conſtat ex materia & forma tanquam partibus, quæ & ipſæ ſubſtantiæ ſunt ex categoriis ca.de ſubſtantia; quare hoc quidem modo materia eſt pars τῆς οὐσίας, id eſt ſubſtantiæ: altero autem modo, quoniam forma eſt, à qua ducitur certa ſpecies, & exiſtendi conditio, actus.n. eſt, qui ſecernit 7.metaph.49.idcirco forma eſt tota οὐσία, id eſt eſſentia rei, & ipſum quid eſt; materia autem accipitur tanquàm ſuſtinens ipſam eſſentiam; homonymia autem iſtius uocis, οὐσία, multos decæpit. Nam cum ſignificat id, quod ſubſtãtiam dicimus, id eſt per ſe, ſuiſque uiribus conſtans, primò conuenit concreto corpori, deindæ materiæ, poſtremò formæ; at cum ſignificat id, quod nos eſſentiam dicimus, & ipſum quid eſt; tunc primo conuenit formæ; deinde concreto, quà formam habet: materia autem fert, & ſuſtinet ipſam eſſentiam, & ipſum quid eſt. Quòd ſi Zimara in 16.contrad.7.metaph. eſſentiam à quiditate ſegregauit; id apud Arabas potius quo pacto ſunt in Latinam linguam conuerſi; quàm apud Græcos locum habet. Nomina autem rebus concretis tanquàm notioribus imponuntur, atque ut ſubſtantiæ ſunt, certa tamen forma, certaque exiſtendi conditione inſignitæ; quare in iis materia etiam includitur duplici nomine; primùm, ut pars ſubſtantiæ, deinde, ut ſtratum, & columen ipſius eſſentiæ. Quare illis interdum aliquid attribuemus ratione formæ; ut cum hominem dicimus eſſe docilem, uel ad ridendum idoneum; interdum aliquid ratione materiæ; ut cum dicimus hominẽ eſſe obnoxium interitui, ac ſenectuti; aliquid etiam ratione utriuſque, ut ſomnum; quod ſæpe ab Auicenna, nunc à Philopono habetis; quàmuis ſemper prius unius ratione, quàm alterius attribuatur: & hac de cauſa Ariſt. inquit materiam, & formam dici carnem, uel os.i, carni, uel oſſi interdum attribui aliquid, ratione materiæ, interdum uerò aliquid ratione formæ; nec tertium membrum expreſſit.i.interdum ratione utriuſque. Non .n. putes tu materiam ſolam poſſe appellari carnem; totum enim non prædicatur de parte; ſed hoc ſibi uult Ariſt. aliquando nomine carnis ſignificari materiam, id eſt aliquid attribui carni ratione materiæ. Sic in libris de cœlo agitur de cœlo ſecundum materiam; non quòd conſideretur cœlum inanimum; ſed quod conſideretur non conſiderata anima. Sic in libris de partibus anim. agitur de capite & corde ſecundum materiam; non quòd iſthæc anima deſtituta conſiderentur; ſed quod præcipuè materia ipſorum ſpectetur. Verùm hunc de partibus ſubſtantiæ, & eſſentiæ, ac nominum ſignificatione ſatis obſcurum locum alibi illuſtrauimus.

9 *Quomodo alimentum initio ſit diſſimile ac tandem ſimile ex tex.38.*

DIximus ex Ariſtotele, alimentum initio quidem eſſe diſſimile, & quodammodo contrarium rei, quæ alitur, tandem autem per coctionem euadere ſimillimum. Id ut bene percipiatur, ſcire licet, tria in nutritione, quemadmodum Gal.pri.lib.de facul. Naturalibus nos monet, opera extare, appoſitionem, quam Græci πρόσθεσιν, agglutinationem, quam πρόσφυσιν, aſſimilationem, quam ὁμοίωσιν. Poſtquàm enim ſuccus is, qui omnes animalis particulas nutriturus eſt, è uenis excidit, in eas diſperſus primùm apponitur, deinde agglutinatur, & inſeritur, poſtremò idem cum illis euadit. Cæterum, antequàm è uenis excidat, ore primum non quidem coquitur ſecun. de partibus animal.cap.iii. ſed præparatur deinde in uentre coqui incipit; deinde in Iecore, & uenis magis elaboratur; in ipſis poſtremò partibus coctio abſoluitur. Omnem autem naturæ operam in alimento adhibitam Gal. iii. libro de facultatibus naturalibus in tria tempora cogitatione partitur. In primo alimentum manet in uentriculo, & coquitur; apponiturque interea ipſi ventriculo ad ſaturitatem. In ſecundo tranſit ad inteſtina, iiſque, & iecinori ad ſaturitatem apponitur; interea quod uentriculo in pri.tempore appoſitum erat, nunc magis coctum agglutinatur. In tertio ventriculus agglutinatum iam ſimile reddit; iecur, & inteſtina

appoſitum

appoſitum agglutinant; reliquæ autem corporis partes alimentum ſibi apponunt; tandemque dum uenter nouo eget cibo; ipſæ ſibi appoſitum alimentum agglutinant, ſimileque reddunt. Hippocrates in libro de alimento, ſi modo Hippocratis eſt, nutrimentum proprie uocat, quod iam ſimile euaſit partibus; quaſi nutrimentum, quod adhuc appoſitum duntaxat, uel agglutinatum eſt; quod autem nutriturum eſt, id quod ore inciditur, neque adhuc appoſitum eſt partibus. Ariſtoteles tamen id uocat alimentum, quod nondum euaſit idem cũ partibus, idcircoq; ſanguinem ultimum alimentum ſtatuit. Aliud monet nos idem Gal. iii. lib. de temperamen. qđ nobis non mediocriter conducit eorum, quæ per os ſumuntur, duplex genus eſſe. Nam uel poſſunt corpori nutriendo ſimilia reddi, aut non poſſunt. Si non poſſunt; medicamenta ſunt; ea autem uel alterant tantum, uel etiam corrumpunt; ſin poſſunt reddi ſimilia; cibi, & alimenta. Verùm hæc non omnia parem ſunt ſortita conditionem. Nam quædam facillime redduntur ſimilia, ut uinum; quædam difficillime ut caſtoreum, & piper; quædam interiecta intermedia inter iſta ſunt. Omnes autem cibi, dum coquuntur, ſunt aliquo pacto diſſimiles, eoque quaſi medicamenta noſtrum corpus immutant, ſimiles autem facti euadunt partes noſtri corporis, & augent ſubſtantiam caloris, quaſi igne igni addito. Omne igitur alimentum eſt diſſimile, & contrarium, quà habet priuationem adiunctam ſubſtantiæ, in quam conuerti debet; ſed tamen illa uerius alimenta ſunt, quæ aliquam etiam gerunt cum illa ſimilitudinem, ut facile in eam conuerti queant. Ita ſecundo de partibus animal. cap. ii. non omne ſimiliter poteſtate calidum eſt; ſed quod facile uerti poteſt in ignem, ut pinguia.

10 *Tota per ſe de accretione, & nutritione quæſtio explicata.*

VT perobſcura hæc de accretione quæſtio plane, ac dilucide, quantum in nobis eſt, explicetur; primùm de materia accretionis loquemur; deinceps de modo, & quaſi forma ipſius. Materiam autem duplicem ſtatuimus, unam, quæ ſubſtinet iſtam mutationem; alteram, unde ſit accretio. In controuerſiam primùm uocatur ecquid nam ſit illud, quod ſubſtineat iſtam mutationem, & ſubiectum accretionis ſit. Adſunt enim quatuor, quæ quaſi de poſſeſſione cõtendunt, materia prima, quantitas, forma, figura. Materia quidem idcirco uidetur ſtatui debere ſubiectum iſtius mutationis; quòd eadem materia omnibus mutationibus ſubiicitur, tex. xxix. ſed illud uidetur obſtare, quòd creſcens debet manere, & creſcere ſecundum omnes partes, at materia continenter diffluit, ac dilabitur, nec habet ullam partium diſtinctionem; quarum accretio animaduerti poſſit. Actus enim eſt qui diſtinguit. Quantitatis cauſam illud bonam facit, qđ ut in ſubſtantia generatio, in qualitate alteratio, in loco latio, ita in quantitate uerſari accretionem tex. 26. diximus. Officit illud quòd neque ipſa diſtinctas partes habet, nec poteſt ſecundum omnes partes creſcere, niſi dimenſiones ſeſe penetrent; & continenter fluit. Formæ illud hanc quaſi poſſeſſionem adiudicat, quòd ipſa diſtinctionem partium ſecum fert (elaborata.n. atque affabrè facta inſtrumenta poſtulat) atque ut inquit Ariſtoteles, manet eadem; quare Alexand. in viii. metaph. com. ii. & Auer. in paraphraſi in hunc librum cap. ii. dixerunt, formam eſſe ſubiectum accretionis. Contra illud arcet, quòd forma eſt ſubſtantia; at mutatio in ſubſtantia eſt generatio, non accretio; præterea cum ex materia ſit eruta, in ipſius quoque medullis, & uiſceribus hæreat oportet; quare materia diffluente ipſa quoque dilabatur neceſſe eſt. Quæ pro forma faciunt, uidentur etiam prò figura facere, cuius meminit Ariſto. tex. xxxvi. nam, & ipſa uidetur manere, ac diſtinctas habere partes. Contra eadem, quæ formam, ipſam quoque figuram oppugnant; Nam in iiii. ſpecie qualitatis, ad quam figura refertur, nõ eſt motus vii. phy. 15. ac ſi eſſet, eſſet alteratio potius, quàm accretio; præterea ſubiecto diffluente ipſa etiam nõ diffluere minime poteſt.

De materia, unde ſit accretio, in quæſtionem cadit, utrum anima ex ſubiecto, quod antea formabat, migret in iſtam nouam ſibi oblatam materiam; an ex iſta potius extundatur. Si migrat; certè formæ non educentur ex materia, ſed agglutinabuntur; quod totam Ariſtotelis philoſophiam euertit. Sin extunditur; certè cum materia oblata, ſit homogeneum quoddam; ex re homogenea erumpet anima; itaque anima actus erit corporis non organici, ut ii. de anima ſcribitur, ſed homogenei. Præterea cibus grauis eſt; qui ergo ſurſum, antè, retro, dextrorsũ, ſiniſtrorſum ad alendas ſingulas partes feretur? ſuapte quidem natura minimè, quoniam grauis eſt; ſequitur, ut vi; quare motus naturalis vi adminiſtrabitur.

De modo ipſo, & ſpecie iſtius motus, nõ facilè apparet, qui uerè motus nuncupari queat. Materia enim unde ſit accretio, quemadmodum panis, uel momento conuertitur in naturam membri, quod creſcit; uel tempore. Si tempore; cum ſit idem quod auget, & quod nutrit tex. 41. tempore etiam generatio obibitur (nutritio enim generatio eſt) quod maximum abſurdũ cenſetur. Forma enim, quæ ſubſtantia eſt, momento erumpit in actum vi. phy. com. 59. Sin momento

De ſubiecto accretionis.

Dubitationes de materia, unde ſit accretio

De modo, & ſpecie iſtius motus.

mento accretio ſit;certè continuata eſſe non poteſt. Non.n.aut puncta in magnitudine, aut momenta in tempore continuari queunt. Si non eſt continuata; profectò motus eſſe non poteſt. In motu.n.continuatio extat 3.phy.1.& per vniuerſum 6. librum; vbi demonſtrat Ariſto. omnem motum eſſe diuiduum. Præterea cauſa eſt afferenda, cur accretio ſtatuatur motus proprius animatorum corporum. Nam ſi homogenea creſcunt tex. 35. non video, cur vinum ẽt infuſa aqua creuiſſe verè affirmare nequeamus.

Explicat. quæſtionis de materia, cui ſit accretio.

Hæc, ſi modo poſſumus, ſunt diſſoluenda, ac primo quidem primo loco propoſitam quæſtionem profligemus. Motus dupliciter conſiderari poteſt vno modo vt forma fluens, altero vt fluxus formæ, quæ eſt omnium philoſophorum ſermone trita diſtinctio. Ergo ſi quantitas vt forma fluens conſideretur, id eſt quantitas fluens; dicimus ſubiectum accretionis eſſe materiam primam: atque id ſibi voluit Ariſtoteles, cum diceret omnibus mutationibus eandem numero ſubiici materiam; quantitas enim, ſi quid aliud, adhæret materiæ. Sin autem conſideretur tanquam fluxus formæ; paulò verboſius ſubiectum iſtius fluxus eſt explicandum. Puto ego formam, quæ ſubſtantia eſt, quà tamen figuram & quantitatem adiunctam habet, eſſe ſubiectum accretionis. Sic omnibus, quæ de poſſeſſione contendebant, aliquid tribuemus. Quemadmodum igitur, quod auget, eſt poteſtate caro quanta tex.41. ita quod augetur, eſt actu caro quanta, & adde tu, figurata. Id ſibi voluerunt Alex. & Auerr. cum dicerẽt, formam eſſe ſubiectum accretionis; rurſuſque Auerr. in comm. 38. ad initium digreſſionis, vbi ſententiam ſuam exponens docebat, quod augetur, id eſt ſubiectum accretionis eſſe quantum habens formam; idemque docuit Philoponus comm. 94. Addo autem ego figuram; quoniam illius mentionem video fieri ab Ariſtotele, & profectò maximè facit ad partium diſtinctionem; ita ut heterogenea potius, quàm homogenea, vt audietis, verè dicantur creſcere; cum tamen eandem formam, id eſt animam habeant. Subiectum igitur accretionis ſit forma figurata quanta. Id autem, vndè præcipuè motus pendet, eſt quantitas. Nam forma & figura, vt in quæſtione de formarum multitudine diſputauimus, concipiuntur, quaſi vniuerſitates quædam, quamuis ex partibus conſtent, indiuiduam tamen eſſentiam habentes; idcirco dicebat Ariſtoteles obſcurè, ſed diuinitus, formam eſſe quaſi ſpeciem ſine materia ideſt concipi ſine maioris, aut minoris quantitatis conſideratione; idemque planè, vt antea monuimus, figuræ iudicium eſt. Quare reliquum erat, vt quantitas eſſet illud, vnde penderet iſte motus; idcircoq; dicimus accretionem eſſe circa quantitatem, vt phyſiologiam dicimus eſſe circa naturam; quoniam per hanc phyſiologia à cæteris ſcientiis diſtinguitur. Quomodo autem quantitas creſcat, intelligemus; cum quæſtiones de materia, vnde ſit accretio, exorientes ad exitum perduxerimus; quod facere nunc aggredimur, exponentes ſimul, quomodo materiæ ſiat acceſſio, ſed forma creſcat tex.37. Nomine ego materiæ quatuor elementa ſignificari puto; præcipuè autem humorem tùm aqueum, tùm aereum qui præcipuè ſubiectum eſt in conflatione mixtorum corporum; quod ex hoc 2. & ex primis capitibus 4. Meteororum conſtabit. Nomine autem formæ intelligo, vt Scoti in 4. ſententiarum, & Latinorum ſententiam non referam, primum mixtionis formam, quæ eſt prima homogenearum partium forma; deinde animam, quæ corporis organici, & heterogenei præcipuè, vt audietis, eſt actus; ità vt fiat quidem acceſſio materiæ, id eſt elementa ipſa quaſi ex cibo duplicentur, forma autem pri. mixtionis, deinde anima excreſcat, & ex minore quantitate maiorem ſibi adiungat. Adueniente igitur cibo, in quo ſimiliter quatuor elementa continentur, ſed aliter tamen temperata; carnis forma, exempli cauſa, illa elementa in cibo contenta paulatim ad ſuam temperationem redigit, ſibique ſimilia, & conſentanea reddit; ſic elementa, quæ in carne ſunt, ſociantur cum elementis, quæ erant in cibo, iam ſibi ſimilibus redditis; & forma mixtionis maiorem quantitatem acquirit, itemque illius comes anima, & figura. Accedit autem cibus quantitatem ſecum ferens; verum hæc quantitas non eſt quantitas carnis; ſit autem paulatim quantitas carnis, dum elementa cibi ad carnis temperationem reuocantur; idcircò præclarè dicebat Ariſto. tex.40. augeri carnem, & os adueniente quidem quanto aliquo, minimè autem carne quanta. Quoniam autem elementorum formæ tales ſunt, quæ intendi, & remitti poſſint, vt oſtendemus, eoque per continuatam mutationem acquiruntur; idcirco per continuatam quoque mutationem quantitas cibi euadet quantitas carnis: ex quo accretio continuata erit, & ſpeciebus motus rectè adnumerabitur.

Cur accretio attribuatur præcipuè quãtitati.

Quomodo ſiat acceſſio materiæ & forma creſcat.

Quomodo accretio ſit continuata & verè ſit motus.

Mea hæc explicatio eſt, quæ mihi implet aĩum; vos aũt, q̃ reliquorum claudicent, audietis. Sumamus igitur in manus argumenta, quæ nobis negotium faceſſebant; attendamuſq;, faciliusne à nobis, q̃ à reliquis confutentur. Materia igitur in hoc negotium non ſe amplius intrudet: eſt.n.ſubiectum formæ fluentis, minimè autem ipſius fluxus, de quo nunc loquimus. Quantitas eſt ſubiectũ iſtius fluxus; ſed habet partes, & manet, quà formã, & figuram adiunctã habet.

Explicatĩo dubitationũ.

An tota materia dilabatur.

At.n.dices,iſtud vix animo concipi pôt, formam.ſ.manere,ſi materia aſſidue dilabitur, atq. in excrementa abit. Res profectò obſcuriſſima eſt. Auer.initio digreſſionis Alex. inquit ita exiſtimaſſe,nunquàm totam materiam dilabi,cæteroqui tota ēt forma dilaberetur ; hanc aũt materiæ partem manentem eſſe illam,quæ creſcit; aduerſus quem multis argumentis pugnat Auer. Sed Auer.fortaſſe,ꝙ Philopo.Alex.ſectatorem viderit eſſe in hac ſententia; propterea Alex. quoq. fuiſſe exiſtimauit.Omnino Alex.pri.lib.quæſt.naturalium ca.5.totam diffluere materiam fatetur:qui.n.ſecus fieri queat? Ex tantulo ſemine proceriſſimæ arbores procreantur . Num exiſtimare poſſumus,portionem materiæ,quæ in ſemine contineretur,manentem eandem diſtribui, ac diffundi in tantam molem potuiſſe? nihil minus . Philoponi autem argumentum quo ſuam

Aduerſus Philoponum.

ſententiam confirmat,non difficulter refellitur.Inquit, ſi tota materia fluat,& aſſiduè renouetur,fore,vt corpora æterna eſſe queant,quaſi materia ex hieme ver excipiente, & rurſus pubeſcente. Reſpondemus , calorem naturalem, qui nouam reparat materiam, paulatim vires amittere , vt aliud ſibi ſimile procreare amplius non queat, atque ita concidat neceſſariò ; quod in quæſtione de calore naturali oſtendimus. Illud aũt prætetea à Philopono habemus,quemadmodum vmbra ab aliquo corpore immiſſa in fluuium , ipſa quidem manet eadem numero, licet partes fluuii aſſiduè varientur (quod exemplum etiam Auerroes attulit in paraphraſi huius capitis, ibi tamen rem negligentius tractans ; diligenter enim in digreſſione tractauerat) ita formam manere incolumem , atque eandem numero , quàmuis materia continenter di-

Aduerſus D. Tho. Pomponatium Contarenum.

labatur , ac varietur. Philoponum imitatus D. Thomas, & quod magis mirandum ſit,Pomponatius ,& Contarenus præceptoris Pomponatii autoritatem ſequutus , exiſtimarunt animæ hanc propriam, peculiaremque conditionem eſſe (quòd à materia prima longius abſit, eoque libera & ſoluta magis quodammodo ſit) vt ſubiecto quidem egeat: verum non ita certum ſubiectum poſtulet; vt illo diſcedente , & alio ſuccedente non queat in hoc ſe fundere atque hoc ipſo, tanquàm fundamento niti; quinimò, dum aliud priori ſimile ſuccedat , manebit incolumis, & inuiolata. Cæterum id, vt diximus, vniuerſam Ariſto. philoſophiam euertit. Nam anima ſentiens,& vegetabilis (mitto intelligentem, de qua quidem verè iſtud affirmare potuiſſent, quippe cum è materia non ſit educta, ſed hæc non creſcit) ita è viſceribus materiæ eruuntur, vt in aliam materiæ portionem migrare non queant; cæteroqui huic nouæ materiæ eſſent agglutinatæ,& non ita coniunctæ,vt ex materia,& anima fieret verè vnum,quemadmodum ex figura & cera. Præterea animam quaſi teſtudinem fingeremus,quæ maiori oblata materia magis ſeſe extenderet , longiuſq. caput produceret ſuum, minori autem minus . Omnino ſententia hæc abſurda,quàm quæ maximè. Exemplum autem, quod afferunt, nullũ. Vmbra enim eſt priuatio, non forma; nec tamen manet eadem,ſed nouæ partes aquæ nouam ſecum ferunt priuationem luminis; quæ tamen priuatio ita videtur eadem, vt aqua etiam videtur manere eadem.

Quomodo forma & nõ materia maneat.

Quid igitur dicemus nos? eſt ne par conditio formæ & materiæ , vt vtraque continenter fluat, ac dilabatur? Eſt ſanè : Cur igitur hoc loco dixit Ariſtot. accretionem fieri ſecundum formam, non ſecundum materiam, quòd ipſa manet, materia non manet;& quarto metaph.22. Cratyli argumentum confutans aſſerebat,res variari quidem ſecundum quantitatem, id eſt,vt interpretatur Alex. ſecundum materiam, manere autem incolumes ſecundum qualitatem, & formam? hoc commodè diſſoluetur , ſi illud memoria tenuerimus, quod 2. phyſic. 31. & 5. metaph. 3. & alibi ſæpè ab Ariſtotele docemur, partes eſſe materiam,totum autem eſſe formam: quoniam igitur partes ſunt illæ, quæ dilabuntur (non enim totum ſimul diffluit, ſed aliqua ipſius pars;& partes materiæ inſtar obtinent) idcircò dicimus materiam non manere,formam autem manere, id eſt partes dilabi, ac mutari , totum autem per continuatam partium ſucceſſionem manere idem; quod in digreſſione ità apertè ſignificat Auerroes , vt facilè intelligere queamus. Quare 2. lib. de cœlo comm. 27. ſimili loquutione vſus , dixit fluuii partes mutari eadem forma remanente; vbi partibus formam opponens ſatis indicat formæ nomine à ſe totum intelligi .

An idem numero maneat à principio accretionis vſq; ad finem.

Sed paulò clarius explicandum eſt, an idem numero maneat ab initio accretionis vſque ad finem . Tempus accretionis , ſi ſpectetur magnitudo , ad quam viuens peruenire poteſt , eſt decem, exempli cauſa, annorum ; verum hæc abſoluta , atque integra accretio componitur ex pluribus partialibus accretionibus , & multiplici quiete inter iſtas accretiones intercedente. Creſcit enim animal per horam, exempli cauſa , ad paulò maiorem magnitudinem; deinde per aliam horam quieſcit; omninoq; alternatim creſcit,& quieſcit 3. phyſic.com.6. Ergo ſi particularem accretionem, quæ verè eadem numero eſt, & continuata, ſumas;profectò idē manet ſubiectum ab initio iſtius mutationis vſq; ad finem. Hoc enim proprium motus eſt:hoc que à generatione diſtinguitur, quòd in motu ſubiectum manet, in generatione non manet ;

non

non.n. in illo temporis ſpacio tanta portio materiæ, aut formæ dilapſa eſt, vt ſubiectum, & totum ipſum ſit mutatum; idq; ſibi voluit Ariſt. 4. Metaph. 22. cum diceret, id quod abiicit, habere ſemper aliquid illius, quod abiicit; idemq; ſibi voluit Alex. illo 5. cap. ſin totam accretionem ſumas, quæ ex pluribus numero accretionibus conflata eſt; illa quidem, ſicuti continuata non eſt, neq; unua numero motus; ita neq; idem etiam numero mobile requirit. Ac ſanè ſi eatrema conſideres. i. initium iſtius integræ accretionis, & finem; non eſt idem numero ſubiectum; tota.n. materia paulatim variata eſt, totaq; item ſorma. Quòd ſi non extrema per ſe, ſed totum tempus contempleris; non potes ipſius partem ullam ſumere; in qua non ſit idem ſubiectum, quod erat in proximè ſuperiore temporia parte; non enim ſimul totum uariatur ſed per partes; quod in Naui etiam illa Theſei uſu uenit; quam inquit Plutarchus in Theſeo ſophiſtas eiua temporis exercuiſſe. Ergo quoniam forma præcipuè totum ſignificat, & totum ipſum in particularibus motionibus non variatur; at partes, quæ materiæ inſtar obtinent, variantur; forma manere dicitur, minimè autem materia. Theophraſtus autem quarto libr. de hiſtoria plantarum c. 13. ex caudice potiſſimum diiudicari voluit, idem ne maneret totum in plantis, nec ne; qua de re alibi dicemus.

Explicatio dubitationum de materia, unde ſit accretio .i. de alimento.

Quod aũt ad materiam vnde ſit accretio, pertinet, in illam quidem, vt iam ſtatuimus, non migrat anima, ſed ex ẽa benè temperata prodit, & erumpit, & formatur quidem ab anima caro; ſed cum caro iſta non ſoluta conſiſtat, ſed adiuncta priori carni; atq. vna cum illa ſtatim euadat organica, & heterogenea; idcirco dicimus animam eſſe actum corporis organici. Hoc.n proprium eſt, & precipuum animæ ſubiectum. Quo loco illud obſeruandnm eſt, qui verè ab Ariſt. dicatur tex. 37. diſtinctionem formæ à materia magis patere in heterogeneis, quàm in homogeneis; & mortui magis eſſe carnem, & os, quàm aut manum, aut brachium. Intelligẽdum .n. eſt formam propriam homogeneorum, quà homogenea ſunt, eſſe temperamentum, & mixtionis formam; at heterogeneorum eſſe animam. Cum.n. vnumquodq. ex operibus diiudicetur, & actiones animæ in rebus homogeneis obſcuræ ſint, in heterogeneis perſpicuæ, atq; euidentes; idcirco partium heterogenearum propria ſorma cenſetur anima, eoq; vocantur organicæ, quòd ſunt animæ inſtrumenta. Animæ aũt inſtrumentum certam, atq; affabre factam figuram poſtulat, vt ex Auerroe in tertium de cœlo com. 67. diximus: quare non tantum ſorma, quæ eſt actus corporis organici, diſtinctior eſt à materia, quàm temperamentum, & forma mixtionis; verum ẽt figura animæ ſocia multò diſtinctior, magiſq. ſoluta à materia eſt, quàm figura temperamenti ſocia; quinetiam homogeneum vix certam figuram habet, aut ne vix quidem. Quare nihil mirum, ſi conditio illa, quamlibet rei creſcentis partem debere creſcere, multo euidentius extat in heterogeneis; quandoquidem in his verè, & euidenter diſtinctæ partes formæ, & figuræ ſunt. Idem autem in cauſa eſt, cur mortui caro, & os potius ſeruent ſuum nomen, quàm brachium, & manus. Nam heterogeneorum, dum viuunt, apparent actiones, ex quibus cognoſcitur forma: quàmobrem ablatis actionibus formam ipſorum periiſſe non dubitamus; at homogeneorum dum mors adeſt, non euidenter aboletur; actio quandoquidem ne dum viuebant quidem, perſpicuè eatabat; quare homogenea diſtingui, ac definiri potius affectionibus quàm actionibus docuit Ariſt. ad finem quarti meteor. Hæc, quæ nos de iſtarum partium differentia attulimus, magna ex parte deprompta ſunt ex Achillino in 2. libro de elementis in eatremo quarto articulo.

Quomodo cibus in tot oppoſitas partes feratur.

Iam verò illud explicemus, quo pacto cibus, qui grauis eſt, naturaliter in tot oppoſitas regiones feratur. Ariſtot. in libro de ſenſu, & ſenſili, cap. de ſapore, ſtatuebat calorem inſitum digerendo, & concoquendo cibos conficere, ſuiſq; applicare locis, quaſi naturalem architectum; hinc iuuenex creſcere, ſenes decreſcere. Illi enim calore abundant; cuius proprium eſt rarefacere, ac diffundere, & quaſi à centro ad ambitum ducere; hi autem frigore langueſcunt; cuius peculiare eſt arctare, & adſtringere, & quaſi ab ambitu ad centrum colligere. Hinc etiam aſſerebat dulci ad nutriendum, & augendum opus eſſe. Quod enim facile ſuis locis applicari, atque attrahi à calore debet, id leue ſit oportet; huiuſmodi eſt, quod dulce eſt; ſalſum autem, & amarum graue; ergo iure optimo dulce quidem nutritioni dicabitur, quod autem ſalſum, & amarum eſt, excernetur. Hinc animalium excrementa grauia ſunt, amara, ſalſa. Confirmabat id ſimilitudine quadam. Nam quemadmodum calor ſolis ex aqua id, quod leue, ac dulce eſt, attrahit ad ſe, quod autem amarum & ſalſum, relinquit (quamobrem aquæ pluuiæ etiam ex mari eductæ, quod graue, & ſalſum eſt, leues tamen ſunt ac dulcex) ita etiam rationi conſentaneum eſt, internum animalium, & plantarum calorem ex cibo oblato partem leuiorem, ac dulciorem ad ſe vocare; grauiorem autem, atque amariorem deponere. Verumtamen, & id ſuam habet difficultatem. Nam ſi dulce nutriret, quà leue, amarum autem ob grauitatem excerneretur, idem omnibus animantibus eſſet dulce, &

Quomodo dulci nutriamur.

amarum; quemadmodum idem omnibus graue & leue eſt; idemq́. cibus eſſet omnibus æquè accommodatus, aut uoxius. Nunc aũt contra eueuit. Nou .n. idem omnibus eſt dulee, & ad alẽdum accommodatum, ſed perſæpe quod uni naturæ optimum alimentum eſt, alteri eſt uenenum; quod uni uenenum, alteri optimum alimentum. Cum aũt dulce dicimus, illud dicimus, quod cuiuſq; naturæ eſt accommodatum, quod ab Ariſtotele 8. de hiſtoria animalium cap. 1. & à Gal. 4. de ſimpl. med. facultatibus cap. 9. docemur: quòd igitur diuerſæ naturæ ſunt, diuerſaq́. temperamenta, idcirco diuerſa quoq. ſunt dulcia. Ita ferè Theophraſtus libr. ſexto de cauſis plantarum cap. 2. aduerſus Democritum cauſas ſaporum in figuras referentem argumentabatur. Figuras enim omnibus eaſdem eſſe dicebat, minimè autem ſapores. Quæſtionem hanc ita explicandam puto.

Quemadmodum ferrum alteratum à magnete longè aliam à ſua motionem obit; ità cibus alteratus à membro, & ſpecie innati caloris inſignitus aliis fertur motibus, quàm illo, quẽ præſtat grauitas, vt monebat Auerr. 7. phy. com. x. ac præterea uillorum etiam opera intercedente, quos medici animaduerterunt; iſtiq. motus non ſunt abſolutè naturales cibo, niſi quà in ſubſtantiam nutriti conuertendus eſt, & ad illam paulatim accedit. Sic vapori naturalis quodammodo motus eſt ſurſum ferri; quoniam à calore inſignitè alteratus aliam à priore naturã incipit induere. Quemadmodum autem temperamenta omnium animantium quãmuis ſpecie diuerſa ſint, hac tamen re conueniunt, quòd ſunt calida, & humida; ita cibi, & alimenta, quàmuis pro varietate naturarum variá ſint, hac tamen re conueniunt, quòd moderatè calida ac dulcia, & leuia eſſe debent, quo facilius ſuis locis applicentur (nam nimis grauia, nimis reſiſterent calori naturali attrahenti) atq́. in ſubſtantiam partium conuertantur; quamuis huius, quod huic ſpeciei conuenit, maior ſit dulcedo, & leuitas, quam illius, quod alteri ſpeciei. Idcirco dicebat Gal. eodem libr. cap. 14. omnium, quæ nutriunt, communem eſſe dulcedinem; nam quicquid nutrit, aut minus, aut plus eſſe dulce. In omnibus igitur omnium animantium alimẽtis eſt pars leuior, ac dulcior; eſt item pars grauior, & amarior, atque illa attrahitur ad nutriendum, hæc excernitur. Hinc Gal. eod. lib. c. 19. memorabat lacum eſſe in Syria Paleſtina, in quo nullum animal, nulla planta viuere queat; ꝗ .ſ. ita amarus eſt, ita grauis, ut nulla ex eo ſatis leuis, & dulcis, nulla ſatis apta ad nutriendum pars excerpi queat. Nos igitur plures dulcedinis ſpecies, intra certos tñ terminos, & cancellos quoſdam poſſumus conſtituere. Democritus aũt utebatur figuris, ex quibus nulla uariæ dulcedinis cauſa afferri poterat; præſertim cum ſubiecti id eſt caloris nãlis cuiuſq; membri uarietatem ille non conſideraret; cuius à nobis maxima ratio habetur; eoq́. præcipuè nomine à Theophraſto reprehendebatur.

Explicatio dubitationum de ſpecie iſtius motus.

Opinio Pomponatii, & Zimaræ.

Opinio Burlei, & Ianduni.

Cõfutatio primæ opinionis.

His ità conſtitutis non difficulter etiam, quod cæteris difficillimum fuit, ſpeciem, & modum iſtius motus poterimus conſtituere. Nam alii quidem aut, ut Pomponatius, & Zimara in contrad. x. 5. phyſi. putauerunt accretionem non eſſe motum continuum, & perennem, nam inter vnam nutritionem, & alteram neceſſariò intercedere quietem; ac nutritionem momẽto obiri; uideri aũt continuatum motum, eoquod quies illa ſenſum fugiat ob exiguitatem: aut, ut Burleus, & Iandunus, exiſtimarunt per nutritionem fieri carnem, deinde factam carnem extendi, iſtamq́. extenſionem eſſe formaliter, ut aiunt, accretionem. Mihi autem neutra opinio ꝓbatur. Prima quidem naturam motus euertit; in cuius notione neceſſariò includitur continuatio; eſt enim actus imperfectus, qui paulatim abſoluitur; & hac de cauſa diſtinguitur ab energia; quod habemus in textu illo pulcherrimo 9. Metaph. non ita pridem animaduerſo ab homine doctiſſimo Chiriaco Strozza. Neq. ita poſſumus dicere, ut Zimara in contrad. illa, accretioni, qua motus eſt, non repugnare continuationem (ut ẽt Talpæ, qua animal, non repugnat uidere) ſed qua talis motus eſt, non eſſe continuationis compotem. Exemplum .n. ualdè diſſimile eſt. In animalis eſſentia, & notione non neceſſariò includitur uiſus: at eſſentia, & notio motus conficitur ex iſta continuatione; quare; ut nulla ſpecies animalis eſt, quæ non ſentiat; ita nulla ſpecies motus, in qua non ſit continuatio, & perennitas. Quare idem Zimara in Tabulis in dictione illa *motus definitio eſt ambigua* mutauit ſententiam, & accretionem eſſe continuatam putauit, idcircoq́. ſecundæ ſententiæ adhæſit. Omnino, qui dicunt uideri continuatam, ſed non eſſe, tantundem eſt, ac ſi dicerent, uideri motum, ſed non eſſe. Ita impropriè ſemper, & metaphoricè loquutus fuerit Ariſt. & ad uulgi opinionem, non acroamaticè de rebus diſſeruerit. Sed ſecundam ſententiam expendamus. Eam quidem ualidis argumentis conuellit Pomponatius c. 9. Nam ſi accretio eſſet formaliter extenſio, cum hæc etiam inanimis conueniat, iis ẽt

Confutatio ſecundæ opinionis.

accretio conueniret; præterea exiſteret accretio ſine nouæ materiæ acceſſione; quæ tamen neceſſaria conditio in accretione eſt. Nam cum fit iſta extenſio, nulla accedit materia. Ac mutilate ſanè rem tractaſſet Ariſto. nunquàm iſtud aſſerens, accretionem eſſe extenſionem. Quòd ſi teſtimonium afferas Ariſtotelis ex 35. text. ubi ſcribitur, quod augetur, mutare locum, ueluti

luti quod extenditur: id tantum abeſt,ut pro te faciat,ut potius mirabiliter officiat. Nam nihil ad ſui ipſius exemplum ſumitur.Non enim dixeris,M.Tullium eſſe optimum Oratorem ue luti Ciceronem.Ita ſi idem eſſet accretio,atque extenſio, inæptè diceremus, quod augetur, ſe habere ueluti quod extenditur.

Quæ autem à Zimara iu Tabulis Pomponatio reſpoudentur,nullins ponderis ſunt. Cen ſet cnim exteuſionem in uiuentibus terminari præcipuè ad quantitatem, per quandam uerò conſequntionem ad qualitatem,contra in inanimis præcipuè ad qualitatem, ad quantitatem uerò per conſequutionem quandam.Sed intelligeudum eſt, qnis hoc illi arcanum commiſerit. Mihi quidem uidetur optare iſtud eſſe,non diſputare; tam enim in animatis, quàm in inanimis noua acquiritur quantitas, & noua qualitas; quarè non uideo,cur non etiam utrobiq; aut ad qnalitatem,aut ad quantitatem præcipuè terminari debeat.Omnino extenſio fit per naturã communem animato,&inanimo,ut per communem perſpicuitatis uaturam aer, & aqua illuminantur.Præterea cum cibus fit caro,ſemper illi hæret qnantitas; non enim,ut diximus, fit caro nou quanta;ergo cnm primum facta eſt caro,facta etiam eſt quanta.Qnod enim dat formam, dat couſequentia formam; terminus autem quantitatis conſequitur formam; eoque præſente forma ſuus etiam adeſt terminus qnantitatis; quare ut uoua caro eſt aggenerata priori, itã quãtitas quantitati. Igitur ante extenſionem iam membra iucrementum ſuſceperunt ob nouam quantitatis acceſſionem: Ita accretio formaliter eſſe nequit extenſio.Satius igitur eſt tenere illud,quod à me animaduerſum omnes nodos diſſoluit;paulatim acquiri quantitatem, quoniã paulatim cibns fit caro; fit enim per continuatam temperatiouem ipſorum elementorum. Licet enim acquiratur etiam ſubſtantia per nutritiouem, quæ eſt,ut uerè ſolent dicere, aggeneratio quædam; tamen nos quantitatis præcipnè rationem habemus; quoniam ſubſtantia, quà ſubſtantia eſt,poterat ſine nona acceſſione conſiſtere.Nou negarim tamen extendi ac rareſieri membra à caloris copia,nouoſque meatus gigni ad cibum denuo oblatum promptius excipiendum;quod ab Auerroe iu digreſſione habetis.Satis eſt ueram accretionem, uerumque motum eſſe contiuuatam illam,& perennem acquiſitionem quantitatis,per continnatam temperatiouem elemeutorum, quæ cum materia ciborum eſſent, nunc materia membrorum debent euadere; euadunt autem per continuatam mutatiouem.

Cur accretio ſit peculiaris animatorum motus.

Reſtat poſtrema quæſtio explicanda, ecquid cauſæ ſit; quamobrem accretio peculiaris animantium motus ſtatuatur. Accretiouis nomen multiplicem ſenſum habet. Interdum enim id creſcere dicimus,quod per tumorem fit maius,ut aquam in lebete feruentem; interdum id, quod quaſi duplicatum,& cumulatum eſt,ut cumulum tritici alterius cumuli acceſſione. Sed hæ iſtius uocis notiones minus propriæ sunt, ac rebus etiam inanimis perſpicuè conueniunt. Tertia eſt maximè propria,&uiuentium peculiaris, quam ita poſſumus definione omnes cauſas compræhendente euoluere & explicare. Accretio eſt motus quantitatis factus ab eo,quod creſcit per animam, & calorem naturalem,manente quidem eodem ſecũdum formam illo, quod creſcit,facta autem acceſſione cuiuſpiam rei externæ,id eſt cibi ad materiam; ita ut quæuis pars rei creſcentis pro rata portione creſcat; quouſque illa ad decentem magnitudinem peruenerit.

Definitio accretionis.

Hæc enim poſtrema pars,quæ ad finem pertinet,licet nunc ab Ariſtotele omittatur,tamen ex libris de animalibus facile colligi poteſt: uix enim hoc loco commode explicari poterat, niſi longius digredi uoluiſſemus. Tota fere hæc definitio uidetur conuenire incremento uini, cum aqua infunditur,& in illius ſubſtautiam conuertitur,illiuſque molem auget. Nam fit accretio rei externæ ad materiam.i.ad elementa,quæ in uino ſunt;ac tota mixtionis forma,&quælibet illius pars fit maior manens eadem; ergo accretio inanimis etiam conuenit.Certe homogenea etiam creſcunt,& ob illorum incrementum creſcunt heterogenea.Veruntamen quoniã minus diſtinctas partes habent; quinimò uniuſmodi ſunt; nec ratio ulla partes inter ſe diſcernendi adeſt; idcircò non facile deprehendere poſſumus,creuerit ne quælibet pars, an potius totum ſit cumulatum & confuſum. Ergo cum propria accretionis conditio ſit, ut quælibet pars creſcat;ibi proprie locum habebit,ubi extat,atque animaduerti poteſt partium diſtinctio. In heterogeneis tantùm,& animatis animaduerti poteſt,minime autem in homogeneis,aut in corporibus inanimis; ergo in illis tantum,minime autem in his locum habebit. Atqui illud attendas,non,ſi prius creſcunt homogenea,quàm heterogenea tex.35. idcirco uerius, & magis proprie creſcere: quinimò pugnant quodammodo inter ſe prius ortu,& origine, ac prius natura,& eſſentia,ut ſuperius ex Ariſtotele docuimus.Quare tunc uere accretio ſuam eſſentiam obtinebit,cum heterogeneorum creuerit forma,&figura.

Vtrum uinum ex aqua infuſa uerò creſcat.

Hæc ſunt,quæ in hoc loco tractando ingenia philoſophorum torquere ſoleut; reliquæ quæſtiones faciliorem habent explicatum; quales illæ ſunt;an animal ab initio ad extremum uitæ terminum nutriatur;an nutritio,& accretio cogitatione tantum, & ratione, anne etiam re di-

Aliæ quædã leuiores dubitationes ſublatæ.

diſcrepent; quas non breuiter profligemus. Laborant ſanè nonnulli in ambabus; in prima quidem, quòd initio uitæ non poteſt adeſſe nutritio; quandoquidem anteceſſerit alteratio oportet; neque in extremo, aut propè mortem; quippè cum facultas imbecilla coquere alimentũ non ualeat, ſæpeque etiam, ut Medici docent, corpus laboret ex atrophia; quæ nihil aliud eſt, quàm priuatio nutritionis. In altera uerò, quòd idem re non poſſunt eſſe accretio, & nutritio, ſi una ſine altera eſſe poteſt; contra nunquam uidentur ſeiungi, quòd cum ſemper noua caro generetur per nutritionem, caro autem iſta accedens expers eſſe quantitatis nequeat, ut reſtauratur ſubſtantia, ita etiam reſtaurari uidetur quantitas, & ad quantitatem fieri motus; hic autẽ accretio eſt. Nos primam duplici modo ad exitum perducimus; primò dicentes nutritionem bifariam accipi; aut enim iſto nomine ſignificari integram conuerſionem alimenti in ſubſtantiam eius, quod alitur (ita initio uitæ, & prope mortem non fit nutritio, hocque affirmant argumenta allata) aut qualemcunque alterationem alimenti; atque hæc nutritio, & initio uitæ ſtatim incipit, & in atrophia perdurat, & uſque ad mortem animantia proſequitur. Deinde illud quoque tenere nobis ſatis eſt, phyſice, non Mathematice eſſe iſta intelligenda; ſatiſque nutritionem in toto uitæ tempore locum habere; licet primum illud uitæ initium, ac mortis terminum excludamus. De ſecunda autem quæſtione ſtatuimus barbare quidem, ſed uere, atque ingenioſe; & congruenter Græcis, (quod ex Alexandro in præfatione in priora analytica colligi poteſt) à quibuſdam Latinis dictum eſſe, duplicem eſſe realitatem, unam eſſentiæ, alteram exiſtentiæ. Realitate eſſentiæ differt in lacte dulcedo à candore, & in alimento quantitas à ſubſtantia; quàmuis ſimul exiſtant, idcircoque dicãtur idem eſſe ſubiecto, id eſt, ut noſtri dicunt, eandem habere realitatem exiſtentiæ; ſi tamen de integra exiſtentia intelligamus; cæteroqui omnis eſſentia extra cauſas egreſſa ſuam habet comitem adiunctam exiſtentiam; quem locum alibi tractauimus. Ergo differunt eſſentià, & re nutritio, & accretio, quantum differunt ſubſtantia, & quantitas. Dicuntur autem idem eſſe ſubiecto; quoniam accidens, cuiuſmodi eſt quantitas, ſine ſubiecto exiſtere, ſuiſque uiribus conſtare non poteſt. Idem fere habes à Zimara in Tabulis, quàmuis leuius expreſſum. Quàmuis autem in omni nutritione fiat etiam motus in quantitate; tamen quandocunque non fit maior quantitatis moles, ſed æqualis conſeruatur, aut etiam decreſcit, tunc ita obſcurus eſt iſte in quantitate motus, ut accretionis nomine dignum non cenſeamus. Verùm de diminutione etiam dubitabis; quam inde ſignificauimus proficiſci, quòd per alimentum minor ſubſtantia, & quantitas reponatur, quàm effluxerit; id autem euenit ob caloris imbecillitatem ad multum cibum coquendum minimè idoneam. Dubitabis: quemadmodum calor ob imbecillitatem non multum poteſt reponere, ità paruim etiam poteſt exoluere, atque diſsipare; quare æqualis ſemper erit reſtauratio effluxui. Tolletur hæc dubitatio, ſi animaduerteris, prius calorem exoluere, & conſumere, ac deinde poſtulare alimentum, illudque coquere. Dum exoluit, & abſumit, aſſiduè fit imbecillior; quare cum ſe poſtea ad coquendum parat, iam factus infirmior minus reſtaurat, quàm antea abſumpſerit.

An animal aſſidue nutriatur

An nutritio ſit re diſtincta ab accretione.

Vnde proficiſcatur diminutio.

Cap. x. Tex. Com. 43.

Quoniam autem de materia primùm, et ijs, quæ uocantur elementa, dicendum eſt, ſint, nec ne ſint, & utrũ unumquodq́ æternum, an generentur quodammodo; & ſi generentur, utrũ ex ſe viciſſim omnia generentur eodem modo, an unũ aliquod ipſorum primum ſit; de ijs ſanè prius verba faciamus oportet; de quibus adhuc nihil certi dictum eſt. Omnes enim, et qui elementa gignunt, et qui ea, quæ ex elementis; diremptione, & congregatione utuntur, & illo, quod facere, et pati dicimus. Cõgregatio autem eſt mixtio. At quomodo miſceri aſſeramus, non eſt perſpicuè conſtitutum.

Diximus in præfatione conſilium Ariſtotelis in his libris eò ſpectare, ut tractationem quatuor elementorum in libris de cœlo inchoatam ad exitum paulatim perducat. Quoniam autem elementorum natura bene percipi non poterat, niſi generationis, & alterationis naturá intelligeremus; idcircò de iſtis antea mutationibus neceſſariò nobis agendum fuit. Iſti autem neceſſario de generatione, & alteratione ſermoni ea ratione accretionis etiam explicationem adiunximus, quòd iſta quoque ſit communis mutatio eſt, & quaſi dimidiata quædam generatio,

tio,itemq; alterationi ſatis coniuncta.Ergo , ne ſeorſum de iſta mutatione diſputandum poſtea eſſet, atque ita locus hic,qui ad mutationes pertinet,diſperſe quodammodo tractatus uideretur,iure optimo de accretione quoque uerba fecimus.Nunc,& ad ea,quæ hactenus ſunt expoſita,probe intelligenda,& ad uniuerſam elementorum naturam cognoſcendam plurimum prodent,quid ſit tactus,quid facere,&pati,quid mixtio,nouiſſe.Ideo iſthæc tractanda ſuſcipit Ariſtoteles. Ità autem argumentatur. Hæc à nobis de quatuor elmentis conſideranda ſunt *ſint nec ne ſint*,id eſt ſint ne uerè omnium rerum elementa,&initia,an ſecus (nam eſſe ſimpliciter, non eſt obſcurum,quod notat Philoponus) *& utrum unumquodque æternum,* utrum immortale, atq; omnino impatibile,*an generetur quodammodo* , an ſaltem per partes oriatur,&intereat, quàmuis uniuerſitates ipſe maneant incolumes,*& ſi generentur, utrum ex ſe uiciſſim omnia generentur eodem modo,an unum aliquod ipſorum primum ſit,* utrum ſit par omnium iſtorum corporum conditio,ſintq. inter ſe mutuo elementa, & effecta, an unum ipſorum uere elementũ ſit,reliqua autem effecta,ſicut apud Thaletem aqua erat unicum elementum; apud Heraclitũ ignis;Hæc inquam nos tractanda ſuſcepimus.At qui hæc pro dignitate tractare uult , is de tactu,de facere,&pati, de mixtione de quibus nihil à ueteribus eſt conſtitutum , agat oportet. Ergo de his antea nobis agendum eſt.De minore,quam nos priore loco poſuimus , nihil eſt, quod dubitemus.Inchoata enim in libris de cœlo elementorum tractatio ſuum terminum habere non poterit,niſi iſta omnia quæ nunc attulimus,exponantur; pertinent enim ad uim, & naturam ipſorum intimam.Maior autem facile explicatur: *omnes enim,& qui elementa gignunt,* ut Anaxagoras,qui illa ex homogeneis infinitis componi uoluit,ac Democritus , qui ex Atomis,*& qui ea,quæ ex elementis*,ut Empedocles,qui elementa poſuit immutabilia, cætera autem ex ipſis procreari,itemque Thales,& Anaximander,& reliqui, qui unum aliquod elementum omnium rerum initium putauerunt,*utuntur diremptione,& congregatione*, quod de iis,qui plura initia ſtatuunt,eſt intelligendum,niſi fallor; eos enim iam diximus congregationem putauiſſe generationem; ſecretionem,atque diremptum putauiſſe interitum,*& eo,quod facere,& pati dicimus*,omninoque omnes,ſiue unicum initium,ſiue plura ſtatuunt,effectione,& perpeſſione utuntur.Nam coire quidem,aut dirimi pati quiddam eſt;quòd ſi adeſt patiens; efficiens etiam,id eſt colligens,&dirimens adſit oportet.Rarefieri autem,&condenſari (quo quidem procreationis modo utebantur unicum principium ſtatuentes) ſine dubio pati quoddam eſt. Ergo omnes aut congregationem,& diremptionem introduxerunt, quod pati quoddam eſt, & exigit quiddam efficiens; aut omnino aliquo alio patiendi,& efficiendi modo ſunt uſi, ut rarefactione,& condenſatione.Ergo hoc ſatis argumenti eſt , nobis quoque faciendum eſſe, ut de perpeſſione,& effectione diſſeramus; eoque accuratius,quò illi negligentius ſe geſſerũt, ut intelligetis.*Congregatio autem eſt mixtio*,ſi congregatione res oriuntur , congregatio autem mixtio quædam uidetur eſſe; profectò nunquàm iſte procreationis modus benè intelligetur, niſi,quid mixtio ſit,quæque miſcendi ratio, antea intellexerimus. Veteres autem nihil de iſta re conſtituerunt.Plurimum autem intereſt,ſtatuamus ne diuiſis elementis in minimas portiones, quæ ſenſum lateant,atque ſibi mutuò appoſitis,aut totis elementis per tota penetrantibus mixtio fiat.Verùm hæc ſuo loco.Interim illud attendatur,cum inquit Ariſtoteles, *de materia,& iis, quæ uocantur elementa*, idem ſignificare; quatuor enim illa prima corpora non ſunt prima materies,non ſunt uerè elementa (materia enim prima,&forma ſunt uere elementa , ſed ſunt ſecunda materia,& ſecunda elementa.Vocantur autem abſolutè elementa,quoniam pauci priora illa inſpexerunt; ita & initio meteor. *de iis quæ uocantur elementa*,alibi autem corporea elementa uocare ſolet.

At verò neque alterari pote eſt,neque coire,& dirimi,nullo patiente,neq; efficiente. Nam et qui plura elementa inducunt,gignunt eo,quod facere,& pati dicimus à ſe vicisſim ; & qui ex uno,affectionem inducant oportet.Atq; id rectè ſinè à Diogene dicitur,niſi ex vno omnia,tolli mutuam effectionẽ ; & perpesſionẽ,veluti calidum refrigerari,& hoc uicisſim calfieri.Non enim calor,& frigus in ſe mutuo mutantur;ſed manifeſtum,quòd ſubiectum.Quamobrem quibus cõuenit facere, & pati,horum vnam eſſe ſubiectam naturam neceſſe eſt.At-

qui

qui omnia dicere eſſe huiuſmodi,non verum,ſed quibuſcunque id,quod à ſe uiciſſim dicitur,accommodatur.

Clarius oſtendit,quomodo,& ueteribus neceſſariò hic locus de effectione,& perpeſſione perpurgandus erat,& a nobis,quod illi omiſerunt,nunc ſupplendum. Nam *neque alterari pote eſt*, id eſt rarefieri,& condenſari,ut Thales,& cæteri huiuſmodi uolebant,*neque coire, & dirimi*,ut Anaxagoras,Democritus,Empedocles; niſi aliquid patiatur, quod ſcilicet rarefit, & condenſatur, aut coit, & dirimitur; itemque niſi aliquid efficiat, rarefaciens ſcilicet,& condenſans,aut colligens,& dirimens. Duriuſculè autem uidetur dictum eos,qui plura elementa inducunt,gignere ea,quæ gignenda ſunt,intercedente mutua ipſorum elementorum perpeſſione,& effectione. Apud Democritum enim non uidebantur atomi à ſe mutuo pati,quòd eſſent corpora impatibilia; eademque ratione neque homogenea apud Anaxagoram; neque quatuor elementa apud Empedoclem. Puto autem,ut etiam putat Philoponus,perpeſſionis, & effectionis nomen paulò fuſius ſumptum eſſe;ita ut ſeſe niciſſim quaſi amplexari,effectio quædam mutua ſit; uiciſſim à ſe diuelli,ac dirimi,ſit mutua quædam perpeſſio. Quamobrem addit poſtea ueram,& propriam notionem perpeſſionis,&effectionis ab iis tantùm ſeruari poſſe, qui unicū principium ſtatuunt;laudatq; Diogenem aſſerentem, *niſi ex uno omnia*, niſi ex unico principio omnia procreentur,tolli mutuam effectionem,&perpeſſionem; ut ſcilicet calidum refrigerari,ac refrigeratum uiciſſim calfieri minimè queat. Non enim calor,& frigus in ſe mutuo mutantur,ut pri.phy.ab Ariſtotele,& à Platone in Phœdone eſt oſtenſum; ſed ſubiectum eſt, quod ex calore in frigus, ex frigore in calorem mutatur. Ergo idem ſubiectum, atque elementum ſit oportet, in quo iſtæ mutatione fiant; atque ea,quibus conuenit facere, & pati,unam tantum ſubiectam naturam habere debent. Cæterùm quoniam nonnulla ſunt efficientia, quæ eandem,atque patientia,materiam non habent, ut cœlum,quod materiam longè præſtantiorē habet, quàm elementa,quæ ab illo agitantur,& patiuntur; ne quis erret,addit, *omnia dicere huiuſmodi non uerum*,ſi dixeris,quæcunque efficiunt, eandem habere materiam atque patientia, non uerè dixeris. Nam illis tantùm eandem habere materiam conuenit, quibuſcunque conuenit *id quod à ſe uiciſſim dicitur*,id eſt quæ non ſolum efficiunt,nunquàm patientia, aut ſolum patiuntur nunquàm efficientia,quomodo cœlum,& elementa ſe habebant (illud enim ſemper hæc efficit,& agitat,nunquàm agitatur; hæc ab illo patiuntur, nunquàm illud agitantia) ſed inuicem efficiunt,& patiuntur,ut elementa inter ſe. Vidimus neceſſariò de effectione,& perpeſſione nobis agendum eſſe,tùm quia res per ſe ipſa digna eſt, quæ tractetur; tùm quia ueteres etiam eam attigerunt,licet primoribus labris: uidimus item agendum de mixtione eſſe; quoniam congregatio,quæ à plurimis ueterum inducebatur,mixtio quædam eſt; atque ut illorum opinio uera non ſit,nobis tamen præclara quædam, & ad elementorum naturam cognoſcendam neceſſaria afferendi occaſionem præbebit. Reſtat de tribus in maiore illa propoſitione initio huius capitis propoſitis,actione,& perpeſſione,mixtione,tactu,ut neceſſitatem de tactu diſputandi oſtendamus; quod nunc faciemus.

Quòd ſi de eo,quod facere,et pati dicimus,ac de mixtione cōſiderandum eſt,neceſſariò,& de tactu. Nō enim ea propriè aut facere,aut pati poſſunt,quæ ſe mutuò tetigiſſe nequeunt;neq;, niſi ſe aliquo modo tetigerint,licet mixta eſſe primùm. Quare de his tribus conſtituendū,quid tactus,& quid mixtio,& quid effectio. Hoc autem principium ſumamus. Omnia enim, quibuſcunque mixtio conuenit,ea ſeſe mutuò tangere poſſint oportet; & ſi quid efficiat,aliud autem patiatur propriè; eodem etiam modo,atq; illa. Quare primum de tactu dicendum eſt.

Vulgata propoſitio eſt ex ii.Metaph.4. unumquodque quem locum habet in rerum natura,eundem habere in cognitione. Ergo quoniam de mixtione,ac de effectione &perpeſſione nobis diſſerendum eſt; mixtionis autem, atque effectionis ea natura eſt, ut ſine tactu locum habere nequeat,ergo neque etiam cognoſci ſine tactus cognitione poterit; Itaque non tantū de tactu neceſſario diſputandum; ſed antea etiam,quàm de reliquis diſputandum. Inquit aūt;

quæ

quæ ſe non tetigerint, ea non poſſe *propriè aut facere, aut pati*, quoniam aliqua ſunt, quæ impropriè faciunt, & patiunrur; in quibus fortè non ſit neceſſarius contactus, vt patimur aliqñ à pulchritudine, quamuis longe abſimus; verum de hac re in queſtionibus. Dictio aũt illa *primum* quamuis ſecundo membro appoſita videatur, referenda tamen eſt ad prius membrum; vt ita dicamus, *neq; niſi ſe aliquo modo primum tetigerint, ea licet eſſe mixta*. Huiuſmodi aũt verborum tranſgreſſione Ariſt. familiares eſſe ſæpè Græci interpretes notarunt. Proponit aũt de tactu, mixtione, effectione (ex quo perfectiore contrario alterum ẽt, id eſt perpeſſio intelligitur) & primo loco ponit id, à quo principium ẽt ſumendum inquit; deinde aũt mixtionem, quam poſtremò tractabit; tum effectionem, quam ſecundo loco, minutam in proponendo diligentiam, atq; ordinis obſeruantiam negligens; quando in tractando ſummum ordinem eſt adhibiturus. Ita initio libri de enunciatione nullo ordine videtur proponere, cum tñ in rebus propoſitis tractandis ab ordine diſcedat nunquã ni. Tunc ſolum in proponendo accuratus eſt, cum id agit, vt ordinem ipſum tractandi conſtituat; quemadmodum initio meteororum. Abſurdum.n. profectò eſſet, in ordine, qui ſeruandus ſit conſtituendo, ordinem non ſeruare. Inquit igitur, *Hoc autem principium ſumamus*; id eſt quamuis reliqua duo, quæ propoſuimus poſt primum, alio ordine tractaturi ſimus, quàm propoſuerimus, ſumemus tamen primo loco tractandum, quod primo propoſuimus.i. tactum. Nam & quibuſcunq; conuenit mixtio, ſeſe tangant oportet, & ſi quid propriè *efficiat, aliud autem patiatur, eodem etiam modo, atque illa*, ſeſe mutuo tangant oportet, quemadmodum, quæ miſcentur.

Ferè igitur, quemadmodum, et aliorum nominum vnumquodq́ multipliciter vſurpatur, & hæc quidem homonymè, illa verò altera ab alteris, & prioribus, ita ſe habet, & de tactu. Attamen cum propriè uſurpatur, attribuitur ijs, quæ ſitum habent; ſitus autem, quibus et locus. Nam, et Mathematicis ſimiliter tactum, atque locum attribuere debemus; ſiue ipſorum vnumquodq́ ſeparatum ſit, ſiue alio modo. Ergo ſi antea verè conſtituimus, tangere nihil aliud eſſe quàm extrema habere ſimul; ea profectò ſeſe mutuò tangent, quæcunque diſtincta cum ſint magnitudines, & ſitum habentes, ſimul habent extrema. Tex.Com.44.

Sæpè docuit Ariſtoteles, in quæſtionibus explicandis à nominum diſtinctione initium ſumendum eſſe; ſæpè etiam re præſtitit, vt primo phyſi. aduerſus Parmenidem, & Meliſſum diſputans, tertio phyſi. de infinito, & alibi millies. Idem nunc tenet inſtitutum. Nam, quoniam vt in Elenchis dicitur, plures ſunt res, quàm nomina, idcirco omnia ferè nomina multiplicem ſenſum, atq; notionem habuerunt; *& hæc quidem homonymè*; quibus ſcilicet ſignificatæ res nullam ſubſtantiæ communionem, quantum ad illa nomina pertinet, habent, *illa verò altera ab alteris, & prioribus*, quædam nomina ita comparata ſunt, vt plures res ſignificent, quarum tñ rerum vni prius, & magis propriè attribuantur, aliis autem minus propriè, & quà pendent à prioribus. Hæcq; in Metaph. dicuntur ab vno, & ad vnum. Hanc igitur communem nominum conditionem, vt multiplicem notionem habeant, neq; tactus nomen valuit effugere. Non eſt autem omnino homonymum; ſed vnam propriam notionem habet, reliquas improprias, & à propria illa quodammodo deriuatas. Aperiamus igitur propriam notionem, & quaſi rectam; nam ea percæpta improprias, & quaſi obliquas facilè intelligemus. Ergo quibus tactus nomen propriè conuenire debet, hæc conditio adſit oportet, vt ſitum habeant. Satis autem perſpicuum eſt, ea tantum ſitum habere poſſe, quæ in loco ſint. Situs enim nihil aliud eſt, quàm collocatio. Ac ſanè Mathematicis etiam eatenus tactus conuenit, quatenus ſitus, & locus. Nam quadratum in circulo locari dicitur; & circulus in quadrato; quare dicere etiam poterimus quadratum, & circulum ſeſe tangere. Cæterùm res à Mathematicis conſideratæ, vel ſeparatæ, & ſolutæ ab omni materia concipi queunt, vel materiei inhærentes. Si ſeparatæ concipiantur, cogitatione tantùm, non re ipſa conſtant; quare cogitatione etiam locum, & ſitum, & tactum habent; ſin materiæ inhærentes, iam naturales etiam ſunt, & verè conſtant; quare propriè etiam locabuntur, & verè ſeſe tangent. Ergo rerum Mathematicarum quæuis, ſiue ſeparata ſpectetur, *ſiue alio modo*, id eſt concreta materiei, tactum ſemper

habebit, ſed ſeparata habebit cogitatione; concreta autem re ipſa. Verùm ne vagemur lõgius, qnod quinto phyſic. poſuimua, hoc etiam loeo ratum eſſe volumus, tangere nihil aliud eſſe, quàm extrema habere ſimul, ita vt illa ſeſe mutuò tangant, *quæcunque diſtinctæ magnitudinis cum ſint, & ſitum babentes, ſimul babent extrema.* Requirit igitur primum, vt magnitudines illæ, quæ ſe tangere debent, ſint inter ſe diſtinctæ; alioqui non ſe tangerent, ſed vnam continuam magnitudinem facerent: quoniam autem diſtinctæ ſunt, diſtinctum etiam ſitum habebunt: ac prætereaillud requiritur, vt iſtarum magnitudinum extrema ſint ſimul, ſibique mutuo adhæreant.

Quoniam autem ſitus ijs omnibus conuenit, quibuſcunque etiam locus; prima autem loci differentia eſt ſurſum, et deorsũ, & talia quadam ex ijs, quæ opponuntur; omnia, quæcunque ſeſe mutuo tangunt, grauitatem vel leuitatem habeant oportet, vel vtrunque, uel alterutrum. Huiuſmodi autem quæ ſunt, sũt patibilia, et efficiẽtia. Quamobrem perſpicuum eſt, hæc eſſe idonea, quæ ſe tangãt mutuo; quorum, cum diſtincta magnitudines fuerint, moueriq́;, et mouere ſe vicisſim potuerint, ſimul extrema erunt.

Notio iſtius vocis *tactus*, quam, & quinto phyſic. & hoc loco expoſuimus, ſatis quidem propria eſt; verùm ſi magis adhuc propriam requiris; eam afferemus, quæ rebus tantùm caducis, non autem corporibus cœleſtibua conueniat; quippè cum de rebus tantum cadueis ſit nobis in præſenti ſermo inſtitutus, & illa vulgò ſe tangere dicamua: globos autem cœleſtes vulgò incerti vtrum continuum quoddam corpus, an in plura diſpertitum ponamus, non ſæpiſſimè ſolemus tactus nomen in illis vſurpare. Ergo quoniam ea ſitum habent, quæ locum; prima autem loci differentia eſt ſurſum & deorſum, ſupera autem regio leuitate acquiritur, infera grauitate (nam quemadmodum diximus, de cœlo nunc non loquimur) certè quæ ſe mutuo tangere debent, vel grauitatem, vel leuitatem habeant oportet, *uel utrunque*, id eſt quadam ex parte leuitatem, quadam etiam ex parte grauitatem, vt aer, & aqua, quæ partim grauia, partim leuia ſunt, *uel alterutrum*, id eſt vel leuitatem tantum, vt ignis, qui nullo pacto grauis, uel grauitatem tantum, vt terra, quæ nullo pacto leuis.

Quare dictum etiam eſt primam loei differentiam eſſe ſurſum, & deorſum, *& talia quadam ex ijs, quæ opponuntur*, id eſt ſurſum non ſimpliciter, qui eſt locus aeris, & deorſum non ſimpliciter, qui eſt locus aquæ. Itaq; benè longam argumentationem multis proſyllogiſmis conſtantem, quæque ſorites appellari poteſt, hunc in modum conſtruere licet. Quæ ſe mutuò tangunt, ſitum habent; quæ habent ſitum, in loco ſunt; quæ ſunt in loco, aut ſurſum sũt, aut deorſum; quæ ſurſum aut deorſum ſunt (de caducis ſemper loquendo) aut leuia, aut grauia ſunt, vel ſimpliciter, vel quodammodo; ergo quæ ſe mutuò tangunt, aut leuia ſunt, aut hrauia, uel ſimpliciter, uel quodammodo. Hæc autem omnia ſunt patibilia, & efficientia; habent enim eandem materiam, de cuius poſſeſſione pugnant, & contrarias qualitates, quibus pugnant; nam leuitati eſt adiunctus calor, grauitati frigus, ergo quæ ſe tangunt mutuò, erunt huius naturæ, vt alterum alterius mouendi, itemq. ab illo patiendi facultatem habeat. Ita fiet, ut maximè propriè illa ſe tangant, quæ cùm ſint diſtinctæ magnitudinea, aptæque ad mutuo efficiendum, & patiendum, habent ſimul extrema. Ita in libro de interpretatione poſt allatam nominis, & uerbi definitionem, nonnullas conditiones addit, quibus adhuc magis propria illarum uocum notio conſtituatur.

Tex.Com.45. *Quoniam autem mouens non eodem pacto mouet id quod mouetur; ſed hoc quidem neceſſe eſt, cũ mouetur & ipſum, mouere; illud autem manens immobile; manifeſtum eſt, quòd & in efficiente eodem pacto dicemus. Nam, et quod mouet, efficere quiddam dicunt; et quod efficit, mouere; verumtamen differũt*

quidem,

quidem,idq́; conſtituere oportet;non enim pote eſt omne, quodcunque mouet,efficere;ſiquidē id quod efficit,illi quod patitur, oppoſuerimus;hoc autem,quibus motus affectio; affectio autem ſolum,quatenus alterantur,vt album,et calidum. Sed mouere latius patet,quàm efficere. Conſtat igitur illud,mouentium partim tangere,quæ mouentur,partim autem minimè.

Occurrit errori cuidam,qui facilè potuiſſet obrepere. Quidam.n.ita putabant, idem eſſe mouere,& efficere; ac quicquid mouet,efficere,quicquid efficit , mouere. Id ſi ita ſeſe haberet; quemadmodum efficientia & patientia ſemper maximè propriè ſe tangunt ; ſemper etiam maximè propriè ſeſe tangerent mouentia & mota; quod minimè verum eſt. Nam mouens immobile,cuiuſmodi finis eſt,non tangit id,quod mouetur;ſed illud tantum mouens quod ita mouet,vt ſimul etiam moueatur,dicitur tangere quod mouetur . Ergo diligenter conſtituendum eſt,quomodo mouere,& efficere differant. Inquit igitur Ariſt.,quòd mouentium non eadem in mouendo conditio eſt; ſed hoc quidem,cum mouetur,mouet; vt res corporatæ, quæ infra Lunam ſunt; illud autem mouet manens immobile; cuiuſmodi ſunt beatæ mentes,& id quod appetitur. Perſpicuum igitur eſt,ſi mouere,& efficere idem eſſent , vt nonnulli exiſtimarunt , idem de efficientibus etiam dici debere; vt efficientium aliud efficeret nullo modo , nullaq́; ratione ab eo,quod efficit, patiens; aliud autem efficeret,cum ipſum pateretur . Verùm falſa iſtorum opinio eſt; & latius patet mouere quàm efficere; quod conſtat ex oppoſito ; pati .n. conuenit , ***quibus motus affectio*** , id eſt quibus ipſe motus cauſa eſt accipiendæ alicuius affectionis; affectio autem accipitur vt album,vt calidum; quatenus illa ſpecie motus, quæ alteratio dicitur, res agitatur; quamobrem pati vna quædam ſpecies motus eſt,idemq́; ſignificat, quod alterari; moueri autem ad ea etiam pertinet, quæ feruntur,quæ creſcunt,ac decreſcunt. Ergo, cum oppoſita eiuſdem ferè ambitus eſſe ſoleant (ex quo exiſtit regula illa Topica, quot modis vnum oppoſitorum dicitur, totidem & alterum) quoniam moueri communius quiddā eſt, quàm pati; mouere ēt latius patebit,quàm efficere. Quamobrem de mouentibus ſanè verum erit dictu ***mouentium partim tangere, quæ mouentur,*** illa ſcilicet,quæ in materia communicāt, quorumq́; motio effectio quædam eſt ***partim autem minimè*** illa nimirum mouentia,quæ non per effectionem, & alterationem mouent,ſed excelſiore quodam modo (de quo in quæſtionibus) neq. viciſſim mouentur.

Cæterum notio illius vocis tangere vniuersè quidem ſtatuatur in ijs,quæ ſitum habent ; quorum hoc quidem mouens eſt, hoc autem motum;mutuo autem,atq́; viciſſim mouens, et motum,quibus conuenit efficere,& pati. Plerunque igitur tangēs à tactis tangitur;omnia enim ferè,quæ in conſpectu ſunt , mota mouent;in quibus neceſſe eſt,& conſtat tangens à tacto tangi. Eſt autem,vt interdum dicimus,cum mouēs tangit duntaxat , quod mouetur;minimè autem tangens à tacto tāgitur. Sed quoniam quæ eiusdem generis ſunt,mota mouent;neceſſariò videtur à tacto tangi. Quamobrem ſi quid moueat manens ipſum immobile,ipſum quidem tanget id,quod mouetur , ab illo autē minimè. Dicimus enim interdum tangi nos ab illo , qui dolorē infert,minimè autem illum à nobis. De tactu igitur, qui in naturalibus eſt,hoc modo ſit conſtitutum.

Concludit,quid ſit vniuersè tangere; vniuersè inquam , quatenus omnibus efficientibus & viciſſim patientibus conuenit. (Nam poſſet multo communior notio afferri; de qua in 5.

phyſic. & ſupra diximus; verùm ea noſtro inſtituto non multùm accommodata eſt) ac tribus conditionibus tactum contineri aſſerit. Requiritur enim primo, vt quæ ſe tangunt, ſitum, & collocationem habeant; ac ſupple tu, ſimul iungantur extrema; deinde vt hoc ſit mouens, illud motũ; poſtremò vt ſint viciſſim mouens & motum; quæ propriè diximus vocari efficiens, & patiens. Prima tantùm conditione ſeruata res etiam mathematicæ ſe tangerent, & cœleſtia item corpora ſeſe viciſſim tangerent; prima, & ſecunda tantùm ſeruatis cœleſtia corpora tangerent inferiora; tertia aũt adiuncta inferiora tantum ortui, & interitui obnoxia ſeſe tangere queunt. Quamobrem Ariſt. maximè propriam iſtius vocis notionem explicando, duarum reliquarum notionum nos ẽt admonet; quarum vna maximè communis eſt, & mathematicis etiã conuenit; altera autem quæ cœleſtibus inferiora mouentibus conuenit, paulò magis propria eſt. Omiſſa igitur prima illa tanquam nimis communi notione, quid inter ſecundam, quæ paulò magis propria eſt, & tertiam quam maximè propriam ſtatuimus (pro vt etiam quarto phy. 48.) interſit, accuratè docet.

Nam quæ mouent non viciſſim mota, tangunt, ſed non tanguntur; quæcunq; autem mouent viciſſim mota, tangunt, & tanguntur; ita vt voce tangendi, ſi phyſicè vſurpetur, ſignificetur vis quædam alterandi; quare quod alterat tantum, & non alteratur, tangit & non tangitur; & quod alterat, & ſimul alteratur, ſimul etiam tangit, & tangitur. Talia ſunt ea ferè omnia, quæ *in conſpectu ſunt*, quæ nobis ob os, atq; oculos verſantur, & ortui, & interitui obnoxia ſunt; cumq; hæc aſſiduè verſemus, ac tractemus, nihil mirum, ſi plerunq. tangens à tactis tangi aſſeramus; ſunt autem, *quæ eiuſdem ſunt generis*, id eſt quæ in eadem materia communicant; Genus enim perſæpè apud Ariſtotelem, vt notat Philoponus, pro materia ſumitur; omninoq; in generibus & categoriis res tantum caducas contineri alibi notauimus. Talia igitur quoniam mouent mota, *neceſſario uidentur tangi*, neceſſario iudicamus non modo tangere, ſed ẽt tangi. Hoc in loco verba illa *φαίνεται*, & *δοκεῖ*, minimè fallacem opinionem deſignant, ſed hoc ſignificant, vt verè ſe res habent, ita etiam à nobis ſe habere iudicari. Sic ſæpè iſtas voces eſſe intelligendas, docuit Ammonius in Porphirium in cap. de genere. Ergo quoniam inferiora iſta nobis notiora ſunt, tanguntq; ſe mutuò, & tanguntur; idcirco in iſtis maximè propriè tangendi vocem vſurpamus. Attamen, ſi quid ſit, quod manens ipſum immobile cætera moueat, vt certè eſt, hoc quidem tanget alia, minimè autem tangetur ab illis. Confirmat id ex eadem voce, cum tralatè accipitur, & planè impropriè; in rebus ſcilicet incorpoream quandam, vt ita dixerim, motionem habentibus; vt cum dicimus tangi nos ab illo, qui dolorem infert, minimè autem illum à nobis. Ita igitur in rebus verum motum habentibus, quod efficit tantum, dicetur tangere, & non tangi. Atque hoc modo ſit conſtitutum de tactu, *qui in naturalibus*, qui rebus hiſce caducis conuenit. Nam res caducæ propriè naturales vocantur; quoniam ab iis, tanquàm antea cognitis ad res cœleſtes indagandas profecti ſumus; & nomen naturæ, quod primo rebus caducis impoſueramus, ad cœleſtes etiam tranſtulimus, quamuis etiã *in naturalibus* poſſumus interpretari vniuerſè in omnibus rebus naturalibus: Oſtendimus .n. quomodo etiam in cœlo ſit tactus.

Quæſtiones in ſextum Caput.

1 Cur de tactu neceſſariò agatur ex tex: xliii.

2 Vtrum omnia, quæ efficiunt, tangendo efficiant ex eodem, & de calore Solis ex primo Meteor. digreſſio.

3 Vtrum incorporea tangant; utrumque Deus poſſit uocari effector ex eodem.

4 Vtrum punctum habeat ſitum, & locum ex tex. xliiii.

5 Vtrum Mathematica ſint in loco ex com. Auerr. xliiii.

6 De multiplici notione iſtius uocis tactus.

7 Vtrum omnia ſe uiciſſim tangentia habeant grauitatem, & leuitatem ex com: Philoponi cvi.

8 Vtrum mouere ſe latius fundat, quàm efficere ex tex. xlv.

9 Vtrum cœlum contineatur in eodem genere, atque cætera corpora ex com. Philoponi cviii.

1 *Cur de tactu neceſſariò agatur ex tex.xliii.*

DIxit Ariſtoteles,quoniam effectio,& perpeſſio,itemque mixtio conſtare nequit ſine tactu,idcirco de tactu neceſſario agendum: Dubitabit aliquis: Quid? effectio,& perpesſio, itemq; mixtio ſine motu cœli, ſine Deo locum ſuum tutari non poteſt; ergo eadem ratione de cœlo nunc,& Deo agendum erit? Facile tollitur dubitatio. Quæ de cœlo,ac Deo dicenda ſunt,ſuis locis afferuntur;sc tamen multo propius hæret tactus effectioni,& perpesſioni, itéq; mixtioni,quàm Deus,aut cœlum. Nam hæc longius abſunt;tactus verò eſt planè infixus in eſſentia,& notione iſtarum rerum. Quæ autem de iis,quæ dicuntur a Philopono, minus probemus;facilè noſtram explanationem attente legentibus conſtabit.

2 *Vtrum omnia,quæ efficiunt,tangendo efficianr ex eodem;& de calore Solis ex primo Meteororum digresſio.*

QVòd inquit Ariſtoteles,ea propriè facere,aut pati nun poſſe,quæ ſe mutuò non tangãt; multas dubitationes leues habet,ut de torpedine,quæ manum afficit non tangens de magnete mouente ferrum, &non tangente; de medicamento humores purgante ſine tactu. Facile enim iſthæc diſſoluuntur ex Ariſtotele 7.phy.xi. Vera enim propoſitio eſt in efficiente,& patiente proximo,non autem in iis,quæ efficiunt, & patiuntur aliquo interiecto intermedio. Ideo torpedo prius uim impertit quandam occultam reti; rete autem alteratum qualitate illa obſtupefacit piſcatoris manum,quam tangit. Ità magnes alterat aerem tangens; aer alteratus,ac tangens ferrum, illud quoque alterat & mouet. Ità medicamentum communicat, & impertit qualitatem,&uim ſuam partibus intermediis,quouſq; uis iſta per tactum communicetur humori, atque eum trahat; uel excitet naturam ad expellendum, quemadmodum putauit Ariſtoteles. Leuia igitur iſthæc ſunt,aut certè non grauiſſima. Illa eſt ad explicandum difficillima quæſtio; quomodo Sol calfacit aerem minimè tangens, ac tot corporibus impatibilibus interiectis intermediis. Et quoniam res digna eſt,quæ diligenter tractetur, libuit huc conducere,quæ aliàs in quartum caput primi Meteororum notauimus,quod bonam in partem à lectoribus accæptum iri confidimus.

Digresſio in quartum Caput primi Meteor. de calore facto à Sole.

PRoponit inueſtigandum Ariſtoteles de communi interpretum ſententia in quarto cap. primi libri Meteororum,quomodo Sol,cum non ſit igneus,&calidus,calorem tamen pariat; quem perſpicue ſentimus: Præfatur tamen, exquiſitius de eo calore in iis, quæ de ſenſu, diſſerendum eſſe; quoniam calor eſt ſenſus affectio .i.affectio ſub ſenſum cadens. Explicat autem quæſtionem,ſtatuens id,uel à ſolo motu Solis poſſe proficiſci. Ità autem argumentatur Motus incitatus,propinquus,ſolidi corporis eſt aptus calefacere,& ignire, quàmuis non ſit ipſe calidus. Motus Solis eſt incitatus,propinquus, ſolidi corporis; ergo motus Solis eſt aptus calfacere & ignire,quàmuis non ſit ipſe calidus. Maior propoſitio exemplo ſaggitarum patefit; quarum plumbum,ſi incitatius ferantur,liqueſcit. Minor tanquàm perſpicua ponitur. Hinc autem cauſa redditur,cur motus ſyderum inerrantium,& motus Lunæ non ita calfaciat. Nam ille non eſt propinquus,hic non eſt incitatus, Addit obiter Ariſtoteles aliam cauſam, cur inferus locus ſit calidus; quoniam à conuerſione cœli truditur deorſum aliqua ignis portio, qui ſub cœlo poſitus erat. Verùm hic ſeſe offert ſylua maximarum quæſtionum. Dubitatur primum cur de calore exquiſitius agere ad librum de ſenſu pertineat; quando calor ante omnem ſenſum eſt;& amoto ſenſu adhuc tamen remaneret incolumis; ut ſcribitur in categoriis cap. de iis,quæ ad aliquid. Præterea decipit nos Ariſtoteles. Nam in illis uerbis *Reſtat autem, ut dubitantes dicamus*,agendum propoſuerat de calore in locis circa terram facto. Nunc autem de calore ſupremæ regionis aeris uidetur diſſerere; ea enim eſt,quæ motu cœli igneſcit. Præterea idem fruſtra repetit,nam hoc antea in illis uerbis *lato autem primo elemento in orbem* tractarat; cum tamen nouum quoddam initium ſumere uelle uideatur,dicens. *De facta autem caliditate,quam exhibet.Sol.* Præterea motus Solis non peruenit ad hæc inferiora; ergo illa non ſegregat,non atterit,non calfacit. Reſpondet Alexander tranſire affectionem quandam à Sole prodeuntem per Lunam; quæ Lunam quidem non afficiat ob eius impatibilem naturam; ſed aerem tamen afficiat; ut torpedo non obſtupefaciens funem manum tamen obſtupefacit: Aut inquit poſſe etiam concedi Lunam affici; quando illa externas affectiones recipere poteſt,ut illuminationem; iis tamen excæptis,quæ ad interitum ducunt. Sed inanis reſponſio; ut hic Philoponus,&Olimpiodorus; ſecundo cœli 42. Simplicius, Auerroes, & referente Auerroe Themixtius animaduerterunt. Nam;ut alia nunc mittam, iſta à Sole per Lunam tranſiens affectio, aut eſt motus ſecundum locum ipſius Solis,aut quippiam aliud. Si motus ſecundum locum,ni

Dubitationes.

Reſponſio Alexandri confutata.

hil

hil abſurdius. Migrabit anim accidens, cuiuſmodi motus ſecundum locum eſt, de ſubiecto in ſubiectum. Sin quippiam aliud eſt; ergo non erit cauſa caloris motus ipſe ſegregans, & atterens; ſed iſta alia affectio. Quòd ſi dicas idcirco Solem motu calfacere, quoniam Lunæ motum communicat, qui poſtea proximè atterit, & calfacit, quæro an ſuum communicet, an diurnum; non ſuum, ut Auerroes ſecundo cœli 42. inquit, & omnes Aſtrologi fatentur; proprius enim Solis motus Lunæ non communicatur: non etiam diurnum; quoniam ille à primo, & extimo globo, & Soli, & Lunæ, & reliquis planetis communicatur. At dices; Sol tamen eſt quaſi inſtrumentum; quo intercedente motus diurnus à primo globo Lunæ communicatur. Dico primùm, fortaſſe Solem non eſſe inſtrumentum; ſed intelligentia Lunæ Deo formata, illius etiam motum. imitatur; deinde, ut eſſet inſtrumentum, non ipſi erat iſta actio tribuenda uel uni, uel maxime Non enim actio ad inſtrumentum, ſed ad id, quod primo efficit, referri debet; quod Ariſtotelis eſt ſecundo de anima al. & ſecundo de generatione liiii. utrobique Empedoclem reprehendentis. Præterea magis eſſent inſtrumenta communicantia iſtum motum reliqui ſuperiores planetæ, quàm ipſe Sol. Nec Solis uelocitas, aut ſoliditas quicquàm prodeſſet ad iſtud munus obeundum, communicandi ſcilicet motus diurni. Nulla enim maior uelocitas requiritur, quàm ſit uelocitas Lunæ; cum Luna tandem ſit, quæ atterat, non globi ſuperiores. ſoliditatem autē nihil prodeſſe ad iſtum motum communicandum, ſatis conſtat. Omnia enim corpora cœleſtia ut Philoponus notauit, ſolida ſunt, & idcirco apta ad reſiſtendum tactui. Quòd ſi ſolidum interpræteris denſum, impropriè loqueris; & adhuc Sol ità bene communicaret motum diurnum, ſi paulò rarior eſſet; atque omnino quid illa corporis procul poſiti ſoliditas, & denſitas ad atterendum ualeat, difficile eſt aſſequi cogitatione. Nam relicta ſola Luna, dūmodo tā uelociter moueretur, ut mouetur, nihilominus aerem attereret, æque ac nunc atterat. Præterea tā nocte, quàm die, tam locis opacis, quàm lucidis calorem ſentiremus. Reſpondet Alexander, tenebras diſiungere partes aeris, quas intercipiunt, à reliquis partibus; idcircò impedire, quo minus ab his ad illas, quas intercipiunt, perueniat motus, & calor; ſed uana reſponſio. Nam tenebræ cum ſint pura priuatio, non poſſunt diſiungere partes aeris; & ſine tenebris huc tamē motus non perueniret; nam altiſſimi montes ſunt, qui iſtud præſtant; ut aer hic inferior non moueatur à cœli conuerſione.

Reſponſio Auer. confutata

Quare ad totam quæſtionem alio pacto reſpondet Auerroes ſecundo cœli 42. ſtatuens cœlum agere non modo ſecundum ſuperficiem, ſed etiam ſecundum craſſitiē, & denſitatem: profundius enim, & denſius eſſe etiam ualidius in agendo. Quamobrem cum ſtella ſit denſior pars orbis, & Sol maxima ſtellarum, nil mirum, ſi ab ea maximè dicatur prouenire actio. Verùm eædem occurrunt difficultates. Nā ſi eſt aliqua alia actio, non erit motus ſecundum locum; de quo uolunt loqui Ariſtotelem. Sin autem actionis nomine intelligat motum ſecundum locum, falſum eſt, quod dicit. Nam denſiſſimus, & profundiſſimus eſt primus globus, & ab ipſo ſine ullo comite prouenit motus ille diurnus aerem atterens, nō autem a Sole. Præterea relicta ſola Luna, ut dicebamus, modo tam cito moueretur, ut moueretur, eadem eſſet uis ipſius motus. Nihil enim ad hanc rem uidetur prodeſſe denſitas, & profunditas corporis naturà à ſe diſtincti, ut eſt Sol à Luna. Nullus fortaſſe hactenus fuit, qui ualidius aduerſus Ariſtotelem fuerit argumentatus; nec tamen quiſquam pro illo ad uſitatas etiam dubitationes ſatis reſpondit. Philoponus deſerit penè impudenter Ariſtotelem. D. Thomas, & Auerroes ſe neſciunt explicare. Ludouicus Buccaferrea ſummus philoſophus inquit deſiderari à ſe præceptorem. Vicomercatus homo doctiſſimus, qui poſtremus hunc librum interpretandum ſuſcepit, pollicetur aliàs ſe opinionem ſuam expoſiturum. Ego autem nunc meam exponam; non tàm ſtudio rerum nouarum, aut arrogantià, à quibus rebus naturà longiſſimè abſum, quàm pietate erga Ariſtotelem unum omnium præceptorem adductus. Perpendamus

Explicatio propria

igitur primum illa uerba. *De facta autem caliditate, quam præbet Sol, magis quidem per ſe, & accuratè in iis, quæ de ſenſu.* De qua, obſecro, caliditate à Sole exhibita loquitur Ariſtoteles in iis, quæ de ſenſu, niſi de lumine? Ergo facta caliditas nihil aliud erit, quàm lumen. Sic ſecundo cœli xlii. *Calor, & lumen generatur attrito ob eorum latione aere*, quaſi calor, & lumen idem ſint, ut à me paulò poſt intelligetis. Huius igitur capitis hæc, niſi fallor, ſententia eſt; Quamuis de luminis natura diſſerendum accuratius, inquit Ariſt. nobis ſit in iis, quæ de ſenſu; afferamus tamen, & in præſenti non nihil, quod ualeat ad oſtendendum, quo pacto Sol, tametſi non ſit calidus, poſſit tamen calfacere; ſatis autem ad hanc rem ualebit peruagata mathematicorum opinio; idcirco ea tanquàm uera utetur. Sic agens de Iride poſuit emiſſione radiorum uidendi munus à nobis obiri. Sic aliis etiam in rebus conſueuit uti priſcorum dogmatis; quouſque ad proprium illa expendendi locum perueniſſet. Putabant autem mathematici, quantum ex Alexandro in libro de ſenſu, & Philopono ſecundo de anima in diſputatione de lumine intelligi poteſt, radios eſſe corpora tenuia, ſolida, & ſphærica, quæ incitatiſſimo motu interceptum aerem

attererent,

attererẽt, ſic calfacerẽt, & illuſtrarẽt. Dicimus igitur motũ nõ ſyderis, ſed radiorũ habere uĩ atterendi, & calfaciendi. Quare Solis latio unica ſatis erit ad calorem afferendum. *Solis latio*, id eſt Sol ipſe dum fertur; quo autem inſtrumento? coniectione radiorum; qui citiſſimè mouẽdo aerem in cauſa ſunt, ut caleſcat. Sic motus radiorum eſt qui calfacit. Iſte autem pendet à latione Solis. i. à Sole dum fertur. Nam cum incitatiſſimè feratur, & ſit ſatis propinquus, radii ab illo exeuntes illius naturam imitati, incitatiſſimè ferentur, & vibrabuntur. Sidera autem tarda, cuiuſmodi eſt Luna, aut remotiſſima, cuiuſmodi aſtra inerrantia, non ità incitatè, nec uſque ad hanc remotam ab ipſis regionem efficaciter uibrare radios poſſunt. Id tibi uerius uidebitur, ſi illud attenderis, quod à Philopono in ſecundum de anima in digreſſione de modo uidendi dicitur, radium ex ueterum ſententia ſequi tanquàm corpus ſpiritale fontem ſuum; ideo quanto celerius fons mouetur, tanto etiam radius; quare magis atterit. Quocirca addit Ariſtoteles, poſſe à nobis accipi ſimilitudinem ab iis, quæ apud nos fiunt. *Nam etiam hic, ſi quædam ui ferantur, uicinus aer maximè incaleſcit*, hoc ſignificans, requiri uicinitatem; quoniam longius lata uim amittunt. Ità cum Sol ſatis propinquus ſit, maximo impetu uibrare radios poteſt; qui à remotiore, aut tardiore latione non ita efficaces acciderent. Addit etiam, *& hoc rationi congruenter euenit*, ſignificans illud etiam multũ facere ad calfaciendi uim, quòd radii ſolidiſſima corpora ſunt; qualia etiam apud nos ſunt, quæ aerem debent accendere. Ergo hunc in modum argumentabimur. Motus incitatus corporis ſolidi eſt aptus ad calfaciendum, quàmuis ipſum corpus non ſit calidum; motus radiorum eſt motus incitatus, & ſolidi corporis; ergo motus radiorum eſt aptus ad calfaciendum, quàmuis ipſi non ſint calidi, neç Sol, unde proficiſcuntur. Maior propoſitio exemplis eorum, quæ apud nos ferũtur, id eſt quorum nos ipſi in cauſa ſumus, patet. Minor partim ponitur tanquàm à Mathematicis ſumpta; partim explicatur; quoniam radii cum ab incitato, & ſatis propinquo corpore proficiſcantur, incitati & ipſi ſint, & maximè potentes huc perueniant oportet. Quod autem interpretati ſumus *Solis lationem*, Solem dum fertur; mirum id uideri non debet. Eſt enim uſitatus, & frequens apud Ariſtotelem dicendi modus. Sic in diſputatione de Cometis inquit, cauſam, cur intra Tropicos non gignantur, eſſe lationem Solis, & ſiderum, id eſt ſtellas ipſas, quæ ibi feruntur; & in ſermone de lacte clarius, ubi dicebat, omnem ſuperam lationem. i. omnia ſidera lata uim calfaciendi, & attrahendi habere: Clariſſimè autem ubi incipit de mediæ regionis impreſſionibus agere, inquit principium mouens eſſe orbem, in quo orbe eſt Solis latio ſegregans, & congregans. Sic uerba, quæ in proximè ſequenti capite ſunt *Primum enim ſub latione in orbem eſt ipſum calidum*, explanat Alexan. id eſt ſub corporibus latis in orbem. Epilogum autem faciens inquit Ariſtot. *ob hanc igitur ſanè cauſam peruenit ad hunc uſque locum calor*. Ergo egit de calore huius regionis, non ſupremæ; cuius calor huc peruenire non poteſt ob interuentum mediæ regionis; niſi ob extruſionem alicuius portionis ignis, quam poſtea tanquàm diuerſam cauſam infert dicens, *& propterea quòd ignis aerem ambiens ſæpe motione ſegregatur, & ui deorſum fertur*. Hanc interpretationem facillimè accommodabimus textui xlii. ſecundi de cælo, quam Auerr. & D. Tho. procul aſpiciebant; propius autem Simplicius (& cum ego non habens in memoria, quæ ibi à Simplicio dicebantur, per me hanc interpretationem inueniſſem, illam poſtea à Simplicio tactam inueniens mirificè ſum lætatus) & facillimè illa uerba exponemus *calor & lumen generatur*. Ponebant enim Mathematici aerem accendi, & illuſtrari attritu radiorum. Sic ſimul generatur calor in aere, quòd attritu illo accendatur, & lumen, quòd eodem attritu aer undiq; illuſtretur, & colluceat. Aliorum autem interpretationes nullæ. Auerroes non habuit illud uerbum, *& lumen*. Alexander quantum ex Simplicio ſuſpicari licet, non ſatis certus fuit. D. Thomas inquit gigni ignem, qui eſt calidus & lucidus. Sed quæſtio fuerat de calore, qui in terra ſentitur, non de igne. Præterea motus cœli ita rarefacit ignem, ut deſtruat lumen, non efficiat; ex quo Auerroes initio libri de ſenſu, & ſecundo de anima 92. dicebat, ignem in ſua Sphæra non lucere, ſed alteri corpori admixtum. Omnes igitur hoc pacto facillimè dubitationes tolluntur. Quòd ſi cui uideatur obſcurus loqui Ariſtoteles, memoria teneat, celebrem, & uulgatam tunc fuiſſe mathematicorum ſententiam; quare poterat eam negligentius exponere; aut fortaſſe ſunt aliqua uerba deprauata. Corroſis. n. Ariſtotelicis lib. ut Strabo refert, à tineis, pro aureis ænea interdum à Tyrannione ſunt repoſita. Quod autem ad ueram Ariſt. de lumine ſententiam attinet, eam ſequenti anno exponemus in libris de ſenſu, & ſenſili. Quod enim mathematici ponebãt attritu radiorum effici, id ponit Ariſt. vi atque efficacia luminis: Habere enim lumen uim inſitam calfaciendi, & attenuandi; quippe cum inſtrumentum ſit primæ alterantis cauſæ; idcircoq́ue primam etiam qualitatem, cuiuſmodi calor eſt, parere debeat; in quam ſententiam multa hìc habes ab Olimpiodoro, à Simplicio primo cœli com. xx. à Philopono in ſecundo de anima in diſputatione de lumine: ex quo mirum uideatur pium eo loco Philoponum aduerſus Ariſtotelem

Explicatio xlii. tex. ii. de cælo.

ſtotelem

ſtotelem repente nunc quaſi Circeo poculo immutatum, impium eſſe factum, & impudentem.

3 Vtrum incorporea tangant, atque utrum Deus poſſit uocari effector ex eodem.

ADdidit Ariſtoteles illam uocem *propriè*, cum dixi, quæ propriè faciunt, & patiuntur, neceſſariò ſe tangere; quod fortè alicui dubitandi occaſionem præbebit. Nam ea, quæ propriè faciunt, & patiuntur (ſunt autem res corporeæ) propriè etiam ſeſe tangunt; quæ autem impropriè faciunt, & patiuntur, ut ſenſus, & ſenſilia, ut appetitus, & expetibile, ut Deus, & Mundus, impropriè etiam ſe tangunt, quam tactus ſpeciem noſtri Theologi uirtualem nuncupant. An non ſeptimò phyſicorum xi. & xii. planè oſtenditur, inter mouens proximum, & motum, & inter ſenſum, & id, quod ſub ſenſum cadit, nihil poſſe intercedere intermedium, ſed neceſſariò ſeſe tangere? Non ne inquit M. Tullius, Minæ, quæ mihi proponuntur, mediocriter me tangunt? idemque apud Græcos in uoce ἅπτεσθαι notat Philoponus euenire. Deus autem, quamuis nullibi ſit, tanquàm loco circunſcriptus, tamen vi, & efficacitate ſua ubique adeſt; unde illud Heracliti, Ne huic etiam loco deſunt Dii immortales. Ergò, ſi quam latè ſeſe fundit nomen effectionis, & perpeſſionis, iam latè etiam ſe fundit nomen tactus; abſolutè dicendum erat, quæ faciunt, & patiuntur, ſeſe tangere; aut ſi uox illa, *proprie*, priori membro addenda erat, ſecundo quoque ad iungi debebat. Puto iſtud ſpectaſſe Ariſtotelem, effectionis, & perpeſſionis nomen, quamuis minus propriè, frequenter tamen uſurpari ſolere in rebus etiam non corporatis, ut in ſenſu, in appetitu, in Deo; in iiſdem autem uſurpari etiam interdum nomen tactus, ſed minus frequenter; quarè particulam illam *propriè* efficientibus, & patientibus potiſſimùm adiungendam cenſuit. Quod autem diximus Deum efficere, ſed minus propriè, ita intelligi uelim, efficientis nomen in iis propriè rebus, ut audietis, & ut notat Philoponus, locum habere, quæ alterando agunt; quod quidem proprium rerum corporearum eſt, quæ qualitatibus ſunt præditæ, & quidem contrariis. Hæc autem in Deum nullo pacto cadunt. Eſſe autem Cõditorem, & Autorem, non tantum moderatorem, & conſeruatorem huius uniuerſitatis, equidẽ non dubito. Quæram enim de Alexandro, conſeruet ne Deus ſecundam mentem; fatebitur conſeruare; at quo pacto conſeruat? an propulſando, quæ illi poſſint officere? an cibum, & potionem ſuppeditando? nulla profectò alia ratione conſeruare poteſt, quàm quòd eſſentia illius pendet, & proficiſcitur ab eſſentia Dei, ut lux à Sole. Quare non ſemel tantum hic mundus à Deo conditus eſt, ſed aſſiduè procreatur. Conſeruari .n. mea quidem ſententia nihil aliud ſignificat, quàm aſſiduè ab illo emanare: quare proximè ſequenti capite ſolutis etiam formis perſpicuè effectio tribuitur. Sed huiuſmodi efficiens nullo pacto eſt contrarium patienti. Verùm de his alio loco diligenter expoſuimus.

Quomodo Deus ſit efficiens.

4 Vtrum punctum habeat ſitum, & locum ex tex. xliiii.

INquit Ariſtoteles, ubi eſt ſitus, ibi etiam eſſe locum. Dubitabis de puncto, quod ſitum quidem habet (quod ex Ariſtotele in categoriis cap. de quanto colligi poteſt, aſſerente lineam conſtare ex partibus ſitum habentibus) ac tamen caret loco. Quòd ſi neges, puncta eſſe partes lineæ, illud ſaltem tenebimus, lineam & partes lineæ ſitum habere; quæ tamen loco non continẽtur. Quod enim locatur, æquale loco ſit oportet; locus autem eſt ſuperficies; qui ergo illi linea æquabitur? Item extimus globus erit in loco à ſuperficie etiam connexa; quandoquidẽ eius partes ſitum habent. Dicimus alia notione hic uſurpari uocabulum ſitus, atque in categoriis. Nam ibi partes illæ ſitum habere intelliguntur, quæ ſimul conſtant, & permanent; ſicuti illæ ſitu carent, quæ non ſimul conſtant, ſed una præſente altera, aut effluxit, aut nondum aduenit. Ita etiam puncta, & lineæ partes, & extimus globus ſitum habent. Hic autem nomine ſitus nihil aliud ſignificamus, quàm dimenſum partium, ut locari poſſunt. Ita, quæ carent loco, carent etiam ſitu; quamuis puncta, & lineæ ea etiam ratione locentur, quà aut partes, aut termini ſunt corporis, quod locatur.

5 Vtrum Mathematica ſint in loco ex com. Auerr. xliiii.

AVerroes in com. xliiii. audiens Ariſtotelem affirmantem Mathematicis æquè tactum ac locum eſſe tribuendum, inquit locum minimè ſegregari poſſe à Mathematicis corporibus; qđ etiam conſentaneum uidetur iis, quæ ſcribuntur quarto phy. xlvii. & lxvi. Contra idem Ariſtoteles pri. de cœlo lxix. ſcribit, quicquid eſt in loco, eſſe corpus ſub ſenſum cadens; ergo corpus Mathematicum ſi ſit in loco, ſub ſenſum cadet, & erit naturale. Reſpondere eo loco uidetur Auerroes tacitè ab Ariſtotele indicari, propoſitionem illam eſſe translatis terminis intelligendam. i. omne corpus ſub ſenſum cadens eſſe in loco. Sed rurſus tertio de cœlo lv. perſpicue negat Ariſtoteles, corpus mathematicum eſſe in loco. Soluit hunc nodum Zimara in

quinta

quinta contrad.tertii de cœlo,& in octaua huius libri, ſtatuens ex Auerroe 4.phyſi.com.47. quod tñ Auerroes hic à Philopono diſcere potuit,vt corpora mathematica cogitatione, non reapſe conſtant,ita cogitatione locum habere, minimè autem re. Quicquid autem reapſe eſt in loco; profectò ſub ſenſum cadit,& eſt naturalibus qualitatibus præditum. Illud aũt præterea teneamus,Mathematica non eſſe in loco certo,ac conſtituto,nãlia autem certam,ac definitam habere ſedem; nam leuium ſuperus,grauium inferus eſt proprius,ac certus locus.

6 De multiplici notione iſtius vocis tactus.

AFferuntur tres notiones iſtius vocis,tactus; prima eſt,ea ſe tangere, quorum extrema ſunt ſimul;quemadmodum quinto etiam phy.eſt conſtitutum; ſecunda,ea ſe tangere, quorum extrema ſunt ſimul; quorumq; præterea vnum eſt mouens,alterum mobile; tertia,ea ſe tangere,quorum extrema ſunt ſimul;ac præterea vnum mouens eſt, & alterum mobile; poſtremo ſeſe viciſſim mouent,& mouentur,viciſſimq; efficiunt,& patiuntur. Prima autem cogitatione duntaxat à cæteris duabus diſtinguitur. Nam reuera, quorum extrema ſunt ſimul,ea ſunt corpora,& quidem qualitatibus nãlibus prædita; quare aut mouebunt,aut mouebuntur. Sed cogitatione,vt diximus,diſtinguitur; quoniam, vt Mathematica à qualitatibus ſub ſenſum cadentibus cogitatione abducimus,ita ẽt in illorum tactu nullum motum concipimus; quàmuis eorũ extrema ſimul eſſe intelligamus. Ita notio illa 5.phy.expoſita magis quodammodo ſoluta, & libera,& vt inquiunt,abſtractior eſt. Nec mirum,ſi eam ibi attulerit;vbi res communiter,& generatim conſiderabat; ac vel motum ipſum quodammodo mathematice contemplabatur. Licet enim naturali Philoſopho interdum morem Mathematicorum in rebus à ſenſu abducendis imitari; quod pulchrè docemur ab Alexandro in præfatione in priora Analytica. Nec certè in phyſicis tractandis poſſumus omnino Mathematica deſpicere; quando hæc illorum termini,& accidentia ſunt. Ergo ſi prima illa notio rebus naturalibus accommodetur (nam quæ ſcribuntur, pro ſubiecta materia eſſe intelligenda, docuit nos Ammonius in Categoriis,cap. de ſubſtantia) à ſecunda,& tertia non differt; ſecunda igitur & tertia propriæ philoſophi naturalis ſunt, multò autem magis propria,& familiarior tertia. Nam quemadmodum propriè res naturales ſunt,quæ non tantum mouent, ſed etiam mouentur; ita etiam magis propria videntur philoſophi naturalis,quæcunq; non ſolum tangunt, ſed etiam tanguntur. In voce.n.tangere,ſi phyſicè vſurpetur, ineſt vis quædam,& notio mouendi,atq; alterandi;vt voce tangi ſignificatur moueri,& alterari; quare, quæ alterant tantum, non alterantur; tangunt,& nõ tanguntur; quæ alterant,ſimulq. alterantur; ſimul etiam tangunt,& tanguntur. Hæc igitur propriæ phyſica ſunt ob rationem à nobis allatam; nam quæ à Philopono affertur,nulla eſt. Inquit.n.tangens,& quod tangitur, eſſe ad aliquid,& vt M.Tullius vocat,ſub eandem rationem cadentia: Quæ autem ſunt huiuſmodi,reciprocari debere,&,vt vulgò aiunt, ad conuertentiam dici; quare ſi tangens tangit,quod tangitur; certè,& quod tangitur,debet tangere tangens. Iſtud nihil eſt,neq. rectè terminos reciprocat. Ità enim dicendum eſt, tangens eſt eius quod tangitur tangens; & quod tangitur à tangente tangitur. Non .n. ea natura eſt rerum ſub eandem rationem cadentium, vt,quod ex ipſis efficiens eſt,debeat euadere patiens; non enim dominus euadit ſeruus,aut pater filius. Illud autem valdè obſeruandum eſt,ſecundam notionẽ, & magis & minus propriè vſurpari poſſe. In rebus corporatis magis propriè vſurpatur, vt cũ dicimus, cœlum tangere inferiora; in rebus incorporeis planè impropriè,vt cum dicimus,tangi nos minis, aut conuiciis.

7 Vtrum oĩa ſe viciſſim tangentia habeant grauitatem & leuitatem ex com.Philop.106.

DIxit Ariſt. quæ ſeſe mutuò tangunt,aut grauitatem habere,aut leuitatem. Dubitat Philop. de ſphæris,quæ ſe tangunt,nec tamen,aut grauitatem, aut leuitatem habent. Dubitationem tollit inquiens,cœlum nunc ab Ariſto. ſumi tanquàm vnum corpus; eſt .n. quaſi vnum magnum animal ex ſphæris quaſi partibus conſtans; partes aũt, vt in explanatione verborum notauimus,non dicuntur ſeſe tangere. Vel de rebus, inquit, caducis ſolum Ariſtot. loquitur; quod tamen illi non vſquequaq; placet; ſed nos veriſſimum credimus; quòd in voce tangendi uim quandam alterandi intelligimus,quæ magis propriè caducis,quàm cœleſtibus inter ſe rebus conuenit. Aut non abſurdè ẽt diceremus, ſphæræ,vt ſphæra eſt, accidere eſſe in loco, & tangi: adeſt.n.octaua ſphæra,quæ non eſt in loco, neq. tangitur. At corporum,quæ recta feruntur,perpetuus comes eſt locus,& tactus, quare illa,quibus perpetuò, & per ſe ineſt locus & tactus, aut grauitatem, aut leuitatem habent.

8 *Vtrum mouere ſe latius fundat, quàm efficere ex text. 45.*

INquit Ariſt., mouere latius ſe fundere, quàm efficere; quod non caret difficultate. Efficere.n.eſt vna ex categoriis, & ſummum genus, ac motum continet; ſi motus accipiatur tanquàm fluxus formæ ex Auerroe primo phy.com.4. Ac ſanè The. ſecundo de anima cap. 19. oſtendit efficere latius patere, quàm mouere, idque ſignificat Philoponus com.49. Obſeruandum eſt, cum efficere vna ex categoriis ſtatuitur, omnem actum comprehendere, vt ex exemplis, quæ Ariſto. in proprio cap. affert, conſtare poteſt, tùm perfectum, & abſolutum, qui energia, & functio muneris nuncupatur, tùm inchoatum, & imperfectum, qui dicitur motus; quare latius multò patet, quàm mouere. At verò in præſenti accipitur efficiendi vox, vt ſignificat mutare ſecundum qualitatem. Mutatio autem ſecundum qualitatem non genus, ſed ſpecies eſt motus; idcircoq; ad pauciores res pertinet. Themiſtius autem vtitur voce ἐνεργεῖν, quæ, & ipſa interdum latiſſimè patet, vt ex nono Metaphyſi. conſtat; quare nihil cum iis, quæ nunc dicuntur, pugnat.

9 *Vtrum cœlum contineatur in eodem genere atq; cætera corpora ex com. Philop. 108.*

VErba illa *eiuſdem generis*, dupliciter interpretatur Philoponus; vno modo, quæcunque ex eadem materia conſtant; altero, quæcunq; ſunt corpora; quaſi omnium corporum vnum genus ſit, quoniam omnia mouentur. Cæterum dubitabis: cœlum eſt corpus, & mouetur; ergo in eodem genere, ac reliqua corpora continebitur; quare ſempiterna etiam in categoriis includentur; quod tamen non fit. Poſſemus interpretari cœlum contineri in eodem genere ſcientiæ naturali ſubiecto non autem in eadem categoria; quæ vera eſſet interpretatio. Sed afferam ego locum, vbi videtur Ariſto. cœlum etiam in categoria ponere. Eſt autem locus tertio phy. tertio & quarto. Ibi enim aſſerit motum non eſſe præter categorias; quare cuicunq; conuenit motus, illud erit in categoria. Sed cœlo perſpicuè conuenit motus; ergo cœlum erit in categoria. Diximus in quæſtionibus logicis, cum oſtenderemus categorias ad Logicum pertinere, in rebus perpetuis verè non eſſe neq; genus, neq; ſpeciem; præterea etiam non ſatis vulgò notas eſſe; quare à categoriis eſſe excluſas. Cœlum tamen, quoniam multò maiorem rerũ caducarum ſimilitudinem gerit, quàm beatæ mentes (eſt.n. quodammodo poteſtate, & quodammodo mortale, quod habetis ab Alexandro in nonum Metaphyſicorum commentario 18.) & multo etiam notius eſt, tanquàm, & ipſum ſenſibus expoſitum; idcirco interdum ad categoriam refertur. Sic demonſtrationes ab effectis, quòd ſyllogiſmis dialecticis ſimiles ſunt, illis interdum ſolent adnumerari.

Cap. Septi. Tex.Com.46. *Sequitur, vt quid ſit efficere, et pati, dicamus. Accepimus autem à veteribus pugnantes quodammodo inter ſe ſententias. Plerique enim in eo conſenſerunt, vt ſimile à ſimili nihil quicquam eſſe aptum ad patiendum dicerent, eoquòd nihilo plus alterum alterò efficiens vel patibile ſit. Eadem enim omnia ſimiliter ſimilibus conuenire. Diſſimilia autem, ac differẽtia ad efficiendum, ac patiẽdum viciſſim ſunt idonea. Nam & cum exiguus ignis à copioſiore corrumpitur, pati id ob contrarietatem aiunt.* Tex.Com.47. *Contrarium enim eſſe exiguum copioſo. Democritus autem ſolus præter cæteros nonnihil proprij attulit. Dixit enim efficiens, & patiens idem, & ſimile eſſe, neque enim concedit diuerſa, ac differentia pati à ſe mutuo, quin. ſi diuerſa quæ ſunt, aliquid in ſe viciſſim efficiant, id illis non quà diuerſa, ſed quà aliquid idem habent, euenire. Quæ igitur dicuntur, ſunt huiuſmodi.* Tex.Com.48. *Qui autem ita dicunt, uidentur quodammodo pugnantia perſpicuè dicere.*

Diximus poſt diſputationem de tactu explicandum eſſe,quid ſit efficere, & pati . Quare vt promiſſa appareant, ad iſtud præſtandum iam aggredimur . Retinet autem conſuetudinem ſuam Ariſt., vt veterum hac de re ſententias expendat: quamuis enim illæ veritatem non ſint aſſequutæ; occaſionem tamen aſſequendi præbuerunt,vt audietis . Quòd veritatem non aſſequerentur,vel inde patet; quòd pugnantes quodammodo erant; verum autem cum vero non pugnat , quinimò mirifice conſentit. Plerique. igitur,nimirum omnes ferè præter Democritum, cuius tamen auctoritatem ſemper plurimi fecit Ariſt. putarunt ſimile non adhibere effectionem ſuam aduerſus ſimile,neq; ſimile pati à ſimili, *eoquòd nihilò plus altero efficiens,uel patibile ſit*.Quamuis.n.efficientia inferiora patiantur etiam non nihil,& patientia efficiant ; tamen efficientia plus efficiunt,quàm patiantur, patientia autem plus patiuntur,quàm efficiant. At ſi ſimile eſſet efficiens patienti, certe *eadem omnia ſimiliter ſimilibus conuenirent*,id eſt eadem vtriuſq; vis eſſet in efficiendo,& in patiendo; idcirco neutrum eſſet potius efficiens,quàm patiens. Ergo ita poſſumus argumentari. Efficiens debet plus efficere quàm patiatur;patiens magis pati quàm efficiat: ſimile qua ſimile non poteſt magis efficere,quàm pati,neq. magis pati, quàm efficere; ergo ſimile,quà ſimile neq; efficiens, neq; patiens ſtatui debet. Reſtat vt diſſimilia,ac differentia in ſeſe mutuo agant,& à ſe viciſſim patiantur.Nam ſi effectio,& perpeſſio eſt, vt certe eſt; aut inter ſimilia verſari debet,aut inter diſſimilia. Non verſatur inter ſimilia, vt oſtendimus:ſequitur ergo,vt inter diſſimilia. Quòd ſi cernis copioſum ignem agere in exiguum,illumq; abſumere; ſcito in effectione illa ineſſe contrarietatem, Exiguum.n.contrarium eſt copioſo;copioſuſq. ignis conſumit alimentum exiguum. Contra Democritus cenſuit efficiēs, & patiens, *idem, & ſimile eſſe*, id eſt eſſe idem per ſimilitudinem; omnino enim idem non potuiſſet: ſæpe autem apud Ariſtot. , vt alias notauimus,ſequens vox explicat præcedentē, quæ dicitur *ἐπεξήγησιν* apud Aſconium in 2. in Verrem. Cur autem Democritus ita cenſeret , rationem afferebat. Effectio, & perpeſſio aut in ſimilibus verſatur, aut in diſſimilibus; non in diſſimilibus; ergo in ſimilibus. In connexo cæteris etiam cum Democrito conueniebat . Aſſumptum inde probabimus, quòd ſi omnino res diſſimiles ſint, vt linea, & color, alterum ab altero non patietur; quòd ſi diſſimilia videntur in ſe agere,& à ſe pati; idcircò eueniт , quòd aliquid idem habent, quo quidem effectio nititur. At ſi diſſimile quà diſſimile ageret, & pateretur; certe linea, & color, ſuperficies, & ſapor,quoniam res diſſimiles ſunt in ſe mutuò agerēt, & paterentur; quod tamen non fit. Ergo, quæ à Democrito afferuntur,pugnant quodammodo cum iis,quæ afferuntur à reliquis. Dicimus autem pugnare non omnino, ſed *quodammodo* quoniam utraq; ſententia aliquid veri, aliquid item falſi continet; ambæq. , ſi recte intelligantur, defendi queunt, quemadmodum ſecundo de anima obiter eſt oſtenſum; nunc autem ex propoſito oſtendetur .

Pugnæ iſtius cauſam illud ſubſtinet;quòd,cum vniuerſum quiddam deberent inſpicere, vtrique partem aliquam attigerunt. Simile enim,et vſquequaq; indifferens à ſimili nihil quicquam pati,verum eſt. Cur enim alterum ſit magis efficiens altero? Ac ſi aliquid à ſimili pati poſſet; & idem a ſe ipſo; ac ſanè his ita ſe habentibus nihil interitus expers, neque immobile erit,ſi quidem ſimile quà ſimile,efficiens. Idem enim ſe ipſum mouebit omne. Atque omnino diuerſum & nullo pacto idem, ſimiliter. Nibil enim patiatur candor à linea,aut linea à candore,niſi interdum ex accidente ; vt ſi accidat albam,vel atram eſſe lineam. Non enim ſe illa è natura ſua deijciunt; quæ neque contraria ſunt,neque ex contrarijs conſtant. Tex.Com.49.

Eſt quatenus ſimile patiatur à ſimili; eſt quatenus diſſimile à diſſimili. Oportet tn. efficiens,& patiens conuenire, atq. idem eſſe in materia; differre autem forma, & qualitate. Hoc modo tota res veriſſime exponitur. Veteres autem partem tantùm ſpectabant ; nam uel materiam,quæ in utroq. eadem eſſe debet, ut Democritus,vel formam, & qualitatem, quæ diuerſa ſit oportet, ut cæteri omnes. Concedit igitur Ariſtoteles ambas ſententias quadam ex parte

veras eſſe; fatetur q. primum ab illis, qui Democrito non aſſenſerunt, verè dictum eſſe, ſimile ab omnioo ſimili pati non poſſe; quoni am neutrum maiorem in efficiendo vim obtinere poteſt, quàm alterum, vt antea declarauim us; quinimò aliud pro ipſis argumentum affert. Si ſimile qua ſimile ageret in omnino ſimile, idem etiam ageret in ſe ipſum idem.n. ſibi ipſi eſt ſimillimum. Quòd ſi idem agit in ſe ipſum, ſe ipſum etiam mouebit; effectio enim, & actio eſt motus quidam, id eſt alteratio; quæ cum ſit via ad interitum; idem etiam interimet ſeipſum. Quã obrem *his ita ſe habentibus*, ſi quemadmodum ipſe poſtea explicat, ſimile, qua ſimile eſſet efficiens, nihil eſſet immobile, nihil interitus expers; quæ ſi à veritate abhorrent, ut certè abhorrent, concedamus non ab omnino ſimili pati ſimile. Deinde Democrito fauens inquit, *atque omnino diuerſum, & nullo pacto idem ſimiliter*, ſupple tu ex ſuperiori membro, verum eſt pati non poſſe. Candor.n. non patitur à linea, neq; linea à candore, niſi ex accidente. Linea.n. can dida aget fortè in atram, verùm non qua linea, ſed qua candida. Exempli aũt cauſa ponit lineã, nam verè color ineſt ſuperficiei, non lineæ. Commune autem præceptum tradit, nunquam illa ſe è natura ſna deiicere, quæ aut non ſint contraria, aut non conſtent ex contrariis, interiecta. ſ. intermedia inter contraria, vt flauum, & viride inter album, & oigrum. Nam iſta ẽt cum vno extremo comparata alterius inſtar obtinent. Quare cum pati nihil aliud ſit, quàm è ſua na tura quodammodo dimoueri, & efficere nihil allud, quàm id, quod patitur, è ſua natura dimouere; Dimouere aũt è ſua natura ad contraria, aut intermedia pertineat; profectò ad eadem quoq; effectio, & perpeſſio pertinebit. Hoc ita conſtituto, facilè conſtabit, quomodo partim ſimile, partim diſſimile ſit efficiens patienti.

Tex. Com. 50. *Verùm quoniam non quoduis eſt idoneum pati, & efficere, ſed quæcunque aut contraria ſunt, aut cõtrarietatem habent, neceſſariò efficiens patienti genere quidem ſimile eſt, & idem; ſpecie autem diſſimile, & contrarium. Idoneum enim eſt, corpus quidem à corpore, ſapor autem à ſapore, color autem à colore pati; vniuersè autem quod eiuſdem generis ab eo, quod eiuſdem generis.*

Tex. Com. 51. *Huius autem rei in cauſa illud eſt, quod omnia contraria in eodem genere. Efficiunt autem, & patiuntur a ſe vicisſim contraria. Quamobrem neceſſe eſt, eadem quoquomodo eſſe efficiens, & patiens, quoquomodo autem diuerſa inter ſe, ac diſſimilia.*

Hæc verba talem quandam argumentationem continent. Contraria continentur in eodẽ genere, ſpecie aũt, ſupple tu, dinerſa ſunt, qnod ſatis ex definitione patet, contraria.n. ſunt, quæ ſub eodem collocata genere maximè inter ſe diſtant: efficiens, & patiens vel contraria ſunt .i. extrema quædam, vt atrum, & album, vel ſaltem quoquomodo *contrarietatem habent*, vt intermedii colores, qui cum vno extremo collati alterius inſtar obtinent; ergo efficiens, & patiens in eodem quidem genere contineantur, ſpecie autem diuerſa ſint oportet. Minor quidẽ propoſitio pri. phy. longa oratione eſt explicata; oſtenſumq; non quoduis agere in quoduis, aut à quouis pati, ſed contrarium in contrarium, & à contrario; nunc autem tanquàm perſpicua videtur poni. Concluſio autem ſimul inductione quadam uera eſſe oſtenditur; quaotum . ſ. ad illam partem pertinet, efficiens, & patiens genere eadem eſſe debere; nam corpus patitur à corpore, ſapor à ſapore, à colore color; ſimulq; ex cauſa demonſtratur; quoniam . ſ. efficiens, & patiens ſunt contraria. Contraria autem in eodem genere continentur. Non ita autem multus eſt in oſtendendo efficiens, & patiens eſſe diuerſa ſpecie, & forma; quoniam id clariſſimum videtur; ſed aſſeueranter conſtituit, efficiens, & patiens eſſe, *quodammodo eadem*, id eſt genere, *quoquomodo autem diuerſa*, id eſt ſpecie, & forma, Quomodo autem corpus à corpore patiatur, habebitis in quæſtionibus.

Quoniam autem efficiens, et patiens genere quidem eadem & ſimilia, ſpecie autem diſſimilia, contraria autem ſunt huiuſmodi; manifeſtum eſt, quòd contraria, & intermedia ſunt pa-

tientia,

tientia, & viciſſim efficientia. Vniuersè enim interitus, & generatio in his. Quamobrem, & rationi conſentaneum iam eſt, ignem calfacere, & frigidum refrigerare, atque vniuersè efficiens ſibi ipſi ſimile, quod patitur, reddere. Efficiens enim, et patiens contraria ſunt; & generatio in cõtrarium. Quamobrem neceſſario patiens in efficiens mutatur. Ita enim generatio in contrarium erit.

Probatum eſt, eòquod efficiens, & patiens ſint contraria, idcirco eſſe genere quidem ſimilia, ſpecie autem diſſimilia. Nunc uiciſſim, eoquòd efficiens, & patiens ſint genere quidem ſimilia, ſpecie autem diſſimilia, probamus efficiens, & patiens eſſe contraria. Ita enim argumentamur. Genere ſimilia, ſpecie autem diſſimilia ſunt contraria (quæ propoſitio illis uerbis ſignificatur *contraria autem ſunt huiuſmodi*) efficiens, & patiens genere quidem ſunt ſimilia, ſpecie autem diſſimilia; ergo efficiens, & patiens ſunt contraria, uel ſaltem intermedia. Ita enim diſponi propoſitiones debent, quàmuis, eoquòd terminis ad reciprocandum accommodatis conſtent, uideatur apud Ariſtotelem uariatus ordo ſubiecti, & prædicati. Vides igitur in iſtis argumentis circulum quendam; de quo in quæſtionibus. Nunc alteram rationem conſideremus; quæ ad idem affirmandum affertur, & illis uerbis ſignificatur, *uniuersè enim interitus, & generatio in his.* Omnis generatio & interitus verſatur in contrariis ut primo phy. eſt oſtenſum; effectio, & perpeſſio eſt generatio, & interitus quidam (accipimus enim nomen generationis, & interitus cõmuniter, vt omni mutationi conuenit) ergo effectio, & perpeſſio in contrariis uerſetur oportet. Hinc colligit, ignem rationi congruenter calfacere, & frigidum refrigerare; atq. uniuerſe efficiẽs reddere ſibi ipſi ſimile qđ patitur Colligit aũt hũc in modũ, qđ patitur ab efficiẽte, tãdẽ generatur, & fit aliquid; qđ generatur, cõuertitur in cõtrariũ eius, qđ ante erat (generatio. n. ĩ cõtrariũ fertur, ut iam diximus, & qđ eſt calidũ, quà calidũ, non calefit, ſed qđ eſt frigidum) ergo quod patitur ab efficiente, tandem conuertitur in contrarium eius, quod ante erat. Ante erat diſſimile, ut poſuimus; ego ſi debet conuerti in contrarium, conuertetur in ſimile. *Ita. n. generatio in contrarium erit,* id eſt ſi quod patitur initio quidem diſſimile, tandem uerò ſimile efficienti euadat; genitum erit aliquid contrarium illi, quod antea erat.

Nec verò abſurdum eſt, vtroſq́, quamuis non eadem dicãt, ſimiliter tamen naturam attingere. Dicimus enim pati interdum quidem ſubiectum, vt hominem ſanari, & calfieri, & refrigerari, et alia eodem modo; interdum autem calfieri quidem frigidum, ſanari autem, quod ægrotat; atque utrunque verum eſt. Idem de efficiente quoque intelligendum eſt. Nam interdũ quidem hominem dicimus calfacere, interdum autem calidũ. Fit enim ut partim materia patiatur, partim cõtrarium. Qui igitur ad illud ſpectauerunt; efficiens, & patiens aliquid idem habere putarunt oportere; qui autem ad altera, contrarium. Tex. Com. 52.

Effectionis & perpesſionis naturâ integre expoſita iam non difficile eſt uidere, quomodo Democritus, & cæteri, qui ab ipſo diſſenſerunt, quàmuis pugnantia quodammodo dicant, utrique tamen naturam iſtam attingant *ſimiliter*, id eſt utrique quadam ex parte; neutrique à conſuetudine loquendi diſcedant; ut primo etiam phy. notatum eſt. Nam cum quod patitur, ex duabus partibus concretum ſit, materiâ ipſâ, & forma, ſiue qualitate (nomen enim formæ in præſenti communiter ſumimus) per quam qualitatem cum efficiente pugnat; itemque quod efficit, concretum ſit; fit, ut interdum materiam ipſam pati dicamus, quoniam ex una qualitate in aliam mutatur; ut cum dicimus, hominem calfieri, vel refrigerari uel ſanum reddi; patitur. n., & mutatur homo ex cõtrariis in cõtrarias qualitates; interdũ autem dicamus contrariũ ipſũ pati; quoniam altero contrario aduentante ipſum abire cogitur; ut calidum refrigerari, frigidum

dum calfieri, ualidum in morbum incidere, ægrotantem in priſtinam uindicari ualetudinem, eodemque pacto de efficiente intelligendum eſt. Nam cum & ipſum duabus partibus conſtet, materia,& forma,ſiue qualitate,interdum materiæ,& ſubiecti mentionem facimus,ut cum dicimus hominem,uel ignem calfacere,interdum formæ, & qualitatis,ut cum dicimus calidum calfacere. Attendendum tamen hunc duplicem loquendi modum in materia potius eſſe intelligendum Ariſtoteli placere ob cauſam,quam in quæſtionibus audietis. Idcirco enim poſtquam de efficiente quaſi obiter dixit,ſtatim ad patiens redit,& inquit. *Fit enim ut partim materia patiatur,partim contrarium*,id eſt forma ipſa,quæ formæ aduenienti cõtraria eſt. Cum igitur tum efficiens,tum patiens duabus partibus conſtent,materiâ,& formâ, materiaque in ambobus eadem ſit,formæ diſpares,& contrariæ,*qui ad illud ſpectauerunt*, qui ad materiam, & ſubiectum aciem animi intenderunt,cuiuſmodi fuit Democritus,putarunt efficiens,& patiens habere aliquid idem oportere,idcircoque ſimilia quodammodo eſſe; *qui autem ad altera*; qui attenderunt (ut reliqui omnes præter eos,qui à Democrito) formas,& qualitates illas, per quas efficiens à patiente diuerſum eſt,*contrarium*,ſtatuerunt efficiens,& patiens aliquid contrarii habere debere.

Tex.Com.53. *Eodem autem modo ſe habet,ut noſtra fert opinio,efficere,et pati,quo mouere,& moueri. Nam mouens quoq; dupliciter dicitur. Nam & id,in quo principium motus eſt,uidetur mouere (prima.n.cauſarum principium eſt) & illud præterea, quod e poſtremum ad id,quod mouetur,et ad generationem. Similiter autem de efficiente. Nam medicum ſanare dicimus, & uinũ.*

Explicauimus ferè naturam efficientium,& patientium. Verùm exoriri adhuc poſſunt nonnullæ dubitationum nubeculæ, quæ niſi diſiiciãtur,mirificè nos perturbaturæ ſint; Ergo, ut illis obuiam eamus,intelligendum eſt,cum mouere,& moueri ſint quaſi genera, efficere autem,& pati quaſi ſpecies (idem autem dictu eſt,ac ſi dicas mouens,& motum,efficiens,& patiens) idcirco,quod illis conuenit,in hæc quoque transferri commodè poſſe. Firmiſſimum.n. eſt præcæptum illud ſæpè ab Ariſtotele traditum, ut quarto Top. ut initio categoriarum; quicquid generi conuenit, conuenire etiam ſpeciei. Conuenit autem mouenti,ut dupliciter dicatur,primum ſcilicet,& ſecundum,aut etiam tertium,quartũ, ac deinceps: Multa enim perſæpe mouentia in aliqua re mouenda adſunt,ut in commouenda aqua adeſſe poteſt Pompeius, qui baculo utatur ad mouendum lapidem,qui tandem aquam commoueat. Ergo in commouenda aqua plura adſunt mouentia,Pompeius,baculus,lapis. Pompeius dicitur illud, in quo principiũ motus quẽ quidẽ mouere nullo pacto eſt dubitandũ; non modo enim cauſa eſt,ſed etiam cauſarum prima,ut paulo poſt audietis. Ita primo Meteororum cap.ii. dicebat Ariſtoteles *unde motus principium omnibus ineſt illam cauſam putandum primam*; lapis autem dicitur *ultimum ad id,quod mouetur* ultimum mouentium (ſi ab eo,quod eſt principium motus, numerare incæperis) quodque proximum eſt rei,quæ mouetur,omninoque *ad generationem*, id eſt, quod cõiunctum eſt rei,quæ gignitur. Sæpè enim notauimus generationem,& rem genitam idem ſignificare. Eodem igitur modo in efficiente ſe habet. Medicus ad efficiendam ualetudinem utitur uino. Medicus eſt efficiens primum; uinum autem efficiens poſtremum, & proximè hærens rei efficiendæ. Animaduerſio hæc quam afferat utilitatem,procedente diſputatione intelligetis.

Quod igitur primum mouet,nihil impedit, quominus in motu ſit immobile,in quibuſdam autem neceſſarium quoq; eſt:Vltimum autem ſemper mouere motum. In effectione autem primum quidem impatibile, ultimum autem ipſum quoque patitur. Quæcunque enim eandem materiam non habent, efficiũt manentia impatibilia,ut ars medendi. Ipſa enim reſtituendo ualetudinem nihil patitur ab eo,cui reſtituitur. Cibus autem, & ipſe efficiens,patitur tamen aliquid,uel enim calefit, uel re

frigeratur,

frigeratur,uel aliud quiddam patitur, cum ſimul efficit. Eſt autem medendi quidem ars ueluti principium, cibus autem ultimum,ac tangens. Quacunque igitur non in materia formam habent, illa quidem de efficientium numero ſunt impatibilia; quacunque autem in materia,patibilia. Materiem enim aſſerimus ſimiliter,ut ita dixerim, eandem utriuſque oppoſitorum eſſe,tanquàm genus ſit. Quod autem calidum eſſe poteſt,ſi calfaciens adſit,atq; illi incubet,planè calfieri neceſſe eſt. Quamobrem,prout dictum eſt,efficientium hæc quidem impatibilia,illa autem patibilia; & quo pacto in motu, eodem etiam in efficientibus ſe habet. Illhic enim primò mouens immobile,et in efficientibus primo efficiens,impatibile. tex.Com.54.

Ex conuenientia illa,quam in efficientibus, & mouentibus reperimus, hæc altera ſequitur,ut quemadmodum primò mouens ferè eſt immobile, ita primum efficiens ſit impatibile; & quemadmodum ultimum,ac proximum mouens mouendo mouetur, ità ultimum,ac proximum efficiens efficiendo etiam patiatur. Nolumus tamen intelligi perpetuò, primum mouens eſſe immobile; dicimus enim medicum eſſe primam cauſam in reſtituenda ualetudine ,;(non enim nunc illud ſimpliciter primum mouens intelligimus,qui eſt unus,& Princeps ille Deus, ſed quod eſt primum propriè reſpectu talis motionis) ac tamen dum corpus ad ualetudinem mouet,poteſt & ipſe moueri,aut chirugia utens , aut aliquo alio modo ex accidente commotus. Satis eſt,ſi ita dicamus,primum mouens in his caducis rebus nihil impedire quominus mouendo non moueatur; minimè enim neceſſe eſt medicum in mouendo moueri ; *in quibuſdam autem*,ut in rebus æternis,& globis ipſis cœleſtibus prima mouentia, quæ ſunt beatæ mentes, neceſſariò ſunt immobilia. Idem de primis efficientibus intelligatur, aut eſſe omnino impatibilia,aut non neceſſariò pati. Affert autem Ariſtoteles præceptum ad iſtam rem plenius percipiendam,quod ſeptimo etiam metaph. attulit; quæ non communicant in materia cum patiente, efficere non patientia,ut medendi artem. Nam illa quidem efficit ſanitatem,nec tamen à ſanitate patitur; contrà autem cibus,quo medicus ad ualetudinem reſtituendam utitur,dum efficit & immutat corpus ægroti, ab illo etiam uiciſſim immutatur: aut enim calfit, aut refrigeratur, aut expellitur,aut in ſuam naturam conuertitur. In cauſa illud eſt, quòd ars medendi non communicat in materia cum ſanitate; ars enim uerſatur in mente,ſanitas in corpore; cibus autem eandem,quam ſanitas, materiam habet,quatuor .ſ. elementa. *Eſt autem medendi ars ueluti principium*,id eſt in hac effectione locum obtinet primi efficientis,in quo diximus eſſe principium motus, *cibus autem ultimum,ac tangens*; id eſt efficiens proximum . Ergo poſſumus ex his exemplis duos expoſitorios,quos uocant, ſyllogiſmos conſtituere . Medendi ars non patitur ab eo, quòd ipſa efficit. Medendi ars eſt primum efficiens; ergo primum efficiens non patitur ab eo,quod efficit. Contra cibus patitur ab eo, in quod ipſe agit; cibus eſt efficiens proximum; ergo efficiens proximum patitur ab eo,in quod agit. Ita igitur ſtatuamus,*quæcunque non in materia formam habent*,id eſt non in eadem materia (nam,& artis aliqua eſt materia,ut anima, & tamen ars non patitur à ſanitate,quoniam .ſ. ſatis eſt,non eandem eſſe materiam) hæc,inquit, ſunt impatibilia,*quæcunque autem in materia* ſupple tu,eadem communicant, efficiendo etiam patiuntur. Quod indicant ſequentia uerba,ubi inquit materiam eſſe eandem utriuſque oppoſitorum quaſi dicat,proximè efficientia,ut cibum,eſſe oppoſita rei,quæ patitur (ſi enim ille calidior,hæc frigidior;aut contra hæc calidior,ille frigidior) opoſita autem communem materiã habent; quare nihil mirum ,ſi efficiendo uiciſſim patiantur. Sed cautè inquit *ſimiliter,ut ita dixerim* Nam quamuis ſubſtantia materiæ eadem ſit,quæ tanquàm ſolum, & fundamentum ſubſternitur oppoſitis,aliter tamen ad unius,atque ad alterius ex oppoſitis ſuſceptionem præparatur. Eſt ergo,quo ad ſubſtantiam pertinet,eadem,minimè autem uſquequaque eadem, quoniam uariè qualitatibus afficitur. Addit etiam *tanquàm genus ſit*, ut magis quodammodo naturam iſtius communis materiæ exprimat. Nam ut genus oppoſitis differentiis ſubiicitur , ita materies oppoſitis formis. Quid autem inter genus, & materiam interſit , ex Alexandro ſuo loco

docebimus

docebimus. Quoniam autem eadem eſt oppoſitorum materia; fit, ut, *quòd calidum eſſe poteſt* nimirum frigidum ipſum, in quo eſt materia apta etiam ad calorem accipiendum, cum primum illi calfaciens admotum erit, caloris formam induat. Audiſtis igitur alteram ex priore emanantem inter mouentia, & efficientia ſimilitudinem; ut quemadmodum primum mouens eſt immobile, proximum autem mouendo mouetur; ita primum efficiens ſit impatibile, proximum autem efficiendo patiatur.

Eſt autem efficiens cauſa, tanquàm vnde principium motus. Illud autem cuius cauſa, non efficiens; quare ſanitas minimè efficiens, niſi tralatè. Quouſque enim efficiens adfuerit; quod patitur, fit aliquid: habitibus autem præſentibus non amplius fit, ſed iam eſt. Species autem, & fines habitus quidam; materia autem quà materia, patibile. Ignis igitur in materia calorem habet. Quòd ſi aliquis eſſet ſolutus calor, ille nihil profectò pateretur. Verùm hunc quidem ſolutum eſſe, fortè nefas eſt; alia autem aliqua ſi ſint eiuſmodi; in ijs, quod diximus, verum erit. Quid igitur ſit efficere, & pati, & quibus conueniat, & quam ob cauſam, & quomodo, hoc pacto ſit conſtitutum.

Quoniam diximus, primum efficiens nihil patiendo efficere; quod fint quoque conueni re uidetur; nam quod amatur, uariè afficit amantem, cum ipſum tamen nullo pacto afficiatur; idcircò nequis labatur, atque efficientem cauſam cum fine confundat; illa diligenter diſtinguit Ariſtoteles; docetque efficientem cauſam eſſe illam; unde motus uerus & naturalis, non autẽ tralatè dictus originem habet. ***Illud autem cuius cauſa***, at finis non eſt id, unde uerus, & naturalis motus incipiat; ſed tralate tantum mouet; quare minimè eſt efficiens cauſa, niſi tralatè, & impropriè. Impropriè enim, quicquid cauſa eſt, efficere dici poteſt, ut ſimplicius ſecundo phy. & Alex. tertio quæſtionum notarunt. Proprie autem minime eſt efficiens. Ac niſi iam allata ratio ſatis tibi perſuadeat, quamuis firmiſſima illa quidem eſt; ſequentem audias. Cum efficiens adeſt & efficit; patiens fit aliquid; cum finis adeſt, non amplius fit aliquid, ſed iam eſt: ergo finis non eſt efficiens. Maior clara eſt, ſi de efficiente actu intelligis, quomodo intelligi debet. Eatenus enim dicitur ignis efficere formam ſuam in ligno; quatenus lignum non euaſit perfectè ignis. Cum primum autem euaſit perfectè ignis; primus ille ignis, qui efficiebat, nihil efficit amplius. Minor autem ut bene percipiatur; ſcire licet (quamuis hac de re cumulatius in quæſtionibus) formam, & finem eſſe idem numero, ut ſecundo phy. ſecundo de animalium ortu, octauo Metaph. eſt oſtenſum. Eadem enim ſanitas, quæ nunc format illum, qui antea ægrotabat, erat finis medici. Quare, & finis & forma uocantur habitus, quòd maneant in re ipſa, illamque exornent; ſicuti ***materia, quà materia*** nam ſecunda materia, ut formam aliquam habet, poſſet aliquid efficere) ***eſt patibile***, iſtis habitibus ſubiicitur. ***Præſentibus igitur habitibus*** genita iā forma, quæ ſimul etiam finis eſt, quod antea ad iſtam formam conducebatur; non amplius cō ducitur, non fit, ſed factum iam eſt. Hoc probe fixo, ſuumque finem iam ſpectante diſputationẽ repetit illud Ariſtoteles ***ignem in materia calorem habere***, idcircoque, ſupple. tu, pati dum efficit; quod de uno igne dictum ualet etiam in reliqua, quæ eandem materiam habent. ***Quòd ſi eſſet aliquis ſolutus calor***, id eſt à materia ſegregatus, & liber, & quaſi idea quædam (obiter. n. repellit Ideas illas platonicas) nihil profectò pateretur dum efficit. ***Verum hunc quidem ſolutum eſſe, fortè nefas eſt***, fieri non poteſt, quemadmodum ſeptimo Metaph. docuimus, ut naturales, caducæque formæ, cuiuſmodi ignis eſt, ſint ſolutæ, & ſegregatæ à materia; idcircoque efficiendo etiam patiuntur, ***alia autem aliqua ſi ſint eiuſmodi***, ut beatæ mentes (ita ſolutis etiam formis uidetur effectionem tribuere) ***in iis, quod diximus uerum erit*** iſta inquam efficiendo nō patientur. Epilogum deinde ſuo more inducit Ariſtoteles, atque inquit, ſatis fere eſſe conſtitutum, ***quid ſit efficere, & pati*** non quòd definitiones ſint allatæ, ſed quoniam facilè ex dictis excerpi queunt; intelligo autem definitionem explicantem notionem; efficere enim eſt mouere ad qualitatem patibilem; pati autem moueri ad qualitatem patibilem; ***& quibus conueniant*** nimirum rebus in eadem materia communicantibus, ***& quam ob cauſam*** quod ſcilicet una ſit

materies,

materies,& eadem,formæ autem diuerſæ,ac pugnantes,*& quomodo*,quòd oppoſita forma,oppoſitam expellendo patiens ſibi ſimile reddat ; ita vt concinnari integra definitio hoc pacto queat. Efficere eſt mouere ad patibilem qualitatem , ita vt patiens efficienti ſimile reddatur quibus verbis forma ipſa effectionis ſignificatur) in ijs,quæ eandem materiam habent (quibus verbis exponitur ſubiectum) ob hanc ipſam cauſam,quod materia vna,atq; eadem ſit, formæ autem diuerſæ ac pugnantes. Pati autem eodem modo definietur,loco tamen illius vocis *mouere* ponendo *moueri*. De quibus definitionibus plura in quæſtionibus .

Quæſtiones in VII. Caput.

1 Argumentorum , quibus Ariſtoteles probat ſimile non pati à ſimili, conſideratio ex textu 48.
2 Quomodo cauſa receptionis ſit genus, actionis autem ſpecies ex com. Auer. 50.
3 An demoſtratio in orbem ducta fidem faciat ex com. 50. Auerr.
4 Quomodo contraria conſtent eadem materia ex com. Phil. 111.
5 De cauſis glaciei ex eodem com.
6 Quo pacto ſubiectum, vt homo, calefaciat ex tex. 52.
7 Ad quod cauſæ genus inſtrumentum referatur ex tex. 53.
8 Non omni ex parte ſimilia eſſe mouentia efficientibus ex com: Philoponi. 112.
9 De ſimilitudine ac diſſimilitudine materię,& generis ex tex. 54.
10 An forma, & finis ſint idem ex tex. 55.
11 Quæſtio de mutua effectione,&perpeſſione,ſiue vt noſtri dicũt, de reactione, ex latinis.
12 Verum idem à ſemetipſo pati queat, ex ijſdem .
13 An ſimile patiatur à ſimili .

1. Argumentorum quibus Ariſt. probat ſimile non pati à ſimili, conſideratio ex tex. 48.

INquit Ariſt., ſimile non poſſe pati ab omnino ſimili; quoniam nihilo magis erit vnum efficiens,quàm alterum; atq. addit,ſi ſimile pateretur à ſimili, fore ẽt, vt idem patiatur à ſe ipſo; quare ſe ipſum ẽt moueat,& interimat. Vtraq; ratio dubitationem habet. Nam quod ad primã attinet;quãmuis vtrunq; æquè ſit efficiens; non tñ tollitur effectio;ſed mutua effectio,& mutua perpeſſio eſt. Quod autem ad ſecundam, videtur Ariſto. confundere ſimile cum eodem. Nam idem ſibi ipſi eſt idem; minimè aũt ſimile;quandoquidem ſimilia ex qualitate dicuntur ; ex quo ſimile, vel diſſimile nuncupari , proprium qualitatis ſtatuitur. Primam dubitationem hoc pacto tollimus. Effectio inanis,& ſuperuacua eſſe non debet; Erit aũt ſuperuacua,niſi efficiens vincat patiens. Nam ſi ambo æquè efficiant,& æquè patiantur, quam vtilitatem afferet iſthæc effectio? quod ex illa effectum prodibit? Ergo illud uerè efficiens eſt, quod , quàmuis viciſſim à patiente patiatur,plus tñ efficit,quàm patitur; at ſimile ſi poneres,ſequeretur,quòd nihilo plus efficeret,quàm pateretur. Quo tñ pacto doceat Galen. morbo æqualia, & ſimilia in gradu medicamenta eſſe adhibenda, infra intelligetis. Secundæ autem difficultati ita occurrimus: primum dicimus , quaſi argumentari Ariſtotelem à minori ad maius . Nam ſi ſimile, qua ſimile promoueret effectionem ſuam in ſimile; profectò multò magis idem in ſe met ipſum inueheretur,ſeq; alteraret; quòd ſi hoc nefas eſt,ne illud quidem fas vnquàm fuerit. Deinde vt non argumentetur,dicimus ſimile interdum generatim ſumi , vt etiam contineat illud , quod eſt idem ; qua etiam notione inquiunt Latini noſtri , *ſuperioris Africani filius non potuit tam patris ſimilis eſſe , quàm ille fuit ſui* ; multaque huiuſmodi . Dici autem ſimile non tantum ex qualitate , verùm etiam ex forma, & ſpecie , notat Alex. quinto Metaphy. comm. xvii. quo etiam loco exiſtimat Ariſtotelem, cum inquit , ſimilia eſſe , quæ idem perpeſſa ſunt

illa ſignificare, quæ eadem forma ſpecieque ſint prædita: videtur tamen Alex. hanc formam intelligere, quæ quarta ſpecies qualitatis eſt. Indicat dioſcurorum exemplum ab eo allatum. Tamen vniuersè de ſubſtantia etiam verum eſt, quæ ſubſtantia conueniunt, ſimilia poſſe nuncupari. Ideo primo Top. cap. 13. comparatio pertinet etiam ad ſubſtantias.

2 *Quomodo cauſa receptionis ſit genus, actionis autem ſpecies ex com. Auerr. 50.*

QVod inquit Auerroes, cauſam recæptionis eſſe genus, actionis autem ſpeciem, ita accipiendum eſt; quàmuis effectio, & perpeſſio ſit vnus idemq; motus, ratione tantum diſſidens, vt tertio phy. 21. oſtenditur; multum tamen intereſſe inter efficiens, & patiens. Efficere. n. eſt opus formæ, pati autem eſt conditio materiæ; ac formæ quidem ſunt diſſimiles, & contrariæ; materia autem eadem. Idcirco in perpeſſione communio generis, & materiæ; in effectione autem diſſimilis vis formarum ſpectatur. Nec tamen iſta communio generis, & materiæ fuſiſſimè patet; vt quæcunq; genere, & materia communicant, continuò à ſeſe viciſſim pati queant; non. n. calor à linea, linea à ſapore, nec equus ab homine, aut homo ab auè patitur; ſed certi cuiuſdam, ac propinqui generis, vt primo phyſi. docemur, communio requiritur. Neque verò omnis contrarietas eſt ad efficiendum inſtituta, ſed potiſſimum ea, quæ in primis qualitatibus eſt; qua de re ſecundo libro copioſius agemus. Quòd ſi cœlum efficit, & nulli tamen rei contrarium eſt, cogitare debebis, Cœlum eſſe efficiens homonymum; at in ſynonymo duntaxat contrarietas poſtulatur. Rurſus ſi æquè ex calido, atq; ex frigido lutū, quod erat molle, duratur, nec tamen vtrunq; molliciei contrarium eſſe pōt, iſtud quidem per accidens euenit: nam calidum aquam diſſipat, & exſiccat, quæ molliciem faciebat; eandem aquam frigidū cogendo exprimit; ita terræ propria duricies manet. Igitur à contrariis cauſis idem effectum proficiſcitur, at non per ſe. Nos autem cum dicimus in effectione contrarietatem requiri, inter cauſas, & effecta, quæ per ſe ſunt, illam conſideramus.

Quomodo effectio à cōtrario proficiſcatur.

3 *An demonſtratio in orbem ducta fidem faciat ex eodem commentario.*

AVerroes animaduertens Ariſtot. vti demonſtratione quadam in orbem ducta (nam in tex. 50. ex eo, quòd efficiens, & patiens ſunt contraria, illud vult ſequi, genere eſſe eadē, ſpecie autem diſſimilia; rurſus autem in 51. ex eo, quòd faciens, & patiens ſunt ſimilia genere, ſpecie diſſimilia, illud conficit, eſſe contraria) inquit huiuſmodi argumentationem non quidem fidem per ſe plenam facere, quòd in ſe quodammodo commeet, & reciprocetur, ſed tamē vel Alex. teſtimonio nonnihil ad ſuadendum valere. Reuera circulus, qua circulus eſt, ineptiſſimus eſt ad demonſtrandum. Nihil enim aliud efficitur, quàm ſi eſt A, eſſe A, pro vt ab Ariſtotele primo poſt. cap. 3. oſtenditur. Quid ergo ex circulo adipiſcimur? illud primum, quòd terminos inter ſe pares eſſe, ſeq; mutuo conſequi intelligimus. Nam cum, cò quod homo eſt docilis, demonſtraui eſſe rationis compotem, & rurſus ex eo quòd eſt rationis compos, demonſtraui eſſe docilem, ſtatim intelligo docilitatem, & rationem, & hominem eam ſocietatem inter ſe coiuiſſe, vt vnum ab altero nunquam diuelli queat. Idem in cauſa noſtra euenit. Ex iſto enim ab Ariſtotele adhibito circulo probè cognoſco, quæ ſunt efficientia & patientia, quæ ſunt ſimilia genere, ac diſſimilia ſpecie, quæ ſunt contraria, pares terminos eſſe, & viciſſim reciprocari. Circulus enim alibi, quàm in terminis paribus locum habere non poteſt. Præterea illud quoq; boni nobis affert circulus, quòd conuerſione illa terminos excutientes, & perpendente, roborata quodammodo mente, & attritu illo quaſi illuſtrata, noſcimus, quis ex illis veram cauſam ſignificet, quis effectum. Quamobrem perſæpè cum ex effecto demonſtrauimus cauſam, paulò poſt rationem totā conuertentes, ac naturam imitantes ex cauſa demonſtramus effectum, quod etiam nunc fit. Nam quoniam quæ efficiunt, & patiuntur, ſimilia ſunt genere, diſſimilia ſpecie; ideo aut contraria, aut intermedia ſunt, quæ tamen intermedia cum alterutro extremo comparata contrariorum inſtar obtinent. Contraria. n. ita 5. met. definiuntur, quæ ſub eodem genere poſita à ſe maximè diſtant; definitio autem accipit ea, quæ ſuapte natura priora ſunt definito. Hoc igitur ſibi voluerunt Alexan. & Auerroes circulum per ſe non demonſtrare, ſed iis de cauſis, quas attulimus, eſſe idoneum ad rerum vim, & naturam, mutuamq; conſequutionem cognoſcendam. Cæterum in hac Ariſto. ratiocinatione illud mihi non mediocrem moleſtiam exhibet; quòd efficientia, & patientia ideo cenſet eſſe contraria, quoniam ſunt ſimilia genere, diſſimilia ſpecie. Ergo homo, & equus, quoniam genere ſimiles, ſpecie aut diſſimiles, contrarii erunt, & ſe viciſſim alterabunt. Id verò de ſubſtantiis adeò perfectis aſſerere, valde abſurdum videatur. Attendas velim ex quinto metaph. cap. x. diuerſa ſpecie nuncupari interdum, quæ ſub eodem genere collocata ita ſe habent, vt vnum in altero non contineatur, (hac communi notione homo, & equus diuerſi, diſſimileſq; ſpe-

Quæ diſſimilia ſint contraria.

cie ſunt) interdum quæ ſub eodem genere collocata, pugnandi vim in ſubſtantia habent. Id autem non omnium ſpecierum, quinimò primatum tantum, elementorum. ſ. eſt. Elementa enim hoc pacto diuerſa, diſſimiliaq; ſunt, vt inter ſe pugnent, viciſſimq; agitent, & agitentur; quod ab Alex. in illius loci explicatione habes; nuncq; Philoponus ad finem commentarii 111. inquit, generationem eſſe ex contrario in contrarium. Nam tam & ſi dicamus ex priuatione fieri quæ fiunt, tamen in priuatione intelligitur incluſa contraria forma. Non. n., inquit, eſſet mutatio, niſi adeſſet contrarietas. Pugnant. n. formæ de poſſeſſione ſubiecti, atq; ex hac pugna exiſtit mutatio: priuatio aūt, & non ens vim pugnandi habere non poteſt. Ergo cum dicimus ſimilia genere, ac diſſimilia ſpecie eſſe contraria, non quacunq; diſſimilitudine contenti ſumus; ſed eam intelligimus, in qua pugnandi vis inſit. Hæc autem primis tantùm ſubſtantiæ ſpeciebus, id eſt elementis conceſſa eſt; idcircoq; iſta appellantur initia mortis, & vitæ.

4 *Quomodo contraria conſtent ex eadem materia ex com. Philop. 111.*

DVbitat Philoponus, quomodo quæ efficiunt, & patiuntur, & ipſa contraria conſtent eadē materia. Eandem. n. proximam materiam habere non poſſunt, cum vtrunq; propriam in materia temperationem, & præparationem requirat. Quòd ſi dicas conſtare eadem materia prima, idcircoq; facere, & pati viciſſim poſſe; iam album, quod eſt in lacte, poterit efficiendo, & patiendo mutari in nigrum, quod eſt in ebeno, atq; hoc in illud; quod tamen minimè cernimus, licet habeant eandem materiam primam. Dubitationem tollit inquiens, contraria, quæ in ſe viciſſim mutari debeant, materiam communem poſtulare medio quodammodo ſe habentem, inter primam illam remotiſſimam, & hanc maximè propinquam. Id exemplis explicat. In elementis materia prima nullis adhuc differentiis prædita, ſed tantum trifariam dimenſa poteſt ſtatui medio iſto modo ſe habere; æque enim comparata eſt ad cuiuſuis elementi formam excipiendam. In carne autem, oſſe, atq; aliis huiuſmodi rebus ſunt quædam certa temperamenti ſpacia; quæ quidem materiæ communes contrariorum ſunt. In ea enim latitudine, prout magis, minuſuè intenduntur qualitates, ità vel candor, vel nigredo recipitur. Non mutatur igitur candidum, quod eſt in lacte, in nigrum, quod eſt in ebeno; quoniam intra certum quoddam temperamenti ſpacium non continentur, in quo vtrique contrario locus ſit; quàmuis materiam primam communem habeant. Præterea nigrum, & album non ſunt huiuſmodi, quæ propriè à ſe viciſſim patiantur; ſed vis hæc immutandi primis tantum contrariis conuenit. Qua de re, in ſecundo libro. Mutatio tamen in album fit ex nigro, aut ex medio colore, qui cum albo collatus nigri inſtar obtinet; itemq. contra ex albo in nigrum; ita vt quàmuis iſta contraria vim efficientem in ſe minimè exerceant, mutatio tamen propriè inter ipſa fiat; tanquàm terminū à quo, & terminum ad quem; idq. ſibi voluit Ariſtot. primo phyſi. & Philoponus in præſenti. Cur igitur ex candido, quod eſt in lacte, non fit nigrum, quod eſt in hebeno? quoniam colores temperamentum conſequuntur. Ebeni autem temperamentum huiuſmodi eſt, vt candorem nequeat procreare, aut pati; itemq. lactis huiuſmodi, vt nigredini locum non relinquat. Satis autem eſt, vbicunque fit in coloribus mutatio, ibi ſemper ex contrario, aut contrarii inſtar obtinente fieri in contrarium.

5. *De cauſis glaciei ex eodem commentario.*

MVltas videtur afferre cauſas Philoponus, vnde glacies fiat, extinctionem caloris, expirationem humoris, qui in aqua inerat, aut verius intentionem frigoris. Cæterum in controuerſiam meritò cadit, vnde frigus aquæ intendatur. Frigoris enim aquei ſummus eſt gradus. Inuenietur ergo altius, & maius quiddam ſummo, ac maximo, ſi frigus aqueum intendi adhuc poteſt. Extincto enim tantùm calore aqua remanet, non glacies; expirante humore aqua videtur euadere terra; terra autem non magis; ſed minus frigida eſt, quàm aqua. Res ſemper difficillima fuit habita. Puto ego, vt aliorum nunc opiniones non referam, frigus aqueum nullo pacto poſſe intendi, ſed tantum condenſata materia maiorem vim efficiendi acquirere; quo pacto ferrum ignitum magis vrit, quàm flamma; licet flammæ calor ſit maximè intentus. Condenſatur autem aqua admixtione portionis terreæ ab aeris frigore; quæ quidem portio, licet per ſe minus frigida ſit, quam aqua, in cauſa tamen eſt, cur magis denſentur partes aquæ, ac maiorem vim efficiendi acquirant; quo etiam pacto aqua admixta terræ in plumbo maiorem impetum facit, quàm terra ſola, licet ſummè grauis.

6 *Quo pacto ſubiectum, ut homo, calefaciat ex text. 52.*

VErùm dubitari de efficiente etiam poteſt, cur interdum dicamus hominem calfacere interdum verò calidum calfacere. Nam hominis nomine vel continetur etiam calidum

& vis efficiens, vel ſolum ſubiectum ſignificatur. Si continetur ēt vis efficiens; iam homo diſſimilis eſt rei efficiendæ; quare qui hoc ſpectaſſet, non potuiſſet tñ ſtatuere ſimili agere in ſimile, quomodo ſcribit Ariſt. Sin autem ſolum ſubiectum ſignificatur; profectò ſubiectum ſolum efficiendi vim obtinebit; quod tamen negat Ariſto. Ignem.n.cenſet agere non qua ignẽ, ſed qua calidum. Reſpondeo hominis, & ignis nomine præcipuè concretam ipſam ſubſtantiã, ac per ſe conſtantem ſignificari. Quamobrem licet in ipſa adſit ēt coniuncta qualitas illa efficiens, non tñ ita perſpicuè exprimitur; quare cum iſta nomina proferuntur, non extat contrarietas, ſed potius ſimilitudo; quando ſubſtantiæ eodem modo con[illegible] cohærent. At cum dicimus calidum calfacere; tunc qualitatem ipſam, & vim efficientem clariſſimè exprimimus ſubiectum duntaxat innuentes; idcircoq; efficientis, & patientis diſſimilitudinem, ac pugnam quàm primum cernimus.

Ad quod cauſæ genus inſtrumentum referatur ex tex. 53.

VIdetur Ariſto., dum inquit, efficiens aliud eſſe remotius, aliud propinquius (nam & Medicus ſanat, & vinum) inſtrumentum ad efficientem cauſam referre; vinum .n. à Medico tanquàm inſtrumentum adhibetur ad ſanandum. At ſecundo phyſi. 29. qua de cauſis, videtur planè inſtrumenta à conditione cauſæ efficientis ſecludere. Definiuit .n., qđ notauit Philoponus, efficientem cauſam, id vnde primum initium motus vel quietis. Inſtrumentum verò non eſt id, vnde primum initium; quinimò & opera, quæ à Medico ad ſanitatem efficiendam præſtantur, & inſtrumenta, quæ adhibentur, videntur eo loco ad finem referri, præſertim ſi Auerrois interpretationem ſequamur. Rurſus cum ibidem propoſitiones materia concluſionis ſtatuantur, ſint autem inſtrumenta noſtræ mentis ad concluſionem conficiendam, profectò videbitur inſtrumentum ad materiam eſſe referendum; quod ibi Philopono placuit; vt ſecundo horum librorum com. 43. Puto ego (vt illud mittam, vinum minimè eſſe inſtrumentum tantũ, ſed propriam efficiendi vim obtinere) in arte quidem perſæpè inſtrumentum potius tanquàm efficientis conditionem accipi, quàm ad aliam cauſam referri; at in rebus naturalibus, quoniã inſtrumenta euadunt ēt partes rei, quæ fit partes autem ad materiam referuntur, idcircò inſtrumentum ad materiam pertinere. Sic elementa ſunt, & inſtrumenta cœli ad procreanda mixta corpora, & ſimul iſtorum corporum materies. Confectio autem ſyllogiſmi imitatur rerum naturalium procreationem: Nam propoſitiones quibus mens noſtra tanq̃ inſtrumento vtitur, euadunt ēt materia concluſionis, omiſſo tñ medio termino. Notabat aũt Ariſto. in libr. de ſpiritu cap. 3. artem vt igne tanquàm inſtrumento tantum; naturã autem tùm vt inſtrumento, tùm vt parte: quo etiam fortè pacto eadem natura, quæ verus Medicus eſt, vino, cuius modo mentionem fecimus, ad ſanitatem inducendam vtitur. Ergo in rebus naturalibus inſtrumentum commodiſſimè ad materiam refertur; in arte autem, quoniam plerunq; eſt à re procreanda ſegregatum, non ad materiam, ſed ad efficientem. Nec tamen idcircò negandum eſt, etiam in rebus naturalibus, inſtrumentum accipi tanquàm efficientis conditionem poſſe, idcircoq; ad illud referri, quàmuis non ſit primum initium motus, quomodo perſpicuè refertur ſecundo de generatione animalium cap. 4. Aliud.n.eſt eſſe efficiens propriè, & abſolutè. (Hoc.n. eſt primũ initium motus) aliud referri quodammodo ad efficiens tanquam illius conditionem. Nec probo ego Auerrois interpretationem, de qua ſupra dicebamus, opera & inſtrumenta ad finem referentis. Verius.n. Simplicius com. 26. ex Alex. ita interpretatur, vt doceat, iſthæc aut efficienti cauſæ, aut materiæ eſſe adnumeranda.

8 *Non omni ex parte ſimilia eſſe mouentia efficientibus ex com. Philoponi* 112.

NOtat Philoponus non omni ex parte ſimilia eſſe mouentia efficientibus, Mouentia .n., quæ proximè mouent, mouentur quidem, & ipſa, vt baculus mouens lapidem mouetur, & ipſe à brachio, non tamen à lapide mouetur. At efficientia ab eodem pati debent, in quod agunt. Verè autem inquit, nihil opus eſſe, vt comparationes omnia habeant paria. Satis illud eſt, vt mouentium quædam mouendo mouentur, quædam mouent immota, ita efficientium quædam efficere non patientia, quædam autem viciſſim pati. Quomodo autem mouens corporeum dum mouet, moueatur, habetis à Zimara theorema nonageſimum quartum non contemnendum.

9 *De ſimilitudine, ac diſſimilitudine materiæ, & generis ex tex.* 54.

INquit Ariſto. materiam eſſe quaſi genus; atq; omnino materiæ cum genere magna intercedit ſimilitudo; in qua tamen ſimilitudine magna etiam ineſt diſſimilitudo; quod accuratè oſtenditur ab Alexandro ſecundo quæſtionum cap. vltimo, illum etiam laudante ſæpè Auerroe.

Similia

Similia quidem materiæ,& generi hæc adſunt,eſſe communia pluribus,&priora natura.i.ortu,& origine iis,quæ ſub ipſis continentur, & adiunctione alicuius formæ ad certam aliquam,& conſtantem naturam referri. Verumtamen pluribus etiam differentiis diſtinguuntur. Prima differentia eſt hæc. Materia eſt omnino ſubiectum,neque prædicatur de re compoſita; non enim dicimus ignem eſſe materiam ſuam; at genus ità eſt ſubiectum ſuis differentiis, ut de ſpeciebus tamen prædicetur. Secunda differentia. Tota materia eſt communis omnibus formis,ſed&quælibet materiæ particula eſt omnibus formis communis. Nam eadem materiæ portio, quæ nunc gerit formam ignis,poteſt uiciſſim gerere formam aeris,aquæ, terræ. At genus quàmuis totum ſit commune omnibus ſpeciebus non tamen portio illa generis, quæ certæ ſpeciei fuit coniuncta,ut animal,quod eſt in homine,poteſt aliam formam ſuſtinere; non enim conuertetur in equum,aut leonem. Tertia differentia. Materia eſt res quædam, & confert ad efficiendum hoc aliquid(quare ſupra diximus, materiam eſſe partem ſubſtantiæ) genus autem cum ſumitur tanquàm genus,potius opera mentis noſtræ,quàm reapſe eſt. Nam à ſibi proximè ſubiectis differentiis cogitatione tantum differt. Quarta differentia,quæ tamen ex ſuperioribus deriuatur; materia numero,eadem immortalis eſt: at genus per continuatam ſingularium ſucceſſionem conſeruatur; ſigillatim autem interit ut animal,quod eſt in Socrate,&quod in Bucephalo. Quamobrem,ſi omnia animalia ſingularia interirent,ipſum quoque genus aboleretur; quod de materia,inquit Alexander,non eueniret, quippè cum ipſa nullam ſui partem interitu formarum amiſerit; licet alia quadam ratione incolumis remanere minimè poſſet, quòd habet imperfectam eſſentiam,quæquæ actu per ſe conſtare non ualet. Quinta differentia. Formæ generantur in materia,cum in ipſa antea non eſſent. Differentiæ adueniunt generi, quod tamen reapſe erat illud idem,ac differentiæ; communius duntaxat conceptum; ideoque aduentu differentiæ non totam formam dicitur recipere,ſed partem,id eſt actum diſtinctiorem explicatioremque. Omnino materia eſt ante omnem formam,& totam formam recipit. Genus autem cogitatione conficitur ex ipſis formis,quæ iam per materiam conſtant,& ſunt hoc aliquid. Ex qua Alexandri ſententia colligi illud poteſt,materiam eſſe cauſam uel præcipuam, cur ſubſtantia ſit hoc aliquid.

10 *An forma,& finis ſint idem ex tex.lv.*

OStendit Ariſtoteles formam,& finem eſſe idem, quod multò uerisſimum eſt. Forma.n. integra rerum eſſentia eſt;& ſi quid præterea accedat; eſt accidens, non ſubſtantia. Actiones ſunt quidem fines formæ iam factæ; ſed tamen actio nil aliud eſt, quàm ipſamet forma ſeſe promens,& patefaciens, quare forma tandem uerus eſt finis. Intelligi tamen iſtud precipuè uelim de forma totius concreti,ut hominis,& equi Nam formæ partium,ut dentis,carnis,nerui, habent actionem aliquam,quæ ad totum perſpicuè refertur; unde non ſunt ſibimet fines. Dentes enim ſpectant ad inciſionem ciborum; quæ ad totius incolumitatem. Formæ igitur partium habent finem à ſe diſtinctum: referuntur enim per actionem ſuam ad totum. Quod in cauſa fuiſſe crediderim,cur Alexander octauo Metaph.com.x. formam dixerit à fine in rebus naturalibus minimè differre,at in rebus artificioſis differre. Res enim artificioſæ referuntur per officium ſuum ad hominis comoditatem,idcircoque finem à forma propria diuerſum habent; totus autem homo,totus equus in ſe ipſis ſuum finem præcipuè continent; quàmuis ex additamento quodam aliò etiam referantur.

11 *Quæſtio de mutua effectione,& perpeſſione,ſiue,ut noſtri dicunt,de reactione ex latinis.*

CAeterum iam tempus eſt,ut quæſtionem illam de mutua effectione,& perpeſſione atque, ut noſtri dicunt,de reactione tractemus; quam quidem mutuam effectionem,& perpeſſionem in rebus caducis,atque contrarietatem per primas potiſſimum qualitates habentibus ſine dubio Ariſt. ſtatuit,atque ipſa rerum natura confirmat. Manus frigida admota ſinui calido calefit,& ſinus refrigeratur; item ferramentum candens iniectum in aquam frigeſit,& aqua euadit calida; quinimò,ut in quæſtionibus de mixtione infra audietis, mixtio in rerum natura locum habere non poſſet; niſi quæ miſcentur,uiciſſim inter ſe agerent, & paterentur. Attamen quàmuis res ipſa uerisſima ſit,non tamen deſunt argumenta quædam; quæ illam quaſi incertam reddant. Primum argumentum eſt Burlei in tertium phy. ubi Ariſtot. iſtam ſententiam profert, mouens perſæpè dum mouetur,mouere; Inquit igitur;ſi A,exempli gratia,agat in B,& uiciſſim patiatur à B; aut A,& B æquales,aut inæquales facultates habebunt. Si æquales; neutrum aget in alterum; nam actio non prouenit, niſi ex uictoria motoris ſupra motum quarto phy. com.lxxi. eandemque ſententiam pronunciat Ariſtoteles in libro de motu animalium. Sin facultatibus inæqualibus prædita fuerint; ualidius aget quidem in debilius; at minimè uiciſſim *prim.arg.tollẽs reactionem*

patietur

parietur uincet.n.debilius;quare multò magis conſeruabit ſe ipſu: facilius eſt.n.tueri ſe, quàm alterum uincere. *Secun. arg.* Secundum argumentum eſt illius acutiſſimi hominis, quem calculatorem uocarunt. Si concederemus,inquit,iſtam mutuam effectionem,& perpeſſionem; ſequeretur, ut oſtendemus,in eodem ſubiecto,eodem tempore contraria intendi,ut ſimul calorem, & frigus augeri; quod tamen nefas planè uidetur: ita enim rerum natura fert ut cum in aliquo ſubiecto frigus intenditur,calor remittatur;cum calor intenditur,remittatur frigus; Oſtendemus autem quod polliciti ſumus,hoc modo. Sit A calidum exempli gratia, quod ad B frigidum habeat quadruplam proportionem; ita ut totum A agat in totum B; totum autem ipſum B non agat niſi in quartam partem ipſius A,quæ ſanè pars uocetur D; cæteræ autem tres partes, quæ uiciſſim paſſæ non ſunt,uocentur C. Accipiamus igitur ipſum D. Hoc à B. refrigeratur, ut poſuimus,ſimulque calefit ab ipſo C; ergo ſimul calefit,& refrigeratur. Quòd autem ipſum D. calefiat à C,non eſt difficile confirmare; Ipſum enim C. ponimus ſummè & ſincerè calidum; quare illi quilibet gradus frigoris repugnat. Quare cum inter C. omnino calidum,& D. aliquantiſper frigidum adſit contrarietas,& pugna, proximeque ſibi hæreant,& continuata ſint, & ipſum C,longè excellat,ac ualidius ſit ipſo D (nam quadruplam proportionem habebat A ad ipſum B) ergo nihil cauſæ afferri poteſt,quamobrem D. non calefiat à C; quinimo cum C. agat in B. intercedente D,quod tangit ipſum B. profectò in D. antea agat oportet. Non enim, ut ſuperius oſtendimus prouenit actio ad id,quod diſtat,niſi per id,quod propè adſit. *tertium arg.* Addiderunt Iuniores tertium quoddam argumentum,iſti tamen ſecundo ualdè ſimile; Nam ſi, inquiunt,ignis,& aqua,quæ interiectum intermedium habent aerem,in ſeſe uiciſſim agant; profectò aer ille ſimul ab igne calfiet, & ab aqua refrigerabitur; quare ſimul contrariis motibus agitabitur. *Quartum arg.* Quartùm argumentum nihilo iſtis explicatu facilius eſt huiuſmodi. Si omne efficiens dum efficit,uiciſſim patitur; nunquàm profectò ſibi uſquequaque ſimile reddet,quod patitur; ut nunquàm ignis ex aqua,aut aere efficiet ſincerum ignem,qualis ipſe erat. Nam in fine effectionis iam ob mutuam perpeſſionem nonnihil roboris amiſit, ità ut non ſit amplius ſincerus ignis; quare cum nihil agat ultra gradum proprium,ſincerum ignem non generabit. Hæc ferè ſunt,quæ moleſtiam omnibus exhibuerunt; quæque ſi rectè diſſoluantur, rata futura ſit mutua iſta effectio,& perpeſſio. Neque uerò quã multi iſthæc argumenta falsò reprehẽderint,in præſenti demonſtrandum duximus! id enim abunde mihi uidetur Pomponatius præſtitiſſe; tantum ſententiam noſtram explicabimus;in qua explicanda, quid nobiſcum cum Pomponatio non conueniat,intelligetis.

Illud igitur,quod Pomponatius ex Auerroe in xii. Metaph. t 8. ſtatuit, nobis uehementer probatur,generationem non eſſe rerum latentium patefactionem,ut Anaxagoræ placuit; non congregationem,ut Empedocli,& Democrito;apud quos omnis generatio nihil uidetur aliud eſſe,quàm latio; non creationem, quemadmodum uocant,id eſt effectionem rerum ex nihilo, ſed perfectionem quandam illius,quod erat inchoatum; idcircoq; in omni generatione neceſſariò requiri effectorem,& materiam. Materia enim eſt quaſi inchoatio omnium formarum: idcircoque illas poteſtate continet. Præſente autem effectore,& uim ſuam adhibente,quod poteſtate erat in materia,erumpit in actum; id autem tùm in ſubſtantiis, tùm in accidentibus intelligi uelim; quod cum ex multis aliis locis colligi poteſt,tùm ex quarto phy. 84. atque eodem modò colorem,& lumen fieri in aere,& ſpecies alias,quas ſpirituales uocant, alibi oſtendimus. Ergo cum dicimus calidum agere in frigidum,ac uiciſſim à frigido pati; illud ſignificamus, calidum ſua præſentia ex materia quæ nunc frigori ſubiecta eſt,educere formam ſibi ſimilem,id eſt calorem; itemque altera ex parte frigidum ſua præſentia,& vi ex materia,quæ nũc calori ſubiecta eſt,educere formam ſibi ſimilem.i. frigus. Hoc igitur fundamentum primum nobis cum Pomponatio commune ſit. *quid ſit reſiſtere.* Sequitur altera animaduerſio,ut ſtatuamus,quid ſit reſiſtere; ſæpè enim huius uocis in hac quæſtione mentio fit; cumque efficiens,& patiens ſint contraria,ſibi inuicem reſiſtant oportet. Pomponatius igitur poſtquam oſtendit,neque ad effectionem, neque ad perpeſſionem eſſe referendum id quod reſiſtere dicimus, ita definit, reſiſtere nihil aliud eſſe, quàm impedire ſimpliciter, uel ſecundum quid agens quod eſt aptum agere in tale impedimentum à ſuo intento. *Aduerſus Põponatium.* Videt Pomponatius repræhendi ſe facilè poſſe,quòd ex ignotis definiat,ſeq; tuetur quantum poteſt,ſed planè non poteſt. Nam reſiſtere eſt uox propria etiam in rebus inanimis,aut certe magis propria; impedire autem in animalibus uere locum habet,in inanimis plane tralata eſt,quod ex etymologia conſtat. Dicitur enim impedire quaſi in pedes ire. Præterea aut magis,aut æque ſignificat actionem uox illa impedire,atque reſiſtere. Certe Pomponatius ea,quæ hac in re dicit,uidetur potius optare,quàm aut ratione,aut magni alicuius hominis auctoritate conſtituere; Neque oſtendit, quod illi tamen maxime faciendum erat, ad quam categoriam reſiſtere illo ſuo modo definitũ pertineat. *Opinio propria.*

Nos

Nos igitur alio pacto dicamus. Reſiſtere aut in animalibus uſurpatur, aut in cæteris rebus; ſi in animalibus; ſignificat niſum, & conatum quendam, qui fit intentione neruorum, & muſculorum; quamobrem cum intendere neruos, & muſculos ſit effectio quædam, poteſt ſane ad categoriam, quæ inſcribitur facere, referri. Sin autem cæteris in rebus ſenſu carentibus proferatur; profectò ſi uim iſtius uocis diligenter attendas, nihil aliud eſt, quàm poteſtas, aut impotentia ad patiendum; itaque ad ſecundam qualitatis ſpeciem referri debet. Nam cum dicimus, ferrũ maxime reſiſtere effectioni ignis, hoc ſignificamus, ferrum non facile pati ab igne; cum dicimus paleam non reſiſtere igni; ſignificamus in palea eſſe euidentem facultatem, ut facillime ab igne patiatur. Reſiſtere igitur erit quædam impotentia patiendi.i. facultas per quam res non ſtatim admittit ictum, & impreſſionem efficientis contrarii. In materia igitur (mitto cœlum, & ſeparatas mentes, in quibus hoc pacto acceptum, reſiſtere, locum plane habere non poteſt) ſi per ſe ſpectetur, nihil eſt, quod reſiſtat; eſt enim puriſſima quædam facultas ad accipiendum, ſummaque mollicies; per quam omnibus modis teri, & agitari facillime poteſt. Sed forma eſt, quæ reſiſtit, partim certam qualitatum temperationem poſtulans, per quam ita cohibet, & quaſi armat ipſam materiam, ut non facile alteri ſeſe prebeat efficiendam, & quaſi feriendam, partim debilitando & frangendo uim contrarii efficientis; fracta enim illius ui facilius reſiſtet illi. Quod igitur res patiantur, habent à materia: quòd magis uel minus reſiſtant, id eſt difficilius uel minus difficulter patiantur, habent à forma, & à certa temperatione qualitatum. Sic etiam elementa, quòd moueantur, acceptum referunt materiæ; quod moueantur ad ſuperum uel inferum locum, formæ referunt acceptum, ſed hoc alias. Illud nunc teneatur; quamuis forma uim præſtet ad reſiſtendum, non tamen tantam unquam uim præſtare poteſt, ut materia ſuam patiendi facultatem amittat; quinimo cum materiæ uis ſit quodammodo ad patiendum infinita, formæ autem ad efficiendum, & reſiſtendum finita, nihil mirum, ſi res ratione materiæ ſemper magis expoſita erit ad patiendum; quàm ratione formæ ad reſiſtendum ſit apta: ita Aiax potuit Vliſſem clypeo protegere, non tamen ita ut ille adhuc non eſſet expoſitus ictibus. Hinc mutua effectio, & perpeſſio inter contraria; etiam ſi unum altero longe ualidius fuerit; dummodo inter ea aliqua ſit proportio. Nam ſi alterum maximum eſſet, maximeq. uiribus excellens, alterum autem perpuſillum, ac tenuiſſimis uiribus; uix illud pateretur ab hoc; quandoquidem phyſice cõtemplanti exiguum, ut ſcribebat Auerroes octauo phy. nihili inſtar obtinet; inter ens autem, & nihilum nulla adeſt proportio. At ſi aliquam proportionem tueantur, res contrariæ ſemper agent, & patientur, & reſiſtent. Agent quidem, & reſiſtent ratione formæ; patientur ratione materiæ.

His ita conſtitutis uitia repræhenſorum dilucre, illorumque argumenta confutare difficillimum non erit. Quod igitur primo loco proponebatur, neq; inter æqualia, neq; inter inæqualia locum habere mutuam effectionem, & perpeſſionem poſſe; ita a nobis diſſoluitur. Locum habere inter æqualia poteſt; quoniam patiuntur per materiam, agunt per formam, nec facilius eſt ſe conſeruare, quàm in alterum agere; quinimo maior eſt facultas materiæ ad patiendum, quàm formæ ad conſeruandum; licet, quoniam æqualia ſunt, unum non uincat alterum, ſed potius ambo remittantur, & frangantur. Adeſt ergo uictoria motoris ſupra motum: omnis enim forma eſt apta ad uincendam materiam; quàmuis Auerroes cum dicebat, Actionem prodire ex uictoria motoris ſupra motum, illam potiſſime actionem intelligebat, quæ plane uincit, & rem ex priori natura immutat; quo pacto etiam Ariſtoteles uocauit efficiens abſolute, quod tandem uincit. Eadem uero cauſa eſt, cur etiam inæqualia, dummodo aliquam proportionem tueantur, poſſunt mutuo efficere, & pati. Nam forma rei imbecillioris eſt tamen idonea ad agendum in materiam rei ualidioris, licet fracta deinde à ualidiore illa tandem ſuccumbat. Atque in huius quidem argumenti confutatione non longe diſcedimus à Pomponatio, licet ipſe, & multo uerboſius, & multò, niſi fallor, obſcurius reſpondeat; neque ad articulum fortaſſe ipſum, & caput, ac fontem perueniat. In duobus autem ſequentibus argumentis ab ipſo omnino diſſentimus: nihil enim uere affert, quod illa tollat, ſed confugit ad quaſdam obſcuras elocutiones, ut potius occultare ſe, quam pugnare uideatur. Inquit enim aerem non refrigerari a B frigido, ſed ipſius frigus confortari, neque ab A calido calfieri, ſed ipſius calorem confortari. Quæ quidem ineptiſſimè ſunt dicta; atque iſta tamen confortatio, uelit, nolit, nihil aliud eſt, quam intentio præſentis qualitatis, præſertim ſi aer intermedius debeat impertire qualitates oppoſitorum efficientium ipſis oppoſitis; ut calorem ipſius A, ipſi B, & frigus ipſius B, ipſi A.

Argumentorum refutatio

Aduerſus Põponantium.

Quare dicamus nos, ut idem aer candorem, & nigredinem ſimul ſuſcipit, & ad oculum transfert quoniam illi colores ſunt in aere, tanquàm in aliena materia, neque eam ſibi ſub. dã faciunt, nec ſe ipſius dominos conſtituunt; ita calor, & frigus poſſunt initio in eodem aere, at-

que

que in eodem D, de quo in ſecundo argumento loquebamur, recipi; quoniam adhuc non ſibi illius materiæ principatum uindicare conantur, ſed ſunt quaſi hoſpites, & aduenæ, ut recte Themiſtius dicebat; pugna enim fit inter contraria ob ſubiecti poſſeſsionem; ubi nondum illud ſubiicere ſibi aggrediuntur; non pugnant, neque non ſimul queunt conſiſtere. At ubi diutius commorantes illud ſibi parare tanquam propriam materiam tentant, tunc contrarii ſunt; id eſt inter ſe pugnant; neque integra in eodem manere queunt; ſed neceſſariò, aut unū tñ remanet altero profligato; aut ambo remittuntur: atque omnino inter colorem aut qualitatem aliam ſpiritalem, & realem, ut uocant, nihil aliud intereſt, quàm quòd realis habet materiam ꝓpriam, cui dominatur, illique nomen imponit; dicitur enim paries coloratus, uel frigidus; ſpiritalis autem nondum inſidet materiæ tanquam propriæ, ſed tanquàm alienæ quaſi hoſpes & aduena; unde illi nomen non imponit; non enim dicitur aer coloratus aut frigidus, ſi frigus eo uſq; duret, quoad eſt res efficiens frigoris. Primæ tamen qualitates in aere diutius inſidentes ex ſpiritalibus euadunt reales, quòd in illo ſubiecto altè infigi aptæ ſunt; minimè autem colores, aut ſoni, aut odores, quoniā aer ſuapte natura nō eſt huiuſmodi, in quo tanquā ī propria materia uerſari iſtæ affectiones queant, ſed ſolum tanquàm in aliena. Ergo idem D, ſimul calefit à C, & refrigeratur à B; itemque aer interiectus intermedius; ſed tamen frigus, quod eſt in D, eſt ſpiritale, ut uoce iſtorum utar, idcircoque facillimè euaneſcit. Item frigus & calor, qui à contrariis efficientibus in aere imprimitur. Non eſt autem abſurdum, idem recipere contraria ſpiritalia, ut in quæſtione de ſpeciebus aliàs copioſe diſputauimus. Nunc quartum etiam argumentum refellitur. Nam efficiens, quod ualidius eſt, patitur quidem nonnihil ab imbecilliore; uerùm ſi longè excellat, patitur potius ſpiritaliter, id eſt quaſi in ſuperficie, & leuiter, quàm realiter, & altè; idcirco, ut de aqua calefacta ſuperius diximus, non amittit uim ſuam; ac tandem tum aduentitiam iſtam qualitatem expellet, tum uincet patiens ſibique ſimile reddet. Hæc ſunt, quæ, ſi teneantur, facilè diſſolui quæcunque in hac quæſtione negocium faceſſunt, opinor poſſe.

quid ſit qualitas ſpiritalis.

11 *Vtrum idem à ſemetipſo pati queat, ex iiſdem.*

SEquitur quæſtio illa, utrum idem à ſemetipſo pati queat; id enim tanquàm perſpicuè abſurdum ab Ariſtotele allatum eſt octauo phy. 30. ac tamen multis neceſſario potius id affirmandum uidebitur. Primum ix. Metaph. xvi. duplex actió uidetur ſtatui, alia, quæ in ipſomet agente maneat, ut actio mentis, uoluntatis, ſenſus; alia, quæ in rem externam procedat, ut ædificatio, calefactio, refrigeratio. Ergo quicquid primam illam actionem obit, quæ immanens à noſtris nuncupatur, eandem in ſeſe recipit. Recipere autem ſuammet actionem, nihil aliud eſt, quàm à ſe ipſo pati. Ac ſanè mens uarias in ſe cognitiones, ac ſcientias gignit. Præterea in elementis, ut apertè docebat Auerr. tertio de cœlo 28. & quarto de cœlo 22. forma eſt quæ mouet, & forma item, quæ mouetur: materia enim non poteſt eſſe pars mota; quandoquidem, quod poteſtate eſt, neque mouetur, neque mouet octauo phy. com. 10. & v. phy. octauo Ergo eadem forma à ſe ipſa mouebitur, & patietur. Poſtremò aqua, cum æſtate calore circundatur, ſuam met frigiditatem intendit, & auget; ergo idem à ſemetipſo patitur. Hæc igitur in præſenti ſunt diſſoluenda. Quod primo loco afferebatur, ita à multis diſſoluitur, ut putent etiam in actione mentis, & ſenſus, & uoluntatis, longè diuerſum eſſe efficiens à patiente. Nam res oblatæ ſunt efficientes, facultates autem animæ noſtræ ſunt; quæ patiuntur. Qua quidem ſententia nihil abſurdius, ac peripateticis dogmatis minus conſentaneum cogitari poteſt. Nam quod ad effectionem ſpeciei attinet, res quidem obiecta efficit, & animæ facultas patitur; idcircoque ſentire, & intelligere conſiſtunt in perpeſſione quadam. At ubi ſpecies recepta eſt, tunc facultas fruitur quodammodo, & utitur ſpecie illa, iudiciumq; promit rei obiectæ: promit autem hoc iudicium ipſamet; non enim res obiecta hanc uim habet. Quamobrem ſcitè Auerroes ſecundo de anima xlix. recipere eſt aliud quiddam, quàm iudicare; eandemque ſententiam clarius exprimit Themiſtius tertio de anima cap. lv. & in libro de memoria cap. xi. Atque Alexander, & in quæſtionibus, & in libris de anima. Verùm de his alias fuſius diſputabimus. Dicimus igitur nos Ariſtotelem euidenter, ſi illius uerba accurate perpendantur, de effectione, & perpeſſione illa loqui, quæ ad mutationem naturæ ducit. Nam ſi idem, inquit, à ſe ipſo pateretur, nihil eſſet immortale, & immobile, quod argumentum in ea perpeſſione ualet, per quam mutatur natura. At in illis actionibus immanentibus non mutatur natura, ſed potius perficitur: Quamobrem præclarè Themiſtius ſecundo de anima cap. uigeſimo auctorem ſequutus Ariſtotelem docebat, cum aliquis ex ignoratione ad ſcientiam peruenit, adeſſe quandam perpeſſionem, & alterationem; uideri enim amitti aliquid, ſcilicet inſcitiam, & ignorationem: At cum quis ſcientia præditus ex ocio ad contemplationem traducitur, nullam adeſſe iacturam; ſed eſſe perfe-

An intellectus, & ſenſus ſint uirtutes efficientes.

 ctionem

ctionem,& acceſſionem,quo ēt vocabulo ipſemet Ariſto.vtitur.Ergo, vt idem poteſt ſe ipſū augere,quàmuis ſeſe alterare,& generare non queat,quoniam augere ſe nihil aliud eſt, quàm ſe perficere; ità idem poterit agere actionemq; ſuam recipere in iis actionibus, quæ acceſſiones,& abſolutiones ſunt. Huiuſmodi enim actio non eſt motus,ſed perfectio agentis, aut verius ipſamet natura agentis non impedita. An non Deus ſeipſum intelligit, & amat, atq; in ſe ipſo ſuam recipit actionem? non eſt dubitandum. Cur autem nihil mouere ſe ipſum queat, quamuis in ſe ipſo queat agere,habes à Themiſtio pri.de anima cap.19.optimè hanc totam quæſtionem iam in 17.& 18.cap.inſtitutam explicantre.

Quomodo elementa à ſeipſis mouëātur.

Quod autem de motu elementorum dicebatur, ita pro re nata explicaſſe ſufficiat. Elementa verius habent principium patiens motus,quàm efficiens 8.phyſi.t.32.Non enim diſtinctam partem mouentem à mota, neque internum principium habent; ex quo poſſint ſe ſuo arbitratu mouere,& ſiſtere: id enim proprium animalium eſt. Verumtamen quàmuis non per ſe moueantur, id eſt ſuo arbitratu ſe moueant,& ſiſtant, habent tamen à generante actionem ſuæ formæ ſociam, ita vt ad proprium locum ferantur. Latio igitur hæc eſt actio ſequens formam; recipitur autem in medio,veluti in aere; quamobrem in vacuo non fieret motus. Dum enim grauia & leuia nixu,& conatu ſuo impellunt aerem, loco ipſa mouentur;neq; tamen idcirco per accidens omnino mouentur; non enim mouentur alteri infixa, veluti is, qui curru, aut nauigio vehitur,qui propriè motus per accidens eſt;ſed acquirunt nullo interiecto intermedio partem poſt partem ipſius loci.

Cur aquæ æſtate ſint frigidiores.

Quod autem ad creſcentem aquarum æſtiuo tempore frigiditatem attinet, Hippocrates in libro de natura fœtus,inquit,terram hieme præ pluuia madidam comprimi in ſe ipſam,ac denſari,nec perſpiratum liberum habere,nec ventis præbere aditum, ita calidiorem eſſe quomodo lutum,& alia huiuſmodi compreſſa,& compacta; itaq; aquas magis calefacere; æſtate autem rariorem,idcircoq; ad perſpirandum habiliorem minus eſſe calidam,minuſq; aquas calefacere. Lucretius eiuſdem rei cauſam in eamdem terræ denſitatem,ac raritatem retulit, ſed eam denſitatem non ex copia humoris,& pluuiæ,vt Hippo.ſed ex vi frigoris oriri vult; quod magis Ariſtotelicum eſt. Gal.autem de ſimpl.medicament.facultatibus cap. 7. putauit tactum hac in re falli:quod.n.minus,quàm ipſa manus,calidum ſentit pro refrigerante habet; quod autem magis calidum,pro calefaciente; quare cum hiemē manus frigore rigeat,nihil mirum, ſi aquā cenſebit paulò calidiorem, æſtate autem magnopere calefacta quàmuis tepidam aquam frigidiſſimam iudicet. Ariſt. autem pri.lib.mete.vbi de rōre agit,cauſam refert ad antiperiſtaſin. Ac ſanè ſi vera Gal. ſententia eſſet,non tantum deciperetur tactus, ſed ēt aſpectus. Cernimus .n. plures vapores ex aqua hieme prodire,quàm æſtate,vapor autem calorem indicat; præterea abſurdum videtur,manum hieme eſſe frigidiorem aqua, cuius ſummum eſſe frigus cenſetur. Hippocr.autem ac Lucretii potiſſimum ſententia ad Ariſtotelicam atq; ad veritatem propius accedit: eſt.n.in terræ viſceribus calor quidam,qui ob denſitatem à frigore inductam minus perſpirans,magis poteſt aquas calfacere; at tamen hic idem calidus halitus magis roboratur compulſus à circumiacente frigore,& congregatus, ſicuti æſtate à circumiacente calore ob naturæ affinitatem euocatur,ac diffunditur: Non igitur aqua ſuammet inſitam frigiditatem æſtate auget, ſed minus habet aduentitii caloris admixtum.

13 *An ſimile patiatur à ſimili.*

RESTAT,vt vltimam quæſtionem explicemus,an ſimile patiatur à ſimili. Intelligimus autem ſimile non ſolùm forma,ſed ēt gradú formæ, atq; æquale etiam quantitate; quod rectè addebat Zimara theoremate 79.ex Auicenna. Nam alioqui,quod eſt calidum,vt octo, aget in calidum,vt quatuor,illudq; delebit (quoniam inter illa contrarietas quædam eſt, vt dicebat Ariſto.tex.46.& id, quod ualidius eſt,ſuum facit alimentum imbecillioris) aut certè ad ſuum gradum, ſuamque naturam adducet. Idem etiam iudicium eſt de ſimiliter calidis; quorum unum mole longe uincat alterum, ut magnus ignis paruum. Creſcente enim mole creſcit facultas agendi; quod ratio,& ſenſus planè dictat; quàmuis Philoponus in primum librum meteororum non longè ab initio iſtud impudentiſſimè neget. Nihil enim affert, atq; aduerſus Ariſt. iacit,quod non aduerſus ipſum retorqueri queat. Quæſtio igitur de rebus planè atque omnino ſimilibus proponatur. Argumentātur igitur Latini ſimile poſſe pati à ſimili. Duo lumina planè ſimilia,atq; æqualia ſeſe uiciſſim in eodem aere intendunt; quod ex eo intelligi pōt, quòd aer ille multò magis illuminatus eſt,quàm ſi unicum lumen adeſſet;ergo ſimile agit in ſimile. Præterea ſi duæ phialæ omnino æquales, ac ſimiles ſeſe uiciſſim percutiant,ambæ frangentur; ergo ſimile ſine dubio patitur à ſimili. Hæc ſunt,quæ nonnihil dubitationis afferunt, & à nobis ſunt diſſoluenda; quod facere nunc aggredimur. Ariſtoteles propoſitionem ſuam in

iis rebus intelligi voluit, in quibus vera effectio, & perpeſſio locum habet, id eſt in iis, quæ per
primas qualitates efficiunt, & patiuntur. Certè in his ſimile per ſe à ſimili non patitur, ſed po-
tius conſeruatur. Res. n. naturales idcircò agunt, vt ſe propagent, reſq; ſibi ſimiles generent.
Vbi iam ſimilis eſt, fruſtra agerent. Natura autem nihil fruſtra. Idcircò vbi in gradu tantum,
& quantitate ſimilitudo eſſet, & non in forma, qualis eſt inter calidum, vt octo bipedales, &
frigidum, vt octo bipedale, poſſet tamen eſiſtere actio; quoniam iſta non fruſtra agerent; ni-
terentur enim formam ſuæ ſimilem procreare. Quamobrem Medici contraria remedia contra-
rus morbis adhibent, ſed in gradu ſimilia; quod habes à Galeno in extremo tertio libro de tem
peramentis, & alibi ſæpè: quinimò ea veriſſime contraria ſunt, quæ forma maximè diſſidentia
ſimilem tamen, & æqualem gradum habent.

An remedia debeant morbo eſſe ſimilia in gradu.

Non caret tamen iſtud Medicorum effatum ſuis difficultatibus quas hoc loco expende-
re, inutile non fuerit. Primum. n. illud obüci poteſt, ſi Medicus ſimilia in gradu remedia adhi-
beat, nunquàm morbum victum iri. Similia. n. non ita ſunt comparata, vt vnum queat alterum
vincere. Deinde illud ēt affert dubitationem, quòd tantum abeſſe videtur, vt homo per contra
ria ſanitatem recuperet, vt potius in contrarium morbum recidat; ac ſi prius ex febri, exempli
cauſa, laborabat, nunc frigidis adhibitis ex ſopore, ac ſtupore laboret. Reſpondeamus breuiter, ſi
ſimilia in gradu adhibeantur, morbum idcircò victum iri, quoniam morbus eſt qualitas exce-
dens (nam de eo potiſſimum morbo in præſenti verba facimus) in qua tamen continetur ēt
qualitas naturalis, & moderata. Febris enim exempli cauſa eſt calor naturalis auctus, ac mutatus
in igneum ob illam acceſſionem, ita vt euaſerit calor, vt octo (parum. n. refert ſi exempli gra-
tia, vel octo, vel quatuor ſtatuas) in quo continetur, etiam calor naturalis, qui eſt vt quatuor;
ita vt ſi ex calore illo febrili demantur quatuor gradus, moderatus, ac naturalis rurſus euadat.
Id autem præſtabitur à frigido, vt octo. Nam calidum, vt octo, & frigidum, vt octo, licet ſeſe
vincere omnino nequeant, poſſunt tamen, vt antea conſtituimus, ſeſe viciſſim remittere. Remiſ
ſa igitur qualitas excedens, quæ morbum faciebat, iam naturalis euaſit; idcircoq; morbus eſt vi
ctus. Nam, vt morbus vinceretur, non totam tollere qualitatem, ſed illius tantum exceſſum
oportebat. Quare crediderim etiam, ſi paulò imbecillius, quod ſæpè ſolent, remedium Me-
dici adhibeant, ſed ſæpius repetant, quod cupiunt poſſe conſequi. Nam imbecillius etiam po-
teſt remittere uim, & efficaciam ualidioris. Quod autem ſecundo loco afferebatur, ita diſſol-
uimus; calor vt quatuor in mixtis corporibus peruenit ad octauum gradum demptis ſibi gra-
dibus frigoris, quibus antea coniungebatur; quare ſi ad ſuam priorem conditionem iterum re-
diturus eſt, iterum illi adiungantur priſtini frigoris gradus oportet. Id fit ex contrario in for-
ma, & ſimili in gradu remedio. Nam frigidum, ut octo quemadmodum à calido, ut octo re-
cipit aliquam caloris partem, ita uiciſſim illi partem ſui frigoris communicat. Quare ſi cum
tantum remiſſum eſt caloris, & inductum frigoris quantum oportet, remoueantur contra-
ria remedia, quod intelligentes Medici faciunt; non contrarius morbus procreatur, ſed re-
ſtituta ſanitas eſt. Sed eò, unde digreſſi ſumus, redeamus; diſſoluamuſque ea, quæ nobis
negocium faceſſebant. Primum erat de duobus luminibus, quæ ſe uiciſſim augebant, & in-
tendebant.

An duo lumina ſe uiciſſim augeant.

Diſputatum autem diu eſt, eſſent ne iſta duo lumina à diuerſa luce propagata uerè diuer
ſa numero, an potius euaderent idem numero. Colligi enim putant Latini, quod etiam exiſti-
mat Zimara in Theoremate 5. ex uerbis Ariſt. 5. Metaph. in cap. de differentibus, accidentia
ſolo numero differentia in eodem ſubiecto eſſe non poſſe; quare neq. in eodem aere duo lu
mina numero differentia ineſſe poterunt. Contra apud opticos ſatis compertum eſt, ob uarie-
tatem umbrarum, quæ ab illis luminibus procreantur, minimè confundi, ſed diſtincta permane-
re; ac tamen aer magis illuminatur. Reſpondent aliqui, eſſe quidem maiorem luminis exten-
ſionem; ubi enim ſunt duo lumina, plus luminis eſt, quàm ubi unicum; non tamen intentius
lumen. Verùm aut in eodem planè aere ſecundum lumen recipitur, aut in diuerſo. Si in di-
uerſo, id uix animo concipi poteſt. Nam propè poſitæ duæ lucernæ in eodem aere cernun-
tur lumen ſuum propagare; & aer interiectus intermedius fit magis illuminatus; quod non
eueniret, ſi una pars unius lumine, alia alterius illuſtraretur. Sin autem in eodem aere ſecun-
dum lumen recipitur, atque primum; iam non erit maior extenſio luminis. Reſpondent alii,
ut Zimara, in accidentibus ſpiritalibus nihil abſurdi eſſe, ſi in eodem ſubiecto duo accidentia
ſint, ſolo numero differentia: ſed non oſtendit, qui unum non intendat alterum. Dicimus
nos propoſitionem illam, quæ putatur Ariſtot. eſſe, nullo pacto ab Ariſt. eo loco eſſe ſigni-
ficatam. Inquit enim differentia eſſe, quæcunq; in ſubſtantia diuerſitatem habent; cuiuſmodi di
cebat Alex. eſſe terram, & aquã; in ſubſtantia enim terræ ſiccum eſt, in ſubſtantia aquæ hu-
midum; ita diuerſam habent ſubſtantiam, & eſſentiam. Minimè autem illud inquit, quæcunq;

ſunt

ſunt in eadem ſubſtantia, diuerſitatem neceſſariò habere, quod Latini credunt. Verùm de hac re in ſecundo libro, vbi de remisſione, & intentione formarum diſputabimus, copioſius loquemur. Nunc illud ſatis ſit, verſari lumina in aere tanquàm hoſpites, qua aptiſſima tralatione vtitur Themiſtius tertio de anima cap. 17. idcircò locum dari pluribus luminibus, quæ tñ rõne efficientis, & conſeruantis, à quo pendent, diuerſa numero dici queunt; nam quemadmodum in eadem materia poſſunt verſari contraria, vt hoſpites, ita ẽt ſimilia. Ita vnum non auget alterum; diſtincta.n. manent: ſed vnum additum alteri efficacius agit, & magis illuminat aerem. Quod autem afferebatur de phialis, non difficilem explicatum habet. Nam vel tota phiala agit in partem alterius (agere.n. eſt formæ, & totius; pati autem materiæ & partium) atq; ita viciſſim ſeſe vincunt, & frangunt; vel plus roboris habet impetus rei ſolidæ ad frangendum, quàm materiæ ad reſiſtendum; idcirco ambæ ex impetu æquali franguntur.

Quomodo autem hoc liceat euenire, rurſus dicamus. Videtur igitur quibuſdam, pati vnumquodq́, per meatus quoſdã Cap. 8. Tex.com. 56. *ingrediente efficiente vltimo, & maximè proprio; atq́ hoc modo nos cernere, & audire inquiunt, & reliquos ſenſus omnes ſentire; adduntq́ idcircò cerni per aerem. & aquam, & perſpicua; quòd meatus quidam adſint, minimè quidem ob paruitatẽ aſpectabiles conferti autem, & ordine collocati; magiſq́ adſint in perſpicuis. Qui igitur ſic de quibuſdam ſtatuerunt, quemadmodum, & Empedocles, non ſolùm in efficientibus, & patientibus, verumetiam miſceri illa inquiunt, quoruncunque meatus inter ſe conuenientiam mutuam, & conſenſum ſeruẽt.*

Modum efficiendi, & patiendi adhuc tantum attigimus; quantum.ſ. ſatis erat ad effectionis, & perpeſſionis prima quodammodo lineamenta ducenda. Verùm multò melius, ac plenius totam rem intelligemus, ſi opiniones veterum expenderimus; idcircò inquit Ariſt. *rurſus dicamus*, id eſt quod ſtrictim attigimus, nunc fuſius, & copioſius explicemus, ea, quæ à veteribus accepimus, perpendentes. Veniat igitur primò in medium Empedoclis opinio, quæ non paucos amatores reperit, eſſe.ſ. in corporibus meatus quoſdam, licet ob paruitatem minimè aſpectabiles, vnumquodq́. autem corpus tunc pati, cum in ſuos meatus ingrederetur efficiens non quidem remotum, vt ars medicinæ; ſed *ultimum & maximè proprium*, proximum efficiens, quod illi maximè propriè efficiens eſſe opinabantur, vt pharmacum, & vinum. Hoc autem inter perſpicuum, & non perſpicuũ corpus intereſſe dicebant, quòd in perſpicuo meatus ſunt confertiores, & frequentiores, magiſq́; *ordine collocati*, id eſt ſeſe mutuo conſequentes, eundemq́; ſeruantes ductum; at in non perſpicuo minus frequentes ſunt, minuſq́; ordinati, neq; ex ſeſe inuicem pendentes. Quamobrem cum actionem ſenſuum, vt cernere, vt audire, vt olfacere, ipſi etiam in perpeſſione quadam ponerent, ita ſtatuebant, ingrediente in meatus oculi re aſpectabili, nos cernere; ingrediente in meatus aurium re, quæ auditu percipi debet, nos audire; eodemq́; pacto reliquis nos fungi ſenſuum muneribus; cernere autem nos per aerem, & aquam, atq; omnino corpora perſpicua, quoniam cum hæc plures, & meliore ordine conſtructos meatus habeant, facilius ingredientibus corpuſculis aditum præbent, ac patent. *Qui igitur ſic de quibuſdam ſtatuerunt*, qui in nonnullarum rerum natura, & cauſis explicandis his meatibus, atq; hoc corporum ingreſſu vſi ſunt, qualis vel ipſe in primis Empedocles fuit *non ſolùm in efficientibus, & patientibus*, non ſolùm meatus illos, & corporum ingreſſum effectioni, atq; perpeſſioni accommodarunt; verùm etiam ad mixtionem tranſtulerunt. Ea.n. miſceri tradiderunt; quorum meatus hanc conuenientiam, & conſenſum inter ſe haberent, vt in vnius meatũ alterius pars ſolida poſſet ingredi, ac viciſſim in huius meatum illius ſolida. Dixit tamen *de quibuſdam*, quoniam licet per iſtos meatus effectionis, & mixtionis rationem traderent; non tamen quicquàm de accretione ſtatuebant; neq; alterationem, & generationem omnium rerum naturalium tueri poterant, vt paulò poſt audietis.

Tex.Com.57. *Præcipuè autem Leucippus, ac Democritus via progreſſi ſunt; atq; vnam, eandemq́; in omnibus rationem tenuerunt, principium ſecundum naturam conſtituentes, quod quidem verè eſt. Quibuſdam enim ex veteribus viſum eſt, ens neceſſariò vnum eſſe, & immobile. Vacuum enim non ens; quando-* Tex.Com.58. *quidem ſolùm plenum ens: Moueri autem minimè poſſe; niſi ſe paratum ſit vacuum; nec item multa eſſe, niſi adſit ſeparans. Quòd ſi quis exiſtimet vniuerſum minimè eſſe continuum, ſed diuiſim ſe tangere, nihil intereſt, ac ſi dicat, multa, & non vnũ eſſe vacuum. Nam ſi omniquaq; diuiduum, nihil eſſe vnum; quare neq; multa, ſed vniuerſum vacuum: ſin partim quidẽ diuiduum, partim autem minimè, rem à figmento non longè abeſſe. Quatenus enim, & quàm ob cauſam pars quidem vniuerſi ita ſe habet, & plena eſt; pars autem diuiſa? Præterea autem ſimiliter motum tollere neceſſarium eſt. His igitur freti rationibus omittentes, ac deſpicientes ſenſum, quaſi vnam ſequi rationem oporteat, vniuerſum inquiunt aliqui vnum eſſe, & immobile, & infinitum. Finem enim peruenire ad vacuum. Itaq; hunc in modum iſti, hiſq́; cauſis adducti de veritate ſuam ſententiam protulerunt. Verumenimuero in ratiocinationi-* Tex.Com.59. *bus quidem hæc videantur conſequi; res ipſas autem ſi ſpectes; furoris propemodum cuiuſdam ſit ita opinari. Nemo enim furioſus eouſq; à ſe ipſe diſcedat, vt glaciem, & ignem idem putet eſſe. Honeſta tantùm, et quæ ſpeciem honeſti ob vſum habent, quibuſdam ob inſaniam nihil videntur differre.*

- Ab Empedoclis opinione non longiſſimè diſceſſerunt Leucippus, & Democritus; verũtamen *magis uia profecti ſunt*, omnia tradiderunt explicatiorã, mirabiliq; ſerie inter ſe connexa, *eandemq; rationem in omnibus tenuerunt* principia ea induxerunt; quibus in omnium quæſtionum explicatione vti commodè poſſent: *principium ſecundum naturam conſtituentes, quòd quidem uere eſt*, ex tali etiam principio, & aſſumptione argumentati, quæ aſſumptio palàm, ac perſpicuè vera eſt. Ita enim argumentabantur. Reperitur in rebus diuiſio, & multitudo & motus; ergo vacuum eſt. Vides, quod aſſumitur, multò veriſſimum eſſe. Quò circa longè etiam magis probandi, & laudandi ſunt, quàm Parmenides, & Meliſſus; qui ita argumentantur, vt incertis quibuſdam aſſumptis ea tollant, quæ certiſſima ſunt, & apertiſſima. Quam ſanè argumentationem præſtat antè perpendere, quàm ad Democriti, ac Leucippi ſententiam accedamus. Ita.n., quàm iſti maiore commendatione digni ſint, facilè apparebit. Parmenides igitur, & Meliſſus cum exiſtimarent vniuerſum eſſe vnum, & immobile, ad hanc ſuam ſententiam affirmandam ita argumentabantur: ſtatuebant primùm, tanquàm principium & fundamentum *uacuum non ens*, vacuũ nullo pacto habere locum in rerũ vniuerſitate. Ita.n. ipſi intelligebant: Democritus aũt vacuum, & ipſe appellans non ens, quaſi ſi cũ pleno conferatur, eſſentiam non haberet, putabat tñ habere locum in rerum natura: Illo igitur iacto fundamento Parm. & Meliſſ. hũc in modũ pergebant. *Si non eſt uacuũ ſeparatum*, ſi non ſeorſum à pleno cõſiſtit ipſum vacuũ; motus eſſe non põt; ſed vacuum minimè põt vllo pacto conſiſtere, vt iam

poſuimus;

poſuimus; ergo neque motus poteſt eſſe. Præterea cum illud etiam ponerent, corporum diuiſionem aliâ ratione fieri non poſſe, quàm per uacuum ita argumentabantur; *ſi non adeſt ſeparans*, niſi preſtò eſt ipſum uacuum ſeparans inter ſe entia, certè diuiſio locum habere non poteſt; idcircoque nec multa entia erunt; ſed uacuum nullo pacto habet locum in rerum natura; ergo neque diuiſio habere poteſt, neque multa eſſe entia. *quòd ſi quis exiſtimet uniuerſum minimè eſſe continuum, ſed diuiſum inter ſe tangere.* Quòd ſi quis exiſtimet, ut uere exiſtimandum eſt, uniuerſum ipſum minime eſſe continuum, ſed res diuiſas inter ſe tangere, quare plures fore, illi rurſus urgebant, dicebantque nihil intereſſe, ac ſi diceres *multa, & non unum eſſe uacuum* id eſt non unum tantum eſſe uacuum ſed multarum, aut etiam omnium rerum locum occupare. Hoc enim uniuerſum, quod tu conſtare dicis ex pluribus diuiſis, & ſe tangentibus, uel omniquaque diuiduum eſt, uel non omniquaque; atque hoc loco diuiduum uidetur ſignificare illud idem, quod actu diuiſum; *Si omniquaque diuiduum, nihil erit unum*; nam ex iſta diuiſione omniquaque facta nihil remanet, quod ſit unum, ac per ſe conſtare queat; ſi enim remaneret aliquod unum; non eſſet omniquaque diuiſum *neque multa*, neque erunt multa, quoniam multitudo componitur ex monadibus; quare niſi ſit unum, neque multa eſſe poſſunt, *ſed uniuerſum uacuum*; ſed uacuum omnium rerum locum occupabit. *Sin partim quidem diuiduum, partim autem minimè, à figmento non longè abeſſe*, fingendum atque optandum eſt, quæ, & quanta pars uniuerſi ſit indiuidua, & plena; quæ item, & quanta ſit diuiſa, & uacua; nullam autem iſtarū partium diſcriminis poſſe probabilem cauſam afferri. Sublata autem rerum multitudine; motus quoq; eadem ratione auferebatur. Si non eſt uacuum, non eſt motus; ſed non eſt uacuum, quod pro certo ponebant; ergo neque motus. His igitur freti rationibus omittentes, ac deſpicientes ſenſum, qui clamabat multas eſſe res, & moueri, *quaſi unam ſequi rationem oporteat*, quaſi rationi tantum fides habenda ſit, nulla autem ſenſibus: inquiunt uniuerſum eſſe unum, & immobile; quinimò, & Meliſſus addit, etiam infinitum. *Finem enim peruenire ad uacuum.* Si eſſet finitum, finiretur, ac terminaretur ipſo uacuo; ſed uacuo terminari non poteſt, quoniam uacuum non eſt; ergo nullo pacto eſt finitum. Itaque hunc in modum iſti, hiſq; cauſis adducti ſuam ſententiam protulerunt *de ueritate*, de rerum natura, quo pacto eam uere ſe habere putarent: nam iidem aliis in libris accomodatè ad opiniones hominum ſunt loquuti, & ignemque, & terram initia rerum poſuerunt. *Verum enimuerò in ratiocinationibus quidem hæc uidentur conſequi*, plurimum, inquit Ariſtoteles, diſtant uerba à rebus. Poſſumus enim multa uerba fundere, ac nonnullas ſpeciem quandam probabilitatis habentes rationes afferre, & mira quædam colligere; ſed noſtra oratione res non mutantur, neque de ſtatu ſuo dimouentur, quinimò, ſi quæ uerbis colligimus, reipſa etiam ita habere putemus, furioſos ipſos inſania uincimus. Nam ſi uniuerſum eſſet unum; certè glacies idem eſſet, atque ignis. Id autem ne furioſus quidem ſenſerit. Fallitur enim furioſus in diiudicandis tantùm bonis. Nam quæ illi ob uſum & conſuetudinem ſpeciem boni, & honeſti habebunt, à uerè bonis, & honeſtis non uidebuntur differre; quàmuis deterrima, atque ex itiala ſint.

Leucippus autem tenere ſe putauit rationes quaſdam, quæ iis, quæ ſenſui patent, nixæ, neq; generationem, neq; interitum, neq; motum, aut rerum multitudinem ſublaturæ ſint: Fidem autem habuit partim quidem iis, quæ patent, partim uerò unum ſtatuentibus, ita, ut neq; motum ſine uacuo eſſe, vacuum autem non ens, et nullam entis partem inquiat eſſe non ens; propriè enim eſſe ens quod omniquaq; eſt plenum. Verùm hoc ipſum eſſe non unum, ſed multitudine infinita, & minimè aſpectabilia ob molium paruitatem. Hæc autem in uacuo ferri, (vacuum enim eſſe) et concreta quidem generationem efficere, diſſoluta autem interitum. Efficere autem, et pati, quà ſe tangunt, et eatenus eſſe non unum, compoſita autem ſanè, atq; circumplicata generare. Ex eo autem, quod verè unum eſt, non tex.Com.60. tex.com.61.

eſſe

eſſe genitam multitudinem, neq; unum ex iis, quæ uerè ſunt multa, ſed eſse hoc planè nefas, uerùm, quemadmodum Empedocles et nonnulli alii pati per meatus inquiunt, ita omnem alterationem, atq; omne id quod pati dicimus, hunc in modum adminiſtrari, facta per uacuum diſſolutione, et interitu, ſimiliter autem, et accretione, aliis ſubinde ingredientibus.

Audiſtis ineptam ſanè Parmenidis, & Meliſſi argumentationem: quæ erat huiuſmodi: ſi non eſt uacuum; neque motus eſt, neque multitudo; ſed non eſt uacuum; ergo neque motus, neque multitudo. Ac, ut de connexo nihil in præſenti dicamus, aſſumptum certè in controuerſiam facilè uocari poterat; omninoq́ue diligenter examinari poſtulabat. Ex hoc igitur ita incerto, cuiuſque nulla eſſet allata confirmatio, collegerunt id, quod omnium ſenſibus repugnat, cuiuſque contrarium multò certiſſimum eſt, ſcilicet neque motum, neque multitudinem eſſe. Recta autem argumentandi ratio poſtulat, ut ex certis, atque perſpicuis incerta, & obſcura colligamus; quod cum magis præſtiterit Leucippus; iure etiam à nobis magis laudatur. Is hunc in modum argumentabatur; ſi non eſt uacuum, non erit diuiſio, & multitudo rerum, neque motus; ſed eſt diuiſio, multitudoq́ue rerum, ac motus; ergo uacuum eſt. Vides ex aſſumpto certo, atque perſpicuo colligi id, quod incertum, & obſcurum erat. Ergo in connexo illi cum Parmenide, & Meliſſo conueniebat. Aſſumptum autem multo melius apud ipſum ſe habet. Aſſumitur enim, quod patet omnibus, multas nimirum res eſſe, & moueri. Cæterùm, ut ad connexum reuertamur, conſentiebat Parmenidi, & Meliſſo Leucippus, eiuſque ſectator Democritus, motum ſine uacuo eſſe non poſſe, ***uacuum autem non ens***, non eſſe ſubſtantiam aliquam, & corpus, & ***nullam entis partem*** nullam ipſius pleni, & corporis partem ***eſſe non ens*** ẽẽ uacuũ, & non corpus, quod ponimus non ens. Quòd igitur uacuum eſſet, inde ſatis oſtendi putabat, quòd motus, & diuiſio ſine dubio eſſet; hæc autem ſine uacuo exiſtere non poſſent. Quod autem neceſſarium etiam eſſet atoma, & indiuidua corpuſcula inducere, hac ratione affirmabat. ***Propriè ens, eſt omni quaque plenum*** propriè ens nullam partem non entis, & uacui habet, ut antea diximus.

Dixit autem ***propriè***, quoniam impropriè etiam uacuum uocari poterat ens; quandoquidem locum habet in rerum natura; putandum autem eſt in rerum natura eſſe aliquid propriè ens; ergo putandum etiam eſt in rerum natura eſſe aliquid omniquaque plenum, nullamque uacui partem habere. Si uacuo caret, omnis autem diuiſio fit intercedente uacuo; certe diuiſione etiam carebit; quare erit indiuiduum. Addebat autem hoc ipſum eſſe non unum, ſed numero infinita, ac ſub oculorum ſenſum non cadere ob molis paruitatem, ac per uacuum ferri; hiſque coeuntibus pro diuerſa coeundi ratione uarias res generari, diſſolutis autem, ac diremptis interire, efficere autem, & pati, ***quà ſe tangunt***: quà propinqua ſunt, non enim putabat ita ſe tangere, ut non aliquid uacui interiiceretur intermedium, ***& eatenus eſſe non unum*** quoniã ſcilicet ita ſe tangebant, ut non omnino unum aliquid ex iis fieret, ſed ſemper inter ipſa intercederet uacuum, ueruntamen ***compoſita atque cirumplicata generare***, quàmuis non fieret ex ipſis omnino unum, tamen pro uarietate ſitus, & ordinis diuerſas affectiones gignere, ut initio huius libri diximus. Intelligi autem omnino uolebat; ***ex eo, quod uerè unum eſt, non eſſe genitam multitudinem***, ex uno corpuſculo atomo, quod uere unum eſt, minime poſſe fieri multa corpuſcula quippe cum multitudo à diuiſione proficiſcatur; & diuiſio à uacuo, corpuſcula autem iſta ſint indiuidua, & uacuo careant, ***neque unum ex iis, quæ uerè ſunt multa***, neque ex pluribus atomis fieri omnino unum, cum ſemper inter illa corpuſcula atoma inferat ſeſe, atque intrudat uacuum. Quamobrem ſequebatur, quemadmodum Empedocli etiam, & nonnullis aliis placuit, alterationem, & perpeſſionem exiſtere intercedentibus meatibus quibuſdam, ita de Leucippi, ac Democriti ſententiâ exiſtere intercedente uacuo; cuius quidem operâ fieri poſſet diſſolutio, ac diremptio atomorum, idcircoq́ue res interirent, poſſent etiam noua quædam corpuſcula introire, atque ita res incrementum ſuſciperent. Notat Philoponus non idem omnino eſſe meatus, & uacuum ponere. Nam Empedocles meatus ponebat plenos tenuis cuiuſdam corporis ut aeris, aut alterius cuiuſdam ſimilis; uacuum autem omnino corporis expers eſt. Atque his meatibus Empedocles tueri fortaſſe effectionem, & perpeſſionem, ac mixtionem poterat, ut initio docuimus; accretionis autem cauſam minimè poterat afferre. Nam ſi noua corpora ingredientia meatus, replebunt quidem illos, & corpus ipſum fiet denſius, at non maius.

Leucippi autem principia etiam ad accretionis cauſam afferendam ualebant. Nam ingredienti bus nouis corpuſculis per uacuum, cum ſemper aliquid uacui neceſſe ſit interiici, & remanere, totum ipſum ſine dubio fiet amplius, & maius. Hæc Philoponus. Ego autem puto, ut ab Ariſtotele paulò poſt audietis, Empedocli non fuiſſe conſtitutum, eſſent ne pleni, an inanes meatus. Cur autem Leucippus, & Democritus nobis magis probentur, nunc dicemus; tanta enim eſt opinionis Leucippi, ac Democriti probabilitas, tantaque earum rerum quæ ab illis dicuntur, conſenſio; ut Empedocles quoque, uelit nolit, in eandem uenire ſententiam quodammodo cogatur, quod in ſequentibus uerbis oſtendet Ariſtoteles.

Ac ferè, quod Leucippus aſſerit, Empedocles quoq; concedat oportet, eſſe enim ſolida quædam, ſed indiuidua, niſi meatus undequaq; ſint continui, hoc autem nefas. Nihil enim aliud erit ſolidum præterquàm meatus, ſed uniuerſum uacuum. Quæ igitur ſe tangunt, indiuidua quidem ſint oportet, quæ autem inter illa interiecta ſunt intermedia, uacua, quos quidē ille meatus uocat. Hoc autem eſt, quod à Leucippo etiam de effectione, et perpeſſione aſſerebatur. Modi igitur, quibus hæc quidem efficiunt, illa uerò patiuntur, hi ferè ſunt, qui proponuntur. Tex.Com.62.

Statuens Empedocles effectionem, & perpeſſionem obiri per meatus, ſolida corpora, atque indiuidua, & impatibilia non minus quàm Leucippus, ſtatuat oportet. Nam corpora illa, quæ continent meatus, aut ſunt indiuidua, & impatibilia, aut diuidua, & patibilia. Si indiuidua, iam conſentit Leucippo. Sin diuidua, & patibilia, alios intra ſe meatus continebunt, quorum quidem operà pati queant (omnis enim perpeſſio fit operà meatuum). Iſti autem meatus uel ſunt continui, uel non ſunt. Continuos quidem eſſe nefas eſt. *Solidum enim nihil aliud erit præterquàm meatus, & uniuerſum uacuum*, ſi eſſent meatus continui; iam corpus, quod ſolidum à nobis proponebatur, nihil aliud eſſet, quàm meatus, & uacuum: atque hic patet etiam apud Empedoclem meatus uacuos fuiſſe. Quòd ſi non ſunt continui; corpus certè, quod inter meatus interiicitur, meatibus careat oportet, idcircoque ſit indiuiduum, & impatibile. Sequetur igitur, *quæ ſe tangunt*, ipſa ſcilicet corpora indiuidua eſſe, quod autem inter illa interualli intercipitur, eſſe uacuum, & meatum. Hæc uerò omnino cum iis, quæ à Leucippo dicuntur, conſentiunt. *Modi igitur, quibus hæc quidem efficiunt, illa uero patiuntur, hi ferè ſunt, qui proponuntur.* Diximus ferè, quoniam à uili aliquo, & ignoto philoſopho potuit forte alius modus proponi; ſed qui à uiris illuſtribus proponuntur, ſunt à nobis commemorati; Vnus quidem Empedoclis ponentis illa efficere, quæ in alterius corporis meatus ingrederentur, illa autem pati, quæ in ſuis meatibus aliena corpora exciperent; alter autem Leucippi, & Democriti ſtatuentium corpora indiuidua, & uacuum; quos idcircò magis laudamus, quòd maximè inter ſe connexa principia habeant, & uno poſito, alterum ponatur; Poſito enim uacuo, tanquàm ad effectionē, & perpeſſionem, & omnem motum neceſſario; indiuidua quoq; & impatibilia corpora ponantur oportet; quod Empedocles non uidit. Id autem procedente ſermone magis patebit.

Ac de his quidem, & quem modum tradant, manifeſtum. Videntur aūt quæ ſequuntur, conſētire ferè cum principiis illis, quibus ipſi utuntur; cum reliquis autem minus; ut apud Empedoclem, quo pacto interitus, & alteratio exiſtere queat, non conſtat. Nam his quidem prima corpora ſunt indiuidua, figurà ſolum differentia, ex quibus primis reliqua componuntur, & in quæ ultima diſſoluuntur. Apud Empedoclem autem, quòd reliqua uſq; ad elementa generationem, & interitū Tex.Com.63.

habent,

habent, manifeſtum eſt, At horum ipſorum, quomodo coaceruata magnitudo generetur, & intereat, nec manifeſtum, nec illi fas dictu, cum ignis etiam eſſe elementum non dicat, itemq; reliquorum omnium, prout Plato in Timæo ſcriptum reliquit. Hoc enim à Leuccipi modo diſcrepat, cæteroqui conſentiens; quòd ille quidem ſolida, hic autem ſuperficies ponit indiuidua Tex.Com.63. *atq; ille quidem ſolidorum indiuiduorum unumquodq; infinitis figuris terminatum eſſe; hic autem finitis; cum tamen indiuidua utriq; ponant, & terminata figuris. Ex his autem generationes, et diremptiones.*

Manifeſtum, inquit, eſt de his .i. de Democrito, & Leucippo, quid de effectione & perpeſſione ſentiant, *& quemadmodum tradant* planè, inquit, ſe explicant; ac modum inducunt, per quem omnes mutationes tueantur, & *quæ ſequuntur*, quæ euenire in rebus ipſis cootinenter cernimus, uidentur conuenire cum principiis, quæ ab illis ponuntur; multo autem minus, cum iis, quæ ab aliis. Nam Empedocles, ut de eo potiſſimum loquamur, quem alterius opinionis auctorem diximus, ſtatuere non poteſt, qui ſit locus alterationi, cum elementa ponat impatibilia, atque affectiones formas ipſorum, quemadmodum initio huius libri docuimus. *Nec quo pacto interitus exiſtere queat*, ipſorum .ſ. elementorum; nam, niſi ſe alterent, neque etiam corrumpent; ac tamen iſta etiam cernimus aſſidue generari, & interire; idcircoque diximus principia Empedoclis nón ſatis reſpondere iis, quæ in rebus ipſis cernuntur euenire. *Nam his quidem* Democrito, & Leucippo, cum ponant prima corpora indiuidua, figuris tantom differentia, ex quibus primis res componuntur, & in quæ ultima diſſoluuntur, facile eſt tum generationem, & interitum, tum alterationem tueri; Generationem quidem, & interitum, ut diximus, coitione, & diremptione atomorum; alterationem uerò uariato ſitu, & ordine. At Empedocles, quî reliqua, præter elementa generentur, fortè queat nonnihil afferre; generari enim poterunt ex coitione elementorum; *at horum ipſorum, quomodo coaceruata magnitudo generetur, nec manifeſtum, nec illi fas dictu*, at quomodo primorum corporum copioſa quædam moles generetur, ut aeris ex multo uapore ab aquis educto, aut ignis ex magna lignorum ſylua; quod quidem ſæpè cernimus; nec nos docet, nec docere ſanè poteſt; niſi ignis, & aliorum elementorum aliud elementum ponat, quod quidem ipſe non facit. Nec dici poteſt, elementum iſtud eſſe ſphærum; Nam cum aer oritur ex aqua, non cenſuit Empedocles adeſſe ſphærum; ſed tantum, cum omnia elementa in unum confunduntur, uel omnia ex uno ſecernuntur. Hanc autem in Empedoclis opinione inexplicabilem difficultatem Plato etiam in Timæo uidit. Quarè multis in rebus Leucippum, & Democritum ſequutus eſt, quàmuis in nonnullis diſcreper. Diſcrepat in eo, *quod ille* ideſt Leucippus, ponit principia indiuidua, quæ ſint *ſolida* & corpora; *hic autem* .i. Plato, ſuperficies, *atque ille ſolidorum indiuiduorum unumquodque infinitis figuris terminatum eſſe*. Leucippus ita unumquodque corpus indiuiduum habere ſuam, & propriam figuram, qua terminaretur, & circūſcriberetur, aſſerebat, ut uniuerſus tandem ex illis reſultans figurarum numerus eſſet infinitus. *Hic autem finitis*, Plato autem finitum inducebat figurarum numerum, quoniam unam tantum figuram pro primo elemento ponebat, nimirum triquetram; prima .n. elementa eſſe triangula. Quæ autem ex his primo oriuntur, eſſe quinque, pyramidem, cubum, figuram octo laterum, duodecim, uiginti. In his igitur diſcrepabat à Leucippo. Conſentiebat autem illi, principia ponens indiuidua, eaque figuris terminata, ut eſt deſcripta; atque ex his exiſtere *generationes, & diremptiones*, non potuit breuius ſignificare generationem, & interitū, & rationem oriendi, & intereundi ab illis poſitam; Generatio enim erat elementorum coitio, interitus autem eorundem diremptio. Ergo unius contrarii nomen poſuit, alterius quaſi definitionem: ex quo utriuſque nomen & naturam, quantum ab illis tradebatur, cognoſcimus. Hæc autem coitio, & diremptio apud Leucippum duobus modis fit, apud Platonem uno tantum: quapropter addit Ariſtoteles hæc.

Apud Leucippum quidem duo modi fuerint, per vacuum, & per tactum; eatenus enim eſſe diuiduũ vnum quodq́; apud Platonem autem per tactum ſolum. Vacuum enim non conceſſit eſſe. Ac de indiuiduis quidem ſuperficiebus diximus in ſuperioribus ſermonibus. De ſolidis autem indiuiduis diutius quidem conſiderare, quæ ſequantur, in præſenti omittamus.

Apud Leucippum, inquit, coitio iſthæc, & diremptio fit *duobus modis*, nolumus intelligi duos ita diuerſos modos, vt coitio, & generatio interdum vno fiat, interdum altero; ſed fit *duobus modis* ideſt duarum rerum opera, nimirum vacui, & tactus, qui tamen tactus, vt antea notauimus, erat potius propinquitas quædam; quàm verè tactus; *eatenus enim eſſe diuiduum unumquodque*, id eſt iſtarum duarum rerum, vacui, & tactus opera diuidi concreta corpora poſſe; quarè quà diuiſa quidem vacuo, verùm ſe tangentia, id eſt propè ſunt collocata corpuſcula indiuidua; fit concretum corpus; quà autem longiore interuallo diſiungi poſſunt; ſequitur diremptio, & interitus. *Apud Platonem autem per tactum ſolum*. Plato negans vacuum eſſe, vnicam tantum, & ſolitariam cauſam generationis, & interitus tactum ponit. Ex ſuperficiebus enim ſe tangentibus nullo intercedente vacuo fieri corpus; cum autem ſe amplius non tetigerint, diſſolui corpus. *Ac de indiuiduis quidem ſuperficiebus diximus in ſuperioribus ſermonibus*, nihil, inquit, eſt, quòd Platonis opinionem nunc reprehendamus, ſatis enim eam tertio libro de cœlo exploſimus. *De ſolidis autem indiuiduis*, quæ à Leucippo, & Democrito ponuntur, omittamus quidem diutius conſiderare, *quæ ſequantur*, quæ illis poſitis ſequantur abſurda; quoniam in iiſdem libris de cœlo tertio, & quarto, atque ſeorſum in libro de indiuiduis magnitudinibus abunde id conſideratum eſt. Cæterum quamquàm diutius illa conſiderare ob iſtam cauſam, quòd alibi tractata ſunt, nolumus, quoniam tamen firmis rationibus nitebantur, vt initio diximus, idcircoq; magnam habebant probabilitatem, hoc etiam loco nonnulla breuiter perſtringere non erit inutile.

Vt autem paululum digrediamur, indiuiduorum vnumquodq́, & impatibile eſſe aſſerant oportet (non enim licet aliter pati ac per vacuum) & nullius efficiens affectionis. Nam neq; durum, neq; frigidum licet eſſe. Atqui illud etiam abſurdum eſt globoſæ tantum figuræ calorem tribuere: neceſſe enim etiam eſt contrarium & frigus alicui alteri figuræ conuenire. Tex. Com. 64. Tex. Com. 65.

Prima aduerſus Leucippum argumentatio eſt huiuſmodi. Si eſſent corpora indiuidua, nulla eſſet effectio, & perpeſſio; ſed effectio, atque perpeſſio perſpicue in rebus locum habet; ergo non ſunt corpora illa indiuidua ponenda. Declaratur connexum. Si ſunt indiuidua, & vacuo carent, vt iſte inquit; certè erunt impatibilia; putabat enim nulla alia ratione poſſe res pati, niſi per vacuum: ſi impatibilia, nullius etiam erunt affectionis, & perpeſſionis cauſæ. Nã quæ ipſa non patiuntur, non poſſunt eſſe in cauſa, cur alia patiantur; præſertim cum apud Leucippum effectio, & perpeſſio fiat inter ſimilia. Quare ſi corpora indiuidua agerent, agerent in ſibi ſimilia; ſi ſimilia ſunt, profectò cum corpora indiuidua ſint impatibilia, iſta quoq; impatibilia erunt. Ergo neq; hæc patientur, neq; habebunt, quid efficiant, quare nullæ exorientur qualitates, & affectiones; nihil durum, nihil frigidum euadet, aut erit. Rurſus autem (& eſt ſecunda argumentatio) peccant iſti globoſæ tantum figuræ calorem tribuentes. Nam ſi ita ſe res haberet profectò *contrarium, & frigus* (vides illud, & poni ad prioris vocis interpretationem) *neceſſario conueniret alicui alteri figuræ*, id eſt conueniret tantum alicui alteri certæ figuræ, quæ contraria eſſet globoſæ. Contraria enim contrariorum ſunt conſequentia. At globoſæ figuræ nulla contraria eſt; neq; ab iſtis alicui certæ figuræ tribuebatur frigus; ergo neq; calor propriam, & peculiarem figuram ſibi arrogare debebat.

Abſurdum autem illud etiam eſt, ſi hæc quidem inſint, calor inquàm, & frigus, grauitatem, & leuitatem, duriciem, &

molliciem minimè ineſſe.

Tertia argumentatio. Si calor in atomis reperitur, quod iſti videntur concedere, qui globoſæ figuræ calorem tribuunt, itemq; frigus, quod concedant oportet, quandoquidem ſi vnū ex contrariis in rerum vniuerſitate locum habet, & alterum habere debet; ſi inquam, in atomis reperitur calor, & frigus; certè & grauitas, & leuitas, duricies, & mollicies debebant ineſſe in ipſis atomis: ſed ineſt calor & frigus, vt partim ipſi ſuo marte concedunt, partim noſtris argumentis concedere coguntur; ergo grauitas etiam, & leuitas, duricies, & mollicies iiſdem atomis inerunt. Connexum inde patet, quòd grauitas, & leuitas, duricies, & mollicies, quantum ſenſus ipſe teſtatur, caloris & frigoris naturam ſequuntur; nec calor, & frigus ocioſæ qualitates ſunt; quare neceſſariò aliquam aliam qualitatem conſequentem habent.

Quin indiuiduorum vnumquodq; grauius eſſe per exceſſum Democritus inquit; quàmobrem manifeſtum, quod etiam calidius. Talia autem cum ſint, quin à ſe vicisſim patiantur, nefas; quemadmodum à calido, quod longè excellit, remiſsè calidum.

Quarta argumentatio ex verbis ipſiuſmet Democriti ducta. Concedebat enim ille corpuſcula quædam aliis quibuſdam eſſe maiora, idcircoque etiam grauiora; ex quo ſequebatur etiam corpuſcula globoſa, quò maiora eſſent, eò etiam eſſe calidiora. Ecquid enim cauſæ afferri queat, cur aucta mole creſcat grauitas, & non calor? Maiora igitur ſunt calidiora; minora minus calida. ***Talia autem cum ſint***, cum ex atomis alia ſint calidiora, alia minus calida, ***quin à ſe vicisſim patiantur nefas***, neceſſe eſt, vt à ſe viciſſim patiantur, quoniam à calidiore minus calidum omnino pati neceſſarium eſt; quod aſſiduè experimur; ergo atoma ita ſunt comparata, vt vnum ab altero pati debeat; quod tamen illi negabant.

Tex. Com. 67. *Præterea verò, ſi durum eſt; etiam molle; molle autem iam idcirco dicitur, quòd aliquid patiatur. Cedens.n.eſt molle.*

Quinta argumentatio. Si durum conuenit atomis, quod illi non negant; profectò mollicies etiam conueniat oportet. Nam quemadmodum diximus, ſi vnum ex contrariis in rerum natura locum habet, & alterum habere debet: in eodem autem genere contraria continentur. Ergo ſi atomum aliquod eſt molle; molle autem patitur; ſequitur, vt aliquod etiam atomum patiatur. Minor iam confirmata eſt. Maior ex definitione mollis patet, dicitur enim molle, quod facilè cedit; Cedere autem eſt pati aliquid.

Tex. com. 68. *Atqui abſurdum etiam eſt, ſi præter ſolam figuram nihil quicquam conueniat; aut ſi conueniat, vnum duntaxat; veluti hoc quidem durum, illud autem calidum; non enim vna quædam fuerit ipſorum natura.*

Sexta argumentatio. Figura eſt ſpecies quædam qualitatis; quarta enim cenſetur. Quòd ſi illi atomis tribuunt quartam ſpeciem qualitatis; cur non, & reliquas tribuunt multò priores? Cui enim ineſt poſterius, eidem ineſſe prius rationi conſentaneum eſt, præſertim in iis, quæ principia ſunt, qualia illi atoma ponebant; ſed atomis apud illos conuenit poſterius, id eſt quarta ſpecies qualitatis; ergo & priores conuenire debebant. Verùm iſti concedunt aliquam etiā ex prioribus ſpeciebus conuenire; nam hoc quidem eſſe calidum, illud autem durum; ſed & hoc abſurdum, ***ſi conueniat vnum duntaxat***, ſi aliquid præter figuram concedatur atomis, vnū tantum ex contrariis concedi, ita, vt hoc quidem definitè ſit tantùm calidum, illud autem definitè durum duntaxat. Nam ſi ita ſe res habeat, ***non vna quædam fuerit ipſorum natura***, non eadem atomorum natura, & ſubſtantia erit; quod tamen ipſi plerunq; affirmabant; ergo res illo pacto ſe habere non poteſt. Connexi veritas facilè apparet. Nam ſi hoc corpuſculum poteſt ſuſcipere vnam affectionem, quam illud non poteſt; certè diuerſæ ipſorum facultates, ac naturæ ſunt. Sic dicimus materiam cœleſtem, eſſe alterius naturæ à materia rerum inferiorū, quoniam hæc multas affectiones excipit, quas illa excipere non poteſt.

Similiter

Similiter quoq; nefas, ſi plura vni. Indiuiduum enim cum ſit, in eodem affectiones habebit. Quamobrem ſi patiatur, vt ſi refrigeretur, eadem etiam ratione aliud quiddam efficiet, aut etiam patietur. Quod idem de reliquis etiam affectionibus intelligi volumus. Tex.Com.69. *In idem enim æquè ſeſe induunt, & qui ſolida, & qui plana indiuidua ponunt; neq; enim rariora, neque denſiora fieri licet; cum in indiuiduis non adſit vacuum.*

Septima argumentatio. Si illi ponant, quod aliquando cogebantur, uni atomo plures in eſſe poſſe affectiones; non minus urgebuntur. ***Indiuiduum enim cum ſit, in eodem affectiones habebit***, quoniam eſt indiuiduum, atq; omnino uniforme ***in eodem***, id eſt eadem planè ratione, atq; facultate omnes illas plures affectiones excipiet.

Quamobrem ſi eadem ratione, atq; facultate, qua calorem habet; habet & humorem & molliciem, & frigus; eadem & ratione, qua per vnam qualitatem patitur, vt cum refrigeratur; eadem inquam planè ratione, & facultate etiam per aliam qualitatem efficiet, vt exempli cauſa ſimul calfaciet, ***aut etiam patietur***, aut eadem ratione, qua refrigeratur, humefiet etiam, & exſiccabitur. At eandem rem per eandem facultatem refrigerari, & calfacere, & humectari, nefas eſt euidentius, quàm vt confutationem deſideret. Quod autem de refrigeratione diximus, inquit Ariſtoteles, ad alias affectiones transferri poteſt. Omnino enim ſi corpus atomum ponatur vniforme, ac pluribus tamen præditum qualitatibus, ex quibus effectio, & perpeſſio prodeat; abſurditas iſta conſequatur oportet. Quare in eandem etiam ſeſe induit Plato ponens ſuperficies indiuiduas; concedere enim cogitur, per eandem facultatem efficere, & pati. Nam ſi atomi poſſent fieri rariores, & denſiores, dicere fortaſſe poſſent atomum ipſam non eſſe vniformem; quare vna quidem parte, vt exempli cauſa, rariore excipere calorem, altera autem denſiore frigus. Nunc cum id neq; à Leucippo dici queat, qui rarius id inquit, quod plus vacui obtinet, denſius, quod minus (in atomis autem nullum adeſt vacuum) & multò minus; ſupple tu, à Platone, qui ſuperficiebus illis non tribuebat raritatem, aut denſitatem; fateantur neceſſe eſt, idem eadem ratione plura efficere, & ſimul plura pati. Verùm, vt ad Leucippum, & Democritum reuertamur, iactantur illi quidem mirabiliter: nam neq; carere affectionibus iſta indiuidua poſſunt ob rationes à nobis initio allatas, neq; vnam tantum habere, neque plures. Quare credendum eſt falſam omnino eſſe illorum opinionem. Verùm ſi adhuc dubitas, audi ſequentia argumenta.

Præterea illud quoq; abſurdum, parua quidem eſſe indiuidua; magna autem minimè. Nunc enim rationi congruenter maiora franguntur magis, quàm parua; hæc enim, magna inquam, diſſoluuntur facilius, quia in multis offendunt. Indiuidua autem omnino eſſe, cur paruis potius, quàm magnis conuenit? Tex.Com.70.

Octaua argumentatio. Dicunt iſti corpora indiuidua eſſe parua. Nos autem quærimus, ecquid ſit, quod non item magna eſſe queant. Si aliquã iſtius rei rationem afferunt, audiamus; ſin minus, iam ſatis conſtare pôt, commentitiam eſſe opinionem, non autem ex ipſa rerum natura ductã. ***Nunc.n.***, quaſi dicat: ſi nos interrogemur, qui nullum ſuapte natura indiuiduum corpus ponimus, cur maiora franguntur magis, quàm parua: rõni congruenter iſtud euenire oſtẽdemus. Magna enim ***in multis offendunt*** iu multa diuidentia incurrunt; parua autem facilè effugiunt, ac præterlabuntur. At apud iſtos, qui non propter paruitatem, ſed ſuapte natura omnino indiuidua corpora ſtatuunt, ***cur iſtud paruis magis, quàm magnis conuenit***, cur eſſe indiuidua, parua magis poſſunt, quàm magna?

Præterea vtrum omnium illorum ſolidorũ vna natura eſt; an differunt altera ab alteris; quemadmodum, ſi hæc quidem Tex.Com.71.

ſint ignea,illa autem mole terrea? Nam ſi vna omnium natu
ra; quid fuit ſecernens? vel quam ob cauſam ſeſe tangentia
non fiunt vnum, vt cum aqua aquam tetigerit? Nihil enim
Tex.Com.72. *differt poſterius à priore. Sin altera; qualia hæc, ac perſpicuũ*
ſanè eſt, hæc potius ponenda eſſe principia,& cauſas eorũ,quæ
eueniunt,quàm figuras;Præterea autem cum natura differãte
ſeſe mutuò tangentia efficient ſanè,& patientur.

Nona hæc argumentatio eſt. Statuant,inquit,aliquando vtrum velint vnam,atq; eandem omnium atomorum eſſe naturam,an vnum ab altero differre; ita vt hoc quidem exempli cauſa ſit igneum,illud autem terreum *mole*,id eſt totum ipſum terreum, & illud totum igneum. Vtrouis enim modo aſſeruerint; non deerit,quid illis obiiciamus.

Nam ſi vna omnium natura eſt,ita vt planè ſint vniformia, atq; vniuſmodi, ***quid fuit ſecernens?*** quaſi dicat,quæ eiuſdem naturæ ſunt,libenter coniuncta manent. Oſtendendum igitur erat,quid illa diſcreuiſſet,& ſeparaſſet,***uel quam ob cauſam ſeſe tangentia non fiunt unum, ut cum aqua aquam tetigerit?*** Quæ ſunt eiuſdem naturæ, ſi ſe tangant, ita fiunt vnum? ut ***poſterius nihil differat à priore***,id eſt omnes partes ſimillimæ ſiut, & totum ipſum uniforme appareat;quemadmodum cum aqua additur aquæ,& ignis igni. Ergo ſi atoma corpora ſunt unius naturæ; ſi coniungantur, uniforme quiddam,& uniuſmodi corpus prodeat oportet. Vnde igitur tanta rerum uarietas,quantam cernimus? ***ſin altera, qualia hæc.*** Si aſſerant atoma differre inter ſe, ita argumentabimus: ***hæc***, ideſt quæ differunt,& altera ſunt; ſunt qualia.i. opera qualitatum differunt. Atoma per uos differunt, ergo ſunt qualia. Si autem ſunt qualia;rationi cõſentaneum eſt,eſſe initia,& cauſas rerum,quæ fiunt potius qua ſunt qualia, quàm qua ſunt figuris prædita: Figura .n. nullam efficientiam habet, qualitates autem habent. ***Præterea autem cum natura differant,ſeſe mutuò tangentia efficient,& patientur*** ſi qualitatibus differant, fiet,ut ſe tangentia in ſeſe uiciſſim agant,& patiantur,atq; ita minimè ſint impatibilia. Quæ enim differunt qualitatibus; ſubiecto ſunt unum,formis autem, & qualitatibus oppoſita. Quæ autem ſubiecto ſunt unum,qualitatibus autem oppoſita; aptiſſima ſunt ad effectionem, & perpeſſionem mutuam,cum ſe tetigerint, ut antea docuimus; ergo quæ differunt qualitatibus, cuiuſmodi iam ſtatuimus eſſe atoma,erunt aptiſſima ad mutuam effectionem, & perpeſſionem, cum ſe tetigerint. Minor quidem,illa quæ differunt qualitatibus eſſe unum ſubiecto, ita clara eſt, ita ſenſui patet,ut nihil ſit opus confirmatione.

Tex.Com.73. *Præterea, quid nam illud, quod mouet? Nam ſi alterum pa*
tibilia; ſin vnumquodq; ſeipſum; vel diuiduum erit, alia qui-
dem parte mouens, alia autem motum, vel in eodem quà idẽ,
Tex.Com.74. *contraria inerunt; Et materies non ſolùm numero vna erit,ve*
rùm etiam facultate.

Decima argumentatio. Moueri corpuſcula,& per inane aſſiduè ferri inquiunt. Adſit igitur mouens illa oportet. Hoc mouens, aut erit ***alterum***,id eſt diuerſum ab ipſis atomis, & ſic atoma erunt patibilia; quippè cum ab iſto altero patiantur, uel ***unumquodq; ſe ipſum***,uel quodlibet corpuſculum mouebit ſeipſum. Quòd ſi moueat ſe ipſum; aut una quidem parte mouẽs erit,altera motum,ſicq; diuiduum,& non uniforme erit,quod illi negabant, ***aut in eodem qua idem contraria inerunt***,aut ſi partibus careat,ac totum ipſum ſe ipſum moueat, certè contraria in eodem,qua idem,inerunt,mouere.ſ.& moueri, efficere,& pati. Quod omnibus putamus uiſum iri abſurdiſſimum. Materia enim una quidem numero eſt,ut primo phy. eſt oſtenſum,uerùm facultate multiplex. Quòd ſi idem, qua idem,poſſet contraria excipere;certè materia non tantum numero, ſed etiam facultate una eſſet.

Quicunque igitur per motum meatuum inquiunt exiſtere
Tex.Com.75. *affectiones; ſi quidem oppletis etiam meatibus; ſuperuacanei*
meatus. Nam ſi ita vniuerſum patitur; & ſi meatibus careat,

 ſitq;

ſitq; continuum, eodem patietur modo. Præterea autem qui cernendi munus eo pacto obiri poterit, quo ipſi dicunt? neq; enim licet tactibus perſpicua tranſmeare, neq; meatus; ſi unus quiſq; oppletus eſt. Quid enim differt ab eo, quod meatibus caret? Uniuerſum enim ſimiliter plenum erit. tex.com.76.

Satis quantum ad præſentem tractationem pertinebat, corpuſcula illa indiuidua propulſauimus; quæ ſi admitterentur, uniuerſam efficiendi, & patiendi rationem conturbari neceſſe erat. Nunc igitur animo quaſi ſolutiore modos illos efficiendi, & patiendi, qui à ueteribus proponebantur, conſiderare poterimus; Ac primum Empedoclis opinionem conſiderare aggrediamur; qui, ut diximus, effectionem, & perpeſſionem exerceri putauit, ingredientibus efficientibus per meatus patientium, atque hoc pacto, ***per motum meatuum exiſtere affectiones*** intercedente motione illa, quæ per meatus fieret, exoriri in corporibus patibiles qualitates. Verùm eſſent ne iſti meatus aliquo oppleti corpore, an inanes, nec ſtatuere auſus eſt, nec planè poteſt. Nam ſi oppletos ſtatuat; ſuperuacanei ſunt meatus. Nulla enim aliam ob cauſam induxit meatus, niſi, ut efficientibus aditum præberent. At ſi ſunt oppleti, nihilo plus aditum præbere queant, quàm ſi totũ ipſũ meatibus careret, eſſetque continuũ, minimè diſcretum meatibus. Ergo ***ſi ita uniuerſum patitur, etiam ſi meatibus careat, eodem patietur modo,*** ſi res patitur per meatus oppletos, etiam ſi meatibus careret, nihilominus eſſet accommodatum ad patiendum. Quid.n. differt, ſit ne uniuerſum plenum, & continuum, an diſtinctum meatibus plenis? Id autem, qđ uniuerſẽ obiicimus, poſſumus etiam de ratione cernendi ſpeciatim obiicere. Putabant enim iſti, tunc nos cernere, cum res quæ cernendæ ſunt, per meatus aeris, & oculi ita pertranſirent, ut tandem tangerent uim ipſam, & facultatem cernendi. At ſi unuſquiſque meatus oppletus eſt ***non licet tactibus perſpicua tranſmeare, neque meatus***; fieri non poteſt, ut per ea, quæ ſe tangũt, nempè corpus continens meatum, & corpus in meatu contentum, ut exempli, cauſa, corpus oculi, & corpus opplens meatus oculi, res cernendæ ualeant, ***tranſmeare***, æque enim faciliter tranſmeare reliqua omnia corpora, ac perſpicua, & meatus poſſent. ***Vniuerſum enim ſimiliter plenum erit***, æque enim plenum eſt corpus aliquod meatus oppletos habens, ac ſi meatibus careret. Quare ſi res cernendæ non poſſunt permeare corpus plenum, & meatibus carens; neque per meatus etiam oppletos tranſire poterunt.

Sin autem vacua iſta fuerint, neceſſariò autem in ipſis corpora contineantur; idem rurſus ſequetur. Quod ſi tantula magnitudine ſint, vt nullum capere corpus queant, ridiculum ſanè eſt, exiguum quidem exiſtimare vacuum eſſe, magnum autem minimè, quantuncunque ſit, aut vacuum aliud quippiam cenſere, quàm regionem corporis. Quamobrem conſtat omni corpori æqualem fore vacui molem. Omnino autem meatus inducere ſuperuacaneum eſt. Nam ſi nihil efficit tactu, neq. per meatus tranſiens efficiet, quòd ſi tactu, quàmuis meatus non adſint, hæc tamen patientur, illa efficient, eorum ſcilicet, quæ ita inter ſe mutuò ſunt comparata. Ex his igitur ſatis conſtat meatus eo modo, quo à nonnullis afferuntur, aut falsò, aut fruſtra afferri. Quòd ſi corpora ſunt omnino diuidua, ridiculum poros inducere. Quà enim diuidua, poſſunt ſepararari.

Meatus iſti Empedoclei aut ſunt ſemper oppleti, & omnino; aut uacui ſunt, ſed tamen neceſſariò corpore referti ſunt, ſi non omni, ſaltem multis ex partibus; aut tantula ſunt magnitudine, ut omnino uacui ſint, nullumque excipere queant corpus. Quòd minimè oppleti omnino eſſe queant, iam oſtendimus; quòd autem non ſint uacui, aliqua tamen ex parte referti corpo

re,

re,ex eo oſtendere poſſumus,quòd idem ferè,atque prius abſurdum ſequatur. Cur enim po nis refertos,ſi impedituri ſunt? Nam ſi quod plenum eſt,aditum non præbet, meatus autem à te inducuntur,ut aditum efficientibus præbeant; certè nulla ex parte oppleti poni debebãt. Quà enim oppleti,eatenus non ſunt meatus. Quòd autem non ſint omnino uacui, ſed ualdè exigui,ità palàm facit Ariſtoteles,inquiens, ridiculum eſſe ponere exiguum uacuum, & non magnum; cum uacuum nihil aliud ſit,ſi modò eſt,quàm regio corporis, id eſt apta ad capiendum corpus. Regio autem corporis, qua regio eſt,non magis paruitatem,quàm magnitudinem requirit; ſed ſi magnum corpus,magna illud capiens regio ſit oportet; ſi paruum,parua. Quare omni corpori æqualis tribuenda eſt uacui moles. Cum igitur uacuum tàm poſſit eſſe magnum, quàm paruũ, & multò melius res procedat,id eſt commodius,ac facilius efficientia ipſa,& res, quæ cernuntur, ingredi queant per amplum,quàm per anguſtum meatum; ecquid cauſæ eſt, cur non ſtatuantur iſti meatus omnino uacui,& magni? quod tamen illi non faciebant. Reclamabat enim ſenſus,qui oſtendit omnem regionem eſſe plenam; quare illi paruos meatus inducebant,ut poſſent dicere falli ſenſum ob illorum paruitatem. Sed uniuerſè iam nullam iſtorum meatuum eſſe neceſſitatem, ſuperuacuosque planè eſſe oſtendamus. Nam aut quæ ſe tangunt, poſſunt mutuò efficere,&pati, aut non poſſunt. *Si nihil tactu efficit*, ſi quæ ſe tangunt, non poſſunt aliquid efficere, *neq. per meatus tranſiens efficiet*. meatus enim nihil præſtat aliud; quàm ut ingreſſum præbeat efficienti,quo poſſit tangere ipſum patiens. *Quod ſi tactu*,ſi eo quòd ſe res tangant,mutuò efficiunt,& patiuntur,*etiam ſi meatus non adſint, hæc tamen patientur illa efficient*,poteſt enim perſæpè res rem tangere ſine ullo meatu, ut ignis manum Scæuolæ; dummodo hanc à natura uim inſitam habeant. Ergo meatus eo modo, quo ab iſtis inducebantur (longè enim alia ratione ponuntur interdum à nobis neceſſarii,ut gula,&arteria, quò .ſ.efficiens queat accedere,ac tangere patiens illud,quod in profundo locatum eſt) meatus,inquam,ab iſtis inducti *aut falſo afferuntur*, quoniam uacuum nullo pacto locum habet in rerum uniuerſitate, *aut fruſtra*. Si forte oppleti ponantur,atque etiam, quoniam nihil conferunt ad efficiendum,& patiendum, niſi tactu aliquid efficiatur,ut oſtendimus. Quòd ſi corpora ſint omnino,& quoquo uerſus diuidua,ut certè ſunt; multò magis adhuc fruſtra ac ridicule iſti meatus in corpore inſiti ſtatuentur. Nam poterit efficiens cum accedit ad patiens,illud diuidere,ac ſibi tunc meatus parare; quo altius promouere ſuam effectionem queat; quod etiam ſenſu ipſo euenire deprehendimus: ignis enim cum ad cutem accedit, illam paulatim diducit,ac ſibi uiam ad profundiores partes laceſſendas ſtruit. Omnino autem diuidua quà diuidua,tametſi nullos habeant inſitos meatus,ſeparari ac diduci queunt.

Quæſtiones in Octauum Caput.

1 Quomodo indiuidua Platonica finitis eſſent prædita figuris ex tex.lxiii.

2 De grauitate,& leuitate,ſint ne ſubſtantiæ,an accidentia; ac de duricie, & mollitudine, conueniant ne ſimplicibus corporibus,& utrum primę,uel ſecundæ qualitates ſint eſſ commẽ. Auerrois lxv.

3 An indiuiduum patiatur ex tex.lxiiii.

1 *Quomodo indiuidua Platonica finitis eſſent prædita figuris ex tex.lxiij.*

SCribit Ariſtoteles indiuidua Platonica finitis eſſe prædita figuris: Videbatur autem potius dicendum tantum una, quandoquidem plana,quæ à Platone principia ſtatuebantur, omnia triangula erant. Verùm aut cum dixit finitis, unam uoluit intelligi Ariſt. (ſatis enim ipſi fuit diſtinguere quoquomodo ſententiam Platonis,à ſententia Leucippi) aut ſpectauit etiam ea,quæ primo ex planis effecta cæterarum deinde rerum initia,& elementa euadebant. Hæc.n. quinque figuris prædita erant,pyramide,cubo,octo laterum,duodecim laterum,uiginti laterum figura. Quæ autem à Philopono in com.cxvii.aduerſus indiuiduas magnitudines ex iii. &iiii.libro de cœlo afferuntur,nihil cauſæ eſſe duximus,cur nunc à nobis recenſerentur. Nam,& illorum librorum propria ſunt; & ut ad hunc locum aliquantulum pertineant, ab ipſo Philopono dilucide exponuntur. In com.autem cxviii. digniſſimam, quæ accuratè tractetur, quæſtionem

proponit

proponit. Verum formæ mixtorum corporum ſint effecta temperamenti, quod uidentur Medici cenſuiſſe, an temperamentum quaſi materia ſit, cauſa autem efficiens ſit quiddam multò præſtantius; præterea cur ſi plures affectiones ab eodem temperamento proficiſcuntur, ut à temperamento uini color rubeus, & dulcedo, una tamen deletur, ut dulcedo, altera incolumis remanet, ut color. Verùm hæc multò commodiua explicatum iri ſecundo libro credimus; ubi iam uniuerſa mixtionis, ac temperamenti uis, & natura patefacta fuerit.

2 *De grauitate, & leuitate ſint ne ſubſtantiæ, an accidentia, ac de duricie, & mollicie, conueniant ne ſimplicibus corporibus, & utrum primæ uel ſecundæ qualitates ſint ex commen. Auerrois lxv.*

SCribit Auerroes, ſi calor, & frigus inueniantur in corpuſculis illis Democriti indiuiduis, debere etiam inueniri grauitatem, & leuitatem, duriciem, & molliciem. Nam hæ qualitates prius inſunt corporibus, quàm calor, & frigus; quod planè uidetur ſignificare leuitatem, & grauitatem eſſe ueras formas elementorum, & ſubſtantias; nihil enim præter formam prius eſſe poteſt primis qualitatibus. Idem autem habetis ſecundo de anima com. cviii. & iiii. de cœlo com. xx. atque colligi etiam poteſt ex vii. phy. com. xi. Quapropter Achillinus exiſtimauit grauitatē, & leuitatem, & Auerroi, & ueritati congruenter ſtatuendas eſſe formas elementorum; quod à Græcorum etiam opinione non abhorrere ſatis ex iis conſtare poteſt, quæ in quæſtione de formis elementorum attulimus. Contra à Zimara in ſecunda contradictione pri. phy. & ab aliis multa dicuntur. Accidens uni non poteſt alteri eſſe ſubſtantia; at grauitas, & leuitas mixtis corporibus ſunt accidentia; ergo elementorum ſubſtantiæ eſſe non poſſunt. Nec uerò dubitandum, quin eiuſdem naturæ ſint in mixtis, & in ſimplicibus, cum utrobique eaſdem actiones præſtent; nulla autem alia norma formæ rerum diiudicentur, quàm actionibus. Præterea ſubſtantiæ perciperentur ſenſu; grauitas enim, & leuitas percipiuntur ſenſu ſecundo de anima com. cviii. Poſtremò ſubſtantia eſſet contraria ſubſtantiæ, atque intenderetur, & remitteretur; quod abſurdiſſimum putant. Nos iſthæc argumenta nullius roboris iudicamus. Et quod ad primum attinet, Zimara ſe ipſum non audiuit, cum in tabulis in uerbis illis *grauitas, & leuitas non ſunt eiuſdem naturæ in ſimplicibus* cenſuit Auerroem ſequens, grauitatem, & leuitatem non eſſe eiuſdem naturæ in ſimplicibus, atque in mixtis. Verum hac de re infra dicemus; oſtendemuſque, ſi grauitas, & leuitas ſint formæ elementorum, non eſſe omnino accidentia in mixtis corporibus. Negare etiam poſſemus, quod ſecundo loco afferebatur, grauitatem, & leuitatem percipi ſenſu; nam ſenſu percipitur actio ipſa grauitatis, & leuitatis, minimè autem interna illa habilitas. Atqui, ut perciperetur, perciperetur tamen adiuncta certo loco, & tempori, aliiſq; ſingularibus conditionibus, ita ut non pura, atque ſimplex eſſentia comprehenderetur, quod mētis, & non ſenſus munus eſſe dicebat Ariſtoteles, quod in eadem quæſtione antea oſtendimus. Nec uerò tertio argumento manus damus; quin maximè neceſſarium iudicamus formas elementorum eſſe contrarias. Omnino Ariſtoteles cum ad initium quarti de cœlo naturam elementorum tractans notat actionibus non eſſe impoſita nomina; minimè autem id notat in formis, & octauo phy. xxxvii. & alibi ſemper tribuit motum elementorum ipſi grauitati, & leuitati, tanquàm naturæ; natura autem forma eſt, eò fere me adducit, ut credam grauitatem, & leuitatem eſſe formas elementorum. Quòd ſi illas ſecundo horum librorum tex. octauo, & ſecundo de partibus animalium cap. pri. qualitates nominauit, nullum inde argumentum ſumi poteſt. Nam differentias etiam ſubſtantiæ conſtituentes uocari qualitates, ſepè nos admonuit. Attamen, ſi magis placeat eſſe accidentia, quàm ueras formas, dicemus tamen ità eſſe propinquas naturis formarum, ut illas ſignificare, & nobis oſtendere quodammodo queant; quod etiam in patibilibus qualitatibus diximus euenire. Et quamuis patibiles qualitates ſint primæ, quod ad agendum, & patiendum à ſe uiciſſim pertinet (nam grauitas, & leuitas hoc modo non ſunt efficientia ſecundo de generatione octauo) tamen grauitas, & leuitas ſunt priores naturà, ſi in eodem elemento ſpectentur. Per has enim ad ſua loca feruntur, & in illis quieſcunt, qua ratione perficiuntur & conſeruantur. Prius autem unumquodque ſe conſeruare, & perficere uult, quàm ad aliud agitandum aggrediatur. Quòd igitur proximè ad naturam formæ accedant, idcirco ab Auerroe potuerunt ſubſtantiæ nuncupari. Quòd ſi quintò metaph. xviii. quantitates nominantur, id ex accidente intelligitur. Nam quatenus quantitati coniunctæ ſunt, per quantitatis diuiſionem diuiduntur, ac per quantitatis acceſſionem augentur. In maiori enim quanto maior uirtus, pri. de cœlo xlvi, & xlviii. & com. xxxiii. Videntur etiam iiii. de cœlo. xxvii ad relationem referri; quod idcirco fit; quoniam iſtas qualitates ſequuntur relationes quædam. Leuitas enim ignis eſt huiuſmodi, ut ſimpliciter leuitas ſit, & comparata cum qualitatibus corporum inferiorum; itemque grauitas terræ ſimpliciter grauitas, intercedentium autem corporum

Argumenta probantia grauitatem & leuitatem non eſſe ſubſtantias.

Grauitatem, & leuitatem eiuſdem naturæ eſſe in ſimplicibus & in mixtis.

Refutatio argumentorum.

Quomodo grauitas, & leuitas ſint quantitates, & relationes.

rum

An durities & mollicies oriantur ex primis qualitatibus.

rum ad ſuperiora reſpectu habito grauitas, ad inferiora leuitas. De duricie autem, & mollicie in controuerſiam cadere meritò poteſt, Vtrum oriantur ex primis qualitatibus; ut ſcribitur ſecū do libro tex. x. An potius priores iſtis ſint, quod in præſenti uidetur ſignificare Auerroes. Ac ſanè, quod non oriantur ex mixtione primarum qualitatum, ex eo intelligi poteſt, quod duricies ineſt terræ: terra uero eſt elementum, & corpus ſimplex; quare non ſemper duricies ex mixtione primarum qualitatum prouenire poteſt. Terram ſanè eſſe duram inde confirmatur, quod durum eſt, quod non cedit in ſe ipſum ſecundum ſuperficiem quarto meteor. xxix. quod terræ etiam uidetur conuenire. Dicimus in terra potius eſſe denſitatem quandam, quàm uerā duriciem, quemadmodum etiam in nullo elemento uerè eſt mollicies; Ariſtotelis enim definitiones ſunt ſemper intelligendæ pro ſubiecta materia. Quare cum quarto meteor. de mixtis corporibus ageretur, illud durum cenſendum eſt; quod cum ſit mixtum, non cedit in ſe ipſum ſecundum ſuperficiem. Adde terram ſimplicem pulueraſcere, niſi aquà contineatur, ut in ſecū do audies; idcircò non uere eſſe duram; cedet enim comprimenti, & in puluerem abibit. Verùm denſitas iſta, aut improprie dicta duricies terræ, eſt ne prima an ſecunda qualitas? Dico ſecundam qualitatem dupliciter intelligi poſſe, uno modo eam, quæ oritur ex mixtione primarū uiciſſim in ſeſe agentium, & patientium, cuiuſmodi quidem non eſt duricies terræ; alio modo eam, quæ poſt alias qualitates ſequitur naturam elementorum; atque hoc modo duricies poteſt uocari ſecunda qualitas; quoniam formas elementorum prius conſequuntur, grauitas, leuitas, calor, frigus, humor, ſiccitas, quàm duricies, & mollitudo, ac denſitas, & raritas. Attamen licet iſtæ queant ſecundæ qualitates uocari, quà elementa ſpectantur, ut efficientia, & patibilia; & poſteriores ſint calore, frigore, humore, ſiccitate (nam iſtæ ſunt uerè efficientes, denſitas, autem, & raritas ſunt ſociæ efficiendi) tamen ſi eadem elementa, ut corpora ſpectentur, ſic quanta primum ſunt; quantitatis autem rationi coniunctior eſt denſitas, & raritas, quàm frigus, & calor; ideoque quodammodo priores; quod potuit nunc ſpectare Auerroes, cum aſſerit, ſi calor, & frigus in indiuiduis illis Democriticis inſint, ineſſe etiam debere grauitatem, & leuitatem, molliciem, & duriciem; quoniam hæ qualitates illis priores ſunt.

Quomodo raritas & denſitas ſint priores primis qualitatibus.

3 *An indiuiduum patiatur ex tex. lxiiii.*

ARgumentatur Ariſtoteles ſi corpuſcula illa ſint indiuidua, pati non poſſe, quod tam & ſi efficiat ex Democriti, & Leucippi hypoteſibus, tamen per ſe quoq; multo ueriſſimum eſt, nullum indiuiduum poſſe pati. Pati enim eſt moueri. Omne autem quod mouetur, diuiduū eſſe ſexto phy. oſtenditur; præterea materia patitur; ea autem ſemper quantitatem habet adiunctam. Dubitant tamen nonnulli ex Latinis ob mentis naturam, quæ indiuidua eſt, ac tamen patitur, intelligere enim eſt pati. Cæterùm impropriam eſſe iſtam perpeſſionem, iſtumque motum iam diximus; quare non eſt, quod hac in re longiorem ponamus orationem. De ſuperficie autem, quæ ſecundum craſſitiem indiuidua eſt, ac tamen coloratur, quinimo de puncto ſuperficiem terminante, quod & ipſum uidetur colorari, & in quo tanquàm in centro ex radiis Solis à cauo ſpeculo reflexis, ut Perſpectiui dicunt, aliquod corpus accenditur, ità ut punctum illud, & centrum ſubſtinere incenſionem uideatur; de corpore difformiter, vt aiunt, calido, quod definiunt, cuius nullum punctum eſt æqualis caloris cum alio, facilis reſponſio eſt; indiuiduum per ſe non patitur, ſed rei diuiduæ coniunctam, ipſum quoque ex illius perpeſſione patitur. Ita ſuperficies, & punctum colorantur, & calfiunt, et refrigerantur; accenditur autem corpus ex radiis reflexis non in uerè indiuiduo puncto, ſed in magnitudine quadam ita exigua, ut punctum dici queat; quo modo etiam intelligenda eſt definitio corporis difformiter calidi: Illud enim tale eſt, cuius nullum punctum, id eſt nulla pars ſub ſenſum cadens eſt æqualis caloris cum alio; nam ſi ſecus intelligatur, non naturali philoſopho, ſed ſophyſtis, et nebulonibus digna definitio eſt.

¶ Cap. 9. tex. com. 77.

Quomodo autem rebus conueniat generare, & efficere, & pati, dicamus nos, initium illud, quod ſæpè attulimus ſumentes. Nam ſi hoc quidem poteſtate eſt, illud autem actu tale; Idoneū autem eſt, non hac quidem parte pati, illa autem minimè, ſed undequaque quà tale eſt, magis tamen, & minus, quà magis, & minus tale eſt; & hoc ſanè modo rectius quis meatus indu-

xerit; pro vt in metallis eius, quod patibile eſt, venæ continuæ protenduntur.

Falſas de ratione efficiendi; & patiendi opiniones exploſit; in ratione autem efficiendi, & patiendi ēt generatio continetur, id eſt mutatio in ſubſtantia (idcircoq́; illius etiam mentionem facit Ariſt.) quoniam & ſi effectio, & perpeſſio propriè ad qualitates pertineant; tamen mutatione qualitatum, & alteratione mutatur tandem ſubſtantia. Alienis igitur ſententiis, quaſi ſpinis ex agro euulſis veram inſerit, initium illud alibi ſæpè, vt in libris phyſic. in hoc ipſo, in libris de partibus poſitum ſumens; aliud, inquam, eſſe poteſtate tale, vt calidum, aliud actu calidum. Pati autem vnumquodq́; quà poteſtate eſt; neq. vna tantum aliqua parte pati, altera autem non pati, *ſed undequaque, qua tale eſt,* vniuerſum, qua poteſtate eſt, *magis tamen, & minus, qua magis, & minus tale eſt,* eſſe tamen aptius, vel minus aptum ad patiendum, qua magis, vel minus poteſtate eſt; magis enim apta quercus eſt, quæ patiatur ab igne, quàm lapis, quoniam quercus maiorem poteſtatem habet perueniendi ad naturam ignis, quàm lapis. Hoc igitur tanquàm initium, & fundamentum ponatur; quod & ſi alibi, vt diximus, poſitum eſt, tamen hic clarius quodammodo eſt expreſſum. Alibi.n. diximus pati res qua poteſtate tales; nunc nō modò iſtud, verum ēt addimus (ac ferè ſemper repetens Ariſt. addit aliquid) magis poteſtate talem, magis ēt eſſe idoneam ad patiendum: regula.n. topica eſt, vt ſimpliciter, ad ſimpliciter, ita magis ad magis, & maximè ad maximè; vt ſi calidum calfacit, magis calidum magis calfacit, maximè calidū maximè. Hoc ita conſtituto, ſequitur hoc modo à nobis rectè poſſe meatus induci, ſi totius corporis patibiliores partes velimus meatus appellare; prout in metallis *eius, quod patibile* eſt, id eſt ex parte illa ad patiendum aptiore, emergunt quædam quaſi venæ, quæ continenti ductu per metalla protenduntur. Has igitur venas liceat ſanè meatus nominare.

Conſitum igitur vnum quodq́, & vnum ſi ſit, impatibile; itemq́ illa, quæ non tangunt, neq́ per ſe ipſa, neq́ per alia, quæ ad efficiendum, & patiendum ſint idonea. Ignis, exempli cauſa, non ſolum tangens calfacit, verùm etiam ſi longè abſuerit. Aerem enim ignis, corpus calfacit aer; quippè cùm idoneus ſit ad efficiendum, & patiendum. Tex.Com.78.

Quæ efficiunt, & patiuntur neq; omnino *Conſitum*, id eſt continuum quiddam eſſe debent; ac ſi vnumquodq́; vnum, atq; vniforme eſſet, eſſet impatibile (neq; enim pars ignis in reliquas partes agit) neq; omnino debent eſſe diſtracta, vt efficiens nullo pacto tangat patientia, *neq. per ſe ipſa*, id eſt proximè, & *αὐτόθι*, neq; intercedentibus alijs, quæ ad efficiendum, & patiendum ſint idonea, patiendum quidem ab ipſo efficiente, efficiendum autem, & agendum in ſibi proximum corpus. Ergo efficiens, & patiens, aut tangant ſe oportet, aut ſaltē, quæ interijciuntur intermedia, eiuſmodi naturæ ſint, vt pati ab efficiente poſſint, & agere in proximum ſibi corpus. Hoc pacto ignis à nobis diſtans intercedente aere poteſt nos calfacere; quoniam ſcilicet aer idoneus eſt, qui ab igne patiatur, caloremq́ue accipiat, ac deinde efficiat, & procreet calorem in nobis; At ſi inter ignem, & nos mons intercederet, non calfaceret nos ignis, quòd interiectum corpus non eſt ſatis accommodatum ad iſtam operam præſtandam, ad patiendum, inquam, ab igne, & agendum in nos. Attende autem, quemadmodum in categorijs prima ſubſtantia per negationes deſcribitur, exempla autem locum affirmationis habēt, ita nunc conditionem efficientis, & patientis per negationem primum ſignificari; nam neque omnino vnum, neq; diſtracta eſſe debent; deinde exemplo ignis patefieri per affirmationem. Ignis enim efficit, aut tangens, aut vſus opera intercedentis corporis, quod ſit ad efficiendum, & patiendum accommodatum.

Quantum autem ad illud pertinet, partim ne res patiātur, partim minimè; idem quod initio conſtituimus, dicendum. Nam ſi magnitudo non eſt omniquaq́ diuidua, ſed eſt corpus, vel latitudo indiuidua, nihil fuerit omniquaq́ patibile, neq́ etiam continuum. Sin hoc falſum eſt, & omne corpus diui- Tex.Com.79.

duum, nihil ſanè refert, ſint ne diuiſa, ac ſe tangant, an diuidua ſint. Nam ſi per tactus diſiungi poſſunt, vt nonnulli inquiunt, quamuis diuiſum adhuc non ſit, tamen diuiſum erit. Pote enim eſt diuiſum eſſe. Nihil enim ſequitur, quod nefas ſit.

Diligenter antea in noſtro fundamento iacendo notauimus, quod poteſtate eſt, vniuerſum pati, minimè autem parte alia pati, parte alia non pati. Cur id cauerimus, nunc rationem reddit Ariſt. Tota autem, inquit, hæc res pendet ex eo, quod initio conſtituimus, nullam. ſ. eſſe indiuiduam magnitudinem. Nam ſi magnitudo non eſſet vſquequaq; diuidua, ſed eſſet aliquod corpus indiuiduum, vt putauit Democritus, vel latitudo, & ſuperficies, vt Plato, *nihil fuerit omniquaq; patibile*, nullum ex concretis, & compoſitis corporibus omni ex parte pati poterit; quoniam indiuidua illa concretum corpus conſtituentia pati nequeunt; ſed in meatibus fortaſſe, & ea ex parte, qua ſe tangunt, *neq. etiam continuum*, quoniam ex indiuiduis coniunctis non poteſt fieri continuum corpus; nam & ipſa quoq; indiuidua tunc forent diuidua; quandoquidem continuum vbiq; pariter diuidi poteſt. Sin hæc opinio à veritate longè abhorret, *& omne corpus diuiduum* ſupple tu, vſquequaq; ita vt neq; corpus vllum, neq; ſuperficies ſit indiuidua, *nihil ſanè refert, ſint ne diuiſa, ac ſe tangant*, vt illi cenſuerunt, *an diuidua ſint*, an poſſint diuidi, licet minimè adhuc diuiſa actù ſint. *Nam ſi per tactus diſiungi poſſunt, ut nonnulli inquiunt*, ſi ab efficiente idcirco diſiungi poſſunt, quoniam cũ diuiſa eſſent, ſe tangebãt, vt inquit Plato, *quàmuis diuiſum non ſit, tamen diuiſum erit*, id eſt non minus commodè dicere nos poterimus, quàmuis corpus ante efficientis aduentum diuiſum non ſit, tamen cum efficiens, ac diuidens aduenerit, diuiſum iri. *Pote enim eſt diuiſum eſſe. Nihil enim ſequitur, quod nefas ſit*, qđ eſt diuiduum, quale nos omne corpus ponimus, ſi ad actum traducatur, ita vt diuiſum ſit, minimè mirandum eſt. Ergo cum diuiduum vſquequaq. ponamus, idcirco & vſquequaq; ponemus patibile; id. n. quòd facile ex dictis colligatur, Ariſt. ſuo more proferre omiſit.

Omnino autem ſic ſciſſis corporibus exerceri, abſurdum. Tollit enim hæc oratio alterationem. Cernimus autem idem corpus manens cõtinuum, interdum quidem humidum, interdum autem cõgelare, non id diuiſione, aut compoſitione patiens, neq; τροπῇ, ἢ διαθιγῇ *vt inquit Democritus; non enim tranſpoſitum, aut mutans naturam ex humido durum congelando fit; neque nunc dura, & quæ congelarunt, ſunt mole indiuidua. Sed ſimiliter vniuerſum humidum, interdum autem durum eſt, & congelat. Præterea autem neque accretionem, ac diminutionẽ tueri licet: Non enim quodcunq; erit maius factum, ſiquidem erit additio; nec vniuerſum mutatum, vel admixto aliquo, vel per ſe mutato.*

Tex. Com. 80. (margin, beside "lit enim hæc oratio alterationem")

Tex. Com. 81. (margin, beside "congelat. Præterea autem")

Declarauit æquè nos tueri poſſe effectionem, & perpeſſionem, ſi diuiduum vndequaq; corpus ſit, atq; illos, qui actu diuiſum ponunt. Verùm, inquit, non par item cæteris in rebus eſt noſtra, atq; illorum conditio. Nam nos optimè tuemur alterationem, & accretionem, & motũ omnem; ipſi vero nequaquam; quin valdè abſurdum eſt *ſic ſciſſis corporibus*, id eſt indiuiduis magnitudinibus ita ſe tangentibus, vt non tamen vnum euadant, ſed diuiſa remaneant, *exerceri*, ſupple tu, effectionem, & perpeſſionem. Tolletur enim primum alteratio. Siquidem tũc propriè corpus alterari cernimus, cum manens continuum nullam patiens diuiſionem, aut compoſitionem, nullam τροπὴν καὶ διαθιγὴν, id eſt nullam mutationem ordinis, & ſitus (hoc enim illis doricis nominibus ſibi volebat Democritus) mutatur tamen in qualitatibus; vt aqua, quæ primo erat humida. i. diffluens, & non apta ſuis terminis coerceri, congelat, & dura fit.

Nullo

Nullo.n.pacto tunc tranſponitur aquæ corpus;nullo pacto mutat naturam;quinimo facillimè ad priſtinum redibit humorem. *Neq. nunc dura, & quæ congelarunt, ſunt mole indiuidua*, neq; dicendum eſt,ſenſus.n.repugnat, cum aqua ex fluente fit dura, remanſiſſe tantum indiuidua efficientia duriciei, abiiſſe autem efficientia mollicici, *ſed ſimiliter uniuerſum humidum*, ſed idē vniuerſum euidenter interdum humidum eſt,& fluit, interdum conglaciat,& durum fit; humidum autem pro fluente,& liquido accipi in ſecundo audies. Deinde autem neq; accretionē, & diminutionem tueri poterunt. *Non enim quodcunq. erit maius factum*. Aliud eſt additio, aliud accretio. In accretione quamlibet partem creuiſſe oportet,pro vt etiam in diminutione omnem decreuiſſe; at in additione ſatis eſt totam molem ampliorem eſſe factam;quàmuis non omnes partes creuerint. At ſi magnitudines indiuiduæ conſtituunt corpora hæc; certè cum ipſæ creſcere nequeant,impatibiles.n.& immutabiles ſunt,non omnes horum corporum partes creſcent,& factæ erunt maiores;quare erit additio, *minimè autem uniuerſum mutatum*,minimè quælibet pars erit mutata,& aucta, *uel admixto aliquo*, quo pacto fit accretio,fit enim ob admixtionem alimenti, *uel per ſe mutato*, vel omnino toto ipſo conuerſo in aliam naturam ſine vlla admixtione,vt cum aqua conuertitur in aerem.Tunc enim vniuerſum per ſe mutatur; quoniam ſingulæ prioris corporis partes fiunt ampliores.Quamuis autem hæc aquæ in aerem conuerſio minimè ſit accretio,ſed interitus & generatio,tamen eam Ariſt. ſibi ſignificandam putauit,vt oſtenderet,neq; huius generationis, cum ex anguſtiore corpore fit amplius, ita vt vniuerſum,omneſq; eius partes mutentur, poſſe ab illis rationem afferri.

Quòd igitur ſit generare, & efficere, & gigni, & pati à ſe vicisſim, & quo pacto licet, & quod eo, quo quidam aſſerunt, non licet, ita ſit conſtitutum.

Epilogum huic capiti ſuo more apponit Ariſto., inquitq; conſtitutum à ſe eſſe, tum reperiri in rerum natura vim generandi,& efficiendi,itemq; facultatem patiendi, & qua giguantur;tùm quomodo reperiatur.Quòd quidem iſthæc ſint,non ex propoſito eſt actum: ſenſu .n.ipſo ſatis compertum erat eſſe generationem,effectionem,perpeſsionem, ſed dum oſtenderemus,quomodo verè effectio,& perpeſsio exerceatur, tangentibus .ſ. illis ſeſe, quæ materia conueniunt,qualitatibus pugnant,ac tota materia patiente; atq. dum indiuiduas magnitudines exploderemus,quæ omnem veram efficiendi rationem,& patiendi tollebant;ſimul quoq; confirmauimus eſſe in rerum natura generare,& efficere;gigni & pati;Nam cum iſta definierimus, definitio autem iis tantum conueniat,quæ reuera ſunt,iſta quoq; ſint oportet. Sic alibi notauimus pri.phy.dici,traditum eſſe quòd ſint principia,& quot,& qualia. *Generare, & efficere*, vel idem ſignificant,itemq. *gigni*,& *pati*. Nam omnis effectio,eſt generatio communiter ſumpta,itemq; omnis generatio eſt effectio; vel quàmuis generatio ad ſubſtantiam pertineat, effectio potius ad qualitatem; tamen,vt antea diximus, cum ſubſtantia prius extrui ex materia per generationem minimè queat,quàm qualitatibus quibuſdam certis afficiatur, idcirco ſtabilita efficiendi & patiendi ratione ſimul quoq; generatio ſtabilita eſt. Philoponus autem legit ὅ, τι,& ita interpretatur. *Quid igitur ſit generare, & efficere*, quæ verba aptiſſimam ſententiam habent.Referuntur enim ad definitionem,quæ explicat notionem (Diximus enim efficere eſſe mouere ad qualitatem,pati autem moueri) reliqua autem verba ad cauſas pertinebunt, quibus intercedentibus poteſt exerceri effectio,& perpeſſio,ſimilitudine.ſ.ac diſſimilitudine efficientis,& patientis,facultate materiei,vi ipſius formæ,& qualitatis.Non ſolum autem,quid verè ſentiendum ſit expoſuimus, verùm etiam declarauimus eo modo *quo quidam aſſerunt*, id eſt ingredientibus efficientibus per meatus,aut per inane, non licere exerceri effectionem, & perpeſſionem.

Quæſtiones In Nonum Caput.

1 An ſint meatus in corporibus latentes ſenſum ex commentari Philoponi 126.

2 An efficiens poſſit eſſe continuatum patienti ex tex.78.

1 *An ſint meatus in corporibus latentes ſenſum ex com. Philop. 126.*

QVòd ſcribit Ariſt.meatus vocari poſſe partes corporum patibiliores,ſignificare videtur nō eſſe poros,& meatus veros in corporibus ſenſum latentes;quod tamen neceſſariò cõ

ſitendum eſt. Cutis. n. habet meatus, per quos ſudor tranſit: Medici exhibent medicamenta ad laxandos, vel adſtringendos meatus; Pannum lineum infuſum in aqua, aquam imbibit; neq; in partibus ſolidis, ne corpora ſeſe penetrent; ergo in meatibus. Conatur hæc diſſoluere Philoponus, inquiens in tranſitu ſudoris diuidi cutem, ac rurſus coniungi; Medicos hoc agere, vt cutis, vel rarior, vel denſior fiat; rarior enim facta facilius diuiditur, atq; aditum præbebit corporibus exeuntibus; denſior autem difficilius; Linum madefieri, aut appoſitione humoris circa villos illius, non circa ſubſtantiam, aut ſibi impertito humore ab aqua; quo pacto aqua ab igne calefit. Verùm reſponſio non ſatis firma. Nam ſi ſudore exeunte cutis diuideretur, id ſine dolore euenire non poſſet; ac nullam tamen ſentimus moleſtiam. Pannum autem lineum maximam imbibit aquæ quantitatem; quod, ſi exprimatur, conſtat; non ergo tantum villis appoſitio facta eſt, neq; tantum qualitas communicata. Atq; omnino Ariſto. 11. ſect. problem. 61. illam cauſam affert, quamobrem poſt parietem non quidem cernamus, ſed tamen audiamus, quod aſpectus fiat per meatus rectos duntaxat, auditio autem, & per rectos, & per obliquos. Quid igitur nunc ſibi vult Ariſtoteles? Illud .ſ., quàmuis ſint meatus in corporibus, tamen non ab iſtis meatibus pendere effectionem, & perpeſſionem, ac diuiſionem, ſed ex innata corporibus facultate; præterea meatus iſti ſunt ſemper aliquo corpore referti, vt aere, qui facilè tamen pellitur, aut ſibi impreſſas qualitates facilè communicat; quare meatus iſti vocari queunt patibiliores corporis partes.

2 *An efficiens poſſit eſſe continuatum patienti ex tex. 78.*

SCribit Ariſt. hanc in efficiente conditionem poſtulari, vt minimè continuatum patienti ſit, ſed tantum tangat. Id non perpetuò verùm videbitur. Nam magna aquæ moles ſi ab igne calfiat, prius accipit calorem in proximis igni partibus, deinde in remotioribus. Ergo proximæ illæ partes agant in remotiores oportet; & continuatæ tamen ſunt. Præterea aqua calfacta, ſi calfaciens abeat, ſe ipſam in priſtinum frigus vendicat, ergo agit in ſe ipſam. Dicimus continuũ, & mathematicè, & phyſicè poſſe ſpectari. Si mathematicè ſpectetur; certè pars aquæ calida continuari poteſt frigidæ; copulantur enim ad communem terminum; ſin phyſice; conuenientia etiam formæ, & qualitatis requiritur. Hoc modo pars aquæ calida non eſt frigidæ continuata: aqua autem calfacta non recuperat ſuum priſtinum frigus; non enim illud, vt antea diximus, amiſerat; ſed calor ille leuiter aſperſus euaneſcit, quòd ſubiectum non habeat benè ad ſe ſubſtinendum præparatum, & affectum.

Caput x. Tex. Com. 82.

Reliquum eſt, vt de mixtione eadem ratione, ac via contemplemur. Hoc enim tertium eſt de ijs, quæ initio propoſuimus. Conſiderandum autem & quid ſit mixtio, & quid illud quod miſceri poteſt, & quibus rebus conueniat, & quomodo. Præterea autem utrum ſit mixtio, an eſſe falsò dicatur: nefas enim eſt admixtum eſſe alterum alteri, prout quidam aſſerunt. Nã ſi adhuc ſint, quæ ſunt mixta, & non alterata; nihilo magis nunc mixta eſſe inquiunt, quàm antea eſſent, ſed eodem modo ſe habere; altero autem corrupto, non eſſe mixta: ſed illud quidem eſſe, hoc autem minimè; mixtionem autem ijs conuenire, quæ eodem modo ſe habeant. Similiter autem ſi ambobus coeũtibus utrunque eorum, quæ miſcentur, corrumpatur. Non enim ſunt mixta, quæ omnino non ſunt.

Antequàm ad elementorum naturam exponendã aggrederemur, quòd in his libris nobis proponebamus, diximus, quò res melius procederet, exponendum antea eſſe, quid ſit tangere, quid efficere, & pati, quid mixtio. Priora duo iam præſtitimus. Reliquum igitur eſt præſtare tertium, quod nunc facimus. *Eadem autem ratione, & uia*, id eſt primum veterùm opiniones expendendo, deinde afferendo noſtram; vel eaſdem ferè quæſtiones proponendo, quas in cæteris etiam rebus tractandis proponere ſoliti ſumus. Conſiderabimus enim, *quid ſit mixtio*

id eſt

id eſt notionem iſtius uocis patefaciemus, *& quid illud, quod miſceri poteſt*, quod nam ſit ſubiectum mixtionis, *& quibus rebus conueniat* non tantum uniuerſe trademus cuiuſmodi ſubiectum mixtionis eſſe debeat, ſed etiam propriè, quæ nam ſint iſta, quæ ſubiici mixtioni queunt; talia enim ſunt, exempli cauſa, humida non lenta; parum enim prodeſt Medicus, qui dicat carnes leues conferre, & non oſtendat, quæ nam ſint iſtæ leues carnes, ut auium, & piſcium ſaxatilium ſexto Ethi. cap. vii *& quomodo*, cauſas ipſas aperiemus, quibus intercedentibus fit mixtio; ita ut formam ipſius, ſubiectum, cauſas percæpturi ſimus. Accipit autem mixtionis uocabulum propriè; quod idem ſonat, ac temperamentum, uel temperatio. Nam impropriè etiam congeries lapidum mixtio quædam appellari poſſet. Verùm id procedente diſputatione magis patebit. *Præterea autem, utrum ſit mixtio, an eſſe falſo dicatur*. Quod obiter, & quaſi per tranſennam in alius rebus tractandis fecimus, ut quæſtioni illi, qua, an res ſit, quæritur, ſatis faceremus, id nunc quodammodo ex propoſito faciendum eſt. Fuerunt enim nonnulli, qui non leui argumento mixtionem exploderent, ac nefas putarent eſſe admixtum alterum alteri; nam ſi nõ adſint, quæ miſceri queant, certè nec mixtio locum ſuum tenere poterit; quippè cum mixtio ſoluta quædam forma non ſit, ſed ſubiectum requirat: quare ne cõniuere, ac diſſimulare uideamur, illud quamprimum proponamus oportet Vides autem, quemadmodum alibi notauimus, id quod poſtremo loco Ariſtoteles proponit tractandum, primo tractare. Argumentum erat huiuſmodi. Si aliqua miſcentur (ſunt autem ſaltem duo, idem enim ſibi ipſi non miſcetur, quare duo eſſe accipimus; idem autem iudicium erit, etiam ſi ponantur plura) ergo ſi aliqua miſcentur, aut cum ſunt mixta, manent eadem, & non alterata; aut unum quidem manet incolume, alterum corrumpitur; aut utrunq; corrumpitur, Sed nullum iſtorum uerè dici poteſt; ergo nulla ſunt, quæ uerè miſceri queãt. Connexum per ſe clarum. Nullum enim modum præter tres propoſitos inuenire poſſumus, quo aliqua inter ſe miſceantur. Aſſumptum autem ita probatur, ac primum, quod ad primam partem pertinet, minimè ſcilicet quæ miſcentur ambo remanere incolumia. *Si adhuc ſint quæ ſunt mixta, & non alterata, nihil magis nunc ſunt mixta quàm antea, eodem enim modo ſe habent*, cum dicimus aliqua miſceri, intelligimus illa quodammodo mutari. Quare ſi nullò pacto mutantur, ſed manẽt incolumia, æque nunc ſunt mixta atque antea erant, quàm coiiſſent; id eſt quemadmodum antea non erant mixta; ita neque nunc mixta dici queunt. Ex quo etiam probatur ſecunda pars aſſumpti, eorum quæ miſcentur, non poſſe unum manere incolume, & alterum corrumpi, *altero autem corrupto non eſſe mixta, ſed illud quidem eſſe hoc autem minimè*: non enim ea miſcentur, quorum unum eſt, alterum non eſt: Qui enim miſceantur inter ſe ens, & non ens? præſertim cum ex communi quadam intelligentia cognoſcamus, *Mixtionem iis conuenire, quæ eodem modo ſe habeant* id eſt quorum utrunque ab altero aliquid accipiat, & aliquid illi det; ita parem quodammodo conditionem obtineant; quod de ente, & non ente minimè dicendum eſt. Ergo ſi unum interit, & non eſt, alterum remanet incolume, & eſt; certè inter ſe miſceri non poſſunt. Reſtat tertia aſſumpti pars, minimè utrunque eorum, quæ miſcentur, corrumpi; quæ eòdem modo probatur. *Sin autem ambobus coeuntibus utrunque eorum quæ miſcentur, corrumpatur ſimiliter*, id eſt nihilo difficilius contra dicere poterimus. *Non enim ſunt mixta, quæ omnino non ſunt* ſed potius dicuntur corrupta. Si igitur, quæ miſcentur, ſunt corrupta; iam non ſunt mixta. Ita omnes aſſumpti partes probauimus. Notandum eſt uoces illas *non alterata* uideri ſignificare idem, quod non corrupta, quomodo etiam in capite de accretione notauimus dictũ eſſe, & *ſubſtantia non eſt alterata*. Neque tamen idem eſt, quæ miſcentur, alterari, & corrumpi. Nam primum uerè dicitur, ſecundum falſò. Sed argumentarium eſt confuſè agere, quemadmodum reſpondentium diſtinctè.

Quæſtio igitur hæc illud poſtulare uidetur, ut conſtituamus, quid mixtio à generatione, et interitu differat; & quid illud, quod miſceri poteſt, ab eo, quod poteſt generari, & interire. Tex.com.83. *Conſtat enim neceſſariò differre, ſi quidem eſt. Quamobrem cùm hæc perſpicua erunt; quae dubitationem iniiciebant, facilè diſſoluentur. Minimè igitur materiam igni mixtam eſſe dicimus, neq; ardentem miſceri, neque ipſammet ſuis ipſius particulis, neque igni, ſed ipſum quidem ignem generari, illam au-*

tem

tem interire; eodemq́ modo, neq́ corpori alimentum, neq́ figuram ceræ mixtam figurare molem, neq́ corpus, & album, omninoq́ nec affectiones, nec habitus licet mixtos eſſe rebus. Incolumia enim cernuntur; at uerò neq́ album, & ſcientiam licet mixta eſſe, neq́ eorum, quæ ſeparari nequeant, aliud quicquã. Hoc uerò non rectè dicunt illi, qui omnia interdum ſimul eſſe inquiunt, & mixta eſſe. Non enim cuicunq́ quoduis miſceri poteſt, ſed utrunq́ eorum, quæ mixta ſunt, ſeorſum conſtiterit oportet; affectionum autem nullam ſeorſum.

Tota argumentario, quam à nonnullis ad auferendam è medio mixtionem allatam expoſuimus, nitebatur diſcrimine, quod inter mixtionem, ac generationem, & interitum uerſari deberet. Dicebamus enim quæ miſcentur, minimè interire debere. Quod ſi diſcrimen iſtud accurate explicauerimus; facilius uitium iſtius argumentationis depræhendemus, ac diluemus. Intelligemus autem quid differat mixtio à generatione, & interitu, ſi quid interſit inter id, quod miſceri poteſt, & id quod generari, & corrumpi, intellexerimus. Nam ut ſæpè diximus, facilius intelliguntur concreta ipſa, quàm formæ ſolitariæ, ut candidum, quàm candor. Illud enim ſub aſpectum cadit, hic ſola cogitatione comprehenditur. Conſtituamus igitur primum quid ſit illud, quod miſceri poteſt. Id autem facilè conſtituemus, ſi quæ miſceri nequeant, excluſerimus. Minime igitur dicimus ***materiam***, exempli cauſa ligna, ***mixtam eſſe igni***, igni dum comburuntur, miſceri, ſed ligna quidem corrumpi, generari autem ignem; atque ita à mixtione excludimus illa quorum unum interit; ***neque ipſummet ſuis ipſius particulis***, neque ſi materia ignis conſtet ex pluribus lignis tanquam partibus, dicimus ligna inter ſe miſceri, ſed omnia interire; & ita a mixtione ea, quæ pariter omnia intereunt illud autem ***neque igni*** accipiendum eſt, prout notat Philoponus, ac ſi dictum eſſet ***quemadmodum neque igni***, ut ſcilicet quemadmodum materia non miſcetur igni; ita neque illius partes inter ſe miſceantur, ſed omnino generetur ignis, ligna autem intereant; aut ita poſſumus interpretari, neque materiæ particulas igni miſceri ***eodemque modo, neque corpori alimentum***, quoniam ſcilicet corpus remanet, alimentum interit; ſic accretio à mixtione diſtinguitur. Verum non hæc ſolum inæpta ſunt ad mixtionem, ſed etiam illa, quæ omnino manent incolumia; qualia ſunt iſta, ***neque figuram ceræ mixtam figurare molem***, non enim dicimus figuram ita informare molem ceræ, ut cum cera mixta fit; ſed format quidem; alio autem pacto, quàm per mixtionem; ***neque corpus, & album*** miſceri. ſ. inter ſe dicimus, ***omninoq. nec affectiones, nec habitus licet mixtos eſſe rebus***, id eſt ſubiectis ipſis; intellige autem affectionum, & habituum nomine omnia accidentia, & animæ, & corporis, & diuturniora, & minus diuturna ſignificari; affectionum enim nomine poſſe ſignificari etiã formas; & figuras patet enim ex ix. c. v. metaph. interprete Alex. Diximus autem iam in mixtione requiri, ut quæ miſcentur, ſeorſum antea conſtiterint, atque cum miſcentur, non omnino incolumia, & inuiolata remaneant. Iſta autem nec ſeorſum conſiſtunt, non enim accidens ſine ſubiecto conſtat; nec amittunt aliquid, quinimò ſubiectum accidente exornatur, accidens ſubiecto nititur. Quare multò minus ***album, & ſcientiam licet mixta eſſe***, id eſt unum accidens alteri accidenti, ***neque eorum, quæ ſeparari nequeunt aliud quicquam*** quod de albo, & ſcientia dictum erat uniuerſe præcipiens, ea, quæ per ſe conſiſtere nequeunt, cuiuſmodi ſunt accidentia, neq; inter ſe, neque cum aliis miſceri ſtatuit. Ex quo etiam patet illorum error, qui putarunt, ***omnia aliquando ſimul eſſe, & mixta eſſe***, qualis Anaxagoras fuit; de quo primo phy. 32. & 33. Non enim uidebant, non omnia inter ſe miſceri poſſe, ſed ea tantum, quæ per ſe etiam conſtare queant; ***affectionum autem nulla ſeorſum*** conſtare ſcilicet poteſt; quare neque miſceri; & tamen in rerum uniuerſitate affectionibus eſt locus. Quare non omnia ſimul mixta eſſe queunt. Excluſimus igitur multa à mixtione, atque ita obiter mixtionem à generatione, ab accretione ab alteratione diſtinximus.

Quoniam uerò ex entibus, alia quidem poteſtate ſunt, alia autem energia; fit, ut quæ mixta ſunt, partim ſint, partim non ſint; cum energia quidem diuerſum exiſtat, quod ex ipſis factum eſt, poteſtate autem aliquid ſit utriuſque illorum, quæ erant, antequam eſſent mixta, & non deleta. Huc enim ſuperiore ſermone allata dubitatio ſpectabat. Cernũtur autem quæ miſcentur, cum antea diſtincta eſſent, coire, atq; apta eſſe, quæ rurſus diſiungantur. Non manent igitur energia, ueluti corpus, et album; neq; intereunt, neque alterutrum, neq; ambo. Manet enim facultas ipſorum. Quamobrem hæc quidem dimittantur. Tex.Com.84

Excluſit ea, quæ miſceri non poſſunt. Nunc qualia ſint, ea quæ ſunt mixta oſtendit, ſimulq; allatam iam dubitationem diſſoluit. Sumit autem illud initium, quod ſæpe non ſine maxima utilitate ſumpſit, Ex entibus quædam actu eſſe, quædam poteſtate; quæ autem poteſtate sũt, medium quendam locum inter omnino ens, & omnino non ens obtinent; quod etiam alibi de prima materia diximus, quæ infinita quædam, & pura poteſtas eſt. Hoc igitur probè fixo, dicimus fieri, ut quæ mixta ſunt, ***partim ſint*** .i. poteſtate, ***partim non ſint***, id eſt actu non ſint. Quòd non ſint actu, probamus; ſi eſſent actu; quod ex ipſis factum eſt, non exiſteret actu diuerſum; ſed exiſtit diuerſum; ergo illa actu non ſunt. Aſſumptum perſpicuum; quis enim neget aurum diuerſum actu eſſe ab aere, & aqua? Nec connexum quidem dubium. Ex pluribus enim quæ actu exiſtant, non fit uerè unum actu ab illis diuerſum; ut ex pluribus tritici granis fit quidem aceruus; uerùm aceruus neq; uerè unum quiddam eſt, nec actu diuerſus à granis; neq; enim aliquam aliam ab illis diſtinctam eſſentiam, & ſubſtantiam habet. Quòd autem ſint poteſtate, inde oſtendit, quòd compoſitum ex illis ***eſt poteſtate aliquid utriusque illorum, quæ antequàm miſcerentur, erant***, id eſt retinet poteſtatem duorum componentium, uel omnium, ſi plura, quàm duo ſint, quæ quidem componentia, antequàm miſcerentur, ***erant***, actu per ſe conſtabant, ***& non deleta***, & idcirco, quoniam retinetur illorum poteſtas, non ſunt omnino perdita, & corrupta; ſunt enim poteſtate: idem enim ſignificat, retineri illorum poteſtatem, & illa poteſtate eſſe. ***Huc enim ſuperiore ſermone allata dubitatio ſpectabat***. Videbamus, inquit, in ſuperiore argumentatione, quæ mixta ſunt, nõ poſſe, poſſe eſſe oĩno perdita; contrà autem, cum, ſi eadem manerent, atque ante mixtionem erant, nullo etiam pacto uideremus poſſe appellare mixta, dubitare, atque hæſitare cogebamur. Nunc ex allata diſtinctione omnes ſcrupuli tollentur. Quoniam enim, quæ miſcentur, non remanent actu, idcirco non eadem omnino ſunt, atque ante mixtionem erant; quoniam autem remanent poteſtate, idcirco neque omnino ſunt perdita. Huic noſtro decreto ſenſus ipſe teſtimonium dat. Videmus enim quæ nũc mixta ſunt, antequàm coiiſſent, per ſe, & diſiuncta conſtitiſſe ***aptaque etiam eſſe, quæ iterum diſiungantur***; facillimè enim ex corpore compoſito iterum ſecernuntur componentia, ut ex ligno dum comburitur, ſecernitur ignis & flamma, fumus, qui aer eſt, ſpuma, quæ aqua, cinis, qui terra: quod non fieret, ſi omnino perdita fuiſſent, ac non ſaltem illorum poteſtas incolumis manſiſſet. Ergo neque manent actu, ut corpus, & album; neque omnino corrumpuntur; aut alterutrum, aut ambo, ſed retinent ſuam poteſtatem, de qua re fuſius in quæſtionibus. ***Quamobrem hæc quidem dimittantur***; ſuperiori dubitationi iam ſatis fecimus; quàmobrem non eſt, quòd ſuper ea ſermonem longius protrahamus. Attendatur ita dici, corpus, & album manere actu; non quòd album per ſe actu conſiſtat: accidens enim non eſt actu, niſi in ſubiecto, ſed quoniam neutrum ipſorum, dum coniunguntur, remittitur, & frangitur, ſed accidens per ſubiectum uiget; ſubiectum uerò accidente ueſtitur.

Tex.com.85. *Annexa autem his dubitatio diuidenda eſt, utrum mixtio quiddam ſit ad ſenſum. Cum enim, quæ miſcentur, in adeò minutas partes diuiſa fuerint, eoq́; pacto inter ſe collocata, ut unumquodq́; ſenſum fugiat, tunc mixta ſunt, An minimè, ſed qualibet eorum, quæ mixta ſunt, particula, iuxta quamlibet alterius eſſe debet? illo igitur ſanè modo dicitur, exempli cauſa, ordeum eſſe mixtum tritico, cum quoduis iuxtà quoduis eſt collocatum*

Diſſoluimus nodum illum, qui dubitare nos cogebat, An omnino mixtio eſſet; itaq; primæ illi quæſtioni ſatisfecimus, in qua quæritur, an rea ſit, obiter tamen multa etiam ad naturam mixtionis, & eorum, quæ miſcentur, pertinentia notauimus, ut primo etiam phy. oſtendens Ariſt. qualia ſint principia, & contraria ſtatuens, eadem etiam operà numerum principiorum conſtituit. Sed iam ex propoſito, quid ſit mixtio, docere aggrediamur, initium ſumentes à dubitatione quadam, quæ ſuperiori ualdè coniuncta eſt; ut uoſmetipſi iudicabitis. Ea autem ***diuidenda eſt***, id eſt uel explicanda, & diſſoluenda, uel per diuiſionem quandam proponenda. Diuiſione quidem certè in ea proponenda utitur. Nam mixtionis natura, uel ſenſu iudicanda eſt, uel alio quodam modo. Si ſenſu, uera fortaſſe erit Democriti opinio, qui, ut narrat etiam Alex. aſſerebat ***cum quæ miſcentur, in adeo minutas partes diuiſa fuerint, eoque pacto inter ſe collocata, ut unumquodque ſenſum fugiat, tunc mixta ſunt***, cum minutæ unius rei particulæ cũ minutis alterius particulis ita fuerint confuſæ, ut nullum amplius ex his, quæ miſcentur, diſtinctè cernatur, ſed tantum confuſum, & coagmentatum ex illis, tunc propriè dici poſſunt mixta, proprieq́ue mixtionem ſubiiſſe. ***An minimè***, ſin autem minime hæc mixtionis natura eſt, quam iſti aſſerunt, neque ſenſu iudicari debet, ſed alio quodam modo, fortè uera erit opinio eorũ, qui ab Epicuro (potuit autem uetuſtioris alicuius philoſophi eſſe, qui eſſet Ariſtoteli notus) exiſtimantium, elementa ipſa, cum miſcenda ſunt, in indiuidua diſſolui, itaq; diſſolutis, ut quodlibet aquæ indiuiduum cuilibet ignis indiuiduo apponatur, ueram mixtionem prodire. Differt hæc ſecunda opinio à priore, quòd in prima, quæ miſcentur, propriam ſeruare formam ponũtur, quàmuis minutatim diſſecentur, in ſecunda autem non ponuntur ſeruare; quoniam corpora, quæ miſcentur; diſſoluuntur primum in indiuidua, deinde uaria indiuidua coniunguntur; ut Theatrum cum Domo miſceretur, diſſoluta prius utraque re in lapides. Quamobrem prima ſenſu iudice nitebatur (nam cum amplius ea, quæ miſcebantur, diſcernere nequibat, mixta erant) ſecunda autem rei naturam ſequitur: Tunc enim ſunt mixta, cum deuentum eſt ad uerè minimorum, atque indiuiduorum corporum coagmentationem. Quocirca, cum in prima res ſenſu iudicaretur, nihil opus erat quàmlibet minutiſſimam particulam cuilibet minutiſſimæ eſſe appoſitam; ſed ſatis erat, ſi ita inter ſe confunderētur, ut corpora componentia ſenſus diſtinctè percipere amplius non poſſet. Epicurus autem rei naturam ſpectans cenſebat ſingula aquæ indiuidua ſingulis ignis, & aeris, & terræ indiuiduis eſſe apponenda. Verba autem illa, ***illo igitur ſanè modo dicitur, exempli cauſa, ordeum eſſe mixtum tritico***, poſſunt utrique opinioni accommodari. Dictio, illo, uidetur ſignificare priori potius eſſe accommodanda; uoces autem illæ, ***cum quoduis iuxta quod uis eſt collocatum***, quibus in ſecunda opinione eſt uſus, uidẽtur indicare exemplum iſtud ad ſecundam potius opinionem referendum. Puto ego ad utranque poſſe referri, Nam ſi ita ***quodcunque*** ſupple tu granum, aut quippiam huiuſmodi, iuxta quodcunque granum eſt collocatum, ut ſenſus ea grana non diſcernat, primæ opinioni exemplum erit idoneum. Sin autem uerè etiam, neque duntaxat ſenſu iudice, quoduis iuxta quoduis erit collocatum, ſecundæ opinionè conueniet; quamuis quòd grana iſta non ſint indiuidua, omnino exemplum ad priorem opinionem magis pertinere potius arbitrer.

Tex.com.86. *At ſi omne corpus diuiduum eſt, ac corpori mixtum corpus eſt, homogeneum quodlibet cuilibet ſanè appoſitum ſit oportet. Quoniam autem in minimè diuiſum eſſe nequaquàm licet, neque idem compoſitio, ac mixtio, ſed diuerſum; conſtat minimè*

mè dicendum eſſe, quæ miſcentur, incolumibus exiguis illis partibus mixta eſſe. Compoſitio enim erit, minimè autem temperatio, aut mixtio; neq; pars eandem, quam totum, rationem habebit. Dicimus autem, ſi quid oporteat admixtum eſſe, mixtū ipſum eſſe homogeneum; & quemadmodum aquæ pars aqua, ita etiam eius, quod temperatum eſt. Quòd ſi ipſa mixtio ſit compoſitio per parua; nihil horum conueniet, ſed ad ſenſum tā tummixta; atq; idem huic quidem mixtum, qui non acutè perſpiciat, Lyncæo autem nihil mixtum: nec diuiſione, nec quòd quæuis particula iuxta quamlibet. Nefas enim hoc pacto diuiſum eſſe. Aut igitur mixtio non eſt, aut quomodo illam confici liceat, rurſus dicendum.

Refellit ambas iam propoſitas opiniones, ita tamen, vt primum ſecundam opinionem præcipuè videatur oppugnare, deinde oſtendat, quomodo hæc ſecunda ad primam relabatur; cumque primam etiam confutet. Argumentatio eſt huiuſmodi. Si omne corpus eſt diuiduum, & aliquod corpus cum aliquo alio vere, & proprie commiſcetur, *homogeneum quodlibet cuilibet ſanè appoſitum ſit oportet*, neceſſe eſt partem quamlibet alteri parti a eſſe appoſitam, vt ſingulæ inter ſe, & cum toto ſint homogeneæ, atq; idem nomen, eandemque definitionem habeant. At vtraque pars antecedentis vera eſt; ergo & verum erit conſequens. Primam quidē antecedentis partem iam ſæpe confirmauimus, oſtendentes, *quòd in minima diuiſum eſſe nequaquam licet*. Satis enim exploſimus corpuſcula illa minima, & indiuidua. Secunda autem pars antecedentis ex communi quadam loquendi conſuetudine ſatis confirmatur. Omnes.n. intelligimus lōge differre inter compoſitionem, & mixtionem. Comprobato igitur antecedente Ariſt. non infert conſequens. ſ. partes ſingulas debere eſſe homogeneas, ſed infert illud, quod ex iſto pendet, videlicet, *minimè dicendum eſſe, quæ miſcentur incolumibus exiguis illis partibus mixta eſſe*, in quo ambæ fere opiniones conueniebant; quàmuis aduerſus ſecundam, niſi fallor, ſpeciatim iſtud afferatur. Pendet autem, vt diximus, ex conſequente; quoniam cum exiguæ illæ partes ſint corpora, & propterea etiam ſint diuiduæ; mediam partem habebunt, quæ in mixtione remanebit inuiolata, & ſincera; itaque non erit homogenea cum cæteris partibus, & cū toto, atq; erit compoſitio, *minimè autem temperatio, aut mixtio* minimè erit natura illa, quæ propriè aut temperatio, aut mixtio appellatur. Iſtam vero naturam ſequentibus verbis magis explicat (res enim erat magni ponderis) inquiens quaſi ex communi intelligentia. *Dicimus autē ſi quid oporteat admixtum eſſe; mixtum ipſum eſſe homogeneum; & quemadmodum pars aquæ aqua, ita etiam eius, quod temperatum eſt.* Ergo aurum, plumbum, argentum propriè dicemus eſſe temperata, & mixta; quoniam quæuis auri pars eſt aurum, quæuis pars plumbi plumbum, quæuis argenti argentum, At, ſi mixtio ſit *compoſitio per parua, nihil horum conueniet, ſed ad ſenſum tantum mixta*: oſtendit, quomodo neceſſario ad primam opinionem relabantur, qui ponunt mixtionem eſſe compoſitionem, & coagmentationem quorundam corpuſculorum; atq; ita aſſerunt, mixtum non eſſe verè homogeneum, ſed tantum ſenſui videri; quoniam ille minutiſſimas partes diſcernere non valet. Aduerſus autem hanc opinionem, præter quàm quòd communi illi intelligentiæ, quam de mixtione habemus, repugnat, illud etiam affert; quod ſi iudicium ſenſus ſequaris, idem interdum mixtum, interdum non mixtum dices. Nam hæbeti ſenſui, & minutas partes non diſcernenti ſi fidem habeas, affirmabis rem aliquam eſſe mixtam; quam, ſi Linceum acutiſſimis ſenſibus præditum, & trans montes etiam inſpicientem interroges, dices eſſe non mixtam. Nam ille quidem minutas iſtas partes diſtinctè agnoſcet, neque eandem, quam totum habere rationem cognoſcet. Hoc eodem argumento, & exemplo vſus etiam Galen. eſt pri. de elementis. Reprehenſa igitur vtraq; opinione, prima quidem inconſtantiam ſenſus patefaciendo: ſecunda autem oſtendendo partes illas, quoniam reuera diuiduæ ſunt, non poſſe totas apponi totis, ſed neceſſariò partem mediam eſſe non mixtam. Secundam opinionem, tanquàm probabiliorem rurſus vrgens Ariſtoteles addit, *nec diuiſione, nec quod quæuis particula iuxta quamlibet*, id eſt nullo pacto mixtio pōt exiſtere illa diuiſione

& diſſolutione elementorum in atomos, in qua diſſolutione quæuis poſtea particula iuxta quā libet apponebatur, hæc.n.verba adduntur ad explicandum quid eſſet illa diuiſio, *nefas enim hoc pacto diuiſum eſſe*; non.n.conſtant iſtæ atomi, quemadmodum iam diximus, & neceſſariò pars aliqua remanebit non mixta, ſi pars parti apponatur; quoniam omnis pars corporis diuidua eſt in infinitum. *Aut igitur mixtio non eſt.* Non reperientes modum, quo ſatis commodè adminiſtrari mixtio queat, dubitare cogimur, ſit ne in rerum natura mixtio; atqui omnino quæſtiones iſtæ duæ, an res ſit, & quid ſit, mirabiliter inter ſe aptæ, & connexæ ſunt. Nam ſi res eſt, definitionem quoque habeat oportet; ſi non eſt, definitione caret; contraq; ſi caret definitione, non eſt; ſi definitionem habet, eſt. Ergo ſi alium modum non excogitamus præter eos, quos à veteribus propoſitos Ariſt. examinauit, ac reiecit, locum ſuum mixtio minimè tenere poterit. Igitur *rurſus*, id eſt alia quadam via progredientes, atq; à capite rem arceſſentes, veram mixtionis rationem tradamus. Notandum eſt vocem illam μιχθὲν eſſe ambiguam, & interdum ſignificare id, quod cum alio miſcetur, interdum id, quod ex illa mixtione conflatum eſt; illi, qui è Scoto, dicerent mixtum cum his, & mixtum ex his.

Tex.Com.87. *Sunt ſanè in entibus, quemadmodum diximus, alia quidem efficientia, alia autem ab his patibilia. Ac reciprocantur illa quidem, quorumcunq; eadem materia eſt; ſuntq; vicisſim efficientia, & patibilia. Illa autem impatibilia cum ſint, efficiunt, quorumcunq; non eſt eadem materia. His igitur non conuenit mixtio; quamobrem, neq; medicina efficit ſanitatem, neq; ſanitas mixta corporibus.*

Iacit primo fundamentum firmisſimum, quod ſupra conſtituit; entium alia eſſe efficientia, alia idonea, quæ ab efficientibus patiantur; efficientium autem alia reciprocari cum patibilibus, id eſt viciſſim quoq; pati à patibilibus, ita vt patibilia efficientia etiam ſint, & efficientia patibilia; ſunt autem illa, quorum eadem eſt materia; alia autem ſolum efficere, nullo autem pacto pati; ſuntq; illa, quorum non eadem cum patiente materia eſt. *His igitur non conuenit mixtio: quamobrem neq. medicina efficit ſanitatem, neq. ſanitas mixta corporibus*, hæ voces *mixta corporibus*, tùm ad medicinam, tùm ad ſanitatem referri queunt. Medicina efficit quidem ſanitatem, verùm non ita, vt miſceatur corpori; in quo efficit ſanitatem; quoniam medicinæ materies, & ſubiectum anima eſt; at materies corporis non eſt anima; itemq; ſanitas, quæ corpus format, efficit aliquid; obit enim actiones ſuas; ſed non miſcetur corpori, quoniam non eadē corporis, & ſanitatis materia eſt; ſed elementa ſunt materia corporis, corpus eſt materia ſanitatis; vt mittam illud, quod initio diximus, affectionem non miſceri ſubiecto. Aut voce ſanitatis, cum ſecundò ponitur, ſanitatem illam ſignificari putemus, quæ in anima medici eſt, quæ quidem efficit ſanitatem in corpore, nec tamen miſcetur corpori. Eò vſq; igitur progreſſi ſumus, vt ſciamus mixtionem illis conuenire, quæ quòd eandem materiam habeant, viciſſim in ſe agunt, & patiuntur.

Tex.Com.88. *Efficientium autem, & patibilium, quæcunq; facilè diuidi queunt, multa quidem paucis, & magna exiguis compoſita, minimè mixtionem præſtant; ſed eius, quod excellit, accretionem. Mutatur enim alterum in id, quod excellit; vt vini gutta mille congijs aquæ minimè miſcetur. Soluitur.n.ſpecies, & mutatur in vniuerſam ipſam aquam.*

Excluſit à mixtione quæ non viciſſim efficerent, & paterentur; Nunc illa excludit, quæ quamuis in ſe viciſſim agant, & patiantur (id.n.ſignificatur illis verbis *efficientium autem, & patibilium*) tamen aut facilè diuidi, & à ſe viciſſim terminari nequeunt, qualia ſunt dura corpora, & non humida, idcircoq; lignum lapidi non miſcetur, aut poſtremò quamuis ſuapte natura ſint viciſſim efficientia, ac patibilia, ſintque benè ac facilè diuidua, tamen ita ſe habent, vt unum longè excellat alterum. Hæc enim propriè non miſcentur; ſed fit acceſſio ei, quod excellit, alterum autem corrumpitur, & conuertitur in formam eius, quod excellit; vt ſi mille

congiis

congiis aquæ gutta vini infundatur, non miſcetur; quoniam gutta vini, quàmuis qua vinum, poſſit agere in aquam, tamen qua ita exigua, in adeò magnam molem non poteſt, ſed propinquam tantum ſibi aquæ partem alterans, atq; cum ea forte ſeſe admiſcens, paulò poſt corrumpitur, *ac ſoluitur illius ſpecies* dicit ſignificanter *ſoluitur*. Nam, vt Proteus vinculis, ita materia coercetur forma, quaſi vinculo. Diſſoluto igitur iſto vinculo res intereunt. Fit igitur exigua quædam acceſſio aquæ, minimè autem mixtio.

Sin æquales quodammodo facultates habuerint, tunc mutatur quidem alterum in id, quod excellit ex ſua ipſius natura, verùm non fit alterum, ſed medium, & commune. Tex.Com.89.

Excluſis illis, quæ minimè miſceri poterant, relinquitur illa eſſe apta ad miſcendum, quæ facultates habuerint æquales, ***quodammodo***, id eſt non multum diſpares. Volumus enim vnum aliquod ex iis, quæ miſcentur, excellere; verùm non longe, non multum excellere; ita quod minus poteſt, ***mutatur quidem in id, quod excellit ex ſua ipſius natura***, ammittit aliquam ſuæ naturæ partem, & induit partem naturæ eius, quod excellit, ***verùm non fit alterum***, non corrumpitur omnino, neq; conuertitur in id, quod excellit, vt gutta vini conuertebatur in magnam illam aquæ molem, ***ſed fit medium quiddam, & commune***, partim ſeruatis illorum, quæ miſcentur, naturis, partim corruptis, vniuerſum corpus, quod ex illa mixtione prodit, eſt medium, & commune illorum, quæ miſcentur; eſt medium. ſ., quemadmodum vocant, per participationem extremorum; id enim ſignificatur voce illa ***commune***; non tamen eſt communicatio æqualis, vt infra audietis.

Perſpicuum igitur eſt illa eſſe idonea ad miſcendum, quæcunq; efficientium habent contrarietatem; quando quidem hæc à ſe viciſſim ſunt patibilia.

Repetit illam conditionem quæ maximi ponderis eſt, & in qua reliquæ quodammodo continentur. Nam ſi contraria ſint; pugnare inuicem poterunt; Si pugnare poterunt, non ita vnum præſtabit alteri, vt ſtatim illud in ſui naturam conuertat, ſed facultatem ambo non longe diſparem habebunt, & erunt à ſe viciſſim patibilia. Talem. n. nunc intelligo contrarietatem.

Ac ſanè parua paruis appoſita miſcentur magis. Facilius enim, & citius viciſſim mutantur. Quod autem multum eſt, et à multo, tardius id obit. Quamobrem quæcunq; ex diuiduis, et patibilibus benè terminari queunt, apta ad miſcendum ſunt. Hæc enim facilè diuiduntur in parua. In hoc enim conſiſtit natura eius, quod bene terminari poteſt. Sic ex corporibus humida maximè ſunt apta ad miſcendum. Nam inter diuidua omnium terminari humidum commodiſſimè poteſt, niſi lentum ſit. Hæc enim ſanè maiorem, atq; ampliorem reddunt molem.

Conditionem illam eorum, quæ ſunt apta ad miſcendum, vt. ſ. facilè diuidua ſint, attigerat tantum, non aut explicarat. Quare id nunc præſtat; ex quo etiam patebit, quàmuis mixtio non ſit partium eorum, quæ miſcentur, propinqua collocatio, prout veteres cenſuerunt; tamen collocationem iſtam plurimum ad mixtionem conducere. Inquit igitur puſilla puſillis appoſita melius miſceri, quàm magna magnis. ***Facilius enim, & citius viciſſim mutantur***, id eſt puſilla à puſillis, quoniam ſe magis tangunt; actio autem, & perpeſſio fit per tactum; magna autem corpora magnam craſſitiem habent, ad cuius intimas partes non ita facile, & citò perueniri poteſt, ſed tarde, primò ſcilicet alterando extimas partes, deinde paulatim intimas. Hinc ſequitur ex ***diuiduis, & patibilibus*** cuiuſmodi ſunt res omnes infra Lunam, ***quæcunque benè terminari queunt***, id eſt humida non lenta, vt ipſemet exponet, aptiſſima ad miſcendum eſſe. ***Hæc enim facilè diuiduntur in parua; in hoc enim conſiſtit natura eius, quod benè terminari poteſt.*** Illud vocamus facile ad terminandum; quod facile verſari quouis modo, & diuidi poteſt. Quod facile verſari, & diuidi quouis modo poteſt, eſt aptiſſimum mixtioni; ergo

id quod vocamus facile ad terminandum, id eſt humidum non lentum, eſt aptiſſimum mixtioni. Humida.n. lenta, cuiuſmodi ſunt oleum, & pix, ſi iuxta ponantur, *maiorem atq. ampliorem reddunt molem*, verùm, ſupple tñ, non ſeſe commode penetrant, neq; ob lentorem facile in exiguas partes diſſecantur. At humida non lenta aptiſſima, vt diximus, ad miſcendum ſunt. Ita igitur poſſumus vniuerſam argumentationem concludere. Humida non lenta bene, facileq́. terminari queunt; quæ bene terminari queunt, facile diuiduntur in parua; quæ facile diuiduntur in parua, facilius inter ſeſe agunt, & patiuntur; quæ commodiſſime inter ſeſe agunt, & patiuntur, aptiſſima ad miſcendum ſunt; ergo humida non lenta aptiſſima ad miſcendum ſunt.

Cum autem vel tantùm alterum patibile, vel vehementer, alterum autem vix; aut nihilo amplius, quod ex ambobus mixtum eſt, aut exiguum. Quod in ſtanno, & ære vſu venit. Habentur enim non nulla, quæ blæſa quodammodo inter ſe, atq́; ancipitis naturæ ſunt. Cernuntur enim quodammodo, & quæ leuiter mixta ſint, & quaſi alterum quidem capax, alterum autem ſpecies. Quod & in his euenit: ſtannum enim tanquàm affectio quædam ſit æris ſine materia, pœnè euaneſcit, & mixtum abit, colorans duntaxat. Hoc idem alijs etiam vſu venit.

Repetit illud, quod iam ſtabilitum eſt, requiri pares ferè vires in iis, quæ miſceri debent. Scitis autem vos hanc eſſe Ariſt. conſuetudinem, vt dum aliquid videtur repetere, multa tamen addat, ac maximè neceſſaria. Quoniam igitur ſunt quædam, quorum vnum ita alterum excellit, vt tantum efficiat, non autem patiatur; atq. hæc non mixtionem, vt diximus, ſed generationẽ, & interitum præſtant; alia autem ſunt paribus ferè prædita viribus, & facilia ad terminandum, quæ mixtioni ſunt aptiſſima; poſtremò etiam nonnulla habẽtur, quaſi mediæ, & ancipitis cuiuſdam naturæ, vt neq; omnino diſpares, neq; ſatis pares vires habeant, hæcq́; partim dici queant miſceri, partim verò minimè; idcirco differentia hæc ab Ariſt. ne quid, quod ad hanc rem pertineat omittatur, nũc exponitur. Nam ſi ſit *uel tantum alterum patibile, uel uehementer, alterum autem uix; aut nihilo amplius, quod ex ambobus mixtum eſt, aut exiguum.* Hæc ita inter ſe reſpõdent, vt ſi alterum tantum ſit patibile nihilo fiat amplius, quod ex ambobus mixtum eſt; ſin alterum ſit quidem patibile vehementer, ſed tamen exiguum quiddam agat; exiguum etiam & parum magnitudinis acquirat; atq́; ita erit mixtio quædam, fiet enim ex compoſitione illa paulò maior moles, verùm imperfecta, & inchoata, qualis in ſtanni, & æris coagmentatione cernitur, vt audies. *Habentur enim nonnulla quæ blæſa quodammodo inter ſe, & ancipitis naturæ ſunt,* quaſi dicat. Ne mireris reperiri inchoatam iſtam, & quaſi dimidiatam mixtionem; ſcito enim multa alia eſſe ancipiti quadam natura prædita, vt Zoophyta inter plantas, & animalia, Cocodrillum inter animalia nantia, & terrena. Vocantur autem hæc blæſa; quoniam quemadmodum blæſi, & balbi homines loquuntur quidem ferè, ſed non expreſſe, atque articulatè; ita res iſtiuſmodi ad integram, & expreſſam quodammodo naturam non perueniunt. Nam vt de mixtione dicamus, de qua nunc agimus, *cernuntur quodammodo, & quæ leuiter mixta ſint,* cernimus non nulla, quæ non veriſſime, ſed ſuperficię tenus miſcentur, *& quaſi alterum quidem capax, alterum autem ſpecies,* quod ſatis ſigni eſt, non eſſe veram mixtionem, ſed umbram potius, atq; imaginem mixtionis: nam cum alterum ſeſe habeat, ut materies, alterum ut forma, proprie, & perfectè miſceri dici nequeũt. Dictum.n. antea eſt ſpeciem, & habitum non miſceri cum ſubiecto. Id euenit in ſtanno, & ære: ſtanni enim exigua portio, ſi ſimul cum magna æris copia coquatur, quaſi materiam propriam, propriumq́; corpus non habeat, ſed ſit affectio quædam æris, *pœnè euaneſcit, & mixtum abit,* id eſt dum per cocturam miſcetur æri, difflatur, atq; ferè euaneſcit, *colorans duntaxat* intellige tñ nõ oĩno duntaxat, ſed ferè ſolũ colorare. Nã fit ẽt exigua quædã ipſi moli acceſſio. Quia igitur ſtannũ eſt quaſi affectio æris, cũ pœnè euaneſcat, qñ cum ære coquitur, illi non miſcetur; at qua exigua etiam illius ſubſtantiæ pars remanet, atq; nonnihil auget molem æris, miſcetur, licet blæſe, & leuiter. Attende loquutione iſta, fieri amplius, quod ex ambobus mixtum eſt, ſignificari mixtionis naturam; quaſi neceſſario in mixtione requiratur incrementum molis; & ubi hoc non adeſt, nulla ſit mixtio, ubi leue incrementũ, leuis etiam, & imperfecta mixtio. Totum.n. maius eſſe partibus debet. Verum id in quæſtionibus.

Ex ijs igitur, quæ diximus, conſtat, & eſſe mixtionem, & quid ſit, & qua ex cauſa, & qualia ex entibus ſunt ad miſcendum apta; quandoquidem habentur nonnulla, quæ à ſe mutuo pati poſſunt, & facile terminari, & diuidi. Hæc enim, neq; cum mixta ſunt, corrupta eſſe neceſſe eſt, neque tamen eadem ſimpliciter eſſe, neq; ipſorum mixtionem eſſe compoſitionem; neq; ad ſenſum. Sed illud quidem ad miſcendum aptum erit, quod facile ad terminandum cum fuerit, patibile, & efficiens erit; atque hoc ipſo aptum ad miſcendum. Ad homonymum enim, quod eſt aptum ad miſcendum. Mixtio autem eorum, quæ ad miſcendum ſunt apta, alteratorum unio.

In epilogo inquit Ariſtoteles, quæſtionibus initio huius capitis propoſitis ſatis; ſuperq; factum eſſe. Nam & oſtendit eſſe mixtionem argumentis, quæ illam tollebant, confutatis; *& quid ſit*, quòd.ſ.eliciti definitio queat notionem uocis aperiens ex tribus illis conditionibus memoratis, quòd quæ miſcentur, per ſe queant conſiſtere, quòd incolumia maneant, nec tamen omnino inuiolata, quod quælibet pars mixti mixta ſit *& qua ex cauſa*, quod ſcilicet ea; quæ miſcentur, eandem habent materiam, ſunt uiciſſim efficientia, & patibilia, æqualibus ferè uiribus prædita, ac facile diuidua, *& qualia ex entibus ſunt ad miſcendum apta*, declarantes cauſas mixtionis, quoniam mixtio, & reliquæ omnes affectiones, habet in ſubiecto incluſas cauſas: declarauimus enim, quæ miſcentur, eandem habere materiam, & reliquas conditiones, quas antea recenſuimus, & ipſe repetit inquiens, *habentur .n. nonnulla, quæ à ſe mutuò pati poſſunt, & facilè terminari ac diuidi*, quibus uerbis; etiam ſignificatur non longè diſparibus eſſe uiribus; cæteroqui non facile a ſe mutuo paterentur; ſed quod longè excelleret difficillime, quod ſuperaretur, facillime pateretur; idcircoque addit. *Hæc enim neque cum mixta ſunt, corrupta eſſe neceſſe eſt, neque tamen omnino eadem eſſe.* Talia, inquit, ſi conſtituantur, quæ miſcentur optimè communem, quam omnes fere animis præcæpimus, mixtionis notionem tuebimur, ut neque corrumpantur, quæ miſcentur, neque omnino inuiolata maneant, ſed per mutuam effectionem, & perpeſſionem proprii nonnihil amittant, nonnihil etiam alieni acquirant; neque cogemur dicere *ipſorum mixtionem eſſe compoſitionem, neque ad ſenſum* id eſt eſſe quandam partium minimarum propinquam collocationem; quæ partes cum à ſenſu non diſpiciantur, ſed totum ipſum confuſum duntaxat appareat, idcirco uideri mixtionem eſſe, cum tamen uere minima illa maneant inuiolata, & non mixta, quemadmodum ueteres cogebantur dicere; ſed uere mixtio erit, quòd nulla tàm exigua pars eſt, quæ non aliquid accipiat, & aliquid det alteri; idcircoque inquit. *Sed illud quidem ad miſcendum aptum erit, quod facile ad terminandum cum fuerit, patibile & efficiens erit, atque hoc ipſo aptum ad miſcendum.* Vides aptitudinis iſtius ad miſcendum, in ſubiecto ipſo cohiberi cauſam efficientem; at mixtionis ipſius in cœlo, ut audies. Illa autem uerba *ad homonymum.n. quod eſt aptum ad miſcendum*, niſi ſcriptura deprauata ſit, ita intelligentur, ut quemadmodum putat Philoponus, homonymum pro ſynonymo poſitum fuerit; notat autem Alex. ex Ariſt. vii. Metaph. com. 39. homonymum ſi communius ſumatur, continere & ſynonymũ; ergo iſtis uerbis illud ſignificabitur, eo quòd ea, quæ miſcentur, cognomina, & uniuoca sũt, idcirco ſimul efficere, & pati, terminare & terminari, oĩnoque apta eſſe ad miſcendum. Aut hoc ſignificabitur, illud eſſe aptum ad miſcendum, ex quo cum aliis confuſo poteſt fieri quiddam, quod homonymum ſit, id eſt omnes partes idem nomen, eandemque rationem habeant; quæ ſententia eſt optima; & fortè legendum, ut legit D. Thomas ad *omiomerum*, Poſtremò finem illuſtrem huic libro imponens, quod, & in xii. Metaph. & alibi obſeruauit, exprimit definitionem, & inquit mixtionem eſſe eorum, quæ apta ad miſcendum ſunt, alteratorum unionem; de qua definitione, omninoque de ipſius mixtionis natura multa nobis ſunt dicenda.

Quæſtiones

Quæſtiones in Decimum Caput.

1 An aqua cum uino miſceatur ex Com.Philoponi cxxxii.
2 Quomodo diuiſio rerum in minutas partes ad mixtionem conferat ex Com.Philoponi.cxxxvi.
3 Tota de mixtione quæſtio integrè explicata.

1 An aqua cum uino miſceatur ex Com.Philoponi.cxxxij.

NOtauit ſæpè Philoponus mixtionis uocem multiplicem eſſe; ac præcipuè in primum de anima,ubi diſputatur,an anima conſtet harmonicis numeris , inquit triplicem eſſe iſtius uocis notionem.Interdum enim ſignificat compoſitionem illam quæ fit ob mutuum plurium rerum tactum,nullo pacto illorum naturà mutatà; interdùm illam , quæ uinculorum quorundam opera fit; interdum temperationem,quæ quidem fit per mutuam rerum, quæ miſcentur, effectionem,& perpeſſionem; de qua nobis in præſenti eſt ſermo inſtitutus; ita ut temperatio, quæ græce dicitur κρᾶσις,idem ſit,quod mixtio proprie ſumpta.Notat autem Alexander in Libro de mixtione; cum mixtionis nomen interdum ſignificet compoſitionem, quæ fit per plurium rerum ſine ulla perpeſſione mutuum tactum,ſemper tamen ita intelligi, ut rerum diſſimilium compoſitio fiat. Nam ſimilium aceruus,ut granorum tritici, compoſitio tantum eſt , nõ mixtio; diſſimilium autem,ut tritici,& farris,non ſolum compoſitio,ſed etiam mixtio quædã. Veræ autem mixtionis exemplum affert ſemper Alexander in toto illo libro compoſitionem aquæ cum uino; ac Philoponus in hoc com.cxxxii. perſpicue cum ueræ mixtionis notionem ex communi hominum intelligentia ſumeret,dicebat omnes,cum aqua uino adiungitur,uocabulum mixtionis,ac temperationis uſurpare; at cum lapis lapidi annectitur,compoſitionis. Ergo de Græcorum ſententia dubitandum non eſt,quin aqua cum uino ueriſſimè miſceatur ; quinimo iſtud idem ueræ mixtionis exemplum affertur etiam ab Ariſt. pri. lib. de generatione animalium cap.18.& ſecundo lib. cap.vi. Et quàmuis id Auerroes in Paraphraſi negare uideatur; tamen ſi quis ilum accuratius legat,poterit intelligere hoc negari ab illo, quod etiam negatur ab Ariſtotele,guttam aquæ miſceri cum uino. Tunc enim non ſequitur mixtio ex defectu proportionis , quæ proportio ſi adfuiſſet,mixtio quoque ſequuta eſſet. Quòd ſi negat Ariſt.alimentum miſceri cum eo,quod nutritur; intelligas de eo alimento , quod mixtum eſt; cuiuſmodi maiorem partem eſſe conſueuit. Panis enim,& uinum ſuam formam amittunt ,cum in ſubſtantiam membri nutriendi conuertuntur. Simplicia autem,quæ erant in mixto, non omnino corrumpuntur, ſed potius agglutinantur ſimilibus ſibi elementis,& fiunt unum cum illis; quemadmodum ſuperius docuit Ariſt.in tex.lxxi.atque ita,aut reparant,aut augent id,quod nutriendum erat. Ergo panis non miſcetur cum membro,ſed elementa, quæ erant in pane certo quodam modo mixta,cum debent euadere materia membri, alio quodammodo temperantur, ita ut ad idem temperamentum cum membri temperamento reuocentur.

2 Quomodo diuiſio rerum in minutas partes ad mixtionem conferat ex com.Philop.cxxxvi.

DVbitat Philoponus,ecquid cauſæ ſit , quàmobrem facilius miſceantur corpora diuiſa in minutas partes,quam tota,atque integra. Videtur enim quodammodo perturbari analogia;quæ quidem poſtulat,ut qualis ratio eſt partis ad partem,talis ſit totius ad totum. Quamobrem ſi ſimplum, exempli cauſa,in ſimplum commodè ageret , & duplum in duplum nihilo incommodius. Ariſt. ſine 7.phy.35.& 36.huiuſmodi analogiam perſpicue ponebat, cum diceret,ſi uirtus aliqua mouet in ſpacio unius horæ per aliquod interuallum , duplam uirtutem per idem interuallum moturam in dimidio horæ. Ergo cum duplicata mole duplicetur uirtus,ut ex una & altera libra plumbi ſi componantur,fiet pondus duarum librarum,certè nihil opus erat, quæ miſceri debent, in exiguas diuidi partes . Integra enim tanto maiorem habuiſſent agendi uim. Reſpondet Philoponus,ubi requiratur non unius generatio,& alterius interitus,ſed utriuſque reciproca quædam alteratio,debere utrunque in minutas partes diuidi; quò facilius ſeſe tangant. Verùm quoniam non ſatis uidetur infirmare uim argumenti , dico ego naturalem philoſophum uti interdum conſiderandi ratione mathematica ; quod nos admonuit Alexan-

der

der in præfatione in Priora analy. atque id ſane cernitur in regulis illis ſeptimo phy. poſitis. Nam ſi Mathematice res conſiderentur, uerißimæ illæ ſunt; uerumtamen in materia conſideratæ non uſquequaque: non enim ſemper creſcente mole creſcit etiam tantundem uis agendi in maius interuallum, aut in minori tempore. Rerum enim naturà conſtantium ſunt certi quidam in agendo termini, qui non ſemper creſcunt creſcente mole. Igitur applicatio facilior eſt in cauſa, cur, quæ diuiduntur in minores partes, ſtatim ſeſe tangant, mutuoq; ſe alterent, & altereutur.

3 *Tota de mixtione quæſtio integrè explicata.*

D. Thomæ, & Scoti opinio.

D. Thomas ad finem 24. lectionis, quæ digreßio ponitur etiam in opuſculis pro opuſculo 30. & Scotus in ſecundum ſententiarum diſt. xv. cenſent elementa, cum ad mixtionem accedunt, interire, generari autem nouam formam, ac nouam qualitatem, quæ æquè ſimplices ſunt, atque quælibet ex extremis; ſed dicuntur mediæ, quod habeant conuenientiã cum extremis, ac facultate contineant extrema. Quibus argumentis ſuam ſententiam confirment, intelligetis, cum aduerſus Arabum, & Græcorum ſententias argumentabimur. Adducũt autem nonnulla aduerſus ſe argumenta quibus reſpondere nititur Scotus. Nam D. Thomas ea ſilentio putauit obruenda. Primum eſt autoritas Ariſtotelis in definitione mixtionis. Mixtio eſt miſcibilium alteratorum unio; ſi alteratorum; ergo non corruptorum; ſi unio; ergo entium: nam corrupta non uniuntur. Item primo de cœlo 7. & 8. mixtum mouetur ſecundum dominans in eis ſimplex; ergo ibi adeſt ſimplex; ubi enim eſt effectum, id eſt motus ſimplex, ibi etiam cauſa, id eſt corpus ſimplex. Item qualitas elementi non eſt ſine elemento, quod colligit Scotus, ex Ariſtotele ſecundo de anima cxiii. ubi ſcribitur humorem aqueum non eſſe ſine aqua; ergo ſi in mixto ſunt qualitates elementi, ut certè ſunt, ibi etiam aderit elementum. Præterea ex libro de morte, & uita duplex eſt in rebus caducis interitus, alter ab externo principio, quæ dicitur extinctio; alter ab interno, quæ dicitur tabes, aut putredo. Non eſſet autem internus interitus, ubi non eſſent diuerſæ ſubſtantiæ, una efficiens, altera patiens. Idem enim à ſe ipſo minimè patitur. Præterea dicebat Auerroes 3. de cœlo 67. elementum eſſe ex quo manente generatur aliquid, quod habetis v. metaph. 4. Ergo exuent planè ſimplicia naturam elementorum, niſi maneant in mixtione. Poſtremò non erit ordo inter formas, ſed materia æquè proximè accipiet formam mixtionis, atq; formam ſimplicium; at ſpecies rerum ſeſe habent ſicut numeri octauo metaphy. x.

Argumenta, quæ Scotus aduerſus ſuam opinionem affert

Reſponſio Scoti non ſatisfacere.

Ad primam autoritatem inquit Scotus, mixtionem eſſe uerè corporum alteratorum; quoniam antequàm mixtio fieret, ſimplicia ita ſunt alterata, ut etiam ſint corrupta; eſt autem unio; id eſt generatio unius nouæ formæ, quam tamen ſequitur conuenientia cum formis corruptis elementorum; idcircoque dicitur unio. Vides quàm ſeriò balbutientem faciant Ariſtotelem, atque in definitione quidem, quæ maximè proprias uoces requirit; ac ſanè dicendum potius erat erraſſe Ariſt., quàm ita ineptè loquentem inducere. Nam dicitur quidem interdum ſubſtantia alterari, at cum ſimpliciter, & abſolutè in definitione enunciamus alterata, nunquam intelligere debemus corrupta; atque unio eſt rerum, quæ ſunt; quis dubitet? Similis reſponſio eſt ad ſecundam autoritatem. Mixtum mouetur ſecundum dominans in eis ſimplex, id eſt mouetur à qualitate ſua, quæ tamen magis cõuenit cum una ex qualitatibus ſimplicium corporum, quàm cum aliis. Atque hic ille erit Ariſtoteles, qui Platonem, & ueteres philoſophos reprehendat eo nomine, quòd parùm propriè loquerentur. Quare, ut rectè Achillinus dicebat lib. ſecundo de elementis articulo iii. eò nos adducunt, ut credere debeamus Ariſtotelem, neque Grammaticam, neq; Logicam, neq; Philoſophiam tenuiſſe. Ad tertiam autoritatem eodem pacto. In mixto non eſt qualitas elementi, ſed ſimilis; idcirco ſat eſt, quòd habeat formam ſimilem formæ elementi. Reſponſio maximè falſa. Nam ſenſus perſpicue cognoſcit eandem grauitatem, eundem calorem; quare multiplicãdæ erunt primæ qualitates præter omne ſenſus iudicium, cui de his rebus maxima fides eſt habenda. Reuera tamen argumentum parum firmum eſt, ut ibidem notauit Achillinus. Nam Ariſtoteles loquebatur de humore aqueo non inſito in mixto, ſed aſperſo, qui uerè ab aqua pendet. Ad illud de interno interitu, inquit Scotus, ipſum animantium eſſe proprium, in quibus eſt compoſitio uariarum partium, quarum una alteram alterare, & euertere poteſt, ut nimium cerebri frigus calorem cordis: aut etiam eadem pars ex ſe ipſa poteſt marceſcere, quoniam continenter fluit, neque ita unquam perfecta reparari poteſt, atque ea erat, quæ eſt amiſſa; quare ſemper fit aptior ad fluendum, ſemperque minus perfecta reparatur; ex quo tandem non eſt aptum ſubiectum animæ; & ſequitur interitus. Verumtamen Ariſtoteles non modo in cæteris inanimis, uerùm etiam in ſimplicibus interitum ex cauſa interna poſuit; quemadmodum in igne tertio de cœlo 52. Ac libenter audirem ab illo, quomodo partes animatæ fluant: nam ſi

per actionem caloris in humorem; cum eædem cauſæ in mixtis inanimis ſint, idem etiam eſſe ctum conſequi debebit. Verùm hac de re, quoniam pulcherrima, & ſcitu digniſſima eſt, infrà copioſius. Ad argumentum Auerrois ex elementi definitione ductum, reſponder definitionem illam materiæ tantum primæ conuenire; quod Alberto etiam, & Gregorio placuit. Verum Ariſtoteli minimè placere poteſt; qui ſecundo phy. cum tex. 28. materiam definiuiſſet id ex quo fit aliquid, cum in ſit. 32, tex. corpora ſimplicia ad materiam refert; & v. metaph. iii. & iiii. ubi perſpicuè ponit aliqua corpora eſſe elementa. Ad ultimum inquit ſeruari ordinem, non quod forma ſimplex intercedat inter materiam, & formam mixtionis; nam hæc nullius rei interuentu materiam format; ſed quod prius materia formatur forma elementi, quàm formam, mixtionis queat accipere. Cuius ego rei, quamuis à Buccaferrea etiam, concedatur, nullam cauſam diſpicio. Cur enim ſi forma mixtionis eſt æquè ſimplex, ac forma elementi, itemque illius ſocia qualitas, non poteſt per efficientiam alicuius mixti corporis extundi ex materia forma ſimilis. Cur enim prius educatur forma elementi, ſi hæc nihilominus abire debet. optare iſtud eſt, non diſputare. Omnino aut eodem momento quo forma mixtionis educitur, qualitates illæ elementorum, quæ materiam præparabant, euaneſcunt, aut paulo antea. Si antea, nullo pacto poterant afficere materiam, ut forma mixtionis educeretur; iam enim abierunt; formæ autem apud peripateticos nulla alia ratione educuntur, quàm ob materiæ præparationem, & culturam. Sin eodem momento; cum quæ diſponunt materiam ad illam recipiendam, neceſſe ſit maxime affinis, & coniunctæ naturæ eſſe, cur non etiam remanent illa recepta. ſimile iſtud eſſet, ac ſi Princeps aliquis, eum amicorum opera regnum adeptus eſt, illos fortunis omnibus, ac uita priuaret. Quod improbitate hominum nonnumquam accidit; in naturæ bonitatem nullo pacto cadit.

Opinio Bononienſium.

Secunda autem eſt opinio Ludouici Buccæferreæ, quam plurimi ex Iunioribus ſequuti ſunt, quam putant etiam Alexandri, & Philoponi eſſe, Verum quam longe errent, infra conſtabit. Exiſtimant igitur cum ex elementis fit mixtum corpus, non quidem corrumpi tota elementa, ſed formas corrumpi, qualitates autem præſertim primas remanere; atque harum propriè eſſe mixtionem; ex qua diſtinctione omnia conantur argumenta aduerſariorum refellere; probabilior uidetur iſta opinio; quoniam Ariſt. inquit manere facultates ipſorum, & uirtutes; quas quidem iſti accidentia putant. Sed hoc illis uincendum erat. Nos enim apud Ariſtotelem, & Græcos ſemper obſeruauimus, nomine primarum qualitatum, & uirtutum formas ſignificari; cæteroqui indiligentiæ condemnandus Ariſtoteles, & conturbationis; qui quarto meteor. generationem ſubſtantiæ per hæc accidentia definiat; & in libro de morte, & uita cap. 14. & ſemper ab his proficiſci actiones uelit, quod formæ proprium eſt. Alexand. autem ſententia perſpicua eſt. Locus ea quarto quæſtionum naturalium cap. iiii. quem quidam contra afferunt, pro nobis ſine dubio facit. Nam inquit, ut ſecuri, quod ad ſubiectum pertinet, nihil eſt contrarium, ſed quod ad qualitates in quibus eſſe habet, ita elementa in materia conuenire, in qualitatibus à quibus habent eſſe, aduerſari; & pro abſurdo habet elementa non eſſe contraria. Sed ad Ariſtotelem reuertamur. Cur ſi ſolæ qualitates manent, dixit, quæ apta ſunt ad miſcendum, per ſe conſiſtere, & rurſus ſegregari poſſe; idque ex nomine ipſo mixtionis patet. Verè omnino clamabat Auerroes tertio de cœlo lvi. *nulla obliuio eſt maior iſta, quod cum aliquis perſcrutatur de cauſa alicuius rei, & dat cauſam deſtruentem intentionem nominis illius rei.*

Confutatio iſtius opinionis.

Mixtionem omnes ex communi quadam intelligentia eſſe corporum cognoſcimus; affectiones inquit Ariſtoteles non miſceri; nunc tamen eo res rediit, ut qualitatum duntaxat, non ſubſtantiarum eſſe mixtionem aſſeramus. Accuratè legas tex. 49. ſecundi libri, nihil clarius deſiderabis. Probat enim terram (non dico qualitatem terræ) eſſe in mixto, & aquam; quoniam ſine aqua terra decideret. Id expecto quo pacto qualitatibus accommodent. Qualitas enim nullo pacto poteſt decidere; ſed corporum id peculiare eſt. Deinde tertio de cœlo 67. planè ſcribitur, ſimplicia corpora eſſe materiam compoſitorum; atque ea de cauſa non eſſe figurata. Reſpondet Buccaferrea Ariſtotelem argumentari ex hypoteſi Platonis, qui cenſebat elementa manere in mixto. Semper cum aliam non habent diſſoluendi rationem, ad iſtam ſacram anchoram confugiunt, argumentari Ariſtotelem ad hominem. Sed legatis uerba Ariſtotelis: facilè intelligetis ipſum ex ſua ſententia loqui. Inquit enim naturam rerum hoc ipſum nobis declarare, quod ratio ſuadebat; idcirco elementa carere figura; ut cum fiunt materia compoſitorum, quamlibet figuram poſſent accipere, quemadmodum etiam in ſe ipſa uertuntur mutatione propriarũ differentiarum manente materiã. Ad aliud Ariſtotelis teſtimonium ex ſecundo de anima lu. rationem reddentis, cur nobis quatuor inſita elementa non ſentiamus, reſpondent qualitates loco elementorum eſſe intelligendas; quod maximè abſurdum eſt, ut cum dicimus ineſſe ignem, & terram, intelligamus calorem, & ſiccitatem. Sed mittamus has innumerabiles autoritates, qui-

bus

buſ eodem modo occurrunt, id eſt non ſuam ſententiam ad ſententiam Ariſt. aggregant, ſed ſententiam Ariſt. velit nolit ad ſuam. Sed nos vtamur teſtimonio illo, quod ex 89. textu collegimus, quod ex mixtione reſultat, fieri maius ſingulis iis, quæ miſcentur quod optimè ab Alexan. explicatur, atq. addit; In quibus æqualis remanere videtur magnitudo, in illis nullo pacto eſſe corporum mixtionem. At ſi qualitates tantum remanerent; tantum abeſt, vt maior fieret moles corporis ex mixtione reſultantis, vt minus potius euaderet. Qualitates .n. locum non occupant; & ſi ignis corrumpitur, qui ſubſtantiam habet maximè raram, remanente duntaxat caloris portione, poterit denſius corpus reſultare, & quodammodo minus. Ita multis modis euertunt communem notionem mixtionis. Idcirco non dubito ego, quin aqua cum vino temperetur; quoniam & ceteræ mixtionis conditiones adſunt, & præterea hæc, quòd totum fit amplius. Buccaferrea, & qui ab illo, aſſerentes aquam conuerti in fumum à vino, nimis euidenter mentiuntur. Creſcit enim moles ipſa; quod non fieret, ſi aqua abiret in fumum. Quòd igitur Ariſto. perſpicuè aſſerit in mixto corpore remanere elementa, quòd natura idipſum clamat, ſpecies rerum, quaſi numeros nobis oſtendens, & elementa ſine certa figura effingens, vt omnem in mixtione accipere figuram queant, quòd hæc inſita nobis mixtionis notio ſit, vt quæ miſcentur, non corrumpantur (& corpora, non qualitates ſolæ ſunt illa, quæ miſcentur, vt Ariſtot. non modo hic, ſed etiam in libro de ſenſu, & ſenſili cap. de ſapore dixit) quòd poſtremò quæ ex mixtione reſultant, maiora ſint ſingulis iis, quæ ad mixtionem accedebant, pro comperto habeo falſam eſſe iſtorum opinionem.

Quòd aqua cũ miſcetur vino non vertatur in fumum.

Oppoſita his opinio Stoicorum eſt, in mixto remanere elementa integra, tùm formis, tùm qualitatibus, ita planè, vt in vero temperamento corpora ſimplicia tota per tota viciſſim extendantur integra, atq; inuiolata permanentia. Ne id mirum videatur, afferunt exemplum thuris; quod cum incenditur, maximè extenſum ſuam tñ naturam, & qualitatem ſeruat; Afferunt exemplum animæ, quæ per totum corpus ſe extendit, cum tamen ipſa quoq; propriam ſubſtantiam, & hypoſtaſin habeat; afferunt exemplum ignis, qui totus per totum ferrum diffunditur ſe cuſtodiens incolumem; quinimo inquiunt coniunctionem plurium rerum maximè ad extenſionẽ illam conducere, vt multorum coniunctionem ad onus ferendum, uel ad nauim impellendam. Sic aurum per admixta quædam medicamenta plus extenditur, quàm ut ſola ipſius natura poſſet. Hæc opinio eſt Stoicorum, quæ minimè peripateticis, ut audietis, placet. Buccaferrea autẽ videns Galenum apertè ſentire, elementa manere in mixto, quod patet ex primo de temperamentis, vbi tota corpora per tota miſceri ſolius Dei, & naturæ, non artis eſſe inquit, & ex aliis ſexcentis locis, inquit Galenum dubium atq; incertum fuiſſe, vtrum Stoicis potius, qui corpora miſceri volebant, an Ariſt. qui accidentia, aſſentiretur; quod ex primo de morbis curandis videtur accæpiſſe. Sed non rectè intelligit. Stoici enim confundebant ſubſtantias eo pacto quo diximus, & corporum penetrationem ponebant, quod optimè euertit Alexander. Ariſtoteli autem placet qualitatum fieri mixtionem. At qualitatum nomine apud ipſum formæ, non accidentia ſignificantur; idq; Galeno maximè probatur. Aduerſus Stoicos, illa de multis, quæ affert Alexander, afferamus, fore, vt plura corpora ſeſe extendentia, aut tangant tantum, quod ipſi nolunt; aut vnum euadentia eundem locum occupent; quo nihil abſurdius cogitari poteſt. Tùm illud cernimus, cum aliqua miſcentur, ſeſe diuidere; quod non fieret, ſi tota per tota extendi poſſent; præterea non maius, vt dicebamus, fieret corpus; quomodo ferrum ignitum, non idcirco quòd ignitum eſt, euadit maius. Verùm hæc ab Alexandro copioſè dilucideque diſputantur.

Opinio Stoicorum.

Non benè Stoicorum, & Galeni ſententiã à Buccaferrea fuiſſe perceptam.

Aduerſus Stoicorum opinionem.

Succedit opinio Auicennæ, qui, vt initio canticorum apparet de ſententia Hippocratis ſtatuit, quatuor elementa manere in mixto, idq; ex eo intelligi, quòd rurſus ſegregentur; Quare cum ſegregentur integra, integra prius erant in mixtione; quod notat Auerr. 3. de cœlo 67. & in vltimo com. huius libri: Intellige tamen manere integra, quod ad formas pertinet; nã qualitates franguntur, & ex illis ita fractis reſultat temperamentum, aut complexio, vt inquiũt, quæ eſt terminus mixtionis. Elementa igitur ſunt poteſtate in mixto, ſi formas ſpectes, poteſtate inquam, tùm efficiente, quatenus ſegregatæ per ſe vim recuperandi habebunt gradus ſuarum qualitatum, quos amiſerunt, tùm patibili, qua preparant materiam ad formam mixti, tùm intermedia quadam poteſtate, vt partes in toto; ſin qualitates ſpectes, ſunt partim actu, quatenus in mixto remanent qualitates, partim poteſtate, quatenus remanent fractæ, & remiſſæ. Argumentatur aduerſus Auicennam Auerroes in illo commentario 67. ſi poſſit forma ignis, & cæterorum elementorum incolumis manere remiſſis qualitatibus, fore, vt ignis adeſſe ſine calore queat, aqua ſine frigore. Nihil enim cauſæ eſt, cur ſi de igne demi quatuor gradus caloris queant, itemq; de aqua quatuor frigoris, non poſſint etiam omnes. Cæterum negat iſtud ſequi Scotus. Nam quemadmodum non ſequitur, corpus poteſt eſſe ſine hoc, & illo loco, ergo

Opinio Auic.

Argumẽtum Auerrois aduer. auicennã examinatum.

ſimpliciter ſine loco aliquando erit, ita paruæ firmum argumentum eſt, ſi ignis hoc vel illo gradu caloris carere queat, idcirco omnibus poſſe carere. Verùm non videt Scotus, ita eſſe coniunctam, ita arctè copulatam caliditatem cum igne; itemq; cæteras qualitates cum ſuis elementis, vt idem ſemper de forma, & qualitate iudicium fecerit Ariſt. quare non poteſt pars qualitatis amitti, quin pars ēt formæ amittatur. Atq. vt à Scoti exemplo ne diſcedamus, ſi aliquod corpus haberet certum locum ita coniunctum, vt vnum quiddam ex corpore, & loco fieret, certè quantum de loco, tantum ēt de corpore illo detraheretur. Ita cum ex forma, & qualitate fiat vnum quiddam efficiendi principium; quantum de vno, tantum de altero demitur; nec aliquid cauſæ eſt, cur ſi pars demi poteſt, etiam totum non queat. Exemplum aūt minimè ſimile eſt; quando loca, in quibus corpus eſſe poteſt, diſcreta ſunt, qualitas autem eſt vnita. Præterea

Aliud argumentum aduerſ. Auicen.

mixtio ex Auicennæ ſententia eſſet quidam proximus ſitus eorum, quæ miſcentur; & eſſet mixtio non vera, ſed ad ſenſum: vbi.n. vnum elementum eſt; ibi alterum adeſſe non poteſt, ſed diſcreta permanent, & tantum tangunt ſe, non verè vnum efficiunt. Poſſes fortaſſe reſpondere, vbiq; omnia adeſſe elementa, quoniam vnum quodq; elementum ex materia alterius elementi formam ſibi ſimilem educit, vt in expoſitione ſententiæ Auerrois audies. Cæterum reſponſum nullum. Nam elementa agunt per ſuas qualitates tanquàm neceſſaria inſtrumenta: debilitata vi qualitatis, proût in mixtione debilitatur, nunquam poterit integra forma procreari. Argumentantur aliis rõnibus, quas, quoniam aduerſus Auerroem etiam videntur valere, infra expendemus. Poſſemus nos addere, contraria ex Auicennæ ſententia fore ſimul, & longo quidem tempore. Formas.n. elementorum contrarias eſſe alibi demonſtrauimus. Verùm ipſe contrarias eſſe negat; atq. vt aſſereret, poſſet fortaſſe reſpondere, quàmuis per ſe contrariæ ſint, tamen cum cæteris mixtas poſſe ſimul manere, & quaſi contrarietatis obliuiſci interuentu intermediarum formarum quaſi pacificatorum; quod videtur innuiſſe Plato in Sympoſio in oratione Eryximachi; vbi inquit graue, & acutum in harmonia non eſſe amplius contraria, itemq; calidum, & frigidum in corporibus; ſed infra hac de re copioſius.

Opinio Auer. & Græcorum.

Poſtrema eſt ſententia Auerrois, quam omnium Græcorum fuiſſe non dubito, hoc pacto (ne falſis aliorum interpretationibus recenſendis longam vobis afferam ſatietatem) ſtatuentis. Diuiduntur elementa, cum ad mixtionem accedunt, in minimas partes, quas non ſemper verè minimas intelligi volumus, ſed ſat eſt eſſe ita paruas, vt elementum elemento facilè applicari queat. Ita partes vnius elementi non partes alterius viciſſim penetrantes, ſed ſuo loco manentes ex propinquis partibus aliorum elementorum formam ſibi ſimilem, & qualitatem illius formæ perpetuam ſociam educunt, atque interim ab illis accipiunt formam, & qualitatem illorum formæ, & qualitati ſimilem (quæ veriſſima miſcendi ratio perſpicue ponitur ab Ariſt. in ſecundo hoc libro tex. 48.) atq; accipiendo alienam ſuæ nonnihil amittunt: fieri enim poſſe non credimus, vt remanente forma omnino inuiolata eandem portionem materiæ contraria quoque forma ſubeat, atq; in eius poſſeſſionem ita inuadat, vt longiſſimo tempore ibi ſimul maneat. Vidimus enim nonnulla mixta eſſe, quæ innumerabilibus penè ſeculorum ætatibus perdurent. Quando autem ex cuiuslibet elementi materia ſunt cæterorum quoq; elementorum formæ non per mutuam confuſionem, & ingreſſum vnius in alterum, ſed per effectionem, & perpeſſionem mutuam erutæ; certè cum ad ratam quandam proportionem res peruenit, vnum quiddam ex illis fit, & plures materiæ vnà fiunt, plures portiones caloris, plures frigoris, plures aliarum formarum, & qualitatum fiunt vnus calor, vnum frigus, vnus humor, vna ſiccitas. Nam, quemadmodum dixit ſuperius Ariſtoteles text. 71. aqua ſi aquam tetigerit, fit vnum cum ea. Dominatur autem ſemper, & aliquantiſper excedit vna ex formis elementorum ob cauſas quas Auerroes primo de cœlo 7. & 10. metaphyſi. 1 ſ. & alibi attulit, quas etiam nos alibi expendemus. Nam tametſi dixerit Ariſtoteles, quæ ad mixtionem veniunt, æquales quodammodo facultates obtinere, tamen illa dictio, *quodammodo* non temere eſt addita: indicat enim in æqualitate quendam tamen vnius exceſſum; multoſque gradus iſta æqualitas habet, vt idem Ariſtoteles eodem 48. text. 2. libri demonſtrauit. Eſt igitur factum verè homogeneum corpus; neque vllam partem licet ſumere, quæ mixta non ſit. Verè autem dixit Ariſtoteles mixtionem fieri ex facultatibus, quoniam non per mutuum corporum ingreſſum, vt Stoici opinabantur, ſed per nouam facultatum ex materia eductionem mixtio adminiſtratur. Alexandri autem hanc fuiſſe ſententiam, conſtat ex toto illius libro, ſi verba religioſe, & vere explanentur. An non hoc pacto deſinit mixtionem? Mixtio eſt corporum iuxta ſe poſitorum intercedente effectione, & perpeſſione vnio cum alteratione ſine interitu. At ſi formæ interirent, non ne falsò interitum excluſiſſet? Addit rurſus elementa, cum ex mixto ſeparantur, facile ad ſuam naturam redire, quoniam egent acceſſione quadam perfectionis, non integra generatione. At ſi vniuerſa forma generanda eſſet, inte-

gra

gra generatio eſſet. Penes formam.n.ſolam ſpectatur generatio. Addit corpus ex mixtionē reſultans eſſe maius ſingulis, quæ ad mixtionem accedebant,; cui loco neminem putamus poſſe reſpondere. Simplicius,& alibi ſæpè idem cenſuit,& in ſecundum phy.com.29.vna cum Themiſtio dixit elementa eſſe materiam mixtorum partim per compoſitionem , quatenus ſcilicet remanent,partim per alterationem,quatenus nonnullam ſuæ naturæ partem amittunt. Philoponus autem ita dilucide ſuam ſententiam exponit,vt miret à multis non intelligi . In commentario 131. inquit formas manere caſtigatas; in ſecundum librum commentario 30. diuinitus totam hanc rem docet,& quæ nam ſpecies poteſtatis ſit illa, qua elementa manent in mixto, pulcherrimè declarat,& in commentario 17. repetit partem formæ manere , partem amitti , alibiq; ſæpè. De Galeno etiam diximus dubitandum non eſſe, quin elementa maneāt in mixto,quod Hippocrati maximè placuit .

An præter formas elementorum in mixto ſit alia etiā forma.

Sed hac re ita conſtituta,elementorum formas caſtigatas manere in mixto , ſuccedit alia meo iudicio difficillima quæſtio,an præter formas elementorum noua extundatur forma re ab illis etiam vna ſumptis diſtincta; an forma ſit idemmet , quod formæ illæ ſimul ſumptæ. Eo aūt eſt difficilior,quò minus eſt tractata ab aliis. Quòd nulla noua forma educatur,ex definitione mixtionis videtur colligi,vbi nulla nouæ formæ mentio fit; itemq; ex definitione generationis quarto meteororum tradita,vbi ſimiliter nulla nouæ formæ mentio fit cum tamen generationem mixtis conuenientem definiri omnes fateantur. At in libro de vita, & morte , vbi definitur generatio animatis conueniens,fit mentio nouæ formæ, id eſt animæ ; quare colligi poteſt,ſi in mixtis inanimis noua forma in generatione aduenisset, ex hac fuiſſe generationem definiendam. Idem de putredine dicendum eſt; quæ eſt interitus oppoſitus generationi naturali mixtorum; nam in ea definienda non aliqua forma præter formas elementorum interire dicitur, ſed ipſe calor. Galenus etiam in primo libro de temperamentis nullam nouæ formæ mētionem fecit;& primo de locis affectis, cum inquit, in homogeneis eſſentiam non eſſe poſteriorem generatione, idem videtur innuiſſe , quemadmodum nos alibi notauimus . Poſſumus etiam illam rationem adiungere, mixta moueri ab elemento dominante : in omni enim compoſitione dominari aliquid teſtatur Ariſt.primo pol.cap. tertio , quare elementum dominans eſſe illorum formam. Forma.n.eſt natura; natura autem eſt principium motus,præcipuè ad locum,vt patet ex Philopono in hunc librum com.92. Quare, quoniam definitio cum definito reciprocatur,quod eſt principiū certi motus alicuius rei,illius etiam eſt natura,& forma; Ergo ſi elementum prædominans eſt principium motus mixti , erit quoq; illius natura , & forma. Præterea ſi in mixtis eſſet forma diuerſa à formis elementorum, requireretur efficiens , quod illam educeret; elementa quidem hoc præſtare non poſſent . Nihil enim efficiendi vltra gradum proprium vim habet. At Ariſto. dicebat ſecundo libro tex 48. ſiccum , & humidum, & huiuſmodi alia facere carnem,& oſſa; ergo caro,& oſſa non habent diuerſam ab illis formam. Adde ex tertio de cœlo 24. ordinem eſſe propriam ſenſilium naturam;ergo ſatis eſt, vt ordinem ſeruent elementorum formæ inter ſe ad conſtituendam ſenſilium naturam, & eſſentiam. Adde Ariſtotelis autoritatem octauo metaph. octauo ita expoſitam ab Alexandro vt intelligamus, non ex elementis,vt aqua,& melle,& mixtione confici formam mulſi,ſed mulſum eſſe ipſam mixtionem; item ſyllabæ formam non componi ex literis,& compoſitione,ſed formam ſyllabæ nil aliud eſſe,quàm ipſam compoſitionem. Huc accedit , quòd totum nihil aliud eſt, quàm ſuæ partes ſimul ſumptæ primo phyſic. com. 17. & quarto phyſic. commentario 43. Item 10. Metaphy. com.23. ſcribitur, compoſitum ex contrariis habere alterum , quod excellit, cui tribuitur forma; vt videatur mixtum eſſe quatuor elementa ſimul iuncta, principem tamen locum,& formæ inſtar obtinere,quod dominatur . Ad finem etiam primi capitis primi libri de partibus animalium videtur eo nomine laudari Empedocles , quòd formam attigerit , cum tamen ille aliam rerum mixtarum formam non noſceret,quàm coitionem, & mixtionem elementorum .

Argumenta pro parte affirmante.

Verùm pro altera parte non deſunt etiam rationes, & autoritates. Niſi extundatur alia forma,mixtum videbitur eſſe quatuor,non vnum . Præterea idem reſpectu ad idem habito erit ſimul materia,& forma. Accipio enim plumbum,in quo,exempli cauſa, dominatur terra; certè terra eſt materia reſpectu plumbi: eſt enim elementum,id eſt ex quo plumbum fit,& in quod diſſoluitur; atq. reſpectu eiuſdem plumbi eſt forma, quoniam in mixtione dominatur , & eſt principium mouens; ergo ſimul materia,& forma. Præterea nihil dat , quod non habet. Mixta habent actiones inſignes,quæ elementis nullo pacto conueniunt , vt magnes attractionem ferri, rhabarbarum flauæ bilis; ergo eæ non ab elementis, ſed à noua forma proficiſcuntur . Præterea idem eſſet efficiens, & materia. Nam elementa ſine dubio ſunt materia mixti , & tamen illud efficiunt;ergo ſimul efficientes cauſæ,& materia ſunt,quod nullo pacto eſt ferendū.

Præterea ſi efficiunt mixtum, certè ab eo diuerſa ſunt, ne idem ſeipſum efficere fateri cogamur; rônea aût hæ ſunt acceptæ à Scoto in tertium ſentent. diſt. 2. quæſt. 2. Eodem ferè argumento vtebatur Zimara in octaua contradictione primi phy. ad oſtendendum compoſitũ realiter differre à materia, & forma. Præterea terminus generationis mixti eſſet non ſubſtantia, ſed pura quædam relatio, id eſt compoſitio elementorum, & vnio. Præterea quemadmodum ſecundo de anima 39. ne elementa diuellantur in animante, anima iudicatur neceſſaria, ita in mixtis inanimis ob eandem cauſam neceſſariò forma mixtionis requiretur atq; omnino, vt in animatis cernitur forma diuerſa ab elementis (ſpecies autem rerum ſeſe habent ſicut numeri) ita in mixtis videtur alia forma inducenda præter elementorum formas. Adde quod ſeptimo metaphy. 60. ſcribitur, carnem non eſſe terram, & ignem, ſed aliquid aliud additum; quod repetit & Auerroes primo de anima 77. & primo de generatione 84 & primo metaph. 12. & tertio de cœlo commentario 67. elementa recipiunt nouam formam à ſe diuerſam. Ego verò illo etiam argumento vtor, quòd cum accretio in homogeneis primum ſpectetur, & in iis forma maneat, materia fluat, certè hæc forma anima eſſe non poteſt (hæc. n. corporis organici actus eſt) neq; compoſitio; nam forma, quæ creſcit, manere dicitur; compoſitio autem variatis partibus neceſſariò variatur. Reſtat igitur, vt ſit forma miſtionis à formis elementorum diuerſa. Hæc ſunt, quæ mihi difficultatem faciunt, vt in quam partem propendeam, non ſatis conſtitutum habeam; omninoq; in neutra parte argumentum neceſſariò demonſtrans audio; quamobrem omnia refellam, vobiſq; integrum quid conſtituatis, relinquam.

Refutantur argumenta parte negante allata.

Diluamus igitur primum argumenta pro parte negante allata. Potuit Ariſto. omittere in definienda generatione, & interitu nouam illam formam; quoniam omnis generatio, & interitus, quamuis ſæpè ad aliam formam terminetur, ſemper tamen ex formis elementorum oritur. Nam cæteræ formæ carentes contrario non corrumperentur, non generarentur, niſi formæ elementorum viciſſim inter ſe pugnarent, vnaque ex ipſis nimis à iuſta proportione diſcedẽs, mutuæ diremptionis, ac diſſolutionis cauſa eſſet. Quare cum formæ etiam mixtorum ignotæ ferè eſſent, & generatio omnis, atq; interitus interuentu primarum formarum obiretur, harũ duntaxat in generatione, & putredine definienda mentio facta eſt. Quoniam autem anima notior erat, ipſius enim actiones multò euidentius extant, quàm formæ mixti; idcirco in definienda generatione animatorum illius mentionem eſſe factam veriſimile eſt. Certè interdum definitio eſſentialis omittitur, vt in definitione felicitatis, ac tantum cauſæ afferuntur. Galeno reſponderem diſtinctionem eſſentiæ à generatione patere minus (ob cauſam, quæ à nobis cum de accretione ageremus, allata eſt) in homogeneis, quàm in hæterogeneis; reuera tamen, & in illis adeſſe: omitti autem mentionem iſtius nouæ formæ; quoniam, vt nomine primarum qualitatum ſociæ etiam formæ intelliguntur, ita nomine temperamenti ſocia illius forma ſignificatur. Ad aliud reſpondet Zimara in tabulis in verbis illis, *corpora compoſita mouentur ab elemento dominante* naturam in primis corporibus eſſe initium motus localis, vt in cœlo, & elementis; at in aliis corporibus eſſe initium aliorum motuum, vt alterationis. Nam per formã mixtionis, quæ natura eſt, magnes trahit ferrum, ſuccinus paleas. Ità cum homo de turri decidit; mouetur ab elemento dominante; licet habeat aliam veram formam, nempè animam: ergo non ſemper motus ad locum à poſtrema forma, & natura prouenit. Quare elementum dominans, licet ſit poteſtate, qua pars eſt totius mixti corporis, & qua præparat materiam; tamen actu eſt, quatenus mouet; mouere enim eſt opus rei actu exiſtentis: verùmtamen de motu mixtorum in ſecundo fuſius diſputabimus; res enim minimè facilem explicatum habet. Ad aliud de cauſa efficiente reſpondet D. Thomas in digreſſione ad finem lectionis 24. cœlum, quod alterationis expers eſt, & mixtionis, reliqua alterare, & miſcere; gubernatur enim mundus inferior à ſuperiore, ex quo illi continuatus eſt, vt primo meteororum habetis; gubernatur autem per lationem illius, & per lumen, ex quo lumine mirabilia prodeunt effecta quàmuis de diuerſitate iſtorum effectorum, quæ à diuerſis ſyderibus proficiſcuntur, non eſt vſquequaque aſſentiendum D. Thomæ. Alexander ſanè ſecundo quæſtionum cap. 3. præclarè oſtendebat ex motu Zodiaci pendere generationem variorum elementorum, atque ex eadem vi diuina pendere etiam generationem mixtorum, & præcipuè animatorum, ita vt vis illa diuina primis corporibus & imperfectis tanquàm materia vtatur ad perfectiora, & animata generanda. Quare fallitur Auer. dum Alexandrum repræhendit, quòd animam putauerit ex mixtione elementorum oriri, itaq; materiam tantùm, non cauſam efficientem attuliſſe. Semper enim fatetur Alexander ea mixtione oriri, verùmtamen intercedente vi diuina, id eſt lumine illo vitali, quod ex materia idonea varias formas procreat. Quòd ſi dixit Ariſtoteles ſiccum, & humidum facere carnem, & os; nomen faciendi impropriè vſurpauit; quatenus, vt ſuperius diximus, omnis cauſa habet vim quandam faciendi: faciunt autem tanquàm materia, & inſtrumentum.

ſtrumentum. Facere ſanè multis modis dici,& ad inſtrumentum pertinere,notauit ipſemet Ariſto.5.Ethic.c.8.Quod de toto,& partibus conſiderandúm proponebatur, per ſe ipſum magnæ arduæq; cognitionis eget. Zimara in octaua contradictione primi phyſic.cum Latinis ſentiens totum ſignificare eſſentiam realiter diuerſam à partibus ſimul ſumptis,omnibus autoritatibus Auerr.,quæ pro contraria parte afferri queant,ita reſpondet,totum nihil aliud eſſe, q̃ ſuas partes ſimul ſumptas conſtitutiue,& integraliter, quia nihil aliud intrinſecus concurrit ad totius conſtitutionem,quàm ſuæ partes ſimul ſumptæ . Nec tamen idcirco totum reapſe nõ eſt diuerſum ab illis. Aut,inquit,non eſt aliud,id eſt non eſt diuerſum loco,& ſubiecto; quauis ſit diuerſum re,& eſſentia. Quæ mihi omnino videntur imperitiſſime dicta, neque vllo pacto menti Auerrois conſentanea; quod illas autoritates conſideranti facilè patebit .

An totum ſit idem quod partes.

Aduerſus Zimaram.

Nec verè totum ſignificat aliam eſſentiam,vt paulòpoſt dicam. Quid igitur reſpondendum? labuntur iſti in re minimè difficili. Totum nihil aliud eſt , quàm ſuæ partex omnes ſimul ſumptæ; quare mixtum ẽt non erit aliud,quàm ſuæ partes omnes ſimul ſumptæ. Verùm ſi adſit illa noua forma mixtionis,ipſa etiam erit pars totius; quare dicemus mixtum nil aliud eſſe, quàm formam mixtionis,& quatuor elementa illam ſubſtinentia . Omnino inter partes vna perpetuò materiæ,altera formæ inſtar habet; quare totum non ſignificat naturam diuerſam à partibus,ſed primò ſignificat præcipuam partem,deinceps minus præcipuam . Ita etiam Ariſt. & Alexandro reſpondemus, mixtum non componi ex elementis,& mixtione, ſed mixtionem eſſe ipſamet elementa coniuncta,& ad certam proportionem redacta. Veruntamen intelligendum eſt, ſi præter elementa adſit noua forma, vt nunc ponimus, mixtum poſſe dupliciter ſpectari, tùm quatenus eſt compoſitum quiddam ex elementis,vlteriorem formam non conſiderando,quo pacto dicimus in libris de partibus conſiderari partes animalium, non conſiderando animam; tùm quatenus vlteriore etiam forma eſt præditum. Eo igitur loco Ariſt. & Alexander mixtum priore modo ſpectabant,negabantq́; mixtum componi ex elementis,& mixtione,quaſi mixtio,& ipſa pars materiæ euaderet; ſed illud tenebant mixtionem eſſe ipſamet elementa coeuntia,& compacta; neq; tamen quicquàm obſtat,quominus ex elementis iſtam iã formam,& eſſentiam,id eſt proportionem mutuam habentibus alia perfectior ex materia erumpere queat. Ita vocatur ordo propria natura ſenſilium,non quòd ſit vera, atq; intima rerum eſſentia, ſed quòd ſine eo nulla natura queat conſiſtere ; ſic etiam aliquando locus vocatur forma corporis à ſe contenti .

Opinio propria.

Explanatio t. 8. ex 8. met.

Explanatio t. 24. ex tertio de cœ o.

Nunc ad contraria argumenta,quæ oſtendebant adeſſe in mixto nouam formam , nos conuertamus. Primum ducebatur ab vnitate corporis mixti. Dicimus ſatis vnum eſſe,ſi optima inter ſe proportione elementa cohæreant,ita vt vnum dominetur,cætera libenter obediant. An non dicebat Plato in oratione illa ſupra memorata,graue,& acutum non eſſe amplius contraria, cum harmoniam faciunt,quæ vnum quiddam eſt,licet non ſignificet aliam formam reapſe diſtinctam à graui,& acuto? Ita elementa vnum fient ob iuxtam proportionem quemadmodum Ariſt.etiam ſeptimo met.56.partes animalis inquit vnum eſſe, quòd mutua quadam cognatione continerentur,& ſimul eſſent continuatæ: Nec omnino, quod ſecundo loco obiiciebatur , vllo pacto abſurdum eſt,ab elementis ſimul iuxta quadam proportione connexis effecta quædam prodire,ad quæ,cum per ſe erant,aſpirare non potuiſſent. In mixtione artificioſa,in qua negant nouam formam extundi, mirabilia tamen effecta cernimus;quare in naturali multò maiora prouenire debebunt. Ad tertium reſpondemus,cum noua forma eſt procreanda , nullo pacto materiam eſſe efficiens; at in mixtione nulla noua forma procreatur; ſed vnumquodque elementum quatenux agit in alterum,eſt efficiens, quatenus patitur,eſt materia: mutuò autem fracta,& ad iuſtam æqualitatem redacta vi naturæ euadunt vnum. Dicuntur autem materia totius;quoniam per ſe conſiderata ſunt partes illius totius , quod ex ipſarum compoſitione reſultat;vt vnitatex ſunt partes totius numeri(neq; tamen hoc totum reapſe diuerſum eſt)& quo modo genus,& differentia ſunt partes ſpeciei. Nec verò abſurdum etiam eſt , elementum dominans partim eſſe materiam,partim formam;eſt enim materia,quatenus venit ad fœdus faciendum cum cæteris,& ad componendum totum; eſt autem forma , reſpectu habito ad cæteras partes,quæ inferiorem locum tenent,& ſubiectæ illius imperio ſunt. Ad aliud eadem ferè reſponſio. Materia,& forma coniunctæ non efficiunt, ſed iam ſunt ipſum compoſitum; itemq́; elementa ſimul temperata non efficiunt, ſed iam ſunt ipſum mixtum. Quòd ſi dicimus mixtum confici ex elementis ſimul iunctis,itemq́; corpus omne ex materia,& forma,illud ſignificamus mixtum non eſſe vnum tantum elementum,ſed plura; itemq́; corpus omne non ſolam materiam,aut formam,ſed ambo. Ad aliud , non eſt mixtio omnino generatio ; nulla enim noua forma educitur; ac tamen deſinit ad elementum ipſum dominans in certa proportione:ex quo ſubſtantia,id eſt elementum dominans eſt iſtius mutationis terminus. Ad autoritatem Ariſto.

Refutatio argum. pro parte affirmante allatorum.

ex ſecundo de anima reſponderem, optimè rationem illam aduerſus Empedoclem valere, qui adhuc elementa in mixto contraria ſtatuebat; nam vt ibi ex 38. textu conſtat, ignis ſurſum, terra deorſum etiam in mixto ferebatur; quare ne citiſſime diuellerentur, egebant alia quadam forma. At apud nos amplius contraria non ſunt, ſed optima proportione tanquàm arctiſſimo vinculo coniuncta; eòq; vt aliquandiu perdurent, non egent alio cohibente. Ita Ariſto. ſecundo de cœlo 37. inquit fortaſſe interitum in animalibus prouenire, quòd ſint conſtituta ex partibus alieno loco ſitis, atq; ita addebat Auerr. appetant diremptionem, vt ad propria loca redeant; cautè inquit fortaſſe, quaſi ſi hoc aduerſariis concederet, nihilominus cœlum æternum eſſet; quod non vidit Zimara in theor. 27. Quamuis autem ſpecies multæ rerum ſeſe habeant ſicut numeri, non tamen omnes. Atque in mixtis videtur potius fieri nouus numerus, id eſt noua eſſentia ex pluribus numeris ſimul coniunctis, quàm ex vnitate addita priori numero. Huius diuerſitatis illud in cauſa eſſe poteſt, quòd formæ elementorum intenduntur, ac remittuntur; idcircoq; mixtæ ſine alia vnitate nouam ſpeciem promere potuerunt. Quare terra, & ignis nõ ſunt idem quod caro, niſi ad certam ſocietatem, & proportionem reuocentur; quod etiam de literis, & ſyllaba inquit Ariſt.; licet in ſyllaba præter elementorum compoſitionem nulla noua forma adueniat. Ad illud meum dicerem, formam in homogeneis eſſe totum ipſum in proportione certa, & fixa; quæ quidem ita exiliter variatur, vt varietas ſenſum fugiat; idcircoque forma manere dicitur, licet partes varientur, & fluant; quod videtur innuere Philoponus com. 118. dum de temperamenti latitudine diſputaret. Conſtituimus igitur elementa manere in mixto: vtrum autem noua forma adueniat, an eſſentia mixti conſtituatur ex elementis ſimul iunctis, inter quæ tamen dominans inſtar formæ obtineat, vobis ſtatuendum relinquimus. Reſtat nunc, vt quibus argumentis videntur nonnulli demonſtrare elementa non manere in mixto, expendamus, ac ſi poſſumus, refutemus.

Argumenta, quòd elemẽta non maneant in mixto.

Primùm, vt inquit Scotus in illa diſtinct. 15. idem numero ſubiectum in pluribus ſpeciebus continebitur; in eadem enim portione materiæ ſunt omnes quatuor formæ, ergo idem ſimul erit ignis, aer, aqua, & terra. Præterea plura corpora in eodem loco erunt, quod planè abſurdiſſimum eſt; nam ſi in eadem portione materiæ quatuor inſunt corpora, non vident, qui ſeſe non penetrare dimenſiones iſtorum corporum debeant. Præterea ignis manebit vnà cũ qualitatibus ſibi repugnantibus; itemq; aqua, vt ille cum frigore, hæc cum calore. Præter hæc argumenta aduerſariorum, illa quoq; nobis exhibere negocium poſſunt, qui in eodem mixto quò ad qualitates mouentes, vnum elementum dominari queat, alterum quò ad patibiles; vt in carne terra, quod ad grauitatem attinet; quod verò ad inſitum calorem, & humorem aer; qui mixtum intereat naturali interitu, ſi elementa in eo remanentia contraria non ſunt, ſed dominanti cætera libenter obediant; qui mixtum, vt mel vna qualitate amiſſa, vt dulcedine, non tamen exuat alteram, vt colorem flauum; de quo dubitauit Philoponus ſuperius in com. 118. Addamus & illud, ad quam categoriam referatur mixtio, itemq; ſegregatio earum rerum, quæ in mixtione coierant; & vtrum in mixto omnia elementa inſint. His enim explicatis ad exitũ quæſtio hæc perducta erit.

Explicatio argumentorum, & quæſtionũ.

Ad primum igitur argumentum dicimus, vt ex pluribus vnitatibus fit vnus numerus, ita ex pluribus formis ob ſeruatam proportionem fieri vnum, ac totum quiddam; cuius partes dicuntur eſſe poteſtate. Species autem poteſtatis hæc eſt, non terminari terminis propriis, ſed alienis, de qua diximus in quæſtione de formarum multitudine; quamq; in mixtione elementorũ euidenter conſtituit Ariſto. ſecundo de generatione 48. Itaq; actus vnus eſt, & species vna diſtincta à ſpeciebus elementorum; præſertim ſi nouam illam formam à formis elementorum diſtinctam teneamus. Secundum iam reprehendimus. Non enim vident aduerſarii, in eodem loco plura quidem corpora quanta eſſe non poſſe, plures autem formas eſſe nihil vetare; quod de accidentibus patet; eadem autem ratio eſt de formis, quoniam & ipſæ incorporeæ ſunt. Hinc Auerroes quarto phy. 76. notabat ex Ariſt. quòd corpora non poſſint ſeſe penetrare, acceptum referre terminis mathematicis, id eſt quantitati, non qualitatibus ſenſilibus. Nos autẽ iam oſtendimus, quomodo quantitas nullo pacto in mixtione penetret aliam quantitatem; ſed tantum multiplicentur formæ, & ex pluribus materiebus fiat vna materia, ex pluribus quantitatibus vna quantitas. Idcirco demonſtrauit Ariſto. elementa non habere propriam figuram, quemadmodum res præcipuè animatæ habent; ne in mixtione figuræ ipſæ, & quantitates ſeſe penetrare cogerentur. Tertium argumentum nihil facimus. Nam elementorum fractæ formæ ſeſe optimè ferre poſſunt, itemq; illarum ſociæ qualitates: neq; enim vere contrariæ ſunt, vt ex Platone oſtendimus, ſed in miram quandam naturæ vnitatem conſenſerunt. Aliud omnibus difficile eſt. Dicimus nos ex paraphraſi metaphyſica tractatu quarto columna 14. ſeſe comitati qualitates mouentes, & patibiles; vbi enim frigus; ibi grauitas; vbi calor, ibi leuitas.

Qui in eodem mixto unum elementum dominetur quo ad qualitates patibiles, & alterum quò ad grauitatem & leuitatem.

Sed

Sed tamen illud eſt attendendum, in his mixtis dominari aquam, & terram, quod ad molem pertinet; itaque etiam maius in illis eſt frigus, quàm calor, quantum ad eandem molem ſpectat; ſed tamen parua moles ignis plus agit in externam materiam, quam magna terræ, aut aquæ; idcircoque calidum dicitur quaſi efficiens in mistione, quod ſcilicet agit in humidum; at quantum pertinet ad dandam propenſionem materiæ, & momentum; plus poteſt magna copia frigoris, & terræ, quàm parua caloris, & ignis, aut etiam æqualis; quoniam non eadem conditio eſt agendi in rem externam, & mouendi ſeipſum. Præterea duplex calor in rebus animatis, inſitus, & influens. Caro grauis eſt, & idcirco ſine calore influente eſſet magis frigida, quàm calida, id eſt maiorem copiam frigoris, quàm caloris haberet; at per calorem influentem magnam acquirit copiam caloris, & fit calida. In mixtis igitur illud grauius eſt, quod maiorem copiam habet elementi grauis inſiti, ut inquit Ariſt. quarto de Cœlo 28. & leuius, quod maiorem leuis; licet ob coniunctionem extrinſecus influentis caloris graue fieri poſſit calidum (de qua notione calidi, & frigidi diuinitus ſcripſit Ariſtoteles ſecundo de partibus animalium cap. ſecundò) eoque ignis dicatur dominari in uiuentibus ab Auerroe ſecundo de Anima quadrageſimoprimo, quem locum explanat Zimara in trigeſima contradictione illius libri. In ſimplicibus autẽ abſolute calidius eſt etiam leuius, frigidum cum ſiccitate eſt grauius, cuius rei alibi cauſas attulimus. Crediderim autem animal nominari calidum, & humidum reſpectu habito ad cætera mixta, non quòd in eo dominetur ſimpliciter calor; niſi conſideremus excellentiam caloris in agendo. Quòd enim maxime efficax eſt, & tantus in animalibus calor ut omnibus fere animæ muneribus inſeruiat, dominus cæterorum elementorum uocari poteſt, ita, ut in animali ſit maior copia frigoris, idcircoque maior grauitas (præcipuè cum plus fortè ualeat grauitas in mouẽdo, quàm leuitas, quàmuis calor plus poſſit in agitando rem externam, quàm frigus, ita rerum uires compenſãte natura) adſit tamen tantus calor, ut in actionibus maxime eluceat, idcircoque in agendo longe dominetur.

Quomodo animal dicatur calidum.

An in omni mixto ſint quatuor elementa.

Antequam reliqua problemata explicemus, illud primum tractemus, an in omni mixto ſint omnia quatuor elementa. Rectè dicebat Zimara theoremate xlni. quod accæpit ab Ariſtotele initio octaui de hiſtoria animalium potuitque ex hoc capite, eſſe naturas quaſdam ancipites; ut inter plantas, & animalia ſunt Zoophyta, item inter elementa, & mixta perfecta cuiuſmodi ſunt animantia, ſunt quædam corpora interiecta, quæ non ſatis conſtat, ſint ne uerè mixta, diuerſamque ab elementis ſpeciem ſint adæpta, an ſint elementa alterata, quomodo de rebus meteorologicis ſtatuebat Olympiodorus ad initium primi meteor. Nec uerò unica conditio eſt iſtorum intermediorum corporum; ſed quædam altius, quædam leuius mixta ſunt; quare perfecta mixta ex omnibus elementis conſtant, ut in ſecundum librum tex. 49. docebimus, itemque in quartum meteororum alibi diximus (uere enim obſeruabat ad finem huius libri Auerroes, quæ hic de mixtione ſunt incoata, quarto meteororum abſolui) at minus perfecta non ſemper omnibus, ut chryſtallus, in quo ſcribit Ariſtoteles ſecundo poſt. cap. xii. omnem calorem eſſe extinctum; utque multa fortaſſe alia ex inanimis. Attendatis autem interdum mixtum proxime fieri ex elementis, quod de ſulphure, & argento uiuo, & alis quibuſdam ſuccis traditur; interdum uerò non proxime, ſed intercedente alio mixto: cæterum, etſi interdũ mixtum fiat ex mixtis, ut ex uarus cibis fit ſanguis, tamen per accidens fit ex mixtis: per ſe.n. fit ex elementis, quæ continentur in mixtis illis. Sic piſces in medio mari fiunt ex ſemine, aut ex aliquo alio, in quo inſunt omnia elementa. Nec elementa vi omnino ſunt in hac inferiore mundi parte; licet enim leuia deorſum vi ferantur tamen recte poſtea mixta libentiſſime, ut diximus, uerſantur, idcircoque longo interuallo perdurare queunt. Attendatis etiam artem inchoare dumtaxat mixtionem, naturam perficere; ex quo uere dicebat Hippocrates naturam eſſe, quæ medetur, Medicum autem miniſtrare. Medicus enim miſcet, id eſt iuxta ponit pharmaca; at illa poſtmodum per internam, & naturalem uim efficientia, ac patientia mixtionem adminiſtrant, & forma illa extunditur, quam Meſue tot laudibus extollebat.

Quomodo mixtum naturaliter intereat.

Hoc ita conſtituto, quomodo mixta naturaliter intereant, doceamus. Primum igitur ad eſt facultas materiæ; in qua ſemper adeſt contrarium poteſtate, quod appetitur; de qua cauſa pulchrè Ariſtoteles in libro de longitudine, & breuitate uitæ. Hæc autem eſt cauſa communis omnis interitus; ac ratione primæ materiæ omnis interitus naturalis eſt. Præterea adeſt certum temperamentum, quod uel facilius, uel difficilius ab ambiente peruerti poteſt; diſpoſitio enim patientis poteſt, ut ſæpe docuimus, accipi pro cauſa efficiente. Præterea adeſt etiam in mixtis perfectis calor igneus, qui nutritur humoris pabulo, atque hic humor uel citius, uel tardius poteſt abſumi, de qua re ibidem diſputauit Ariſtoteles, & copiam, & qualitatem, tum caloris, tum humoris conſiderans. Ex quo etiam facile patere poteſt, elementa remanere in mixto; nam qualitas qualitate non nutritur. Verùm inquiunt, mixtum eſſe hæterogeneum, conſta-

reque

reque partibus tenuioribus igneis,aereis,& aqueis,itemque craſſioribus,ac terreis, quae partes ſingulæ mixtæ,& ipſæ ſint,ut in ſanguine,& lacte apparet;ex quo diuerſæ medicamentis uires; ut habes à Galeno libro de theriace ad Piſonem; ita calorem naturalem,& humidum radicale eſſe duo corpora mixta,ut Thomas de Garbo tract.ſecundo quæſtione 19.docuit; nutriri autem corpus calidius corpore aquoſiore. Quod nos ut perpetuò falſum eſſe minimè affirmauerimus, nam certe in animalibus iſtæ partium uarietates extant, tamen aliquod mixtum uerè homogeneum eſſe cenſendum eſt,ne res abeat in infinitum; atque iſtud homogeneum præcipue ſpectauit Ariſt.& in eo hunc intereundi modum reperit.Ergo calor abſumit internum humidum,non,quod inter ea pugna ſit,ſed ut ſe ipſum tueatur, qui ob tenuitatem ſuã facilè euaneſcit(non enim dico,ut Leonicus,in ſe ipſum agit ob ſuam efficaciam, nihil enim agit in ſe ipſum)facillime inquam extinguitur, niſi alimento aſſiduè reparetur; atque etiam in hac reparatione gignuntur excrementa contraria illi, quod nutritur (ſunt enim reliquiæ prioris alimenti,quæ conuerti nequiuerunt)& ab iſtis ſemper nonnihil offenditur, ut in eodem libro Ariſtoteles; quamuis ob qualitatem humoris minime diſſipabilis,& caloris non urentis,neque cito conſumentis mixtum aliquod diu perſeuerare queat incolume ſine nouo, aut ſaltem euidenti alimento. Erit igitur naturalis interitus ille,qui ab interna conditione patientis ipſius,in qua,ut diximus, ineſt quædam uis efficiens(ut quod humor magis, uel minus diſſipabilis ſit; quod adſint inſtrumenta inuiolata refrigerandi caloris, aut paulatim officium ſuum fungi nequeant,ut pulmo, & branchia) uel à natura caloris interni abſumentis proficiſcitur. Reliqua quæſtio à Philop.optime explicatur.Inquit enim conſtare temperamentum latitudine quadam,cuius ſi portio aliqua auferatur,non continuò totum temperamentum euertitur,ſed perſtare poteſt; quamuis requirat iuſtam quandam latitudinem,cuius nimia portione dempta totum euerteretur.Qualitates autem,quæ huiuſmodi ſequuntur temperamentum, nõ omnes eandem latitudinem ſequuntur,ſed quædam integram ſpeciem, quædam paulo etiam alteratam,aut imminutam; quare paulatim coarctata,aut alterata latitudine, illa quidem qualitas abolebitur,quæ totam illam latitudinem,atque integram ſpeciem requirebat; non tamen illa, quæ in minori etiam latitudine,aut in paulo uariato temperamento conſiſtere potuiſſet.Praterea alibi docuimus mixti corporis qualitates præcipuè unius elementi naturam ſequi, ut ſaporem humidi,odorem ſicci;quare nihil mirum,ſi exſiccato corpore manebit odor,at non ſapor. Adde diuerſitatem partium tenuium,& craſſarum,quarum tenues facilius euaneſcunt,& qualitates illarum comites abolentur; ex quo ſapor perſæpe immutatur. Theophraſtus ſanè notabat plantas lactales eſſe interdum dulces,quamuis dulcedo ſit amiciſſima naturae,quod diuerſis partibus conſtent.Quare ſi alterentur partes dulciores,& abſumantur à calore noſtri corporis, remanebunt uenenoſae illae,quae ſi per ſe guſtatae eſſent,amarae, atque inſuaues uiſae eſſent.

Quomodo in mixto non omnes ſimul qualitates deleantur.

Ad quam categoriam referatur mixtio.

Reſtat de propoſitis ultimum,ut ad quam categoriam referatur mixtio,intelligamus.Mixtionis uox aut ſignificat ipſam actionem miſcendi,ita ad categoriam faciendi refer etur; aut ſignificat ipſammet naturam iam ex pluribus naturis conflatam (ſic uox φύσις interdum naturam ipſam ſentientem; interdum actionem ſignificat) atque ita meo iudicio erit relatio quaedam nixa in rebus quae miſcentur.Si miſcerentur accidentia, eſſet relatio in accidẽtibus nixa; ſed quoniam cenſemus nos miſceri ſubſtantias,erit nixa in ſubſtantiis;Erit igitur unio ſubſtantiarum,uel plures ſubſtantiæ in unam naturam conductae,atque unum factae. In quaeſtionem autem cadere ſolet,quomodo diſtinguatur à generatione: nam quandoquidem definit in ſubſtantiam,uidetur uera generatio; attamen Ariſtoteles tex.83.eam à generatione diſtinxit. Zimara in theoremate 20.exiſtimauit,ut alias diximus, mixtionem differre à generatione definita ad initium huius libri; quippe cum generatio illa in ſimplicibus duntaxat corporibus habeat locum; at cum generatione illa,quae ad initium quarti meteor. definitur, re conuenire, & ſubiecto idem eſſe,quàmuis ratione fortaſſe differant,ut alibi idem declarauis.Mixtio enim ſpectat proprie formas ipſas elementorum coniunctas, generatio autem formam illam nouam additam prioribus formis.Nos in quaeſtione de multitudine formarum oſtendimus generationem ad initium huius libri definitam omnibus ſubſtantiis,ſiue ſimplices,ſiue mixtae ſint, conuenire.De generatione autem definita ad initium quarti meteororum non ſatis conſtat, qua etiam ratione diſtinguatur à mixtione; nam in ea nulla mentio fit nouae formae, ſed tamen nonnihil diſcriminis ineſſe intelligendum eſt, quemadmodum in ſuperioribus quaeſtionibus notauimus.Nam ſi noua forma educitur,re differt generatio mixti à mixtione; nam mixtio quaſi materia eſt ad formae mixti generationem; ſin minus, ratione tamen differt; quoniam mixtio ſignificat coniunctionem plurium formarum; generatio autem ſpectat illud unum, qđ genitum eſt,& nouam ſpeciem ex mixtione reſultantem quaſi ſpeciem numeri ex pluribus nu

Quomodo mixtio differat a generatione.

meris

theris coniunctis: atque hoc ſibi uolebat Ariſtoteles, cum generationem a mixtione diſtingueret. Omnino enim noua quædam in mixto exoritur ſpecies, uel per nouae formae acceſſionē: uel per coniunctionem plurium, atque uniuerſaturæ ex pluribus conflationem, quod etiam notauit Gal. in libro de theriace ad Piſonem. Ariſtoteles autem quarto pol. cap. ix. hoc quaſi indicium tradit bonæ temperationis, ſi mixtum utrunque eorum, quæ miſcentur, & neutrum eſſe uideatur. Mixtio igitur eſt unio, id eſt relatio quædam, qua ſignificatur factam eſſe unam naturam, unumque corpus ex multis alteratis: quare definitio hæc formam pro genere habet (quomodo ſolent habere omnia accidentia; relatio autem accidens eſt) materiam autem pro differentia; in qua ineſt etiam uis quædam efficiens; ut in proprijs affectionibus idem eſt ſubiectum, & efficiens; quòd enim corpora ſeſe uiciſſim alterent, hinc exiſtit mixtio. Finis autem omittitur; quoniam idem eſt cum forma, ut alibi explicauimus. Cauſa autem efficiens remotior, id eſt cœlum ſuo tempore explicabitur: nunc enim nimis à propoſito digreſſus eſſet Ariſtoteles de ea memorans. Segregatio autem ac diremptio erit item relatio oppoſita mixtioni, eodemque pacto differet ab interitu, quo mixtio a generatione. In interitu enim præcipuè ſpectatur euerſio totius naturæ, in diremptione ſignificantur corpora, quæ diuelluntur. *Argumenta pro parte negante.*

Non autem ſemper omnia elementa ſeparantur, ſed interdum unum extinguitur, cætera roborantur, & ex dimidiatis quodammodo integra redduntur, ut ſuperius ex Alexandro diximus. Ita ex cadauere ignis extinctus recedit, terra remanet expreſſior, atque integrior, quam antea in corpore mixto eſſet. Hæc de mixtione; atque ea, quæ in primum librum dicenda erat hunc habeant terminum.

FINIS.

REGISTRUM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, AA BB.

Omnes ſunt duerniores, præter BB, qui eſt ternio.

Libuit non tam, quòd mea, quàm quòd lectiſſimorum, & mei amantiſſimorum iuuenum gloriæ libenter faueo, quædam illorum de his Commentariis carmina apponere.

Petri Gherardi è Burgo Sancti Sepulchri.

GRaiugenum meritò princeps clariſſime, cuius
Doctrina omnigena tãtũ, uariiſque repertis
Omne hominũ genus, exquirẽs uere abdita rerũ,
Nititur; humana qui uix iam ſtirpe creatus,
Vltima naturæ inſpiciens, cæcaſque latebras
Ingrediens, & , quæ mortali corpore conſtant,
Quæque æterna manẽt, ſenioque carẽtia turpi,
Perluſtrans animi ratione, & mente ſagaci,
Omnia ueridicis potuiſti exponere dictis;
Quod tu inter clara, & diuina ſcripta profectò,
Pectore parta tuo, & duro quæſita labore.
Tã admirãda quoque hæc nobis monimẽta de
Et rerũ inuentor docuiſti primus aptè (diſti
Quòue modo itereãt generatĩ, quoue gnãtur,
Quæ ſune mortali natura prædita ſanè,
Et qui abſque exitio poſſint mutarier omni,
Vnde etiã pariter minuãtur, & augmina ſumãt,
Quo pacto inter ſeſe tangere corpora poſſint,
Quì facere, & pati, & qua etiã ratione, modoq;,
Mutua quæ poſſunt miſceri, mixta reſultant;
Haud meritas poſſet qſquã tibi reddere laudes:
Vnde tibi æterni à nobis debentur honores.
At tu ſuauiloquens Muſarum dulcis alumne,
Et decus eximium ſapientum, obſcura reperta
De rerum exortu qui ſolus tempore tali
Illuſtras facili, & diti ſermone Latino; (ſet
Quòd genitas res, quas primò cum in luce locaſ
Maximus ille parens Sophiæ, ſũmuſq; magiſter,
Obruerat tenebris tamen, atque caligine tẽpus,
E tenebris ſurſus profers in luminis oras,
Dicta obſcura uiri perfuũdens omnia luce;
Maiores tibi certè ex hac re ducis honores
Partibus egregiè multis, maioraque multò
Mirificè quæris ſolidæ tibi præmia laudis.
Nam etſi cuiuſque primordia tradere rei
Præclarũ quiddã, & mirũ, carũque uidetur;
Tẽpus .n. adueniẽs paullatim iã augmine donat
Artes, & multas ſemper floreſcere cogit;
Attamen ingenio tantum, & ratione ualere,
Vt reparentùr ea, & dias in luminis oras
Reſtituantur, quae diſperdita tempore iniquo
Obſcura iã in nocte iacent, tenebriſq; ſepulta;
Multò equidẽ magis, & mirũ, carũq; uidetur,
Quàm res principiò in lucẽ proferre ſerenam.
Hoc etenim humanũ ẽ; illud ſine numine diuũ
Vix poris eſt ulla noſtra ratione parari.
Iure igitur iuuenes te nunc, ò prime Sophorũ,
Cõcelebrant; rerum exortũ qđ uiſcere poſsũt,
Per te diſcuſſis tenebris, & lumine fuſo.
Et quamuis multis, & doctis poſſe placere.
Difficile, & planè à noſtra ratione remotum eſt.
Tu tamen ingenio praeſtans, & mente ſagaci
(Quaeq; tui eſt animi uis, & quae uiuida uirtus)
Sic nunc alternis coluiſti flumina linguae,
Doctrinã, & plenã certa ratione, fideque;
Vt cum docta tui ingenii monimenta uigentis
Sint uario ſimul, & dulci contincta Lepore,
Vtilis eſſe queas ſtudioſis omnibus aequè.
Viue diu nobis ſapientum prime uirorum;
Aeternoſque tuos nobis iam perge labores
tradere; & ornare haec doctis pia ſaecula chartis;
Nominis unde tui iam didita fama per omnes
Italiae terrai urbes, longeque remotas,
Te aeterna ad coelum poſſit cum laude uocare.

Raphaellis Griſonij ex eodem oppido.

MIteſcunt Zephiris frigora, rumpitur
Vndarum glacies uortici bus,niues
Soluuntur tepida fronte Fauonii
Flores, & redcunt aues
Tunc glebæ tepido flamine putridæ
Frondes parturiunt, germina pullulant,
Hoc mundum genitum tempore concinũt
Aeterni Imperio Iouis
Sic grato Zephiri Flamine Nobili
Soluuntur placidis conditionibus
Concreti latices,diffugiunt niues
Florentem,& retegunt humum.
Hortis Heſperidumq́ue Alcinoi magis
Fulgent conſpicui nunc Stagiritici
Squallor diſperiit,prata uirentia,
Vernaut Flamine Nobili.
Hortùm nunc ſubeant,quos ſtudia hæc iuuant
Flores hinc alacres, purpureos ferant
Permistos uiolis,poma recentia
Autumnó accipient ſuo.

Scipionis Bendinellij Lucenſis.

INter diuitias uelut
Auro ſplendidius nil aliud nitet.
Ardensignis ut æthere
Atras per tenebras fulget in arduo
Qualem Mnemoſides uident
Phæbum, cum medium ſede tenet ſua,
Excellit ſapientiæ
Diuinum ſtudium non aliter bonis:
Quod ſic Flaminius tenet
Solo ut terra,polus gaudeat hoc uiro,
Naturæque latentia,
Et cœli ardua non cognita plurimum.
Altum Nobilio nihil
Quod nunc principis extet Stagiritici.
Nam iſto, quicquid in his erat
Tecti,perſpicuum Sole nitet magis.
A nobis alii ſimul.
Latini,Argolici ſic abeant procul,
Eſt ut gentibus omnibus
Carus deinde futurus liber utilis.